This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

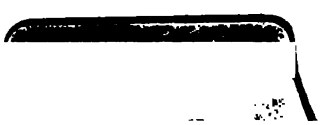

SPIEGEL HISTORIAEL

OF

RIJMKRONIJK

VAN

JACOB VAN MAERLANT.

SPIEGEL HISTORIAEL

OF

RIJMKRONIJK

VAN

JACOB VAN MAERLANT

MET

AANTEEKENINGEN,

DOOR

Mr. JACOB ARNOUT CLIGNETT

EN

Mr. JAN STEENWINKEL

Leden van de Maatſchappy der Nederl. Letterk. te Leyden.

Tweede Deel.

TE LEYDEN

BY FRANS DE DOES.

MDCCLXXXV.

285. m. 16.

KORTE INHOUD

van de drie laatſte

BOEKEN

en derzelver

CAPITEELEN

der

EERSTE PAERTIE

van den

SPIEGEL HISTORIAEL.

KORTE INHOUD

van de drie laetſte

BOEKEN

en derzelver

CAPITEELEN

der

EERSTE PAERTIE

van den

SPIEGEL HISTORIAEL.

Hier beghint die ſeſte Capitele.

De ſeſte boec neemt ſijn begin
Daer die mogenheit comt in
Van den Roemſcen Keyſerrike.
Hoe die Gallen mogendelike
Entie Germane eñ de Aquitaine
Wonden Rome bedwongen ane /
Verrangen / dat nv es Ingland /
Daerbi groot weder ſtoet in vane.
Tullius ſpoken volgere mede
Vul van grotere wiſſhede.
Hoe Rome entie ſenature
Wonden Julius ſture.
Hoe Pompeius entie Romeine
Julius verwan al reine.

En

Eñ Egypten· eñ Affrike
Verwan. eñ wart mogentlike
Keyſer te Rome / indie ſtede.
Sine ghedane eñ ſine zede.
Julius doot eñ oec daer naer
Hoe Auguſtus wort Keyſer daer.
Sine ghedane eñ ſine zede.
Hoe te Jheruſalem / indie ſtede /
Herodes Coninc wart gheſet
Van Anthyocus om ſine wet.
Hoe hi verloos lijf eñ goet
Om ſinen groten ouermoet.
Hoe verſoenden ieghen Auguſtus
Die Perſen / doent verginc aldus.
Herodes auenturen mede.
Die ſpzoken vanſ Vetroens wijſheds
Van Virgiliuſe eñ ſjn wonder
Eñ ſine ſpzoken beſonder:
Die geboznesſe van Marien /
Die wi moeder eñ maget lyen
Horatius (a) dóot eñ ſine wozt /
Diemen in pzouerbien hozt.
Hoe die werelt ommegane
Quam in Auguſtus bedwane.
Dat huwelijc al vul trouwen
Tuſſcen Joſephē eñ onſer Vzouwen.
Hoe onſe Vzouwe gebodſcept wert.
Hoe ſoe ſetten hare vaert
Joſeph eñ Maria mede
Tote Bethlhem / indie ſtede.
Jh'c geboznesſe eñ te handen
·iij· Coningen met offzanden.
Hoe Herodes dede ſlaen doot
Die kindere om ſine quaetheit groet.
Hoe Maria in Egypten vlo
Met ·Jh'c· eñ met Joſeph alſo.

He-

(a) Ozotius.] Lees Oratius d. i. *Horatius*.

Herodes plaghe eñ ſine doot.
Hoe ſijn ſone wart Here groot.
Auguſtus doot eñ daer na aldus
Die prouerbien van Ouidius.
Deſe heuet in ſijn ammegacn
Lbij Cappreele ontfaen.

Wanen Rome eerſt quam. . . . . . I.
Julius wijch vptie Gallen. . . . . . II.
Hoe Julius den Rijn quam neder. . . . III.
Hoe Julius Barbaenyen wan. . . . . IIII.
Hoe Tullius Cicero was belegen. . . . V.
Hoe Julius Cyſerone ontſette. . . . . VI.
Die zeden vanden Gallen. . . . . VII.
Tullius Cyſeroens prouerbien. . . . . VIII.
Tullius van vriendſcepen. . . . . . IX.
Vanden ſeluen. . . . . . X.
Hoe Julius Rome beſtent. . . . . XI.
Hoe Julius eñ Pompeius vochten. . . . XII.
Hoe Julius Keyſer wart. . . . . . XIII.
Julius gedaene eñ zeden. . . . . . XIIII.
Die voertekene van Julius doot. . . . . XV.
Hoe Julius was vermort. . . . . . XVI.
Vanden Keyſer Auguſtus. . . . . . XVII.
Van Auguſtus manieren. . . . . . XVIII.
Van wondere in Rome. . . . . . XIX.
Hoe Herodes gewan die crone. . . . . XX.
Hoe die Jueden verloren die waerde. . . XXI.
Anthonis doot eñ Cleopatra. . . . . XXII.
Herodes dogbet. . . . . . XXIII.
Herodes quaetbede. . . . . . XXIV.
Van Verrone eñ ſine prouerbien. . . . XXV.
Van Virgilius. . . . . . XXVI.
Van Virgilius ſproken. . . . . . XXVII.
Van onſer Vrouwen geborte. . . . . XXVIII.
Hoe dinghel vorſeide bare coemſt. . . . XXIX.
Hoe Maria ten tempel quam. . . . . XXX.
Van onſer Vrouwe manieren. . . . . XXXI.

Vanden ſeluen. . . . . . XXXII.
Van Oratius eñ ſine ſproken. . . . . XXXIII.
Van Auguſtus wighen. . . . . . XXXIV.
Van onſer Vrouwen heloue. . . . . . XXXV.
Hoe Joſeph onſer Vrouwen nam. . . . . XXXVI.
Vanden ſeluen. . . . . . XXXVII.
Sente Bernaert van onſer Vrouwen. . . XXXVIII.
Van onſer Vrouwen hadſcepe. . . . . XXXIX.
Van Marien eñ Elizabeth. . . . . . XL.
Twi Joſeph biet Marien man. . . . . XLI.
Hoe Maria voer te Bethlem. . . . . . XLII.
Vanden herden eñ ander dinc. . . . . XLIII.
Vanden drien Coningen. . . . . . XLIV.
Noch vanden ſelven. . . . . . XLV.
Vanden Innocenten. . . . . . XLVI.
Hoe Jhc voer in Egypten. . . . . . XLVII.
Herodes quaetheyt eñ ſine doot. . . . . XLVIII.
Hoe Herodes rike wart gedeelt. . . . . XLIX.
Van Ihc ſittene onder die wiſe. . . . . L.
Auguſtus des Keyſers doot. . . . . . LI.
Van Ouidius ſproken. . . . . . LII.
Vanden ſelven. . . . . . LIII.
Vanden ſelven. . . . . . LIV.
Noch vanden ſelven. . . . . . LV.
Van hem noch. . . . . . LVI.

Hier heghint die ſeuende Capitele.

Die ſeuende hauc heuet in
Van Tyberius ſijn heghin/.
Den derden Keyſer onder die Romeine.
Hoe hi eerſt goet was/ daer na ontrume.
Van Paulinen dis auenture/
Die ghehoent was wel ter cure.
Van Pylatuſe/ van Baptiſten/
Hoe hi doopte Jheſum Criſten.
Ons Heren vaſtene entie woude/
Daerne Sathanas in coude.

Hoe

Hoe Ih'c. keerde water in wine.
Hoe hi oec roos dé jonghers sine
Pietre/ Andriese/ Jacob/ Ihan.
Hoe Herodes den heileghen man
Baptisten vinc/ eñ hoe terstonde
Ih'c Xpc predeken begonde/
Eñ roos .xij. Apostele mede/
Eñ menegen miracle dede.
Baptisten doot eñ hoe tien tiden
Die Iueden pnsen Here benden.
Hoe hi Lazarus verwerte
Hoe Nagabarus hy hem merte
Dat hi quame in sine stede
Omme te sine in goeden vrede.
Eñ hoe hem Ih'c. vriendelike
Sendde in een cleet sine gelike.
Hoe Ih'c quam te Iheruſalem.
Hoemen met palmen quam iegen hem.
Hoe hi verdreef wt met leede
Copers eñ vercopers beede
Vanden tempel eñ hi dede
Vele miracken daer ter stede,
Hoe dattene Judas verriet.
Hoe dat hi hem vangen liet/
Platten/ crucen/ geselen en thout;
Hoene Longus/ sonder stout;
Indie zide stac eñ hem bekeerde,
Hoe hi sider/ omdat hi leerde
Onse geloue al openbare/
Wart ons Heren maertelare.
Hoe God was int graf geleit
Eñ met siere mogentheit
Die helle rouede omdie keytiue
Eñ verwees van dode tè live.
Hoe hem God daer na verhaerde.
Van Josephs pine/ van sine ontwerde,
Diene vander crucen dede/
Van sinen auenturen mede.

Van Symions .ij. kindren ſaen/
Die vander doot waren opgeſtaen.
Hoe Matthias Apoſtel ſat
Indes verraders Judas ſtat.
Hoe die heilege Geeſt quam inne
Den Apoſtelen inden zinne.
Der Apoſteleh predicade.
Stevens doot met ſellen rade.
Van Symoene den touerare.
Van Saulus/ die wert Paulus ghe.
Onſer Vrouwen henen vaert:
Vanden liue te hemele waert.
Eñ wat daer af hebet geſet
In haren houke Elyſabeth:
Eñ onſer Vrouwen miraclen medē
.xl. ſtaende teere ſtede/
Die geſciet ſijn harentare
In menech lant openbare.
Van Paulus/ hoe hi bekende heē
Den Apoſtele van Jheruſalem.
Wat Pylatus Tyberiuſe ſcreef
Van onſen Here/ hoe hi doot bleef
Eñ hoe dat Tyberius woude
Datmen voz God houde ſoude
Van Herodeſe Agrippa
Eñ Tyberius doot daer na.
Hoe Gayus quam ten keyſerike.
Hoe hi vp hief magendelike
Herodes Agrippa eñ gaf heē
Die crone van Jheruſalem.
Gayus ſuffen alſe een ſot/
Wat hi wilde weſen god:
Eñ daer na in ozer huren
Vermoȝt was biden ſenaturen.
Deſe bouc heuet te ſine dele
.C. eñ twee Capteele.

Van

Vanden (*) Tiberius eñ ſinen ſeden. I.
Van ſine manieren. II.
Vrouwen Pauliñen meſſal. III.
Wat in Tyberius tiden geuel. IIII.
Van Jans Baptiſten dopene. V.
Hoe onſe Here ginc in de woſtine. VI.
Hoe Baptiſte onſen Here wijſde. VII.
Hoe God maecte van watre wijn. VIII.
Hoe Baptiſte was gevaen. IX.
Hoe God dApoſtelen predeken ſende. X.
Hoe God vander roodſe was geſteken. XI.
Van Jan Baptiſten doot. XII.
Hoe God ·V·· man verſaedde. XIII.
Ons Heren transfiguratie. XIIII.
Hoe God dat zondege wijf quytte. XV.
Hoe Lazarus wart verwekt. XVI.
Vanden Cō. Agabarus XVII.
Hoe Ib'c Agabaruſe ſcreef. XVIII.
Hoe Agabarus genas. XIX.
Hoe God ·X· Lazerſe genas. XX.
Hoe God vpten ezel reet. XXI.
Hoe God die copinge vten tempel warp. XXII.
Wat hi predecte inden tempel. XXIII.
Van Nicodemus eñ ander dinc. XXIIII.
Hoe Judas Gode vercochte. XXV.
Vanden witten donreſdaghe. XXVI.
Hoe onſe Here wart gevaen. XXVII.
Van Herodes eñ Pylaten. XXVIII.
Ons Heren Cruuſinghe. XXIX.
Ambroſius vander moeder Gods. XXX.
Vander Sonne vergane. XXXI.
Van Longius die Gode ſtac. XXXII.
Hoe Joſeph ·Ib'c· afdede. XXXIII.
Hoe ·Ib'c· die helle brac. XXXIIII.
Van ons Heren vertogeneſſe. XXXV.
Van Joſeph van Arimathien. XXXVI.
Noch van Joſeph. XXXVII.
Van Symeons ·ij· kinderen. XXXVIII.

(*) Vanden L. van.

Van·

Vanden ſeluen Kinderen. . . . . . XXXIX.
Van onſ Heren opvaert. . . . . . XL.
Van des heilechs Geeſts comſt. . . . . XLI.
Der heileger kerken begin. . . . . XLII.
Vanden vij dyaken. . . . . . XLIII.
Hoe Steven was ghedoot. . . . . XLIV.
Hoe Jacob die minder biſſcop wart. . . XLV.
Van Symeone den tovenare. . . . . XLVI.
t Prologhe van onſer Vrouwen. . . . XLVII.
Miletus van onſer Vrouwen. . . . . XLVIII.
Hoe die Apoſtelen quamen tote hare. . . XLIX.
Hoe menſe ten grauen drouch. . . . . L.
Hoeſe te hemele voer. . . . . . LI.
Watmen hier af geloven moet. . . . LII.
Wat ſ' Eliſabeth hier af ſoude. . . . LIII.
Van onſer Vrouwen pylare. . . . . LIV.
Hoe enſe Vrouwe clagede in Toletten. . . LV.
Van hem, die Ih'm ſette tene borge. . . LVI.
Hoe Maria beſcut haren vrient. . . . LVII.
Van hem, dien ſoe halp in wanhopen. . . LVIII.
Vander Vrouwen, die ſoe halp inde vloet. . LIX.
Vander Abdeſſen, die ſoe verloſte van ſcanden. . LX.
Van hem, dieſe metten vingherline verchirde. . LXI.
Van hem, die ſoe loeſte vter zee. . . . LXII.
Vanden Abt, die ſoe halp inde zee. . . LXIII.
Van hare, die hare viere brac. . . . LXIV.
Vander Keyſerinne van Rome. . . . LXV.
Vander Vrouwen, die een kint wan an haren ſone. LXVI.
Van dat ſoe hare vertogede enen dyaken. . . LXVII.
Vanden biſſcop Bonitus. . . . . LXVIII.
Van enen man bi Awenchin, dien ſoe genaſ. . . LXIX.
Vander Jodinnen, die ſoe verlooſte. . . . LXX.
Vanden kindekine, dat an Ih'm ſprac pappa. . . LXXI.
Vanden Wiue, die ſoe bekeerde van ſonden. . . LXXII.
Van O intemerata. . . . . . LXXIII.
Vanden ridder, die haer gename ſpoerde. . . LXXIV.
Van enen ſcriuere, die Marien altoeſ eerde. . . LXXV.
Van enen, die Marien verſprac. . . . . LXXVI.

Van

Vanhem, die haers niet loochenen woude. . . LXXVI.
Vanden Conveers van Cleeruays. . . LXXVII.
Van enen moenc, van Cleeruays. . . . LXXIX.
Van enen anderen graeuwen moenc. . . LXXX.
Van hē, die Marien beelde verſprac. . . LXXXI.
Van eenen Fuede, dien ſoe verleſte. . . LXXXII.
Van eenen Chaertereuſen. . . . . LXXXIII.
Vanden Pape, die ſalue conde. . . . LXXXIIII.
Vanden abt Hugben van Clengi. . . . LXXXV.
Vanden kinde, dat die moeder den duuel gaf. . LXXXVI.
Vanden dief die onſer Vrouwen diende. . . LXXXVII.
Vanden Moenc van S'Bertijns. . . . LXXXVIII.
Vander vrouwen; die hare biechte verhal. . LXXXIX.
Vanden clerc, die den duuel ſcriuen ſach. . . XC.
Hoe onſer Vrouwen geborneſſe vort quam. . . XCI.
Hoe ſoe enen Sarraſijn bekeerde. . . . XCII.
Van enen Fuede die hare ymage ontreinde. . XCIII.
Van Hildefenſis biſſcop van Toletten. . . XCIIII.
Hoe Paulus quam te Iheruſalem. . . . XCV.
Pylatus orconde van onſen Here. . . . XCVI.
Hoe Tyberius Ih'm ouer God wilde houden. . XCVII
Hoe Agrippa te Rome quam ende Tyberius doot. . XCVIII.
Hoe Gayius Keyſer wart eñ ſinen manlere. . XCIX.
Hoe Gayus int aerchſte hem bekeerde. . . C.
Gayus quaetheit eñ ſine doot. . . . . CI.

Hier beghint die achtende Capiteele.

Men vint inden achtende houc /
Die des wille doen onderſouc /
Hoe / na Gayus Caligina /
Claudius Keyſer wart daer na /
Sine manieren / ſine zeden.
Hoe Agrippa met ſelheden
Sente Jacobye van Conpoſtelle
Ontliuen dede / alſe die ſelle.
Sente Jacobs jeeſten mede
Eñ ſine miracken / die hi dede.

Van

Van Paulus eñ van Barnabas.
Hoe Saulus Paulus geheten was.
Hoe ſente Pieter te Rome quam.
Hoe hi dat Paueſcap ane nam.
Hoe Marcus dEwangelie ſcreef.
Hoe dEwangelie ſtaende bleef.
Daer naer alle die Paueſen mede
Bi namen van Rome der ſtede/
Van beginne tote onſen tiden/
Suldi hier horen ouerliden.
Daer naer Paulus predicade,
Hoe Athenen hi ſinen rade
Wart van ozloghen quite.
Van Denyſe dyapoghite (*)
Hoe Paulus gevaen wart mede
Te Iheruſalem/ in die ſtede/
Eñ te Rome wart gheſent.
Hoe onteert eñ geſcent
Die Jueden wozden alle
Eer ſi quamen te quaden valle.
Claudius deſ Keyſers doot.
Menege pzouerbien groot
Vanden wiſen Seneca.
Perſeus pzouerbien daer ns
Eñ oec ten achterſten male
Die bloemen van Juuenale.
Deſe bouc die heuet jn
Lxxviij Capiteele niet min.

Hoe Claudius Keyſer wart. . . . . I.
Sine wonderlike zeden. . . . . . II.
Van Herodes Agrippa eñ S Jacobs doot. . . III.
Van Filetus eñ Hermogines. . . . . . IIII.
Van ſente Jacobs Yſtorie. . . . . . V.
Hoe S Jacobs te Conpoſtelle quam. . . . VI.
Hoe

(*) Dyapoghite.] L. dariopaghite.

Hoe hi begrauen wort. . . . VII.
Van S' Jacobs translatien. . . . . VIII.
Hoe S' Pieter was gevaen. . . . IX.
Herodes Agrippen doot. . . . . X.
Van Pauluſe ende Barnabaſe. . . . XI.
Hoe men Pauluſe ende Barnabaſe wilde anebeden. . XII.
Hoe douwe wet entie nieuwe ſciet. . . XIII.
Hoe S' Pieter biſſchop wert tAntyochen. . . XIIII.
Van Marcus Ewangelien. . . . . XV.
Alle die Paueſen van Pietren tote Silueſter. . XVI.
Alle die Paueſen vort totē nv. . . . XVII.
Van Agrippen, Herodes ſone. . . . XVIII.
Hoe Paulus in Grieken caſtyde. . . . XIX.
Van Paulus, wat hi tAthenen dede. . . XX.
Hoe Paulus Deniſe bekeerde. . . . XXI.
Hoe Paulus enen doden genas. . . . XXII.
Hoe Paulus te Iheruſalem wert ginc. . . XXIII.
Hoe Paulus te Iheruſalem quam. . . XXIIII.
Vanden ·iiij· zeden (*) ende Paulus priſoen. . XXV.
Hoe Paulus ſijn pleit te Rome beriep. . . XXVI.
Van Anna, onſer Vrouwen moeder. . . XXVII.
Hoe die Jueden begonden te rieſene. . . XXVIII.
Echt vander Jueden plagbe. . . . XXIX.
Noch van haerre plagbe. . . . . XXX.
Keyſer Claudius doot. . . . . XXXI.
Van Seneca. . . . . XXXII.
Van Seneca tote Pauluſe. . . . XXXIII.
Seneca van groter wijſbede. . . . XXXIIII.
Seneca vander groter moedicheden. . . XXXV.
Seneca van ghematen. . . . . XXXVI.
Seneca van groter gherechtecheden. . XXXVII.
Van beſcedene wijſheit. . . . XXXVIII.
Van beſcedenre ſtoutheit. . . . XXXIX.
Van beſcedenre maten. . . . . XL.
Van beſcedenre ſotheit. . . . XLI.
Van ·iiij· dogeden den ſtotel daer que. . . XLII.
Senecaes prouerbien. . . . XLIII.
Seneca in ſine leringhe. . . . XLIIII.

(*) Zeden.] L. zonden.

Vanden ſelden.	XLV.
Seneca van ordanke. (*)	XLVI.
Seneca van weldaden.	XLVII.
Vander ſelver ſake.	XLVIII.
Seneca iegben wantroost.	XLIX.
Seneca in ſinen rade.	L.
Vanden ſelven.	LI.
Troost vor die doot.	LII.
Van bedwanghe.	LIII.
Van leeringhen.	LIII.
Seneca vander tijt.	LV.
Seneca van vriendſcepen.	LVI.
Seneca vander Heren doene.	LVII.
Seneca van ghematen.	LVIII.
Echt van wijfbeden.	LIX.
Vanden wiſe rade.	LX.
Vanden ſelven.	LXI.
Vander ſelver dinc.	LXII.
Prijs vander dinc.	LXIII.
Vander doot.	LXIIII.
Van te ſine in hoeden.	LXV.
Echt van rade.	LXVI.
Segben prijs.	LXVII.
Van leringen Echt.	LXVIII.
Vanden ſelven wonden. (†)	LXIX.
Segbe vrechede.	LXX.
Van edelen moede.	LXXI.
Noch van rade.	LXXII.
Van miltheden.	LXXIII.
Van wijfbeden.	LXXIIII.
Noch meer vanden ſelven.	LXXV.
Van Paerſius prouerbien.	LXXVI.
Van Juuenale.	LXXVII.
Van Stacius prouerbien.	LXXVIII.

(*) *Ordanke*] Lees *ondanke.*
(†) *Wonden.*] Lees *worden.*

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

SESDE BOEK.

Wanen dat Rome eerſt quam. I.

Nv moeten wi hier ypperlike
Scriuen van den Roemſcen rike /
Dat doe dat moghenſte was /
Daermen oint in bouke af las.
Ha moeten wi hier dus beginnen /
Eñ ſijn begin doen bekinnen.
In Nochs tiden / die ·Ixxx· jaer
Bailliu was / wet vor waer /
Ouer tfolc van Iſrael /
Ha leſen wi / dat ghevel
In ſijn ·lxxvi· ſte jaer /
Dat een Janus quam aldaer /
Daer nv Rome ſtaet die ſtede /
Eñ eene borch maken dede
Hiet Janiculus / weetmen wale /
Dits deerſte Cō· van Male.
Dit was ·C· jaer eñ ſevene.
Nadien / dat met heilegen levene
Die kindere van Iſrael
Die Rode zee doorgingen wel /
Eñ Pharao eñ ſine ſcare
Al daer bleuen openbare.
Na Janus quam Saturnus
Van Creten. na hē quam Pycus
Eñ na hem quam Faunoen.
Oec daer naer in ſijn doen

Wart die ſtat van Troien verloren
Eñ quam Eneas / alſe wijt horen /
Verdreuen / daer nv Rome ſtaet.
Omme te ſcuwenen menech quaet
Nam hi Latijns dochter te wiue.
Hoer Eneaſe die Coninge viue
Regneerden / alſemen vint vorwaer /
Omtrent ·C· eñ ·L· jaer.
Eneas omtrent jare viue.
Doe wart na hem / van ſinen wiue
Creuſa / ſijn ſone Cō· Aſcanius /
Eñ ſi ·xiiij· na hem aldus
Coningen in Alba / die ſtede /
Die Aſcanius maken dede.
Deſe ·xv· regneerden / datſ waer /
Cccc· eñ vijftich jaer.
Daer naer maecten Rome de ſtede
Romulus eñ Remus mede /
Eñ waren in Rome Coningen ·vij·
Die regneerden in horen leuene /
Doen voren eñ dandere naer
Omtrent ·cc· eñ ·xl· jaer.
Doe waren die Coningen verdreuen /
Entie raetſmannen vp geheuen
Die regneerden in hare manieren
·Cccc· xl· jaer eñ viere
Onthier eñ Julius Ceſar quam /
Die met gewelt ane vinc eñ nam
Den Romeinen mogentheit eñ ere
Eñ was deerſte eeneghe here.
Vb ſalic v die raetſman noemen /
Die in eeren eñ in vromen
Rome ſetten eñ int ghewal /
Dat ſoe wart houet der werelt al.
Brutus die verſtac Tarquine /
Den leſten Coninc entie ſine
Eñ was raetſman int eerſte jaer.
Hi entie ſine vleuent daer

Exxix· jaer alduere.
Doe coos men binden Roemſcen mure
Hem ·x· diemen niet en noemt/
Die berechten datter ſtat vroemt/
Eñ deſe couſtume die ſtoet
Fvi· jaer ouer goet.
Int honderſte eñ ·xxxvi. jaer
Coren ſi echt weder daer
Raetſmanne na haren wille/
Eñ namen eenen hiet Camille
Die ·xii· jaer berechte die ſtat.
Doe coren ſi ſidert na dat
Quintiliuſe/ eñ was/ alſict hachte/
C· jaer ·xi· eñ achte
Na dat die Coningen waren verdreuen;
·Exxviij· jaer es hijt bleuen.
Papyrus die was daer naer
Raets man eñ waeſt ·vi· jaar·
Maulus eñ Regulus waert vercoren
C· eñ·xciij· jaer/ als wijt horen/
Nadat verdreuen was Tarquijn.
Fabius Maximus waeſt woget ſijn/
Die wart vercoren nec/ datſ waer/
Alſemen ſcreef ·cc· jaer
Eñ ·xcviij· horen wi ſpreeken/
Na dat die Coningen waren verſteken.
Lucius Emulus wart vercoren
Eñ Verro mede/ alſe wijt horen/
In dat naeſte jaer daer naer/
Alſt was ·cc· eñ ·xcix· jaer.
Liuius · eñ Maercelius coeſmen die
Alſemen ſcreef ·ccc· jaer eñ drie.
Claudius eñ Liuius die quamen
In die heerſcapie te ſamen/
Alſemen ſcreef ·ccc· eñ vine.
Doe coeſmen daer den ſtouten van liut
Cypipene/ den Affricaen/
Eñ men ſcreef doe/ ſonder waen/

Ccc· eñ ·lx· eñ een.
Daer naer coren ſi el ne geen/
Dan Cypio Affricaen/ den jongen/
Alſemen ſcreef in Latijnſcer tongen
Ccc·lx· jaer eñ viere.
Naer hem ſo coren ſi ſchiere
Eenen hiet Naſſica Cypioen
Doe ſi ſcreuen na haer doen
Ccc· jaer ·xc· eñ twee.
Daer naer namen ſi vogede mee
Mettellius ·eñ Poſtulenius mede
Alſemen ſcreef in Rome/ die ſtede/
Ccc·xc· eñ drie.
Te hant hier naer coren ſie
Marius eñ Genius mede/
Alſemen ſcreef in hare ſtede
Cccc· jaer eñ viere.
Doe wart Cilla geeoten ſciere/
Alſemen ſereef ·cccc· jaer.
Eñ ·xxij· ouer waer.
Marcus Tullius Sicero
Wart raetſman geroren doe
Alſemen ſereef ·cccc· jaer
Eñ ·lxx· mede daer naer.
Doe coes men daer metten genoten
Pompeius/ diemen hiet den gzoten/
Eñ Craſſus/ die wart vermort/
Eñ int walleinde gout verſmort.
Cccc· eñ ·lvij· jaer
Quam Julius/ alſemen ſcreef vorwaer/
Eñ nam die heerſcapie
An hem eñ an ſine paertie/
Alſemen ſcreef no min no mee/
Dan cccc· lx· eñ twee
Oft ·ij· meer/ datſ ·lx· eñ viere/
Na dat die Roemſche baniere
Den Coningen wart genomen eñ deere.
Hoert ſine orloghe eer hi was Here/

Fu-

Julius wijch vptie Gallen. II.

Ceſar Julius quam gevallen
Dan ouer berch vptie Gallen/
Eñ vp Germania/ dat ſterke lant/
Dat nv Almaengen es genant.
Eenè brugge maecti ouer Rijn/
Daer ouer voer dat here ſijn;
Want al was t'Duutſce lant eñ Gallen
Dicken in verlies ghevallen
Noint ne quamer Romein int lant/
Diet an Rome dwanc metter hant.
Nv hebben die Gallen vernomen
Ceſar inden lande comen:
Die beſte dat waren die Auoiſine/
Entie ſtaerckſte in alre pine/
Entie meeſt volx mochten geleeſten;
Lxm. leſen wi jn ieeſten/
Brochten ſi volx inden ondrede.
Dje Suſinoiſe quamen mede/
Die van ·xij· ſteden houet waren
Eñ brochter ·Lm· teere ſcaren.
Die Amminoiſe die Aertiſiene
Brochtenre ·M· waeruen tiene.
Die Tornoiſe quamen daer an
Eñ brochten ·xxv·M· man.
Merapi/ wanic te waren/
Dat dat die Tornoiſe waren/
Si haddenre ·xi· M· daer.
Die Caſſelopſe quamen daer nacr
Die nv Vlaminge heten gemene
Eñ haddenre ·x· M· alleene.
Doe brachtere die Vermidiſiene
Mannen ·M· waeruen tiene.
Aduatici/ na dat ict weet/
Sijn die Eenewiere heet.

35 Eñ

Vſ. 34. Die] Men zal denklijk lezen moeten diemen.

Eñ Allaloiſe eñ Brabantſoene
Bzochtenre ·xviim· tien doene.
Dje Germeinen / dat ſijn Daelmanne
Bzochtenre ·xlm· nochtanne /
Dje traken ten Rine waert
Omme te nemene douerpaert
Van Juliuſe. Doe ſiere bi waren
Was hi metten volke ouer gevaren
Int ouer lant vanden Rine
Daer vachtmen met groter pine /
So dat die Gallen entie Germeine
Gheſlegen wozden bi na alreine:
Alle die beſte bleuenre doot /
Cleene menechte daer onſcoot.

Hoe Julius den Rijn quam neder. III.

Daer na wart Julius geware /
Dat hem eene grote ſcare
Volx vergaderden barbariene /
So menech ·m· waeruen tiene
Int geberchte vptie Rone.
Hi ſendere met enen legioene
Galba / die hem den wijch af wan /
Eñ ſlouch hem af ·xxxm· man.
Hier naer ſaen ſo traken hē ane
Met groter macht die Atquitane
Die wonen ouer die Geronde;
Hi ſlouch hem af vp ene ſtonde
Xxxviijm· man.
Erht verhieuen hē vort an
Die Germeine / dat ſtoute diet /
Omt verlies en liet ſijs niet.
Alt volc lude eñ ſtillekine /
Dat tuſſcen der Elpen enten Rine
Orlogens luſten al gheмeine /
Quamen alle vptie Romeine /

Die

Die Ceſarre vele perſſen daden;
Maer uit ende quaemt hē te staden;
Want hi den wijch op hem verwan.
Daer ·cccm· man
Was gherekent haer weerdes:
Oec ſo gaf men hem op dor dies
Voorghen/ ſteden wel naer alle
In Aelmaengen eñ in Galle.
Julius eſ dan daer geſtreken
Eñ dede ſine brugge breken/
Eñ quam den Rijn neder gevaren.
Aldaer/ ſo waent men te waren/
Dat hi Riemagen maken dede/
Als teenen pale in ere hoechede/
Dat hi vanden berghe dor ronnen
Tlant tote daer adde eñ verwonnen;
Want daer beneden berch eñ dal
Hiet doe Neder Saſſen al.
Over Maſe trac hi dan dane.
Die lande quamen hem alle ane/
So dat hi quam/ daer nu eſ Ghent/
Daer verſaemdi ſijn convent/
Entie in ſijn here waren
Gheaffoleert van sinen scaren/
Oſte te moylijc waren mede/
Die liet hi aldaer ter stede/
Eñ maecte daer eene veſte.
Oec ſo liet hi daer int leſte/
Alſe hi woch voer ridderen mede
Indie vaſte nieuwe stede/
Die tlantſcap entie ſtat ſouden
Jegen donbedwongen Gallen houden;
Want Gayus was sine eerſte name.
Hiet hiſe Ghent heeren hoe soet quame.

Hae

Vſ. 38. Neder Saſſen] Dit zelfde vindt men by MASTOKE I. B. vs. 41. en volg. Men zie daar hy vooral de aanteek. van HUYDECOPER op het 48. vs.

Hoe Julius Baertaengen wan. IIII.

Daer na trac hi neven der zee /
Omme lande te winne mee.
Thoront ſeitmen dat hi ſtichte.
Vlaendren hiet / ſeget tgedichte /
Doeuer van Ruſen; ſider was tlant
Naden boſſch Vlaendren genant;
Alſo quam hi vort gevaren
Weſt lancs der zee met ſinen ſcaren
Grote Baertaengen heefti verſien
Met witten roedſen eñ mettien
Vervreeſchte hi / wat lande et ware.
Wae ſeidi al openbare /
Wat hijt emmer winnen woude /
Over voer hi alſe die boude.
Jegen hem quam Caſſibellaen.
Den wijch verloren ſonder waen
Die Romeinen / eñ metter vaert
Weken ſi ten ſcepe waert.
Menegen lieten ſi daer ter ſtede.
Ceſar verloos ſijn ſwert mede /
Hi weec over int ander lant;
Eñ want die winter ginc in hant.
Maecti daer bi nv Boenen ſtaet
Eenen tor / vp toeuerlaet /
Hem tonthoudene dor die noot.
Noch ſtaet hi daer ſcone eñ groot.

Daer

Vs. 11. **Vervreeſchte**] d. i. *vernam.* anders by onze Ouden *vreiſchen*, waar van wy nader ſpreken zullen, zie intuſſchen de aanteek. van HUYD. op *M. Stoke* I D. bl. 264. en volg. *Vertal. in onrijm* f. 137. d. *Eñ hier na* verſach *Julius ouer dit Zee noch een lant dat groot Bertaengen genaemt was.*

Daer naer beſochti Teemſen lant/
Daer hi menegen ſcaerpen pael vant/
Daer ſiere lieden vele verdronken/
Eñ ſiere ſcepen vele verſonken/
Doch dattie Bertoene weken;
Nochtan met liſte eñ met treken
Daden ſi menegen ſwaren ſtoot
Optie Romeine eñ ſcade groot.
Tachterſt ſo ginc in hant
Hare hoeſt ſtede/ Trinovant/
Dat nu Lonnen heet bi namen/
Eñ gaf hem die ſtat te ſamen
Xl. ghiſele/ naer deſen zede
Dolgheden andere ſteden mede.
Oec es Conine Caſſibilaen
Juliuſe in hant gegaen,
Dus ginct met Bertaengen twaren
Dat binnen .viij^c. jaren
Hier naer/ alſt es becant/
Cume was geheeten Inglant.

Hoe Tullius Cyſero was beleghen V.

Binnen dien dat die ſtoute man/
Julius/ Bertaengen wan/
Embioriχ/ Cō. van Gallen/
Eſ optie Romeinen ghevallen/
Eñ daer Julius Octa lach/
Eñ ſlouch hem af/ op enen dach/
Een legroen altemale.
Octa bleef doot indien dale/
Eñ Petotius te waren/
Die inden wijch drouch den aren/
Dat was die roemſche baniere.
Die Romeine/ die deſe maniere

Dán

Vs. 9. Petotius] L. Petronius.
Vs. 11. Baniere] Zie de aanteekening hier achter.

Van deſen wighe / hadden verſtaen /
Si begroeuen hem daer ſaen /
Daer ſi laghen vp dat velt.
Eñ maecten daer met gewelt
Een ſoſſeit / ·x· voete diep /
·xv· voete wijt / dat omme liep
Haer here den ommegane /
Die was ·xv· milen lane;
Eñ want ſine hadden / waer mede deluen /
Maecten ſijt al bi hem ſeluen
Beede met zwerden eñ met kniuen /
Die erde daden ſi teenen dike driuen /
Daer vp ſetten ſi iegen die gaſte
C· torren eñ ·xx· vaſte.
Hier binnen belageſe die Gallen:
Cullius Ciſero was van hē allen
Houet man van diere beſeten waren.
Die Gallen ſijn' / die niet en ſparen /
Sine vechten ane nacht eñ dach;
Want alſe eene ſcare ſtille lach /
So vacht dandere vptie Romeine.
Embiorix / eñ mettem ghemeine /
Van Trieren ·ij· Princen goet /
Iudicio maris / alſiet verſtaet /
Was deen / eñ Cingetorix dander.
Elc was ſijns liues Alexander.
Vij· daghe eñ alle die nachte.
Vochten ſi hem ane met machte
Eñ worpen vier met potten inne /
Omme dat die brant die veſte winne /

Eñ

Vs. 19. Dat omme liep *enz.*] d i. dat hun leger rondom ging, dat rondom hun leger liep.

Vs. 36. Iudicio maris] lees Indutiomarus / en zie CAESAR *de B. Gall.* Lib. V. C. III.

Vs. 37. Cingetorix] lees Cingetorix. CAESAR l. c.

Vs. 38. Elc was enz.] Elk hunner was in moed en dapperheid eenen Alexander gelijk.

Eñ daer toe ſendemen hem ghedichte
Menech quareel / menich geſichte;
Maer die Romeinen en weken niet
Om brant / omme wahen / om geen verdriet.
Sine waren dach eñ nacht
Indie were met grotere cracht.

Hoe Julius Cyceroene ontſette. VI.

Cyſero Tullius dede weten
Juliuſe / dat ſi waren beſeten;
Eñ in een harde ſwaer doen /
Eñ hadden verloren een legioen:
Dat hijs niet en ſiete hine quame /
Enter andere ware name.

Jul-

Vs. 43. Eñ daer toe enz.] Niemand denke, dat deze Regel door den affchryver bedorven is. De woorden hebben eenen goeden zin, wanneer men maar in acht neemt, dat ghedichte hier ſtaat voor dichte / zynde het voorzetſel ghe by de Vlamingers zeer gemeen, en dan beteekent het hier *zeer veel:* ghedichte menech quareel / menich geſichte is dus *eene groote menichte van pylen.* JULIUS CAESAR de B. G. L. V. C 43. zegt, deze hiſtorie verhalende: *maxima telorum multitudo* Deze volgende woorden van MELIS STOKE IX. B. vs. 374. zullen deze plaats zeer opbelderen:

Daer vloech ſo menich ſcerp pijl ender
Van ſterken hoeſtallen eñ bogben.
Weet datte quarele vlogben
Dichter, *dan oft waren bien;*
Men conder cume doer gheſien.

Vergelijk hier mede ook II. B. vs. 785.

Vſ. 6. Andere] d. i. *het andere legioen. Vertal. in enrijm.* f. 138. c. *Eñ doen ontboot Cicero aen Julius, datter een legioen van den romeynen doot gheblevven waren, eñ dan dat* andere *legioen oec verſlagen ſoude worden, waert dat hi haer niet haeſteliken te hulpen en quame.*

Julius ſendde in Beauoſijns
Sinen ridderen/ dat ſi ſijns
Wachten ſouden met haren ſcaren;
Want die andere beleghen waren.
Dus trac hi ten Gallen waert/
Eñ/ eermen ſijns gewaer waert/
Do trac Julius eñ ſine beſte
Allegader indie veſte.
Die Gallen die lagen daer bi/
Alſe dieſe node lieten wi:
Doe hiet Julius ſine ſcaren
Som vptie Gallen varen/
Eñ hiet hem maken ene vlucht
In eenen dale/ gelijc ene vrucht/
Dat daer biden here lach.
Si daden dit/ eñ alſi dat ſach/
Dattem die Gallen volgeden naer/
Warp hi vp die porten daer/
Eñ ſijn here quam wt al.
Daert wart alſo groot geſcal;
Want die Gallen alle waren
Veringhet metten roemſcen ſcaren.
Cleene menechte daer ontran/
Wel van ·lx· duſent man/
Die dore maraſſchen ontſcoten daer.
Daer bleef doot Iudromaer
Van Trieren/ eñ menech man.
Alſe Julius ſien began
Sijn volc aldaer/ ter ſeluer ſtont/
Sone vant hi niet daer ongewont
Den tienden man van ſire ſcare.
Anderwaerf quam hem daer mare/

Dat

Vs. 20. Vrucht] vrucht is hier *vrêes*, de beteekenis van dit woord zal, op eene andere plaats nader met voorbeelden bevestigd worden.

Vs. 32 Iudromaer] Lees Induciomaer en zie de aanteek. Cap. V. vs. 36.

Dat dat vols van Armorike/
Dat nv Bartaengen heet gemeenlike/
Op hem quam met groter were.
Deſe wighe beſcriuen dus
Helynandus eñ Horoſius
Eñ Julius Celſus/ die dat mede
Beſcriuet van der Gallen zede.

Die Zeden vanden Gallen. VII.

Die goede/ die ruwelike leuen
Eñ hare gichten bi redenen geven
Alſi an lieden willen wreken
Haer meſdoen/ haer meſſpreken/
Do geven ſi hem een out geval
Eñ altemale haer gedouch al/
Omme dat hem verlies eñ ſcade
Dat herte te ſware lade
Dulcken tijt/ alſtem meſſciet.
Aldie wereit eñ mochte niet
Clant van Gallen al bederuen/
Wilde hem therte ouer een weruen.
Die Gallen ſijn alle van zinnen
Heet eñ fier van ſwaren beginnen.
Tehant ghelouen ſi ere mars
Rechts/ alſo oft geproeuet ware.
Quatike moghen ſi iet langhe
In pinen ſijn eñ in bedwanghe.
Men vint van hem menegen genoet/
Die hem ſeluen eer ſlaen doot/
Dan ſi wijſlike in der hoede
Langhe ghedogeden aermoede.
Vſage/ coſtume eſ alre dinge
Een groot meeſter ſonderlinge/

Hier

Vſ. 1. Goede] d. i. Goden/ *dii*. Zie onze *Taelkundig Meng.* bl. 334.

Hier omme eiſt grote nutticheden
Kinderen te leeren goede zeden.
Daer neemt den menſche zin en crachs
Entie die auenture wacht /
Hi ſiet haer ſulken in dit leuen
Ghelue en goet vordeel gheuen /
Omme dat hi te meer droeuen ſal /
Alſe hi coemt in ſinen val.
Dje Hellen ſijn lieden openbare /
Sine ſouken geene vlucht h' no dare /
Gherne toghen ſi hare zeden /
Si willen met vromicheden
Vechten en niet claren daghen /
Niet verradenlije no met laghen.
Hier laten wi een ſticke bliuen
Van Iuliuſe / en ſullen ſcriuen
Van Marcus Tullius Sicero /
Die mettem in vorloghe was do /
En makere was van vele dorpen /
Sine bloemen ſullen wi ſouken /
Die in ſinen boeken ſtaen /
Die ſuldi in Dietſche verſtaen.

Tullius Cyſeroens prouerbien. VIII.

Dje gherechtecheit / darf bekent /
Dat dat es dat fondament /
Dat men niemen vnrecht doet
En men ſi der gemeenten goet.
Niemen en houdem an dat belof /
Daermen es oft toe / oft of
Ane comende ten anegange
Met looſhede oft met bedwange.
Onrecht es dikken vertrect
Met ſcalcken mantele en bedect /
Alſoen recht ontect niet wel /
Daer af coemt dit biſpel :

Dat

Daer ſcaerp recht in ſomegen ſtonden
Alte groot onrecht es vonden/
Datſ datmen berhten ſal/
Omme tlant te payſe te bringene al;
Dus ſalmen emmer te paiſe raden
Waer bi dat pays niet coemt te ſcaden.
Gheen onrecht ſal men meer becronen
Dan dattie ghene/ diet al honen/
Daer naer ſetten haren moet/
Dat men ſeggen/ ſi ſijn goet.
Gheene dinc es van meerre moede/
Dan onwerde dan erdſchen goede.
Eiſt ſo dattu aerm beſt/
Eñ beſtu oec int goet gheneſt/
Dattu vrilike geuen connes
Dies wert es eñ dien dues jonnes.
Ghene dinc es te priſene mere
Eenen edelen man/ enen graten Here/
Dan ghemate eñ goedertiere;
Maer dat ſal ſijn in goeder maniere/
Datmen ſierheit buten zie/
Waerbi hem die quade ontſie/
Eñ hort/ dat wrake eñ daet
Alle weghe ouer een gaet/
Eñ nemmer en doe gerechtechede/
Als di verwerret es die zede.
Ghylers/ ſmeekers die laet varen;
Want ſi ſijn alle valſch te waren.
Dan gaet die doget achter voet/
Alſemen die dinc copen moet/
Eñ dat ment te gelde keert/
Dat die doghet geuen leert.
Ghererht altoes en es hie niet
Die doot/ aermoede/ rouwe ontſiet/
Of die enech welvaren echt
Ane vaet/ eñ latet trecht.
Ghererhterheit es ſo goet/
Dat die hem met rouwe voet/

Eine

Hine magere niet ontberen al;
Die meeſter dies weſen ſal/
Hi moet effene in midden wanderen
Of ſi ſlane eñ kieſen •i• andren.
Den rechtre kent men inden ſtride/
Volget hi int pleit der rechter zide
Eerlijc eiſt/ dat goetſ mans tale/
Goede lieden ontfangen wale;
Maer daermen ſiet dat men van deſen
Alre meeſt gedanct ſal weſen/
Daer eſmen gereet int ontſaen;
Rijcheit haret onder gedaen
Entie ſware ghierechede
Den ganc vander houeſtede.
Niet aergers danne goet beiagen
Onder hem die dat recht draghen.
Alle die eene ſake ſpreken
Eñ ander dinc ſoeken ter treken/
Die ſijn ongetrouwe eñ loes
Eñ haer doen roemt te quade altoes.
Men ſal houden datmen ſwert
Den vianden/ ſo vien ſoet dert;
Eñ dit niet alle weghe nochtan/
Swerſtut eenen quaden man/
Alſe mozdre ofte rouere mede/
Die gheenen goeden man hout vrede/
Alſonder meſdaet machtmen breken
Hem al ſweren eñ al ſpreken.
Tullius die ſpreect deſe vort
Inden boue der vriendſcap vort

Tul-

Vs. 79. Bozt] L. wozt.

Tullius van vriendſcepen. IX.

Vriendſcap machmen ſonderlinge
Priſen vor alle erdſce dinge;
M' deſe vrienſcap en geſchiede
Die / dan onder goede liede.
Men mach merken wel hir bi /
Hoe grote dinc vriendſcap ſi;
Want andere alle creaturen /
Die ſijn onder menſcelike naturen /
Hö hout haer vriendſcap ſo bedruct /
Dat ſoe niet verder hare en truct /
Dan onder hem tween of lettel meer.
Vriendſcap eſ ſonder ſo loſen heer /
Gheſelſcap eñ goede minne
In goeden dingén / in hogen zinne.
Wat eſ ſoeter / dan ebben eenen /
Daer ſu dars ſeggen toe dijn meenen
Ghelijc dat tote di ſelnen ware.
Ic wille / dat een man wel vare /
Ho eiſt cleene mutteliceds
Een ander én ſi daer mede /
Die deſ alſe vro ſal weſen /
Alſe du ſelue dan deſen:
Oec eiſt ſwaer verdriet ghedogen /
Men weet oec / wien dat roghen /
Diet dan draghet in ſire herten
Huserre / dan du dine ſmerten.
Vriendſcap eſ in welnaren ſoete /
Eñ in meſſal eiſt oec baete /
Eñ al bidmenſ / dat menſ niene doet /
Alſo vele trec ict mi toe /
Hoe die meentucht ſo gheſta /
Dat ſal naer mi oec wel ghaa /

Vs. 18. Wille] d. i. ſtelle. *ſuppono.*

Alſie doe / dat ſoe niet en ſiede
Indie wile / dat ic leue.
Tuſſchen die goede entie quade
Ennes die vriendſchap niet geſtade /
Want die zin es van hem beden
Alte wide van een gheſceden.
Oſte ons enech god baer ſette /
Daer wi hadden ſunder lette /
Eten / drinken eñ alle niede /
Sonder geſelſcap eneger hiede /
Wie es ſo yſerijn nu bi daghen /
Die ſo hart lijf ſouds gedraghen ;
Nature die es alſo reene /
Dat ſoe wilde al goet geneene.
In vriendſcepen ens niet ſo gmaect /
Alſe ſmeeken eñ valſch baraet /
Eñ ſeggen alder lieder wille /
Enter waerheit ſwigen ſtille /
Dat es vriendſcap verloren /
Alſe een tware niet wille horen
Eñ ſijn gheſtille / die dit weet /
Es te lieghene ghereet.

Vanden ſeluen. X.

Vort Tullius wort menechſonde
In den bouc vander Oude.
So ſere es tfolc buten ganghe /
Dat al tfolc wille bouen langhe /
Eñ alſi dan ter ouden comen /
So vloukt ſijſe dan eñ verdomen.
Langhe gheleuet eñ wel /
Datſ iu ghepeinſe een edel ſpel.
Joget heuet dompheit in ;
In die oude wintmen den zin.
Cracht en doet gene hoghe dade
Die wel enden / vñ ſi di rade.

Oude dats eene edele ghaue;
Want ſoe trect der menſcen aue.
Luxurie/ die ſware ondoghet/
Diemen lachtart in de joget.
Wat oude wecheit wille ane gaen!
Dat ne canic niet verſtaen/
Want ſo des weghes es min te gane/
Do ons min gheits bedaerf daer ane.
Omme niet maect die jonge geſeal/
Dat hi langhe leuen ſal.
Wat ſijn ongeraecter ſaken/
Dan onſekerheit ſeker maken.
Oec heuet die joget ſake eñ ſpoet
Ter doot meer/ dan oude doet.
Die joget valt in evele lichtre/
Eñ haer euel es vele bedichtre
Des ouden/ wet woerwaer/
Eñ haer gheneſen es alſo ſwaer.
In deſen heuet te voren die oude/
Hi es daer bander comen woude.
Hier dinct mi beſt af te broken.
Van des wijs Tullius ſproken/
Eñ ic noch ter jeeſten here/
Eñ van Juliuſe voert leere.

Hoe Julius Rome beſtont. XI.

Hyrardus die hyſtorien/
Die vele pſtorien oude geſien.

Schriuet/

Vs. 17. Wat] d. i. waarom? *quid?* zie XII. *b.* v.
Vs. 28. Bedichtre] Bedichter is hier om het riim voor bedichter/ *anxior, magis ſollicitus.* —— Bedichtre des ouden d. i. *gevaarlyker, dan der ouden.* zie meer van de uitlating van het woordjen dan achter den *Comperativus* by HUYDECOP. *Brief over den Abl. Abſ.* bl. 30.

Scriuet / dat Julius .x. jaer
Oꝛloghe hilt ſtaerc eñ zwaer /
Eer hi Bartaengen eñ Gallen
Ant Roemſche rike dwanc met allen.
Doe ſenddе hi te Rome / indie ſtat /
Eñ eeſchede dus eñ dat /
Dat men hem gaue d' meer herſcapie /
Pompeius eñ ſine paertie
Wederſeident alter vre.
Doe ontboden die ſenature /
Dat hi te Rome niet en keere /
Hine liete te ſiere onnere
Sijn here bliuen buter ſtat.
Julius balch hem omme dat /
Eñ verſaemde al ommetrent
Al ſijn here in een couent /
Eñ quam getrect te Rome / int lant /
Gewapijnt / alſe een ſtout wigant;
So dat hi ter hauene quam /
Menegen wijch dat hi nam
Vp pompeius paertien ſwaer /
Entie zeghedi alle / dats waer.
Pompeius entie ſenature
Saghen / dat die auenture
Juliuſe ſere mede was /
Eñ ſi vernamen oec wel das /
Dattem emmer die cracht an wies.
In groten vare waren ſi dies /
Eñ hebben Italie begheuen /
Alſe oft ſire wt waren verdreuen /
Eñ ſijn in Oꝛieken gevaren /
Om te makene hare ſcharen.
Julius quam te Rome binnen /
Eñ hi brac in ſijn veghinnen
Die triſorie van dier ſtat /
Daer inne lach die ghemeene ſrat /
Dien heuet hi al vpgheheuen /
Eñ ſinen riddereñ in ſonde gegeuen

Hoc Julius eñ Pompeius vochten. XII.

Hyer binnen quam in Pompeius here
Menech Cō· van ouer mere/
Dieſe weten wille eñ ſouken/
Hi maechſe vinden in Lucaens boeken/
Die ſi waren eñ wanen ſi quamen.
Ceſar entie ſine vernamen
Deſe dinc eñ alle te male
Doeren ſi ouer in Teſſale.
Pompeius hadde in ſijn here
Xl· M· volx ter were/
Die ſette hi te middewaerde:
Andie rechtre zide hi ſcaerde
Vic· duſent volx te ſamen
Eñ alle die met ridders namen:
Eñ ane die luchter ſide daer bi
Vc· duſent ridderen vri/
Aldus quam ſijn here in drien.
Julius ſcaerde oec mettien
Sijn here in drien/ hi adde nochtan
Min/ dan ·xxx·m· man
Te voet in die midde waerde;
In elke ſide hi ridders ſcaerde
Diere hadde ·m· ouer al.
Daer wart een meſel gheſcal/
Daer dat here viel te ſamen;
Maer alle die meſſalle quamen
Vp Pompeius entie ſenature/
Die verloren daer ter hure
·xii· duſentich vp dat velt
Eñ ·xxxiij· wartere ghevelt
Heren/ die hieten ſeiturioene/
Eñ elc hadde te ſtien voene

C.

Vs. 23. Ouer al] d. i. *in 't gebeel.*

C. ridders te ſinen vane/
Eñ Pompeius die ſeilde dane
In Egypten/ daerne vinc
Tholomeus/ die jongelinc/
Eñ dede hem ſijn hooft af ſlaen
Eñ ſendet Juliuſe ſaen
Die over in Surien quam/
Eñ tlant in ſinen handen nam/
Eñ voer met ſinen paertien
In Egypten tote Alexandrien/
Eñ ſettet trike van dien lande
Tholemeuſe in die hande/
Dat Cleopater oec beſat.
Eñ Tholomeus wart omme ſcat
Jegen Juliuſe in ſtride/
Want hidi hi wacs onblide/
Dat hine alſo machtich ſach.
Daer verloes hi uptien dach
xxijm. man/
Hem waren af gewonnen nochtan
xij. ſcepe oec tier ſtede.
Tholomeus quam in vare mede/
Eñ ſoude met enen ſcepe ontſlien/
Daer liep ſo menech in mettien/
Dat dat ſcip te gronde ginc;
Aldus ſtaerf die jongelinc.
Daer na wart hi teenen ſtonden
Biden goudinen alſverech vonden
Onder die dode/ die men vant/
Die die zee daer warp upt ſant.
Doe wart Ceſar harde ſaen
Egypten oec onderdaen/
Eñ hi gaeſt Cleopatren wedet/
Dier af was geſtoken neder.

Hoe Julius Keyſer wart. XIII.

Ceſar Gayus Julius
Die verwan Egypten dus /
Eñ keerde dor Surien weder /
Eñ quam in Ponten daer hi neder
Paruaces velde eñ ſine macht.
Doe quam hi met groter cracht
Echt te Rome / indie ſtede /
Daer dedemen hem die werdichede /
Datmen hem gaf ·ij· hoghe namen
Conſul eñ Dictator te ſamen.
Van danen es hi met ſinen ſcaren
Ouer in Affrike gevaren /
Daer hi dede grote plaghe
Op Pompeius vrient eñ mage:
Die verwacht hi eñ verſtoech.
Nochtan en was dit niet genoech;
Pompeius dochter / Pompeia /
Soene moeſte ſterven daer na.
Jonghe Cato / doe hi dat ſach /
Dranc hi venijn op die dach;
Want hi lieuers wilde ſterven /
Dan in vangneſſen bederven.
Nu es Julius in Rome geheert /
Alſe hi in Affrike heeft ontert
Al / dat Pompeius was hout.
Doe trac hi an hem met gewout
Al die macht entie ghewelt /
Die dat ſenaturſcap helt
Entie raetſmanne gemeene /
Eñ wart eenech prince alleene /
Eñ dedem Imperator noemen;
Eñ niet Coninc; dus eiſt cómen /
Dat hi Keyſer van Rome waert.
Dit es / alſe ons twaere openbaert /

Vander werelt ſpeginge /
Alſe ons tellet dis leringhe /
Vi· hondert jaer
Ende ·iij. eñ een alf / datſ waer.
Keyſer was hi in deſen liue
Meer dan ·iiij· jaer min dan vine.

Julius ghedane eñ zeden. XIIII.

Julius was groot eñ lanc
Eñ wel gaende in ſinen ganc /
Wit van hude / bruun van oghen /
Entie bliſcap dochten togen.
Staerc eñ dapper was hi van leden;
In ſlape plach hi ſwerre ſeden;
Want hem droemde ſo ſware /
Dat hi dicken vp ſcoot van bare.
Calu voren / dat hem meſſat /
Eñ harde leet ſo was hem dat.
Lettel ſere dranc hi van wine /
Ontwetende plach hi te ſine
In ſinen etene; maer indie tale
En was niemen geraect ſo wale.
Wel gelettert was hi mede /
Dat machmen proeuen hier ter ſtede;
Want deerſte / die aint jaer beſciet
Te Rome / alſemen beſcreuen ſiet /
Dat was Romulus / wet vorwaer;
Ne maer ·x· maende maecti int jaer /

Dat

Vs. 7. Droemde] Hier is het werkwoord *droomen* gebruikt als een *Neutrum*, by ons wordt het als een *activum* gebezigd, en men zegt thands *ik droom.*

Vſ. 9. Calu] d. i. *Kaal*, *Calvus*: calu voren verſtaat hier onder *was bi. Vertal. in onrijm*: *van vore was bi cael.*

Doe quam Numa / diere toe dede
Laumgaent eñ Sporcle mede /
Eñ maerte tjaer lanc / ſonder ſaghe /
ccc · eñ · lx · daghe.
Hier naer wart Julius gewaer /
Dat dat jaer te cort nach ware
Een vierendeel van eenen daghe /
Eñ ſette / datmen vort des plaghe /
Datmen ten vierden jare name
Dien dach / die daer ouer quame /
Verſament van den · iiij · vierendeelen /
Eñ menne an dat jaer ſoude heelen.
Dus ſout eenen dach ebben meer /
Dan sander vier hadden eer /
Entie dach ſoudemen achter ſetten /
Dat hi dien jare niet ſoude letten.
Doert was Julius ten wapenen vpt
Enter pinen ſere goet.
Waeſt in reghene / waeſt inder zonnen /
Bloots houets plagh hi henen ronnen,
Verdich was hi in ſijn werch tiden,
Letten hem cwieren in ſijn riden /
Die conſti ouer zwemmen wel /
Was ſoe te wijt / afte te ſtiel /
Do nam hi balgen oſte blaſen /
Die vul winds waren gheblaſen /
So dat hi dijken met genende
Die ſine voer reet / die hi ſende,
Alſe ſtrijt in aventuren ſtoet /
Liet hi tors / eñ vacht te voet /
Omme dat ſijn volc ſoude ſien /
Dat hi hem niet en tijdde vp tflien,
Sijn ors was alſe Bucifal;
Want hen was man inde wereit al /
Diet gheriden moehte daer bi /
Sonder namelike hi.

Alſe

Vs. 22. Sporcle] Zie de aanteek. hier achter.

Alle ghevoeghe/ alle houeſchede/
Stoutheit, miltheit/ vromichede/
Dieſ mochtmen an hem bevinden/
Dies waeſt recht dattem ridders minden.
Gayus hiet hi bi namen recht/
Julius ſo hiet hi echt;
Want hi van Troien was geboren/
Van ſire moeder/ alſe wijt horen/
Entie hooft tor van der ſtede.
Van Troyen hiet Aliden mede.
Ceſar hiet hi; want men waent das/
Dat hi uter moeder geſneden was.

Die vortekenen van Julius doot. XV.

Ceſar Julius was dus Here/
Eñ regneerde met groter ere
Enech Here/ dat in Latijn
Imperator wille ſijn;
Monerrha eiſt in Griekſcer tale:
In Dietſch dinket mi keyſer wale;
Want hetſ Heren name de meeſte/
Diemen vint genoemt in geeſte.
Dit was voer Jh'c ·Ꝟ̄ꝯ· te voren/
Eer hi van Marien wart gebaren/
Viere Moeder/ ·xlvi· jaer.
Eñ ·vi· maent/ met worwaer/
Dat hi t'keyſerrike ontfinc.
Hi ſette inder Jueden dinc
Hyrcanus/ Biſcop eñ Here
Antipater deds hi eere;
Want hi was comen an ſine zide;
Nochtanne haddi inden ſtride
In Teſſalen/ met Pompeius geweſen
Der Jueden hertoghe/ alſe wi leſen.
Doch/ omme ſine vromechede/
Maect hine bailliu vander ſtede

Van

Van Iheruſalem / onder Herode,
Dit was / naer onſen verſtane /
Antypater / Herodes vader /
Die ſijnt die kinderen alle gader
Tu Bethleem onthouedet dede /
Om Iheſuſe te gecrigene mede,
Sine doot die wart te voren
Doer teken / alſo alſe wijt horen /
Meſſeliken in menegen figuren ;
Want die lantmanne / die geburen
Die om lant pinen eñ winnen al
Eñ berijt ſlichten eñ dal /
Wozden hackende in dien dage /
Daer vele oude graue laghen /
Eñ want ſi vonden in ſome ſcat /
Ho daden ſi nerenſteliike dat /
Ho dat ſi vonden in eenen vate
Eene coperine plate /
Eñ daer in Gziex geſcreuen :
Capijs / die wilden in ſijn leuen
Stichte Caeps / die goede ſtat /
Die leghet hier in dit ſelue vat /
Eñ alſemen onteert ſine been /
Ho ſal wozden een Julius ouer een
Verſlaghen van ſinen maghen /
Eñ daer naer in corten daghen
Gewzoken ſwaerlijc eñ wale
Ten groten verliese dien van Itale.
Int lant van Rome eñ in de ſtede
Geſciede menech ander dinc mede.
In ſinen dzome in andren dingen
Die al te ſinen ſterbene gingen.
C. daghe woer ſine doot
Geſciede mede een wonder groot :
Sijn beelde ſtont midt in de ſtat /
Eñ in ſijn voerhaeft adde dat
Alleene gheſcreuen eene C.
Eene bleyſme quam min no mee /

Die

Die ghene lettre nature ſtac/
Eñ als en dede gheen ongemac.
Des nachts/ doemenne dages verſlouch/
Daer hi ſliep naer ſijn ghewouch/
Vloghen wp in ſine zale
Alle die veinſtren teenen male;
Ja dat hi wp indiere gebare
Hoort oft al ghevallen ware.
Ten ſelven daghe/ daer hi oec ginc
Int capitoel/ daer hi ontſinc
Die boot/ waren hem inde hant
Lettren gheleit/ diemen vant/
Daer in ſtont/ alſemenſe wp dede/
Al beſcreuen oec daer mede
Die grote moert wet vor waer.
Inden naeſten daghe daer naer/
Dat hi was geſleghen doot/
Dathmen riſen ·iij· zonnen groot/
Eñ alſi dan bet wp quamen
Worden ſi teere zonnen te ſamen.
Dit mochtmen wel bedirden ſcone/
Dat een God in drien perſone
Alder wereit corteliſe na deſen
Openbaers ſouds weſen.
Oec ſprac een oſſe vremde dinc
Teenen man/ die erien ginc/
Dat men ſoude in corten tiden
Meer manne verſlaen/ dan coren ſniden.

Hoe

Vs. 69. Daer] Hier voor leest men in den *Rijmbyb.* f. 99. b. alwaar dezelve worden gevonden worden.
Ten ſelven dagbe, doe *bi ginc ins Capitoel.*
Vs. 68. Erien] Zie over deze plaats de aanteekening op de I. P. II. B. C. XLII. vs. 39.

Hoe Julius was vermort. XVI.

Al was Pompeius doot bleuen
Eñ ſine vriende ſom verdreuen
Iemen was/ die noch ſijns gedochts/
Entie ſtere daet oec rochte.
Twee waerre/ die hieten alduſ
Brutus eñ Craſſius/
Die altoes in rade bleuen/
Dat ſi ſtoeden na Julius leuen.
Maer indie ſeheringe nochtan
Waren ·cc· eñ ·lx· man/
Edele heren/ ſenaturen.
Alſe ſine beſtonden daer ter tiren/
Eñ Ceſar ſach/ dat ſi te ſamen
Alle vp hem met kniuen quamen/
Nam hi ſijn cleet in die hant/
Eñ decte ſijn houet inden pant/
Omme dat hi wiſſchen niet en woude/
Eñ dat hi cruuſſelijc vallen ſoude
Warp hi ſijn cleet voer ſine voen.
·xxiiij· ſtehen haddi al in ſen.
Haer ne gheen/ wet voer waer/
Die verleende oec dzie jaer/
Some bleuen ſi doot in ſtride;
Som indie zee/ ſom verre/ ſom wide;
Sulke daden hem wanden line
Metter hant en metten kniue/
Daer ſi Ceſarre mede ſtaken.
Die Romeinen daden maken
Eene columme hoech ·xx· voets/
Eñ bernden met goeder moetz
Hinen lachame/ eñ tpuluer tſamen
Daden ſi in zen vat/ eñ namen
Ogheene/ eñ ſettent in ene columme/
Eñ hietenſe oec daer omme

Julia; want hi daer lach
Die hoste / die lauede onder dien dach.
Alle die keyseren / die na hem quamen
Hieten alle Ceſar bi namen /
Al tote indien dagste heden /
Doer deere van ſtere wonderheden.
Out was hi .lvi. jaer /
Alſe hi ſtaerf / leſen wi voer waer.

Vanden Keyſer Auguſtus. XVII.

Naer hem was ten rike ontfaen
Ceſar Auguſtus Octauiaen.
Van hem quam / dat al noch bluet /
Dattem eic Keyſer Auguſtus ſtruet /
Alſe ghi horen ſult hier naer.
Hi regneerde .lvi. jaer.
Noint was gheluckeghere ghiten
In wighe keyſer onder ten /
Noch gheduchtere geen in vrede.
Grieken eñ Pannonien mede
Van hi eñ deel in meneghe port /
Oer ſochte hi die lande vort.
Die Sycambre dan hi te ſamen /
Daer ſidert die Franſoyſe af quamen.
Spaengen wan hi metter hant /
Eñ dat volc / dat hilt in vant /
Die Noriehi entie Walmaten
Dje Deenen endie Surmaten /
Dje Bepeniers / die Boſſerane
Brachte hi den Rolmeſen alle ane.
Eer hi eenech keyſer was
Dronghen ſi ouer een das
Hij eñ Anthonis / die vor deſen
Met Juliuſe hadde geſelle geweſen /
Daer Auguſtus op ſonde vallen /
Spaenwen / Itale ende Gallen

Naer

Maer Azia / tlant van ouer mere /
Dat quam in Anthonis were
Hine coures ſcrimen ſine gedinc
Scone buten allen wane /
Alſo alſe ſine daghen ſouden
Henen gaen al tote ſire ouden /
Was hi altoos te ſcouwen an
Van ſinen daghen een vulmaect man ;
Nochtan was hi tonweget ſere
Hijns lijfs / die vulmaecte Here ;
Want hi boeke hadde vercoren :
Dichten wildi eñ leſen horen
In ſpraken was hi ſtille eñ mate.
In doghen van ſconen gelate /
Eñ daer toe weermaten claer /
So datmen Hinen mochte vorwaer /
Offer iet godleers in ghelach /
Eñ alſe jemene wp hem ſach
Die wander claerheit / die zie ontfel /
So bequaemt hem dore wel.
Na lanc na corñ was hi van leven ;
Maer van grotre houeſcelicheden.
Menech ongevoughe lant
Sette hi ter Roemſcher hant /
Eñ hine ſtreet ote wp geen lant /
Hine was hem te ſwaer viant.
Die ſtat van Rome verchiesdi ſo /
Dat hijs in ſijn ſtrijden vro
Was ; want die huus merbarijn ſtonden /
Die hi tichlijn adde vonden.
Nerenſtelijc verkoost hi eñ ſere
Wijn te drinkene ; want die Here
Sach die lieden hi ſwaere verteren
Eñ dronkenſceep hē ſerre deren.
Lettel lande ſa wan die man /
Hine gaffe hem weder / dien hijs af wan ;
Entie Coningen alle / horen wi tellen /
Wiet hi vrienden oſte gheſellen.

56 Let-

Lettel achte hi ſulker ſake /
Dat men van hem ſprac achter ſprake.
Alſemen omme ſins eres maecte
Heluerine beelden / hi ontſaecte
Sulker eren eñ wilder niet /
Want hiſe alle ſmeiten hiet.
En geens prijs en wildi rocken:
Hi haetet ſeere / danne vlocken.
Hi verboot oec harde ſware /
Dat niemen ſo ſoene en ware /
Hiere mayſenieden verboet hijt mede.
Helden gnam hi in eeneger ſtede
Sonder tilike eñ met nachte;
Want hi nerenſtelike wachte /
Dat hi niemene verloedo te ſere /
Omme hem te doene dienſt eñ eere.

Van Auguſtus manieren. XVIII.

Sine maghen eñ ſine kinder /
Beede meerre eñ minder /
Alſe hiſe den lieden beual /
Sprac hi mede dit wort al:
Verdienen ſi doghet / doet hem wel.
Dicken mede dat geſel /
Aſem en enen anliuen bede /
Omme miſdaet / die hi dede /
Dat ſi ſelden dis keytiue:
Maer dat Auguſtus leuende bliue
Al ſteruen wi / wat vouert ons dat.
Dulc tijt / alſ hi quam indie ſtat
Done was niemen ſo coene mede /
Die meſdadegen ouer dede.
Niemene lichte en verdiende /
Dat hine ebben mochte te vriende:
Maer dien hi wilde te vriende kieſen
Die en mochten niet lichte verlieſen.

Een ſijn ridder die vernam/
Dat een ever op hem quam/
Daer hi ginc bi ſkeyſers zide/
Eñ ſtaleene: dat was niet in nide
Tegen den ſlach/ eñ ſprane bet achter:
Die keyſer laech/ eñ ſeitſ hem lachter/
Eñ treeht ſire bloetheit mede/
Diet dat hijt in quade dede.
Sine beginghe was gemeent/
Beede van nederen eñ van cleene.
Nu van cledren/ nu van gelate
Ne was hi ſier/ nach ongemate.
Drie ghercchten haddi ten male/
Eñ altoes bouen den getale.
Dan ·bi· ne wildi niet gaen/
Noe grote feeſte hi adde gedaen.
Lettel etens was ſijne zede.
Here lettel wijns dranc hi mede:
Drie waeruen dranc hi te male/
Eñ alſe hem dorſte/ plach hi male/
Dat hi ene ſoppe in watre at/
Of boem vrucht van nature nat.
Van talen was hi ſere vroet/
Eñ van lettren meeſter goet.
Brieue en prijſdi niet male/
Die waren van ſwaerre tale;
Hi wilde wel dat elc brief ware
Licht van Latine tñ openbare.

Doſte

Vs. 19. Een ſijn enz.] Deze plaats niet zeer duidelijk zijnde, hebben wy liefst de woorden van SUETON. dit geval verhalende, hier by willen voegen Lib. II. C. 67.

„ Diomedem diſpenſatorem, a quo, ſimul ambulante, in-
„ currenti repente fero apro per metum obiectus eſt, malulſ
„ timiditatis arguere, quam noxae, remque non minimi
„ periculi, quia tamen fraus aberat, in jocum vertit.

Waſte hardi/ eñ niet en ſprac/
Alſemen tale voer hem vertrac.
Hine gedogheds niet lichte/
Datmen tale voer hem dichte/
En waren meeſters alte waert.
Van donte was hi ſere verwaert.
Dus/ alſemen v hier viſiert/
Was hi gheſeedt eñ gemanniert.

Van wondere dat in Rome geviel. XVIIII.

In Augustus eerſte jaer.
Geſciede verre eñ naer
Menech wonder/ nv dit nv dat.
Al waſte te Rome/ vvder ſtat/
Sprac een oſſe/ daer hi dvorch/
Sinen laſt in eenre plouch.
Eñ Tullius Marcus Sycero
Was int ſelue jaer alſo
Vermort eñ genomen ſijn leuen:
Eerſt was hi vñrechte verdreuen/
Eñ verbannen vter port/
Eñ nv ſonder meſdaet vermort;
Sijn houet eñ ſijn rechter hant
Was brocht te Rome te hant/
Eñ al dor ſine weldichede.
Quidius wart gebannen mede
Int ſelue jaer/ ſo ſachmen wonder
Bouen andre al beſonder;
Want in den naeſten jare/ dat
Ontſprane eene fonteine claer
Tote Rome hen vlien/ die diep
Eñ grouſlijc in den Tybre liep
Eenen dach al dueretuere;
Dat bediedde wel ter vuere/
Dat Gods gratie eñ ſine hulde
Onder die heidine comen ſolde.

In

In deſen tiden was Herodes/
Antipaters ſone/ ſijt ſeker des/
Op commende/ eñ was gemaect tſant
Baillu in der Iueden lant.
Nv was hi ſcaerp van zinne eñ ſnel/
Eñ verechte tſant ſo wel/
Dat men in Galylee ſant mede
Van ſiere grotere vromechede.
Hyrcanus nichte nam hi te wive/
Eñ want hi heidijn was van live/
Dicl hi indie Iuedſche wet/
Eñ dede beſniden ſijn let
Omme hare grote edelheds/
Eñ ommme hare lieve mede/
Want ſoe was vermaten ſcone.
Hyrcanus/ die drouch daer crone/
Eñ Biſſcop eñ Coninc was/
Hi was haer oem/ alſict las:
Nv wel was hi Anthonis vrient/
Eñ ſo wel heuet hi hem gedient
Dat hine ſwert brochte ſcone
Te Iheruſalem andie crone.

Hoe Herodes gewan de crone. XX.

Hier binnen maecte ſine vaert
Anthonis te Rome waert/
Alvie wile quamen te hant
Die Perſen in Syrien lant
Eñ wonnen Iheruſalem.
Si woerden ghevaen met hem
Hyrcane/ den Biſſcop/ dier ſelve/
Eñ Faſelus/ Herodes broeder/ mede/
Maer Herodes lijt hem ſnelken
In Pounten te ſinen weghen.
Den Biſſcop maken dogen wt te dranken/
Faſelus heuet hem ſelven gevangen/

Alſe hi ſinen here ſach doen ſo wee/
Eñ ſlouch ſijn haeſt ſelue ontwee
Vp enen ſteen. Bi deſer ſake
Nam hi den vianden de wrake/
Eñ ſprac: vv willic ſteruen ſacht
Want mijn broeder es ontgaen/
Daer ic af ſeker bin vor al/
Dat hi mi noch wreken ſal.
Herodes vernam die mare
Dat ſijn broeder doot bleuen ware/
Eñ voer te Rome altehant
Aldaer hi Anthoniſe vant/
Dje Auguſtus gheſelle was/
Eñ telde hem die waerheit das/
Hoe hi om die Romeſche eere
Sinen broeder eñ ſinen here
Beede ghader hadde verloren.
Anthonis warp ſijn doen te voren
Auguſtuſe enten Senaturen.
Aldaer wart ter ſelver huren
Herodes Cõ· ghemaert thant
Te Iheruſalem ouer lant.
Tuſſen Auguſtus Octauiane
Eñ Anthoniſe ſo, dede ane
Herodes die Cõr· gewaden ſcone
Eñ ontfinc daer die crone.
Men ſendene weder ouer mere
Eñ mettem hulpe eñ here.
Aldus wart Cõ· die tyrant/
Die gheen recht en adde an lant.
Aldus waeſt den Joden verſpraken/
Alſe hem af worden te vroken
Haren ſceptren dan haten inden
Dat [illegible]
·iiij· jaer waeſt [illegible]
Dat hi ontfinc ſonder ſaghe
Die crone te Rome eer hi [illegible]
Gewelderhande [illegible]

Hoe dic Jueden verloren die waerde. XXI.

Nv heuet Hyrcanus verſtaen/
Dat Herodes heeft ontfaen
Hiere nichten man ſijn rike/
Eñ quam te Iheruſalem aermelike;
Doch heerſtene Herodes gheſet
In ſijn Biſdoem ongelet.
Dit was/ alſe wi weten vorwaer/
In Auguſtus tiende jaer/
Dat Herodes crone ontſinc/
Die hem tonrechte ane ginc;
Maer Maragnes/ alſe wijt horen/
Sijn wijf/ waſer af geboren.
Crone drouch hi ouer waer
Te Iheruſalem ·xxxvij· jaer/
Ent die crone en mochte niet comen
Dort tote den Biſſcopdomen/
Entie Biſſcoppe dort an
Waren ongebortege man/
Niet van Aarons kindere geſet/
Naer dat recht van Mopſes wet/
Noch ſine bleuent niet al her lijf;
Maer ſi cochtent/ alſe keytijf/
Van ſtonden te ſtonden/ van jare te jare
Jegen die Romeine openbare/
Daer mochten die Joden merken wel;
Want hare heerſcapie vel
Int Biſſcopdom eñ indie crone/
Dat ſine geborneſſe ſcone
Nakende ware eñ bi
Die ghene die ·Xpc· geheten ſi.

Anthonis doot eñ Cleopatra. XXII.

Anthonis / Auguſtus compaen /
Dien Azien was onderdaen /
Verminnede in ſinen zinne
Cleopatren / die Coninghinne
Van Egyptẽ / eñ ſchiet
Van Octauiane / dien hi liet /
Auguſtus zuſter / eñ tien tiden
Begonſti vp Auguſtuſe ſtriden.
Auguſtus gereedde ſine vaert /
Eñ voer te Anthoniſe waert
Met ſcepen in Egypten lant.
Daer vachtmen ſere / daer vleef int ſant
Eñ int water menech man;
Sg dat Auguſtus den wijch wan /
Eñ Anthonis ſach te waren
Onder comen ſine ſcaren.
Eñ Cleopatra / die Coninghinne /
Die wart eerſt verſaert van zinne /
Eñ vlae met haren ſcepe van goude /
Van puerpers diere menechfoude.
Hadſoe dat ſeil vp gheroghen /
Anthonis ſaeght hinc conſt gedogen /
Alſe hem volgede ſijn viant /
Hine doodde hem ſelue metter hant.
Cleopatra leidenc na dat
In een ha dc ſcone diers vat /
Vol dierre ſpecien eñ cruut /
Eñ ſoe pareerde hare alſ ·i· bruut /
Eñ ſoe viel Auguſtus te waeten /
Oſte ſoe ict mochte gheſoeten
Met haerre ſcoenheit ſinen zin;
Maer hine achtes meer no min.

In

Vs. 6. Dien] L. die.

In deſen merct ſoe eñ verſtaet/
Dat haers ſijn mach geen raet/
Eñ goet daer Anthonis lach
Bi hem liggen vp euen dach.
In elke borſt/ dus eiſt bekent/
Ha ſette ſoe een ſerpent/
Bi naturen ſa ghevenijnt/
Dat ſoe/ ſlapende ongepijnt/
Staerf; aldus bleef ſoe doot.
Doe wan Auguſtus/ die ſtede groot/
Alexandrien in dien twiſte/
Die rijcſte ſtat/ diemen wiſte.
Egypten verloes hier anſcone
Alduſ ſine Coninc crone/
Eñ moeſte onder Rome bliuen/
Eñ dedent haren hailliuwen bedriuen.
Dit was alſemen ſeget vorwaer
In Auguſtus .xv. de jaer.

Herodes doghet. XXIII.

Herodes van Jheruſalem
Cõ. hadde gebonden hem
Met Anthonis in ſekeringen
Jegen Auguſtus; maer tien dinghen/
Daermen vacht en was hi niet.
Alſi hi horet eñ beſiet/
Dat Anthonis was verdoruen/
Heuet hi een ſcip verwozuen/
Eñ voer daer hi Auguſtus vant/
Die crone ſette hi af te hant.
Met clederen quam hi bore goet;
Maer binnen haddi Coninc moet;
Alduſ began hi ſine tale:
Hi ſprac/ Here ic lije wale/
Dat ic Anthoniſe getrouwe was/
Alſe een die ghedorſte das/

Dat hi mi ter cronen brochte/
Daer ic van eren niet toe en dochte/
Eñ dat ic mettem niet en vacht/
Dan dooch ter bloetheit niet geacht/
Noch dat ic ſijns hadde vergeten/
Ic was thuus ſelue beſeten;
Doch ſendic hem ſuccoers eñ coren.
Nv heuet Anthonis verloren
Bi diere cracht/ bi fiere ſcout/
Om douerdaet/ omme dongedout/
Dat hi met Cleopatren dreef/
Daer hi omme verwonnen bleef.
Nv bem ic verwonnen met hem/
Ontſanc hier nv eñ nem
Mine crone in dijn gewout/
Eñ gef ordeel ſulc/ als du wout.
Auguſtus die ſprac houeſcelike;
Wes geſont eñ nem dijn rike;
Want wins haten noch ons onthoget
Niemens vromecheit/ noch doget.
Du beſt een vrient van ſterken zinne/
Al ſijn wi nv in den gewinne/
Nochtanne beſtu int herte vaſt
Hen clach Anthoniſe niet een baſt
Du beſt verwonnen/ wi ſullen di mede
Verwinnen in dogedathtichede.
Met deſere antwoorden ſcone
Sette hi hem vpt houet die crone.
Oec maecti hem ſijn rike wider;
Dus ſciet hi vander ·Cō· blider.
Alſe die Perſen dat verhoren/
Dat Anthonis es verloren/
Eñ dat Auguſtus al vorwan/
Sendden ſi hem ghiſele dan;
Want ſi horden mare dus/
Dat Brutus eñ Caſſius/

Vs. 46. Vander] Lees vanden.

Die Iuliuſe hadden vermort/
In Grieken velden eñ adden te ſtort
Hare macht eñ hare here.
Si ſenden mede ſonder were
Metten ghiſelen die banieren/
Die Craſſuſe/ den ghieren/
Af hadden gewonnen met gewout/
Doen ſi hem dat wallende gout
In ghoten eñ ſine doden ſo.
Dies vreden was de menege vro;
Want hi was gemaect met eeren
Cuſſcen die Perſſen enten Rocmeren.

Herodes quaetheden. XXIIII.

Herodes dede maken doen
Optie zee den tor Stratoen/
Eñ hiet Ceſarien die ſtede
Doer Auguſtus werdicheden.
Hi maecte zale eñ ſtat gemene
Al van witten maerberſteene/
Samarien dedi maken weder/
Daert gevallen was ter neder/
Eñ hiet veſten. Oec maecti meds
Eenen tempel teere ſtede/
In Auguſtus ere/ optie Jordane.
Dus brochti den Jueden ane
Der heidine coſtume eñ zede/
Daer hi ſwaerlijc an meſdede.
Te Jheruſalem/ biden temple
Van Anthoniſe hier te voren/
Maecti eenen hoghen toren

Dan

Vs. 58. Ghieren] d. i. ghierigh. Craſſuſe/ den ghieren/ *den gierigen Craſſus.* Zie onzen Dichter I. V. LXXVI. vs. 28.

Van dieren werke eñ ſtere mede/
Dien hi Anthonia heeten dede
In die hoocheit eñ indat doen/
Dat wilen maecte Salomoen.
Anderen borghen/ veſten eñ ſteden/
Maecti ſo vele/ datmen noch heden
Wonderen mach/ wanen quam de ſeat:
Daer omme ſcrivet Joſephus dat/
Dat hi Davids graf heeft ontdaen/
Daer hier te voren Jan Hrcaen
Vte haelde ſo groot goet.
Nachtſ hi egraf ontdeluen doet,
Daer vant hi menech diere dat;
Doe ſi bet in quamen ter ſtat/
Daer David lach eñ Salomoen/
Geſciede daer een wonderlic doen/
Want .i. vier blooch der vt thant/
Dattem .ij. ridders heeft verbrant,
Deſe dinc eſ hem geſciet;
Want ſi der conſt en wiſten niet/
Daer die ſeat bi was verborgen.
Vt waert ſo trac hi met ſorgen
Eñ dede geent graf verchieren
Met werke van dieure manieren.
Hyrcanus/ die eerſt was ſijn Here/
Dedi ontliuen/ want hi ſere
Ontſach/ dat hi hem trike name.
Mariagneſ/ die ſo bequame
Van ſcoenheit was bouen alle wijf/
Diere dedi oec nemen lijf.
Dieſ haddi ſidert rouwe ſo groet/
Dat hi naer was bleuen doot.

Van Verrone eñ ſine prouerbien. XXV.

In deſen tiden ſo bleef doot/
Verro/ die poete groot/

Die

Die vele dierre boeken maecte/
Eñ ſprac menege ſpreke ghemaecte.
Hy hort hier van ſinen bloemen/
Die wt ſinen boucken comen.
Dje emmer ander dinc wille wiſen/
Dan die menechte banden wiſen
Bi redenen proeuen eñ leeren/
Dat dinct mi ter ſotheit keren.
Die ſo geheuet onghebeden/
Geuet twee waerf in houeſceden.
Wiltu kennen dine vriende al/
So werp di int ongeval/
Alſe blidelijc alſemen tgoet ontfaet/
Alſe blidelijc eiſt recht / dat wech gaet.
Al te kenne / dat nu es/
Datſ onmogelijc / ſijts gewes/
Eñ lettel weten es meſprijs;
Die de middel heeſt es wijs.
Hine can hẽ daer toe niet bekeren/
Dat hi vort iet groetſcaus leeren/
Die an hem ſeluen niet en leerde.
Hi dade wel die den ouden eerde;
Anden ouden es kintſce doet
Te beſpottene/ hoe ſoet gaet/
Eñ an den jongen en eſ niet min
Te wonderen wijſheit eñ zin.
Den vroeden enmes geen dinc ſo zwaer/
Alſe tijt verlieſ/ wet warwaer:
Emmer ſalmen den vroeden / wiſen/
Eiſt hem lief/ oft leet/ oec priſen;
Wiltu comen te hogen ſaken/
So ſoudſtu recht ontwert maken/
Dat di die ontwiſe verſmaden/
Hare pinen guame di te ſtaden.

Van

Van Virgilius. XXVI.

In Auguſtus ·xx· ſte jaer/
So nam te verechtene/ datſ waer/
Plautus dat Gehaerde Gallen/
Dat ſijn alle die lande met allen
Van der Seine toter Rome.
Deſe Plautus maecte ſcone
Lyons/ dat noch houet ſtede
Van Gehaerden Gallen eſ mede.
In Auguſtus ·xx· ſte jaer
Staerf Virgilius/ datſ waer/
In die ſtede van Brandijs/
Eñ omme dat hi was ſo wijs/
Brochtmen te Napels ſine beene.
Op ſijn graf ſo ſtont alleene:
Van Mantes bem ic/ deſ gelouet/
In Calabren waſic gerouet;
Ic ligge te Perthonope/
·iij· bouke ſcrevic nanumee.
Sulke willen ſeggen eñ leeren/
Dat hi voer ſprac die coemſt ons Heren
Eñ een deel van ſiere doot;
Jheronimus weder ſeget al bloet.
Hort hier wat van ſine zinne
Ware ſtorie heuet inne;
Die wijſte van allen propheten
So eſ Virgilius geheeten.
Men ſeghet van hem deſe wort:
Dat hi te Napels/ indie port;
Maecte eene vlieghe coperine/
Die alle dandere vliegehine

Vs. 18. Nanumee] Lees min na mee.
Vs. 25. Propheten] Lees poeten.

Jagede al gadere vter ſtat.
Oec mede ſeghet men / dat
Een vleeſch huus eſ in die ſtede /
Daer geen vleeſch mach ſinken mede.
Men ſeghet hi maerte met ſinne
Een cloc huus eñ ene clocke der inne /
Alſemen die clocke luden dede /
So ginc die tor recht alſo mede;
Maer dit ſcijnt logene / als vj orconden /
Want clocken en waren doe niet vonden
In ſinen tiden; want / dien zede /
Wanic / wart dat herſtijnſede.
Een praiecl maecte / warſe wel /
Daer noint reghene in en vel.
Van ſinen baden vint men beſunder
Ongelouelijc eñ wonder.
Oec waent men / dat hi ſouder bade /
Dat Rome hadde eñ bewaerde /
Eñ dat men deerſte ſeherlike
Heet tonder wandere van erderike.
Van elken lande / dät Rome wan /
Was daer een beelde / eñ nochtan
Andeſ beelden beſt geſet /
Voet lant hiete / eñ omme dat
Omme te vernemene die dinc
An elc eene belle hinc:
Papen haddenre hare wachte
Beede met daghe eñ met nachte /
Eñ wat lande hem deuet
Jegen Rome te ſettene zeet /
Dat beelde verſcudde / eñte belle clanc /
So daden die papen hareh ganc
Ten wiſen / eñ dadent hem herſtaen /
So woer men den vp geent lant ſaen.
Dijtſ dwonder / dat ic vant beſcreuen /
Van Virgilius hier beneden.
Nu ſuldi horen van ſinen dachen
Eñ ſine prouenſien dijnne ſachen.

Van Virgilius ſproken. XXVII.

Minne verwint alle dinc /
Wachti ſcone jongelinc /
Die bloemen gaderꝛ eñ merke dat /
Dat ſerpent leghet int gras.
Omrondeghe dinc die doet
Dicken verſaghen des menſcen moet.
Die verdoemde dorſt van goude
Doet tſolc doen / datmen laten ſoude.
Dat wijf es van wandelen rade
Meeſelije eñ onghedade.
Den ſkoutꝛu es hoet bewaerde
Ja ſem wile / niet talre ure.
Hier latic van Virgilius hijnen /
Eñ ſal die geeſte weert beſcrijuen.

Van onſer Vrouwen geborte. XXVIII.

Alſe Auguſtus hadde geweſen
Keyſer / alſe wijſt vinden leſen /
xxviij. jaer wart geboren
Maria die moeder ut vercoren /
Daer af ſcriuet Hieronimus
Dan hare in ſijnen boucke dus
Maria / ſeghet hare vrie /
Was gheboren van Dauite /
Dan ſinen geſlachte te Nazareth /
Alſoe ghewies / was ſoe gheſet
In den tempel te Jheruſalem /
Daer maghden waren bi hem
Joachim was hes vaders name.
Anna die moeder goet eñ bequame.
Was haer leuen met gods vercoren /
Anna was van Bethlem geboren /

Eñ Joachim van Nazareth.
Waer goet hebben ſi in dries geſet.
Deen derdendeel gauen ſi Gode teren
Den dienres inden tempel ons Heren.
Den aermen tandet derdendeel.
Dat dedse ſilden ſi ghehcel.
Dus wel eñ dus heilechlike
Leueden ſi in ſuuelike
Omtrent xx. jaer te ſamen /
Dat hem gene kindere quamen;
Doch daden ſi beloſ daer ane /
Waert dat hem God hint gane /
Dat ſijt ſeiden ſouden eñ leeren
Inden dienſt Gods ons Heren.
Ouuue dade dnar quamen ſi naer
Een temple Gods eñ badens dare
Hulken tijt / alſet ſeeſte was.
Op eenen tijt geſchieden das /
Dat Joachim met ſire offrande
Metten geburen vanden lande /
Quam al tote Jheruſalem /
Om Gode te dienene eñ teeren dan hem
Eñ Iſacar hacſtyne verſien /
Die Biſſcop vinder dandere metten /
Eñ vermaledaide de hande
Beede hem eñ ſine offrande /
Eñ ſeide dijn proſent mach dinken
Gode onbequame eñ ſinken /
Want vidi dat hi di vink
Onwerdich te hebbene kint;
Want die wet verboemene wel /
Die geen kint heeſt in Iſrael.
Des ſcaemden Joachim ſo ſere /
Dat hi hem wedt naerde ten here
Inden herde / daer ſine herden
Hem met haren beeſten genesden;
Thuus en wilde hem niet keren;
Want hi hem ſcaemde de ouderen

Voer ſine geburen / die de wort
Vanden Biſſcop edden gehoort.
Doe hi eene ſtont / alſic ſeide /
Hadde gheweeſt inde weide /
Eñ daer hi dus was alleene /
Quam dinghel te hem claer ende reene
Met eenen claeren lichte wijt /
Eñ troeſtene in dus danc wort /
Wantene daer die naer verſwaert /
Joachim wes niet verwaert.

Hoe dinghel voerſeide hare comſt. XXIX.

Want ic bē dingel / rocs Heren bode /
Eñ ane di ghesint van Gode /
Eñ doe di van Gode verſtaen /
Dat dine aelmoeſene es ontſaen
Voer Gode / eñ dine bede /
Es voer hem gheert oec mede /
Dijn verwijt eñ dine ſchame /
Heuet hi ghesien eñ dine meſquame /
Diemen di tonrechte warp anne /
Eñ verſtaet wel / dijn wijf ſcone
Dan hare ſal di eene dochter comen /
Entie ſaltu Maria noemen.
Deſe ſal van kindſcher name
Gode lief ſijn eñ begname /
Eñ gheheilecht oec tē voren /
Eer ſoe ſal ſijn gheboren.
Soene ſal eten noch drinken mede
Altoes en gene onreinecheden
Haer wandelinge ſal ſijn inden tempels /
Niet d' wereit / daermen exemple
Bi neemen mochte teneger waertrouwen /
Maer rechts / alſe van ere vrouwen /
Die verdroget was wert gheboren /
Des hem wonderen ſullen diet horen /

Alſo ſal ſoe in reinerheden
Draghen den God der magentheden/
Die Jheſus ſal heeten bi namen/
Want hijt behouden ſal te ſamen.
Nv es dinghel van hem gevaren/
Eñ quam daer Anna was te waren/
Eñ brochte hare deſelue mare.
Soe ginc te Jheruſalem daer nare/
Eñ ghemoette haren man/
Daer ſoe minne hadde an/
Ter porten/ die goudijn hiet/
Alſo alſe dinghel/ eer hi ſchiet
Van hare/ deed ſoe hem verſtaen.
Menſlijc heeft eic anderen ontſaen/
Met ſekeren wille eñ ghereet
Beiden ſi ons Heren beheet.

Hoe Maria ten temple quam. XXX.

Anna die was ene dochter
Hoeter/ zaleghere/ no ſochter/
Noch van ſo reinre nature
Was nie wijfs creature.
Hare dat men Maria hiet/
Alſe dinghel voer ſeide eñ riet.
Alſoe drie jaer hadde van ouden/
Eñ men hare mochte onthouden/
Bi naturen/ hare mamme/
Do dedemenſe vander amme/
Eñ voerdeſe ten tempele ons Heren
Te proſemie/ eñ Gode teeren.
Nv wären daer vp te ghane
Fv. trappen/ die te verſtane
Die .xv. ſalme doen van Dauite/
Die hi maecte/ ſeger die vrie/
Der maghet/ die hint ſonde dragen:
Daer wart Maria van haren magen

Optie nederſte trappe geſet/
Omme dat ſos hem daer verclaerde het
Te comene te Gods outare.
Die maget ſonder iemens ware
Ginc op die .xv. grade mede/
Eer daer jemene hulpe toe dede/
Sonder leeden oft draghen/
Alſe oft ſoe out ware van dagen/
Alſe oft ſoe ſelde ouer luut/
Hier bi ſo wasſe bedruut.
Hare offrande es op gheheuen/
Eñ Maria es daer bleuen.
Vader/ Moeder ginghen dane/
Eñ lieten thint/ daer men hen wane
Niet/ dan deuget/ an mochte vinden/
Inden tempel met anderen kinden.
Ne hadde Maria niet gheweſen/
Ghepurgeert eñ geneſen
Van den ſonden van Adame/
Het ware te vierne ombequame
Van hare geborneſſen den dach;
Maer want men wel proeuen mach/
Dat ſoe van alder meſdaet/
Die men indie moeder ontfaet
Gheſuuert was/ eñ aec bi hare
Niet alleene die vloeke ſware
Van vrouwe Heuen waren vergeuen;
Maer gemeenelike allen/ die leuen/
Ouermids hare ghebenedijt/
So eiſt recht/ dat elc man lijt/
Dat ſoe niet en hadde altemale
Vander meſdaet originale;
Dies viert men hare geborneſſe/
Men leeſt in oudere geſieneſſe/
Dat dat beghin van kerſtijnhede
Altoes geene feeſte en dede
Vander geborneſſen onſer vrouwen.
Een hermite diende hare met trouwe/

Die wtte nacht alle jaerlike
Horde ſeeſte in hemelrike.
Doe wonderets hem / twi het alleus
Wdien nacht eñ ei ne gheene
Ware? eñ dat Gode / dat hijt toge
Hem / wat dat bedieden moghe?
Dinghel ſeidem / die des wraget /
Maria / die euwelike maghet /
Die God ter wereit heuet bracht /
Dart gheboren wdien nacht /
Eñ al eiſt der wereit niet openbare /
Die ſeeſte eſ den jnglen mare.
Doe die wereit dit vernam
Gheboot ſoe / waerſomen quam /
Dat men ſoude houden die dach
Mare te eeren / daer Jh'e in lach.

Van onſer vrouwen manieren. XXXI.

Een Jacob ſchrijft vns Joſephs ſone
Eenen bouc / eñ es die ghene
Van ons heren Jh'e hintſcrede /
Eñ ſeget van Marien alders mede:
Dat ſoe beede ſprac eñ gine /
Alſo vulmaertelike in alre dine
Eñ alſo wiſelike te waren /
Doe ſoe hint was van ·iij· jaren /
Alſe eſt ſoe hadde / ·xxx· joer.
In bedingen ſtille eñ openbaer,
Was ſoe wele / eñ ſo claer
Op wpſiene / wet vorwaer /
Dat geen man en roude
Op hare geſien ene corte ſtonde.
Haer hant ſlouch ſoe an wulle werke /
Eñ wat ſo oude lijnt ſterke
Niet en mochten altoos vulbringen /
Dat dede ſoe wel met lichten dingen.

Hoe hilt dit vaſte / eñ metter lide
Van ſmargens toter tierthe tide
Was ſoe vaſte int gebede.
Voert toter noenen was ſoe mede
In haer ambacht / eñ waf /
Eñ te noenen / alſoet begaf /
Was ſoe weder int gebede /
Eñ ne quam niet vander ſtede
Eerſe dinghet brochte daer af /
En hi hare tetene gaf.
Vul gratien waren hare worde /
Also datmen in hare horde
Die kenneſſe van Gode / onſen Here.
Inde wet lachj ſoe emmermere /
Oft in bedinghen haren zin.
Altoes hadſoe ſorge daer in /
Om hare geſelleneden alle /
Dattere gene in ſonden valle.
Altoes gebenediet ſoe Gode /
Had ſoe van groetinge gebode /
Deo gratias ſprac daer of /
Om te behoudene den Godſ loſ.
Hoene nutte niet / no en mochte
Elſ / dan hare die jngel brochte;
Die ſpiſe / die hare die biſſcop gaf /
Die aerme troeſte ſoe daer af.
Men ſachj dicken openbare
Den jngel ſpreken iegen hare /
Eñ alle dandere / die daer waren /
Eerdenſe bouen allen ſcaren.

Vanden ſeluen. XXXII.

Ambroſius ſpreeet van hare
Van Marien ſuuerhede clare.
Laet ons onſe zinne gheuen /
Alſe oft een beeldt ware geſcreuen

Die claerheit van haerre zuuerhede
Eñ hare grote dueghedachtichede/
Dje ſchinen vp ons/ inder maniere/
Alſe oft ware een ſpiegel diere.
Maghet was ſoe van rechter name/
Inden wille eñ inden lachame;
Int herte vul omoedicheden;
In worden wijs eñ beſneden;
Broet van zinne/ vroet in den mont.
Leſens plach ſoe talre ſtont.
Haer hope lach in des aerms bede/
Niet in onſekere rijchede.
In haer werc vaſt eñ wale/
Eñ ſcamel indie tale/
Hoe wille/ dat God therte kinne/
Eñ niemen met menſchen zinne.
Niemene quetſen wilde haer moet;
Maer alder wereit wilde ſoe ſijn goet:
Haer ghelike niet beniden/
Die mindſte te eerne tallen tiden.
Naem eñ ouerde vloe ſoe verre.
Haren houdere maecte ſoe niet erre.
Noit vernoyede hare des aermen.
Der cranker plach hare ontfaermen.
In worden en was ſo niet wreet/
Noch in ſprekene licht no heet.
Die maniere / entie ghedane
Van den lachame liet te verſtane/
Wat dogeden/ dat ſoe adde inne/
In die herte eñ in dien zinne.
Hier laten wi van onſer vrouwen ſtaen/
Eñ ſullen die ieeſte ane vaen
Vanden heijlers; want hier naer
Sullen wire af zeggen moer eñ waer.

Van Oratius eñ ſinen ſproken. XXXIII.

In Auguſtus ·ɼɼɼv· ſte jaer
Staerf Oratius / dats waer /
Een poete. Sine bloemen
Willic v hier aue noemen.
Ons eñ ponſe clene eñ groot /
Alle ſijn wi ſculdich d' doot
Hele ongenals volget den ouden
Hine can niet / dan ſparen eñ houden
Eñ priſen / dattere leden es /
Te clappene altoes geles.
Altoes en geraect hi niet
Die ghene / die te ſcietene pliet.
Som wile ſlaept als wel de vroede /
Ens niemen altoes inder hoede.
Dat poeten boeken maken /
Dat gheſciet alomme ·ij· ſaken /
Of ſi willen die lieden leeren /
Of ſi ſouken twoort der eeren.
Wachti van zinne / radic wel /
Die luuſtet onder des vos vel.
O Heren / v radic dat /
Dat ghi teerſten ſouct den ſcat.
Altoes ſo gebreeſt den vrecken
Die nidech es hine caent gedencken /
Hem ne vernoget in ſinen moet /
Dat een ander heuet goet.
Een nieuwe pot heuet langs ſmake /
Alſemer in doet enege ſake.
Wat ſal mi goet / ic en ebbe dan zin /
Dat ickent doe mijn wordeel in.

Vs. 10. Geles] Dit is het zelfde met gheleyſigh *aſſuetus* by KILIAEN.

Vs. 20. Luuſtet] Zie KIL. op Luyſtchen en WACHTER in *lauſchen*.

Die penninc geuet edelede /
Eñ maket ſcone liede mede.
Die lucht verwiſſelſen eñ den zin niet /
Diemen ouer te varen ſiet.
Die goede ne meſdoet een twint ;
Want dat hi dueghet mint.
Die quade / om dat hi die galge ontſiet /
Sone dar hi ſtelen niet.
Wachti / wattu ſpreect van elken man
Eñ / wiet hort / haet di nochtan /
Hetſ recht datmen genade doe /
Dieſ bidt / eñ hem voeget daer toe.
Eñ oec hout deſe regle echt /
Die meſdoet / dat hijt boete na recht.
Bi meſſalle men dicken kinnet /
Hoe die lieden ſijn ghеſinnet /
Eñ alſe hare dingen wel gaen /
Sone camenſe niet verſtaen.
Die doot coemt alſo ghеrne
In die borch / alſe in de taverne.
Eſſene ſo drarh in dine ſaken /
Alſe du di ſies gelucke nаken.
Men mach oec hevinden niet /
Dat men elc ſins te priſene pliet.
Hetſ ſoete eñ eerlije echt /
Dat een ſterue vp ſijn recht /
Alſe die ane waſt die eſſehede /
Ho waſt di ane die ſorghe mede.

Van Auguſtus wighen. XXXIIII.

Int xxxvij. ſte jaer van Auguſtus
Herwan ſijn ſtief ſone Tyberius
Pannonye / dat nu es Hangerie /
Eñ oec verwan hi Vermenie.
Burſus / ſijn broeder / voer in Germane /
Dattem pijnde Romе tonrgane /

Eñ brochtſe ant Roemſce rike,
Beyeren en Zwauen desgelike/
Die Cycambriene dwanc hi mede/
Die waren van groter wreethede,
Hi verwanſe met groter pinen/
Eñ met verlieſe vanden ſinen.
Hare wrestheit machmen ſien
Ghemeelike/ dat de vrouwen vlien/
Alſi alſo ſijn bestaen/
Datter en eſ ne geen ontgaen/
Eñ hem wapenen gebreect ginder/
Nemen ſilhaer ſelues kinder/
Eñ ſlaenſe legen die erde doot/
Eñ verwereinre hē metter noot.
In Affrike ten ſeluen tiden
Wilden vptie Romeine ſtriden
Die Getuſiene/ pię Iſiulane;
Daer quam hem gereden ane
Caſſius/ Auguſtus herroghe/
En verdreeſte ſq verre int droge/
Dat ſi vro waren/ dat ſi mochten
Vays hebben/ alſe ſine ſochten.
Exhi ſo reet Tyberius ane
Vptie moplike Germane/
Die emmer braken haer beloſ/
Eñ ſlouch hem valſ daer of/
Eñ vingen .xlm. man/
Die brochti te Rome nochten.
Dit orloge was vreſelijc ſere/
Eñ was drie jaer oſte meere
Gheantiert al achter een/
Dat coſt eñ groot aerbeit ſceen:
Dat meeſte orloge waeſt van al
Sonder dat van Hanibal;
Want .xv. leggoene
Laghen .iij. jaer teſen doene.
Ten ſeluen tiden was/ alſit wane/
Quintilius geſent in Germane;

Want ſi echt wilden ontbreken/
Dat wildi te ſelliker wreken
Met ouerden/ met gierechheden/
En wart verſlegen/ daer ter ſtede/
Eñ metten ·iij· leggoene/
Alſe elc hadde te ſinen daene
Wim· ·vic· ·lxvi· man.
Dit nam hem ſo zwaerlic an
Augustus/ dat hire omme d' naer
Maerde dat arge meeſte meſbaer.
Agrippa/ des keyſers baillu/
Wacht tien tiden/ dat ſeggic v/
Op lieden/ hieten Beſtorane/
En leget Gzienen oer ane/
Die wan hi met ſtouter manieren/
Eñ wan hem af hare banieren/
Die ſi in Mitridates tide.
Optie Romeine wonnen met ſtride.

Van onſer vrouwen beloue. XXXV.

Alſt al verwonnen was eñ verſtreden/
Eñ aldie wereit ſtont in vreden/
Wilde Ih'c ·Xpc· ter wereit comen;
Want alſe wi ebben vernomen/
So ſat Auguſtus voer waer
In payſe wel ·xii· jaer/
Tattem aldie wereit booch
Starc/ cranc/ neder eñ hooch/
Eñ jndien vullen vrede woude
God comen/ diet al payſen ſoude.
Nv ſuldi horen ſonder verdrieten
Van Marien/ daer wijt lieten/
Alſe ons Iheronimus beſcreef.
Onſe vrouwe in den tempel bleef/
Eñ ſo ſoe meer waſſen began/
So hare die gratie meer wies an/

Dat ſoe in alre vueghet te waren
Quam te haren .xiiij. jaren.
Doe gheboot die Biſſcop ſaen /
Om dat ſoe ſo vele jaer adde ontfaen /
Dat ſoe ſoude thuus trecken /
Eñ vort meer om huwelic merken.
Dit ghebot daden gemeene
Alle dandere; maer Maria alleene
Seide / dat ſoes niet doen en moehte;
Want ſe daer haer vadet brochte /
Eñ offerdſe Gode te dienen daer /
Eñ oec had ſoe vuer waer
Gode gelouet te dienne mede
In vulmaectere ſuuerhede /
Eñ dat en mocht ſoe breken niet.
Die Biſſcop merct eñ ziet;
Want hi die ſcriftuere breken en can /
Die ſeget / behoet eñ geldet dan /
Eñ oec iegen ghemeene zede /
Ne dat hi niet raden mede /
Dies men te voren niet en plach.
Hi heriet hem vpdien dach
Metten wiſten / wat hi beſt dade /
So dat ſi vonden teenen rade /
Dat menz beſt an Gode bade /
Wat hi wilde / datmens dade.
Die Biſſcop met ſiere clergien
Bat Gode omme die dinc Marien.
Daer quam ene ſtemme van Gode /
Die ſeide: dat God ghebode /
Datmen ſochte andie ſcriftuere
Vanden heileghen Yſaie /
Wien men heuelen ſoude de maget /
Te diere ſtede / daer hi gemaghet /
Vten wortele van Jeſſe ſal gaen
Eene roede / ſonder waen.

Hoe

Hoe Joſeph onſer vrouwen nam. XXXVI.

Alle van Dauids meyſenlieden
Gheboot die Biſſcop dattie lieden
Comen ſonden ten outare/
Eñ hare roeden bringen dare/
Alle dongebondene ſekerlike/
Die nutte waren te hemelrike.
Joſeph quam onder dandere mede
Met ſiere roeden: Daer ter ſtede
Blopede ſine roede in ſine hant/
Eñ vanden hemele quam te hant
Eene duve diere vp ſat.
Dor wijſdene ſi alle bi dat/
Dat hi die maghet ſoude ontfaen.
Daer wart ſoe hem bevolen ſaen/
Eñ hi voer in Bethleem
Sijn huus vorſien/ eñ oec hem
Om te vorſiene talſulken ſaken/
Alſe hem ter brulocht gebraken.
Maria voer in Nazareth/
Eñ .vij. mageden dair met/
Die hare die Biſſcop ſendde voren/
Int huus/ damen ſoe was gheboren.
Inden houe van ons Heren kintſtede
Seghet dit Jacob van hare mede.

Vanden ſelven. XXXVII.

Joſeph die ontfine Marien/
Al wilde hijs teerſten vertyen;

Want

Vs. 2. Vertyen] Vertyen beteekent gelijk wy reeds aangemerkt hebben, *afzien*. Zie onze aanteek. I. I. XLVIII. vs. 7. De *vertal. in onrijm* heeft hier *weygeren*.

Want ſoe ionc was eñ hi out.
Teerſten/ want die Biſſcop wout/
Gaf met hare ·v· mageden mede/
Dien gaf die Biſſcop daer ter ſtede
Te ſpinne puerper/ bis en vlas
Zide/ jacinct; want het was
Orbare indie kerke ons Heren
Indie cortine/ Gode teeren/.
Eñ emmer viel die cauele dan
Marien/ dat ſie puerper ſpan.
Doe ſeiden dandere nv du ſijs/
Die jongſte/ wanen quam di de prijs/
Dat di alle weghe God
Puerper geuet in dat lot:
Comme/ dit alſe in erren zinne/
Pieten ſiſe Conynghinne.
Doe quam dinghel openbare
Onder hem alleen/ eñ ſeide dare;
Dit wort en ſal ſonder waen
In gramſcepen no toprechte niet ſtaen;
Maer in waerre prophetien
Haelt vervult ſijn in Marien.
Dandere mageden wordē veruaert
Alſe hem dinghel dus openbaert/
Eñ ſeiden/ bit ouer ons Marie/
Dat ons God dit niet en-de.
Binnen deſen dat Maria let
In die ſtede van Nazareth/
Quam dinghel in haer camerkijn/
Eñ groete die maget ſijn/
Eñ ſeide: ave! gratia plene
God metti/ maghet reene/

45 Oit

Vs. 7. Te ſpinne enz.] Zie over dit en de drie volgende verſen de aanteekening hier achter.

Vs. 11. Cauele] d. i. *lot.* KILIAEN Kauel/ *ſors, ſortitio*; by ons nog *verkavelen* dat *verloten*, *andermaal loten.*

Onder alle wijf gebenedijt!
Dpdit wordekijn castijt
Sente Bernaert een sermoen/
Daer ic somege pointen af sal doen.

Sente Bernaert van onser vrouwen. XXXVIII.

Hj seghet dus: die maget verhoget
Met gesteente van alre doget
Eñ dobbel soenheit adre tsamen/
Beede ter zielen eñ ten lachamen/
Met haerre wtnemender chierheit sonne
Bekennet in den hogen trone/
Do broeht soe dingelen indien
Dat sise alle wildey sien;
Ja so dat die Cantine mede
In hare beghereliscbede
Van daer bouen sine zinne
Beeten dede in hare minne/
Alsa alse hare die hoghe bode
Neder was gesent van Gode/
Dus quam daer die hemelsce gesellc
In hare heimelike celle/
Dat zuuer was eñ reine ter eure/
Eñ ic waen sor/ beslotenre duere/
In hare ghebede heimelike
Den vader dat vair hemelsike.
Eñ oec es eist niet mijn waen/
Dat dingel dant die deure ötaen;
Want hare achtinge was indien
Emmer der lieder vp lopen ontsien/
Eñ van te vele te sprekene mede/
Dat mense niet in haer ghebede/
Haer ghepeins/ met eneger sake/
Ne verleede/ noch en brake/
Eñ dat hare suuerhede name
In ghene corninge en quame;

Dus

Dus ſloot ſoe hare celle dgnae
Niet den inghel; maer den manne.
Aue! ſprac dinghel met ſtaden/
Maria alle vul ghenaden/
Waerlike wil gratien dan
Gode/ den inghel/ den man.
Gode bider onordicheden:
Den Inghel der reinecheden:
Den menſche bider ſueter dracht.
Waerlike wil gratien ghevacht;
Want God ſette in deſe joghet
Die vulheit van alre doghet;
Alſo eiſt/ alſe ons mach gheſcien
Jet goets/ jet gratien/ datſ in dien/
Dat elc were/ die hem bekinnet/
Dat ons al van hare rinnet/
Dje daer indie hemelſche ſtede
Gheclommen es indie weeldichede
Die inghel ſprac: die Here metti
Die vader mede/ eñ wi?
Want dat hi den ſone ſijn
Di ſent eñ maket bijn.
Oec die Sone metti mede/
Die jn di eñ wt dine lede
Hem ſeluen minget eñ ghevonget
Menſcelijc vleeſch/ dattem genoeget.
Die Heileghe Gheeſt mede metti/
Die dinen edelen lachame vri
Heilechde eñ dede luſten
Den Sone/ dat hiere in ſonde ruſten.
In alle wijſ ghebenedijt du/
Dat ſuldi aldus verſtaen nu/
Datſ bouen alle wijſ geheert;
Want bidi ſelüen ongeleert.
Belouеſtu eerſt ſuuverhede/
Eñ want du beſt moeder eñ maget mede/
Eñ Gode ons heuet gewonnen/
Ditſ bouen allen wiuen comen.

Van

Van onſer Vrouwen boodſcepe. XXXIX.

Maria / die dit heeſt gehoort /
Wart ghеſtorveert indit wort /
Of van des ingels up ſiene ſaete
Oft onder ſonderlingere groete
Oft dat ſoe waende / dat hi ware man /
Eñ ſoe alleene ware dan.
Vernaert ſeghet / haer ſturberen
Quam van ſcamelikere eeren /
Dit betaemt der mageden zinne:
Dat ſoe ſtaende bleef daer inne /
Bediet haren geſtadegen moet:
Dat ſoe peinſde / zweech eñ ſtoet /
Dat heert men al ter wijſheit went.
Dinghel ſprac: wes niet vernaert /
Maria! want du heues vonden
Voer Gode gratie nu ten ſtonden.
Dit Heileghe Gheeſt ſal bidi
Up comen al ſelue indi:
Dat wordekijn meent eñ ſeghet
Bouen dien / dat hi pleghet
Inden heileghen te comene inne /
Sal hi comen in dinen zinne /
Eñ deſ vpperſt. Gods cracht
Sal di bedecken met ſire macht;
Dats te verſtane in heimelicheden
Sal ſoe indi nemen ſtede /
Dat vandi ſal comen die ghone /
Die ſal heeten die Gods Sone
Doe ſprac: zie dit dierne ons Heren.
Ter omoet wilde ſoe haer keeren /
Omme dat ſoe gereeden ſoude d' mede
Den ſtoet der vpperſten hoochede.
Met deſen worde / ſonder lette /
Ontfinc ſoe Ihc ſonder ſwere /

Van Oratius eñ ſinen ſproken. XXXIII.

In Auguſtus ·ɼɼɼv· ſte jaer
Staerf Oratius / dats waer /
Een poete. Sine bloemen
Willic v hier aue noemen.
Ons eñ ponſe clene eñ groot /
Alle ſijn wi ſculdich d' doot
Hele ongenals volget den ouden
Hine can niet / dan ſparen eñ houden
Eñ priſen / dattere leden es /
Te clappene altoes geles.
Altoes en geraect hi niet
Die ghene / die te ſcietene pliet.
Som wile ſlaept als wel de vroede /
Ens niemen altoes inder hoede.
Dat poeten boeken maken /
Dat gheſciet alomme ·ij· ſaken /
Of ſi willen die lieden leeren /
Of ſi ſouken twoort der eeren.
Wachti van zinne / radic wel /
Die luuſtet onder des vos vel.
O Heren / v radic dat /
Dat ghi teerſten ſouct den ſcat.
Altoes ſo gebreect den wrecken
Die nidech eſ hine raent gedencken /
Hem ne vermoget in ſinen moet /
Dat een ander heuet goet.
Een nieuwe pot heuet langs ſmake /
Alſemer in doet enege ſake.
Wat ſal mi goet / ic en ebbe dan zin /
Dat ichere doe mijn vordeel in.

Vs. 10. Geles] Dit is het zelfde met gheleyſigh *aſſuetus* by KILIAEN.

Vs. 20. Luuſtet] Zie KIL. op Luyſtchen en WACHTER in *lauſchen*.

Die pemine geuet edelede /
Eñ maket ſcone liede mede.
Die lucht \verwiſſelſen eñ den zin niet /
Diemen ouer te varen ſiet.
Die goede ne meſdoet een twint ;
Want dat hi dueghet mint.
Die quade / om dat hi die galge ontſiet /
Sone dar hi ſtelen niet.
Wachti / wattu ſpreect van elken man
Eñ / wiet hort / haet di nochtan /
Hets reeht datmen genade doe /
Dieſ bidt / eñ hem voeget daer toe.
Eñ oec hout deſe regle echt /
Die meſdoet / dat hijt boete na recht.
Bi meſſalle men dicken kinnet /
Hoe die lieden ſijn ghеſinnet /
Eñ alſe hare dingen wel gaen /
Sone camenſe niet verſtaen.
Die doot coemt alſo ghеime
In die borch / alſe in de tauerne.
Effene ſo drayt in dine ſaken /
Alſe du di ſies gelucke nаken.
Men mach oec gevinden niet /
Dat men eic ſins te priſene pliet.
Hets ſoete eñ eerlijc echt /
Dat een ſterue vp ſijn recht /
Alſe die ane waſt die eſſehede /
So waſt di ane die ſorghe mede.

Van Auguſtus wighen. XXXIIII.

Int xxxvij. ſte jaer van Auguſtus
Verwan ſijn ſtief ſone Tyberius
Pannonye / dat nu es Hangerie /
Eñ oec verwan hi Hermenie.
Durſus / ſijn broeder / voer in Germane /
Datter pijnde ſtonde tontgane /

Eñ brochtſe ant Roemſce rike.
Beyeren en Zwauen desgelike/
Die Cymbriene dwaue hi mede/
Die waren van groter wreethede.
Hi verwanſe met groter pinen/
Eñ met verlieſe vanden ſinen.
Hare wrestheit machmen ſien
Ghemeelike/ dat de vrouwen vlien/
Alſ alſo ſijn bestaen/
Datter en eſ ne geen ontgaen/
Eñ hem wapenen gebreect ginder/
Nemen ſi haer selues kinder/
Eñ ſlaenſe legen die erde doot/
Eñ verwereine hē metter noot.
In Affrike ten ſeluen tiden
Wilden vptie Romeine ſtriden
Die Getuſiene/ die Iſulane;
Daer quam hem gereden ane
Coſſus/ Auguſtus herroghe/
En verdreeſte ſi verre int droge/
Dat ſi vro waren/ dat ſi mochten
Vaps hebben/ alſe ſine sachten.
Exhi ſo reet Tyberius ane
Vptie moplike Germane/
Die emmer braken haer beloft/
Eñ ſlouch hem valc daer of/
Eñ vingen .xlm. man/
Die brochti te Rome nochten.
Dit orloge was vreſelijc ſere/
Eñ was drie jaer oft meere
Gheantiert al achter een/
Dat coſt eñ groot aerbeit ſceen:
Dat meeſte orloge waeſt van al
Sonder dat van Hanibal;
Want .xv. legroenie
Laghen .iij. jaer teſen doene.
Ten ſeluen tiden was/ alſit wane/
Quinctius geſent in Germane;

Want ſi echt wilden ontbreken/
Dat wildi te ſelliker wreken
Met ouerden/ met gierechheden/
En wart verſlegen/ daer ter ſtede/
Eñ metten ·iij· leggoene/
Alſe elc hadde te ſinen doene
Wim· ·oic· ·ixvi· man.
Dit nam hem ſo ſwaerlic an
Auguſtus/ dat hire ommé d' naer
Maecte dat aire meeſte meſvaer.
Agrippa/ des keyſers baillu/
Wacht tien tiden/ dat ſeggic v/
Op lieden/ hieten Beſtorane/
En leget Gzienen oec ane/
Die wan hi met ſtouter manieren/
Eñ wan hem af hare banieren/
Die ſi in Mitridates tide.
Optie Romeine wonnen met ſtride.

Van onſer vrouwen beloue. XXXV.

Alſt al verwonnen was eñ verſtreden/
Eñ aldie werelt ſtont in vreden/
Wilde Ih'c ·Xpc· ter werelt comen;
Want alſe wi ebben vernomen/
So ſat Auguſtus voer waer
In papſe wel ·xii· jaer/
Tattem aldie werelt booch
Starc/ cranc/ neder eñ hooch/
Eñ jndien vullen vrede woude
God comen/ diet al papſen ſoude.
Nu ſuldi horen ſonder verdrieten
Van Marien/ daer wijt lieten/
Alſe ons Iheronimus beſcreef.
Onſe vrouwe in den tempel bleef/
Eñ ſo ſoe meer waſſen began/
So hare dis gratie meer wies an/

Dat ſoe in alre vueget te waren
Quam te haren .xiiij. jaren.
Doe gebpot die Biſſcop ſaen /
Om dat ſoe ſo vele jaer adde ontfaen /
Dat ſoe ſoude thuus trecken /
Eñ vort meer om huwelic mecken.
Dſt ghebot daden gemeene
Alle dandere; maer Maria alleene
Seide / dat ſoet niet doen en mochte;
Wantſe daer haer vader brochte /
Eñ offerdſe Gode te dienen daer /
Eñ oec had ſy ouer waer
Gode gelouet te dienne mede
In vulmaectere ſuuerhede /
Eñ dat en mocht ſoe breken niet.
Die Biſſcop merct eñ ziet;
Want hi die ſcriſture breken en can /
Die ſeget / beſouet eñ geldet dan /
Eñ oec iegen ghemeene zede /
Ne dar hi niet raden mede /
Dies men te voren niet en plach.
Hi beriet hem vpdien dach
Metten wiſten / wat hi beſt dade /
So dat ſi vonden teenen rade /
Dat menz beſt an Gode bade /
Wat hi wilde / datmens dade.
Die Biſſcop met ſiere clergien
Bat Gode omme die dinc Marien.
Daer quam ene ſtemme vam Gode /
Die ſeide: dat God ghebode /
Datmen ſochte andie prophetie
Vanden heileghen Yſaie /
Wien men beuelen ſoude de maget /
Te diere ſtede / daer hi gemaghet /
Vten wortele van Jeſſe ſal gaen
Eene roede / ſonder waen.

Hoe

Hoe Joſeph onſer vrouwen nam. XXXVI.

Alle van Dauids meyſenieden
Geboot die Biſſcop dattie liedē
Comen ſonden ten outare/
Eñ hare roeden bringen dare/
Alle dongebondene ſchietſtē/
Die nutte waren te hemelrijke.
Joſeph quam onder dandere mede
Met ſiere roeden: Daer tet ſtede
Bloyede ſine roede in ſine hant/
Eñ vanden hemele quam te hant
Eene duve diere op ſat.
Dor wijſdene ſi alle bi dat/
Dat hi die maghet ſoude ontfaen.
Daer wart ſoe hem bevolen ſaen/
Eñ hi woer in Bethleem
Sijn huus vorſien/ eñ oec hem
Om te vorſiene talſulken ſaken/
Alſe hem ter brulocht gebraken.
Maria woer in Nazareth/
Eñ .vij. mageden daer met/
Die hare die Biſſcop ſendde voren/
Int huus/ vanen ſoe was geboren.
Inden houc van ons Heren kintſcede
Seghet dit Jacob van hare mede.

Vanden ſelues. XXXVII.

Joſeph die ontſinc Marien/
Al wilde hijs teerſten vertyen;

Want

Vs. 2. Vertyen] Vertyen beteekent gelijk wy reeds aangemerkt hebben, *afzien*. Zie onze aanteek. I. I. XLVIII. vs. 7. De *vertal. in onrijm* heeft hier *weygeren*.

Want ſoe lonc was eñ hi out.
Teerſten/ want die Biſcop wout/
Gaf met hare ·v· mageden mede/
Dien gaf die Biſcop daer ter ſtede
Te ſpinne puerper/ bis en vlas
Side/ jacinct; want het was
Orbare indie kerke ons Heren
Andie cortine/ Gode teeren/
Eñ emmer viel die cauele dant
Marien/ dat ſie puerper ſpan.
Doe ſeiden dandere nv du ſijs/
Die joncſte/ wanen quam di de prijs/
Dat di alle weghe God
Puerper geuet in dat lot:
Comme/ dit alſe in erren zinne/
Hieten ſiſe Conynghinne.
Doe quam dinghel openbare
Onder hem alleen/ eñ ſeide dare:
Dit wort en ſal ſonder waen
In gramſcepen no toprechte niet ſtaen;
Maer in waerre prophetien
Saelt vervult ſijn in Marien.
Dandere mageden wordē veruaert
Alſe hem dinghel dus openbaert/
Eñ ſeiden / bit ouer ons Marie/
Dat ons God dit niet en-lie.
Binnen deſen dat Maria let
In die ſtede van Nazareth/
Quam dinghel in haer camerkijn/
Eñ groete die maget ſijn/
Eñ ſeide: ave! gratia plene
God metti/ maghet reene/

45 Die

Vs. 7. Te ſpinne enz.] Zie over dit en de drie volgende verſen de aanteekening hier achter.

Vs. 11. Cauele] d. i. *lot.* KILIAEN Kauel/ *ſors, ſortitio*; by ons nog *verkavelen* dat *verloten*, *andermaal loten.*

Onder alle wijf gebenedijt!
Dpdit wordekijn caſtijt
Sente Bernaert een ſermoen/
Daer ic ſomege pointen af ſal doen.

Sente Bernaert van onſer vrouwen. XXXVIII.

Hij ſeghet dus: die maget verhoget
Met geſteente van alre doget
Eñ dobbel ſoenheit dore tſamen/
Beede ter zielen eñ ten lachamen/
Met haerre wtnemender chierheit ſoent
Bekennet in den hogen trone/
Do broeht ſoe dingelen indien
Dat ſiſe alle wilden ſien;
Ja ſo dat die Coninc mede
In hare beghereliſcheide
Van daer bouen ſine zimie
Beeten dede in hare minne/
Alſo alſe hare die hoghe bode
Neder was geſent van Gode/
Dus quam daer die hemelſce geſelle
In hare heimelike celle/
Dat zuuer was eñ reine ter cure/
Eñ ic waeti ſoe/ beſlotenre duere/
In hare ghebede heimelike
Den vader dat vanl hemelrike.
Eñ oec es eiſt niet mijn waen/
Dat dingel dant die deure ötaen;
Want hare achtinge was indien
Emmer der lieder vp lopen ontſlien/
Eñ van te vele te ſprekene mede/
Dat menſe niet in haer ghebede/
Haer ghepeins/ met eneger ſake/
Me verleede/ noch en brake/
Eñ dat hare ſuuerhede name
In ghene corringe en quame;

Dus

Dus ſloot ſoe hare telle dagne
Hiet den inghel; maer den manne.
Aue! ſprac dinghel met ſtaden/
Maria alle vul ghenaden/
Waerlike vill gratien dan
Gode/ den inghel/ den man.
Gode bider onordicheden:
Den Inghel der reinecheden:
Den menſche bider ſaeter drachte.
Waerlike vul gratien gheacht;
Want God ſette in deſe joghet
Die vulheit van alre doghet;
Alſo eiſt/ alſe ons mach ghescien
Jet goets/ jet gratien/ datſ in dien/
Dat elc were/ die hem bekinnet/
Dat ons al van hare rinnet/
Dje daer indie hemelſche ſtede
Gheclommen es indie weeldichede.
Die inghel ſprac: die Here metti
Die vader mede/ eñ twi?
Want dat hi den ſone ſijn
Di ſent eñ maket bijn.
Oec die Sone metti mede/
Die jn di eñ wt dine lede
Hem ſeluen minget eñ ghevonget
Menſcelijc vleeſch/ dattem genaeget.
Die Heileghe Gheeſt mede metti/
Die dinen edelen lachame bi
Heilechde eñ dede luſten
Den Sone/ dat hiere in ſunde ruſten.
In alle wijf ghebenedijt du/
Dat ſuldi aldus verſtaen nu/
Datſ bouen alle wijf geheert;
Want bidi ſelüen ongeleert
Belouestu eerſt ſuuderhede/
Eñ want du beſt moeder eñ maget mede/
Eñ Gode ons heuet gewonnen/
Ditſ bouen allen wiuen comen.

Van

Van onſer Vrouwen boodſcepe. XXXIX.

Maria / die dit heeſt gehort /
Wart gheſtorbeert indit wort /
Of van des ingels up ſiene ſaete
Oft onder ſonderlingere groete
Oft dat ſoe waende / dat hi ware man /
Eñ ſoe alleene ware dan.
Vernaert ſeghet / haer ſturberen
Quam van ſcamelihere eeren /
Die betaemt der magedẽ zinne:
Dat ſoe ſtaende bleef daer inne /
Bediet haren geſtadegen moet:
Dat ſoe peinſde / zweech eñ ſtoet /
Dat keert men al ter wijſheit went.
Dinghel ſprac: wes niet vernaert /
Maria! want du heues vonden
Voer Gode gratie nu ten ſtonden.
Die heileghe Gheeſt ſal bidi
Up comen al ſelue indi:
Dat wordekijn meent eñ ſeghet
Bouen dien / dat hi pleghet
Inden heileghen te comene inne /
Sal hi comen in dinen zinne /
Eñ des vpperſte Gods cracht
Sal di bedecken met ſire macht:
Dats te verſtane in heimelicheden
Sal ſoe indi nemen ſtede /
Dat vandi ſal comen die ghone /
Die ſal heeten die Gods Sone
Doe ſprac: zie die dierne ons Heren.
Ter omoet wilde ſoe haer keeren /
Omme dat ſoe gereeden ſoude d' mede
Den ſtoet der vpperſten hoochede.
Met deſen worde / ſonder lette /
Ontfinc ſoe Ihc ſonder ſwaere /

Vulmaert in ziele eñ inde leden
Ontfaent en opter steden.
Men seghet / alsemen twaere kende /
Dat hi op die achtenste kalende
Voer aprille was ontsaen /
Eñ oec en es dies geen waen /
Dat hi / naer ·xxxiij· jaer /
Gecruust was opten dach daer naer.

Van Marien eñ van Elysabeth. XI.

Alse Maria hadde ontsaen
Haren scheppere also saen /
Ginc die maget onbesmet
Te haerre nichten Elyzabeth /
Des papen wijf Zacharien /
Die God so wilde benedien /
Dat soe drouch den doyre ons Heren
Eñ hadde ghedreghen met eeren
·vi· maent dat heileghe kint.
Ghi vrouwen leert dit en bekint /
Dat ghi sijt scouldich te stane in staden
Vrouwen / die met kinde sijn verladen;
Dit is bi Marien wel bestrelen /
Die gherne inde camere ware bleuen /
Soe ginc nochtan metter vaert
Gerne thaerre nichten waert /
Eñ soe heestse ghegroet.
Elyzabeth heesse ghemoet /
Eñ mettien groetene / dat soe ontsinc /
Dat was eene heileghe dinc /
Maecte kint bliscap ghenouch /
Dat Elyzabeth noch drouch.
Dat ·Jh'r· heileghede sine doyre /
Sinen prophete / sinen voer lopere.
Elke moeder propheteerde ginder
Eñ dat deden hare kinder;

Eñ Elyzabeth dede verſtaen/
Dat Maria Gode hadde ontfaen/
Eñ Maria die ghevoelde dat/
Eñ ſeide doe: Magnificat.
God heuet voer ſien mede
Siere diernen ontoedichede.
Maria bleef daer veſt
Met haerre nichten Elyzabeth/
Niet dat haere genougede dbliuen
In dat huus met anderen witten;
Ne waer dat ſoe niet eñ wouſe/
Dat menſt dicken duken ſien ſoude.
Aldaer bleef ſoe eñ was/
Tote dat Elyzabeth gerias.
Dat was .iij. maent: daer na ſoe ſet
Hare te heerne te Nazareth/
Eñ dat kint/ Jan Bayciſte/
Wies/ eñ begaf die twiſte
Dander wreet/ eñ leuede met pinen
Metten dieren indie woſtinen.
Maria die ẽs thuus comen/
Eñ haer brudegoem heeft vernomen/
Dat ſoe hadde kint ontfaen/
Eñ peinſde/ hi wilde hare ontgaen
Heimeliken/ datſ niemene ghome.
Doe quam hem te voren in drome
Danden jngle/ dat hijſe ontfinghe/
Eñ hijt in gheenen quaden dinghe
Ne merke/ dat ſoe dragħe kint;
Want God hadt in hare ghelint/
Eñ ſeide/ alſt ter werelt quame/
Dat Ihc ſoude ſijn ſine name.
Dus es dat hijkelijc ontcomen/
Eñ bleef maghet/ alſe die genomen
Eene maghet hadde te wive/
Hoeder te ſine van haren liue.

Tuſ

Vs. 51. Ghome] ghomen is hier duidelijk merken.

Twi Joſeph hiet Marien man. XLI.

Redene ſeghenen / twi God waude /
Dat ſijn moeder weſen ſoude
Niet eene ſimpele maget allene;
Maer te heetene int ghemeene
Joſephs wijf / was die ſake /
Eine wilde / dat men ſprake
Meſprijs hare int ghemeene /
Eñ menſe doodde onder die steens
Alſet quam der werelt an /
Dat ſoe kint drough ſonder man:
Echt / om dat hi wilde te waren /
Alſoe ſoude in Eggypten varen /
Dat ſoe man adde die haers plage /
Eñ behoedde alle daghe:
Echt / omme dat men ſaude ontheren
Den viant / die coemſt ons Heren /
Eñ hnie wiſte noch en vernaame /
Dat hi vander maget quame.
Nu / alſe die werelt echt
In payſe was ſonder gevecht /
Wille Auguſtus / datmen ſette
Albie werelt te rechte ente wette /
Eñ dede albie werelt beſcriuen;
Want hi wilde dat bedriuen /
Dat hi wilde weten te ſamen
Danden lande alle die namen.
Daer naer / hoe hieten gewenlijke
Alle die ſteden van eſderijke /
Eñ men hem dan ſoude bedieden /
In elke ſtat / ghetal van lieden.

Vs. 13. Plage] van het werkwoord *plegben* d. i. *wel ontvangen wel onthalen.*

So dat men elke beſcrine bi wonde /
Ter ſtede / daer hi toe behoorde /
Eñ elc eenen penninc brochte
Van ſinen hooſde / die wert docht
In pagimente · x · ℔ cleene /
Entie penninc ſoude int gemene
Met ſtregſers leelde ſijn verchiert /
Hier omme waeſt geviſiert
Denarius die tarijn ;
Want hi van · x · genaint ſoude ſijn.
Deſen ſeat ſouden inde hande
Ontfaen die Princen vanden lande /
Eñ elc / diet gave / ſonde lijen /
Dat hi beharde ter Roemſcher pertien.

Hoe Maria voer in Bethlem. XLII.

Dus / alſe dit geſchiet wt quamt /
Joſeph ſijn wijf Marien nam /
Eñ voer / als ander volk met hem /
Van Nazareth in Bethleem /
Eñ Maria ſijn wijf mede.
Nu ſpreect die boec van Gods kintſcheit
Alſe Maria ginct ; niet zwaer /
Wenen voer in den weghe daer /
Dat ſoe dus Joſeph bedwane /
Jt zie twaerachte tiede
Voer mi / eñ deene wreemen ſo /
Entie anders ſie jc wel.
Joſeph hilt over ſaghe /
Eñ dattere niet an geſaghe
Doe quam een jongelinc gegaen /
Alſe in eenen abite claer /
Eñ ontbiedt hẽ / wat ſoe ſiet /
Eñ ſeide : teen es dat Judeſe diet /
Dattu ſies alſo ſtreyen /
Eñ dit die wel ſies eñ meyen /

Dat es dat ihesuscap al /
Dat god te hem halen sal.
Men hiet die beeste staen na dat
Alsaer onse vrouwe op sat /
Eñ sos beette neder sachte
Eñ in ene donkere hagedorhte /
Ghine soe daer niet vter groet no cleene
Altoes en was claerheit gene /
Maer teersten soe quam binnen daer
So wart ghinder alsoe claer /
Alse oft omtrent middach ware /
Noch daer en verghinc niet dat clare
Voer ter wilen / dat onse vrouwe
Ter werelt brochte / sonder rouwe /
Haeren eighinen groten sone /
Dinglen quamen omme tgone /
Omme dat kint al daer ter steden /
Eñ alle te samen sijt anebeden /
Eñ songhen luder eñ vro
Gloria in excelsis Deo.
Onse here wart gheburen
Upten zonnacht / alsmijt horen /
In Augustus .xlij. ste jaer /
Dat hi Keyser was voer waer /
Eñ .xxxii. jaer hadde gedraghen
Herodes crone in sinen daghen.
Dje vijfte Etaet heeft hier ende /
Die ghestaen hadde / alsict kende /
.vc. jaer eñ .xxx. mede /
Eñ van beghinne / na dewaerheden /
Hadde die werelt gestaen vorwaer
.Mij. hondert jaers
Een min / dus vinden wijt int waer
Beschreven al openbaer.

Vanden herden ẽ ander dinc. XLIII.

Des nachts daer die herden waren
Bi haren beesten/ quam gevaren
Die jngel/ eñ was bi Bethleem/
Eñ seide die mare hem/
Dat die behoudere geboren ware
Te Bethleem. Si gingen dare
Vanden beesten vter weyde/
Eñ vondent/ daert die ingel seide.
Nv spreect hier vp Jacob mede/
Juden bouc van Gods hintschede/
Dat Maria die haghedochte/
Des derdes dages/ rimde/ eñ brochte
Haren sone eñ leide
In die crebbe/: daer alle beide
Die osse eñ desel anwas gebonden/
Diet kijnt ane beedden tien stonden.
Bernaert seit hier vp/ nv hort/
Siet hier een cort besneden wort/
Wat God de vader vptie erde dede/
Wildi bekennen die lanchede/
Vos cort hise af heuet gheseden/
Dit wort spreect inder Godlijcheden:
Te vervulle hemel eñ erde.
Nu es twort mensce eñ anwerde/
Eñ in eene nieuwe crebbe geleghet/
Daer die propheete af seghet:
Du best God euwelijc/ sonder saghe/
Nv es dat kint .i. van eenen daghe
Twi wildi hem corten dus sere
God alder mogentheden here/
Sonder dat ons wilde die goede
Dies vorme geven van sire omoede;
Want hi sprac: leert dat ane mi/
Dat ic sachte eñ omoedich si.
Des achtes daghes nadie wet
Besneden si thint/ eñ ebbent gheset/

Dat ſine name ſi Jheſus;
Want die jnghel hiet alduſ/
Eer dat hi ontſanghen waert.
Hier vp ſpreect mede S. Bernaert;
Hi wart ghecort inde menſcelicheds/
Noch daertoe meer gecart mede;
Want hi hem beſniden liet
Vanden vleeſche / alſe ghi ſiet.
Doe hi ter werelt quam jn/
Was hi ghemindert een deel min
Vanden jnglen; maer al nv
Heere ghemindert/ ſeggic v;
Want hi ontfinc wonde eñ ſmede
Ouer al dei menſchelicheds.
Sijn beſniden en wondert niet;
Want hi hem dor ons cruces liet/
Dus es hi ons ghegheuen geheel;
Eñ al vertert in onſe vordeel.

Vanden drien Coningen. XLIIII.

Een dertiendages/ es bekent/
So quamen vte Orient
Te Jheruſalem Coningen drie/
Eñ ſeiden alduſ: waer es hi
Der Iueden Conine/ dus verſtaen wi
Hoer waer/ dat hi geboren ſi.
In Orienten hebben wi ghesien
Sine ſterre/ eñ comen dien
Ane beden. Omme dit wort
Wart Herodes entie port
Verſtormet van Jheruſalem/
Want Herodes ontſach hem/
Dat jemene van Hyrcanus geſlachte
Comen ſoude/ eñ hem met machte

15 Sou-

Vs. 1. Een] L. Ten. wat zonde Een hier beteekenen? deze misſlag is zekerlijk door de volgende e veroorzaakt, daar de ſchilder der voorletteren meer acht op heeft geſlagen, dan wel op het woord zelve.

Houde verdriuen vter ſtat;
Want hi tlant toerechte beſat/
Eñ wragede ſaen na deſen/
Waer ·Ihc· ſoude geboren weſen.
Eñ men ſeide in Bethleem/
Dus ſo wart voerſeit van hem.
Die Coningen ſendire tien ſtonden/
Eñ ſeide/ als ghi thint ebt vonden/
Onthiet mi dan/ dat ic mede
Dat heileghe kint ane bede.
Die Coningen ſijn worth gegaen/
Eñ vonden thint / eñ offerden hē ſaen
Gout/ wieroſc eñ merre/
Eñ keerden, Des was gram eñ erre
Herodes/ dat ſijs niet en ſpraken.
Daer naer gewielen die ſaken/
Dat die tijt quam van ·xi· daghen/
En Maria heuet gedraghen
Toten temple haren ſone/
Alreerſt ontſinc dat ghone/
Die jnden geeſte verhuegede das/
Want hi wiſte/ dat ·Ihc· was.
Daer voerſeidi ons Heren doot/
Eñ onſer vrouwen rouwe groot.
Oec anebedene daer nochtarme
Eene oude propheteſſe/ hiet Anne

Noch vanden ſeluen. XLV.

Vanden ·iij· Coningen maket eene
H. Jan Goudhymnt/
Eñ ſeget dus/ dat hi vernam/
Dat vanden boeken Balaham/
Deſe lieden te voren verre/
Gheleert waren vander ſterre.
Oec ſchrijft hi/ dat hi teere hure
Worde tellen eene ſcriſture/

Wi wiſtmen niet wanen ſoe quam/
Die tgeloue niet bynam.
Die ſcriſture ſprac te waren/
Dat in Orienten waren
Liden/ die bouke hadden das/
Dat die ſterre te comene was/
Eñ wat men offren ſoudi dien God/
Dieſe hadde in ſijn gebot:
Eñ die ſcriſture ſeide clare/
Dat ſoe van Seth comen ware/
Adams ſone/ onſer alre vader/
Entie de voorders alle gader
Hadde gelaten/ deen na den anderen/
In haer gheſlachte wanderen/
So dat ſi daer vonden haren
Hem .xii. coren teere ſcaren/
Die wijs waren eñ neerſtachte/
Om datmen die ſterre wachte.
Alſer een ſtaerf/ ſettemen mede/
Eenen anderen in ſinen ſtede
Maguſey/ ditſ ware ſake/
Hirtmenſe in hare ſprake;
Want ſi ſwighende eñ ſtille
Gode anebeden/ metten wille/
Naden oegſt alle jare
Quamen ſi te ſamen dare
Vp eenen berech altemale
Eñ hiet die berech Victoriale/
Daer vp ſtont in enen ſteene/
Eene haghedoehte alleene/
Eñ ſere ſcone was die ſtede
Van bomen/ eñ van fontèinen mede/
Daer dwoughen ſi hẽ alle met/
Eñ ſpraken ſtille haer gebet.
Dit daden die jonge na die oude/
Eñ ontbeiden/ wel tijt dat ſoude
Dje ſterre comen openbare/
Die der werelt beſcuet ware/

Eñ oec mede in wies geſlachte/
Die ſterre ſoude riſen dienen wachte/
Alſo dat ſoe quam teenen male
Optie montaenye Victoriale
Indie middelt was ſoe ane
Te ſiene/ alſe eens kints gedane/
Eñ bouen eens cruces gelike.
Die leerde hem cortelike/
Eñ hiet hem mede te hant
Varen inder Iueden lant/
Eñ alſo/ alſi voeren daer/
Waren ſi inden woch .ij. jaer/
Die ſterre voer hem in haren gane/
Hem en gebrac ſpiſe noch drane/
Eñ quamen daer/ alſander ſaghe/
Alſt kint hadde .xiij. daghe
Alſe ſi weder te lande quamen/
Doe geloueden ſi het alle te ſamen
Gode onſen Here/ dan ſi eer baden.
Varen lieden hebben ſi geraden/
Dat ſi dien God ſouden eeren/
Daer na/ na die vp vaert ons Heren/
Quam een Apoſtel daer int lant/
Dieſe doopte/ eñ alte hant
Volgheden ſi hem weder eñ vort/
Eñ predecten ons Heren wort.
Al es dit gheen auctoriteit/
Nochtan es hier niet gheſeit/
Datten kerſtinen gelove ſtaet
Of daermen in mach merken quaet.

Vanden Innocenten. XLVI.

Herodes heuet geſien/ te waren/
Dattem die Coningen ſijn ontſaren/
En viſiert alleene bi hem/
Dat hi wille in Bethleem

Vulmaert in ziele eñ inde leden
Vlehaut en vpter steden.
Men seghet / alsemen tware kende /
Dat hi vp die achtenste kalende
Voer aprille was ontsaen /
Eñ oec en es dies geen waen /
Dat hi / naer ·xxxiij· jaer /
Gecruust was vpten dach daer naer.

Van Marien eñ van Elysabeth. XL.

Alse Maria hadde ontsaen
Haren scheppere also saen /
Ginc die maget onbesmet
Te haerre nichten Elyzabeth /
Des papen wijf Zacharien /
Die God so wilde benedien /
Dat soe drouch den doere ons Heren
Eñ hadde ghedreghen met eeren
·vi· maent dat heileghe kint.
Ghi vrouwen leert dit en bekint /
Dat ghi sijt sculdich te stane in staden
Vrouwen / die met kinde sijn verladen;
Dit is bi Marien wel bestrelen /
Die gherne inde camere ware bleuen /
Soe ginc nochtan metter vaert
Gerne thaerre nichten waert /
Eñ soe heeste ghegroet.
Elyzabeth heesse ghemoet /
Eñ mettien groetene / dat soe ontsinc /
Dat was eene heileghe dinc /
Maerte kint bliscap ghenouch /
Dat Elyzabeth noch drouch.
Dat ·Jh'r· heileghede sine doere /
Sinen prophete / sinen voer lopere.
Elke moeder propheteerde ginder
Eñ dat beden hare kinder;

Eñ Elyzabeth dede verſtaen/
Dat Maria Gode hadde ontfaen/
Eñ Maria die ghevoelde dat/
Eñ ſeide doe: Magnificat.
God heuet voer ſien mede
Siere diernen ontoedichede.
Maria bleef daer veſt
Met haerre nichten Elyzabeth/
Niet dat haere genougede dbliuen
In dat huus met anderen wiuen;
Ne waer dat ſoe niet en wouſe/
Dat menſt dicken duken ſien ſoude.
Aldaer bleef ſoe eñ was/
Tote dat Elyzabeth gerias.
Dat was .iij. maent: daer na ſoe ſet
Hare te heerne es Nazareth/
Eñ dat kint/ Jan Bayciſte/
Wies/ eñ begaf die twiſte
Dander werelt/ eñ leuede met pinen
Metten dieren indie woſtinen.
Maria die es thuus comen/
Eñ haer brudegom heeft vernomen/
Dat ſoe hadde kint ontfaen/
Eñ peinſde/ hi wilde hare ontgaen
Heimelike/ dats niemene ghome.
Doe quam hem te voren in drome
Vanden jngle/ dat hijſe ontfinghe/
Eñ hijt in gheenen quaden dinghe
Ne merke/ dat ſoe draghe kint;
Want God hadt in hare gheſint/
Eñ ſeide/ alſt ter werelt quame/
Dat Jhˢ ſoude ſijn ſine name.
Dits es dat hi weſen ſalcomen/
Eñ bleef maghet/ alſe die genomen
Eene maghet hadde te wiue/
Hoeder te ſine van haren liue.

Tot

Vs. 51. Ghome] ghomen is hier duidelijk merken.

Twi Joſeph hiet Marien man. XLI.

Hedene ſeghenen / twi God waude /
Dat ſijn moeder weſen ſoude
Niet eene ſimpele maget alleene;
Maer te heetene int ghemeene
Joſephs wijf / was die ſake /
Eine wilde / dat men ſprake
Meſprijs hare int ghemeene /
Eſi menſe doodde onder die ſteene
Alſet quam der werelt an /
Dat ſoe kint drough ſonder man:
Echt / om dat hi wilde te waren /
Alſoe ſoude in Egypten varen /
Dat ſoe man adde die haers plage /
Eſi behoedde alle daghe:
Echt / omme dat men ſaude ontheren
Den viant / die coemſt ons Heren /
Eſi hnie wiſte noch en vername /
Dat hi vander maget quame.
Nu / alſe die werelt echt
In papſe was ſonder gevecht /
Wille Auguſtus / datmen ſette
Albie werelt te rechte ente wette /
Eſi dede albie werelt beſchriuen;
Want hi wilde dat bedriuen /
Dat hi wilde weten te ſamen
Danden lande alle die namen.
Daer naer / hoe hieten gemeenliks
Alle die ſteden van erderike /
Eſi men hem dan ſoude bedieden /
In elke ſtat / oghetal van lieden.

Vs. 13. Plage] van het werkwoord *plegben* d. i. *ontvangen wel onthalen.*

Na dat meñ elke beſcreuē hi worde /
Ter ſtede / daer hi toe behoorde /
Eñ elc eenen penninc brochte
Van ſinen hooſde / die wert dochte
In paymente · x · ſ cleene /
Entie penninē ſoude int gemeene
Met ſkeyſers beelde ſijn verchiert /
Hier omme waeſt gheſiert
Denarius die latijn;
Want hi van · x · genaēt ſoude ſijn.
Deſen ſcat ſouden indie handē
Ontfaen die Princen vanden lande /
Eñ elc / diet gaue / ſonde lijen /
Dat hi beharde ter Roemſcher pertien.

Hoe Maria voer in Bethlem. XLII.

Dus / alſe dit gheſchiet wt quam /
Joſeph ſijn wijf Marien nam /
Eñ voer / als ander volc niet hem /
Van Nazareth in Bethleem /
Eñ Maria ſijn wijf mede.
Nu ſpreect die boue van Gods ſinne
Alſe Maria gaet; niet ſwaer /
Heren voer in den weghe daer /
Dat ſoe dus Joſeph bedieden /
Ic zie tweerande liede
Voer mi / eñ deene weenen ſo /
Entie andere ſie ic vro:
Joſeph hilt ouer ſighe /
Eñ dattere niet an gelaghe
Doe quam een jongelinc ghaer /
Alſe in eenen abite claer /
Eñ ontbiant hē / wat ſoe ſiet /
Eñ ſeide: teen es dat Jacobſes biet /
Dattie ſies alſo ſcreyen /
Eñ die die vrō ſies eñ meyen /

Dat es dat herdinscap al/
Dat god te hem halen sal.
Men hiet die beeste staen na dat
Alsaer onse vrauwe op sat/
Eñ soe beette neder suchte
Eñ in ene donkere hagedochte/
Ghine soe daer dat dier gruet no cleene
Altoes en was claerheit gene;
Maer teersten soe quam binnen daer
So wart ghinder alsa claer/
Alse oft omtrent middach ware/
Noch daer en Virgine niet hat clare
Voer ter wilen/ dat onse vrouwe
Ter werelt brochte/ sonder rouwe/
Haeren eighinen groten sone/
Dinglen quamen omme tgone/
Omme dat kint al daer ter steden/
Eñ alle te samen sijt anebeden/
Eñ songhen lude eñ vro:
Gloria in excelsis Deo.
Onse here wart ghebooren
Upten zonnacht/ alsmijt horen/
In Augustus .xlij. ste jaer/
Dat hi Keyser was voer waer/
Eñ .xxxii. jaer hadde gedraghen
Herodes crone in sinen daghen.
Dje vijfte Etaet heeft hier ende/
Die ghestaen hadde/ alsict kende/
.vc. jaer eñ .xxx. mede/
Eñ van beghinne/ na dewaerheden/
Hadde die werelt gestaen voriwaer
.M.ij. hondert jaer
Een min/ [illegible]
Beschreuen al openbare

Vanden herden ende ander dinc. XLIII.

Des nachts daer die herden waren
Bi haren beeſten / quam gevaren
De jngel / eñ was bi Bethleem /
Eñ ſeide die mare hem /
Dat die behoudere geboren ware
Te Bethleem. Si gingen dare
Vanden beeſten hier weyde /
Eñ vondent / daert die ingel ſeide.
Nv ſpreect hier vp Jacob mede /
Juden bouc van Godſ kintſchede /
Dat Maria die haghedochte /
Des derdſ dages / rimde / eñ brochte
Haren ſone eñ leide
In die crebbe / daer alle beide
Die oſſe eñ deſel anwas gebonden /
Diet kijnt ane beedden tien ſtonden.
Vermaert ſeit hier vp / nv hort /
Diet hier een cort beſneden wort /
Dat God de vader vptie erde dede /
Wildi bekennen die lanchede /
Dos cort hiſe af heuet gheſneden /
Dit wort ſpreect inder Godlijcheden:
Ic vervulle hemel eñ erde.
Nu eſ twort menſce eñ anwerde /
Eñ in eene nieuwe crebbe geleghet /
Daer die propheete af ſeghet:
Du beſt God euwelijc / ſonder ſaghe /
Nv eſ dat kint .i. van eenen daghe
Twi wildi hem corten dus ſere
God alder mogentheden here /
Sonder dat ons wilde die goede
Dies vorme geven van ſire ommoede;
Want hi ſprac: leert dat ane mi /
Dat ic ſachte eñ omsedich ſi.
Des achtes daghes nadie wet
Beſneden ſi thint / eñ ebbent geſet /

Dat ſijn name ſi Jheſus;
Want die jnghel hiet alduſ/
Eer dat hi ontſanghen waert.
Hier vp ſpreect mede S. Bernaert;
Hi wart ghecort inde menſcelicheds/
Noch daertoe meer gecart mede;
Want hi hem beſniden liet
Vanden vleeſche / alſe ghi ſiet.
Doe hi ter werelt quam jn/
Was hi ghemindert een deel min
Vanden jnglen; maer al nv
Seere ghemindert/ ſeggic v;
Want hi ontfinc wonde eñ ſiede
Ouer al dei menſchelicheds.
Sijn beſniden en wondert niet;
Want hi hem dor ons cruecen liet/
Dus es hi ons ghegheuen geheel;
Eñ al vertert in onſe wordeel.

Vanden drien Coningen. XLIIII.

Een dertiendages / eſ bshent /
So quamen vte Orient
Te Jheruſalem Coningen drie/
Eñ ſeiden aldus: waer eſ hi
Der Iueden Conine/ dus verſtaen wi
Voer waer/ dat hi geboren ſi.
In Orienten hebben wi ghesien
Sine ſterre/ eñ comen dien
Ane beden. Omme dit wort
Wart Herodes entie port
Verſtormet van Jheruſalem/
Want Herodes ontſach hem/
Dat jemene van Hyrcanus geſlachte
Comen ſoude/ eñ hem met machte

15 Sou-

Vs. 1. Een] L. Ten. wat zonde Een hier beteekenen? deze misſlag is zekerlijk door de volgende e veroorzaakt, daar de ſchilder der voorletteren meer acht op heeft geſlagen, dan wel op het woord zelve.

Houde verdriuen veer ſtat;
Want hi ſtant toncrechte beſat/
Eñ wragede ſaen na deſen/
Waer ·Xpc· ſoude geboren weſen.
Eñ men ſeide in Bethleem/
Dus ſo wart voerſeit van hem.
Die Coningen ſendire tien ſtonden/
Eñ ſeide/ als ghi thint ebt vanden/
Onthiet mi dan/ dat ic mede
Dat heileghe kint ane bede.
Die Coningen ſijn worh gegaen/
Eñ vonden thint / eñ offerden hē ſaen
Gout/ wieroec eñ merre/
Eñ keerden, Des was gram eñ erre
Herodes/ dat ſijs niet en ſpraken.
Daer naer gewielen die ſaken/
Dat die tijt quam dan ·ſl· daghen/
En Maria heuet gedraghen
Toten temple haren ſone/
Symeoen ontfinc dat ghone/
Die jnden geeſte verhuegede das/
Want hi wiſte/ dat ·Xpc· was.
Daer voerſeidi ons Heren doot/
Eñ onſer vrouwen rouwe groot.
Oec anebedene daer nochtarme
Eene oude propheteſſe/ hiet Anne

Noch vanden ſeluen. XLV.

Vanden ·iij· Coningen maket cont
H. Jan Goudſmaut/
Eñ ſeget dus/ dat hi vernam/
Dat vanden boeken Balaham/
Deſe lieden te voren verre/
Gheleert waren vander ſterre.
Oec ſcrijft hi/ dat hi teere hure
Worde tellen eene ſcriſture/

Wi wiſtmen niet wanen ſoe quam/
Die tgeloue niet bynam.
Die ſcriſture ſprac te waren/
Dat in Orienten waren
Luden/ die bouke hadden das/
Dat die ſterre te comene was/
Eñ wat men offren ſoudi dien God/
Dieſe hadde in ſijn gebot:
Eñ die ſcriſture ſeide clare/
Dat ſoe van Seth comen ware/
Adams ſone/ onſer alre vader/
Entie de voorders alle gader
Hadde gelaten/ deen na den anderen/
In haer gheſlachte wanderen/
So dat ſi daer vanden haren
Hem .xii. coren teere ſcaren/
Die wijs waren eñ neerſtachte/
Om datmen die ſterre wachte.
Alſer een ſtaerf/ ſettemen mede/
Eenen anderen in ſinen ſtede
Maguſey/ ditſ ware ſake/
Hirtmenſe in hare ſprake;
Want ſi ſwighende eñ ſtille
Gode anebeden/ metten wille/
Naden oegſt alle jare
Quamen ſi te ſamen dare
Vp eenen berech altemale
Eñ hiet die berech Victoriale/
Daer vp ſtont in enen ſteene/
Eene haghedoechte alleene/
Eñ sere ſcone was die ſtede
Van vomen/ eñ van fontèinen mede/
Daer dwoughen ſi hẽ alle met/
Eñ ſpraken ſtille haer gebet.
Dit daden die jonge na die oude/
Eñ ontbeiden/ wel tijt dat ſoude
Die ſterre comen openbare/
Die der werelt beſquet ware/

Eñ

Eñ oec mede in wies geſlachte/
Die ſterre ſoude riſen dienen wachte/
Ja dat ſoe quam teenen male
Optie montaenye Victoriale
Indie middelt was ſoe ane
Te ſiene/ alſe eens kints gedane/
Eñ bouen eens cruces gelike.
Die leerde hem cortelike/
Eñ hiet hem mede te hant
Varen inder Jueden lant/
Eñ alſo / alſi voeren daer/
Waren ſi inden wech .ij. jaer/
Die ſterre vor hem in haren gane/
Hem en gebrac ſpiſe noch drane/
Eñ quamen daer/ alſonder ſaghe/
Alſt kint hadde .xiij. daghe
Alſe ſi weder te lande quamen/
Doe geloueden ſi het alle te ſamen
Gode onſen Here / dan ſi eer daden.
Haren lieden hebben ſi geraden/
Dat ſi dien God ſouden eeren/
Daer na/ na die wp vaert ons Heren/
Quam een Apoſtel daer int lant/
Dieſe doopte/ eñ alte hant
Volgheden ſi hem weder eñ wort/
Eñ predecten ons Heren wort.
Al es dit gheen auctoriteit/
Nochtan es hier niet gheſeit/
Datten kerſtinen getoue ſtake
Of daermen in mach merken quaet.

Vanden Innocenten. XLVI.

Herodes heuet geſien/ te waren/
Dattem die Coninghen ſijn ontſaren/
En viſiert alleene bi hem/
Dat hi wille in Bethleem

Die kinderē doden/ bi enen dach/
Bi dat hi .Cc. bequam mach.
Maer die ingel hiet metten
Joseph in Egypten vlien/
Metten moeder eñ metten kinde/
Dattene Herodes niet en vinde.
Doe wart Herodes gheseget te Rome/
Dat hij sijns gedingen ghinne/
Also dat hi / sonder sparen/
Emmer moeste te Rome varen.
Daer gewan hi iude eñ ridde
Dan Augustus al sinen wille/
Eñ es comen te lande weder/
Maer die sorghe en viel niet neder
Vandien kinde/ daer si toe quamen
Die drie Coningen te samen/
Eñ omme dat hi adde gemerret lange
In woch waerre/ eñ in weder gange/
Inden Roemschen woch te waren
Deedde hise alle van .ij. jaren/
Eñ daer benepen slaen te doot.
Haers gheweldes vele eñ groot
Leghet Sint van Belheem .iij. milen
Begrauen al noch ter wilen.
Nu seghet hier af Jacobus
Inden bouc der kintschēt dus.

Hoe Ihesus voer in Egypten. XLVII.

Enen dach seghet hi te voren
Eer Herodes sinen toren
An donnosele kindere wrac/
Dat die ingel an Joseph sprac/
Dat hi trocke dordie woestine/
Eñ name thint ende moeder sine/

Vs. 27. Belheem] L. Bethleem.

Nv ſeghet noch Jacobus
Inden bouc der hiſtorien dus:
Dat ſi daer teenen hole quamen/
Daer ſi hem alle te ſamen
Vercoelden inder hitten meeſte,
Maria veette vander heeſte/
Eñ ſat eñ nam in haren ſcoot
Theſumme met ghenouchten groot,
Een jonchuijf eñ .iij. kinder
Waren inden werch met hare ghinder,
Altehant/ na deſer ſaken/
Quamen dren hole veſe draken/
Entie kindre riepen ſere.
Theſus ſtont vp/ onſe Here/
Die nochtoe niet hadde .ij. jaer/
Entie draken anebedene daer/
Eñ gingen woch na hare maniere;
Ho daden ſpoene eñ andere diere/
Eñ ginghen voer hem al ghemate/
Eñ wijſden hem die ſtrate.
Inden werch waren oſſen tuer/
Die els en daden nemmer/
Dan dat ſi droughen dat/
Dat men dranc eñ at/
Die dreuen daer die liebaerde/
Draey waren daer indie waerde/
Die gingen onder wiluen daer
Eñ onder leuwen ſonder waer.
Ten derden daghe wilde ſitten
Maria/ vermoyet vander hitten/
Onder eenen palmeboem/
Hoe ſach vpwaert eñ nam goem
Den boem geladen. Hoe ſprac met deſen:
O wi! of het mochte weſen/
Dat ic hadde van gheenen daden.
Joſeph ſprac du beſt beraden/
Dattu wils vandien dyden ſpreken;
Maer ic ſorge ons ſaels gebreken/

Want onſe vate ſijn alle droghe.
Ih'c ſprac ten bome boghe:
Al hier neder metter vrucht dijn/
Eñ labe nv die moeder mijn.
Die palme haren vpperſten tac
An Marien voeten ſtac/
Eñ booch neder toter erde.
Maria nam dat ſoe begerde/
Eñ alſe die vrucht was af geleſen/
Bleef die boem rechtef na deſe.
Contbiden wel tijt / dat woude/
Dat kint/ dat hi rechten ſoude.
Eñ alſt tijt was ſprac dus
Toten palmbome Jheſus:
Nv wes ſtaede eñ rechti weder/
Ondoe wt dine wortele weder/
Dine bederts/ ſtrome ſontdine/
Eñ geſte vullen water reine.
Dit was/ alſo hijt hiet/ gedaen/
Lieden / beeſten dronken ſaen/
Eñ loueden Gode/ onſen Here.
Doe ſprac Ih'c. ter palmen mere:
Ic wille / dat di gheſcie
Deſe eere eñ dit woordeel van mie/
Dat een telch van dinen riſe
In mijns Vader Paradiſe
Ghedraghen ſi eñ daer geplant.
Dit dede een jngel altehant.
Joſeph ſprac ten kinde ditte:
Here ons quetſt die hitte/
Wiltu/ wi waren bider zee;
Want daer ſijn der ſteden mee/
Aldaer wi in ruſten moghen.
Ih'c ſprac laet v ghedoghen/
Ic ſal v corten deſe vaert/
Die werch eſ lanc .xxx. dachuaert/
Ic ſaelt v teenen daghe bringen.
Altehant/ naer deſe dinghen/

Da-

Saghen ſi die berghen diſtem thane
Voer hem van Egypten lant.
Dra waren ſi eñ quamen na dat
In Cyene / in rene ſtat ;
Eñ want ſiere hadden gene conde /
Gingen ſi ter ſelver ſtonde
Int tempple / dat hiet Capitole /
Daer ſtonden hare gode ene ſcale
CCC. lx. ende vier vive /
Die anebeden die heydine
Vander ſtat te haerre ſcanden /
Eñ brochten hem der offranden
Benden ſelfñ / dat ſi adden daer
Eñ gavent hem met herten claer /
Eerſt dat Maria quam ghader /
Alle die afgode meer en minder
Vielen neder. Alſe dat hords /
Die here van gorre poort /
Effrodoſius / doe quam hi dare /
Eñ / alſe hi vant die ſaken waer /
Te Marien quam die ghone /
Eñ anebeddе haren ſone /
Vielt ſue drouch in haren ſchoot /
Mertien ſprac die here groot :
Ware deſe niet onſer gode heren /
Deſe en laghen nemmermers
Voer hem neder / \ende aerdeg
Dy doen wichte deſelve dierne /
Die wi ſien / dattem doen moeten
Onſe goden te ſinten voeten /
Dat ons niet gheſcie alſo /
Alſt wilen deden Pharao /
Doen God daer dede menich wonder
In Egypten al onſonder.
Voert leeſt men / dat men ervant
Gheenen tempel in Egypten lant /
Daerne viel j. afgod ter neder /
Caſſiodorus en ſeeghet niet ſeder /

Dat ſijn name ſi Iheſus;
Want die ingħel hiet alſus/
Eer dat hi ontſanghen waert.
Hier vp ſpreect mede S. Bernaert;
Hi wart ghecort inde menſcelicheden/
Noch daertoe meer gecort mede;
Want hi hem beſniden liet
Vanden vleeſche / alſe ghi ſiet.
Doe hi ter werelt quam in/
Was hi ghemindert een deel min
Vanden inglen; maer al nv
Heere ghemindert/ ſeggic v;
Want hi ontfinc wonde eñ ſiecte
Ouer al dei menſchelicheden.
Sijn beſniden en wondert niet;
Want hi hem dor ons cruce liet/
Dus es hi ons ghegheuen geheel/
Eñ al vertert in onſe vordeel.

Vanden drien Coningen. XLIIII.

Een dertiendages / es bekent /
So quamen vte Orient
Te Iheruſalem Coningen drie/
Eñ ſeiden alſus: waer es hi
Der Iueden Conine/ dus verſtaen wi
Doer waer/ dat hi geboren ſi.
In Orienten hebben wi ghesien
Sine ſterre/ eñ comen dien
Ane beden. Ontfine dit wort
Wart Herodes entie port
Verſtormet van Iheruſalem/
Want Herodes ontſach hem/
Dat jemene van Hyrcanus geſlachte
Comen ſoude/ eñ hem met machte

Sou-

Vs. 1. Een] L. Ten. wat zonde Een hier beteekenen? deze misſlag is zekerlijk door de volgende e veroorzaakt, daar de ſchilder der voorletteren meer acht op heeft geſlagen, dan wel op het woord zelve.

Houde verdriuen ter ſtat;
Want hi tlant toerechte beſat;
Eñ wagede ſaen na deſen/
Waer •Ihc• ſoude geboren weſen.
Eñ men ſeide in Bethleem/
Dus ſo wart voerſeit van hem.
Die Coningen ſendire tien ſtonden/
Eñ ſeide/ als ghi thint eist vonden/
Onthiet mi dan/ dat ic mede
Dat heilegghe kint ane bede.
Die Coningen ſijn voort gegaen/
Eñ vonden thint / eñ offerden hē ſaen
Gout/ wieroūc eñ merre/
Eñ keerden, Des was gram eñ erre
Herodes/ dat ſijs niet en ſpraken.
Daer naer gevielen die ſaken/
Dat die tijt quam van •ix• daghen/
En Maria heuet gedraghen
Toten temple haren ſone/
Symeoen ontfinc dat ghone/
Die jnden geeſte verhuegede dat/
Want hi wiſte/ dat •Ihc• was,
Daer voerſeidi ons Heren doot/
Eñ onſer vrouwen rouwe groot.
Oec anebedene daer nochtanne
Eene oude prophetesſe/ hiet Anne

Noch vanden ſelven. XLV.

Vanden •iij• Coningen maket cort
H. Jan Goudjnmont/
Eñ ſeget dus/ dat hi vernam/
Dat vanden boeken Balaham/
Deſe lieden te voren verre/
Geleert waren vander ſterre.
Oec ſcrijft hi/ dat hi teere hure
Worde tellen eene ſcriſture/

Wi wiſtmen niet wanen ſoe quam/
Die tgeloue niet bynam.
Die ſcriſture ſprac te waren/
Dat in Orienten waren
Lieden/ die bouke hadden das/
Dar die ſterre te comene was/
Eñ wat men offren ſoudi dien God/
Dieſe hadde in ſijn gebot:
Eñ die ſcriſture ſeide clare/
Dat ſoe van Seth comen ware/
Adams ſone/ onſer alre vader/
Entie de vorders alle gader
Hadde gelaten/ deen na den anderen/
In haer gheſlachte wanderen/
So dat ſi daer vanden haren
Hem .xii. coren teere ſcaren/
Die wijs waren eñ neerſtachte/
Om datmen die ſterre wachte.
Alſer een ſtaerf/ ſettemen mede/
Eenen anderen in ſinen ſtede
Maguſey/ ditſ ware ſake/
Hirtmenſe in hare ſprake;
Want ſi ſwighende eñ ſtille
Gode anebeden/ metten wille/
Naden oegſt alle jare
Quamen ſi te ſamen dare
Vp eenen berech altemale
Eñ hiet die berech Victoriale/
Daer vp ſtont in enen ſteene/
Eene haghedoehte alleene/
Eñ ſere ſcone was die ſtede
Van bomen/ eñ van fontèinen mede/
Daer dwoughen ſi hē alle met/
Eñ ſpraken ſtille haer gebet.
Dit daden die jonge na die oude/
Eñ ontbeiden/ wel tijt dat ſoude
Dſe ſterre comen openbare/
Die der werelt beſcuet ware/

Eñ oec mede in wies geſlachte/
Die ſterre ſoude riſen dienen wachte/
Ho dat ſoe quam teenen male
Optie montaenye Victoriale.
Indie middelt was ſoe ane
Te ſiene/ alſe eens kints gedane/
Eñ bouen eens cruces gelike.
Die leerde hem cortelike/
Eñ hiet hem mede te hant
Varen inder Iueden lant/
Eñ alſo / alſi voeren daer/
Waren ſi inden woch .ij. jaer/
Die ſterre voir hem in haren gane/
Hem en gebrac ſpiſe noch drane/
Eñ quamen daer/ alſonder ſaghe/
Alſt kint hadde .xiij. daghe
Alſe ſi weder te lande quamen/
Doe gelouden ſi bet alle te ſamen
Gode onſen Here / dan ſi eer daden.
Waren lieden hebben ſi geraden/
Dat ſi dien God ſouden eeren/
Daer na/ na die vp vaert ons Heren/
Quam een Apoſtel daer int lant/
Dieſe doopte/ eñ alte hant
Volgheden ſi hem weder eñ wort/
Eñ predecten ons Heren wort.
Al es dit gheen auctoriteit/
Nochtan es hier niet gheſeit/
Datten herſtinen gelove ſtaet
Of daermen in mach merken quaet.

Vanden Innocenten. XLVI.

Herodes heuet geſien/ te waren/
Dattem die Coninghen ſijn ontfaren/
En viſiert alleene bi hem/
Dat hi wille in Bethleem

Die kindere doden/ bi enen dage/
Op dat hi Ihc. bepaen mach.
Maer die jnghel hiet metten
Joseph in Egypten vlien/
Metten moeder en metten kinde/
Dattene Herodes niet en vinde.
Doe wart Herodes gheseget te Rome/
Dat hij sijns gedingen ghinne/
Also dat hi / sonder sparen/
Emmer moeste te Rome varen.
Daer gewan hi iude en stille
Van Augustus al sinen wille/
En es comen te lande weder/
Maer die sorghe en viel niet neder
Vandien kinde/ daer si toe quamen
Die drie Coningen te samen/
En omme dat hi sdes gemerret langs
In woch waerne/ en in weder ganc/
Inden Roemsehen woch te waren
Deedde hise alle van .ij. saren/
En daer benepen slaen te doot.
Haers gheweldes vele en groot.
Leghet Sint van Belheem .iij. mylen
Begraven al noch ter wilen.
Nv seghet hier af Jacobus
Inden bouc der Kintschen dus.

Hoe Ihesus voer in Egypten. XLVII.

Enen dach seghet hi te voren
Eer Herodes sinen toren
An donwsele kindere wrac/
Dat die jngel an Joseph sprac/
Dat hi trocke dordie woestine/
En name thint ende moeder sine/

Vs. 27. Belheem] L. Bethleem.

Nv ſeghet noch Jacobus
Inden bouc der kintſcede duſ;
Dat ſi daer teenen hole quamen/
Daer ſi hem alle te ſamen
Vercoelden inder hitten meeſte,
Maria beette pander heeſte/
Eñ ſat eñ nam in haren ſchoot
Theſumme met ghenouchten groot.
Een jonckwijf eñ .iij. kinder
Waren inden wech met hare ginder,
Ritehant/ na deſer ſaken/
Quamen den hole deſe draken/
Entie kindre riepen ſere.
Jheſus ſtont op/ ons Heren/
Die nachtoe niet hadde .ij. jaer/
Entie draken anebedene daer/
Eñ gingen wech na hare maniere;
Ho daden ſpoene eñ andere diere/
Eñ ginghen voer hem al ghemate/
Eñ wijſden hem die ſtrate.
Inden wech waren oſſen twee/
Die eis en daden nemmer/
Dan dat ſi droughen dat/
Dat men dranc eñ at/
Die dreuen haer die lieharde/
Draep waren daer indie waerde/
Die gingen onder wiluen daer
Eñ onder leuwen ſonder waer.
Ten derden daghe wilde ſiten
Maria/ vermoyet vander hitten/
Onder eenen palmeboem/
Hoe ſach opwaert eñ nam goem
Den boem geladen. Hoe ſprac met deſen:
O wi! of het machte weſen/
Dat ic hadde van gheenen daden.
Joſeph ſprac du beſt beraden/
Dattu wils vandien daden ſpreken;
Maer ic ſorge ons ſaels gebreken/

Want onſe vate ſijn alle droghe.
Ih'c ſprac ten ſconne boghe:
Al hier neder metter vrucht dijn/
Eñ labe nv die moeder mijn.
Die palme haren opperſten tac
An Marien voeten ſtac/
Eñ booch neder totter erde.
Maria nam dat ſoe begerde/
Eñ alſe die vrucht was af geleſen/
Bleef die boem rechtef na deſe:
Contbiden wel tijt/ dat woude/
Dat kint/ dat hi dēghen ſoude.
Eñ alſt tijt was ſprac dus
Toten palmbome Jheſus:
Nv wes ſtaerc eñ rechti weder/
Ondoe wt dine wortele weder/
Dine bederte/ ſtrine fontine/
Eñ gef te vullen water reine.
Dit was/ alſo hijt hiet/ gedaen/
Lieden/ beeſten dronken ſaen/
Eñ loueden Gode/ onſen Here.
Doe ſprac Ih'c. ter palmen mere:
Ic wille/ dat di gheſcie
Deſe eere eñ dit woordeel van mie/
Dat een telch van dinen riſe
In mijns Vader Paradiſe
Ghedraghen ſi eñ daer geplant.
Dit dede een jngel altehant.
Joſeph ſprac ten kinde ditte:
Here ons quetſt die hitte/
Wiltu/ wi waren bider zee;
Want daer ſijn der ſteden mee/
Aldaer wi ni ruſten moghen.
Ih'c ſprac laet v ghedoghen/
Ic ſal v corten deſe vaert/
Die wech eſ lanc .xxx. dachuaert/
Ic ſaelt v teenen daghe bringen.
Altehant/ nider deſe dinghen/

Da-

Saghen ſi die berghen diſen thaet
Voer hem van Egypten lant.
Dra waren ſi eñ quamen na dat
In Cpene / in eene ſtat ;
Eñ want ſiere hadden gene conde /
Gingen ſi ter ſelver ſtonde
Int tempple / dat hiet Capitole /
Daer ſtonden hare gode ene ſcole
·CCC· lx· ende vier vine /
Die aneveden die heytine
Vander ſtat te haerre ſtanden /
Eñ brochten hem der offranden
Danden ſelfſlacht dat ſi adden daer
Eñ gavent hem met herten chier
Teerſt dat Maria quam ghinder /
Alle die afgode meer en minder
Vielen neder. Alſe dat horde /
Die here van gorie, poit /
Effrodoſius / doe quam hi daer /
Eñ / alſe hi vant die ſaken waer /
Te Marien quam die ghone /
Eñ aneveddе haren ſone /
Vlen ſie dradich in haren ſtodt /
Mertien ſprac die here groot :
Ware deſe niet onſer gode heren /
Deſe en laghen nemmermers
Voer hem neder
Dy doen wiſte weſelve dierne /
Die wi ſien / dattem doen moeten
Onſe goden te ſinten voeten /
Dat ons niet gheſcie alſo /
Alſt wilen deden Pharao /
Doen God daer dede menich wonder
In Eggpten al beſonder.
Voert leeſt men / dat men ervant
Gheenen tempel in Eggpten lant /
Daerne viel ·j· afgod ter neder /
Caſſiodorus en ſeeghet niet anders /

Hi ſpreect / dat hi beſchreuen vernam /
Doe ·Ih'c· in Egypten quam /
Dat voer Hermopolis / der ſtede /
Een groot perſker boem ſtont mede /
Dat Joſeph en̄ Maria quamen
Ande ſtede daer te ſamen
Met ·Ih'c· / dat die boem en̄ mochte
Ghedoghen dat kiant ·Ih'c· beſochte /
Dine heeſtene gheneech daer.
Alder ſeghetmen auer waer
Van ſiere vrucht / van ſinen bladen /
Van ſiere ſcuerſſen / dat ſi in baden
Staen den ghenen vouen alre aent /
Die met evele ſijn beſwaert.
Bi auenturen wan anebede
Den boem al daer inder ſtede
Ouer heilech / daer men an ſoeth /
Lichte hier om waer ſt / dat hi hoech /
Alſe andere afgoden veſten /
Die dunkt hi met ſinen geſellen.

Herodes quaetheit en̄ ſine doot. XLVIII.

Onrecht mocht te verre comen
Herodes / die hadde genomen
Meneger moeder hare kinder /
Die moeſte met meſſalle niet minder /
Alſo dwaſen en̄ rieſen /
Dat hi moeſte die ſine verliesen;
Want Antipater ſijn ſone
Verwerret al / en̄ was die ghene
Doutſte / die gheboren te worden /
Eer hi der kronen wart geroden /
En̄ van enen vergheblen wine /
Die maerte / ontwerp en̄ ingrune
Sine edele broederen alsus /
Alexander / en̄ Ariſtobulus /

15 Die

Die Mariagnes kinder waren.
Hi viſierde in eere maren/
Dat ſi doden wilden den vader/
Omme dat ſi beede gader
Comen ſouden ter cronen/ die hare
Dan gerechter geborten ware/
Alſe vander moder/ dan des vaders.
Hier omme dediſe beede gaders
Herodes/ die quade/ ontſinnen/
Om dat hi ſelver wilde bliuen.
An deſe dinc heuet hi verſtaen/
Dat hi ſere heuet meſdaen
Biſoens Antipaters rade/
Eñ verau hem al waeſt te ſpade;
Eñ heeſtene mids ghevaen
Eñ oec in priſoene gedaen.
Herodes viel ore alſo wale
Beliue in eene grote quale
Eñ dunde gine hem mede naer;
Want hi hadde .lxx. jaer/
Eñ oec ſiere kinder doot
Meerden ſinen rouwe groot.
Onverwinlije was die ziecheit;
Hi hadde eenen groten nide
Entie ioaete mede ſo groot/
Dat het ſceen eene mate doot.
Oec ſo ſwollen hem die voets/
Daertoe was hi ſo onſoete
Beneden/ an ſins mans borne/
Daer was hi rechtſ al vul wormes
Verſuchten haddi mede ſo ſwaren/
Dat men nachte ſeggen ouer waren/
Dattet ware die Gods wrake.
Bidi alrehande ſake/
Dat anderen/ ſieken was medicine/
Was hem torment eñ pine
Hi horde dat bliſcap groot
Die Iueden hadden om ſint doot

Die

Die ſi hopeden te comene ſaen/
Doe dedi die beſte vaen/
Eñ hiet wel tijt / dat hi ſtorue/
Datmenſe vanden liue bedorue/
Onme dat ſaut dan rouwe groot
Maken ſoude onme ſine doot
Daer naer quam hem een ſeſt mu
Do datmen roupen began
In die zale / in diere ghehaue/
Alſe of die Coninc doot ware/
Antipater ſijn ſone was vro/
Eñ boot goet eñ ghiften do
Dat men vte liete gaen.
Alſt die vader hadde verſtaen
Dat ſijn ſone ſine doot beſouch/
Dedi / dat men hem thooft af ſlouch/
Ten vijften daghe ſtaerf dis ghone
Na die doot van ſinen ſone.

Hoe Herodes rike wart ghedeelt. XLIX.

Herodes dis ſtaerf auentuer
In dat .xxxvij.ſte jaer/
Dat hi die crone ontfinc met eeren/
Indat carnation ons Heren
Ine beghin/ alſemen ſcreef feſte.
Noint man in meerre verdoemeneſſe
Ne ſtaerf onder erdſche liede/
Alſe deſe onder ſine mayſenieue
Buten ſinen huſe in elks ſiede
Sone was geen ſo gedurlich mede/
Alſe in orloghe / in auenturen/
In planteit / in ſoeten / in ſaren /
Die dat wel wille weten begaren/
Scolaſtica ſaelt hem verclaren.
Die gheene / die hi hadde ghevaen
Eñ geheeten oec verſlaen/

Teerſten dat hi ware doot/
Omme te makene rouwe groot/
Heuet ſijn zuſter laten varen.
Met eeren grouſmen te waren.
Archelaus wart na hem
Here in Jheruſalem;
Maer niet en quaemt hem ſo ſcone
Dat hi hadde Coninc crone.
Herodes/ ſijn ander ſone/
Galilee ontſinc die ghone
Eñ die dinc diere hinc an.
Phillips/ ſijn derde ſone nochtan/
Hadde groot deel vanden rike/
Dus was ghedeelt jammerlike
Der Jeuden Coninckrike in ſticken.
Archelaus en wilds niet micken/
Hine was wreeder/ dan die vader
Op ſine onderſaten allegader/
Eñ regneerde .ix. jaer.
Int eerſte van hem/ datſ waer/
Quet dinghel Joſeph dat hi nams
Cleint entie moeder eñ quame/
Eñ hi heerde in Iſrael.
Hi deet eñ verſtam dat wel
Dat Archelaus die mogenthede
Hadde in ſijns vaders ſtede/
Eñ voer wonen in Nazareth/
Hier omme was onſe Here geſet
Die toename van Nazarene/
Omme dat hi daer woende clene.
Archelaus die wart daer naer
Verrouget te Rome/ dat hi ſwaer
Dinen lande ware eñ quaet.
Ghedaghet wart hi worde ſenaet.
Ghedoemt was hi int perlement/
Eñ was in ellenden gheſent.
Te Vianen/ int lant van Gallen;
Aldus ſo moeſt hem meſſallen/

Eñ dede daer ſinen ende
Jammerlike eñ in ellende.

Van Ih'c ſittene onder die wiſe. L.

Wiſe Ih'c was out ·xii· jaer/
Ginc hi te Iheruſalem daer naer
Teere feeſten/ teere hoochede/
Eñ Joſeph entie moeder mede.
Die feeſte hadde ·viij· dage geſtaen/
Daer naer alſi henen ſouden gaen/
Eñ ſi een dachuaert henen waren
Vouden ſi Ih'c inder ſaren.
Joſeph eñ Maria mede
Si keeren weder in die ſtede/
Eñ voudene midden onder die broede.
Daer ſat eñ vragede die gorde
God/ en vragede niet al bloot/
Omme dat hi hadde vragens noot;
Want hi wiſt al groot eñ cleene/
Dat onder hem was gemeene;
Maer omme dat wire an leren ſouden/
Dat die/ die wijs weſen wouden
Dat hi te horne ware ſnel/
Eñ traech te ſprekene alſo wel.
Bernaerd ſeit hier vp mede:
O dogedachtege onoedichede
Met hoe reehter groter onwerde
Verduweſtu die ouerde
Van onſer dulre/ idelre glorie/
Lettel hebbic in mine memorie/
Nochtan en canic niet geſwigen/
In wille hogelike prighen/
Mi voert trecken eñ togen/
Eñ meeſter maken vor die ogen.
Snel int ſprecken traech int horen.
Slachte Iheſus ·Ꝟ c· den doren/

Dat hi alſo lange ſweech/
Ontſach hi ſpot ofte gedreech.
Neen hi/ al dor onſen wille/
Liet dor den ſinen/ ſweech hi ſtille.

Auguſtus deſ Keyſers doot. LI.

Alſe Archelaus was verdreuen/
Alſe hier voren es beſcreuen/
Was een Procreerre te hant
Van Rome gheſent int lant/
Componius/ dat hi al ut
Gaderde den Roemſchen tribuut
Int lant van Jheruſalem.
Dele Jueden gauene hem
Den tribuut ſere onwillike/
Eſt wilden ſeggen gemeenlike
Dindent dat ſi Gode ghauen/
Ende eſt reute van haerre hauen/
Dat ſi ghenen erdſchen Heren
Tribuut geuen mochten met eeren/
Eñ dat het ſere oec ware meſdaen.
Componius wart af gedaen
Von der baillien/ eſt nie hem
Wat gheſent te Jheruſalem
Marcus/ die inder Jueden lant
Den cheris nam ter Roemſcher hant.
Na hem quam Abius Rufus.
Indien tiden ſtaerf Auguſtus/
Alſe hi hadde ouer waer
Geregneert ·xxii· jaer
·vi· maende eñ ·x· daghe.
Anthonis/ dats gheene saghe/
Hadde mettem Here geweſen
·xii· jaer/ alſe wijt leſen/
Daer naer was hi mogendlike
Enech Prinse van eedelike/

Dat hi hadde in ſijn bedwanc
Al die werelt omme ganc.
Noint ſidert/ noch te voren/
Eñ was ſo machtich Here geboren
Some bouken gewagen das
Dat hijt maer ·lvi· jaer was
Keyſer in die ſtat van Rome/
Maer omme dwaerſte eiſt/ dat ic come/
Want hi ſtaerf in werelt eeren
Int carnation ons Heren
·Fv·/ dat vint men voer waer/
Eñ oec ·xlij· jaer
Hadde Keyſer geſijn te voren
Eer Jheſus Criſtus was geboren
Ghelevet haddi in deſen levene
Der jare ellef waeruen ſevene
Hi was Nacus ſone/
Die ſijn vader was die ghone
Hiet Octauianus mede.
Eñ was ſenatur vander ſtede/
Maer Julius haddene gheſet
Sinen ſone/ naer die wet:
Van der moeder hi comen was
Van Troyen van Eneas.
So ſcone/ noch ſo ghelucklich mede
Ne was nie Keyſer indie ſtede/
Nochtan en was hi met deſer name
Niet altemale ſonder blame/
Want hi was luxurieus/
Al was hi anders wijs eñ preus.

Van Ouidius ſproken. LII.

In des Keyſers Auguſtus daghen
Leuede/ horen wi gewaghen/
Ouidius Naſo die boeke maecte
Scone/ vele eñ wel geraecte.

Met ſinen bouke ſullen wi noemen
Hier ter ſtede ſomech bloemen /
Twi ſo maghic ſijn verſaghet /
Dies niet upten woch en draghet /
Mach die rouers ontſien onclene
Wort eñ ſin ſi dat alleene
Minne datſ een ſwaer ghewal /
Mal van ſoeten ſorghen al /
Die haept / omme dat hi verdient heuet /
Datſ ope / die redene ghewet /
Dende proeuet alle dinc.
Alſemen dat walſ teerſten winc
Ha waeſt des ongewone /
Aldus eiſt biden jongen ſone
Hine ontfaet niet wel bedwane
Teerſt en ſi an ſinen danc.
Die ſonder ſpel ſijn onderlinghe /
Dat ſijn ongedureghe dinghe /
Merchtuèht verruſt die moede lede
Eñ vermaer-ſe weder daer mede
Lichter verdoochtmen doch tverdriet /
Dat men doch verdient heuet jet /
Dammen cleet doet ongewes /
Dieſ men ontſchuldich eſ.
Hetſ ſom wile quade maniere
Datmen es te goedertiere /
Hetſ grote doget / dat een laet
Die dinc / daer hem die ſin toe ſtaet
Langhe aerme wilde hande
Hebben die Heren vanden lande
Die laſt die de man belaght
Eſ licht / gerne alſemenne draget.
Jonchcrouwe ſijn van lichten ſeden
Dieſ reine / die eſ ongeleden
Dje tijt gaet houde eñ merret niet /
Alſt dwater te dale vliet.

Ghe-

Vs. 35. Belaght] L. belaghet.

Gheloof mi/ dies het es beſcreuen/
Een ſeere edel dinc es geven.
Men ſiet onder thanich ſijn
Dicken quaet ſel venijn.
Die gode moette huuſloes maken
Eñ aerme oude moetti naken
Eñ du moets ebben langen verſt
Enten euweliken derſt.
Men ſiet den verwonne opſtaen
Eñ ſulc es inder liede waen/
Oft hem niet meſſallen mochte/
Diemen vallen ſiet onſochte.
Nemmermeer ebbetſ geloof/
Dat goeden ende nemet roof.
Watſ die ſlaep elſ clene of groet/
Dan die ghelike vander doet
Slaep te tijt/ als tleuen ent/
Wert die lane ſlaep an geſent.
Dat ons georlouet en willen wi niet
Maer emmer/ datmen ouſ verbiet.
Dieden riken gebet ſijn goet/
Wi ghietet dwater in de vloet.

Vanden ſeluen. LIII.

Al ſtinctſtu twijf van cranker boere/
tFleeſch es reene/ tgepens hoere.
Wetſ omme niet datmen doet/
Soe en ſi van herten goet.
Stinct al binnen/ ſtinct al buten;
Dat gepeins mach niemen ſluten/
Wi willen emmer datmen verbiet/
Eñ eeſchen/ dat men ons ian niet:
Alſe die zieken om dwater pleget
Te biddene/ datmen hem ontſeghet.
Daermen die mach niet int hof/
Daer geuet gelt eere eñ loſ.

Delt heuet al in ſire gewelt/
Eiſt ſpleit/ eiſt maect/ eiſt lant of ſtede/
Om gelt ſo vechtmen mede/
Eñ oec maect die penninc wrede.
Die doot eſ alder werelt ſel:
Lere wel leuen/ eñ ſterf wel.
Die andere lieden wille bewoeden/
En can hem ſeluen niet gehoeden,
Wijn die maect geverwet wel/
Eñ leert dec luxurien ſpel:
Sozge eñ zonkenſcap groot/
Dat ſ der luxurien doot.
Joncvrouwe haren vrilinc vlouet;
Doch es haer lief/ datmenſe verſouet.
Al es God erre/ metter bede
Brinct merre ter ghoedicheden.
Dat eſ harder dandie ſteen/
Sachter dan water enſ diuſ geen;
Nochtan maect dat water nat
Inden ſteen dicken gat.
Rechter ſoene eſ geene wet/
Dan die ſtalcke in dat net
Ghevaen wert/ dat hi heeft gemaect/
Eñ ſijn ſelfs venijn der in ſmaect/
Alſe groot ſin eiſt dat men hoet/
Eñ datmen berecht gewonnen goet/
Als te winne eſ van begime
Des tuſſchen/ wiltu/ dat men di minne
Schoenheit eſ cranc toeverlaet/
Ho ſoe meer ter ouden gaet/
Ho ſoe meer breet eñ dwijnt
Op lange dat ſge niet en ſeynt/
Elc poghe/ dat hi gewinne
Met ſoeten worden/ ſine minne.
Nu eſ die werelt goudijn al;
Want wie thaf hebben ſal/
Vrouwe minne/ of heerſcap houde/
Men vindet al te coope met gonde.

Al coemſtu voꝛt Ariſtotiles
Eñ aldine aerte met / ſijt gewes /
Brincſtu niet / men ſal di ſluten
Dat wiket / du bliues daer buten.
Nemmermeer ne comet te deſen /
Dat ſonde mach eere weſen.
Alſe vele alſe ſants eſ wtie zee /
Alſe menegertieren eñ mee /
Comen hem ſorgen van zinne /
Die volgen willen dommer minne
Ghenoechte die eſ eert van minne /
Eñ vele ſorghen ſijnre binnen.

Noch van den ſeluen. LIIII.

Yetſ onrecht dat / alt volc beroept /
Dat clene menechte belopt /
Peinſter omme / v naert de oude;
Die hier omme peinſen woude /
Pine verlore en ghenen tijt.
Speelt / ſinget / hebt delijt /
Die jaer geliden inder maniere /
Dat twater doet inder riuiere;
Dat water en keert niet /
Alſt nedere te dale vliet /
Alſoe peinſt / dat keren mach
Nu weder wile / noch dach.
Yetſ eene grote rijchede /
Dat men leere goede ſede /
Ic oorloues in mine lere /
Dat men ſcalcheit met ſcalcheit here;

Vs. 52. Dine] L. *fine*. Zoo heeft hier de *onrijm*.

Vs. 54. Wiket] d. i. de kleine deur in de groo der Stads poorten, het beteekent hier in het eene deur. over dit woord zullen wy nader ſpre

Want die wet heuet gegeuen/
Dat een man verwere ſijn leuen.
Miede eñ gichte/ men maget ſcouwen/
Verwinnet heren eñ vrouwen.
Goede eñ die oec noſen
Waſſen te gader/ men ſiet roſen
Dicken biden neteſen ſtaen.
Het eſ nuttelijc gedaen/
Dat men ſcuwe dulle minne/
Eñ wten ſonden trechte de ſinne.
Were die quaetheit int begin;
Want alſe deuel eſ comen in/
Eñ tlijf vul wert van venine/
So coemt te ſpade die medicine.
Die hem heden niene waeght/
En heues maergen gene maeght.
Wele tijt ſo heet eſ de moet/
So wijc hem/ hijs al verwoet.
Het ſ quaet pinen iegen ſtroem
Maer an wijken ſo nem goem
Die henen mach varen in ontweder/
Eñ hem werpt iegen den ſtroem neder/
Die eſ dom/ eñ ongeleert.
Een verwoet ſin/ eñ een verkeert
Die heuet ontweert/ als hi hort/
Hem an ſpreken wiſe wort;
Maer/ alſe hi hem ſelues kinnet
Gewont/ ſo eis tijt dat hi beginnet/
Dan ſal ghenoegen die ziehe/
Dat men ſine wonde wiehe
Doe vandi die ſeldſchede/
So vliet di die minne mede/

Want

Vs. 21. Noſen] beteekent hier *ſchaden, ſchade doen*; *goede eñ die oec noſen* zijn dus, die *goed en kwaad doen*, in een woord *goede en kwade*. Zie over het zelfs. *hoſt* de breed. aanteek. achter dit deel.

Want alſe gerne/ alſe vriet
In maraſſce te waſſene pliet/
Alſo gerne volget mede
Die minne der lediehede.
Men doget vele te meneger ſtont/
Omden lachame te makene geſont:
Oer moet men wel dogen pine/
Omme meeſter vanden zinne ſine
Wi jonge lieden werden vervoghen
Alſe hem vrouwen gepareert togheu/
Eñ dan eſ emmer onſe zede/
Dat ons vernoyet die ontbede/
Hijs dom/ die hem an wijſ heert;
Want ſi ebben hare ogen geleert/
Dat ſi wenen alſten gesonghet
Dien de minne niet en ghenoget/
Worde aerm; want die aermede
En weet hoe ſoe die minne doede.
Scuwe dat vpſien/ jongelinc!
Den zieken dert ene cleine pinc.

Van den ſelven noch. LV.

Die beeſten ſiet alle nederwaert/
Want die erde eſ haer neert
Maer God heeft den menſche verheuen/
Eñ dat houet opwaert geſcapen/
Eñ wille/ dat hi merke van veren
Den hemel/ ende clare ſterren.
Scaemte eñ trouwe ſijn verdreuen/
In hare ſteden ſo ſijn bleuen
Onſcamelheit en looſhede/
Laghe/ cracht eñ gierecheds

Nu

Vs. 9. Onſcamelheit] Men vindt dit woord ook by KILIAEN. Het is by ons thands niet meer in gebruik, in plaatſe van het zelve hebben wy nu *ſchaemteloosheid*.

Nv leuet men bi rouwe vaste/
Tuſſcen den wert enten gaſte
Nes gheen gheene ſeherhede/
Noch tuſſcen ſwegher en ſwager mede.
Rechte lieue eñ rechte minne
Eſ tuſſcen gebroederen dinne.
Dje man ſtaet pa ſijns wijfs leuen/
Eñ ſoe wille hem wenijn weder geuen
Mi vernoyes / eñ is ſcaems mi
Te ſeggene / wat al quaets oec ſi/
Doch lijeſ al openbare
Dat tware es meerre / dan de mare.
Hout die middel ontie mate/
Dat eſ di die ſcherſte ſtrate
Selden ſiet men teenegere ſtede
Langhe gheburen magenthede
Swaer es danſcijn / en moet pogen
Den ſin / die quaet wille togen.
Die nideghe en lacht niet /
Dan als hi enen meſſallen ſiet.
Alſe alt wole vaert hinderwaert/
So dinct hem dat hi wel vaert.
Men ſal heiden den ſelſten dach/
Eer men enen ſalich heten mach
Decke dat dier nauwe eñ ſeere/
Eert indi ſeluen mere/
Minners mãch clene dinc deren/
Men mach wel anden viant leren/
Alſe wi priſen andere ſaken /
Houden wi donſe wel prijs wert maken.
Die met minnen ſwaer eſ bejaen/
Hi dar wel alſe dinc beſtaen.
Wet God / die werelt eſ blent /
Want ſulc eſ / diemen niet en kent /

45 Die

Vs. 31. Hinderwaert] Wy verklaren dit woord liefst door *tegenſpoedig*. Vergelijk by deze woorden onzen Dichter in het 12. vs. der 2ſtte Prolog.

Die mordaet iaget in der gebare/
Alſe oft trouwe eñ droget ware/
Eñ heuet van ſiere quaetheit groet ere.
Aermoede die leert ſere.
Somwile volget goede auenture/
Daert begin af was ſure.
Ennes ſomwile niet quaet/
Dattem een verwinnen laet.
Alle gaen wi ter doot waert;
Maer dat deen vorden andren baert/
Eiſt lanc/ eiſt cort/ traghe of ſnel/
Al teenen huſe/ dyt proeuen wi wel.
Bekere vele eiſt/ tallen tiden/
Scelden/ dan met ſwerde ſtriden.
Dromeghe herte/ ditſ geſeget/
Eñ eſ gheene dinc ontweget.
Die ziele en mach niet verſteruen/
Alle andere dingen verwandelen verderuen.

Van den ſeluen noch. LVI.

Ghierecheit eſ meeſt bat al/
Ic waenſe cume meer waſſen iet ſal;
Nochtan ſo meer waſſet tgeit/
So die dorſt heeſt meerre geweſt.
Scoenheit die eſ gerne verwaent/
Want hare dompeit dat al verwaent.
Verſte/ al en es ſoe niet lanc/
Belaget dicken groten danc
Gramſcap eſ quaet/ dier iegen vecht/
Want ſoe gaet dicken ouer recht.
Aldus maectmen die liede goet/
Alſe die here dus niet en doet/
Dat hi ſinen lieden verbiet/
Want hijs die ſpiegel/ der men in ſiet.
Eſ je duuve/ die eens ontbrac
Deſ hauecſ claeuwen/ hort ſoe gerac/

Da

Van enegen vogel / na oſt bi/
Soe waent/ al dat hauer ſi
Gheliic eñ in derre maniere
Dat men proeuet gout biden viere/
Alſo moet men in der noot
Proeuen ware trouwe eñ groet.
Alſe di die auenture eſ hout/
So waſt di ane ſeluer eñ gout.
Die di ter noot niet en dient/
Dat was der auenturen vrient.
Die edel name diemen heet vrient/
Die wilen en was niet ontſient/
Die eſ te cope nv gheſet.
Alſt mi wel ſtont eñ bet/
Waren vele/ die vriende hieten;
Maer alſe mi die gelucke lieten/
So moeſtic alleene bliuen/
Vriendeloos metten keptiuen
Eñ ſo hogher die perſoen oec ſi/
So genadegher met rechte daer bi
Hi eſ dorper/ die ſinen viant
Slaet/ aldaer hi leget int ſant
Eere heuet eenen ſnellen voet/
Soe loept henen metter ſpoet.
Meer meſſit/ dat men wt ſlaet
Den gaſt/ dan menne niet ontfaet
Trouwe/ die ſtaet nv ter hure/
Eñ vallet metter auenture.
Niemen en mach nv weſen lief/
Hine hebbe der auenturen brief/
Eñ ſoe ſlaet haer donre ſlaghe/
Eñ vliet al/ vriende eñ maghe.
Het ſ eerlike hoghe daet/
Datmen vriende in ſtaden ſtaet.
Gheluc eſ der liede ghemeene/
Eñ hanet bi enen drade cleene/
Eñ datmen recht nv ſach ſtaen/
Sachmen altehant vergaen.

55 Got

God ſpeelt wel in die menſcelicheyde /
Eñ die wile hout ghene ſtede
Eene maniere eſ van der doot /
Te leuene in rouwen groot.
Hier gaen wt Ouidius bloemen /
Diere meer can / machſe noemen ;
Maer ſijn werc / dat was ſo lanc /
Dat mi gaf te groot bedranc /
Te makene al wt eñ wt ;
Maer ſine bloemen al ouer luut /
Die ſo hebbic hier ghenoemt /
Eñ niet al / ſo hoe dat coemt.
Dieſ meer wille / doe onderſoue
Sine auctore / mine roue /
Dat hijs meer daer in vint.
Redene / die den leeken eſ blint /
En onderwindic mi niet vele ;
Maer die ſcone biſpele /
Diemen gerne leſen hort /
Eñ daer een niet in wert verdort /
Eñ nuttelijc ſijn in broetſcepen /
Daer eiſt goet ſijn met begrepen.
Het eſ menech / die niet en acht
Der broetſcap / eñ daer omme lacht /
Alſe hiſe hort eñ mede ſpot /
Dit eſ tgeliike van enen ſot ;
Maer vroede lieden horen gerne
Broetſcap / eñ niet in ſcerne ;

Want

Vs. 62. Bedranc] Dit woord kan men hier verklaren door *menigte*, of *groot aantal*, hier in heeft men het zelfde denkbeeld, als in de uitlegging van HUYDEC. op *Stoke* III. B. vs. 344. die het *drang*, *gedrang* verklaart; dewijl een gedrang van zelfs eene groote meenigte, een groot aantal, onderſteld.

Vs. 77. Het eſ] d. i. *daar is* of *er is*, *het eſ*. Komt over een met het Hoogd. *es giebt*.

Want in Broetſcap ebben ſi delijt/
In ſotheit ſcere eñ verwijt/
Daer omme/ alſ dieſ vele eſ/
Coeptmen lichte/ deſ ſijt geweſ/
Alwaert goet/ dat eſ waer/
Nochtan moet lichten daer.
Dit ſijn Ouidius ſproken/
Derre eſ goet nu ontbroken/
Eñ ſpreken wort vander ſeeſten/
Die ic gerne ſoude vulleeſten/
Gaue mi god gratie eñ zin/
Ja ware mi dit dicht te min;
Nochtan hopic vp ſinen trooſt/
Dat hi mi hier af verlooſt.
Deſe bouc/ die hier naer ſal comen/
Salic ons nach vorwaert noemen.
Van Tyberiuſe/ den here/
Hoe hi wart eenech Here:
Sine ſeden eñ ſijn doen al
Eñ ſijn leuen/ groot eñ ſmal/
Dat ſuldi vinden wel beſcreuen
In den ſevenden bouc/ hier neven/
Entien ſeſten endic hier mede.
Die ſevende/ die ſpreect oec gerechte/
Die deſ wille weſen broeder/
Ons Heren ieeſte eñ ſire moeder/
Eñ oec hare miraclen mede
Dalmen vinden hier ter ſtede.

SPIE-

Vs. 92. Vulleeſten] Zie over dit woord onze aanteekening hier achter.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

ZEVENDE BOEK.

Van Tyberius eñ van ſinen zeden. I.

Alſe Auguſtus was verſtorben/
Hevet tKroemſche rike verworven
Tyberiuſe/ ſinen ſtiefſone.
Int jaer ons Heren begonſt die gone/
Dat men ·xvi· ſcreef/ ditſ waer/
Eñ regneerde ·xxiij· jaer.
Deſe was int beghin
Ghewoughe een deel/ eñ min
Wilde eeren/ dan men hem bede/
Alſe hi quam ter hoochede.
Smeekers eñ diene wilden priſen
Die ſcuwedi in alre wiſen
Hordi ſtille/ oft openbare
Van hem eenege cranke mare/
Oft banden ſinen/ hi liet al varen/
Eñ ſeide: elc mach wel te waren
Spreken al/ dat hem dinct goet.
Houeſch eñ wel ghemoet
Was hi/ alſe in omme keerne/
Omme te groetene eñ lieden teerne.
Sinen bailliuwen ſcreef hi te waren/
Die die tributen wilden verſwaren/
Alſo: dat herden ſouden ſceren
Vare ſcape/ eñ niet verteren.
Waerſaghers dreef hi vter ſtede;
Maer daer na/ alſſij daden bede/

So heuet hiſe weder ontfaen /
Wydat ſi der dinc wilden af ſtaen.
Daer naer wiert hi Goliaes
Van wiuen dul eñ dwaes /
Eñ at eñ dranc dach eñ nacht /
Entie meeſt dranc / was beſt geacht /
Eñ hi gaf hem heerſcapien /
Lant / goet eñ bailgien;
Nochtanne was hi ſere vreé
Sijns geldſ / al was hi ſomwile ger.
Daer naer ſettè hi ſinen zin
Omme roof / omme ſulc ghewin /
Eñ dede lieden jugieren omme dat /
Omme dat ſi adden groten ſcat /
Gelijc af ſi meſdadich waren /
Eñ nàm alt hare / ſonder ſparen /
Eñ geen dach en conſte gèblieuen /
Hi en dede lieden ontliuen /
Enden lieden was verbodeñ
De claghene van haren doden.
Wie ſo wroeghen wilde / was ontſaen
Eñ gehouet; maer / ſonder waen /
Daerne was ontſcout gheene /
Dint ſtoruen omme ſaken cleene.
Alſemen gemene te houe ontboet /
Ho ſeker was hi ter doot /
Dattere genouch dranken venijn
Int hof / vorden ogen ſijn.
Sulke gauen hem doot wonde /
Nochtan namenſe in corten ſtondé /
Eñ men leidſe / eñ ſloot /
Indien haerker / alſ doot.

De

Vs. 28. Wydat] d. i. *indien*, waar van elders nader.
Vs. 47. Wroegen] is *beſchuldigen*. Zie Kil. in v.
Vs. 55. Hem] is hier voor *zich*; een onderſcheid dat den ouden onbekend geweest is.

Die doot dochtren ſo maket ſchiere
Dat / alſe hi eenen wilde pinen /
Dies gheware waert te voren /
Eñ wildem ſeluen eer verſmoren.
Doe liet hi deſe werk wtgaen:
Wapene! deſe eſ mi ontgaen.
Eenen anderen pijndi / die hem bat /
Dat hi hem corten wilde dat:
Neen ſprac hi: dat ſ onverdient /
Nach en beſtu niet ſo mijn vrient?

Van ſinen manieren. II.

Een man waeſt / ſtare ſere inden ſtrijt /
Quer die ſcouderen entie borſt wijt;
Anders toten voeten neder
Wel ghemaect / vort eñ weder.
Metter luchter hant gherader /
Dan metter rechter altegader /
Vingren ſtijf eñ ogen gaet mede.
Nachtſ / alſt was deemſterhede /
Sach hi clare / dans gene ghile;
Maer dat was eene corte wile /
Alſe hi van enen ſlaepe ontſprane;
Maer dan verdonkerde eer jet lane
Sine ogen / dat hi niet en ſach
In deemſterheden / daer hi lach.
Hi ginc ſtijf in ſinen gane /
Daertoe van ſinen leden ſtrane /
Eñ inckende eñ ſtille.
Dele ſwighens was ſijn wille.
Metten vingre hi wiſens plach.
Daer al ouermoet an lach.
Geſont was hi meeſt talre ſtont
Dan liue / eñ van leden vont.
Ontme die Gode harhti cleene;
Want hem gaf ſijn waen alleene /

Dat alle dinc alſonder wet
Geſchiede / alſt ware gheſet;
Nochtanne ſo was hi veruaert;
Also welken tijt dat donderende waert /
En dan ſo drouch hi achter Rome
Eenen hoet van lauwer bome /
Omme datmen ſeget / datter en can
En gene bliſeme geveſten an.
Gheleert ſo was hi wale
Indien aert / die men heet liberale;
Maer in ſijn dichten / no in ſijn ſcriuen.
Ne conſti geinen ende ghedriuen
In ſinen tiden ſo ghſciede
Een wonder / onder die heidine liede /
Tote Rome indie ſtede /
Daermen omme / met rechte mede /
Alle die gode machte begeven /
Alſet nu hier ſtaet beſcreuen.

Vrouwe Paulinen meſſal. III.

Ene edele vrouwe / hiet Pauline /
Schone / reine / getrouwe / fine
Haren man / die was geminnet
Van eenen here / dien ſoe minnet /
Moghende / edel eñ rike;
Maer hine conſtſe ſekerlike /
In manieren en gene / geboghen /
Noe nauwe / dat hire omme bede pogen;
Noch bi mieden / no bider bede.
Doe peinſdi eene behendichede
Die riddere / die Mundus hiet:
Hi belouede / gaf eñ behiet

Den

Vs. 36. Ne conſti enz.] d. i. *konde hy niet uitſcheiden, een einde maken.*

Den papen/ die Ysis temple wachten
Der Godinnen/ dat si achten
Houden omme alsulke sake/
Dat hi der vrouwen mocte genaken/
Eñ si visierden dat Anulus
Een god/ hadde gewagen dus/
Dat soe tote dien temple quame/
Eñ soe sinen wille vername;
Want met haerre suverhede
Wildi sine heimelichede
Hebben/ vp eenen stille nacht.
Der hebbent die papen wort bracht/
Eñ soe was dies sere vro/
Eñ seit haren man alsó/
Datse Anulus begerde/
Die god/ eñ soe nade werde
Sinen wille/ alsó in desen
Soene wille onder horich wesen.
Dus es soe/ bi haers mans wille/
Gegaen inden tempele stille/
Aldaer Ysis in was gedinné/
Eñ niemene/ dan soe/ en bleuer inne
Omme die heilecheit tontfane/
Doe reedde hare om te biddene te gane/
Eñ peinsde/ eñ nam dies ghoem/
Eñ waent dat in haren droem
Anulus/ haer god sal comen.
Die nacht heeft sinen gane genomen
Alsó verre/ dat soe sliep.
Mundus/ die Here/ diet al beliep/
Dede maken alsulke gedane/
Eñ sulc abijt/ alst dbeelde adde ane/
Dat in Anulus eere daer stont.
Hi cussese eerst an haren mont/
Eñ dat wijf die wart in wake.
Doe seidi in siere sprake/

Vs. 28. Werde] van *weren, tegenstreven!*

Dat hi Amulus ware/ die god.
Twijf gekonets/ ſoe was ſot/
Eñ ſeide: dat ſoe ſalich ware/
Dat hi wilde comen te hare.
Alſe hi ſinen wille bat/
Doe en ontſeide niet al dat;
Maer ſoe vragede/ mach .i. god dan
Sijn met vrouwen alſe een man?
Wat ſeghestu/ ſeitſ/ bestu ſod/
Jupiter/ doiverſte god/
En was hi niet met Alchmenen/
Eñ der gode menech eenen
Mogestu weten eñ connen/
Die ſijn van vrouwen gewonnen.
Du ſalt met eenen god oec weſen/
Eñ eenen god oec winnen an deſen.
Twijf dede al/ dat hi hare bat/
Eñ keerde tharen man na dat/
Die hem vroylike gheliet/
Dat ſinen wiue dus es geſchiet.
Nu coemt hare Mundus te gemoete/
Eñ beſpottedſe/ in ſine groete/
Eñ ſeide: Paulina! Amilus/
Die grote god/ die dijn vrient js/
Riep mi te ſinen dienſte mede/
Aldaer ic minen wille dede.
Alſt twijf verſtont die waerheit des/
Dat ſoe aldus daer gehoent es/
Heuet ſoet gheſeit haren man/
Diet wort brochte Tyberiuſe dan.

Dien

Vs. 67. Hem] hier wederom voor *zich*.

Vs. 71. Amilus] In dezen eigennaam heeft de afſchryver zich vergist, men moet lezen Mundus. Zoo heeft VINCENT. en de *vertal. in onrijm.* Dat *Maerlant* ook zoo geſchreven heeft, blijkt uit het rijmwoord van het volgende.

Dien ſere vernoyede der ouere
Van ſulker vrouwen/ van ſulken Here/
Eñ dede Yſis papen vaen/
Die der ſcalcheit lijeden ſaen/
Eñ deedſe alle ontliuen daer.
Dje godinne dedi daer naer
Werpen in die Tybre ſaen/
Eñ haren tempel in ſticken ſlaen:
Mundus die behilt ſijn leuen;
Maer hi was des lants verdreuen;
Wantene minne daer toe dwanc/
Bidi waeſt/ dat hi ontſprane.
Scamen mochten ſi hem ſere/
Die ſulken god hilden ouer Here/
Die hem hare wijf dus ſcent.
Dus eſ deſe boerde ghehent.
Egiſſipus/ die heileghe man/
Brinct ons dit vor waerheit an.

Wat in Tyberius tide gevel. IIII.

In Tyberius eerſte jaer
Regneerde Herodes/ datſ waer/
Archelaus broeder/ in Galylee
·xxxii· jaer/ eñ nemmee/
Maer dat Archelaus was
Gebannen/ alſemen eerſten las.
In Tyberius derde jaer
Staerf Ouidius/ datſ waer/
Ptonus inder Geten lant
Van Rome gebannen alſe viant/

Vs. 9. Ptonus] Daar dit woord geheel buiten e zin of beteekenis is, en Vincentius hier van ge wag maakt, zoo moeten wy enkel by gisſing deze herſtellen, en voor Ptonus leezen, of Te (T de plaats daar Ovidius gebannen is geweest; of Die d. i. *die op dezen tijd.*

Omtrent ·lx· jaer was hi out /
Alſo alſe die cronike in houe.
Int dertiende jaer dat hi was
Keyſer / ſo geſciede das /
Dat met cere erbeue bel
Meneghe ſtede / gheveſt wel.
Deſe Tyberius ſendde mede
Tote Jheruſalem / in de ſtede /
Prokerere Valerius.
Dan hem ſeghet Joſephus:
Dat hi bejach / in alre wiſe /
Plit ouer een dinc inn priſe.
Deſe vercochte herenare
Dat paepſcap doemal openbare /
Dat te voren / indie juedſe wet /
Den rechten hoire toe was geſet /
Alſo alſi van Aaron quamen.
x· jaer was hijt te ſamen
Bailliu in Jheruſalem
Doe quam Pylatus na hem /
Van Tyberius gheſent.
In ſinen tiden / ſo eiſt bekent /
Dat Herodes / in des keyſers ere /
Tyberius / maecte eñ veſte ſtere
Dat al noch heet Tyberien.
Deſen Tyberius horic ſien /
Dat hi te dien tiden ontboot.
Menegen cō· en heren groot /
Dat ſi tote Rome quamen
Die hi onterbede alle te ſamen /
Eñ nemmermeer een keerden weder /
Eñ nam die lande voꝛt eñ weder.
Pylatus / leſen wi vorbaer /
Was den jueden ſeſ eñ ſwaer.

Van

Vs. 24. Doemal] Lees doen al *tunc temporis*, reeds *toen ter tijd* en dan is de zin volkomen.

Van Ihans Baptiſten dopene. V.

Ten ·xv· den jare dat Cyberius
In rome regneerde alduſ/
Do was Jan Baptiſte/ de goede/
In die woſtine int armoede
Eñ predecte doepſel eñ doepte mede
Eñ hiet den volke/ dat ſie dede
Penententie van ſinen ſonden;
Want het ſoude in corten ſtonden
Die ghene comen eñ wel houde/
Die de ſonden vergeven ſoude/
Ene hare hadde Jan
Van kemels hare/ die drouch hi an
Een gordel van pelſen geſneden.
Die ſpiſe van ſiere menſcelicheden/
Dat was ſprinkele enegertiers/
Diemen heet in wilder maniere/
Eñ wilt honich at hi mede.
Doe quam daer ter ſelver ſtede
Ihe·Xpc·/ omme tontfane
Van hem doepſel indie Jordane/
Daer behort toe menege dinc/
Twi die Godſ Sone doepſel ontfine/
Daer ſo menege redene duſ af ſeget:
Eerſt; want hi wille/ dat men pleget
Oetmoedicheit; omme deſe dinc
Waeſt/ dat die Here ontfinc
Doepſel/ alſe van ſinen knecht:
Ander redene waſere echt/
Dat was/ om dat hi niet en woude/
Dat hem jemene daer af ontſoude/
Sindent hi hem dopen liet/
Die dies noot en hadde niet.
Derde waerſ/ omme dat hi mede
Den watre gaf die mogenthede/

Waer bi dat ſine macht ſoude ontſaen/
Eñ alle ſonden daer bi af dwaen.
Eñ doe was hi out ·xxx· jaer/
Eñ alſo vele meer / datſ waer/
Alſe van Kerſtdaghe tote ·xiij· dach/
Daer ſijn doepſel vp gelach.
Alduſ willen ſomege heren /
Die ons die waerheit leeren.
Daer haerde hare die Drievoudicheden/
Diet ſeide aldaer ten ſtede:
Ditſ mijn wt vercorne Sone.
Selue was hi daer die ghone
Indie menſcelijkſ gedane/
Daer toe die Heilegħe Geeſt vort ans
Quam/ in eine duuen gelike/
Vpten Godſ Sone van hemelrike.

Hoe onſe Here in die woſtine ginc. VI.

Naden doepſele / wi leſent dus/
Ginc in die woſtine Iheſus/
(Eñ dat was een wildert doe
Tuſſcen Iheruſalem eñ Iericho)
Om dat hi gehingen woude/
Dattene die duuel proeuen ſoude.
Duſ wildi hem coren laten/
Ons te vordeele ende baten /
Niet dat noint eer oft min
Coringe quam in ſinen zin/
Dan die duuel van buten ſprac/
Dat ſinen zin niet an en ſtac.
Sonder coringe/ wet nochtan/
Sone leuet ghein heilech man;
Want Gregorius ſpreect dit wort:
Die duuel/ ſeit hi/ die en cort
Den ghenen niet/ dit wiltmen weten/
Dien hi wilijc heuet beſeten.

Die duuel peinſde in ſire laghe:
Deſe / die vaſten mach .xl. daghe
Sonder ſpiſe / mach dit weſen
Die Gods ſone; maer in deſen
Twiſeldi te min pec des /
Want hi wel wiſte / dat Moyſes
Eñ Helyas vaſten mede
.xl. daghs elc / nadie waerhede;
Maer alſe hi vernam die diuc /
Dattem honghet aneghinc /
Ginc hi proeuen eñ merken /
Oft hine in ſonden mochte trecken /
Eñ omme te wetene openbare /
Dat hi die Gods Sone ware /
Die hi wel wiſte / dat comen ſoude;
Maer hine wiſte niet ſo houde /
Want hi waende / ſonder ſaghe /
Hine coemſt te doemesdaghe.
Hi proeuedene in vrien ſaken.
Teerſt / oft hine guls mochte maken,
Teerſten / dat hi den ſteen gebode /
Dat hi hem verkere in brode:
Ander waerf in vrecheden /
Daer hine teere hoger ſteden /
Vp eenen berch drouch / eñ togede
Hem die rijcheit / eñ pogede
Bider gierecheden ſtreec /
Oft hine mochte maken vrec:
Derdewaerf in ouerden /
Daer hine drouch ſiere werden
Vptie penne van den temple /
Oft hi hem / nader ſterheit eremple /
Openbare hem wilde int gene /
Dat hi ware die Gods Sone.

Vs. 34. Houde] Zie hier achter.

Hoe Baptiſte onſen Here wijsde. VII.

Alſe hi dus gheruert adde Gode/
Dtac hine woꝛh met ſine gebode/
Eñ dingle quamen eñ dienden hem daer.
Jan Baptiſte ſtont daer naer/
Eñ adde jongten daer hem tween
Hente Andries was die een/
Eñ hi ſach/ waer Ih'c quam/
Eñ ſeide: dit es de Gods lam.
Die jongers die volgeden hem mede/
Eñ beſaghen Ih'c ſtede/
Waer dat hi te woenne plach.
Andries ſach oec wdien dach
Symoene/ die ſijnt Pieter hiet.
Sinen broeder/ alſ hine siet/
Seget hi: wi hebben ierſt wonden.
Voer Ih'c leedde hine tien ſtonden/
Die doe ſeide/ dat hi woude/
Dat Symoen Pieter heeten ſoude.
Ten anderen daghe Ih'c vant
Philippe/ eñ ſeidem al te hant:
Volch mi! eñ hi deet alſo wel.
Doe vant Phillip Nathanael/
Eñ brochtne te Ih'c wart.
Doe ſeide onſe Here deſe wort:
Siet hier eenen Iſraelite/
Waerlijc/ alre loosheit quite.
Nochtan wilde God niet van deſen/
Dat hi ſoude Apoſtel weſen/
Want hi was wt mel geleert/
Maer die ſimpele heeſti geheert;
Want hi met eenvoudegen dinde
Wilde verwinnen die wiſe linde.

Hoe God maecte van watre wijn. VIII.

Jheſus was geboert hier na
In een dorpkijn/ heet Thana/
Eñ eſ oec in Galylee/
Hi en ſijn moeder/ en daer toe mee
Sine jongers/ teere bruluecht/
Nadie lants zede entie tucht:
Daer maecte God van watre wijn/
Daert ane ſagen die jongers ſijn.
Het willen wanen wel ſi ſome/
Dat deſe ſelue brudecome/
Jhehan was Ewangeliſte/
Dien Jh'c daer/ diet al vorwiſte/
Alſe hi huwelijc doen woude/
Hiet dat hi hem volgen ſoude.
Hier naer dede onſe Here mee
Op dat mere van Galylee/
Dat een lac eſ/ een ſtaende mere/
Soete te drinkene/ dieſ eeſt gere.
Pietre/ Andrieſe ſach hi ghinder/
Jacobpe eñ Janne/ Zebedeus kinder/
Eñ riepſe van de viſſerien/
Om dat ſi leerden bi hem caſtien/
Eñ ouer viſſche lieden vaen/
Die den duuel wilden ontgaen/
Dien dedi met ſinen worde
Haerre beeder ſcepe/ van borde te borde/
Dul viſſe vaen/ ſi volgeden naer/
Doch heerden ſi thuus weder baer.
Daer na quamen ſi in Nazareth/
Daer Jh'c was teere leſſe geſet/
Eñ las eene prophetie/
Die van hem worſprac Iſaye/
Daer ſeidi al openbare:
Dat hi dat ſelue ware/

Dan

Daer die prophetie af ſprake.
Hem allen wonderde der ſake.
Opten paſchen eſ hi ſaen
In Jheruſalem gegaen/
Eñ ſtac vten monſter onſachte/
Dje daer cochte eñ vercochte.
Aldaer ſo quam hem die mare/
Dat Johan gevangen ware.
Doe liet hi Judea ſaen/
Eñ eſ in Galylee gegaen.

Hoe Baptiſte was gevaen. IX.

Herodes/ Coninc van Galylee/
Vinc Baptiſten/ om eſ nemmee/
Dan hi hem in alre wijs
Dat lachterde ouer meſprijs/
Dat hi ſinen broeder met gewelt
Sijn wijf nam/ eñ hem ontheit/
Die Phillip bi namen hiet.
Herodias/ die dit verſiet/
Herodes wijf/ omme deſe dinc/
Dede dat men Janne vinc/
Eñ dedene in eenen kaerker leggen.
Jh'c/ die dit horde ſeggen/
Es te Caſernaum comen/
Eñ heuet tpredeken an hem genomen.
Openbaerlike ſprac hi tien ſtonden/
Doet penentencie van uwen zonden/
Hemelrike ſal v naken.
Dus ginc hi ſermoene maken
Duer Galylee/ eñ waerheit togen
Inder Jueden ſynagoghen/
Eñ genas ſcone eñ wale
Alle ſiecheit/ alle quale/
Onder tfolc van ſine paertien.
Sijn name ginc al dore Surien/

Eñ

Eñ hem volgeden vele liede.
Sulc omme dwondre / datter geſciede /
Dat ſijt wilden aneſcouwen.
Sulke volgeden hem met trouwen /
Omme dat ſi leeren wouden /
Hoe dat ſi hem behouden ſouden.
Selke ommę evel / dat hem wach;
Want hiſe alle te geneſene plach.
Sulke volgeden hem / eñ ſochten /
Of ſine jet begripen mochten.
Sulc ómme datſe honger dwane /
Alſe ghi ſult horen eer jet lanc /
Dat hi voedde ·vm· man
Met lettel brootſ / dus gingen ſi an.
Eñ alſe onſe Here dit verſach /
Dattem tſolc dus ane lach /
Es hi vp eenen berch gheſeten /
Eñ riep tote hem / alſe wijt weten /
·xij· die hi Apoſtelen hiet.
Dit ſijnſe nv / en vergeetſe niet:
Pieter / Andries / Jacob de meeſte /
Jhan / Phillips / Matheus / die ſeeſte
Onſen Here maeste / eñ tetene gaf /
Doe hi ſtont der toelnen af.
Jacob die mindere / Bartholomeus /
Symoen eñ Judas Thadeus /
Thomas / die lange in twifele was /
Entie verradere Judas.
Deſe heuet hi Apoſtel genoemt /
Hem entien volke / datter coemt /
Maecti een ſermoen daer ter ſteden /
Eñ leerden ·viij· ſalicheden /
Datſ ·viij· pointe / dat hiſe houde /
Die ſo heilech weſen woude.

Dat

Vs. 31. Wach] d. i. *ſmertte*. Zie onze breeder aanteek. achter dit deel.

Daer naer ſo leerdi hem mede/
Hoe ſi doen ſouden haer gebede/
Eñ leerdem Pater noſter daer/
Dat cort es eñ in worden niet ſwaer/
Dies maket cort onſe Here
Dattem niemen ontſculdege der lere.
Daer in ſo ſijn ·bij· gebeden.
Aldat ons ter zalicheden/
Ter zielen bedaerf enten levene
Dat hebben in deſe ſevene.

Hoe God d Apoſtelen predeken ſendde. X.

Alſe dit ſermoen was geheut/
Heeft God ſine Apoſtelen geſent
Predeken/ eñ gaf hem in deſen/
Dat ſi evel mochten geneſen;
Want die miracklen maecten dwort
Ghelouelic/ dat men daer hort.
Hi wijſdem/ waer ſi ſouden gaen/
Wat ſcuwen/ eñ wat aneaen/
Eñ wat ontſien; eñ wat niet ontſien.
Dandien berghe gingen ſi mettien/
Eñ genas daer eenen laſerſen man/
Sonder die hant te doene daer an.
In Caſernaum ginc hi nadas/
Daer hi eenen knecht ghenas/
Die diende eenen centurioen.
Pieter/ dit oec hiet Symoen/
Hadde eene ſwegher/ die hi oec mede
Aldaer genas vandien rede.
Daer naer quam hi terre port/
Diemen Naym noemen hort/
Vordie porte vander ſtede
Verwecti eenen doden mede/

Eñ

Vs. 67. Bedaerf] d. i. *benodigd is.*
Vs. 17. Eene] L. enen. voor Die L. dien.

Eñ was eere weduwen ſone.
Doe voer hi ouer/ na dat ghone/
Ouer dat mere van Galylee:
Doe verſtormde die wint die zee/
Eñ hi gheboot hem ſinen wille/
Doe laghen ſi beede gader ſtille
Die zee entie wint te hant;
Want hiſe mettien worde bant.
Alſe hi quam an dander lant/
Twee man dat hi ghinder vant/
Die met duuelen waren beſeten.
Hi dede hem der liede vergeten/
So dat ſi Goden baden/
Dat ſi den zwinen moeſten ſcaden.
Hi gaefs hem orlof in ſijn wort/
Daer hebben ſiere ·ij· verſmort.
Doen vloen die herden indie ſtat/
Eñ ſeiden haren Heren dat.
In Caſernaum keerdi weder/
Doe lietmen eenen juchtegen neder
Dordie latten voer ſine voete/
Dien gaf hi ſijns evels voete/
Eñ verliet hem ſine ſonden.
Doe leet hi ten ſelven ſtonden
Dor Samarien/ dat lant/
Opten put quam hi te hant/
Bi Sychem/ die Iacobs heet/
Daer ſat ·Ih'c· eñ ontbeet;
Hi was moede/ eñ oec mede
Waren die jongers in die ſtede
Omme eten. Daer quam hem ane
Een wijf/ eene Samaritane/
Die bekeerdi eñ/ ouer mids hare/
Volcs eene grote ſcare.
In Galylee quam hi na tgone/
Daer hi eens mogenſ Regulus ſone/

Vs. 43. Latten] Zie hier achter.

Daer hi ſelue niet en was/
Met ſinen worden ſaen genas/
Eñ alſe hi met Matheus at/
Beidi aldaer ter ſtat/
Dat hi comen ware te waren/
Om te bekeerne die ſondaren.
Oec verwecte hi vander doot
Janus Dochter/ een Heren groot/
Eñ vanden bloet evele .i. wijf/
Eer hi gaf der andere lijf.
Twem blenden gaf hi dat ſien/
Eñ eenen anderen oec nadien
Die blent/ doof was/ eñ niet ſprac
Heuet hi geneſen ſijn ongemac.
Daer na/ alſt ſomech meeſter ſet/
Ho quam hi in Naſareth/
In Symoens huus/ die laſers hiet/
Daer quam Magdelene/ eñ hi verliet
Hare al hare ſonden ſwaer/
Dieſ ſoe volgede ſoe hem naer.

Hoe God vander roedſen was geſticken. XI.

Jan Baptiſte lach ghevaen/
Eñ heuet inde karker verſtaen
Twonder/ dat .Ih'c. .Xpc. dede/
Sine jongers/ die twiſelhede
Hadden/ oft dat Xpc. ware/
Heuet hi an hem geſent alsare/
Die brochten dattem was geladen.
Ih'c antworde met ſtaden/
Eñ verteldem tiere ſtede
Die miraclen/ die hi dede/
Eñ alſe die jongren woch gaen
Prijſde God Janne ſaen/
Eñ ſeide/ dat geboren van wiue
En geen meerre ware van liue.

Hier naer heeft geſet onſs Here
·lxxij· iongers/ omme mere
Te predeken in ſire namen/
Eñ ſendeſe enmer ·ij· eñ ·ij· tſamen.
Die quamen blide weder eñ vro/
Dat hem gevallen was alſo/
Datſe / in die name Iheſus/
Die duvele ontſaghen alduſ.
Op eenen ſaterdach/ daer naer/
Ginc onſe Here eñ mettem daer
Die jongers/ eñ mettien ſi leden
Dor een coren daer ter ſteden/
Eñ hem hongerde/ eñ ſi namen
Dan den corne hare te ſamen/
Eñ wreuent eñ etent daer.
Die Phariſeene/ gnamen daer naer/
Eñ ſeiden dat ſi/ in diere maniere/
Braken des ſaterdages viere.
Onſe Here ontſculdegedſe bider noot/
Eñ proeuet bi Dauite al bloot/
Die broot at eñ ſelue nam /
Alſet hem ter noot ſo quam/
Dat niemene at int ghemeene /
Sonder die papen alleene.
Op eenen anderen ſaterdach/
Caert menech Iuedе ane ſach
Was hi in die ſynagoghe /
Daerne wachte menech oghe
Daer genas hi altehant
Eenen met eere manker hant.
Hi brake die viere/ ſeiden die diwaſe/
Dat hi tſaterdages ghenaſe.
Daer na quam hi in ſyn lant/
Eñ caſtiede daer te hant.
Hem wondert/ eñ addent ſmare/
Wanen ſulke ſake ware

Een

Vs. 49. ſmare hebben] Beteekent hier *verachten*.

Een ſmeets ſone nv gheſciet;
Want Joſeph / die ſijn vader hiet /
Was een ſmet van houtinen werke /
Eñ lmt alleene onder die clerke
Temmerman eñ ſmet alſo wale;
Dieſ ſeghet ment ſmede in Dietſcher tale.
Omme dus ongelouege wort
Dede hi lettel in die port
Miracleu / eñ ſeide mede /
Dat men en ghene werdichede /
Den Pzopheete doet in ſijn lant.
Hier omme bolghen ſi te hant /
Eñ hebbene iter ſtat verſtoten /
Eñ leeddene vp enen berch duer groten
Daer eene ſteile roedſe was /
Om af te werpene; maer das
Ne mochten ſi vulbringen niet;
Want hi hem ſo niet daen en liet.
Hi leet dor hem alſonder noot.
Noch ſiet men daer ter ſtat al bloot /

Dat

Vs. 52. Dit en de vier volgende Verſen zijn een byvoegſel van onzen Dichter, waar in hy zelf een onzer Nederduitſche woorden verklaart, namelijk ons *ſmed* of *ſmid*, genomen in de algemeene beteekenis van *werkman*; dit zullen wy in onze breeder aanteek. hier achter nader ophelderen, alleen voegen wy de woorden uit de *vertal. v. mrijm*, welke deze tuſſchenreden van *Maerlant* heeft overgenomen, hier in. f. 71. a. *want ſi ſpraken, dat ſi Jeſum wel kenden eñ dat hi eens* ſmits ORT timmermans *ſone was, eñ na dat latijn ſo wordt een ſmit ghenoemt als* wercman *van* yſere ORT *van* hout.

Vs. 54. Alleene] Beteekent *het zelfde, idem*, by ons *alleveneens*.

Vs. 54. Clerke] Beteekent hier *Latynen*, lieden die het latijn verſtaan. Zie de woorden aangeh. uit de *vertal. v. mrijm*, en HUYD. op *Stoke* II. D. bl. 550.

Van Nazareth eene mile/
Die ſtede eñ heet nv ter wile/
Ons Heren ſprong/ eñ noch eſ daer
Van ſinen clede lijctekijn waer/
Alſo alſe hem die roodſe weec/
Eñ alſet oec ſijn mantel ſtreec/
Eñ hoe ſijn rigge ſtont inden ſteen/
Noch eiſt geſegelt al nv vor een.

Van Jhans Baptiſten doot. XII.

Te dien tiden ſonde Herodeſ houden
Feeſte/ alſt die coſtumen wouden
Van ſire feeſten/ der tumde eñ ſprane
Eene dierne vor ſConinc banc/
Die was dochter Herodas
Doe ſwoer die Cõ. vor datter was/
Dat hi hare gheven ſoude/
So wat ſoe bade eñ hebben woude.
Doe bat ſoe/ alſe die moeder riet/
Baptiſten houet/ eñ anders niet.
Daer wart hare brocht/ in een plateel/
Baptiſten houet al gheel.
Sijn lachame was geleghet
In Sebaſten/ alſt tware ſeghet/
Sijn houet/ ſere verre van hem/
Indie ſtat van Jheruſalem/
Bidies outſ Herodes zale.
Men weet dies die waerheit wale/
Dat die quade Juliaen/
Alſe hi triks hadde ontfaen
Van Rome/ dat in ſinen tiden/
Dat heidijn volc ſere beniden

Vs. 3. Tumde] d. i. *danſte*. Zie verder hie
Vs. 5. Herodas] L. Herodias.

Die miracſen/ die daer geſcieden/
Eñ ontgroeuen met haren lieden
Sijn gebeente met gewelde/
Eñ ſpaerſdent daer achter velde.
Dae verſaemdenſiſe echt ſciere/
Eñ verbrandendſe in eenen viere/
Eñ worpen dat puluer te winde/
Omme datment nemmermeer en vinde;
Maer ſomi moenke waerre mede/
Daermen deſe quaetheit dede/
Eñ laſenre vele vanden beenen.
Sijn houet was vonden ſint van eenen/
Die Maercellus hiet bi namen/
Datſ behouden alte ſamen.
Hier ſeghet Jan Damaſſeen/
Dat hi gheleſen hadde vor een
In Joſephuſe/ die doet verſtaen/
Hoe Ih'c ·Xpc· was gedaen/
Dattem ſine windbraeuwen beede
Verſaemdem in den gheſceede
Bouen der neſen/ ſine ogen beede
Waren van ſcoenre geſtadechede/
Eñ ſijn ogen ſcone eñ geſtadechede
Eñ ſijn anſcijn lanc eñ gherecht.
Jeronimus die ſcriuet echt/
Dat die maget/ der mageden hint/
Ghelike en vant noch en vint;
Van mans wille en quam hi groet no clene;
Maer hi quam van Gode alleene/
Eñ hadde jndie ogen ſijn
Eerande ſterre ſeijn/
En hadde dat niet geweſen/
En ware niet comen te deſen/

Dat-

Vs. 45. Eñ ſijn enz.] Dit vers doet hier niets ter zaake, het is buiten twyfel door onoplettenheid van den afſchryver uit de voorige regels te zamen gevoegd.

Dattem dApoſtelen van enen wpſien
So ſaen gewolget adden indien;
Maer alſemen ſien mach diere wp mect/
Hoe een ſteen die naelde trect/
Eñ menne weet hoet mach geſchien/
Alſo was Ih't wpſien.

Hoe God Vm man verſaedde. XII

Herodes horde openbare
Van Ih't herſte die niemare/
Eñ ſeide: ic dede Janne ontliuen/
Wie mach nu dit wonder driuen.
Gherne haddi Ih't gheſien;
Maer onſe Here wildem ontſlien/
Eñ trac danen in ene woſtine/
Daer hem na volgeden die ſine/
Eñ menech ander ſonder noden/
Eñ daer hi met vijf broden/
Eñ met ·ij· viſſcelkine nochtan/
Verſaedde ·v· duſent man/
Eñ ·ij· corden ſijnre wp geheuen
Vanden crumen diere bleuen
Doe wilde tfolc in allen ſaken
Van hem enen Eō· maken;
Want onder hem/ alſ hē dochte/
Bi hem gebreken niet en mochte.
Wp eenen berch ontginc hi hē allene;
Sine jongers ghemeene
Ghinghen in een ſcip/ te waren/
Want ſi tmers ouer ſouden baren;
Maer die wint die was hem jegen/
Eñ worden harentare gedregen/
Alſe wint eñ water gheboot.
Ih't ſach hare pine groot/
Eñ quam nachtſ te hē gegaen
Wpt water/ eñ ſi worden ontdaen/

Want ſi waenden alre meeſt /
Datter hadde gheſijn een geeſt /
Eñ trooſteſe. Pieter ſprac ter ſtat:
Here ! oftu ſelue beſt dat /
Het mi te di comen dan.
Com ! eñ alſe hem twiſelen began
Wart hi beruaert eñ ſanc.
God halp hem / dat hi niet verdranc.
Altehant ſo vielt die wint /
Entie ſtorm want niet ·i· twint.
Ten anderen daghe / in meniger wiſe
Ho prijſden die liede die ſpiſe /
Dis hi indie woſtine gaf /
Wer manna / ſeidſt / daer wilen af
Onſe ouderinge lange af aten /
Eſ meer te priſene vter maten.
Doe ſeidem Ih'c al bloot /
Dat hi ware des leuens broot /
Entie hem oec niet en ate /
Dat hi verlore al die bate /
Die ware int ewelike leuen.
Dit wort / die hem ſaten beneven /
Ne conſtent niet wel verſtaen /
Dus ſijnre vele van hẽ gegaen /
Hier naer ſo battene ·i· Phariſee
Met hem / eñ hine wiſte nemmee
An hem te lachterne van ōnaten /
Dan dat ſine jongers aten
Met handen al ongedweghen.
Dos ſprac onſe Here daer jegen /
Dat die ziele niet beſmet /
Datmen ongedwegen et;
Maer quaet gepens vander herten /
Dat doet die ziele al verſwerten
Daer naer heuet hi hem geſet
Int lant van Surg eñ van Sapet

Ec

Vs. 64. Surg eñ Sapet] d. i. *Tyrus en Syden*, twee bekende plaatſen, het laatſte komt met de tegenwoordige

Te begane neven der zee.
Die quam een wijf van Chánanee/
Die met haerre oetmoedichede/
Eñ met nerenſtelikere bede/
Bejagede ane hem al dat/
Dat die diant/ die beſat/
Haerre dochter/ heuet verdreuen/
Eñ ſoe vort geſont eſ bleuen.
Dan danen es hi ſaen gegaen
Int lant/ dat name heeft ontfaen
Dan .x. ſteden/ eñ dat is
Dlant/ dat men heet Decapolis.
Aldaer heuet hi geneſen
Eenen/ die lange heuet geweſen
Stom eñ doof. Daer na van hem
Ghinc hi in Iheruſalem/
Toter Pzobatica Piſſine.
Daer ghenas hi vander pine/
Op eenen ſaterdach/ eenen man.
Doen ſeiden die Iueden dan/
Dat hi tſaderdages viere brake/
Dat hi dade ſulke ſake.
Oec ſeide ghenouch openbare/
Dat hi die Gods ſone ware/
Eñ hem macht ware ghegeuen/
Den Iueden te geuene tleuen/
Eñ oec voer ſeidi hem ſaen/
Dat ſi Antherſt ſouden ontfaen.
Dus ghinc hi danen bider zee/
In die woſtine van Galylee/
Daer hi woedde teere ſtat
iiiij m. man eñ maecte ſat

benaming na genoeg overeen: meer verſchillen *Su Tyrus*; doch men zal zekerlijk aan deze plaats den van *Surs* gegeven hebben in navolging van het *Tſor*. Zie de *Kantteek.* Joſua XIX, 29.

Vs. 96. Dat] d. i. *verzadigd* KILIAEN ſat m ſaden/ ſadigen/ *ſaturare*.

Met ·vii· broden en lettel viſſchen/
Sonder dattere ſaten ten diſſchen
Wele wijf eñ vele kinder.
Wan danen ſo voer hi ghinder
In Bulgedaen/ daer hi mettien
Eenen blenden dede ſien.
Doe ſo quam hi ſaen daer na
Bi Phillips Ceſaria/
Daer hi vragede/ wie hi ware
Den Apoſtelen al openbare?
Voer alle dandere ſeide Pieter dus:
Du beſt die Godſ Sone Ype.
Daer belouedi ſekerlike
Hem die ſlotele van hemelrike/
Eñ daer ſeidi hem al bloot/
Sine paſſie eñ ſine doot.

Ons Heeren tranſſiguratie. XIIII.

Over ·vi· daghe daer na dan/
Nam hi Pietre/ Iacobye/ Jan/
Eñ leideſe vp Tabarie/
Optie berghe alle drie/
Eñ verkeerde ſine ghedane
Voer hem/ daer ſijt ſaghen ane.
In ſinen ſterffeliken leden/
Die claerheit der ontſteruelicheden/
Liet hi hem daer ane ſien.
Oec ſpraken an hem mettien
Moyſes/ eñ oec Helye/
Die ſi ſaghen die paertie.
Ten naeſten daghe hi ghenas
Eenen/ die beſeten was/
Omme datſ hem die vader bat/
Want ſine diſcipelen en conſten dat

Niet

Vs. 101. Bulgedaen] Lees met de *vertal. in onrijm* Magedan. Zo als HIERONYM. deze plaats ook poemd; doch by *Matth.* XV, 39. heet dezelve *Magdala.*

Eñ was eere weduwen ſone.
Doe voer hi ouer / na dat ghone /
Ouer dat mere van Galylee :
Doe verſtormde die wint die zee /
Eñ hi gheboot hem ſinen wille /
Doe laghen ſi beede gader ſtille
Die zee entie wint te hant ;
Want hiſe mettien worde bant.
Alſe hi quam an dander lant /
Twee man dat hi ghinder vant /
Die met duvelen waren beſeten.
Hi dede hem der liede vergeten /
So dat ſi Goden baden /
Dat ſi den zwinen moeſten ſcaden.
Hi gaefs hem orlof in ſijn wort /
Daer hebben ſiere ·ij· verſmort.
Doen vloen die herden indie ſtat /
Eñ ſeiden haren Heren dat.
In Caſernaum keerdi weder /
Doe lietmen eenen ſuchtegen neder
Dordie latten voer ſine voete /
Dien gaf hi ſijns evels voete /
Eñ verliet hem ſine ſonden.
Doe leet hi ten ſelven ſtonden
Dor Samarien / dat lant /
Opten put quam hi te hant /
Bi Sychem / die Jacobs heet /
Daer ſat ·Ih'c· eñ ontbeet ;
Hi was moede / eñ vor mede
Waren die jongers in die ſtede
Omme eten. Daer quam hem ane
Een wijf / eene Samaritane /
Die bekeerdi eñ / ouer mids hare /
Volcs eene grote ſcare.
In Galylee quam hi na tgone /
Daer hi eens mogenſ Regulus ſone /

Vs. 43. Latten] Zie hier achter.

Daer hi ſelue niet en was/
Met ſinen worden ſaen genas/
Eñ alſe hi met Mattheus at/
Zeidi aldaer ter ſtat/
Dat hi comen ware te waren/
Om te bekeerne die ſondaren.
Oec verwecte hi vander doot
Janus Dochter/ een Heren groot/
Eñ vanden bloet evele .i. wijf/
Eer hi gaf der andere tlijf.
Twem blenden gaf hi dat ſien/
Eñ eenen anderen oec nadien
Die blent/ doof was/ eñ niet ſprac
Heuet hi geneſen ſijn ongemac.
Daer na/ alſt ſomech meeſter ſet/
Zo quam hi in Naſareth/
In Symoens huus/ die laſers hiet/
Daer quam Magdelene/ eñ hi verliet
Hare al hare ſonden ſwaer/
Dieſ ſoe volgede ſoe hem naer.

Hoe God vander rokdſen was geſteken. XI.

Jan Baptiſte lach ghevaen/
Eñ heuet inde kercker verſtaen
Twonder/ dat .Ih'c. .Xpc. dede/
Sine jongers/ die twijfelhede
Hadden/ oft dat Xpc. ware/
Heuet hi an hem geſent aldare/
Die brochten dattem was geladen.
Ih'c antworde met ſtaden/
Eñ verteldem tiere ſtede
Die miracken/ die hi dede/
Eñ alſe die jongren woch gaen
Prijſde God Janne ſaen/
Eñ ſeide/ dat geboren van wiue
En geen meerre ware van liue.

Hier naer heeft geſet onſs Here
·lxxij· iongers/ omme mere
Te predeken in ſire namen/
Eñ ſendeſe emmer ·ij· eñ ·ij· tſamen.
Die quamen blide weder eñ vro/
Dat hem gevallen was alſo/
Datſe / in die name Iheſus/
Die duvele ontſaghen aldus.
Op eenen ſaterdach/ daer naer/
Ginc onſe Here eñ mettem daer
Die iongers/ eñ mettien ſi leden
Dor een coren daer ter ſteden/
Eñ hem hongerde/ eñ ſi namen
Dan den corne hare te ſamen/
Eñ wreuent eñ etent daer.
Die Phariſeene/ gnamen daer naer/
Eñ ſeiden dat ſi/ in diere maniere/
Braken des ſaterdages viere.
Onſe Here ontſculdegedſe bider noot/
Eñ proeuet bi Dauite al bloot/
Die broot at eñ ſelue nam /
Alſet hem ter noot ſo quam/
Dat niemene at int ghemeene/
Sonder die papen alleene.
Op eenen anderen ſaterdach/
Caert menech Iuedr ane ſach
Was hi in die ſynagoghe /
Daerne warhte menech oghe
Daer genas hi altehant
Eenen met eere manher hant.
Hi brake die viere/ ſeiden die diwaſe/
Dat hi tſaterdages ghenaſe.
Daer na quam hi in ſyn lant/
Eñ caſtiede daer te hant.
Hem wondert/ eñ addent ſmare/
Danen ſulke ſake ware

Eñ

Vs. 49. ſmare hebben] Beteekent hier *verachten*.

Een ſmeets ſone nv gheſciet;
Want Joſeph / die ſijn vader hiet /
Was een ſmet van houtinen werke /
Eñ luut alleene onder die clerke
Cemmerman eñ ſmet alſo wale;
Dieſ seghet ment ſmede in Dietſcher tale.
Omme dus ongelouege wort
Dede hi lettel in die port
Miracken / eñ ſeide mede /
Dat men en ghene werdichede /
Den Pzopheete doet in ſijn lant.
Hier omme bolghen ſi te hant /
Eñ hebbene vter ſtat verſtoten /
Eñ leeddene vp enen berch duer groten
Dat eene ſteile roedſe was /
Om af te werpene ; maer das
Ne mochten ſi vulbringen niet ;
Want hi hem ſo niet daen en liet.
Hi leet dor hem alſonder noot.
Noch ſiet men daer ter ſtat al bloot /

Dat

Vs. 52. Dit en de vier volgende Verſen zijn een bygeſel van onzen Dichter, waar in hy zelf een onzer derduitſche woorden verklaart, namelijk ons *ſmed* of *id*, genomen in de algemeene beteekenis van *werkman*; t zullen wy in onze breeder aanteek. hier achter nader helderen, alleen voegen wy de woorden uit de *vertal. nrijm*, welke deze tusſchenreden van *Maerlant* heeft ergenomen, hier in. f. 71. a. *want ſi ſpraken, dat ſi ſum wel kenden eñ dat bi eens* ſmits ORT timmermans *e was, eñ na dat latijn ſo wordt een ſmit ghenaemt* wercman *van* yſere ORT *van* hout.

Vs. 54. Alleene] Beteekent *het zelfde, idem*, by ons *aleveneens*.

Vs. 54. Clerke] Beteekent hier *Latynen*, lieden die het ijn verſtaan. Zie de woorden aangeh. uit de *vertal. nrijm*, en HUYD. op *Stoke* II. D. bl. 550.

Van Nazareth eene mile/
Die ſtede eñ heet nv ter wile/
Ons Heren ſprong/ eñ noch eſ daer
Van ſinen clede lijcteckijn waer/
Alſo alſe hem die roodſe weec/
Eñ alſet oec ſijn mantel ſtreec/
Eñ hoe ſijn rigge ſtont inden ſteen/
Noch eiſt geſegelt al nv vor een.

Van Jhans Baptiſten doot. XII.

Te dien tiden ſonde Herodeſ houden
Feeſte/ alſt die coſtumen wouden
Van ſire feeſten/ der tumde eñ ſprane
Eene dierne vor ſConinc banc/
Die was dochter Herodas
Doe ſwoer die Cō. vor datter was/
Dat hi hare gheven ſoude/
So wat ſoe bade eñ hebben wonde.
Doe bat ſoe/ alſe die moeder riet/
Baptiſten houet/ eñ anders niet.
Daer wart hare brocht/ in een plateel/
Baptiſten houet al gheel.
Sijn lachame was geleghet
In Sebaſten/ alſt twaere ſeghet/
Sijn houet/ ſere verre van hem/
Indie ſtat van Jheruſalem/
Bidies outſ Herodes zals.
Men weet dies die waerheit wale/
Dat die quade Juliaen/
Alſe hi triks hadde ontfaen
Van Rome/ dat in ſinen tiden/
Dat heidijn volc ſere beniden

Vs. 3. Tumde] d. i. *danſte*. Zie verder hier a
Vs. 5. Herodas] L. Herodias.

Die miracklen / die daer geſchieden /
Eñ ontgroeuen met haren lieden
Sijn geweente met gewelde /
Eñ ſpaerſdent daer achter velde.
Doe verſaemdenſiſe echt ſciere /
Eñ verbrandendſe in eenen viere /
Eñ worpen dat puluer te winde /
Ommę datment nemmermeer en vinde;
Maer ſomie moenke waerre mede /
Daermen deſe quaetheit dede /
Eñ laſenre vele banden beenen.
Sijn houet was vonden ſint van eenen /
Die Maercellijs hiet bi namen /
Datſ behouden alte ſamen.
Hier ſeghet Ian Damaſſeen /
Dat hi gheleſen hadde vor een
In Ioſephuſe / die doet verſtaen /
Hoe Ih'c ·Xpc· was gedaen /
Dattem ſine windbraeuwen beede
Verſaemdem in den gheſcreede
Bouen der neſen / ſine ogen beede
Waren van ſcoenre geſtadechede /
Eñ ſijn ogen ſcone eñ geſtadechede
Eñ ſijn anſcijn lanc eñ ghereeht.
Ieronimus die ſcriuet echt /
Dat die maget / der mageden kint /
Gheliſte en vant noch en vint;
Dan mans wille en quam hi groet no clene;
Maer hi quam van Gode alleene /
Eñ hadde jndie ogen ſijn
Erande ſterre ſcijn /
En hadde dat niet geweſen /
En ware niet comen te deſen /

Dat-

Vs. 45. Eñ ſijn enz.] Dit vers doet hier niets ter zaake, het is buiten twyfel door onoplettenheid van den afſchryver uit de voorige regels te zamen gevoegd.

Dattem dApoſtelen van enen vpſien
Do ſaen gevolget adden indien;
Maer alſemen ſien mach diere vp mect/
Hoe een ſteen die naeſde trect/
Eñ menne weet hoet mach geſchien/
Alſo was Ih't vpſien.

Hoe God Vm man verſaedde. XIII.

Herodes horde openbare
Van Ih't herſte die niemare/
Eñ ſeide: ic dede Janne ontliuen/
Wie mach nv dit wonder driuen.
Oherne haddi Ih't gheſien;
Maer onſe Here wildem ontflien/
Eñ trac danen in ene woſtine/
Daer hem na volgeden die ſine/
Eñ menech ander ſonder noden/
Eñ daer hi met vijf broden/
Eñ met ·ij· viſſcelkine nochtan/
Verſaedde ·v· duſent man/
Eñ ·ij· corden ſijnre vp geheuen
Vanden crumen diere bleuen
Doe wilde tfolc in allen ſaken
Van hem enen Eō· maken;
Want onder hem/ alſ hē dochte/
Bi hem gebreken niet en mochte.
Vp eenen berch ontginc hi hē allene;
Sine jongers ghemeene
Ghinghen in een ſcip/ te waren/
Want ſi tmere ouer ſouden varen;
Maer die wint die was hem jegen/
Eñ worden harentare gedregen/
Alſe wint eñ water geboot.
Ih't ſach hare pine groot/
Eñ quam nachtſ te hē gegaen
Opt water/ eñ ſi worden ontdaen/

Want ſi waenden alre meeſt /
Datter hadde gheſijn een geeſt /
Eñ trooſteſe. Pieter ſprac ter ſtat:
Here ! oftu ſelue beſt dat /
Het mi te di comen dan.
Com ! eñ alſe hem twifelen began
Wart hi beruaert eñ ſanc.
God halp hem / dat hi niet verdranc.
Altehant ſo viel die wint /
Entie ſtorm want niet ·i· twint.
Ten anderen daghe / in meniger wiſt
Ho prijſden die liede die ſpiſt /
Die hi indie woſtine gaf /
Mer manna / ſeidſi / daer wilen af
Onſe ouderinge lange af aten /
Eſ meer te priſene dier maten.
Dat ſeidem Ih'c al bloot /
Dat hi ware des leuens broot /
Entie hem oec niet en ate /
Dat hi verlore al die bate /
Die ware int ewelike leuen.
Dit wort / die hem ſaten beneden /
Ne conſtent niet wel verſtaen /
Dus ſijnre vele van hẽ gegaen /
Hier naer ſo battene ·i· Phariſee
Met hem / eñ hine wiſte nemmer
An hem te lachterne van ōmaten /
Dan dat ſine jongers aten
Met handen al ongedweghen.
Dos ſprac onſe Here daer jegen /
Dat die ziele niet beſmet /
Datmen ongedwegen et;
Maer quaet gepens vander herten /
Dat doet die ziele al verſwerten
Daer naer heuet hi hem geſet
Int lant van Surg eñ van Sapet

Vs. 64. Surg eñ Sapet] d. i. *Tyrus en Sydon*, twee bekende plaatſen, het laatſte komt met de tegenwoordige be-

Te begane neven der zee.
Dat quam een wijf van Chananee/
Die met haerre oetmoedichede/
Eñ met nerenſtelikere bede/
Belagede ane hem al dat/
Dat die diant/ die beſat/
Haerre dochter/ heuet verdreuen/
Eñ ſoe vort geſont eſ bleuen.
Van danen es hi ſaen gegaen
Int lant/ dat name heeſt ontfaen
Van .x. ſteden/ eñ dat is
Diant/ dat men heet Decapolis.
Aldaer heuet hi geneſen
Eenen/ die lange heuet geweſen
Stom eñ doof. Daer na van hem
Ghinc hi in Iheruſalem/
Toter Pzobatica Piſſine.
Daer ghenas hi vander pine/
Op eenen ſaterdach/ eenen man.
Doen ſeiden die Iueden dan/
Dat hi tſaderdages viere brake/
Dat hi dade ſulke ſake.
Oec ſeide ghenouch openbare/
Dat hi die Gods ſone ware/
Eñ hem macht ware ghegeuen/
Den Iueden te geuene tleuen/
Eñ oec voer ſeidi hem ſaen/
Dat ſi Antkerſt ſouden ontfaen.
Dus ghinc hi danen bider zee/
In die woſtine van Galylee/
Daer hi woedde teere ſtat
iiiijm. man eñ maecte ſat

Met

benaming na genoeg overeen: meer verſchillen *Surs* en *Tyrus*; doch men zal zekerlijk aan deze plaats den naam van *Surs* gegeven hebben in navolging van het Hebr. *Tſor*. Zie de *Kantteek*. Joſua XIX, 29.

Vs. 96. Dat] d. i. *verzadigd* KILIAEN ſat maken/ ſaden/ ſadigen/ *ſaturare*.

Met ·vii· broden en lettel viſſchen/
Sonder dattere ſaten ten diſſchen
Wele wijf eñ vele kinder.
Van danen ſo voer hi ghinder
In Vulgedaen/ daer hi mettien
Eenen blenden dede ſien.
Doe ſo quam hi ſaen daer na
Bi Phillips Ceſaria/
Daer hi vragede/ wie hi ware
Den Apoſtelen al openbare?
Voer alle dandere ſeide Pieter dus:
Du beſt die Godſ Sone Xpe.
Daer belouedi ſekerlike
Hem die ſlotele van hemelrike/
Eñ daer ſeidi hem al bloot/
Sine paſſie eñ ſine doot.

Ons Heeren tranſfiguratie. XIIII.

Over ·vi· daghe daer na dan/
Nam hi Pietre/ Iacobye/ Jan/
Eñ leideſe vp Tabarie/
Optie berghe alle drie/
Eñ verheerde ſine ghedane
Voer hem/ daer ſijt ſaghen ane.
In ſinen ſterffeliken leven/
Die claerheit der ontſteruelicheden/
Liet hi hem daer ane ſien.
Oec ſpraken an hem mettien
Moyſes/ eñ oec Helye/
Die ſi ſaghen die paertie.
Ten naeſten daghe hi ghenas
Eenen/ die beſeten was/
Omme datſ hem die vader bat/
Want ſine diſcipelen en conſten dat

Niet

Vs. 101. Vulgedaen] Lees met de *vertal. in onrijm* Magedan. Zo als HIERONYM. deze plaats ook poemd; doch by *Matth.* XV, 39. heet dezelve *Magdala.*

Niet ghedoen met gheere dinc.
Voert te Carfanaum hi ginc/
Daer quamen die den Roemſchen ſcat
Innenden/ eñ heeſchten dat/
Dat hi van ſinen weghen ghaue
Dien Roemſchen ſcat/ die rechte haue.
Doe ſenddi Pietren ter zee/
Den eerſten viſch eñ nemmee
Vinc hi/ eñ nam wt ſinen monde/
Alſt hem te voren God orconde/
Daer hi vor hem eñ Iheſus
Mede betaelde/ het was aldus:
Indien weghe die Apoſtelen ſtrehen/
Welc ware van meere werdicheden.
Doe leerdem onſe Here oetmoet/
Eñ ſelde/ die hem onderdoet/
Die ſal dalre hogheſte weſen.
Daec na ſeidi hem na deſen
Parabolen eñ biſpele/
Die hier toe behoerden/ vele:
Alſe vanden ſcape/ dat was verloren/
Eñ hoe hijt haelde/ diet adde vercoren.
Eñ vanden verlorne biſante mede/
Die twijf ſochte met nerenſtelichede.
Eñ vanden ſone/ die ſijn goet
Ouer dede metter ſpoet.
Eñ daer gaf hi Pietren den raet/
Dat hi ſijns evenſ kerſtijns meſdaet
Vergaue/ ſdageſ alſe hem bedaerf/
Tote ·vij· waerf ·lxx· waerf.
Eñ dat toghedi biden Here/
Die den knecht/ dies hem bat ſere/
Vergaf eene grote ſcout/
Eñ doe hi daer naer met gewout
Sinen ſchuldere die knecht
Niet en verliet/ nam hi hem echt

Vs. 18. Carfanum] L. Capharnaum.

Al / dat hi hem hadde gelaten
Die here daer na / te ſire ombaten
Echt eſ hi in Judea gegaen /
Eñ dede den Phariſeen verſtaen /
Dat niemene en ſciede van ſinen liue /
Dan omme meſdaet van haren liue.
In Galylee eſ hi gegaen ;
Want die jueden wildene verſlaen /
Een gijſre was in ghenen daghen
Eñ ginc predeken eñ ghewaghen /
Dat hi die Gods ſone ware.
Hem volgede eene grote ſcare /
Dien hi belouede in ſijn ſermoen /
Bilden ſi hem ſacrificie doen /
Dat hi voer haren ogen te waren /
Op te hemele ſoude varen.
Pylatus heuet dit vernomen /
Dat ſi in Gariſim ſijn comen /
Eñ ontſach hem ſulkere voere ;
Want die Jueden waren in roere /
Eñ begineſe / eñ ſlouch al dare
Den ghijſre / eñ al ſine ſcare.
Doe voer ·Ih'e· quam dis mare /
Doe ſeidi al openbare /
Dat die Jueden ſelken ſoude naken /
Hine beterden hare ſaken.
Echt vp eenen ſaterdach
Ghenas hi een wijf / die lach
Ghetorment vanden viant /
Eñ ontbant hare den bant /
Daer ſoe mede ·xviij· jaer
Hadde gebonden weſen ſwaer
Doe begrepene die Jueden echt ;
Doch werwan hiſe alle int recht.

Hoe

Vs. 61. Gijſre] d. i. *bedrieger*. Zie verder hier achter.
Vs. 85. Begrepene] d. i. *begrepen hem*, namelijk Jeſus. Begrypen is *beſchuldigen* Zie de Voorr. bl. 33. in not.

Hoe God dat ſondeghe wijf quytte. XV.

Nv naket der Ieuden feeſte/
Sine maghe/ mindſte eñ meeſte/
Wilden/ dat hi te Iheruſalem
Voere/ eñ ſi dan met hem
Eere hadden indie ſtede/
Omme die miracien/ die hi dede.
Hi en dede niet/ dat ſi rieden.
Die ghemeente van den lieden
Beiden ſome van hem daer/
Die eene loghene/ die ander waer/
Doch quam hi ter feeſten dare;
Maer al niet int openbare.
Entie Ieuden ſendden ſaen
Boden/ diene ſonden vaen/
Maer alſe ſine horden ſpreken/
Eñ conſten ſire hem niet toe gebreken/
Eñ keerden ſonder vangen daer.
Indien temple quam hi daer naer/
Daermen hem braehte tien ſtonden
Twijf/ die in ſonden was vonden.
Daer hiet hi werpen den eerſten ſteen
Die ware ſonder zonde gheen/
Daer hiſe teliuereerde mede.
Daer leerdi vort ſeuwen vrechede;
Want cort eſ deſ menſcen leuen/
Eñ heuet hem biſpel gegheuen
Van den riken vrecken ries/
Dien ſijn coren ſo wel wies/
Eñ maecte ſine ſchure wide/
Eñ hiet ſine ziele weſen blide;
Hi hadde noch lange te levene.
Doe ſprac hi mede daer benevene/
Dat hi ware der werelt lecht/
Entie Gods ſone oec gherecht/

35 Eñ

Eñ hi ware eer Abraham was.
Hier omme ſo volgen ſi hẽ das/
Eñ wildene ſteenen omme dine;
Maer hi dectem eñ ontginc.
Hi giuc henen eñ ghenas
Eenen/ die blent geboren was/
Entie jongelinc/ die hem vraget/
Hoe men tlange lijf beiaget/
Leerdi die rechte ſaken/
Die den menſce vulmaect maken.
Euwelijc leuen hi behiet/
Eñ hondert voyt loen hẽ/ die ſiet
Sijn wijf/ ſijn goet eñ ſine vriende/
Eñ hem getrouwelike diende.
Den vrecken ſeidi dat biſpel/
Dat den riken man ghevel/
Die Lazaruſe ontſelde die crumen/
Daer hi omme moeſte indie helle tumen.
Op eenen ſaterdach/ alſe hi ſat
In eens Phariſeus huus eñ at/
Daer ſine wachten; want vrydach was/
Eenen vul waters hi ghenas/
Eñ proeuedem/ dat gheorlouet ware;
Want weldoen nes nemmer ōmare;
Want viele eene beeſte in enen pit/
Men moeſte wel wt halen dit.
Daer ſprac hi iegen die houerde/
Alſemen eenen bidt dore werde
Tetene/ dat hi neder zitte;
Want meerre eere ware hem ditte/
Dat menne op bet hogere trake/
Dan menne dat neder ſtake:
Entie werſcepe maken ſal/
Bidt hi den riken/ hi heuet al/
Dat ſ hem wert in deſen liue;
Maer bidt hi aerme keytiue/
Dat ſal hem verghelden God/
Diet heuet al in ſijn ghebot.

Hoe

Hoe Lazarus wart verwect. XVI.

Teere kerciwijnghen ginc
Onſe Here / naer deſe dinc /
Te Iheruſalem treenen male /
Binnen Salomoens portale.
Die Ieuden hebbene beringhet /
Ghetraget vele eñ ghedinghet /
Omme dat hi openbare
Deide / dat hi Gods ſone ware.
Doe ſeidi / ſi mochtent merken
Openbare an ſine gewerken.
Oec ſeidi vor hem alle gader /
Dat hi een ware metten Vader.
Daer togedi hem bider ſcriſturen /
Datmen / in ſamegen huren /
Erdſche liede Gode noemt /
Daer dat gebot Gode toe coemt.
Met deſen twifele vander namen
Papedi hem allen te ſamen.
Wenen ginc hi ouer die Iordane /
So datmen hem dede te verſtane /
Dat ſijn vrient Lazarus ziec lage.
Doe vermerrede hi twee daghe /
Om dat hi ·iiij· daghe ware verſceden /
Eer hi hem daer toe wilde gereden.
Doe quam hi in Bethania /
·xv· ſtadien Iheruſalem na /
Daer Maria eñ Martha hem ſeiden /
Waer ſi haren broeder leiden.
Onſe Here / die de helle dwanc /
Dat ſoe die ziele / an haren danc /
Gheloſſen moeſte / riep dit wort
Al wenende: Lazarus! com vort!
Daer quam hi / die bi naturen ſtant /
Leuende ganc ſinen ganc.

Di

Dit was voer paſchen in die weke/
Eñ vele volx was ſekerleke
Te Iheruſalem binnen comen/
Omme die feeſte/ die wi noemen/
Eñ vele Ieuden ſaghent mede/
Daer hi Lazaruſe vp ſtaen dede.
Entie miracle quam vort
Te Iheruſalem/ indie port.
Die Biſſcoppe entie Phariſeen
Dingen te rade ouer een/
Eñ ontſaghen hem/ bi hem/
Te verlieſene Iheruſalem/
Lant eñ volc/ en hare wet;
Dant alt volc hem daer toe ſet/
Alſe hem te volghene naer.
Cayfas/ die ſprac aldaer/
Die Biſſcop was in gheinen jaren/
Eene prophetie clare:
Dat nuttre ware/ dat hi ſtorue/
Eñ beter/ dan alt volc bedorue.
Iheſus trac bet af entie ſine
Bi Eſtrem/ neven die woſtine.
Hier bliuet der Ewangelie ſcriſture/
Eñ telle v eene aventure
Dien groten karle/ ſonder waen/
Wendde die Paues Adriaen.

Van den Coninc Agabarus. XVII.

Het was een Cõ· alſemen hort/
Tote Ediſſen/ in die port/
Viere dach vaert/ wanic ouer waer/
Ja ſtaet ſoe Anthyochen naer.)
Agabarus hiet hi/ die here/
Die horde Iheſuſe priſen ſere/
Omme die miracien/ die hi dede/
Eñ ſcreef an ·Ih'e· in ſine bede/

Dat

Te begane neven der zee.
Dar quam een wijf van Chananee/
Die met haerre oetmoedichede/
Eñ met nerenſtelikere bede/
Belagede ane hem al dat/
Dat die diant / die beſat/
Haerre dochter/ heuet verdreuen/
Eñ ſoe vort geſont eſ bleuen.
Van danen es hi ſaen gegaen
Int lant/ dat name heeft ontfaen
Van .x. ſteden/ eñ dat is
Diant/ dat men heet Decapolis.
Aldaer heuet hi geneſen
Enen/ die lange heuet geweſen
Stom eñ doof. Daer na van hem
Ghinc hi in Iheruſalem/
Toter Pzobatica Piſſine.
Daer ghenas hi vander pine/
Op eenen ſaterdach/ eenen man.
Doen ſeiden die Iueden dan/
Dat hi tſaderdages viere brake/
Dat hi dade ſulke ſake.
Oec ſeide ghenouch openbare/
Dat hi die Gods ſone ware/
Eñ hem macht ware ghegeuen/
Den Iueden te gemene tleuen/
Eñ oec voer ſeidi hem ſaen/
Dat ſi Antkerſt ſouden ontfaen.
Dus ghinc hi danen bider zee/
In die woſtine van Galylee/
Daer hi woedde teere ſtat
iiiij m. man eñ maecte ſat

Met

benaming na genoeg overeen: meer verſchillen *Surs* en *Tyrus*; doch men zal zekerlijk aan deze plaats den naam van *Surs* gegeven hebben in navolging van het Hebr. *Tſor*. Zie de *Kantteek.* Joſua XIX, 29.

Vs. 96. Dat] d. i. *verzadigd* KILIAEN ſat maken/ ſaden/ ſadigen/ *ſaturare*.

Met ·vii· broden en lettel viſſchen/
Sonder dattere ſaten ten diſſchen
Wele wijf eñ vele kinder.
Van danen ſo voer hi ghinder
In Bulgedaen/ daer hi mettien
Enen blenden dede ſien.
Doe ſo quam hi ſaen daer na
Bi Phillips Ceſaria/
Daer hi vragede/ wie hi ware
Den Apoſtelen al openbare?
Voer alle dandere ſeide Pieter dus:
Du beſt die Godſ Sone Xpe.
Daer belouedi ſekerlike
Hem die ſlotele van hemelrike/
Eñ daer ſeidi hem al bloot/
Sine paſſie eñ ſine doot.

Ons Heeren tranſfiguratie. XIIII.

Over ·vi· daghe daer na dan/
Nam hi Pietre/ Iacobe/ Jan/
Eñ leidese vp Tabarie/
Optie berghe alle drie/
Eñ verkeerde ſine ghedane
Voer hem/ daer ſijt ſaghen ane.
In ſinen ſterffeliken leden/
Die claerheit der ontſteruelicheden/
Liet hi hem daer ane ſien.
Oec ſpraken an hem mettien
Moyſes/ eñ oec Helye/
Die ſi ſaghen die paertie.
Ten naeſten daghe hi ghenas
Enen/ die beſeten was/
Omme datſ hem die vader bat/
Want ſine diſcipelen en conſten dat

Niet

Vs. 101. Bulgedaen] Lees met de *vertal. in onrijm* Magedan. Zo als HIERONYM. deze plaats ook noemd; doch by *Matth.* XV, 39. heet dezelve *Magdala.*

Niet ghedoen met gheere dinc.
Voert te Carfanaum hi ginc/
Daer quamen die den Roemſchen ſcat
Innenden/ eñ heeſchten dat/
Dat hi van ſinen weghen ghaue
Dien Roemſchen ſcat/ die rechte haue.
Doe ſenddi Pietren ter zee/
Den eerſten viſch eñ nemmee
Vinc hi/ eñ nam wt ſinen monde/
Alſt hem te voren God orconde/
Daer hi vor hem eñ Jheſus
Mede betaelde/ het was aldus:
Indien weghe die Apoſtelen ſtrehen/
Welc ware van meere werdicheden.
Doe leerdem onſe Here oetmoet/
Eñ ſelde/ die hem onderdoet/
Die ſal dalre hogheſte weſen.
Daer na ſeidi hem na deſen
Parabolen eñ biſpele/
Die hier toe behoerden/ vele:
Alſe vanden ſcape/ dat was verloren/
Eñ hoe hijt haelde/ diet adde vercoren.
Eñ vanden verlorne biſante mede/
Die twijf ſorchte met nerenſtelichede.
Eñ vanden ſone/ die ſijn goet
Quer dede metter ſpoet.
Eñ daer gaf hi Pietren den raet/
Dat hi ſijns evenſ herſtijns meſdaet
Vergaue/ ſdageſ alſe hem bedaerf/
Tote ·vij· waerf ·lxx· waerf.
Eñ dat toghedi hiden Here/
Die den knecht/ dies hem dat ſere/
Vergaf eene grote ſcout/
Eñ doe hi daer naer met gewout
Sinen ſchuldere die knecht
Niet en verliet/ nam hi hem echt

Vs. 18. Carfanum] L. Capharnaum.

Al / dat hi hem hadde gelaten
Die here daer na / te ſire ombaten
Echt eſ hi in Judea gegaen /
Eñ dede den Phariſeen verſtaen /
Dat niemene en ſciede van ſinen wiue /
Dan omme meſdaet van haren liue.
In Galylee eſ hi gegaen ;
Want die jueden wildene verſlaen /
Een gijlre was in ghenen daghen
Eñ ginc predeken eñ ghewaghen /
Dat hi die Gods ſone ware.
Hem volgede eene grote ſcare /
Dien hi belouede in ſijn ſermoen /
Bilden ſi hem ſacrificie doen /
Dat hi voer haren ogen te waren /
Op te hemele ſoude varen.
Pylatus heuet dit vernomen /
Dat ſi in Gariſim ſijn comen /
Eñ ontſach hem ſulkere voere ;
Want die Jueden waren in roere /
Eñ begincſe / eñ ſlouch al dare
Den ghijlre / eñ al ſine ſcare.
Dpe voer ·Ab'c· quam dis mare /
Doe ſeidi al ppenbare /
Dat die Jueden ſelken ſoude naken /
Sine beterden hare ſaken.
Echt vp eenen ſaterdach
Ghenas hi een wijf / die lach
Ghetorment vanden viant /
Eñ ontbant hare den bant /
Daer ſoe mede ·xviij· jaer
Hadde gebonden weſen ſwaer
Doe begrepene die Jueden echt ;
Doch werwan hiſe alle int recht.

Hoe

Vs. 61. Ghijlre] d. i. *bedrieger*. Zie verder hier achter.
Vs. 85. Begrepene] d. i. *begrepen hem*, namelijk Jeſus. Begrypen is *beſchuldigen* Zie de Voorr. bl. 33. in not.

Hoe God dat ſondeghe wijf quytte. XV.

Nv naket der Ieuden feeſte/
Sine maghe/ mindſte eñ meeſte/
Willen/ dat hi te Iheruſalem
Voere/ eñ ſi dan met hem
Eere hadden indie ſtede/
Omme die miraclen/ die hi dede.
Hi en dede niet/ dat ſi rieden.
Die ghemeente van den lieden
Beiden ſome van hem daer/
Die eene loghene/ die ander waer/
Doch quam hi ter feeſten dare;
Maer al niet int openbare.
Entie Ieuden ſendden ſaen
Boden/ diene ſonden vaen/
Maer alſe ſine horden ſpreken/
Eñ conſten ſire hem niet toe gebreken/
Eñ heerden ſonder vangen daer.
Indien temple quam hi daer naer/
Daermen hem brachte tien ſtonden
Twijf/ die in ſonden was vonden.
Daer hiet hi werpen den eerſten ſteen
Die ware ſonder zonde gheen/
Daer hiſe teliuereerde mede.
Daer leerdi vort ſeuwen vrechede;
Want cort eſ deſ menſcen leuen/
Eñ heuet hem biſpel gegheuen
Van den riken vreken ries/
Dien ſijn coren ſo wel wies/
Eñ maecte ſine ſchure wide/
Eñ hiet ſine ziele weſen blide;
Hi hadde noch lange te levene.
Doe ſprac hi mede daer benevene/
Dat hi ware der werelt lecht/
Entie Gods ſone oec gherecht/

Eñ

Eñ hi ware eer Abraham was.
Hier omme ſo volgen ſi hē das/
Eñ wildene ſteenen omdie dinc;
Maer hi dectem eñ ontginc.
Hi giuc henen eñ ghenas
Eenen/ die blent geboren was/
Entie jongelinc/ die hem vraget/
Hoe men tlange lijf beiaget/
Leerdi die rechte ſaken/
Die den menſce vulmaect maken.
Euwelijc leuen hi behiet/
Eñ hondert vont loen hē/ die ſlet
Sijn wijf/ ſijn goet eñ ſine vriende/
Eñ hem getrouwelike diende.
Den vrecken ſeidi dat biſpel/
Dat den riken man ghevel/
Die Lazaruſe ontſeide die crumen/
Daer hi omme moeſte indie helle tumen.
Op eenen ſaterdach/ alſe hi ſat
In eens Phariſeus huus eñ at/
Daer ſine wachten; want vrydach was/
Eenen vul waters hi ghenas/
Eñ proeuedem/ dat gheorlouet ware;
Want weldden nes nemmer ōmare;
Want viele eene beeſte in enen pit/
Men moeſte wel wt halen dit.
Daer ſprac hi iegen die houerde/
Alſemen eenen bidt dore werde
Tetene/ dat hi neder zitte;
Want meerre eere ware hem ditte/
Dat menne op bet hogere trake/
Dan menne bat neder ſtake:
Entie werſcepe maken ſal/
Bidt hi den riken/ hi heuet al/
Datſ hem wert in deſen liue;
Maer bidt hi aerme leytiue/
Dat ſal hem verghelden God/
Diet heuet al in ſijn ghebot.

Hee

Hoe Lazarus wart verwect. XVI.

Teere herewijnghen ginc
Onſe Here / naer deſe dinc /
Te Iheruſalem teenen male /
Binnen Salomoens portale.
Die Ieuden hebbene beringhet /
Ghevraget vele eñ ghedinghet /
Omme dat hi openbare
Deide / dat hi Gods ſone ware.
Doe ſeidi / ſi mochtent merken
Openbare an ſine gewerken.
Oec ſeidi vor hem alle gader /
Dat hi een ware metten Vader.
Daer togedi hem bider ſcrifturen /
Datmen / in ſomegen huren /
Erdſche liede Gode noemt /
Daer dat gebot Gode toe coemt.
Met deſen twiſele vander namen
Payedi hem allen te ſamen.
Henen ginc hi ouer die Jordane /
So datmen hem dede te verſtane /
Dat ſijn vrient Lazarus ziec lage.
Doe vermerrede hi twee daghe /
Om dat hi ·iiij· daghe ware verſceden /
Eer hi hem daer toe wilde gereden.
Doe quam hi in Bethania /
·xv· ſtadien Iheruſalem na /
Daer Maria eñ Martha hem ſeiden /
Waer ſi haren broeder leiden.
Onſe Here / die de helle dwanc /
Dat ſoe die ziele / an haren danc /
Gheloſſen moeſte / riep dit wort
Al wenende: Lazarus! com vort!
Daer quam hi / die bi naturen ſtaut /
Leuende ganc ſinen ganc.

Die

Dit was voer paſchen in die weke/
Eñ vele volx was ſeerleke
Te Iheruſalem binnen comen/
Omme die freſte/ die wi noemen/
Eñ vele Ieuden ſaghent mede/
Daer hi Lazaruſe vp ſtaen dede.
Entie miracle quam wort
Te Iheruſalem/ indie port.
Die Biſſcoppe entie Phariſeen
Gingen te rade ouer een/
Eñ ontſaghen hem/ bi hem/
Te berliefene Iheruſalem/
Want eñ volc/ en hare wet;
Want alt volc hem daer toe ſet/
Alſe hem te volghene naer.
Caypas/ die ſprac aldaer/
Die Biſſcop was in ghenen jaren/
Eene prophetie clare:
Dat nuttre ware/ dat hi ſtorue/
Eñ beter/ dan alt volc bedorue.
Iheſus trac bet af entie ſine
Bi Eſtrem/ neven die woſtine.
Hier bliuet der Ewangelie ſcriſture/
Eñ telle v eene aventure
Dien groten karle/ ſonder waen/
Sendde die Paues Adrianen.

Van den Coninc Agabarus. XVII.

Het was een Cõ· alſemen hort/
Tote Ediſſen/ in dis port/
Viere dach vaert/ wanic ouer waer/
So ſtaet ſoe Anthyochen naer.)
Agabarus hiet hi/ die here/
Die horde Iheſuſe priſen ſere/
Omme die miracien/ die hi dede/
Eñ ſcreef an ·Ih'c· in ſine bede/

Dat

Dat hi te hem comen woude/
Eñ hi die Ieuden laten ſoude/
Dje emmer ſtonden naer ſijn leuen/
Eñ hi ſinen volke wilde gheven
Die gratie/ die hi den ieuden onde.
Ih'c ſcreef weder hem ter ſtonde:
Begeredſtu vleſcelike te ſiene ane
Mijn anſcijn/ eñ mine ghedane;
Ic ſende di/ in een cleet beſcreven/
Mine ghedane in mijn leuen/
Daer du den viant van dinen gedochte
Bi temperen moges/ eñ maken ſochte:
Eñ du en twifels niet daer bi/
Dattet ongelouich ſi/
Dattu van mi heues vernomen/
Alſten ende es vulcomen/
Dat voerſcreuen es van mi/
Ho ſalic ſenden te di
Een meire jongers/ die den dinen
Sal gheven geſonde van pinen/
Die v oec met waren dingen
Sal ten geloue bringhen.
Men vint oec in ene andere ſtede/
Dat Agabarus boden mede/
Doe ſi keerden mettien clede/
Daer Gods anſcijn in ſtont gerede/
Alſi thuus quamen/ dat ſi datte
Staken onder eene latte/
Alſi waren bider zale/
Eñ indie latte/ alſo wale/
Mede bleef ons Heren gelike:
Eñ dat cleet was ſekerlike
Te Rome gevoert/ de latte mede
Bleef tote Ediſſen in die ſtede/
Daermen af ſeghet/ ouer waer/
Dat ſoe es noch heden daer.

Hoe Iheſus Agabaruſe ſcreef XVIII.

Euſebius ſeget / horter na /
In Eccleſiaſtica /
Dat Agabarus was Here
Ouer Euſtata / met groter ere /
Eñ was ſo ſiec / dat hi en conde
Ghewinden ne ghene geſonde.
Doe hi Iheſumme horde nomen /
Eñ ſine miracken dan ſomen /
Met eenen oetmoedegen brieve
Dat hi ſinen heilegheu liede /
Dat hi ſine bande ontbonde;
Want hem niemen gehelpen conde;
Maer Ih'c. verſtem dat geneſen.
Oec dedi hem eere in deſen /
Dat hi weder ſcreef / zonder waen /
Dat ſijn wille ſoude ſijn ſaen.
Euſebius / die dar des lijen /
Dat hi / inder librarien
Tote Ediſſen / vant beſchreuen
In des ſelues Agabarus leuen /
Eñ beganſte die wort aldus:
Eurhanien ſone Agabarus
Iheſum / den behoudere goet /
Die hem openbaren doet
Omtrent Iheruſalem / ſaluut:
Vetſ mi gheſeit / al ouer luut /
Hoe du / ſonder medicine /
Geneſen does van alre pine;
Dattu niet dinem worden allens
Den blenden ſien does gemens /
Entie croplen recht doeſ gaen /
Den laſerſen claer weſen ſaen /
Eñ verdriues quade gheeſte /
Swaere evele / die alre meeſte /

Eñ lange quale geneeſtu ſaen /
Eñ oec doeſtu die dode vp ſtaen.
Eñ / alſic dit hebbe gehort /
Peinſic in mine herte vort /
Dattu God ſijs / hier neder comen /
Oft Godſ ſone tonſer vromen /
Hier omme biddic eñ ſcrive di /
Dattu comen wilſ te mi
Dor dine werdichede /
Om te geneſene mine ſiechede /
Die mi langhe hout eñ ſware.
Oec hebbic vernomen mare /
Dat die Ieuden vpti raden /
Hoe dat ſi di ſullen ſcaden.
Ic hebbe eene ſuuerlike ſtede /
Al en eſ ſoe niet ſere groet mede /
Nochtan eſ ſoe groot genouch /
Onſ tween / omme onſe gevouch.
Iheſuſ heuet daer weder geſcreuen /
Eñ heuet den brief ghegheuen
Anaman / den meſſagier.
Nv hort dat tranſcrifte hier :
Salich beſtie Agabarus /
Dje mi beghers te ſiene aldus /
Eñ gheloue ane mi draghes /
Eñ mi noch nie en ſaghes.
Hetſ geſcreuen / die mi ſien /
Sullen mi met gheloue vlien /
Dattu ſcreues dat ic quame
Tote di eñ dijn euel benaame.
Ic moet ſien dat al ſi gehent /
Daer ic omme hem gheſent
Eñ alſt al eſ vuldaen ten ende /
Te hem keric / die mi ſende.
Eñ alſic van hem ben ontſaen /
Salic eenen minen jonger ſaen
An di ſenden / die di al
Dijn evel gheneſen ſal /

Eñ di enten dinen gheuen
Daer toe teuwelike leuen/
Eñ dire ſtat gheven die eere/
Dat menſe verwint nemmermere.

Hoe Aghabarus ghenas. XVIIII.

Der ſo was dit mede daer an
In Suriaens geſcreuen nochtan/
Alſe onſe Here te hemele waert
Was ghevaren/ naer ſinen opvaert/
Was Thadeus daer gheſent
Van den Apoſtelen/ alſement kent;
Alſe hi daer quam indie ſtede/
Eñ Agabarus ſach mede
Die miracien/ die hi wrochtē/
Quam hem daer in ſijn gedochte/
Dat hi dat ware/ eñ niemen el/
Daer Ih'c brief af ſprac ſo wel.
Doe ſenddi omme Thadeus waert
Ghobien/ eñ ſprac: ſech metter vaert;
Iſt waer? eſ met di een man/
Die vele groter wijſheit can?
Do ſech hem dat hi come te mi.
Herne Here! ſeide hi.
Doe heuet hijt Thadeuſe gheſeit.
Ic come/ antwordde hi ghereit;
Want ic meeſt omme hem bē comen.
Thadeus heuet den woch genomen
Te hem/ opten naeſten dach/
Eñ alſene die Cō-comen ſach/
Sach hi die claerheit ſijn
In des Apoſtels anſcijn/
Alſe oft waare eene Godlichede.
Doe neech hi hem aldaer ter ſtede/
Dies wonderde menegen man/
Die dat lieht niet en ſach an.

Agabarus die ſprac / waerlike
Du beſt bode ſekerlike
Ih'c / Gods ſoens / van hier boven.
Thadeus ſprac dijn gelouen /
Dattu ane hem hadſ onbekent /
Heuet mi hier te di gheſent.
Ic gheloue alſo ah hem
Sprac hi / dat ic Iheruſalem
Gherne ſoude / eñ alle die Ieuden
Beſtruweren / die quade reuden /
Diene cruuſten / haddic there /
Eñ nontſaghic niet de were
Van der Roemſcher moghenthede.
Thadeus antworde dede.
Onſe Here Ih'c dis heuet algader
Buldaen / dattem hiet ſijn Bader /
Eñ alſe hijt al hadde vuldaen /
Doer hi vp te hemele ſaen.
Agabarus ſprac / ic weet wel /
An hem / eñ an niemene el /
Ghelouic eñ an ſinen Bader.
Thadeus ſprac / eñ omme dit al gader /
Leggic mijn hant / in ſinen name /
Al hier nu vp dine meſquame.
Alſo hi dit dede / ſo wart hi
Thant alre ſiecheit bri.
Hi ghenas daer niet alleene
Den Cō- / maer alle ghemeene:
Eenen / hiet Abdus eñ ſinen ſone /
Rike eñ aerme eñ aldie ghone /
Die met evele waren beſwaert /
Dies menech menſce wonderende waert /
Eñ leerden ons Heren wort.
Doe ſprac Agabarus bet dort:
Bider macht Gods ſo doeſtu dit /
Nu doe dat di mijn herte bit /
Eñ telle mi diet gerne wiſten /
Die coemſt van Ih'c Criſten /

Eñ dat wonder / dat hi dede /
Daer af ic hebbe gehort oec mede.
Thadeus ſeide: doe maerghen vroe /
Alle dine borgheṛs verſamenen ſo /
Ic ſal hem allen cont maken
Dine coemſt / eñ bi wat ſaken /
Dat hi alleene neder quam /
Eñ met groter menechte vp clam
Tote ſinen Vader / daer hi ſit.
Agabarus / hi dede dit /
Eñ hiet hem allen van ſiere port /
Dat ſi quamen horen Godſ wort.
Eñ men Thadeus gheven ſoude
Dele van ſeluere eñ van goude.
Hi weder ſeit ſere vtermaten /
Eñ ſeide wi hebben donſe gelaten /
Done waren wi niet harde vroet /
Stonden wi omme vremde goet.
Daer bekeret Thadeus al.
Nu keric vort meer weder hal
Ter Ewangelijen yſtorie /
Daer ic af ſciet omme memorie
Te doene van deſen dinghen /
Die buten der Euangelien ghingen.

Hoc God X. Lazerſe ghenas. XX.

In Tyberius ·xviii· de jaer
Ih'c ·Xpc· naer dat waer
Die propheten hadde vorſproken /
Wildi die felle doot beſtoken.
In ſijn ·xxxiii· ſte jaer
So tydi boudelike daer
Te Jheruſalem / ter ſtede /
Daer hi wilde ſteruen mede.
Daer hi henen ginc daer waert ſaen /
Quam hi teenen caſtele gegaen /

Daer hem te ghemoette dan
Quamen ·x· laſerſe man/
Die gheſonde wilden ontfaen.
Dien hiet hi ten papen gaen/
Eñ/ alſi daer waert ſouden tiden/
Ghenaſen ſi in dien woch tien tiden
Deen van den ·x· eſ weder gegaen.
Eñ dat was een Samaritaen/
Eñ danctes Gode twaren.
Dander ·ix· die Ieuden waren/
Ne danctens clene no groet tien tiden.
Onſ Heren woch lach in ſijn liden.
Dor tlant van Samaria.
Hi woerſiede ſine doot daer na/
Eñ dat hi ſoude/ ſonder waen/
Ten derden daghe van dode vpſtaen.
Nv waenden Zebedeus kinder/
Iacob die grote/ eñ Ian ginder/
Dat hi ſoude corteliке
Beſitten/ een erdſch Coninerike
In Iheruſalem. Die twee broeders
Brachte dit te voren haerre moeder/
Dat ſoe bade eene bede
Onſen Here/ diet gherne dede
Soe dat alſſe hi te rike quame/
Dat hi hare ·ij· kinderen name/
Eñ ſette! an elke zide eenen.
Ih'c die verſtoet haer meenen/
Eñ leerden oetmoet/
Die gevet/ die vaert ente ſpoet
Ten hemelrike/ niet werelt ere
Doe naecti Iericо ſere/
Daer maecti eenen blinden ſiendе.
Daer quam Zacheus/ die hem diende/
Eñ diene in ſijn huus ontfinc/
Dien bekeerdi/ eer hi ghinc.
Bi dien weghe/ alſe wijt vinden/
Quam hi gaende bi twe blinden/

Daer deen Berthelmeus af hiet/
Dien gaf hi tlicht eer hi werh sciet.

Hoe God vpten ezel reet. XXI.

Wus es hi/ ebben wi vernomen/
Dor paschen in Bethania comen/
Daer hi verwerte Lazarusse/
Es was daer in Symoens huse/
Die lasers hadde geweſen/
Es van Gode was gheneſen.
Vele Ieuden quamen daer mettien/
Niet omme dat si wilden sien
Ih'c/ onsen Here alleene;
Maer Lazarus mede gemeene/
Die van dode was verweert.
Nv heuet dat paepscap gemeert
Omme Lazarusse te verslane/
Want groot volc hilte daer ane.
Een werscheep gauen hem de vrient/
Es Martha es eene/ die daer dient/
Es Lazarus sat mede es at.
Onder tfolc/ dat ghinder sat/
Dedi vele dinghen verstaen/
Hoe die helle ware gedaen/
Entien torment entie pine/
Dus lesement in St. Augustine.
Dus heuet die helle onlanc vonden
Haren wroughere indien stonden.
Maria ontdede een rike vat/
Es ghoot diere specie wt dat/
Es saluede Ih'c hoeft wel soete/
Es daer naer sine heilege voete/
Es droghedse met haren hare.
Dit hadde Judas onmare/
Datment den aermen niet en gaf/
Want hi ontfangre was daer af/

Eñ hadde beſiden ſinen zac/
Aldaer hi ſine dieſte in ſtac
Eñ ſo drought die kaytijf
Sinen kinderen eñ ſijn wijf.
Tileke daer na/ vpten zondach/
Die voer .Ih'c. paſſie lach/
Trac hi in Iheruſalem
Sine jongers waren mettem/
Dedi den ezel halen/
Eñ alſi neder ſoude dalen/
Vanden berghe dau Oliuen/
Quamen kinderen man met wiuen/
Eñ worpen cledere inder ſtraten/
Eñ ſcoten palmen vole vtermaten/
Eñ riepen eñ ſongen alſo wel
Oſanna Conine van Iſrael!
Somech Phariſeus hem bit:
Verbiet dinen jongers dit.
Doe ſeidi: ſwighen deſe cleene/
So ſullen roupen dan die ſteene.
En aldus gheſciede die dinc
Doe .Ih'c. andie cruce hinc/
Entie jongers ſtille moeſten maken/
Die ſteene ſceurden eñ ſpraken/
Eñ alſe hi quam een deel bet vort/
So beweendi die goede port/
Alſe oft hi ſeide du wenets gereet/
Wiſtu wat di te comene ſteet.

Hoe God die copninghe vten tempele waerp. X.

Mettien ginc God in den temple/
Omme ons te ghevene exemple/
Dat wi eerſt int bede huus gaen/
Alſe wi eene dinc beſtaen/
Eñ Gode vp gheven onſe gebede/
Eñ dan doen onſe beſichede.

Sander was / omme dat hi woude /
Dat die werelt merken soude /
Dat hi / sijns dancs / quamen mede
In also openbaerre stede /
Alse die tempele was / dat hi an ginc
Die doot / sonder bedwongene dinc.
Toerde / dat hi wilde togen
Den paepscepe vor die ogen /
Dat al bider papen quaethede
Ghedestruweert soude sijn de stede /
Daer hi omme hadde ghewoent;
Want die papen hadden hem verhoent;
Want elc grote offrande woude /
Datmen altoes vinden soude /
Beesten ghenouch in dien portale /
Ghebrake oec jemene teengen male
Ghelt / te copene die beesten /
Also vonden sijt / diet mochten geleesten
Penninghen sonder wouker mede
Ghereet / daer vp sekerhede
Sonder wouker; maer vp miede.
Onse Here voer aldie liede
Maecte eene ghisele ghinder /
Eñ waerpt al wt / meerre eñ minder /
Copers eñ vercopers te waren /
Leenres eñ wisselaren.
Men leset / dat wt sinen ogen hinc
Eene claerheit / eene wruchtege dinc /
Dies die papen hem ontsaghen /
Eñ en dorstene niet veriaghen.
Iheronimus spreect teser stede:
Van aldien / dat Ih'c dede /
Dinct mi dit meest wonders waert /
Dat een man versmaet onwaert
Also cleene gherekent in haren dingen /
Dat sine vrinnen der weken hingen.
Die scriben entie phariseen /
Dierre menech daer was ouer een /

En haren waſdoem gherne ſaghen /
Met eere ſwepen mochte jaghen /
Eñ ſo vele volx wt ſteken.
Caſſen vellen / zetelen breken /
Eñ anders vele / eñ ſonder mere /
Dat een ongetelleꝫ here
Niet ſo lichte en hadde gedaen;
Maer men mach dat wel verſtaen /
Datſe verwaerde ſijn aenſichte /
Daer die Godlicheit wt lichte.

Wat hi predecte in den tempel. XXIII.

Inden temple quamen hem gehende
Vele cropelen eñ blende /
Die hi haers evels maecte claer.
Doe quam hem an dat paepſtap daer /
Eñ ſeiden wat tekijn doeſtu dan /
Dattu deſe dinc vaes an
Hi ſeide: werp deſen tempel neder /
Ic makene in derden daghe weder /
Alſe of hi ſeide: mijn lachame /
Dien ic gaf des tempels name /
Die wert van v neder getrect /
Eñ binnen derden dage verwect.
Die rike heeft hi daer verſien /
Die inden hoge worgen mettien
Hare offrande groot eñ cleene.
Doe ſach hi ene wedume allene /
Aerm / diere in warp ·ii· dinge
Alſe copsrine vingerlinge:
Doe ſeidi deſe heeft meer gegeven /
Dan alle dandre; want hi eſ bleven /
Daer ſi hem getroeſten in /
Maer deſer en bleef meer no min.

Vs. 1. Gehende] d. i. *naby.*

Doe ſeidi hem een biſpel na deſen/
Hem/ die heilech waenden weſen:
Hoe in den tempel waren geſtaen
Een Phariſeus/ en een Publicaen
Die Phariſeus hem verheughet
Siere weldaet/ ſiere deughet/
Die Publicaen/ hi dat verlaet
Gode/ van ſiere meſdaet.
Die ſondare/ die hem bekent/
Bleef behouden/ dandre geſcent.
Eñ alſt avont was daer na
Ginc hi in Bethania/
Want niemen en was inde ſtat/
Die den aermen ·Ih'c· dat
Omme dat hi niemen ſmeken woude/
Daeſt dat hi herberge ebben ſoude/
Ofte broot metten ſinen/
Hi moeſter omme in Bethania pinen
Doe quam hi ten tempele/ eñ ſaen
Savonds es hi weder gegaen/
Dat was aldie pine weke/
Hi gaen ſi keren ſekerleken/
Eñ noch eiſt recht dat de herſtine.
In die weke dogen pine.

Nichodemuſe ende oec ander dinghen. XXIIII.

Nichodemus/ die meeſter was
Van den Ieuden/ ſcaemden das/
Daghes te horne onſ Heren lere/
Nachts ſprac hi an onſen Here/
Die hem leerde properlike
Den wech vanden hemelrike.
Des maendages quam God inden tempie/
Eñ gaf den volke daer exemple/

Eñ

Vſ. 29. Verlaet] d. i. *vergeving* anders *aflaet*.

Eñ caſtiede eñ leerde
Die zondaren eñ bekeerde.
Oec waren ten paſchen comen
Heidine/ ſulke van hem ſomen
Heiden te Philippe naer dien/
Dat ſi Iheſumme wilden ſien.
Doe nam hi Andrieſe daer.
Hi ſeident Iheſuſe eñ hi daer naer
Doer ſeidem/ dat die Heidine houds
Hem te hem bekeren ſoude.
Oec ſeidi: die erdſche Here
Wert ſaen wt verſtoten ſere/
Daer meendi den viant mede/
Dien ſine doot vele ſcaden dede.
Eñ ic/ ſprac hi/ daer beneven:
Werdic bander erden verheuen/
Ic ſalt ane mi trecken al
Dat meent dat menne crucen ſal.
Navonds/ alſe hi dit hadde geleert/
Eſ hi in Bethania geheert.
Deſ diſendages quam hi echt doe/
Dat paepſcap bevragedem doe/
In wies macht eiſt dattu does?
Dattu predekes/ eñ niet geroes?
Ih'c· antwoordde alſe in een biſpel/
Eñ ſeide: dat ghevel
Dat een man hadde twee kinder/
Doe ſeidi ten eenen ghinder:
Gane henen/ ſeiti/ in minen wijngart.
In does ſprac hi/ eñ hat onwaert.
Daer naer berau hem/ dat hijt liet/
Eñ dede dattem die Vader hiet.
Daer naer ſprac hi den anderen toe:
Gane henen ſeiti/ Vader ic doe;
Nochtan ſone dedijs niet/
Welc haerre dede dat die Vader hiet.
Daer naer ſo ſeidi hem meere/
Hos dat wilen was een Here

Sinen wijngaert dorpers vermieden/
Die doot ſloughen ſine lieden/
Eñ ſinen enegen ſone tſamen/
Alſi omme die rente quamen.
Doe ſprac hi van des Coninx feeſte/
Daer toe quamen minſte eñ meeſte/
Entie niet en hadde ſijn brude cleet/
Moeſte daer ghedoghen tleet.
Die Phariſeene verſtonden wele/
Dat vp hem gingen die biſpele/
Eñ proeueden nauwe/ eñ ſochten
Hoe dat ſine begaen mochten/
Eñ gauen hem teerſten enen prijs/
Eñ ſeiden: meeſter! dattu ſijs
Warachterch/ des ſijn wi vroet;
Want dune ſmeerſ om niemens goet/
Weder eiſt recht/ ſo niet/
Dat dat Jeudſche volc des pliet/
Dien van Rome te gevene tſeins.
Hi/ die horde haer gepeins/
Seide: eenen penninc toget mi.
Si dadent/ eñ doe ſeide hi:
Wies es tgebeelde datter inſtaet/
Entie lettre diere omme gaet?
Des Keyſers/ ſeidſi/ doe ſeidi echt;
Ghyuet den Keyſer ſijn recht
Eñ ghevet Gode dat ſine mede.
Haddi gheſeit daer ter ſtede
Simpelike/ gheeſt uwen tſeins;
So was dat in haer gepeins/
Om dat dat Jeudſce volc dient
In offranden eñ goet vertient/
Dat hi dan/ bi ſelker ſake/
Swaerlike vp die wetten ſprake.
Eñ haddi gheſeit/ gevet hem niet;
So hadſi gheſeit/ hi verbiet

Dat

Vs. 63. Weder] Weder en ſo beteekenen beide of, ſoo

Den Romeinen tſnie onderdaen /
Eñ hadden dan ghedoen vaen.
Daer na verwan hi die Saduceen /
Die wederſeiden ouer een /
Dat ghene verriſeneſſe en ware /
Met haren vouken al openbare
Dat men verriſet naer deſe doot.
Een Phariſeus / een meeſter groot /
Leerde / welk tnaeſte gebot ware /
Eñ welc ſijn recht naeſt daer nare
Biden man / die gewont alſo
Was tuſſchen Jheruſalem eñ Jerico /
Eñ dien een Samaritaen
Alſo wilde in ſtaden ſtaen.
Oec proeuedi al openbare
Daer / dat hi Gods ſone ware
Bi Dauite. Eñ daer naer mede
Leerdi den volke / daer ter ſtede /
Dat ſi die leeringhe ouer een
Hilden van den Phariſeen;
Maer dat ſi ſouden begeuen
Te levene / naer haer leuen.
Oec ſchalt hi albaer ten ſtonden
Die Phariſeus van vele zonden /
Van ongeloue / van gierecheden /
Van quader leere / van ghulſechheden /
Van brecheit / van ouerdaden /
Van ypocriſien / van ongenaden.
Eñ hi es vten temple gegaen /
Eñ voerſeide / alſonder waen /
Datment al deſtruweren ſoude
Eñ ſeidem tekene menechfoude /
Van diere dinc / van diere plaghe /
Van ſiere coemſt ten jonſten daghe.
Doe ſprac hi ſinen jongers ane:
En wetti niet in uwen verſtane /
Dat naer ·ij· daghe paſchen es
Eñ des menſchen ſone wp des

Verraden ſal ſijn / eñ oec vercocht /
Eñ oec ander cruen brocht ?

Hoe Judas Gode vercochte XXV.

Een woensdaghe daer na ſo quamen
Die meeſters der paepſcap tſaemen;
Want ·Ih'c· was wech gegaen
Eñ hadden an hem verſtaen /
Dat hi gheſeit hadde te dien /
Ghine ſult mi nemmermeer ſien:
Si quamen int hof Cayphas /
Eñ droughen ouer een das /
Dat ſine emmer wilden ontliuen;
Maer hem dochte beſte dat blivent
Tiere feeſten / datſ omme tgeſcal /
Dat tfolc daer maken ſal.
Judas heuet dit verſtaen /
Eñ eſ daer te hem gegaen /
Eñ boot te cope ſinen Conine /
Rechtſ alſe eene onwerde dinc;
Want dat men te cope biet /
Dat en ſchijnt alſo wert niet /
Alſe datmen dinghet eñ ſouct.
Daer gavene die ſcalc vervlouct
Omme ·xxx· ſeluerine / & tier ſtede /
Alſe elc & ·x· cleene dede.
Omme dat Ih'c was vercocht
Upten woensdach / ſo eiſt vort broeht /
Dat dat die rechte vaſtene ſi
Na den vryndach / die des es vri /
Alſt trouent was vaſt gemaect /
Souct Judas peinſt eñ haect /
Hoe dat hine beſt int gewouch
Verrade / eñ heimelijcſt genouch.

Van

Vs. 1. Een] Zie hier achter.
Vs. 27. Couent] is *verdags van de Koop.*

Van den witten donresdage XXVI.

Ten donresdaghe / diemen heet wit /
Riet God sinen jongren dit:
Dat si ginghen indie stat /
Eñ seidem lijctekijn te dat;
Want hem Godt dochte eñ hi woude /
Datmen hem ghereeden soude
Sinen paschen / dat was dat lam /
Daer die paschen aue quam
Eñ anders waent men vorwaer dat /
Dat onse Here gheen vleesch en at /
Sonder dat pasche lam alleene /
Eñ dat was oec te maten cleene.
Navontsat hi daer eñ at
Met sinen jongers / eñ wart ter stat
Van hem / eñ es vp gestaen /
Eñ dwouch hem hare voete saen /
Eñ ginc weder sitten mede.
Doe seidi them / dat hijt dede
Omme exemple / dat hi woude /
Dat elc anderen dienen soude.
Doe seidi te hem met staden:
Wwer een sal mi verraden.
Elc seide: bem ic dat here!
Doen seidi een lettel mere:
Die sine hant / in mijn vat
Met mi al nv maket nat /
Datsi di mi verraden sal;
Want si ·xii· plaghen al
Vte eenen vate / aldaer si quamen /
Mettem tetene te samen.
Jan lach in ons Heren scoot /
Eñ at met gepouchten groot /
Doe tekende Pieter / dat hi vrageds
An onsen Here / eñ hi beiagede

Ende onſen Here/ dat hijt wiſte
Wider ſoppen eñ met liſte
Wem ict? Meeſter! ſprac Judas doe.
Du ſeghes/ antworde ·Ih'c· daer toe.
Judas ginc woch eñ het wert nacht.
Onſe Here wijſdem daer de crácht/
Sinen jongers den lachame ſine
Te ſacreerne/ in brode/ in winé/
Eñ leerdem die worde mede/
Eñ gaf hem ſelven daer ter ſtede
Eten eñ drinken dor ſine goede/
Sinen lachame met ſinen bloede.
Jheſus voerſeidem mettien/
Dat ſi hem alle ſouden ontflien;
Maer Pieter ſeide: dor tſterven Here!
Wet dat ic dan v niet en here.
Doe ſeide ·Ih'c·: du ſult te nacht
Driewaerf mijns loochenen in deſen iacht.
Wt eſ onſe Here vte gegaen
Bi monte Oliveete/ int hof ſaen/
Dat Judas wel kende mede/
Dat hi gherne was tier ſtede:
Daer bat hi drie waerf onſen vader/
(Omme onſe bederue waeſt algader/)
Eñ ſijn zweet wart al bloet root/
Alſo hi vacht ieghen die doot.
Eñ hi quam te ſinen jongers gegaen/
Die ſliepen/ eñ hi hietſe vp ſtaen.
Hi eſ hier bi/ ſprac hi met ſtaden/
Die ghene die mi ſal verraden.

Hoe onſe Here wart gevaen. XXVII.

Nochtoe dat hi indeſe tale was/
Quam met fiere ſcaren Judas/
Die hem die papen eñ Pylate
Ghegheuen hadde/ tſiere bate.

Gewapent quamen ſi eñ brochten lecht.
Een tekijn gaf hem Judas echt/
Dien hi cuſte/ dat hijt ware.
Hi cuſte · Ih'm · daer nare.
Ih'c · ſeide: wien ſoucti?
Ih'm · ſeidſi. Doe ſeide hi:
Ic bemt. dit wort ſtacſe ter neder/
Nochtan ſo ſtonden ſi wp weder/
Eñ vinghene eñ hebbene gebonden.
Tote Annen leedeſine tien ſtonden/
Die Caypfas ſweer doe oec was;
Daer naer ten Biſſcop Caypfas.
Alle die jongers ontvloen hē daer.
Pieter volgedem van achter naer/
Al tote des Biſſcops int hof/
Daer hijs Gode driewaerf ginc of.
Alſe hi den hane crapen hort/
Gedochtem ons Heren wort/
Eñ ginc vten houe tien here/
Eñ weende bitterlike ſere.
Des maerghens leuerde ſine Pylaten/
Eñ beloghene ſere wermaten.
Teerſten/ dat dat ſach Judas/
Berau hem alte ſere das/
Eñ ſeide ten papen: ic ebbe meſdaen.
Die · ꝑꝑꝑ · ℔ warp hi ſaen.
In den tempel/ naer deſe dinc
Ghinc hi daer hi hem ſeluen hinc.
Pylatus vragede den Jeuden dan/
Wat ſi ſeidm vptien man?
Si ſeiden/ dat hi openbare
Seide/ dat hi Gods ſone ware:
Eñ hi ontriet ghemeenlike:
Tſeins te gevene den Keyſerike.

Vs. 19. Tote des Biſſcops int hof] d. i. *tot in het hof van den Biſſchop.*

Vs. 20. Ginc of] d. i. *verlochende* XII. Afgaen ne-

Pylatus heert / alſe hi dit ſiet.
Om den cheins en vraget hi niet;
Maer hi vragede openbare:
Of hi der Ieuden Coninc ware?
Onſe Here ſprac: mijn rike nes niet
Van deſer werelt / die men ſiet.
Ho beſtu Coninc dan / ſprac hi.
Du ſeghes / dat ic Coninc ſi /
Sprac onſe Here / jc quam hare /
Omme te ſeggene dat ware.
Watſ waerheit / ſprac Pylate.
Doe ghinc hi wt ſiere ſtrate
Eñ ſeide ten Ieuden: wat ſomen make /
Jc vinde an deſen ne ghene ſake.
Doe ſeiden ſi: hi heuet met ſiere vaerte
Al dat volc ghemaect in roere /
Omme eñ omme / weder eñ wart /
Van Galylee tote deſer port.

Van Herodes eñ Pylaten XXVIII.

Alſe Pylatus horde das /
Dat Ih'c · van Galylee was /
Eñ Herodes daer bi hem
Das doe in Iheruſalem /
Die ſelue Herodes / die ſente Jan
Baptiſten: ſijn houet af wan /)
Heuet hi hem · Ih'm · gheſent /
Omme dat hi wille / dat hine kent;
Want hi was van ſinen lande /
Weder hi wert eſ eere of ſcande.
Herodes ſach dor gherne dien;
Want hi jet tekens waende ſien

Van

Vs. 11. Dor] Dor beteekent hier *zeer*, *valde* in wel-ken zin het nog in verſcheiden woorden gebruikt word.

Van hem; maer ſo wat hi ſprac/
Ih'c· altoes gheen wort ontbrac.
Doe hiltene Herodes voer ſot/
Eñ cleedene met witten dor ſpot/
Eñ ſendene weder Pylaten.
Pylatus pijnde vtermaten/
Hoe hi Ih'm· verloſſen ſoude;
Maer dat Ieudſce volc en woude/
Eñ riepen alle: cruuſt den man!
Pijlatus wijf die ſendem an/
Dat hi hem niet en bewonde
Van dien rechten man tier ſtonde.
Pylatus ſine hande dwouch/
Eñ ſeide/ voer menegen man genouch:
Ic ontſchuldich/ ghi ſiet an/
Deſ bloets van deſen rechten man.
Die Ieuden antwoorde ghinder:
Vp ons come eñ vp onſe kinder.
Doe dedene gheſelen Pylate
An eene columme ſere vtermate/
Daermen noch ane ſiet ſijn bloet/
Eñ heet/ dat men ant cruce doet.

Ons Heren cruſinghen. XXVIIII.

Pylatus ridders/ diene namen/
Daden hem an alte ſamen
Eenen roc eñ eene dornine crone/
Eñ beſpottene onſcone/
Eñ ſpuweden vp hem. Daer na ſaen
Hebben ſi hem dat af gedaen/
Eñ daden hem an ſinen roc/
Eñ gauen hem ſinen galge ſtoc

B. V. KIL. Deur-argh *valde iniquus*, *valde malus* Deur-drooghe *valde aridus*. onz.

Te draghene daer buter port;
Aldaer hi ane was vermort.
Naer Iheſum quam menech wijf/
Die beweenden ſijn ſuuer lijf.
Doe ſprac hi: weent om mi niet;
Maer om die ſcade eñ om tverdriet
Do weent/ dat v toe comen ſal.
Te Caluarien quamen ſi al/
Dat vpt foſſeit was van der ſtede/
Daer ſine cruuſten; maer ſine bede
Was daer ouer hem al gader;
Want hi bat: vergeef hem/ Vader!
Wat ſi doen en weten ſi niet.
Sine cleedere hi af liet;
Want hi hinc ant cruce naect.
Daer af ebben ſi ·iiij· ſticke gemaect;
Van dien mantele hē vieren ·i· deel;
Maer die roc/ hi bleef gheel:
Elken ridder quam ·i· ſtic
Diene cruuſten daer/ wanic;
Maer die roc ghewiel bi lote
Eenen ridder van dier rote.
Pylatus/ hi ſchreef deſe dinc
Bouen ſine houede; der Joden Coninc
Eſ dit ·Ih'c· van Nazareene.
Dit was in Ebreus gemeene/
In Griex eñ in Latijn geſcreuen/
Dat laſe wiere ginge beneven.
Tuſſchen tween dieven hinc anſe Here.
Die Joden die beſpotten ſere/
Eñ deen dief beſpotten mede.
Dander begreep ſinen onſede:
Ghedinc mijns/ ſprac hi/ Here mijn!
Alſtu coems int rike dijn.
Iheſus ſprac: ic wille du ſijs
Heden met mi int Paradijs.
Maria/ ſijn moeder eñ Jan
Eñ Magdaleene nochtan;

Eñ Maria Cleophace
Stonden daer bi eñ andere mee.

Ambroſius van der moeder Gods. XXX.

Op dat wort ſpreect Ambroſius
Van der moeder een wort aldus,
Doer dat cruce ſtont Marie/
Dje edele moeder/ die maget wie/
Eñ ſach met haren ſoeten ogen
Haren ſone/ die wonden togen.
Soene mercte niet haer kintſ doot;
Maer onſe ſalichede groet;
Want machlichte ſoe bekende
Der wereit verloſ bi finen ende.
Die edele zale/ daer God in lach
Waende mede wp dien dach
(Want ſoe hare daer ter pinen boot)
Iet ghehelpen mogen met haerre doot;
Maer · Ih'c · diet heuet verſtaen/
Heuet der moeder wille ontſaen;
Maer hine rochte elſ helpe gene/
Die menſcheit te verlaſſene alleene.
Doe beual die ſoete man
Sire moeder ſinen vrient/ ſente Jan.
Dje vulmaerte ſuuerhede/
Dat magedoem/ die reinechede/
Ne beual hi ghoenen manne
Dan der reinre maght Janne/

Om-

V. 9. Machlichte] d.i. *miſchien.* zie HUYD op *Steke* V. B. vs. 458. daar hy de volg. plaats uit Fl. en Bl. 5. c. bybrengt:

Machlichte *Floris heeft gemint*
So geſtadelike dat hoeffsche kint.

Omme dat een ſoete geſelſcap ware/
Een vulmaect man eñ ·i· clare/
Eñ oec elc anderen ſoude verchiren/
Met ſiere reendre edeire maniere.

Vanden zonnen vergane. XXXI.

Vnden middaghe/ datſ ware dine/
Dat ·Ih'c· andie cruce hinc/
So wart ouer al die werelt mede
Wt grote donker deemſterhede/
Want die zonne niet ſien en mochte;
Haren Here/ die ſtaerf onſochte/
Want wi leſen/ dat doe alleene/
Die clergie was tote Athene
Eñ ne gheen/ philoſophien
En conſte die redene geſien
Van derre dinc/ in gere wijs.
Doe ſeide die Ariopagita Denijs
Dat die God vander nature
Pine gedogede/ in die vre.
Dies maecten ſi hem daer
In ſiere eeren/ eenen outaer/
Eñ ſcreef daer bouen: hi horde doe
Den onbekenden gode toe.
Sijnt vantene ſente Pauwels daer/
Eñ predecte ghinder/ eñ daer naer
Bekeerdi dien vroeden Denijs/
Eñ wart ſijnt Biſſcop van Parijs.
In heidinen boeken vinden wi mede/
Dat doe was deſe deemſterhede/
Dat erdbeue was in Bithinen/
Eñ dat vielen van der pinen/
In Nychena/ die goede ſtede/
Huſen cleene eñ grote mede.

Vs. 4. Wt grote] d. i. *seer groote.*

Aldus ſcriuet Euſebius.
Voert ſo ſcriuet hi mede aldus;
Dat een Flegon/ een wijs man/
Daer vele leringhen leghet an/
Entie dien tijt wel beſciet/
Deſen tijt niet achter en liet/
Hine beſcreeſt in ſinen jaren/
Eñ ſeghet/ omtrent middach twaren/
Dat die dach wart donker nacht
Entie deemſterheit adde die macht/
Datmen ſterren/ ſonder waen/
Andien hemel moehte ſien ſtaen/
Dit es al met onſen doene.
Alſet quam omtrent rechts noene/
Riep Jheſus ſinen Vadre an/
Eñ gaf ſinen gheeſt vp dan/
Entie cortine/ die daer hinc
Inden temple/ daermen ginc
Tuſſcen ſancta ſanctorum eñ ſancta/
Scuerde ontwee verre eñ na.
Steene ſceurden/ erde beuede
Eñ menech man/ die leuede/
Worde roupen in die lucht/
Maken wi henen in dis vlucht.
Die dode gingen vten grauen/
Die tale eñ antworde gauen.
Meneghe in Jheruſalem
Senturio. entie waren met hem/
Entie wachten onſen Here/
Maecten hem jnwaert ten here/
Eñ lijeden openbare tgone/
Dat hi ware die Gods ſone.
Eñ want die grote ſaterdach/
Vpten naeſten daer na gelach/
Eñ het ware onſchone dinghe/
Dat jemene an die galghe hinge/
Baden die Ieuden/ dat men brake
Hare been/ eñ menſe af trake.

Dat braken ſi der dieve been;
Maer an Theſus braken ſi geen/
Omme dat ſijne wonden doet/
Maer een ridder daer wort ſcoot/
Eñ ontdede hem die zide dan/
Daer water eñ bloet vte ran
Eñ diene ſtac/ alſe ment bewint/
Hiet Longius eñ was blint.
Eñ mettien bloede/ dat ran neder/
So wart hi darr ſiende weder/
Eñ gelouede an onſen Here
Sidert geſciedem die eere/
Dat hi dat ridderſcap vp gaf/
Eñ ſtont derre wereld af/
Eñ alder quaetheit/ eñ woende der na/
Int lant van Capadocia/
In Ceſarien der port/
Daer hi bi bider Apoſtelen wort
Wart bekeert eñ geleert mede/
Eñ daer/ in die ſelue ſtede/
Levede .xxxviij. jaer/
Van zonden ſijn eñ claer/
Eñ menegen bekeerde mede/
Wort ſine paſſie daer ter ſtede.

Van Longius die Gode ſtac. XXXII.

Die dinc es alſo gheſchiet/
Dat .i. bailliu Octavius hiet/
Diene voer hem comen dede/
Eñ vragedem hoe hi hiet mede
Ic heete/ ſeiti/ Criſtiaen/
Want men maet lijen/ ſonder waen/
Al te voren in dit leuen
Die gratie/ die God heeft gegeven.
Die bailliu ſprac/ die woerdi waren/
Die en hebben niet/ te waren/

An

Vs. 84. hi bi bider] l. hi bider enz.

In deſen name geboornen mede/
Sech dienen name na de waerhede.
Longus/ ſprac hi/ ben ic genant/
Eñ Vſaurs heer mijn lant/
Wel geboren eñ edele wicht
Hebbic ente werelt gedient/
Eñ al/ dat mi verſtaerf oec an/
Gavic mine broederen dan/
Die ghauen mine rente daer of/
Die gavic vort dorden Godſ lof.
Die bailliu ſprac doe edelhede/
Entie goden ane bede/
Dattu leuen moges met genaden/
Eñ dine pine niet/ en verladen
Longius ſeget: dus ſpreect onſe leren:
Niemen en mach dienen .ij. Heren/
Want mijn God/ die raet al goet/
Eñ dine gode al ontſpoet.
Du ſpreex te vele/ ſprac die bailliu/
Maer diene onſe goden v/
Eñ dijn God ſaelt di vergeven/
Want du beſter toe verdreven/
Eñ oec ſo togen wel dins ogen/
Dattu en ſoudſ die pine gedogen.
Neey/ ſprac Longius/ laet dit ſtaen/
Maer du ſout kerſtijndoem ontfaen/
Eñ dijn here ſaelt di vergeven/
Alſe dune kennes/ diet al doet leuen.
Die bailliu wart hier omme gram/
Eñ dede dat menne daer vp nam/
Eñ vte ſinen houede die tandebrac/
Entie tonge/ der hi met ſprac.
Longius bleef nochtan de ſprake/
Eñ ſeide gelooeſt v derre ſake/
Dat warachteghe gode ſijn/
Daer an ſeget die geloue dijn/
Ghedooch dat ieſe moge breken/
Eñ moghen ſi/ latet hē wreken/

Eñ eist dat si mi mogen scaden/
Ic wilre ane roepen genaden/
Eñ of si en doen mi ghene dere/
So gheloof an minen Here.
Doe gaf hijs hem orlof tier wile.
Longius nam eene bise/
Eñ slought al sticken/ quaet eñ goet/
Dat so jndien tempel stoet.
Die duuelen sijn vte gevaren/
Eñ vloghen met haren scaren/
Inden bailliu eñ indie papen/
Doe gingen si briesscen eñ gapen.
Longius sprac: nv segt mi dat/
Dat doedi in dit beelde dat.
Si seiden: daer men Ihm. hierste
Niet en noemt/ eñ sijns es berste/
Daer es onse wandelinghe.
Doe sprac Longius gemeenlinge
Wildi v dese Gode antien/
Oft weder wildi hem ontsien;
Siet hier uwen bailliu ansoete/
Scumende/ liggende onder mine voete
Die lieden riepen hem alle an:
Wi bidden di/ Gods heilech man/
Verdrijf dese vt derre stede.
Longius dede sine bede/
Eñ si ghingen henen jaghen.
Dede/ die dit ane saghen/
Die geloueden an onsen Here.
Saen daer naer so corte sere
Die quade gheest den bailliu.
Longius/ sprac hi/ ic merke nv/

Dat/

Vs. 51. Of.] beteekent hier *indien. si.*
Vs. 67. Antien] Het komt ons voor dat dit woord beteekent *aannemen*, *erkennen* in tegenoverstelling van *verstaen vertyen* de *afgoden* d. i. *varen laten*. Zie het I. D. bl. 75. in not.

Dat/ bider kerſtijnre touerie/
Gheſceden eſ deſe ſtede vrie
Vanden goden/ vernemet dat
Die keyſer/ hi verderſt die ſtat.
Affrodius ſprac: wat ſal dit weſen?
Hem/ die ons allen heeft geneſen/
Eñ gheſmuert heeft die ſtede/
Wildſtu dien doen dorperhede.
Die bailliu ſprac: daer was niet an/
Hi betouerde ons/ die man.
Affrodius ſprac: gelouet mie/
Wacht/ datti niet wers gheſcie/
Oſtu an deſen meſdoes meer nv.
Doe wart eerre die bailliu/
Eñ dede Affrodoſiuſe af ſniden
Sine tonge ten ſelven tiden.
Doe wart hi blint daer ter ſtede
Altehant/ bi Longius bede.
Doe riep hi Affrodoſiuſe an:
Ay! bidt Longiuſe/ den heilegen man/
Dat hi voer mi bidde ſaen;
Want ic hebbe ſere meſdaen.
Affrodoſius antwort:
Ic ſeit eñ ic was onghehort/
Nv doe den goeden man geen quaet/
Eñ hore hoet met mi ſtaet/
Dat ic ſonder tonge ſprake.
Die bailliu ſprac ſekerlike:
Niet alleene en bem ic blent;
Ne maer mijn liff al amtrent
Dinct mi ſwaerlike gepijnt weſen.
Longius ſprac: wiltu geneſen/
Doe mi ontliuen corteliken/
Ic bidde vorpi dan ſekerliken/
Eñ dus ſo mogeſtu gheneſen.
Doe dedine onthoueden na deſen/

Eñ

Vs. 94. eerre: l. erre d. i. *gram*, *toornig*.

Eñ dat hem wp ghenen dach
Genade/ daer ſijn lachame lach/
Wenende voer ſine zanden.
Eñ hi wart ſiende tien ſtonden/
Eñ groevene met groter eere/
Eñ bleef kerſtijn worwaert mere.
Hier ſo ſullen wi weder keren
An die Iſtorien ons Heren.

Hoe *Ioſeph onſen Hete af dēde.* XXXIII.

Des vrijndages/ alſe dinſt Here hint/
Een goet man/ hiet Ioſeph/ hi ginc
Spade an Pylatuſe/ eñ ſprac hēm hir ōvē/
Dat hi hem ·Ih'c· lachame gaue.
Nychodemus ginc met hem.
Pylatus ſprac: gaet eñ neēn.
Ander crucen daden ſine gereet/
Eñ leidene in een dinne cleet/
Eñ ſaluedens eñ bondene mede
Met crederen/ na der Joden zede/
Eñ leidene in een nieuwe graf/
Dat der roedſen gehouwen was af.
Bi der crucen waeſt/ in een hof/
Daer ſine hadden gedaen of.
Nychodemus ewangelie ſeghet/
Daer van ·Ih'c· vele in leghet/
Alſe die Ieuden dat vernamen/
Dat Ioſeph eñ Nychodemus tſamen
Begraven hadden onſen Here/
Dat ſiſe ſochten nauwe eñ fere/
Eñ andere diere waren mede;
Maer elc ontſcoot in ſine ſtede;
Maer Nychodemus die quam vort/
Alſe die Prince was in die port;
Entie goede Ioſeph mede/
Die gevaen wart daer ter ſtede/
In eenen kaerker hi ſaen lach/
Tote ouer den ſaterdach/

Van hem; maer ſo wat hi ſprác/
Ih'c· altoes gheen wort ontbrac.
Doe hiltene Herodes voer ſot/
Eñ cleedene met witten dor ſpot/
Eñ ſendene weder Pylaten.
Pylatus pijnde vtermaten/
Hoe hi Ih'm· verloſſen ſoude;
Maer dat Ieudſce volc en woude/
Eñ riepen alle: cruuſt den man!
Pijlatus wijf die ſendem an/
Dat hi hem niet en bewonde
Van dien rechten man tier ſtonde.
Pylatus ſine handе dwouch/
Eñ ſeide/ voer menegen man genouch:
Ic ontſchuldich/ ghi ſiet an/
Des bloets van deſen rechten man.
Die Ieuden antworde ghinder:
Vp ons come eñ vp onſe kinder.
Doe dedene gheſelen Pylate
An eene columme ſere vtermate/
Daermen noch ane ſiet ſijn bloet/
Eñ heet/ dat men ant cruce doet.

Ons Heren cruſinghen. XXVIIII.

Pylatus ridders/ diene namen/
Daden hem an alte ſamen
Eenen roc eñ eene dornine crone/
Eñ beſpottene onſcone/
Eñ ſpuweden vp hem. Daer na ſaen
Hebben ſi hem dat af gedaen/
Eñ daden hem an ſinen roc/
Eñ gauen hem ſinen galge ſtoc

B. V. KIL. Deur-argh *valde iniquus*, *valde* Deur-drooghe *valde aridus*. enz.

Te draghene daer buter port;
Aldaer hi ane was vermort.
Maer Jhesum quam menech wijf/
Die beweenden sijn suuer lijf.
Doe sprac hi: weent om mi niet;
Maer om die scade eñ om tverdriet
So weent/ dat v toe comen sal.
Te Caluarien quamen si al/
Dat vpt fosseit was van der stede/
Daer sine cruusten; maer sine bede
Was daer ouer hem al gader;
Want hi bat: vergeef hem/ Vader!
Dat si doen en weten si niet.
Sine cleedere hi af liet;
Want hi hinc ant cruce naect.
Daer af ebben si ·iiij· sticke gemaect;
Van dien mantele hē vieren ·i· deel;
Maer die roc/ hi bleef gheel:
Elken ridder quam ·i· stic
Diene cruusten daer/ wanc;
Maer die roc gheviel bi lote
Eenen ridder van dier rote.
Pylatus/ hi schreef dese dinc
Bouen sine houede; der Joden Coninc
Es dit ·Ih'c· van Nazareene.
Dit was in Ebreus gemeene/
In Grier eñ in Latijn geschreuen/
Dat lase wiere ginge beneden.
Tusschen tween dieven hinc onse Here.
Die Joden die bespotten sere/
Eñ deen dief bespotten mede.
Vander begreep sinen onsede:
Ghedinc mijns/ sprac hi/ Here mijn!
Alstu coems int rike dijn.
Jhesus sprac: ic wille du sijs
Heden met mi int Paradijs.
Maria/ sijn moeder eñ Jan
Eñ Magdaleene nochtan;

Eñ Maria Cleophace
Stonden daer bi eñ andere mee.

Ambroſius van der moeder Gods. XXX.

Op dat wort ſpreect Ambroſius
Van der moeder een wort aldus.
Voer dat cruce ſtont Marie/
Dje edele moeder/ die maget vrie/
Eñ ſach met haren ſoeten ogen
Haren ſone/ die wonden togen.
Soene mercte niet haer kintſ doot;
Maer onſe ſalichede groet;
Want machlichte ſoe bekende
Der wereit verloſ bi ſinen ende.
Die edele zale/ daer God in lach
Waende mede vp dien dach
(Want ſoe hare daer ter pinen boot)
Met gheholpen mogen met haerre doot;
Maer · Ih'c · diet heuet verſtaen/
Heuet der moeder wille ontfaen;
Maer hine rochte els helpe gene/
Die menſcheit te verloſſene alleene.
Doe beual die ſoete man
Sire moeder ſinen vrient/ ſente Jan.
Dje vulmaecte ſuuerhede/
Dat magedoem/ die reinechede/
Ne beual hi ghoenen manne
Dan der reinre maght Janne/

V. 9. Machlichte] d. i. *miſchien.* zie HUYDECKE V. B. vs. 458. daar hy de volg. plaats uit Fl. en c. bybrengt:

Machlichte *Floris heeft gemint*
So geſtadelike dat hoofſche kint.

Omme dat een ſoete geſelſcap ware/
Een vulmaect man eñ ·i· clare/
Eñ oec elc anderen ſoude verchiren/
Met ſiere reendre edelre maniere.

Vanden zonnen vergane. XXXI.

Vnden middaghe/ datſ ware dinc/
Dat ·Ih'r· andie cruce hinc/
So wart ouer al die werelt mede
Vt grote donker deemſterhede/
Want die zonne niet ſien en mochte;
Haren here/ die ſtaerf onſachte/
Want wi leſen/ dat doe alleene/
Die clergie was tote Athene
Eñ ne gheen/ philoſophien
En conſte die redene geſien
Van derre dinc/ in gere wijs.
Doe ſeide die Ariopagita Denijs
Dat die God vander nature
Pine gedogede/ in die vre.
Dies maecten ſi hem daer
In ſiere eeren/ eenen outaer/
Eñ ſcreef daer bouen: hi horde doe
Den onbekenden gode toe.
Sijnt vantene ſente Paulwels daer/
Eñ predecte ghinder/ eñ daer naer
Bekeerdi dien vroeden Denijs/
Eñ wart ſijnt Biſſcop van Parijs.
In heidinen boeken vinden wi mede/
Dat doe was deſe deemſterhede/
Dat erdbeue was in Bithinen/
Eñ dat vielen van der pinen/
In Nychena/ die goede ſtede/
Huſen cleene eñ groſe mede.

Vt grote] d. i. *zeer groote.*

Aldus ſcriuet Euſebius.
Voert ſo ſcriuet hi mede aldus;
Dat een Flegon/ een wijs man/
Daer vele leringhen leghet an/
Entie dien tijt wel beſciet/
Deſen tijt niet achter en liet/
Hine beſcreeſt in ſinen jaren/
Eñ ſeghet/ omtrent middach twaren/
Dat die dach wart donker nacht
Entie deemſterheit adde die macht/
Datmen ſterren/ ſonder waen/
Andien hemel mochte ſien ſtaen/
Dit es al met onſen doene.
Alſet quam omtrent rechts noene/
Riep Iheſus ſinen Vadir an/
Eñ gaf ſinen gheeſt vp dan/
Entie cortine/ die daer hinc
Inden temple/ daermen ginc
Tuſſcen ſancta ſanctorum eñ ſaneta/
Scuerde ontwee verre eñ na.
Steene ſceurden/ erde beuede
Eñ menech man/ die leuede/
Vorde roupen in die lucht/
Maken wi henen in dis vlucht.
Die dode gingen vten grauen/
Die tale eñ antworde gauen.
Meneghe in Iheruſalem
Senturio. entie waren met hem/
Entie wachten onſen Here/
Maecten hem jnwærrt ten here/
Eñ lijeden operbare tgone/
Dat hi ware die Gods ſone.
Eñ want die grote ſaterdach/
Vpten naeſten daer na gelach/
Eñ het ware onſchone dinghe/
Dat jemene an die galghe hinge/
Baden die Ieuden/ dat men brake
Hare been/ eñ menſe af trake.

Dat braken ſi der dieve been;
Maer an Jheſus braken ſi geen/
Omme dat ſijne wonden doqt/
Maer een ridder daer wort ſcoot/
Eñ ontdede hem die zide dan/
Daer water eñ bloet vte ran
Eñ diene ſtac/ alſe ment bevint/
Hiet Longius eñ was blint.
Eñ mettien bloede/ dat ran neder/
So wart hi daer ſiende weder/
Eñ gelouede an onſen Hers
Sidert geſciedem die eere/
Dat hi dat ridderſcap vp gaf/
Eñ ſtont derre werelt af/
Eñ alder quaetheit/ eñ woende der na/
Int lant van Capadocia/
In Ceſarien der port/
Daer hi bi bider Apoſtelen wort
Wart bekeart eñ geleert mede/
Eñ daer/ in die ſelue ſtede/
Levede .xxxviij. jaer
Van zonden ſijn eñ claer/
Eñ menegen beëerde mede/
Wort ſine paſſie daer ter ſtede.

Van Longius die Gode ſtac. XXXII.

Die dinc es alſo gheſchiet/
Dat .i. bailliu Octavius hiet/
Diene voer hem comen dede/
Eñ vragedem hoe hi hiet mede
Jr heete/ ſeiti/ Criſtiaen/
Want men maet lijen/ ſonder waen/
Al te voren in dit leuen
Die gratie/ die God heeft gegeven.
Die bailliu ſprac/ die voerdi waren/
Die en hebben niet/ te waren/

Vs. 84. hi bi bider] l. hi bider enz.

An deſen name geboornen mede/
Sech dienen name na de waerhede.
Longus/ ſprac hi/ ben ic genant/
Eñ Aſaurs heet mijn lant/
Wel geboren eñ edele wicht
Hebbic ente wereit gedient/
Eñ al/ dat mi verſtaerf oec an/
Gavic mine broederen dan/
Die ghauen mine rente daer of/
Die gavic vort dorden Godſ lof.
Die bailliu ſprac doe edelhede/
Entie goden ane bede/
Dattu leuen moges met genaden/
Eñ dine pine niet/ en verladen
Longius ſeget: dus ſpreect onſe leren:
Niemen en mach dienen .ij. Heren/
Want mijn God/ die raet al goet/
Eñ dine gode al ontſpoet.
Du ſpreex te vele/ ſprac die bailliu/
Maer diene onſe goden v/
Eñ dijn God ſaelt di vergeven/
Want du beſter toe verdreven/
Eñ oec ſo togen wel dins ogen/
Dattu en ſoudſ die pine gedogen.
Neen/ ſprac Longius/ laet dit ſtaen/
Maer du ſout kerſtijndoem ontfaen/
Eñ dijn here ſaelt di vergeven/
Alſe dune kennes/ diet al doet leuen.
Die bailliu wart hier omme gram/
Eñ dede dat menne daer vp nam/
Eñ vte ſinen houede die tandebrac/
Entie tonge/ der hi met ſprac.
Longius bleef nochtan de ſprake/
Eñ ſeide gelouest v herre ſake/
Dat warachteghe gode ſijn/
Daer an ſeget die geloue dijn/
Ghedooch dat icſe mogt breken/
Eñ moghen ſi/ laten hē wreken/

Eñ eiſt dat ſi mi mogen ſcaden/
Ic wilre ane roepen genaden/
Eñ of ſi en doen mi ghene dere/
So gheloof an minen Here.
Doe gaf hijs hem orloef tier wile.
Longius nam eene bile/
Eñ ſloucht al ſticken/ quaet eñ goet/
Dat ſo jnden tempel ſtoet.
Die duuelen ſijn vte gevaren/
Eñ vloghen met haren ſcaren/
Inden bailliu eñ indie papen/
Doe gingen ſi brieſſcen eñ gapen.
Longius ſprac: nv ſegt mi dat/
Dat doedi in dit beelde dat.
Si ſeiden: daer men Jhm Herſte
Niet en noemt/ eñ ſijns eſ berſte/
Daer eſ onſe wandelinghe.
Doe ſprac Longius gemeenlinghe
Wildi v deſe Gode antien/
Oft weder wildi hem ontflien;
Siet hier tween bailliu onſoete/
Scumende/ liggende onder mine voete
Die lieden riepen hem alle an:
Wi bidden di/ Gods heilech man/
Verdrijf deſe vt derre ſtede.
Longius dede ſine bede/
Eñ ſi ghingen henen jaghen.
Vele/ die dit ane ſaghen/
Die geloveden an onſen Here.
Saen daer naer ſo corte ſere
Die quade gheeſt den bailliu.
Longius/ ſprac hi/ ic merke nv/

Dat/

Vs. 51. Of.] beteekent hier *indien. fl.*

Vs. 67. Antien] Het komt ons voor dat dit woord beteekent *aannemen, erkennen* in tegenoverſtelling van *verſmaden vertyen* de *afgoden* d. i. *varen laten.* Zie het I. D. bl. 75. in not.

Dat/ bider kerſtijnre touerie/
Gheſceden eſ deſe ſtede vrie
Vanden goden/ vernemet dat
Die keyſer/ hi verderſt die ſtat.
Affrodius ſprac: wat ſal dit weſen?
Hem/ die ons allen hereſt geneſen/
Eñ gheſmuert heeſt die ſtede/
Wildſtu dien doen dorperhede.
Die bailliu ſprac: daer was niet an/
Hi betouerde ons/ die man.
Affrodius ſprac: gelouet mie/
Wacht/ datti niet wers gheſcie/
Oftu an deſen meſdoes meer nv.
Doe wart eerre die bailliu/
Eñ dede Affrodoſiuſe af ſniden
Sine tonge ten ſeluen tiden.
Doe wart hi blint daer ter ſtede
Altehant/ bi Longius bede.
Doe riep hi Affrodoſiuſe an:
Ay! bidt Longiuſe/ den heilegen man/
Dat hi voer mi bidde ſaen;
Want ic hebbe ſere meſdaen.
Affrodoſius antwort:
Ic ſeit eñ ic was onghehort/
Nv doe den goeden man geen quaet/
Eñ hore hoet met mi ſtaet/
Dat ic ſonder tonge ſprake.
Die bailliu ſprac ſekerlike:
Niet alleene en bem ic blent;
Ne maer mijn liff al omtrent
Dinct mi ſwaerlike gepijnt weſen.
Longius ſprac: wiltu geneſen/
Doe mi ontliuen cortelike/
Ic bidde vorpi dan ſekerlike/
Eñ dus ſo mogeſtu gheneſen.
Doe dedine onthoueden na deſen/

Eñ

Vs. 94. eerre: l. erre d. i. *gram*, *toornig*.

Eñ dat hem op ghenen dach
Genade/ daer ſijn lachame lach/
Wenende voer ſine zonden.
Eñ hi wart ſiende tien ſtonden/
Eñ groevene met groter eere/
Eñ bleef kerſtijn wortwaert mere.
Hier ſo ſullen wi weder keren
An die Iſtorien ons Heren.

Hoe *Ioſeph onſen Here af dēde.* XXXIII.

Des vrijndages/ alſe onſe Here hint/
Een goet man/ hiet Ioſeph/ hi ginc
Spade an Pylatuſe/ eñ ſprac hēm hir ōve/
Dat hi hem ·Ih'c· lachame gave.
Nychodemus ginc met hem.
Pylatus ſprac: gane eñ nem.
Sander crucen daden ſine gereet/
Eñ leidene in een dinne cleet/
Eñ ſaluedens eñ bondene mede
Met crederen/ na der Joden zede/
Eñ leidene in een nieuwe graf/
Dat der roedſen gehouwen was af.
Bi der crucen waeſt/ in een hof/
Daer ſine hadden gedaen of.
Nychodemus ewangelie ſeghet/
Daer van ·Ih'c· vele in leghet/
Alſe die Ieuden dat vernamen/
Dat Ioſeph eñ Nychodemus tſamen
Begraven hadden onſen Here/
Dat ſiſe ſochten nauwe eñ ſere/
Eñ andere diere waren mede;
Maer elc ontſcoot in ſine ſtede;
Maer Nychodemus die quam vort/
Alſe die Prince was in die port;
Entie goede Ioſeph mede/
Die gevaen wart daer ter ſtede/
In eenen kaerker hi ſaen lach/
Tote over den ſaterdach/

Dat menne verdoen ſoude na dat.
An dat priſoen en was geen gat/
Dan eene dore/ diemen ſloet/
Eñ leider voren hoede groot:
Oec bezegeledſe/ alſict las/
Anna. eñ Caÿfas.
Maria Magdalena ſach/
Eñ eene andre Marie waer lach
Ih'c·/ eñ mercten die ſtede/
Eñ gereden met groten wille mede
Hare ſpecie/ ſulc alſi wouden/
Daer ſi ·Ih'm· met ſaluen ſouden.
Entie Ieuden daden wachten
Dat graf vaſte eñ met crachten.

Hoe Iheſus dit helle brac. XXXIIII.

Nv ruſte dat vleeſch inden grave/
Die ziele/ die verſciet daer aue/
Es ter hellen ſaen gevaren/
Die ſo rouedi te waren.
Mogendelike/ ſonder waen/
Dan dien heileghen/ die waren gevaen.
Abraham entie andre mede
Die nam hi vte met mogenthede/
Eñ leedeſe midſ dor die viande/
Eñ brac te ſtride hare bande.
Hetſ waer/ al hiet dit ·i· helle/
Daer Abraham eñ menich geſelle
Heilech in was/ hi entie ſine
Waren daer in ſonder pine/.
Eñ niet ſonder rouwe algader;
Want ſi haecten/ weltijt die Vader
Sinen ſone ſenden ſoude/
Omme dat elc oec weſen woude
In hemelrike eñ Gode anſcouwen/
Die dende es van allen rouwen/

Eñ ſonder dat Gods anſchijn/
Dome mach ghene bliſcap ſijn.
Die nacht naden vrijdach leet/
Die ſaterdach daer na gereet.
Entie nacht naden ſaterdach/
Daer ·Ih'c· vleeſch in ſijn graf lach.
Des zondaghes verrees hi vroe
Beſlotene graue; want alſoe/
Alſe hi quam ten erdſchen rouwen/
Beſlotene lachame tonſer vrouwen/
Alſo verrees hi beſlotene graue.
Eenen moene twifelde hir aue
Te Rome/ ſeget die ſcriſture/
Sente Laureins/ buten mure/
Eñ wart al gegordes riemen/
Biet hem dede en wiſte niemen/
Sijn rieme geſloten geworpen neder
Voer ſine voete/ eñ geſeit weder/
Criſtus mochte in derre wiſen/
Beſlotene ſinen graue/ riſen.
Dit geſchiede/ eñ het was waer/
Alſemen ſchrijft ·xic· jaer
Eñ ·xj· Gods incarnatioen.
Men tellet ons ouer waer dit doen/
Dat derde beutde/ alſe God vp ſtont/
Eñ daer naer in corte ſtont
Quam dingel/ eñ dede af den ſteen/
Entie wachters ouer een
Hadden den daer doe ſo groot/
Dat ſi laghen ouer doot.

Doe

Vs. 28. Beſlotene graue] Merkt hier en in ſommige der volgende verſen verſcheiden voorbeelden van den *Ablativus Abſolutus* waar van wy in het vervolg breeder handelen zullen.

Vs. 48. Ouer een] Is hier *gezamentlyk* en zoo ook vs. 58.

Doe quam Maria Magdaleene/
Vul van rouwen eñ van weene/
Met anderen haren geſellinnen/
Ontſteken metter Gods minnen/
Eñ ſaghen dat graf ondaen/
Enten ingħel/ ſonder waen/
Sittende daer opten ſteen.
Vervaert waren ſi over een/
Eñ Maria die ſach het in;
Den doden en ſaeh ſoe meer no min.
Dinghel vragede/ wat ſoe ſochte?
Wenende/ antworde ſoe/ alſoe mochte/
Eñ ſeide: ſoe ſochte onſen Here.
Mettien ſiet ſoe omme/ tien here/
Waer ·Ih'c· daer ſtont bi hare.
Doe waende/ dat een hof man ware/
Eñ teerſtẽ/ dat hi Maria ſeide/
Rende ſoene/ eñ ſonder beide
Doe te ſinen voeten ſciet;
Maer hi ſprac: en cóm an mi niet.
Thanden wilde ſoe wech metter mare/
Entie andre wijf met hare.
Eñ ·Ih'c· quam hem te gemoete/
Aldaer hilden ſi ſine voete.
Dus brochten ſi al openbare
Den Apoſtelen die niemare.

Van ons Heren vertogeneſſe. XXXV.

Verſtaen ſuldi dit over waer/
Dat int neghentiende jaer/
Dat Cyberius Keyſer was/
Criſtus ſtaerf/ enter doot genas.
Sine verriſeneſſe proeuedi waer
Met menegen ſpeteline claer:

Doe

Vs. 55. Ondaen] d. i. *geopend.*

Dat was/ dat hi vaſte wonde/
Datter niemen an twiſelen ſoude.
Hi toghede lachame eñ wonden/
Hi at/ hi dranc te vele ſtonden.
xl. daghen ſekerlike
Wandeldi vp erderike.
Eñ dewangelie doet verſtaen/
Dat .x. waeruen/ ſonder waen/
Hem verbaerde aer hier binnen
Sinnen vrienden/ diene minnen:
Twee waeruen/ alſe ghi mi doet ſcriuen/
Do verbaerdi hem den viuen.
Die derde waerf Pietren alleene.
Die vierde twee jongers gemeene/
Die tote Emaus ſouden gaen.
Der vijfter waerf/ hebwi verſtaen/
Den .x. Apoſtelen/ daer Thomas
Te jegenworden niet en was.
Deſe vijf waerf/ dans ghene ſaghe/
Waren in den paſche daghe.
Daer naer den .x. eñ Thomas mede/
Doe hi hem die wonden taſten dede.
Echt doe .vij. jongers waren
Indie zee viſſchen ghevaren/
Echt daer ſi omme waren in porre
In Galylee/ te Montaborre/
Eñ vpten dach van ſiere vp vaert
Den .xj. Apoſtelen/ daer hi vp waert/
Mettem etende tien male/
Eñ nadien etene/ wet dat wale/
Alſo ghingen vter ſtede
Die jongers entie viuen mede
Vpten berch van Oliven/
Daer hi wilde te hemele cliuen.
Deſe .x. waerf/ ſeghet claer
Dewangelie/ eñ het es waer;

Dach-

Vs. 15. Verbaerde] d. i. *openbaarde, bekend maakte.*

Nochtan willemen dat weten/
Dats meer was/ al eist vergheten;
Want sente Pauwels eñ andre pstorien
Hebben dat noch in memorien.
Nychodemus ewangelie seget
Die dine/ die hier na gheleghet.

Van Joseph van Aramatijen. XXXVI.

Alse leden was die saterdach/
Dat Joseph inden kaerkere lach/
Heeft dat paepscap ontboden/
Dat menne brochte omme doden.
Men ginc ten kaerkere eñ men vant
Gheel beede slot eñ bant/
Aldaer tslot met was ghebonden;
Maer Joseph en was niet vonden.
Hem alleh wonderets/ niet hem somen.
Met desen es een ridder comen
Van dien/ diet graf hadde gewacht/
Eñ hi seide: ons gheviel tnacht
Erdbeue/ eert begonste daghen/
Mettien wi den hinghel saghen/
Eñ wi hadden vreese so groot/
Dat wi laghen ouer doot:
Den inghel hörden wi nochtan/
Hoe die sprac den wiuen an/
Eñ seide: Jhesus es verresen/
In Galylee sal hi wesen.
Alte hant die Ieuden namen
Alle die ridders te samen/
Eñ seiden: wie waren die wijf dan/
Daer die inghel dus sprac an/
Eñ twine haddise gheboden?
Wine weten/ seidi/ sonder waen/
Dat wine et waren/ eñ de vaer
Eñ [illegible] niet houden daer.

Die Ieuden ſeiden: wat ſaſ geſciet/
Wint gheuaren v deſ niet.
Doe ſeiden die ridders: dats geen wonder/
Ha menech ſcone tekijn beſonder/
Alſe ghi Iheſuſe ſaghet doen/
Ghine hachtes noit ·ij· sude ſoen/
Wat ſoudi ons gelouen dan?
Gheeft ons Ioſeph/ uwen man/
Dien ghi in dien harder binghet/
Wi doen/ datmen v ·Ih'c· bringhet.
Hi ſeiden gaet Arimathien/
Daer vindi Ioſeph/ alſe wi lijen.
Doe ſeiden die ridders: wat ſal deſ mere/
Ha eſ ·Ih'c· in Galylee:
Dus ſeide dingel toten wiuen.
Doe quam een vaer an den kerstinen/
Eñ ſeiden: coemt dit onder die liede/
Het ſal gheſcien/ dat nie geſcieds;
Want al tfolc groot eñ cleene
Hal an hem ghelouen alleene/
Ha dat ſi ghauen grote miede/
Vp dat ſi ſeiden onder die liede:
Ha waer ſi quamen openbare/
Dat hi hem beſtolen ware.
Daer naer quamen drie andre man/
Eñ ſpraken den groten Here an/
Enten Ieuden/ daer menech dinget/
Eñ ſeiden ·Ih'm·/ dien ghi binghet/
Sagen wi te mont Olyseten
Hinen jongers ſpreken eñ eten/
Eñ daer naer te hemele varen.
Daer naer beſwoerenſe die heren tiuwen/
Dat ſijt en ſeiden wor gent liede/
Eñ gauen hem ſcat eñ miede/
Eñ elc die ſtat cumde met eren/
Eñ hietſe weder thuus waert keren.

Van den ſeluen Joſephe. XXXVII.

Alle die Ieuden die quamen
In sere steden al te samen/
Eñ maerten groet hantgeslachy/
Eñ seiden: wat es vp desen dach
Ons gheschiet/ sondegs heytiuen-
Nettien ſ̄ in Josephe sriuen/
Dat hi in Iheruſalem quame/
Eñ hi vast gheleede name.
Dus quam hi/ eñ die ontsinc wale
Nychodemus in sine zale/
Eñ sesteerdene/ alsemen doe plach.
Die Ieuden vraghedē vpten andren dach:
Sech ons die waerheit te waren/
Hoe du ons dus best ontsaren?
Joseph seide in zonnarht/
Doer ic gevaen was in uwe craeht/
Eñ ic in bedingen was/
Verbeuede thuus al daer ic las/
Eñ ic sach · Ih'ſ · in diere gevare/
Alse oft eene claerheit ware/
Eñ vander vreesen vielic thant/
Doe nam hi mi bider hant/
Eñ hief mi vp/ eñ custe mi/
En seide: nu ey vervare niet di/
Ic ben Iheſus. Alse hi dit seide/
Leedde hi mi/ daer ichene leide
Een graue/ doe wistic openbare/
Dat dat selue · Ih'ſ · ware.
Althant ginegierkene benedien.
Doe leeddi mi in Arimathien/
In mijn huus/ te miere steden/
Eñ hi sprac: nu wes in vreden/
xl · daghe blijst thuus met eren/
Ic wille te minen jongers keren.

Comme dus ſonderlange wort
Wart elk vervaert dieſe hort
Eñ riepen: wapene! heytiue!
Warf geſciet int ontſen liue?

Van Symeoens tween kindren. XXXVIII.

Joſeph ſprac: o wonders des!
Dat ·Ih'c· dus verreſen es;
Maer dinc te wonderne niet clene!
Hine es verreſen niet alleene;
Maer menech van hogen doene
Renneden den pape Symeone!
Die Jheſum inden tempel ontfinc!
Doe ſijn moeder den temple ginc;
Hi hadde ·ij· ſonen! die ſijn verſeerden!
Ghi holpſe ter erden gheleden!
In hare grauen! eñ ſijn ſi niet!
Gaet tArimathien eñ ſiet!
Ghi vintſe daer in hare gebede.
Gaen wi omoedeliker ter ſtede!
Lichte ſi ſullen ons ſeggen iet!
Wat deſe verriſeneſſe beviet.
Des wordſ menech man vro was!
Daer ginghen Anna eñ Cayphas!
Nichodemus eñ Gamaliel
Eñ Joſeph ſelue alſo wel.
In Arimathia! in die ſtede!
Vonden ſiſe in hare gebede!
Met beden! die ſi daden an hem!
Brochten ſiſe in Jheruſalem
Houeſchelike beſwoerenſe ſi
Biden God Adonay!
Dat ſi hem ſelden openbare!
Of ſi ghelouden! dat ·Ihc· ware!

Die

Vs. 3. Dinc] d. i. *dit en is, dit is niet.*

Dieſe verwecte vander daat/
Dat ſijt hem ſeiden al bloot.
Carinus eñ Leontius/
Dje twee gebroederen hieten dus/
Si cruuſten hare tongen beede/
Eñ doe ſeidſi hem ghereede:
Gheeſt ons brieue/ wi ſcriuen ter ſtede/
Dat wi ſaghen eñ horden beede.

Vanden ſeluen tween kinderen. XXXIX.

Wi/ doe wi waren in dorwaerhede
Eñ andere onſe orient daer mede/
Ons quam thant aldaer gerammen
Claerheit/ gelijc der claerre zonnen.
Doe ſprac onſer aire vader
Metten patriaerken algader/
Die waren/ eñ ſeide: dit leeht
Bedier den makere der claerheit echt/
Diemen ons toe ſenden ſal.
Die Propheten ſpraken al/
Elc dat ſine/ eñ Symaen
Doude wart vro omme dit daen/
Eñ ſeide: omme deſe ſelue dinc
Waſic vro/ alſic ontfinc
Inden tempel, Jan Baptiſte
Was vro; want hijt wiſte.
Hier omme wart die viant gram.
Eñ met deſen een daer quam/
Die de porten ondoen hiet:
Wie beſtu? ſprac men/ die daer gebiet.
Anderwaeruen riep men alſo/
Eñ men antwordem de gelike doe.
Derde waeruen ſeide hi: andaet
Entie jnghen quamere toe/
Eñ ontdaden die vaſte ſlote.
Daer ſach aus die helleghe rote

Dat licht comen van hemelrike/
Eñ] couen ghemeenlike
Die helle panden prisonieren/
Die waren in swaerre manieren.
Dus brachte God in derre wijs
Die sine int Paradijs.
Te gemoete quam der partye
Enoch/ eñ sijn geselle Helye/
Diese blidelike ontfingen/
Eñ jegen die scaren gingen.
Die dief/ die bi onsen Here hinc/
Was een/ dis daer mede ghinc/
Eñ drouch ons Heren tekijn daer/
Een cruce scone eñ claer.
Dit es/ seiden si/ indien/
Dat wi gehort hebben eñ gesien
Die rechte waerheit/ eñ met .i. wort
Ne moeten wijs u screuen vort.
Ware brieuen hebben si vp gegeven/
Daer dit aldus in was bescreuen/
Eñ daertoe wonderliker dinc/
Dat ic cortelike auer ghinc.
Alsemen die brieven las auer een/
Waest alleens van den tween/
Niet eene lettre no met no min
Int deen dan dandre hadde jn.
Dese brieven/ neder eñ hoghe/
Wilden die vander synagoghe
Eñ Joseph eñ Nichodemus
Gauens transscriste Pylatus.
Dese wort eñ dese dinghe/
Die hier staen dus sonderlinge/
Staen in enen boec/ alsic west/
Die Nychodemus Ewangelie hett.
Nv hort wort/ daer wi an keren/
Vander hoghere wyaert ons Heren/
(Van desen Joseph van Arimathien
Maken hare saeslien

Die logenaren vanden Grale/
Dat ic vor niet houde altemale)
Opten .pl. ſten dach ſo ſat
Iheſus .Xpc/ eñ at
Met ſine jongers te waren/
Eñ was dat tiende verbaren/
Van dat hi vpſtont van der doot.
Hare ongheloue/ hare archeit groot
Scalt hi/ eñ beual hem dat/
Dat ſi niet en rumden die ſtat
Iheruſalem; maer ſiere gauen
Ontbeiden ſoude/ hi ſoudſe lauen
Mettier cracht van hemelrike.
Doe hiet hi hem ghemeenlike/
Dat die manne metten wiuen
Gingen vpten berch Oliuen.
Daer quamen ſi/ hi ſprac tor vre:
Gaet die werelt durenture/
Predect dewangelie/ daer gi loept/
Die ghelouet/ eñ diemen doept/
Te behoudeneſſen hi coemt.
Dies niet ghelouet es verdoemt.

Van ons Heren vpvaert. XL.

Alſe hi hem adde ghecaſtijt/
Eñ daer naer ghebenedijt/
Voer hi vp/ daer ſi toe ſaghen/
Met ſiere cracht vp gedraghen/
Eñ ſit ter rechter hant ſijns Vader/
Alſe diet noch doemen ſal algader.
Eñ alſe hi hem was vte ogen/
Nochtan ſagen ſi/ alſe die vogen/
Emmer hem te ſcouwene naer.
Doe quamen twee jngle daer/

Vs. 65. Grale] Zie hier achter.

Troeſtende eñ ſeiden hi coemt weder
Noch in derre manieren hier neder/
Dat ghine nv waren ſaghet.
Ter ſtat waert keren ſi onverſaget/
Eñ vro/ alſe die hoepten ſere,
Omme die gichten van onſen Here.
In deſen/ alſict hebbe verheeſt/
Eer gheſent was die Heilech Gheeſt/
Ghingen d'Apoſtelen te ſamen/
Eñ bi ghemeenen rade ſi namen
Hem tween/ vter jongren ſcaren/
Die ne ghene Apoſtelen en waren/
Mathijn eñ Joſeph Barſabas/
Die Symoen eñ Juden broeder was/
Eñ ons Heren mopen ſone/
Hare bede daden ſi voer die ghone/
Dat God daer vertoghen woude/
Dien men aldaer ſetten ſoude
In Judas/ des verraders/ ſtede,
Lat worpen ſi/ neder onder wet zeds/
Eñ dat lot viel vp Mathien.
Dus moeſti teenen Apoſtel dijen.
Niet dat Joſeph Barſabas
Derre dinc onwerdich was;
Maer Mathias hadde die eere/
Alduſ ſo wilt onſe Here.
Deſe Joſeph Barſabas
Leet dort gheloue/ alſict las/
Vanden Jeuden vele pinen;
Want hi prediete den ſinen.
Deſe moeſte drinken venijn;
Maer dat gheloue ſijn
Was ſo ſtaerc/ dat hem en dede
Altoes ne ghene pijnlijcheden.
Int lant van Jheruſalem
Staerf hi/ leſen wi van hem/
Sijn dach was vp de derde calende
Doerden oeſt/ alſict kende.

Van des Heilechs Gheeſt coemſt. XLI.

Opten reehten tſinxene dach/
Alſo alſict beſcreuen ſach/
Waren die jongers Godſ tſamen
In een huus/ alſe wi vernamen/
C· eñ ·xx· teere ſcaren/
Onder man eñ wijf te waren
Eñ beiden ghemeenlike/
Omme tgeloſ van hemelrike/
Eñ waren in haer ghebede:
Aldaer ſo quam daer ter ſtede
Een groot geruuſch inde lucht/
Eñ was des Heilechſ Geeſts gerucht/
Eñ vervulde groot eñ cleene
Alle die jnt huus ghemeene.
Elc ſach wp anders houet scht/
Alſe eene tonge gemaect/ ·i· lecht.
Doe ſpraken die oude metten jongen
In alre manieren van tongen.
Wv waren in Jheruſalem liede/
Doe al deſe dinc geſciede/
Van allen tongen/ diemen ſprac/
Alſi horden dat ghecrac
So groot comen in die lucht/
Liepen ſi met groter vlucht
Ten Apoſtelen/ daer elc male
Horde ſpreken ſine tale/
Eñ wilden ſeggen al openbare/
Dat dat volc al dronkijn ware;
Maer Pieter ſprac den lieden an/
Eñ ſeide; ghi Heren! ghi man!
Ne waent niet/ dat wi dronken ſijn/
Wine ontbeten noch heden wijn;

Maer

Vs. 32. Ontbeten] Let wel op het byzonder gebruik van dit woord aldier.

Maer dit es die heileghe Ghees /
Alse ghi wel hebbet verheest /
Dat het wilen was beseten
Van Gode / biden Propheten /
Eñ dese gratie heuet ghesent
Ih'c / dien ghi daet tormentt /
Dje Gods Soens es verresen.
Doe vielen si in rouwen met desen /
Eñ vrageden / wat doen wi dan /
Pieter seide; daet daeysel an /
Eñ ontfaet den heileghen Ghees /
So suldi spreken / alse ghi verheest /
Dat wi spreken met allen tongen.
Daer quamen doude mettien jongen /
Eñ vinghen herstijnden daer an /
Omtrent .ɣɣɣ. houdent man.
Dit was vp dis tsinxene dach.
Mettien voer die poerte sach
Vanden tempele / alse wijf boren /
Een man / hadde sine leden verloren /
Eñ Pieter eñ Jan
Gyngen inden temple dan /
Entis cropel lach eñ bat.
Pieter sprac: jn hebbe wat
Seluer: noch dat gaut wet ni;
Maer dat ic hebbe dat ghi die
In .Ih'c. name van Nazareene:
Stant vp eñ wes hijns selfs vene.
Hier bi so sijet menich man /
Die Pietren sere saghen an.
Pieter seide: wat soels wesen?
Wat siedi vp ons vp desen?
Wine beterden niet sine mesquame;
Maer jn des Gods Soens / .Ih'c. name /
Dien ghi voer Pylatus ontseit /
Eñ daet sulke dorperheit /
Dat ghine selue crucen daet /
In sinen name eist / dat dese gaet.

Dat

Doe quam dat Jendſce heerſcap daer/
Eñ nament hem harde naer/
Dat ſine maerten ſo groot/
Dien ſi brochten toter doot/
Eñ hebbenſe daer ghevaen/
Eñ in vangneſſen gedaen;
Maer vele/ die dat wonder ſaghen/
Eñ .Ih'c. horden gewaghen/
Gheloueden/ eñ hem wieſen an/
Dieſ daghes/ .vm. man.
Ten anderen daghe die Heren quamen/
Dieſe vreeſden eñ namen/
Eñ verboden hem meet vont
Te predekin alſulke wort
Van .Ih'c. Die Apoſtelen ſprakens
Wi ſaghen eñ horden die ſaken/
Wine conent niet ontlien/
Te ſeggene/ dat wi ebben geſien.
Dus was der heileger kerken begin/
Dus aerme lieden/ dus crane zin/
Begonſte die kerſtine wet;
Dus mach men merken/ dat geſet
Van Gode was/ dieſe began
Eñ dieſe ſtaende houd vort an.
Want/ vpt gelóue van der kerke/
Hebben ſo dele grotor clerke
Eñ ſo grote Heren geſtreeden/
Eñ doen toten daghe heden/
Alſe v wel wert cont hier naer/
Hildſe God ſelue niet claer/
Soe ware lange ter ſcende;
Nv ſtaet ſoe toter werelt ende/

Der heilogher kerken begin. XLII.

Int begin der heilegher kerke/
Die ne ghene diere clerke

Fo

Fondeerde; maer die Helege Geeſt/
Hebwi in ſcrifturen verheeſt/
Was der kerſtijnre goet gemeene/
Eñ herte eñ ziele was alleene.
Van Cypre Joſeph Barſabas
Niet hi/ die met Mathien was
Gheſet ter cuere/ hi vercochte
Sijn lant/ eñ dat gheit hi brochte/
Eñ leit ter Apoſtelen voete/
Omme dat men daer mede boete
Elken den ſinen/ dieſ heeſt naet.
Aldus deed elc/ cleene eñ groot
Vercochten huus eñ lant/
Eñ gauent in der Apoſtelen hant/
Eñ ſi gauen naer die perſone/
Elken ſinen noetdorfte ſchone.
Een Ananias eñ een Helſiere/
Sijn wijf/ daden quaden maniere;
Want ſi oec vercochten thare/
Eñ ſom tgelt in ſtilre ware
Hilden ſi; eñ Pieter heuet verheeſt/
Eñ vernaemt bi den Heilegen Geeſt/
Eñ ſcaltſe omme die quaetheit groot/
Daer vielen ſi bede neder doot.
Dan dauen vort ſane quam daer jnne
Nemen met geveinſden zinne;
d'Apoſtelen daden tekine groot/
Miraclen ſulc/ dat dieſ genoot
Noint wart gehort in gene ſage/
Eñ kerſtijnheit wies alle daghe/
So dat die leiden inder ſtraten
Hare zieke lieden/ dorder baten/
Dat Pieters ſcade/ alſe hi lede/
Op hem quamt; want die ziechede

Ware

Vs. 31. Hage.] Beteekent hier eene echte, ware geſchiedenis, anders duidt het een fabel aan.

Vs. 35. Scade] Is hier *ſchaduw*, *umbra*. Waar van uit vervolg nader.

Ware quite ſaken tijt.
Des hadde dat Ieudſce paeſcap nijt /
Eñ hebben dApoſtelen gedaen
Eñ in gevangneſſe gedaen.
Nachtſ quam dingel eñ ontdede
Die doren / eñ leddeſe uit mede /
Eñ gingen tilekt inden temple /
Eñ leerden den volke goede exemple.
Doe quamen die Heren eñ met beden /
Eñ leededſe demen met vreden ;
Want ſi ontſaghen der meenten daet /
Eñ ſettenſe midſ in haren raet.

Van den ·vij· Dyaken. XLIII.

Die Biſſcop ſtont op daer ter ſtut /
Eñ ſeide: wi verbooden v dat /
Dat ghi niemene en caſtiet /
Indien nam daer ghi dpiget.
(Hine wilde niet ·Hi'm· noemen)
Nv eſ die dinc ſo verre comen /
Dat ghi hebbet aldie port
Vervullet al / eñ in dat wort.
Si ſeiden: bet doetmen / dat wille God /
Dan men doet der liede gebot.
Omme dit wort ſo waerñ gram.
Gamaliel dat wort op nam /
Een out man / wett eñ ſere wijſ /
Eñ dien oec al vdlt gaf prijs /
Eñ hiet dApoſtelen buten weſen.
Aldus begonſte hi van deſen:
Ghi liede / ſprac hi / van Iſrael /
Nv hort eñ verſtaet mi wel !
Ne ſijt te haeſtich noch te zwaer
Deſen lieden / radic voruaer ;

Vs. 47. Meenten] d. i. gemeente.
Vs. 4. Nam] L. name.

Want ſijn dit gebeinſde dinghen
Van den lieden ſonderlinghe/
So moet neemen ſwaren val:
Eñ eiſt van Gode comen al/
So moet emmer ſtaende bliuen/
Hier omme laet ·i· ſtic dit driuen.
Doe proeuedi hem ouerwaer
Met ghеſcrichte/ harde claer/
So dat ſijn raet daer wart gedaen/
Eñ men liet dApoſtelen gaen;
Maer eer waerſi gegeſelt wel/
Dattem al root wart dat vel/
Si gingen danen blide eñ vro/
Dattem comen was alſo/
Dat ſi ſmerte eñ meſquame
Dogeden omme ·Ih'c· name.
Herſtijnheit wies emmer an/
Doe maerten die Apoſtelen dan
·bij· Dyaken van goeder namen/
Dat ſi tfolc ſouden tſamen
Van werleker dinc verſien;
Entie Apoſtelen ſouden plien
Predecragen/ eñ ſijn in beden.
Daer ſo coren ſi vter ſteden
Steuene/ Phillippe/ Prothorus/
Nychanor/ Chimo/ Nicholaus
Eñ Permenas/ deſe ſeuene
Hadden name van goeden ieuene.
Ouer hen baden ſi in haer gebede
dApoſtelen/ eñ liden hē mede
Die hant vpt hooft/ eñ eodrenſe bracht
Te berechtene haer ambacht.
Dwort Gods wies in die ſtat/
Eñ vele papen gelooueden an dat/
En dat herſtijnheit dat wies
Alle daghe/ ſijt ſeker dies.

Hoe

Vs. 43. Beden] d. i. *gebeden. praeces.* Zie hier voor Kap. XL. vs. 26.

Hoe ſteven was ghedoot. XLIIII.

Stephanus was in die ſtede
Vul ons Heren gratie mede/
Meneghe miracle geſciede
Bi hem onder vele liede/
So dat die Ieuden diſputeren
Op hem/ eñ conſtet niet verweren;
Want die Heilege Gheeſt ſprac vor hem.
Doe namen ſi in Iheruſalem
Valſche orconden/ dis ſeiden des/
Dat hi der wet Moyſes
Eñ Gode lachter hadde geſproken/
Dies heuet hi hem/ die dit geſtoken/
Ghenouch gedaen vor alden raet.
Doe ſeidi vort hart eñ quaet.
Hebdi oint gheſijn ſekerlike
Iegen Gode van hemelrike/
Dat ghi den Heilegen Geeſt niet ghelouet.
Mettien hief hi op dat houet/
Eñ ſeide: ic zie den hemel ondaen/
Eñ ·Ih'm· ·Xp'm· ſelue ſtaen
Toter rechter hant ſijns Vader.
Doe ſtopten ſi die oren alle gader/
Alſo oft hem allen rechtſ meſquame/
Dat ſi horden ·Ih'c· name.
Altehant worpſine vter ſtede/
Entie op hem valſche waerhede
Seiden/ leiden hare cleder
Bi Sauls voete/ diene hadde leder/
Van jemene vanden Ieuden el;
Want hi was den kerſtinen fel.
Daer worpſine met ſteenen doot/
Alſe hi ſtont indie meeſte noot/
Seidi: nu vergevet hem Here
Hare zonden; want ſi min no mere

Ne weten / dat ſi doen meſdaet /
In deſen hem dat lijf vte gaet.
Dit was deerſte maertelare /
Doer · Ih'm · inder kerſtijnre ſcare.
Deſe perſecutie / deſe mort
Dreef alle die deſciplen vter port;
Want ſoe was groot eñ ghemene /
Sonder die Apoſtelen alleene /
Die bleuen binnen / gelijc den herden /
Die de wuluen gerne werden /
Wandere gingen verre eñ na /
In Judea / in Samaria.
Doc waerre vele / die alte hant
Slechtſ rumden der Joden lant /
Alſe Marthe dede eñ Marie
Eñ Maximini entie paertie /
Waermen af ſal ſeggen hier naer
Hare auenture eñ waer.

Hoe Jacob die minder Biſſcop wart. XLV.

Nv verſaghen dApoſtelen wel /
Datte die Ieuden waren fel /
Datten ſtonde om volc te leerne /
Enten heidinen te keerne.
In deſen ſo vor penſen ſi hem /
Den kerſtinen in Jheruſalem
Te latene / dien ſi mogen horen;
Si hebben biſſcop daer vercoren
Den minderen Jacob / in die ſtede /
Eñ leiden hem vp die hande mede
Pieter / Jan / Jacob de grote /
Eñ wijedene biſſcop ouer de rote:
Noch daer men biſſcop wijen moet /
Noch eiſt recht / datment metten dien doet.
Maer Saulus ſcuerde tkerſtijnhede /
Eñ vinc wiue eñ manne mede /

Die kerſtijn name adde ontſaen /
En heeſſe in priſoene gedaen.
Die vter ſtat waren geſteken /
Ginghen dwort ons Heren ſpreken
Omme eñ omme / verre eñ na.
Phillip quam in Samaria /
Die dpaken Steuens geſelle.
Daer was een Symoen / een felle /
Een touerare / die verkeerde de ſtede;
Maer Phillip predicte mede /
Eñ dede miracken ouer grote /
Eñ doeptere eens mekele rots.
Alſe ſulc wonder ſach Symoen /
Eñ hijt ſelue en conſte gedoen /
Liet hi hem dopen ten beginne.
Met eenen gevenijnden zinne /
Dattem Phillip te min wor wachte /
Dat hi dien aert entie cvachte
Leeren mochte / die Phillip dede.
Te Iheruſalem / in die ſtede /
Obam mare / eñ men deet verſtaen /
Dat Samaria hadde ontfaen
Ons Heren wort / ſi ſenden dan
Pieteren te hem eñ Jan /
Dat ſi den Heilegen Geeſt ſouden ontfaen /
Daer ſi die hant vp leiden ſaen ;
Want dat recht was algemene
Der ·xij· Apoſtelen alleene.
Noch heden en vermt niemen el
Dan biſſcoppe / weetmen wel.
Alſi dus quamen / wie / die gelouet /
Leiden ſi die hant vp thouet /
Vp dat ſi doepſel hadden ontfaen /
Eñ dan ontfingen ſi ſaen
Den Heilegen Geeſt / eñ ſpraken wale
Alrehande liede tale.

Int

Vs. 28. Mekele] d. i. *groot*, *magnus*. Zie de aanteekening achter dit deel.

Int beghin der heileger kerken
Was noot dus gedaenre gewerken/
Omme dat volc te bringene mede
Met miraclen ten kerstijnhede.

Van Symoene den touerare. XLVI.

Teerst dat Symoen/ die touerrare/
Dit wonder dus sach openbare/
Dat si den Heileghen Geest dus gauen/
Brochti vele gheltsen hauen/
Omme te copene die mogenthede.
Pieter seide aldaer ter stede:
Dijn ghelt en dine haue si
In verdoemenessen metti;
Dijn herte en es in Gode niet recht/
Omme dattu souds wanen echt/
Dat Gods ghichte te copene ware:
Bidt Gode/ dien du verbolges swaere/
Dat hijt di moete vergeven.
Van desen Symoene es bleuen
Symonie hare name/
Die vor Gode es onbequame.
Dese selue Phillip doepte daer naer
Van Ethyopen ouerwaer
Candacis der Coninghinnen seriant/
Die hare tresore hadde in hant.
Ethyopen leghet bi Endi/
Een wie daer Coninghinne si/
Die heet Candacis bi namen/
Een indie lande en quamen
Anders Coningen/ daer vrouwen.
Dese Phillips hadde in trouwen
Een wijf en drie dochtren daer bi/
Prophetessen so waren si
Alle drie indie nieuwe wet.
Sijn graf dat was hem gheset

Tote Ceſarien / indie ſtede /
Daer liggen ſine drie dochtren mede /
Mageden eñ propheteſſen /
Dus vinden wijt in waerre leſſen.
Saulus hine vermeet hem niet /
Hine dede ſcade eñ verdriet
Dytie kerſtinen / hi was raſſch:
Doe nam hi lettren in Damaſſch
Te vaerne / eñ oec te vane
Die kerſtine wort hẽ traken ane.
Indien weghe quam hem daer
Een licht vanden hemele claer /
Eñ ſloughene daer ter neder /
Oec ſprac hem ene ſtemme weder:
Waer omme ſtrijdſtu te mi waert?
Hetſ di ſwaer ſtunen iegen den gaert.
Here ſprac hi: wie beſtu dan?
Ic ben · Ih'c · / dien du ſtrijtſ an /
Eñ onſe Here ſelde / wien hi woude /
Dat hi te Damaſch ſouken ſoude.
Doe ſtont hi vp blent vander erde /
Eñ men ledene ſiere verde
Tote Damaſch / indie ſtede.
Daer ontfinc hi doepſel mede /
Eñ ſine ogen worden claer.
Doe ginc hi predeken openbaer
Dat kerſtijn geloue den Ieuden.
Aldaer leeddene die quade reuden /
Die borghers waren in die port /
Laghedene / eñ haddene vermort;
Ne maer dattene die Ieuden thanden
Ouer den muur met eere manden
Neder lieten / eñ hi ontginc.
Hier latic der Apoſtelen dinc /

Vs. 64. Dinc] Dit woord is hier van denzelfde druk als by MALIS STOKE I. B. vs. 182. Der *Apo dine* beteekent hier ook *het leven en ſterven der Apoſ*

Teſ ickere weder come an/
Eñ ſal v vort ſeggen dan
Van onſer Vrouwen/ van hare vpvaert/
Te hemele was gheopenbaert.
Mpletus ſcreuere af/ dat hi wiſte
Bi ſente Janne ewangeliſte.

Ditſ tprologhe van onſer Vrouwen. XLVII.

Vrouwe! moeder alre vroude!
Fontcine van onſen behoude!
Precieus bouen allen goude!
Dierſt alre ſteenen menechfoude!
Mi bedinken mine ſcoude/
Die ic wrochte in onghedoude.
Nv waert tijt/ dat ic mi ſcoude/
Eñ ic bade omme uwe houde.
Dies ſo biddic een deel boude/
Welken tijt ſo mijn herte ſpoude/
Datſ alſe dende coemt van mire oude/
Voet mi vanden helſchen coude/
Dat mi dat vier niet en beſcoude/
Laat tfleeſch hem mingen metter moude.
Ghehinghet/ Vrouwe! dat die zondaren
Leſen eñ horen v vpvaren/
Alſo alſement beſcreuen vint/
Hv es die waerheit al behint
Eñ wi ſijn hier inden waen/
In uwer namen willict ontfaen.
Some ſcriſturen ſi belgen
Vander moeder Gods Marien/
Dat ſoe vpt ander jaer daer naer/
Naer ons Heren vpvaert claer/

Men-

Wy merken dit hier aan, om dat HUYD. in zyne aanteek. ter aangeh. plaats, dit gebruik van ons woord *dine* voor zeer zeldzaam houdt.

Menſcelikken ende dedes/
Eñ ſoe int ſelue jaer oec mede
Met vleeſche vp voer ouer een.
Nv dinct mi ſeggen Damaſceen
Dat ſoe met Janne ewangeliſte/
Die hare heimelicheit wiſte/
Leuede .xxiiij. jaer/
Onſe Here ſelue weet dat waer.
Hier volghen wi Miletus das/
Die biſſcop te Samarien was/
Eñ ſeit/ het ſeidem ſente Jan/
Nv hort hoe dat hijs began.

Myletus van onſer Vrouwen. XLVIII

Myletus ſpreect dus/ alſict las/
Een Leonius met ons was/
Eñ met dien Apoſtelen mede/
Die den woch liet der waerhede/
Hetſ waer der Apoſtelen vite
Screef hi ſam wel eñ met vlite;
Maer haer leuen eñ haer caſtien
Screef hi al wtl hereſijen.
Onſer Vrauwen ende eñ hare vpvaert
Screef hi alſo hinderwaert/
Dat die kerke ſcuwet die wort/
Eñ daer toe leſen niet en hort;
Maer dat wi horden eñ wiſten
Van ſente Janne ewangeliſten/
Dat ſullen wi hier ſekerlike
Scriuen/ wel eñ properlike.
Alſe onſe Here den jongelinc/
Daer hi anden cruce hinc/
Janne ſiere moeder beual/
Doe bleef ſij in ſiere hoeden al/
Tote dien dat elc Apoſtel nam
Sijn lant/ dattem ane quam:

In te predekene nam Jan
Epheſum; want het viel hem an/
Eñ onſe Vrouwe bleef algader
Met ſire moeder/ met ſinen vader
Beneden den berch der Oliuen.
Ouer dander jaer/ horen wi ſcriuen/
Dat ·Ih'c· ·Xpc· te hemele clam
Onſer Vrouwen int herte quam
Dat ghepens van haren ſone/
Eñ ſoe wart wenende omme tgone/
Eñ dinghel die quam te hare/
Dieſe groete al openbare/
Eñ brachte van ere palmen een rijs/
Dat wies indat Paradijs;
Dit hebbic di brocht/ dus hare/
Dit ſultu voer dine bare
Doen draghen; want inden derden dage
Wert dine ziele/ ſonder zaghe/
Van dinen lachame ontfaen/
Eñ dijns ontbeit/ ſonder waen/
Die Gods ſone entie dine/
Eñ alle die gheſellen ſine
Ontbeiden dijns met haerre partije.
Doe antworde aldus Marie:
Ic bidde dat d'Apoſtelen tſamen
Te mi comen in Gods namen.
Dinghel ſeide: dit ſal weſen/
Eñ hi ſciet danen met deſen.

Hoe die Apoſtelen quamen tote hare. XLIX.

Maria heeft die palmen ontfaen/
Die ſere claer was/ ſonder waen/
Eñ drouchſe in hare hant
Opten Oliuen berch te hant.
Eñ alſe tgebode was gedaen/
Keerde ſoe weder neder ſaen.

Eñ ſente Jan / die aldoe was /
In Epheſum / alſict las /
Die was daer brocht alte hant;
Elc Apoſtel / in dat lant /
Dat hi predecte / wart gedraghen /
Sonder pine in corten daghen /
Ja jn eere onlangere ſtont /
Daer onſe Vrouwe hiet ongeſont /
Eñ Paulus eñ Barnabas
Quamen daer / ſijt ſeker das.
Elc heuet anderen gegroet /
Eñ wonderdem in haren moet /
Hoe dat elc van fiere ſtat
Daer comen was / eñ omme wat;
Da dat elkerlijc verkende /
Dat was om ouſer Vrouwen ende.
In huus ſo ſijn ſi gegaen /
Eñ groeten Marien ſaen.
Weder ſo heeſt ſoeſe gegroet /
Eñ ſeide: God / die Here goet /
Heuet mi nv ghehort indien /
Dat ic d macht ane ſien.
Nv biddic dat ghi waect vor mi
Onthier ent die wile ſi /
Dat God coemt / hi ontfaet
Mine ziele / alſoe woch gaet.
Di ſeiden: dat ſijt gerne daden /
Alſi aldus waren beraden /
Eñ bi onſer Vrouwen ſaten /
Eñ Gode loueden vtermaten /
Alſt quam anden derden daghe /
Omtrent tierdſe / dans gene ſaghe /
Quam hem allen een ſlaep an /
Die daer waren / wijf eñ man;

Vs. 21. Elkerlijc] d. i. *ieder hunner.* Zie de a achter het I. D. bl. 51.

Sonder dApoſtelen alleene/
So ſliept al groot eñ cleene/
Eñ drie magheden/ diere waren.
Doe ſo quam aldaer gevaren
Ih'c ·Xpc· met ſinen houe/
In ſange eñ oec in Godſ loue/
Eñ jn claerheit oec nochtan.
Ih'c· ſprac ſiere moeder an:
Com/ mijn moeder! vp verheuen/
Com/ int euwelike leuen.
Die viel ſoe neder vptie erde/
Eñ anebedens met groter werde/
Eñ dancte mede onſen Here/
Doe ſine dierne coes tiere eere/
Daer hiſe toe brochte mildelike.
Eñ ſoe ſeide deſe gelike:
God van alre bliſcap! ghedinc
Doer dine ere/ mijns aermine/
Du weteſ eñ hetſ di bekint/
Hoe ic di hebbe ghemint/
Eñ gewacht eñ verholen
Den ſcat/ dien du mi hadſ bevolen.
Ontſaerme di mijns/ eñ gef mi vrede
Vanden jnglen der deemſterhede/
Dat mi niet en come te gemoete
Sathanaſ volc ſere onſoete/
Eñ ic die quade niet en ſie
Comen te ghemoete mie.
Ih'c· antwordde deſe dine:
Doe ic andien cruce hinc/
Quam hi tote mi aldaer;
Maer/ alſe hi niet en vant een haer
Ane mi/ daer hi an talen mochte/
Vloe hi te barenteert onſochte.
Du ſultene ſien den quaden geeſt/
Daer dat die menſchelichede heeft;
Want bidi du moets enden mede
Vadie rechte menſcelichede;

Hoe ſteven was ghedoot. XLIIII.

Stephanus was in die ſtede
Vul ons Heren gratie mede/
Meneghe miracle geſcieds
Bi hem onder vele liede/
So dat die Ieuden diſputeren
Op hem/ eñ conſtet niet verweren;
Want die Heilege Gheeſt ſprac vor hem.
Doe namen ſi in Iheruſalem
Valſche orconden/ dis ſeiden des/
Dat hi der wet Moyſes
Eñ Gode lachter hadde geſproken/
Dies heuet hi hem/ die dit geſtoken/
Ghenouch gedaen vor alden raet.
Doe ſeidi vort hart eñ quaet.
Hebdi oint gheſijn ſekerlike
Iegen Gode van hemelrike/
Dat ghi den Heilegen Geeſt niet ghelouet.
Mettien hief hi op dat houet/
Eñ ſeide: ic zie den hemel ondaen/
Eñ ·Ih'm· ·Xp'm· ſelue ſtaen
Toter rechter hant ſijns Vader.
Doe ſtopten ſi die oren alle gader/
Alſo oft hem allen rechtſ meſquame/
Dat ſi horden ·Ih'c· name.
Altehant worpſine vter ſtede/
Entie op hem valſche waerhede
Seiden/ leiden hare cleder
Bi Hauls voete/ diene hadde leder/
Van jemene vanden Ieuden el;
Want hi was den kerſtinen fel.
Daer worpſine met ſteenen doot/
Alſe hi ſtont indie meeſte noot/
Seidi: nu vergevet hem Here
Hare zonden; want ſi min no mere

Ne weten/ dat ſi doen meſdaet/
In deſen hem dat lijf vte gaet.
Dit was deerſte maertelare/
Doer Ih'm inder kerſtijnre ſcare.
Deſe perceeucie/ deſe mort
Dreef alle die deſciplen vter port;
Want ſoe was groot eñ ghemene/
Sonder die Apoſtelen alleene/
Die bleuen binnen/ gelijc den herden/
Die de wuluen gerne werden/
Dandere gingen verre eñ na/
In Judea/ in Samaria.
Oec waerre vele/ die alte hant
Slechtſ rumden der Joden lant/
Alſe Marthe dede eñ Marie
Eñ Maximini entie paertie/
Daermen af ſal ſeggen hier naer
Hare auenture eñ waer.

Hoe Jacob die minder Biſſcop wart. XLV.

Nv verſaghen d'Apoſtelen wel/
Datt' die Ieuden waren fel/
Datten ſtonde om volc te leerne/
Enten heidinen te keerne.
In deſen ſo vor penſen ſi hem/
Den kerſtinen in Jheruſalem
Te latene/ dien ſi mogen horen;
Si hebben biſſcop daer vercoren
Den minderen Jacob/ in de ſtede/
Eñ leiden hem vp die hande mede
Pieter/ Jan/ Jacob de grote/
Eñ wijdene biſſcop oüer de rote:
Noch daer men biſſcop wijen moet/
Noch eiſt recht/ datment mettem drien doet.
Maer Saulus ſcuerde tkerſtijnhede/
Eñ vinc wiue eñ manne mede/

Die kerſtijn name ende ontfaen/
En heeſſe in priſoene gedaen.
Die vter ſtat waren geſteken/
Ginghen voort ons Heren ſpreken
Omme eñ omme/ verre eñ na.
Phillip quam in Samaria/
Die dyaken Steuens geſelle.
Daer was een Symoen/ een ſelle/
Een touerare/ die verkeerde de ſtede;
Maer Phillip predeerde mede/
Eñ dede miracien ouer grote/
Eñ doeptere eens mekele rote.
Alſe ſulc wonder ſach Symoen/
Eñ hȳt ſelue en conſte gedoen/
Liet hi hem doepen ten beginne.
Met eenen gedenſinden zinne/
Datrem Phillip te min vor wachte/
Dat hi dien aert entie cvachte
Leeren mochte/ die Phillip dede.
Te Iheruſalem/ in die ſtede/
Doen mare/ eñ men deet verſtaen/
Dat Samaria hadde ontfaen
Ons Heren wort/ ſi ſenden dan
Pieteren te hem eñ Jan/
Dat ſi den Heilegen Geeſt ſouden ontfaen/
Daer ſi die hant vp leiden ſaen;
Want dat recht was algemene
Der .xij. Apoſtelen alleene.
Noch heden en vermt niemen el
Dan biſſcoppe/ weetmen wel.
Alſi dus quamen/ wie/ die gelouet/
Leiden ſi die hant vp thouet/
Vp dat ſi doepſel hadden ontfaen/
Eñ dan ontſingen ſi ſaen
Den Heilegen Geeſt/ eñ ſpraken wale
Alrehande liede tale.

Vs. 28. Mekele] d. i. groot, magnus. Zie koning achter dit deel.

Int beghin der heileger kerken
Was noot dus gedaenre gewerken/
Omme dat volc te bringene mede
Met miraclen ten kerſtijnhede.

Van Symoene den touerare. XLVI.

Teerſt dat Symoen/ die touerrare/
Dit wonder dus ſach openbare/
Dat ſi den Heilleghen Geeſt dus gauen/
Brochti vele ghelts eñ hauen/
Omme te copene die mogenthede.
Pieter ſeide aldaer ter ſtede:
Dijn ghelt eñ dine haue ſi
In verdoemeneſſen metti;
Dijn herte en es in Gode niet recht/
Omme dattu ſouds wanen echt/
Dat Gods ghichte te copene ware:
Bidt Gode/ dien du verbolges ſwaere/
Dat hijt di moete vergeven.
Dan deſen Symoene es bleuen
Symonie hare name/
Die vor Gode es onbequame.
Deſe ſelue Phillip doepte daer naer
Dan Ethyopen ouerwaer
Candacis der Coninghinnen ſeriant/
Die hare treſore hadde in hant.
Ethyopen leghet bi Endi/
Eñ wie daer Coninghinne ſi/
Die heet Candacis bi namen/
Eñ indie lande eñ quamen
Anders Coningen/ dan verdriven.
Deſe Phillips hadde in trouwen
Een wijf eñ drie dochtren daer bi/
Propheteſſen ſa waren ſi
Alle drie indie nieuwe wet.
Sijn graf dat was hem gheſet

Tote Ceſarien / indie ſtede /
Daer liggen ſine drie dochtren mede /
Mageden eñ propheteſſen /
Dus vinden wijt in waerre leſſen.
Saulus hine vermeet hem niet /
Hine dede ſcade eñ verdriet
Optie kerſtinen / hi was raſſch:
Doe nam hi lettren in Damaſſch
Te vaerne / eñ oec te vane
Die kerſtine wort hẽ traken ane.
Indien weghe quam hem daer
Een licht vanden hemele claer /
Eñ ſloughene daer ter neder /
Oec ſprac hem ene ſtemme weder:
Waer omme ſtrijdſtu te mi waert?
Hetſ di ſwaer ſtunen iegen den gaert.
Here ſprac hi: wie beſtu dan?
Ic ben · Ih'c · / dien du ſtrijtſ an /
Eñ onſe Here ſelde / wien hi woude /
Dat hi te Damaſch ſouken ſoude.
Doe ſtont hi vp blent vander erde /
Eñ men ledene ſiere verde
Tote Damaſch / indie ſtede.
Daer ontſinc hi doepſel mede /
Eñ ſine ogen worden claer.
Doe ginc hi predeken openbaer
Dat kerſtijn geloue den Ieuden.
Aldaer leeddene die quade reuden /
Die borghers waren in die port /
Laghedene / eñ haddene vermort;
Ne maer dattene die Ieuden thanden
Ouer den muur met eere manden
Neder lieten / eñ hi ontginc.
Hier latic der Apoſtelen dinc /

Vs. 64. Dinc] Dit woord is hier van denzelfden druk als by MALIS STOKE I. B. vs. 182. Der *dinc* beteekent hier ook *het leven en ſterven der*.

Tes ichtere weder come an/
Eñ sal v vort seggen dan
Van onser Vrouwen/ van hare vpvaert/
Te hemele was gheopenbaert.
Mytetus screuere af/ dat hi wiste
Bi sente Janne ewangeliste.

Dit/ tprologhe van onser Vrouwen. XLVII.

Vrouwe! moeder alre vroude!
Fonteine van onsen behoude!
Precieus bouen allen goude!
Dierst alre steenen menechfoude!
Mi bedinken mine scoude/
Die ic wrochte in onghedoude.
Nv waert tijt/ dat ic mi scoude/
Eñ ic bade omme uwe houde.
Dies so biddic een deel boude/
Welken tijt so mijn herte spoude/
Datſ alse dende coemt van mire oude/
Hoet mi vanden helschen coude/
Dat mi dat vier niet en bescoude/
Laat tfleesch hem mingen metter moude.
Ghehinghet/ Vrouwe! dat die zondaren
Lesen eñ horen v vpvaren/
Also alsement beschreuen vint/
Hv es die waerheit al behint
Eñ wi sijn hier inden waen/
In uwer namen willict ontsaen.
Some scrifturen si belsen
Vander moeder Gods Marien/
Dat soe vpt ander jaer daer naer/
Naer ons Heren vpvaert claer/

Men-

Wy merken dit hier aan, om dat HUYD. in zyne aanteek. ter aangeh. plaats, dit gebruik van ons woord *dine* voor zeer zeldzaam houdt.

Menſcelikken ende dedes/
Eñ ſoe int ſelue jaer oec mede
Met vleeſche vp voer ouer een.
Nv dinct mi ſeggen Damaſceen
Dat ſoe met Janne ewangeliſte/
Die hare heimelicheit wiſte/
Leuede .xxiiij. jaer/
Onſe Here ſelue weet dat waer.
Hier volghen wi Miletus das/
Die biſſcop te Samarien was/
Eñ ſeit/ het ſeidem ſente Jan/
Nv hort hoe dat hijs began.

Myletus van onſer Vrouwen. XLVII.

Myletus ſpreect dus/ alſiet las/
Een Leonius met ons was/
Eñ met dien Apoſtelen mede/
Die den woch liet der waerhede/
Hetſ waer der Apoſtelen vite
Screef hi ſom wel eñ met vlite;
Maer haer leuen eñ haer caſtien
Screef hi al vul hereſijen.
Onſer Vrouwen ende eñ hare vpvaert
Screef hi alſo hinderwaert/
Dat die kerke ſcuwet die wort/
Eñ daer toe leſen niet en hort;
Maer dat wi horden eñ wiſten
Van ſente Janne ewangeliſten/
Dat ſullen wi hier ſekerlike
Scriuen/ wel eñ properlike.
Alſe onſe Here den jongelinc/
Daer hi anden cruce hinc/
Janne ſiere moeder beual/
Doe bleef ſi in ſiere hoeden al/
Tote dien dat elc Apoſtel nam
Sijn lant/ dattem ane quam:

In te prdeheme nam Jan
Epheſum; want het wel hem an/
Eñ onſe Vrouwe bleef algader
Met ſire moeder/ met ſinen vader
Beneden den berch der Oliuen.
Ouer dander jaer/ horen wi ſcriuen/
Dat ·Ih'c· ·Xpc· te hemele clam
Onſer Vrouwen int herte quam
Dat ghepens van haren ſone/
Eñ ſoe wart wenende omme tgone/
Eñ dinghel die quam te hare/
Dieſe groete al openbare/
Eñ brachte van ere palmen een rijs/
Dat wies indat Paradijs;
Dit hebbic di brocht/ dus hare/
Dit ſultu voer dine bare
Doen draghen; want inden derden dage
Wert dine ziele/ ſonder zaghe/
Van dinen lachame ontſaen/
Eñ dijns ontbeit/ ſonder waen/
Die Gods ſone entie dine/
Eñ alle die gheſellen ſine
Ontbeiden dijns met haerre partije.
Doe antworde aldus Marie:
Ic bidde dat d'Apoſtelen tſamen
Te mi comen in Gods namen.
Dinghel ſeide: dit ſal weſen/
Eñ hi ſciet danen met deſen.

Hoe die Apoſtelen quamen tote hare. XLIX.

Maria heeft die palmen ontfaen/
Die fere claer was/ ſonder waen/
Eñ drouchſe in hare hant
Opten Oliuen berch te hant.
Eñ alſe tgebode was gedaen/
Keerde ſoe weder neder ſaen.

Eñ ſente Jan / die aldoe was /
In Epheſum / alſict las /
Die was daer brocht alte hant;
Elc Apoſtel / in dat lant /
Dat hi predecte / wart gedraghen /
Sonder pine in corten daghen /
Ja jn eere onlangere ſtont /
Daer onſe Vrouwe hiet ongeſont /
Eñ Paulus eñ Barnabas
Quamen daer / ſijt ſeker das.
Elc heuet anderen gegroet /
Eñ wonderdem in haren moet /
Hoe dat elc van fiere ſtat
Daer comen was / eñ omme wat;
Als dat elkerlijc verkende /
Dat was om ouſer Vrouwen ende.
In huus ſo ſijn ſi gegaen /
Eñ groeten Marien ſaen.
Weder ſo heeſt ſoeſe gegroet /
Eñ ſeide: God / die Here goet /
Heuet mi nv ghehort indien /
Dat ic v mach ane ſien.
Nv biddic dat ghi waect vor mi
Onthier ent die wile ſi /
Dat God coemt / hi ontfaet
Mine ziele / alſoe mach gaet.
Si ſeiden: dat ſijt gerne daden /
Alſi aldus waren beraden /
Eñ bi onſer Vrouwen ſaten /
Eñ Gode loueden vtermaten /
Alſt quam anden derden daghe /
Omtrent tierdſe / dans gene ſaghe /
Quam hem allen een ſlaep an /
Die daer waren / wijf eñ man;

Vs. 21. Elkerlijc] d. i. *ieder hunner.* Zie de achter het I. D. bl. 51.

Sonder d'Apoſtelen alleene/
Sa ſliept al groot eñ cleene/
Eñ drie magheden/ diere waren.
Doe ſo quam aldaer gevaren
Ih'c ·Xpc· met ſinen houe/
In ſange eñ oec in Godſ loue/
Eñ jn claerheit oec nochtan.
Ih'c· ſprac ſiere moeder an:
Com/ mijn moeder! vp verheuen/
Com/ int euwelike leuen.
Die viel ſoe neder vptie erde/
Eñ anebedene met groter werde/
Eñ dancte mede ynſen Here/
Doe ſine dierne coes tiere eere/
Daer hiſe toe brochte mildelike.
Eñ ſoe ſeide deſe gelike:
God van alre bliſcap! ghedinc
Doer dine ere/ mijns aerminc/
Du weteſ eñ hetſ di bekint/
Hoe ic di hebbe ghemint/
Eñ gewacht eñ verholen
Den ſcat/ dien du mi hadſ bevolen.
Ontfaerme di mijns/ eñ gef mi vrede
Vanden jnglen der deemſterhede/
Dat mi niet en come te gemoete
Sathanas volc ſere onſoete/
Eñ ic die quade niet en ſie
Comen te ghemoete mie.
Ih'c· antwordde deſe dinc:
Doe ic andien cruce hinc/
Quam hi tote mi aldaer;
Maer/ alſe hi niet en vant een haer
Ane mi/ daer hi an talen machte/
Vloe hi te barenteert onſochte.
Du ſultene ſien den quaden geeſt/
Naer dat die menſchelichede heeft;
Want bidi du moets enden mede
Nadie rechte menſcelichede;

Maer hi en ſal di niet moghen deren;
Ic bem diene di ſal verweren.
Com! want dijns ontbeit gemeenlike
Tridderſcap van hemelrike
Di te bringene int Paradijs.
Alſe hi ſprac in derre wijs,
Eſ Maria te bedde gegaen,
Eñ gaf vpdie ziele ſaen.
Die Apoſtelen ſagen daer
Hare ziele ſo dore claer,
Dat ghene ſterfelike tonge
Noch geſeide, noch geſonge.
Den Apoſtelen ſprac onſe Here:
Neemt den lachame met groter ere.
An de zuud oeſt zide vander ſtat
Eſ een graf, legtene indat,
Eñ ontbeit mijns, ic ſal comen.
Michiel heuet die ziele genomen,
Die meeſter vanden Paradiſe,
Eñ onſe Here in derre wiſe,
Die eſ metter jnglen ſcaren
Vp te hemele ghevaren.]

Hoe menſe ten graue drouch. L.

Dje drie mageden, die int waken
Mede waren te derre ſaken,
Hebben den lachame gedwegen,
Alſe volc van ordinen pleghen,

5

Vs. 92. Den lachame] Merkt hier op dat onze O den dit woord manlijk gebruikten, daar het by ons on dig is. De voorbeelden hier van zijn meer voorhand Zie het volg. Hoofdſt. vs. 3. doch wy teekenen het h aan, dewijl er in de nieuwe uitgaave van *Hoofſt* Naamlijst niets van gemeld wordt.

Eñ alſoe was van clederen bloot/
Quam die claerheit daer ſo groot/
Ghene ogen en conſtſe gheſien/
Al mochtmenſe taſten indien.
Die bare heuet Pietre geheuen
Ten houede/ eñ Pauwels hem beneven/
Eñ ſongen eñ loueden anſen Here/
Dander ſongen mede ſere.
Jan ginc voren/ hare ſone/
Entie palme drouch die ghone.
Eene crone/ alſt van ſwerke ware/
Quam ouer den lachame dare/
Ghelijc/ alſemen ſcouwet ane/
Eenen ringc/ omtrent de mane.
Een groot here van jngelen houen
Singhende/ eñ Gode louen;
So dat derde weder clanc/
So groot/ ſo ſcone was die ſanc.
Vele volcs trac vte dan/
Bi naer .xm. man
Vte Jheruſalem/ der port.
Alſt dit hebben ghehort/
Wonderde hem in haer gedorhte/
Wat dinghe dat dit weſen mochte.
Alſo/ dat ſi hebben bekent/
Dat .Jh'c. moeder es gehent/
Eñ dat es ſiere jongren ſcare/
Die ſo ſinghen omme hare.
Met deſen hebben ſi die bare geſien/
Met groter vrouden/ henen tien.
Doe was daer der papen een/
Die dalre waerbaerſte ſceen/
Eñ ſprac in erren worde/
Alſe hi gheene feeſte horde:
Siet waermen tabernacle draghet/
Des gheens/ die ons heeft gelaget/
Eñ onteert heeft/ eñ ontgoet/
Siet weic eere men hem doet.

Doe liep hi omme/ eñ wilde dare
Dbedde af werpen metter bare.
Doe worden hem die handen drage
Al vort toten hellebooghe/
Eñ hi bleef cleuende ande bare/
Eñ wart ghepijnt harde ſware.
Dingelen maecten dander blent
Die daer waren al omtrent.
Doe riep die Iuede: ic bidde di/
Pieter! ontſaermе di van mi/
Mi eſ ſo wee/ ic en weet wat ic doe.
Pieter ſprac: mine gaetſ niet toe;
Maer wiltu met herten gelouen
An Iheſum/ die God eſ hier bouen/
So ruſſe dbedde/ eñ ſech tgone:
Ic gheloue anden Godſ ſone/
Dat deſe lachame drouch deſen;
Die miltheit Godſ ſal di geneſen.
Hi deet; eñ daer wptie ſtede
Wart hi gheſont/ in aldie lede.
Doe benedijede hi onſen Here/
Eñ louede daer ſine eere/
Dten bouken Moyſeſ.
Den Apoſtelen wonderde deſ/
Eñ wenden dan groter brouden.
Pieter hiet hem die palmen houden/
Eñ jndie ſtat daer mede varen
Toten ghenen/ die blent waren/
Die ghelouen wille anden hogen/
Lech hem die palmen vp de ogen/
Si ſullen ontſaen dat ſien.
Hi deet/ eñ ghenaſ mettien
Alle die ghelouen wilden;
Selke hem oec ſo hart hilden
Dat ſi ſtoruen onbekent/
Ten liue enter zielen blent.
Die ſelue Ieude eſ gekeert
Metter palmen/ eñ heeſt geleert

Den Apoſtelen/ wat geſciede
Onder dongelouegħe liede.

Hoe ſoe te hemele voer. LI.

Den lachame droeghen mede
Die Apoſtelen toter ſtede/
Aldaer ſi een niewe graf vonden/
Eñ leidene daer in tien ſtonden/
Eñ loken tgraf/ eñ ebben ontbeden
Alle gader daet ter ſteden
Die Apoſtelen/ alſt God hiet.
Niet langhe daer na God ne liet/
Hine quam aldaer ter ſtede/
Eñ mettem menech jngel mede/
Met groter claerheit/ eñ ſprac te deſen:
Vrede moete met d weſen/
Hi ſprac: deſe hebbic vercoren/
Alſe diere af wilde ſijn geboren/
Wat wildi wat ickere doe bi?
Si ſeiden: Here! ghenoeghet di;
Ghelijc dattie ſijs verreſen
Van dode ts liue/ dattu oec deſen
Lachame vp does ſtaen te waren/
Eñ metti ter bliſcap varen.
Hi ſprac: het ſal alſo weſen/
Alſe ghi hebt geſeit van deſen.
Hi hiet den jnghel Michael
Die ziele halen/ eñ hi deet wel.
Eñ Gabriel quam daertoe ſaen/
Eñ heuet den ſteen vp gedaen.
Doe ſprac ·Ih'c· ſtant vp/ minne!
Mine alre lieſſte vriendinne!

Om

Vs. 5. Loken] d. i. *ſloten* KIL. Sluycken *Claudere.* Dit woord is in de meeſte onzer Verwantſchapte taalen bekend. Zie WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* v. LUYCKEN.

Omme dat noint / in al dijn leuen /
Dine herte an manne was gegeuen /
So ſal dijn lachame verriſen /
Reene bouen al / datmen mach priſen.
Maria es thant verreſen /
Eñ dancte haren ſone van deſen.
Eñ ·Ih'c· ſine Apoſtelen cuſte /
Eñ woerde mettem inder cuſte
Siere moeder / met ſiere ſcare /
dApoſtelen worden harentare
Elc ghedreghen in ſijn lant /
Daer hi predekende was becant.

Wat men hier af gelouen moet. LII.

Mine wille niet die kerke /
Die yſtorie / noch de clerke
Int nauſte hē daer ane houden /
Omme dat ſi niet wel getrouden /
Wieſe maecte / of wanen ſoe quam /
Nochtan / alſo alſict vetnam /
Sone eiſt tiegen tgeloue niet /
Eñ menech helleth clerc die pliet
In goeden wane te houdene dat /
Dat Maria / dat reene vat /
In hemelrike es te ſamen
Met ziels eñ met lachamen /
Eñ dit moetmen gelouen wel /
Sonder eenech valſch biſpel.
Want Auguſtinus in een ſermoen
Spreect aldus vpēt doen /
Die Marien indit lijf
Al minnede voer andere wijf;
Dat hi van hare ontfaen woude
Vleeſch / alſe hi man weſen ſoude:
Hetſ houeſch / datmens geloue mede /
Dat hi ſonderlinge houeſcede

Pa

Hare dede in des leuens ende.
Die worm / die ſijn des vleeſch ſcende /
Eñ hier af ſo was · Jh'c · quite /
Dies machmen gelouen met vlite /
Dat hi mede wilde vrijen
Daer af die nature Marien;
Want Jheſus vleeſch eñ dat hare
Dat was al een al openbare.
Oec vinden wi gheſet /
Dat eene nonne Elyzabeth /
Die heimelijc was onſer Vrouwen /
En hare diende in goeder trouwen /
Vertoget was van haerre vpvaert /
Dat hier nv wert gheopenbaert.
Hier naer ſuldi weten bet;
Wie ſoe was deſe Elizabeth;
Dus ſpreect die bouc / die van hare bleef /
Entie menſeget dat ſoe ſcreef.

Wat ſente Elizabeth hier af ſach. LIII.

Vp doctaue vander vpvaert /
Dat ſoe voer te hemele waert
Onſe Vrouwe / daert al an ieget /
Omtrent / alſemen meſſe ſeghet /
Waſic al buten minen ſinne /
Doe verbaerde hare die Coninginne
Van hemelrike / die goedertiere /
Mine troeſterigge na hare manire.
Doe badic hare aldaer ter ſteden /
Alſo alſe mi hadde gebeden
Een onſer oudere in ſire bede:
Vrouwe! uwe goedertierhede
Latet genoughen / of gijt gebiet /
Eñ maect ons hier af ſekerhiet /
Of ghi te hemele voert alleene
Mettien gheeſte ſo ghemeene /

Met

Met ziele eñ met lachame mede?
Eñ ſoe antwoorde daer ter ſtede:
Dit en canſtu gheweten noch/
Het eſ te geſciene doch/
Dat bediet dit wort openbare.
Voerwaert meer in alden jare
Ne dorſtic niet vraghen das
Den jnghel/ die mi heimelijc was/
Noch onſer Vrouwen oec/ te waren/
Alſoe mi wilde hare verbaren:
Maer hi/ die mi dit vraghen bede/
Hi loet mi ſo menege bede/
Daer ict mede ſoude beiaghen.
Alſt tjaer was omme gedragen/
Dat hare vpvaert quam na deſen/
Haddic langhe ziec gheweſen/
Eñ ic lach in mijn bedde cranc
Ter wilen datmen meſſe ſanc/
Quam mi een ommacht/ daer ic lach/
So dat ic wel verre ſach
Een graf/ ſere claer eñ rike/
Eñ ic ſach alſe eens wiues gelike
Al daer/ eñ ſtaen bi hare
Dañ jngelen eene grote ſcare.
Eñ cortelike wart ſoe vp gerecht
Vandien graue/ eñ met hare echt
Inghelen vele hare beneven/
Eñ vp harde hoghe verheven
Inden hemel. Daer na ſaen
So quam onſe Vrouwe ghegaen
Ter dore/ daer icſe plach
Te ſiene vp ſomegen dach/
Eñ ſoe ſtont eñ togede mi mede
Hare glorie/ hare claerhede.
Doe was mi mede dinghel bi/
Doe vragedic hem/ wat het ſi/
Dat ic aldaer hadde geſien?
Hi ſeide di es getoget indien/

Hoe met lijue eñ met ziele mede
Onſer Vrouwe vpvoer ter hoger ſtede.
Doe vragedic anderwaerſ an hare/
Hoe langhe ſtont dattet ware
Van haren ende tote dat quam/
Dat ſoe vp tẽ hemele clam?
Eñ dit heuet ſoe mi verclaert/
Eñ goedertierlike geopenbaert/
Eñ heuet mi alſo gheſeghet/
Ter tijt/ dat hare vp vaert leghet:
Den aluen oeſte heeft ſoe gegeven
Den gheeſt eñ ghenit dat leven:
Eñ ouer ·xl· daghe daer naer/
Optie neghende kalende/ datſ waer/
Van octobre wart ſoe verheuen
Metten vleeſche/ Gode beneven;
Maer die helleghen/ hier achter waert/
Die van haerre vleſcliké vpvaert
Niet en wiſten clene nó groot/
Namen den dach van haerre doot/
Eñ hietene mede alſo nomen/
Alſe of ſoe vpdien dach ware genomen/
Echt daer naer ouer ·ij· jaer
Verbaerde hare vnſe Vrouwe daer/
Alſoe mi vele dincſ ontdede/
Doe bevragedic hare mede/
Hoe langhe ſoe was in deſen aert/
Na haer ſoens/ Ih'c vpvaert?
Een jaer/ ſprac ſoe/ eñ meer bort
Alſe toten aluen oeſte behort.
Doe ſeidic: Vrouwe! ſegt mi hier ave/
Waren d'Apoſtelen niet tuwen grave?
Ja ſi/ ſprac ſoe/ altemale
Eñ met eeren eñ harde wale
Brochten ſi mi/ al daer ic lach.
Echt vp onſer Vrouwen dach/
Alſemen hare vliſcap begaet/
Verbaert ſoe hare eñ bi mi ſtáet.

Doe dragedie hoe dat ſoe ware /
Doe dingel boodſcap drouch an hare
Dat wort / eñ ſoe Gode ontſiet ?
Doe antworde ſoe deſe dine :
Ic hadde / ſprac ſoe / xv. jaer /
Eñ alſo vele mee voer waer /
Alſe van dat men hout den dach /
Daer mine geborneſſe op lach /
Tote dat quam den daghe daer na /
Dat dinghel ſprac : aue Maria !
Dus vele hebben wi vonden beſtreven
Van onſer Vrouwen / dat ons geven
Bouken / die men gelouen mach.
Nv ſindent haren leſten dach /
Dat ſoe leuede op erderike /
Heuet ſoe gedaen ſekerlike
Meneghe miracle / en noch doet.
Wie ſo minnet in ſinen moet
Marien / hi hore hier naer /
Van haer ſomeghe miracle waer.

Vs. 114. De Dichter zegt hier te laten volgen eenige miraculen van de Maagd Maria, die by het volg. Hoofdſt. een' aanvang nemen, en voortduuren tot XCIIII. Hoofdſt. ingeſloten. Gerne hadden wy deze fabelen achter gelaten; doch daar wy het HS. uitgeven, zoo als het is, kon men hier toe bezwaarlijk beſluiten, te meer noch, zoo wy in acht namen, dat wy ons in deze uitgave veel al by het taalkundige bepaalden, en er in deze verdichtfels, nog wel het een ander ten dezen opzichte dienſtig, gevonden wordt. Wy bezitten ook nog een ander afſchrift, waar in deze zelfde fabelen onder den tytel van: *Miracle van onzer vrouwen* gevonden worden. (Zie onze Voorr. bl. XLIX. Dan dewijl er hier en daar verandering in de Lezing plaats heeft, hebben wy deze verandering, die zomtijds tot opheldering ſtrekte, onder ieder bladzyde aangewezen. Zie verder over dit HS. ons Bericht voor dit Deel.

Van onſer Vrouwen pylare. LIIII.

Wilen ſo maecte Conſtantijn/
Eene edele kerke/ ſcone ende ſijn/
In deerre der moeder ons Heeren.
Hi dede bringhen/ hare teeren/
Columnen groot/ ſcone eñ diere;
Maer altoes in ghere manieren
Ne conſtſe die meeſter ghierechten.
Hi ginc striden/ pinen/ vechten/
Daer jeghen; maer en diedde niet.
Dan pinen hi hem ſere meſliet;
So dat ónſe Vrouwe te hem quam
In drome/ eñ ſeide: wes niet gram:
Nem vter ſcolen ·iij· kinder
Maerghijn jn dine hulpe ghinder/
Met haerre hulpen ſultu wale
Die dinc vulbringen altemale.
Des maerghens ſo dedi dat/
Groot volc quam vter ſtat/
Gheent grote wonder te ſiene an/
Dat menech ·C·M· man
Ne conſten vulbringhen nie/
Dat vuldaden die kindere drie
Snellike/ eñ met cleenre pine/
Dus waert vulmaect de kerke ſine.

Hoe onſe Vrouwe clagede in Toletten. LV.

Tote Toletten/ in Spaengen gebel
Op onſer Vrouwen dach alſo wel/
Alſemen hare vpvaert ſoude vieren/
Eñ men in ſcoenre manieren
Die meſſe vanden daghe dede/
Eñ tfolc ſtont in ſine gebede/

Riep daer ene ſtemme vp dien dach:
O wi! leider! O wi! o wach!
Wat groter plaghen eſ dit/
Dat hier volc ouer een zit/
Die mijns ſoens tekijn draghen
Int vorhouet/ eñ ſijns gewagen/
Alle daghe/ in hare gebede/
Enter Iueden verwoethede
Onder hem regneren ſal.
Ditſ meſprijs eñ ongheval/
Die minen ſone/ der wereld lecht/
Eñ zalecheit der kerſtijnre echt/
Meſprijs eñ ſcande doen ander werven/
Eñ wilne echt metter cruren doen ſterue
Die meentucht eñ andere liede
Horden dat daer geſchiede;
Maer die biſſcop eñ aldie raet
Bander ſtat te ſamen gaet/
Eñ ſijn dies ouer een gedraghen/
Dat ſi ſouken willen eñ dorvraghen
Der Iueden huus/ van alder ſtede/
Nerenſtelike met groter wijſhede
Te ſiene/ oft ſi mochten vinden
Dinc/ dies hem die Iueden bewinden/
Dat onſe Vrouwe claghen mochte.
Zo nauwe croopmen eñ ſochte/
Datmen een waſſijn beelde vant/
Dat die Iueden alte hant
Beſpottet hadden eñ geplat/
Beſpuwet eñ gegatſat/
Eñ ſoudent hebben gecruyſt mede/
Ter lelicheit den kerſtijnhede.
Alſe dit daer die kerſtine vonden/
Braken ſi aldaer tien ſtonden.
Die mordaet vptie Iueden/
Eñ ſloughenſe gelijc rueden/
Eñ wraken die reene maghet/
Diet jammerlike hadde geſlaget.

Vanhem die Ih'm ſette tenen (a) *borghe.* LVI.

In Biſantia (b)/ eene ſtede/
Was een van groter rijchede (c)/
Eñ (d) wilde ſijn van hoger (e) namen/
Eñ verdede alte ſamen
Sijn goet/ eñ ſine ſcone rente
Inder werelt parlement;
So dat ſijn goet al ouerginc (f)
Eñ (g) hem ontſiende ſine dinc.
Doe ghinc hi borghen eñ leenen (h)
Te ſinen vrienden meenech (i) eenen (k)
Eñ hilt eñ verdeet oec (l) mede
In eeren (m) eñ in houeſcede.
Alſo dat hi no ghelt/ no vrient/
Noch kerſtinen ghenen hadde gedient;
Alſo dat hi hem leenen woude
Selfs (n) eenen penninc van goude.
Eene Juede (o) hi verſachte/
Dien hi dat al/ dat hi mochte/
Dat hi hem jet leende indie hant.
Die Juede eeſchede (p) eenen pant.
Entie kerſtijn en hadde ghenen
No weder groten/ nochte (q) cleenen.
Doe eeſchedi (r) borghe; maer hi (s) ſeide:
Doer mi en ſtonde in die (t) beide
Niemen (u)/ dien (v) ic leuende weet;
Dune wilds nemen ghereet

Te

a *Te berge.* b Biſancia in ene. c hoerchede. d die. e groter. f ouerghinc. g Ende, *en zo over al in dit HS.* h lenen. i menich. k enen. l al. m eren *en dus vindt men in dit HS. alzoo maar eene e gebruikt.* n tſelues. o Jode *en zo alzoo in dit HS.* p epffede. q no. r Epſcede hi. s ende zeide. t in der. u niemant. v die.

Te borghe alleene minen Here
Iheſum ·Ꝟpm·/ dien ic eere.
Die Iuede ſeide: hine wiſte
Na oec (w) en kende Iheſum Criſte
Ouer God; doch wetic dan/
Dat hi was een ghereeht man
Eñ (x) een prophete. Geefſtune (y) mi
Ic wille/ dat (z) hi dijn borghe ſi.
Doe ſprac die kerſtijn; want hi ten worde (a)
Hier niet en es/ noch ter antworde (b)/
Willickene (c) di te borghe gheven
Bider pmagien (d)/ alſe in ſijn leuen/
Eñ riſt (e)/ dat ic breke dijn recht/
Ic wille bliuen dijn eigijn (f) knecht;
Nochtan (g) ſo willic/ datmen hout
Mi ſeluen (h) ſchuldich ande (i) ſcout,
Die Ieude ſprac: ſi dan alſoe (k).
Beede (l) te ſamen gingen (m) ſi doe (n)
Met haren vrienden (o)/ diet anſcouwen (p)
Ter kerken van onſer Vrouwen/
Daer ſoe (q) met haren (r) kinde ſat,
Die kerſtijn man nam na dat
Dat kindekijn bi der (s) hant/
Eñ gaeſt borghe eñ pant
Voer hem den Iuede vor dat gelt.
Die Iuede ontfinct eñ telt
Dien kerſtijn (t) tgelt metter vaert,
Die kerſtijn ſijn ghelt bewaert
An menegerande comenſcepe (u)/
Eñ maectem henen met ſcepe

w Noch. x En. † y Gheues dume. z dat mi. † a wooi
b en is ter antwoorde. c Willic di. d pmagen. e e
f eyghen. g Ende nochtan. h ſeluen † i i
deſer. k alſo. l beide. m ghingen. n
o hur vriende. p ane ſcouwen. q zi. r hoi
s metten. t kerſtinen. u An menighem cope met broe
treken. Ende maecte hem henen met ſcepen.

In verren lande/ eñ vercoept/
Souct ſijn vordeel/ eñ loept
In fordſen (v)/ in maercten (w) harentare/
Eñ coept weder ander ware/
Eñ heuet ſijn ſcip (x) weder geladen
Met harden menegen gewaden.
Eñ binnen dien/ dat hi tgēt (y) coept
Eñ hi (z) haren tare loept/
Omme te doene ſijn beiach/
So quam die gherechte dach
Dan te quitene dat goet/
Daer ſijn borghe (a) voren ſtoet;
So dat hem int (b) herte ſtac
Eñ alſe waer (c) een dach gebrac/
Eñ hi was verre bander ſtat/
Daer hi (d) ſchuldich was den (e) ſcat.
So ſere hi hem omme (f) dit ververde (g)
Dat hi nedervel vp derde (h)/
Alſs een man/ die ſterven woude/
Eñ ſinen zin verlieſen ſoude.
Toe ſo lopen (i) ſine gheſellen
Eñ vragen; hine wiſt niet tellen (k);
Doch dat hi (l) den toren verwan/
Eñ ſprac aldus hem ſelven an:
Wat? diet omme niet geſorghet/
Heuet mi ·Xpe· (m) niet verborghet/
Hem ſalic leueren dat ghelt/
Eñ doere mede dan ſijn gewelt.
Des Iueden ſchult (n) dat hi geprant/
Eñ deedſe in sene ſcrine te hant
Altehant (o) no min no mee/
Eñ leidſe rechts (p) indie zee.

Ghelt

v Fooren. w mercten. x ſtep. y dat goet. z hi. †
a Daer zijn borghe. b hem eerſt int. c maer d Dat.
e dien. f om. g verbaerde. h ter aerde.
i Te hem liepen. k Die zinen toren wilden vellen. l hi. †
m Jheſus. n ſcout. o Altemale. p rechts.

Ghelt eñ ſcrine hi beual (q)
Hem/ die zee maecte eñ al/
Eñ Marien/ ſiere moeder.
Dits wonder/ dat alſonder roeder/
Alſo (r) alſe wilde (s) die Godſ (t) tracht/
Dreef verre waters jn (u) ere nacht
Tote Biſanten/ jndie ſtat/
Voer des Jueden huus/ dat ſat
Vpten oeuer van der zee.
Des maerghens no (v) min no mes
So ginc wt een knecht mettien/
Eñ heuet (w) dat ſcrinekijn verſien/
So dat hi die haut toe ſtac;
Maer dat ſcrinekijn onthrac (x).
Thuus es die knecht gelopen ſere/
Eñ ſeide dat wonder (y) ſinen Here.
Die Juede qugm eñ (z) met cleenre (a) ping
Trac hi (b) te lande die (c) ſcrine
Eñ drouchſe in huus (d) eñ eeſſe daen.
Dat ghelt nam hi wte ſaen/
Eñ ſette onder dbedde (e) ſine
Wel eñ (f) ſonder ghelt de ſcrine.
Daer naer ſo verhort hi mare/
Dat die (g) kerſtijn comen ware/
Eñ comanſcepe (h) adde gebrocht/
Daer hi bate an hadde gecocht/
Eñ es tote hem gegaen
Gram eñ erre/ ſonder waen/
Eñ ſprac dus daen wordekijn:
Ay! hoe vrap (i) die kerſtine ſijn?
Dander ſeide (k): twi (l) ſpreecſtu dat?
Die Juede ſeids (m): du heus gehat

Mijn

g hi thant beual. r Alſo. † s alſe dat wilde. t Goeds
u water binnen. v no. † w heeft. x ſcrinekijn
van hem trac. y twonder. z en † a Cleenre
b Ende hi trac. c Dat. d thuus. e dat bedde
f en. † g Dattic. h comenſcap. i frap. k ſpra
l hoe. m antwoorde.

Mijn ghelt te dinen groten belage/
Eñ du (o) en gholds mi niet ten daghe,
Dander ſprac: laet deſen ſtrijt.
Ic gaf di alt dijn wel te tijt (p).
Die Iuede ſprac: ic mach doen ſtaen (q)
Dattu mijn ghelt heues ontfaen;
Maer dune coens dat niet gehouden/
Dat duut (r) mi heues vergouden.
Die kerſtijn ſprac: God (s) ſelue allene
Eiſ mijn ghetughe/ dius niet cleene (t)/
Die voer mi mijn (u) borge was:
Coemt vort eñ hort de (v) waerheit daſ.
Ter kerken ſo (w) ſijn ſi gegaen/
Eñ vele/ die daer bi hem ſtaen/
Daer die kerſtijn Marien vint
Eñ in haren ſcoot haer kint.
Doe ſprac die kerſtijn: Here Iheſu!
Alſe gewaerlike alſe du (x)
Godſ ſone beſt eñ Marien kint/
Eñ du (y) wets dware/ ſo ontbint
Die waerheit alte male hier of/
Oft ic gedaen ebbe mijn geloſ?
Dat beeldekijn (z) ſprac/ daert menich horde/
Du heues gehouden vorworde;
Daer tgelt in was/ die (a) ſelue ſcrine
Staet onder dbedde ſine.
Den Iuede wondert/ als hijt (b) hort/
Hine can geſeggen jeghen dwort;
Maer dat Iuedſcap eeſti (c) begeuen
Eñ es vort meer kerſtijn bleuen.

Hoe

o Du. † p ic geeſt di wel tot dire tijt. q verſtaen.
r dattuut. s dat. t Mijn getughe en is niet cleene.
u mijn. v die. w ſo. † x alſtu. y Entu.
z beelde. a dat. b wonders alſt. c heeft bi.

Hoe Maria beſcudt (a) *hare vrient.* LVII.

Bi Orliens/ een ſtedekijn ſteet/
Dat Avenioen (b) hiet oft heet/
Daer die porters alteſamen (c)
Hadden in deere (d) der namen
Marien ghemaect eene kerke.
So dat ſi eens (e) harde ſterke
Beleghen van den vianden waren/
Eñ begonſten (f) hem verbaren/
Eñ jn die kerke liep/ met rouwen/
Beede die man entie vrouwen
Voer Marien/ eñ baden
Hare omoedelike (g) ghenaden.
Dat beelde hebben ſi oec genomen/
Eñ ſijn weenende ten mure (h) comen/
Eñ ſettent vp die (i) poerte voren/
Om haerre vianden toren/
Eñ omme dat ſoe die porte behoet.
Een/ die bachten (k) dbeelde ſtoet/
Dan binnen/ dede grote daet/
Eñ heuet dien van buten geſcaet.
So dattens een van buten ſach/
Entrouwen/ ſeiti (l)/ dijn ſterf dach
Die ef nu comen/ mordenare!
Dine (m) wert nemmer (n) gehelpen van hare/
Die du waens/ datti helpen mach/
Soene heues macht vp deſen dach/
Eñ ſchoot een quareel doe (o) ſaen.
Onſe Vrouwe es vp geſtaen/
Eñ rechte hare eñ ontſinc
Den ſcote vorden (p) jongelinc.

Dan-

a *beſcudde.* b Abelioen. c alle te ſamen. d die ene.
e eens. † f begonden. g Huer oetmoedelike.
h ter muren. i op te. k achter. l ſprachi.
m Die en. n mene. o doe ene quareel. p van den.

Dander was vroe / dien (q) wel behaget /
Dattene alſo beſchermt die maget (r).
Een quareel hi vp leide
Enten ghenen / die meſprijs ſeide
Onſer Vrouwen / ſcoot hi doot,
Deſe mare hute ſchoot
Onder there. Men riep deſe (s) wort;
Onſe Vrouwe vecht ouer (t) die port!
Den vianden wonders ſaen /
Hare wapenen hebben ſi af gedaen /
Eñ maecten pays jegen (u) die ſtede,
Selue ghingen ſi binnen (v) mede /
Eñ offerden offranden (w) groot /
Oec beloueden (x) ſi al bloot /
Dat ſi voer waert meer en daden
Vp die (y) ſtat nemmeer (z) ſcaden,
Noch ſtaet dat gebeelde (a) daer
Gherecht / eñ heuet / ouer waer /
In hem ſtekende (b) dat quareel /
Eñ ſal alſe langhe / alſt es gheel.

Van hem, dien ſoe halp (a) *in wanhopen.* LVIII.

Een clerc (b) was van haven rike
Eñ leueden (c) verweendelike (d);
Maer die ymmene (e) van onſer Vrouwen
Eñ hare gedincneſſen (d) met trouwen
Hilt hi vaſte / voer alle dinc,
Alſe hi dordie kerke ginc /

Noch

1 Bekant hem. r Dattem beſcudde die reyne maghet. s dat bor. u teghen. v binnen. † w offerande. x beloefden. y Optie. z nemmermeer. a boelde. b ſteken. c gheheel. a *hulp*. b clerke. c leuede. d zere wereltlike. e minne. d gedinkeniſſe.

Vs. 3 Ymmene] Zie over dit woord onze aanteek. hier achter.

Noch ſorghe/ nochte (e) beſichede/
Noch oec ghene onlede mede/
Nochte verghetelhede en (f) nam hem/ dat
Hine knielde neder eñ bat
Eñ ſeide des jngels vers daer na:
Ave Maria/ gratiâ plena.
Eñ daer na zalech ſi (g) de lichame
Die drouch ·Ihc·/ den ſoeten name/
Eñ ſalech borſte/ die hi ſooch/
Onſe behoudere/ onſe Here hooch.
So dat deſe in een evel quam/
Eñ hem wanhope den troeſt benam/
Eñ dattene (h) deuel maecte ſo mat/
Dat hi tonge eñ lippe at/
Eñ ſo haddi (i) ſine ogen (k) beede/
Hadde hijs gehat mogenthede
Danden ghenen/ diet hem benamen.
Lippe eñ tonge was worch tſamen/
Eñ was einſelijc (l) te ſcouwene an;
Want het was een onſinnet (m) man.
Doe ſach hi tſinen bedde ſtaen
Eene ſcone perſone (n) ſaen.
Het ſchijnt/ alſemen proeft ontware (o)/
Alſe offet ſijn jnghel ware/
Diene clagede (p) aldus alleene:
Ay! Drouwe! der genaden fonteine/
Ditſ die dine gratie eñ dine glorie
Altoes hadde in ſine memorie.

35 E

e noch. f en. † g is. h dattem dat i haddi
k hande. l epſelic. m onzien. n perſoen
ghedaen. o Ende ſceen ghelike duer. p Dien hi beklagt

Vs. 21. Ogen] Het ander HS. heeft hande, en di
buiten twyfel de waare lezing; want iemand kan wel z
handen, maar niet zyne oogen opeeten.

Dats (q) die tonge/ die prijſde mede
Dijns lachamen heilechede/
Entie bracht/ diere in lach/
Do menech jaer/ ſo menech (r) dach/
Do dat hi cume indie kerke
Dede ander eenege gewerke.
Laetſtu die dine onberaden/
Wie ſal den ſinen ſtaen in ſtaden?
Doe dijt niet moeder wt vercoren;
Want alle hope eſ verloren/
Eiſt/ dàt die werelt onberaden
Andi en vint ghene genaden (s).
Deſe dinc die en ſach (t)
Niemene/ dan hi/ die daer (u) lach.
In deſen quam Maria daer/
Die den haren altoes eſ naer/
Eñ ontſculdegede hare mede/
Alſe van haerre roekeloeſhede/
Ten bedde/ daer die zieke lach.
Hare borſte/ daer hi toe ſach/
Stac ſoe den ſieken inden mont/
Eñ droepte daer in ter ſelver ſtont
Den dau van haerre ſoeter melc/
Vp (v) ſiere lippen elc
Eñ vp ſine tonge mede.
Eñ (w) hi genas daer vptie ſtede
An lippe an tonge/ die was (x) keptijf/
Eñ oec duer al ſijn lijf/
Eñ wart ſiere zinne gheſont/
Eñ ſtont vpter ſelver ſtont.

Der

q Dits. r menighen. s Andie [l di] niet en vint ghenaden. t Dit en hoorde noch en zach. u diere. v Ende van. w Doe. x was. †

Vs. 42. Sinen] Schoon de beide HSS. hier ſinen hebben, dunkt ons, dat men hier evenwel ſieken behoort te lezen.

Oec ſo toghdi wel mede/
Dat God ſine ontfaermerhede
Met tem daer hadde gedaen;
Want hi al verkeerde (y) ſaen
Van naturen (z) eñ van zeden:
Sijn goet gaf hi in goeden ſteden/
Eñ heuet die werelt begeven
En leedde voort meer heilich (a) leven.

Van der vrouwen die ſoe halp in de (*) *vloet* LIX.

De ſente Michiels/ in Bertaengen/
Staet in ere hogere montaengen
Ene kerke in ſiere eere/
Daer vloyet hoghe eñ (a) harde ſeere/
Eñ eſ verſceden van anderen landen;
Alſet hebbet (b) machmen thanden (c)
Ouer toten berghe gaen;
Maer die vloet coemt dan ſo ſaen
Eñ loept aec mede ſo dapperlike/
Dat orſ en eſ/ dat hare ontſtrike. (d)
Tote ſente Michiels feeſte
So gingen daer minſten eñ meeſte/
Ter hogher tijt/ ouer dat ſant/
Dat breet eñ hart eſ eñ vlac lant/
Eñ alſe ſi indie middelt quamen/
Was een wijf mettem tſamen
Aerm eñ met kinde ſwaer/
Eñ men horde ruuſchen daer

Die

y bekeerde. z manieren. a voert aen een heilich. * *die* a en † b Alſt ebt. c Te handen. d Dat gheen orſ haer en ontrike.

Vs. 1. De] Lees Te. Welke misſlagen in voorletters dit HS. op verſcheide plaatſen heeft.

Die vlaet/ eñ tfolc liep eñ ran/
Alſe oft waren verwoede man.
Dat wijf bleef allene daer;
Want die gruwelike vaer
Verwan alſo hare ghedochte/
Dat ſoe tſelues niet ſtaen eñ mochte.
Hoe riep helpe/ met groten weene;
Maer elc was vor hem ſelven alleene;
Want elc vaer ſijn leuen ſiet;
Dies en achteds niemene niet.
Alſe hare menſcen (e) troeſt ontſaert/
Riep ſoe vp Gode eñ meſbaert (f)
An ſente Michiele/ an onſer Vrouwen.
Liede/ diet oec (g) van verren ſcouwen/
Eñ ſtonden in ſekere ſtede/
Hieven vptie hande mede/
Eñ riepen ane die moeder ons Heren.
Maria quam haer ſelven teeren/
Alſo alſe ghenen wive dochte/
Dat ſoe hare mouwe brochte/
Eñ decte gheent verwaerde wijf (h)/
Alſo dat an hare lijf
Selues een dropel niet en was;
Maer indie ſeker ſtede ſoe genas
Van eenen zone/ ſonder vaer/
Tote dien (i)/ dat ebbe was daer naer/
Eñ ſoe mochte te lande gaen;
Dus quam ſoe ten berghe ſaen
Haer anderen die (k) indie vloet
Alleene bleef eñ te voet (l).
Dit wonder eñ deſe miracle ſach
Menech menſche vpdien (m) dach

e menſchelle. f riep zi zeer te Gode waert. g oec. †
h Ende bedecte daer mede twijf. i dien † k Met
Heren kinde. l alleene bleef zi ende voet. m op ghenen.

Man

Vander abdeſſen die ſoe (*) verloeſte van ſchanden. LX.

Ene abdeſſe wilen was
Die hare bewant aldas
Dat ſoe hare ordine wel helt/
Oec ſoe dwanc ſoe/ alſemen telt/
Haer couent te houdene mede
Hare regle/ nadien zede.
Maer want der goeder (a) leuen
Dicken nijt heeft vp geheuen (b)
Ander quader liede ſin.
Die nonnen/ dieve waren jn/
Daer omme dat ſoeſe ter doget dwanc/
Wiſten hare groten ondanc/
Eñ pijnden (c)/ omme haren ſcamp/
Hoe ſiſe gebrochten in eenegen (d) ramp/
Entie duuel/ die (e) nacht eñ dach
Emmer indie laghe lach/
Die gheſellede hem oec mede
Ander nonnen nidechede.
So dat hi ſo verre gewrochte/
Dat hiſe in eene ſcande gebrochte (f);
Want dat ſoe bi haren druſſate (g)
Wart met kinde; dat was onmate;
Doch en liet ſoe clene no groot/
Soene dede dat dordine geboot/
Eñ ſoe mede den nonnen dede
Hare regle houden eñ haren zede/
Eñ waren ſijs blide oſte erre/
Hoe en lietſe niet lopen verre.

Alſoe

* onze Vrouwen. a goeder lude. b Dicke niet es opgheheuen. c peinſten. d eenen. e die t. f brochte. g Want ſi met haren droſſate.

Alſoe haers gheneſens (h) was bi/
Die nonnen/ die waren onvri/
Worden dies an hare gewaere
Apt gaen; want ſoe wart te ſwaere (i)/
So dat deſe dinc wart cont
In haer alre ghemeene (k) mont.
Alle ghemeene (l) worden ſijs vro/
Dat ſiſe te wroegene wiſten alſo (m)/
Omme dat ſoe hem achter dede
Dicken laten hare quaethede.
Lettren ſijn thant geſcreuen (n)
Enten biſſcop ghegheven (o)/
In wies (p) biſſcopdoem dat was;
Eñ ſoe en wiſte oec niet das/
Dat daer die biſſcop comen ſoude
Hare te proevene alſo houde.
Soe ontſach harde (q) haer eere/
Die ſoe dicken wachte ſere/
Alſoe wat en wiſte doen/
Endſe niet en liet gheroen
Die ſorghe/ dieſe altoos (r) quellen/
Es ſoe in eere (s) capellen
Gegaen/ jn hare heimelicheede/
Alle daghe ſoe tſelue dede/
Eñ daer bat ſoe onſer Drouwen/
So ſoe beſt conſte met trouwen.
Daer viel ſoe al nu (t) in die bede
Met lachamen/ met herten mede/
Met diepen zuchten eñ met tranen
Ghinc ſoe bidden eñ vermanen (u)
Die genadeghe moeder der (v) maghet/
Dat ſoe hare aflaet beiaghet.

Dan

h horen gheneſene. i want ſi ghinc harde zwaer. k horen
l ghemenen. l Alle te ſamen. m doe. n ſi te
hant ſcreuen. o opgegheven. p des. q haer
r altoos. † s hore. t nu. † u manen. v ends.

Gheit eñ ſcrine hi heual (q)
Hem/ die zee maecte eñ al/
Eñ Marien/ ſiere moeder.
Dit ſ wonder/ dat alſonder roeder/
Alſo (r) alſe wilde (s) die Godſ (t) trach
Dreef verre waters jn (u) ere nacht
Tote Biſanten/ jndie ſtat/
Voer des Jueden huus/ dat ſat
Vpten oeuer van der zee.
Des maerghens no (v) min no mes
So ginc wt een knecht mettien/
Eñ heuet (w) dat ſcrinekijn verſien/
So dat hi die haut toe ſtac;
Maer dat ſcrinekijn onthrac (x).
Thuus eſ die knecht gelopen ſere/
Eñ ſeide dat wonder (y) ſinen Here.
Die Juede qugm eñ (z) met cleenre (a)
Trac hi (b) te lande die (c) ſcrine
Eñ drouchſe in huus (d) eñ eeſſe daen.
Dat gheit nam hi vte ſaen/
Eñ ſette onder dbedde (e) ſine
Wel eñ (f) ſonder gheit de ſcrine.
Daer naer ſo verhort hi mare/
Dat die (g) kerſtijn comen ware/
Eñ comanſcepe (h) adde gebrocht/
Daer hi bate an hadde gecocht/
Eñ eſ tote hem gegaen
Gram eñ erre/ ſonder waen/
Eñ ſprac dus daen wordekijn:
Ay! hoe vrap (i) dis kerſtine ſijn?
Dander ſeide (k): twi (l) ſpreecſtu dat?
Die Juede ſeids (m): du heues gehat

q hi thant heual. r Alſo. † s alſe dat wilde. t
u water binnen. v no. † w heeft. x
van hem trac. y twonder. z en † a
b Ende hi trac. c Dat. d thuus. e da
f en. † g Datti. h comenſcap. i frap.
l hoe. m antworde.

Mijn ghelt te dinen groten beiage/
Eñ du (o) en gholdſ mi niet ten daghe,
Dander ſprac: laet deſen ſtrijt.
Ic gaf di alt dijn wel te tijt (p).
Die Iuede ſprac: ic marh doen ſtaen (q)
Dattu mijn ghelt heueſ ontfaen;
Maer dune coenſ dat niet gehouden/
Dat duut (r) mi heueſ vergouden.
Die kerſtijn ſprac: God (s) ſelue allene
Eiſ mijn ghetughe/ dinſ niet cleene (t)/
Die voer mi mijn (u) borge waſ:
Coemt vort eñ hort de (v) waerheit daſ.
Ter kerken ſo (w) ſijn ſi gegaen/
Eñ vele/ die daer bi hem ſtaen/
Daer die kerſtijn Marien vint
Eñ in haren ſcoot haer kint.
Doe ſprac die kerſtijn: Here Iheſu!
Alſe gewaerlike alſe du (x)
Godſ ſone beſt eñ Marien kint/
Eñ du (y) wetſ hware/ ſo ontbint
Die waerheit alte male hier of/
Oft ic gedaen ebbe mijn geloft?
Dat beeldeñijn (z) ſprac/ daert menich horde/
Du heueſ gehouden vorworde;
Daer tgelt in waſ/ die (a) ſelue ſcrine
Staet onder dbedde ſine.
Den Iuede wondert/ alſ hijt (b) hort/
Hine can geſeggen jeghen dwaert;
Maer dat Iuedſcap eeſti (c) begeuen
Eñ eſ vort meer kerſtijn bleuen.

Hoe

o du. † p ic geeſt di wel tot dire tijt. q verſtaen.
r hattuut. s dat. t Mijn getughe en iſ niet cleene.
u. mijn. v die. w ſo. † x alſtu. y Entu.
z beelde. a dat. b wonderſ alſt. c heeſt bi.

Hoe Maria beſcudt (a) *hare vrient.* LVII.

Bi Orliens/ een ſtedekijn ſteet/
Dat Avenioen (b) hiet oft heet/
Daer die porters alteſamen (c)
Hadden in deere (d) der namen
Marien ghemaect eene kerke.
So dat ſi eens (e) harde ſterke
Beleghen van den vianden waren/
Eñ begonſten (f) hem verbaren/
Eñ jn die kerke liep/ met rouwen/
Beede die man entie vrouwen
Voer Marien/ eñ baden
Hare omoedelike (g) ghenaden.
Dat beelde hebben ſi oec genomen/
Eñ ſijn weenende ten mure (h) comen/
Eñ ſettent vp die (i) poerte voren/
Om haerre vianden toren/
Eñ omme dat ſoe die porte behoet.
Een/ die wachten (k) dbeelde ſtoet/
Van binnen/ dede grote daet/
Eñ heuet dien van buten geſcaet.
So dattens een van buten ſach/
Entrouwen/ ſeiti (l)/ dijn ſterf dach
Die eſ nu comen/ mordenare!
Dine (m) wert nemmer (n) gehelpen van hare/
Die du waens/ datti helpen mach/
Soene heues macht vp deſen dach/
Eñ ſchoot een quareel doe (o) ſaen.
Onſe Vrouwe es vp geſtaen/
Eñ rechte hare eñ ontſinc
Den ſcote vorden (p) jongelinc.

Dar-

a *beſcudde.* b Avelioen. c alle te ſamen. d die ene.
e eens. † f begonden. g Huer oetmoedelike.
h ter muren. i op te. k achter. l ſwachi.
m Die en. n meue. o doe ene quaveel. p van den.

Wander was vroe/ dien (q) wel behaget/
Dattene alſo beſchermt die maget (r).
Een quareel hi vp leide
Enten ghenen/ die meſprijs ſeide
Onſer Vrouwen/ ſcoot hi doot,
Deſe mare hute ſchoot
Onder there. Men riep deſe (s) wort;
Onſe Vrouwe vecht ouer (t) die port!
Den vianden wonders ſaen/
Hare wapenen hebben ſi af gedaen/
Eñ maecten paps jegen (u) die ſtede,
Selue ghingen ſi binnen (v) mede/
Eñ offerden offranden (w) groot/
Oec beloueden (x) ſi al bloot/
Dat ſi voer waert meer en daden
Vp die (y) ſtat nemmeer (z) ſcaden,
Noch ſtaet dat gebeelde (a) daer
Gherecht/ eñ heuet/ ouer waer/
In hem ſtekende (b) dat quareel/
Eñ ſal alſe langhe/ alſt es gheel.

Van hem, dien ſoe halp (a) *in wanhopen.* LVIII.

Een clerc (b) was van haven rike
Eñ leueden (c) verweendelike (d);
Maer die ymmene (e) van onſer Vrouwen
Eñ hare gedincneſſen (d) met trouwen
Hilt hi vaſte/ voer alle dinc,
Alſe hi dordie kerke ginc/

Noch

q waent hem. r Dattem beſcudde die vepne maghet. s dat
t vor. u teghen. v binnen. † w offerande.
x beloefden. y Optie. z nemmermeer. a beelde.
b ſteken. c gheheel. a *hulp*. b clerke. c leuede.
d zere wereltlike. e minne. d gedinkeniſſe.

Vs. 3. Ymmene] Zie over dit woord onze aanteek. hier achter.

Noch ſorghe/ nochte (e) beſichede/
Noch oec ghene onlede mede/
Nochte verghetelhede en (f) nam hem/ dat
Hine knielde neder eñ bat
Eñ ſeide des jngels vers daer na:
Ave Maria/ gratia plena.
Eñ daer na zalech ſi (g) de lichame
Die drouch ·Ihc·/ den ſoeten name/
Eñ ſalech borſte/ die hi ſooch/
Onſe behoudere/ onſe Here hooch.
So dat deſe in een evel quam/
Eñ hem wanhope den troeſt benam/
Eñ dattene (h) deuel maecte ſo mat/
Dat hi tonge eñ lippe at/
Eñ ſo haddi (i) ſine ogen (k) beede/
Hadde hijs gehat mogenthede
Danden ghenen/ diet hem benamen.
Lippe eñ tonge was worch tſamen/
Eñ was einſelijc (l) te ſcouwene an;
Want het was een onſinnet (m) man.
Doe ſach hi tſinen bedde ſtaen
Eene ſcone perſone (n) ſaen.
Het ſchijnt/ alſemen proeft ontware (o)/
Alſe offet ſijn jnghel ware/
Diene clagede (p) aldus alleene:
Ay! Vrouwe! der genaden fonteine/
Dits die dine gratie eñ dine glorie
Altoes hadde in ſine memorie.

Dats

e noch. f en. † g is. h dattem dat i hadde hi. k hande. l epſelic. m onzien. n perſoen wel ghedaen. o Ende ſceen ghelike daer. p Dien hi beklaghede.

Vs. 21. Ogen] Het ander HS. heeft hande, en dit is buiten twyfel de waare lezing; want iemand kan wel zyne handen, maar niet zyne oogen opeeten.

Datſ (q) die tonge/ die prijſde mede
Dijns lachamen heilechede/
Entie bracht/ diere in lach/
So menech jaer/ ſo menech (r) dach/
So dat hi cume indie kerke
Dede ander eenege gewerke.
Laetſtu die dine onberaden/
Wie ſal den ſinen ſtaen in ſtaden?
Doe dijt niet moeder wt vercoren;
Want alle hope eſ verloren/
Eiſt/ dat die werelt onberaden
Andi en vint ghene genaden (s).
Deſe dinc die en ſach (t)
Niemene/ dan hi/ die daer (u) lach.
In deſen quam Maria daer/
Die den haren altoes eſ naer/
Eñ ontſculdegede hare mede/
Alſe van haerre roekeloeſhede/
Den bedde/ daer die zieke lach.
Hare borſte/ daer hi toe ſach/
Stac ſoe den ſieken inden mont/
Eñ droepte daer in ter ſelver ſtont
Den dau van haerre ſoeter melc/
Op (v) ſiere lippen elc
Eñ vp ſine tonge mede.
Eñ (w) hi genas daer vptie ſtede
An lippe an tonge/ die was (x) keptijf/
Eñ oec duer al ſijn lijf/
Eñ wart ſiere zinne gheſont/
Eñ ſtont vpter ſelver ſtont.

Ore

q Dits. r menighen. s Andie [l di] niet en vint ghenaden. t Dit en hoorde noch en zach. u diere. v Ende dan. w Doe. x was. †

Vs. 42. Sinen] Schoon de beide HSS. hier ſinen hebben, dunkt ons, dat men hier evenwel ſieken behoort te lezen.

Oec ſo tvgedi wel mede/
Dat God ſine ontfaermechede
Met tem daer hadde gedaen;
Want hi al verkeerde (y) ſaen
Dan naturen (z) eñ dan zeden:
Sijn goet gaf hi in goeden ſteden/
Eñ heuet die wereit begeven
En leedde vort meer heilich (a) leven.

Van der vrouwen die ſoe halp in dē (*) *vloet* LIX.

De ſentē Michiels/ in Bertaengen/
Staet in ere hogere montaengen
Ene kerke in ſiere eere/
Daer vloyet hoghe eñ (a) harde ſeere/
Eñ es verſceden dan anderen landen;
Alſet hebbet (b) machmen thanden (c)
Ouer toten berghe gaen;
Maer die vloet coemt dan ſo ſaen
Eñ loept aec mede ſo dapperlike/
Dat orſ en es/ dat hare ontſtrike. (d)
Tote ſente Michiels feeſte
So gingen daer minſten eñ meeſte/
Ter hogher tijt/ ouer dat ſant/
Dat broet eñ hart es eñ vlac lant/
Eñ alſe ſi indie middelt quamen/
Was een wijf mettem tſamen
Aerm eñ met kinde ſwaer/
Eñ men horde ruuſchen daer

Die

y bekeerde. z manieren. a boert aen een heilich. * *di*
a en † b Alſt ebt. c Te handen. d Dat gheen ors
haer en ontrike.

Vs. 1. De] Lees Te. Welke misſlagen in voorletters d HS. op verſcheide plaatſen heeft.

Die vloet/ eñ tſolc liep eñ ran/
Alſe oft waren verwoede man.
Dat wijf bleef alleene daer;
Want die gruwelike vaer
Verwan alſo hare ghedochte/
Dat ſoe tſelues niet ſtaen eñ mochte.
Hoe riep helpe/ met groten weene;
Maer elc was vor hem ſelven alleene;
Want elc voer ſijn leuen ſiet;
Dies en achteds niemene niet.
Alſe hare menſcen (e) troeſt ontſaert/
Riep ſoe vp Gode eñ meſbaert (f)
An ſente Michiele/ an onſer Vrouwen.
Liede/ diet oec (g) van verren ſcouwen/
Eñ ſtonden in ſekere ſtede/
Hieven vptie hande mede/
Eñ riepen ane die moeder ons Heren.
Maria quam haer ſelven teeren/
Alſo alſe ghenen wive dochte/
Dat ſoe hare mouwe brochte/
Eñ decte gheent verbaerde wijf (h)/
Alſo dat an hare lijf
Selues een dropel niet en was;
Maer indie ſeker ſtede ſoe genas
Van eenen zone/ ſonder vaer/
Tote dien (i)/ dat ebbe was daer naer/
Eñ ſoe mochte te lande gaen;
Dus quam ſoe ten berghe ſaen
Haer anderen die (k) indie vloet
Alleene bleef eñ te voet (l).
Dit wonder eñ deſe miracle ſach
Menech menſche vpdien (m) dach

Man

e menſchelic. f Riep zi zeer te Gode waert. g oec. † h Ende bedecte daer mede twijf. i dien † k Met horen kinde. l alleene bleef zi inde voet. m op ghenen.

Vander abdèſſen die ſoe (*) verloeſte van ſchanden. LX.

Ene abdeſſe wilen was
Die hare bewant aldas
Dat ſoe hare ordine wel helt/
Oec ſoe dwanc ſoe/ alſemen telt/
Haer couent te houdene mede
Hare regle/ nadien zede.
Maer want der goeder (a) leuen
Dicken nijt heeft vp geheuen (b)
Ander quaders liede ſin.
Die nonnen/ diene waren jn/
Daer omme dat ſoeſe ter doget dwanc/
Wiſtens hare groten ondanc/
Eñ pijnden (c)/ omme haren ſcamp/
Hoe ſiſe gebrochten in eenegen (d) ſcamp.
Entie duuel/ die (e) nacht eñ dach
Emmer indiet laghe lach/
Die gheſellede hem oec mede
Ander nonnen nidechede.
So dat hi ſo verre gewrochte/
Dat hiſe in eene ſcande gebrochte (f);
Want dat ſoe bi haren druſſate (g)
Wart met kinde; dat was onmate;
Doch en liet ſoe clene no groot/
Soene dede dat dordine geboot/
Eñ ſoe mede den nonnen dede
Hare regle houden eñ haren zede/
Eñ waren ſijs blide oſte erre/
Hoe en lietſe niet lopen verre.

Alſ

* *onze Vrouwen.* a goeder lude. b Dicke niet opghegheuen. c peinſten. d eenen. e die f brochte. g Want ſi met haren droſſate.

Alſoe haers gheneſens (h) was bi/
Die nomen/ die waren onbri/
Worden dies an hare gewaere
Apt gaen; want ſoe wart te ſware (i)/
So dat deſe dinc wart rent
In haer alre ghemeene (k) mont.
Alle ghemeene (l) worden ſijs vro/
Dat ſije te wroegene wiſten alſo (m)/
Omme dat ſoe hem achter dede
Dicken laten hare quaethede.
Lettren ſijn thant geſcreuen (n)
Enten biſſcop ghegheven (o)/
In wies (p) biſſcopdoem dat was;
Eñ ſoe en wiſte oec niet das/
Dat daer die biſſcop comen ſoude
Hare te proevene alſo houde.
Soe ontſach harde (q) haer eere/
Die ſoe dicken wachte ſere/
Alſoe wat en wiſte doen/
Endſe niet en liet gheroen
Die ſorghe/ dieſe altoos (r) quellen/
Es ſoe in eere (s) capellen
Gegaen/ jn hare heimelicheden/
Alle daghe ſoe tſelue dede/
Eñ daer bat ſoe onſer Vrouwen/
So ſoe beſt conſte met trouwen.
Daer viel ſoe al nu (t) in die bede
Met lachamen/ met herten mede/
Met diepen zuchten eñ met tranen
Ghinc ſoe bidden eñ vermanen (u)
Die genadeghe moeder der (v) maghet/
Dat ſoe hare aflaet beiaghet.

Dan

h horen gheneſene. i want ſi ghinc harde zwaers. k horen
l ghemenen. l Alle te ſamen. m doe. n ſi te
hant ſcreuen. o opghegheben. p des. q haer
r altoos. † s hore. t nu. † u manen. v ende.

Van haren zonden en bevrede
Ander grotere ſcanden mede.
In deſen rouwe / in dit meſbaren
Es ſoe in eenen ſlaep gevaren (w) /
Alſe haer dochte van groter rouwen.
Aldaer ſach ſoe onſer Vrouwen /
Met tween jnglen / comen te hare /
Dieſe troeſte vanden meſbare.
En ſeide: ic hore dine bede.
Ic hebbe di bejaghet mede (x)
An minen ſone van dine zonden (y)
Aſlaet nv te deſen ſtonden (z)
En quiteneſſe van dire ſcande (a) /
Die du nv (b) ontſies voer hande.
Jndien (c) ſlape ſoes ghenas.
Maria hiet den jnglen das /
Dat ſi dat kint draghen ſouden
Eenen hermite / die dat houden
Soude altote ·vij· jaer.
Dhermite en woende niet verre van daer (d) /
Dit hebben dinglen ghedaen.
Mettien ontwiec dabdeſſe (e) ſaen /
En vant haer ſeluen (f) van den laſte
Ontladen / dieſe (g) vant ſo vaſte.
Doe dancte ons Heren milthede
En oec ſiere moeder mede.
Nv es die biſſcop daer comen
En heuet capittele ghenomen /
En ontboot dabdeſſe ſaen.
Doe quam indie capittele gegaen
En ghereedde hare te ſittene mede
Boven biſſcop / in hare ſtede.

Doe

w bevaren. x brede. y Aen minen zone al nu ten ſtonden.
z Ghenade ende van dinen zonden. a Entie ende van dire ſconden. b nij. † c In horen. d Die hermite heeft onfaen dader. e Entie abdiſſe ontwoer. † zonder. g die.

Doe hi ſach/ dat ſoe daertoe ginc/
Scalt hiſe ſeere omme die (h) dinc/
Eñ/ met ſellen worden ſaen/
Hiet hiſe daer neder gaen (i)
Soe ginc danen/ alſemen hare hiet.
Entie biſſcop hi ghebiet.
ij. clerken/ dat ſi gaen an hare
Eñ haers buus nemen ware.
Si ginghen naer (k) eñ proeueden
Alſe (l) vele/ alſi (m) behoeueden.
Tonder ſoukene van ſulker ſaken.
Ten biſſcop quamen ſi eñ ſpraken/
Dat ſiſe ombeſchuit (n) van kinde
Vinden (o) inden onderwinde.
Nv waent die biſſcop vanden lieden/
Dat ſi ſijn verkeert met mieden
Eñ wille hem ſelven vander ſaken
Eenen onder ſoukere maken/
Eñ doeter toe al/ dat betaemt
Biſſcop te doene/ die hem ſcaemt.
Hi vintſe ontſchuldich der boete.
Die biſſcop valt (p) hare te voeten
Eñ bidt vergeffeneſſe ſaen.
Van dien/ dat hi heuet meſdaen.
Eñ alle dandere/ die haer lachter
Hadden geſproken van achter/
Dien was ſoe (q) gram eñ dede gebieden/
Dat ſi wt dien cloeſter ſcieden.

Die

h deſe. i uutgaen. k volcghden na. l zo m als hem.
n onſculdich. o ſtonden. p viel. q hi.

Vs. 119. Soe] Men moet hier met het H. HS. lezen hi; want er wordt van de orde des Biſschops geſproken, om uit het klooſter te vertrekken, en niet van die der Abdisſe, gelijk uit het vervolg en het Latijn van VINC. blijkt. Ch. f. 80. b. en c. *antiſtes —— nullumque in ea crimen abiecti ſignum inveniens, ad pedes eius corruit —— veniamque, que ei crimen iniecerant, —— precepit, vt de monaſterio citius exirent.*

Die abdeſſe die hare hende
Schuldich wel van ſulker ſcende/
Alſe hare daden (r) hare nonnen/
Al waſer ſelheit met (s) geronnen/
Hadde (t) lieuere/ dat ſoe ſeide
Den biſſcop die waerheit gereide/
Dan, ſi ſouden ſijn ontvoughet/
Dieſe daer hadden gewroughet.
So dat ſoe hem te voeten vel/
Eñ ſeidem waer eñ niet el/
Van al dat hare was gheſchiet/
Een wort ſone decte ſoes niet.
Van wondere (u) moeſte benedijen
Die biſſcop der maget Marien/
Dor wien dat God dat wonder dede.
Twee clerken ſendde (v) hi ter ſtede/
Ten (w) hermite/ te vragene das/
Of dat kindekijn (x) daer was? (y)
Si voeren daer eñ vonden
Waerheit van dien kinde/ tien ſtonden.
Dhermite ſprac deſe dinghe:
Hier quamen nv twee jongelinge/
Die gaven mi dit nieboren kint/
Eñ ſeiden/ het hadde mi gheſint (z)
Maria ſelue/ al ouer waer/
Eñ hietent mi houden ·vij· jaer.
Die clerken ſetten hem ten kere/
Eñ telden dit al haren Here.
Vroe was die biſſcop eñ liet
Dat kint/ alſe onſe Vrouwe hiet/
Mettien (a) hermite ·vij· jaer.
Doe ontſinc hijt ſelue daer naer
Eñ ſettet ten lettren (b)/ eñ waert wroet
Eñ van levene heileeh eñ goet.

115 Alſe

r deden. s in. t Hadſt. u wonder. v ſeinde.
w Den. x kint. y daer comen was. z dat hem hadden ghezint. a Mettzen. b zetter te ſcolen.

Alſe doude biſſcop/ ſijn meeſter/ ſtaerf/
Waeſt ſulc/ dat (c) het verwaerf
Den ſtoel ſijns meeſters eñ met trouwen
Dienet (d) Marien/ onſer Brouwen/
Die hem enter moeder mede
Sulke ſcone gratie dede.

Van hem dieſe metten vingerline verchierde. LXI.

Vinder eñ ſcolaren jonc/
Alſe vp haren eerſten ſpronc/
Speelden wilen vor ene kerke/
Alſe noch dicken (a) pleghen clerke:
Elc warp anderen eenen bal.
Nv waſer (b) een onder dandere al/
Die een vingerlijn oec (c) drouch/
Dies hi weigher was genouch:
Een ſijn lief gaſt hem vp minne;
Doe (d) ontſach hi hem daer jnne/
Dat ment ontwee werpen mochte.
In eene kerke hijt doe brochte/
Of hijt jeweren (e) beſteden (f) conde/
Dat hijt naden ſpele vonde.
Doe ſach hi onſer Brouwen ſtaen/
In eene ymagie/ wel ghedaen/
Die (g) hem arde (h) wonderen began/
Om die ſcoenheit/ die hare lach an/
Neder knielde vp (i) hare voete/
Eñ ſprac hare eene groete/

Eñ

c Wat het zulck meiſter verwaert. d Diende hi. a dicken. † b was een. c oec. † d Dies. e erghen. f beſtaden. g Doe. h zere. i knielde hi vor.

Vs. 10. Doe] Wy leezen hier met het ander HS. Never Dies.

Eñ ic dies noch wetens ben /
Dat ghi mi weder hebdet lief.
Mettien hi tſingerlijn vp hief /
Eñ ſtaect andes gheheelden (n) vinger /
Dat no (o) wijder was / noch jnger /
Entie vinghers / die ſtont hem recht
Den beelde / alſe (p) oft antworde den knecht /
So deetter (q) een tekijn toe;
Want het leec den vinger doe
Jndie palme nederwaert (r).
Van wondere (s) wart hi verbaert /
Eñ riep totem allen (t) beſonder /
Die daer waren eñ togdem (u) dwonder /
Eñ teldem (v) mede te waren (w) /
Hoe hi ter dinc (x) hadde gevaren.
Si rieden hem / die dit (y) vernamen /
Dat hi der werelt huutte te ſamen (z) /
Eñ (a) hi altoes (b) niet en ſtonde of /
Hi en dade al ſijn (c) belof;
So mochti vrient ſijn met trouwen
Jheſuſe eñ oec onſer Vrouwen.
Nv was die jongeline (d) ſere rike
Eñ en horde niet wel gewillike /
Eñ liet dat belof (e) al liden /
Eñ wilde ter werelt (f) tiden.

Hi nam een wijf bider wet;
So dat hi quam bi hare wt het/
Eñ hi quam (g) in eenen vake.
Hy hort wonderlike (h) ſake/
Hem dochte/ dat hi gevoelde eñ (i) ſach/
Dat tuſſchen hem enter (k) bruut lach
Onſe vrouwe/ die maghet ſijn/
Eñ togedem (l) dat vingerlijn/
Eñ hem ſine trouwe verweet,
Vten vake ſcoot hi gereet/
Eñ taſte al omme/ daer hi lach/
Omme dat beelde/ dat hi ſach;
Maer hi en vant een twint (m) niet noch/
Doch hilt hijt ouer een gedroch (n).
Echt viel hi in eenen vake/
Doe ſach hi alsie ſelue ſake/
Waer onſe Vrouwe vor hem ſtoet/
Eñ toghedem wreeden moet
Eñ hem tanſcijn heuet ontkeert/
Eñ ſeide hem/ hi wert antheert (o)/
Omme dat hi hare heuet te broken
Die vorwaerde/ dierre was beſproken (p).
Dje jongelijnc (q) hi (r) wart verbaert
Vander maningen (s)/ eñ hi en ſpaert
Langhere niet/ hinc liet al varen:
Des nachts ſloep hi woch te waren.
In eenen cloeſtere wart hi begeven/
Daer hi leedde monniken leven/
Eñ diendere der maghet Marien
Sire wt wt vercornc (u) lievere amien/

Eñ

g Ende viel. h eene wremde. i gevoelde en. † k en zine. l toende hem. m een. † n Hi hilt al ouer ghebroch. o Ende zeide hem hi worde gheonneert. p gheſproken. q clerk. r hi. † s Van den beeldde. t monies. u ghetrouwe.

Vs. 76. Maningen] Zie hier achter.

Vs. 82. Wt wt] L. wt zekerlijk een misſlag van den afſchryver.

Met trouwen (v)/ ſonder ſchult (w) van miue
Coten ende van ſinen liue.

Van hem dien ſoe loeſte (*) vter zee. LXI.

Het was een ſcip midſ in de zee
Daer in pelegrimme mee
Dan ander haue in was geladen/
Eñ wilden/ wilds hẽ God gheſtaden/
Int heileghe lant van ouer mere.
Mettien gnam hẽ eene dere:
Dat tſcip inden bodem ſcurde.
Die ſtierman (a) dat zeil (b) auenturde/
Eñ heuet den boot toe geſcoten (c).
Die voerbaerſte van alder (d) roten
Heuet hi metten in ontfaen/
Eñ liet dander volc daer ſtaen/
Eñ ſeide: ghi Heren/ clene eñ groot/
Ghi ſiet voer v die doot/
Eñ daer en es geen ontgaen.
Bidt Gode/ dat hi moete ontfaen
Vwe ziele; want omme ſine doot
Sidi cõmen in deſer noot.
Dit daden (e) ſi/ ſo ſi beſt conden/
Eñ eere (f) cortre ſtonden
Hane (g) dat ſcip/ eñ alle die liede.
Een biſſcop ſach dat daer (h) geſchiede
Eñ dreef rouwe eñ jammer groot/
Omme ſiere geſellen doot;
Maer alſi ten boete (i) ghinghen/
Die biſſcop mettien (k) edelinghe/

Ont-

v Met trouwen. † w Ende zonder alle ſcout. * verloeſte.
a ſtuerman. b ſpil. c butgheſcoten. d dan de
e Dat deden. f Ende in ere. g Zoye. h was daer die
i bote. k metten.

Ontſiel hem een man inde (l) zee/
Dan dien ne ſaghen ſi nemmee.
Alſi te lande wart (m) dus bare
Eñ ſcreien eñ meſbaren/
Omme die verdroukene ſcare/
Dienſi (n) omme harentare.
Oft ſi jeweren (o) ſaghen driuen/
Die hare/ die ſi ſaghen ontliuen.
Niet eenen (p) en hebben ſiere vernomen;
Maer vten watre ſaghen ſi comen
Corteluuen/ wit (q) eñ ſcone/
Die vpwaert vloghen inden trone.
Dat hilden ſi ouer dat tekijn (r) ware;
Dat die (s) verdronkene ſcare
Te hemele voeren/ indier (t) gelike.
Te lande quamen die Heren rike/
Eñ alſe die biſſcop te lande quam/
Sach hi vor hem eñ vernam
Den man/ pntgaen vander doot/
Die tuſſcen den ſcepe entien boot/
Daer ſijt ſaghen/ ginc te gronde.
Here hem wonderen begonde/
Eñ wareng vroe eñ vrageden ſaen/
Waer bi dat hi ware ontgaen?
Hi ſprac: doe ic int water ſcoot/
Ane riepic te (u) miere noot
Maria met minen monde/
Eñ alſo roepende gingic te gronde.
Maer die moeder der ontfarmechede/
Die altoes ghene vergetelhede
Te hem waert (v) en can gedraghen/
Die omme hare doghet geweghen;
Heuet mi met haren mantele (w) gedect (x)
Eñ vten watre hier (y) getrect?

Alle

Endig. m wart. † n Zaghenſi. o erghen. p eenen. †
q witte. r tekijn. † s Die ghene. t in die. u in
v waert. † w met haren mantele. † x bedect y hier. †

Alle diet horen (z) louen eñ lijen
Opter moeder Gods / (a) Marien.

Van den abt, dien ſoe halp (*) vter zee. LXI.

Enen abt ghebiel oec (a) mee /
Dat hi indie baerdſche zee /
Met eenen ſere (b) ſwaren tẽpeeſte
Begaen was / tellet die jeeſte (c) /
Zo dat ſi alle ſonder blijf /
Eñ elc ſorgede omme ſijn lijf (d).
Elc riep (e) vp ſinen ſint /
Dien (f) hi kent / ofte mint /
Entie elc (g) waende / dat machten meeſt (h).
Hadde (i) inder zee tempeeſt.
Alſe dabt ſiet / dat elc roept eenen (k) /
Nv den groten / nv den cleenen /
Eñ niemene roept min na (l) mee
An die ſterre (m) vander zee.
Sprac hi: v roupen wat ſaelt dogen
An die gheene / die minſt moghen?
Daer vp roepti alden dach
An hare diet al vermach /
Daer an leghet niet v moet (n) /
Hetſ waer / hetſ goet / dat ghi (o) doet;
Bet ane / riepti / waerdi vroeder /
Der ontfaermecheden moeder.
Doe riepen ſi alle daer ghemene
An Marien / der maghet reene /
Dat ſi haers ontfaermen ſoude.
Helue die abt / alſo oude /

Riept

z hoerden. a Goods. * *hielp.* a noch. b ſere.†
c geeſte. d Baden elc om zijn lijf. e Elc die riep. f Die. g hi. h dat macht heeft meeſt.
i Hadde.† k Als dabt hoerde elken roepen enen. l noch.
m leid ſterre. n leghet v niet die moet. o ghijt.

Riep an hare met allen crachten;
Mochtan dat hi binnen ·ij· nachten
Gheraſt en adde graat no cleene
Eñ gheten / dan (p) een appel alleene /
Hi begonſte in die (q) zee
De ſinigene: ſelix namque /
Mettien verſe daertoe alſa /
Datſ oro pro populo.
Sine woerden ſongen mede.
Cume endden ſi haer gebede /
Opten (r) maſt en ſtont openbare
Een licht / oft eene tortijtſe ware /
Dat dat ſcip verclaerde met allen
Entie ſtorm was te vallen (s):
Die zee wart ſlicht / eñ anſe Brouwe
Broehtſe te lande / ſonder rouwe.

an hare, die hare vierte brac. LXIIII.

In dat barbouch van Nopoen
Was ·i· joncfroukijn (a) / aerm in ſijn (b) doen /
Die met ſpinne metter hant
Hare lijſnere ſochte eñ want.
Eens vp onſer Brouwen dach /
Alſe hare doetſcepe gelach /
Alſe hare dinghel Gabriel
Ane brochte dat ſmaecte ſo wel (c) /
So (d) ſoudſe ſpinnen eñ dede quaet /
Eñ daer ſae nette harem draet /
Claf (e) hare die draet daer ter ſtede
An tonge eñ ane lippe mede /
So dat hare die leppe ſwal
Entie tonge / dat ſoe naer (f) al

15 Had-

b ſi
c
p
l

p mer. q inder. r Wat opten. s ghehallen.
t lonctgijf. b hur. c Wat ane brochte ende maecte wel.
d Soe. e Clenede. f na.

Hadde verloren hare tale.
Die mont mede altemale
Was met ſpuwe al omme (a) beſeumet;
Want dis nature/ die dat ruimet/
Was hare altemale ontfaren.
Screijen (b) moeſte ſoe eñ meſbaren/
Alſe die en wiſte wat doen.
Men lededſe in Mopoen/
Tſente Elope (c)/ es hare geladen (d)/
Omme te biddene genaden;
Maer daer en bant ſoe ne (e) gheene.
Doe (f) gingen ſi alle (g) gheneene
Ter hoeſt kerken onſer Drouwen/
Hare te biddene met trouwen.
Aldaert (h) menech ſach tier ſtat/
Die oec mede vor hare bat/
Aldaer ontbant hare lippe eñ tonge/
Entie aerme dierne jonge
Heuet onſer Drouwen geheert/
Eñ es geſont thuus gekeert.

Van der Keyſerinnen van Rome. LXV.

Een Keyſer te Rome was/
Dien onſe Here jonſte (a) das/
Dat hine brochte teenen wiue/
Edel van zeden eñ van liue/
Entie ſcoenſte/ diemen bant/
Noch (b) en gheenen oncuſſchen bant
Sone drouch ſoe (c) in haren zinne;
Maer gherechte (d) huwelic minne.

a omme. † b Wenen. c Loys. d gheraden. e ban-
den ſi en. f Doe zo. g alle. † h Dair.
a onſte. b Ende. c Die en dwanege. d gherecht.

Den keyſer quam wille (e) an te varen/
Dat hi verre wilde varen
Viſiteeren heileghe ſteden/
Omme te doene ſine ghebeden/
Eñ dat bi ſijns wijfs gemoede.
Sijn lant liet (f) hi indie hoede
Sinen broeder/ dien hijt beual/
Die zin eñ herte leide al
Ane die ſcone keyſerinne;
Doch ontecti (g) ſine minne
Der vrouwen/ diene al ontſeide;
Maer ſo naer doch (h) hijt haer leide/
Dat ſoe ſus qualike conſte (i) ontgaen/
Eñ ſoe dede hem verſtaen/
Dat ſoe ſoude doen ſinen wille.
Hier binnen dede ſoe (k) maken ſtille
Eenen tor/ daer ſoe jn dede
Twee jongelinge eñ daer (l) mede
Twee joncvrouwen/ die dienen ſouden
Den ſwagher. Daer wilſoene in houden/
Eñ men hem met eere line
Vp hale die lijfnere ſine.
Nv quam die dach/ dat ſoe behiet
Te doene den jongelinc (m)/ dat hi riet;
Dies hi vro was eñ blide.
Hi ghinc voren alſo betide/
Eñ (n) alſe hi binnen der dore was
Sloot ſoene daer binnen (o) eñ liet das
Niemene/ dan hare/ den ſlotel draghen.
Rome was in gheneñ daghen
An goeden papſe eñ in vreden/
Eñ dat al bi haerre wijſheden.
Die keyſer merrede jare (p) vive.
So dat mare quam ſinen wive/

Dat

wille. † f zette. g ontdecte hi. h na dat.
i mochte. k doet ſt. l daertoe. m zwagher.
n Eñ.† o daer in. p der iarẽ.

Dat hare Here quam int lant
Doe waes vrde en dede te hant
Die baronen tegen (q) hem waren.
Den swagher liet soe wt twaren
Ouersien (r) ; want soe woude /
Dat hi den broeder groeten (s) soude.
So dedi oec eer / dan die vrouwe.
Die Keyser sprac : nv sech vp trouwe.
Broeder ! twi (t) bestu dus gedaen ?
Here / seghet hi / sonder waen /
Dit heuet gedaen v quade wijf /
Die niemene heeft ontseit (u) haer lijf /
Eñ mi wilde soe daertoe mede /
Bringen te sulker quaethede ;
Eñ / omme broederlike trouwe /
Slotic mi vor die quade vrouwe
In eenen tor tote (v) nv
Eñ come aldus ieghen (w) v.
Alse dis Keyser horde die mare /
Dies hi niet en was in vare /
Viel hi in ommacht vptie erde.
Doe hi bequam ginc hi te perde
Eñ teet vort. Des dages der naer
Quam jegen hem / al (x) sonder vaer /
Die Keyserinne / die niet wiste (y).
No clene / no groet / van desen twiste.
Eñ also helsen (z) waent haren Here /
Slouch hise int ansichte (a) seré /
Eñ riep ·ij· knechten eñ seide / spoet /
Dit quade wijf neemt eñ verdoet
Int wout / daert niemen en weet.
Si leidense int foreest gereet /
Omme hare te gevene de doot ;
Maer die scoenheit was so groot /

q gheraden tegen. r Onberaden. s spreken.
u ontseghet. v al tote. w tegben.
y niet en wiste. z Als si zien. a aenseghe

ıt ſi droughen ouer een:
ıt ſoude ſijn haer ne gheen/
ıe ſoude eer daer (b) ſijn met hare/
ɪ dat ſoe ontliuet ware.
ı dat ſi an hare vinghen/
ı wilden (c) hare vuulhede (d) vulbringen;
aer ſae ſach te hemele waert/
ı roept vp Gode eñ meſbaert.
onſer Vrouwen riep ſoe mede;
ı dat geviel ter ſeluer ſtede/
ıt een edel man daer leet/
e hare horde (e) driven tleet (f)/
ie met geſelſtap/ dat hi brochte/
ie Apoſteken te Rome ſochte;
ı alſe hi horde dat gheſcal
et hire toe oñ dandre al/
ı ſaghen die (g) eerlike perſone
n knechten handelen onſcone/
ı ſloughenſe beede gader (h) doot.
er vrouwen vrageden ſi welke (i) noot
ıſe brochte (k) daer ter ſtede?
ıe decte hare werdichede/
ı lede te ſamen (l) hare hande
ı dat/ dat hiſe vten lande
ettem voere eñ ſoe na deſen
ine dierne moeſte (m) weſen.
ıt dede die Here gerne te waren/
ı ſoe eſ dus mettem gevaren.
eſ mans vrouwe (n) heeſſe ontfaen
evelike eñ beual hare ſaen
ıre eighine kint/ dit was haer mare/
ı ſoe hilt/ alſt (o) haer kint wande

Spel

† c wanden. d quaetheit. e hi horde hus.
leet. g dien. h gader. † i dit welke.
ıt ſi bracht was. l te gader. m wonde.
ſ. o eſt.

Spel eñ feeſte plach ſoe te ſpaerne;
In die kerke was ſoe ghaerne.
Maer die dunel volgede haer naer
Eñ heefſe mede gerort aldaer.
Nochtan ōme niet hijs began;
Want hine wanre altoes (p) niet ane
Een ridder was daer inden houe/
Die minde deſe vrouwe van loue/
Eñ ginc hare an met ſoenre tale/
Met veloue ſcone eñ wale/
Om te hebbene ſijn gevouch.
Soe ſprac (q)/ ſoe mindene genouch
Reinlike/ alſe den broeder haers Heren;
Maer anders en (r) waerre geen keren.
Alſe hi ſiet/ dat niet beſpeeſt (s)/
So peinſt hi nauwe eñ beweeſt (t)/
Dat hi ſulken dinc mach winden/
Dat hi moghe dat wijf ſcinden/
Dat menſe dode oft verdriue.
Nachtſ ſo (u) ſtont vp die keptiue/
Daer ſoe ſliep eñ dat kint mede/
Dat hare vp getrouwechede
Bevolen was/ eñ morderde (v) tkint/
Eñ leide tmes (w)/ ſa datment vint
In haer bedde/ vp dat (x) ment ſouct.
Te bedde gaet die man verblouct.
Eñ dat bloet van den kinde mede
Eñ (y) liep onder haer ter ſtede.
Soe wart ontwake / daer ſoe lach/
Eñ ſoe riep: keptiue (z)! o wach!
Die moeder ſtont vptie (a) bader
Eñ dat jnghesinde (b) algader/

p altoes. † q En zi zeide. r en. † s dat ſine verſma
t hi eenen anderen raet. u ſo. † v mordet. w dat m
x of. y Dat. z riep: o wi keptiue. a op en
b gheſinde.

Vs. 139. Vptie] Noodzaaklijk moet men hier met h
IIde. HS. lezen op entie. VINC. *mater* et *pater ſurgent*

Eñ vinden thint bi hare doot/
Eñ tmes bi hare van bloede root.
Lichte mæhmen gelouen das/
Dat groot rouwe (c) ghinder was.
Eñ hi (d) die mordenare mede
Weenende eñ maecte ſerechede/
Eñ wilde die vrouwe ebben doot/
Diere af en wiſte clené no groot.
Hi ſprac: du hebes dit wiſſ ontfaen/
Diemen ſoude hebben verdaen
In anderen lande/ om hare meſdaet:
Men berne/ dats mijn raet.
Maer die Here die (e) verboot/
Datſe niemene en ſloeghe doot.
Scipliede onkoot hi te hande/
Dieſe woerden in vremden lande.
Aldus moeſte ſoe ſceden dane/
Gheſletens (f) haers latende (g) trane/
Eñ ginc te ſcepe/ alſe die ſoude
Varen ſo waer ſo men (h) woude.
Alſe die ſcipmanne in de (i) ſee quamen/
Eñ ſi hare ſcoenheit vernamen/
Spraken ſi an hare lude eñ ſtille/
Of ſoe wilde doen haren wille.
Maer daerne djet (k) gheene bede;
Want ſos minde ſuuerhede.
Si ſeiden: nv kies deen van den (l) tween
Du moetſ met ons ſijn ouer een/
Of ſonder twifel vuer dort.
Die vrouwe ſprac: vorwaer dat hort (m)/
Dat ic lievere hier (n) verdinke/
Dan ic mine ſuuerheit minke.
Die ſcipmanne (o) ſien/ dat aldus ſtaet/
Eñ keerden anders haren raat/

Dat

c tammer. d hi. † e dat. f Ghertdekens. g wenende.
h waer dat men. i ſciplude in die. k daer en deedde.
l den. † m woont. n hier. † o ſcipmanne.

Met trouwen (v)/ ſonder ſchult (w) van liue;
Toten ende van ſinen liue.

Van hem dien ſoe loeſte (*) vter zee. LXII.

Het was een ſcip midſ in de zee
Daer in pelegrimme mee
Van ander haue in was geladen/
Eñ wilden/ wilds hē God gheſtaden/
Int heileghe lant van ouer mere.
Mettien gnam hē eene dere:
Dat tſcip inden bodem ſcurde.
Die ſtierman (a) dat zeil (b) auenturde/
Eñ heuet den boot toe geſcoten (c).
Die woerbaerſte van alder (d) roten
Heuet hi metten in ontfaen/
Eñ liet dander volc daer ſtaen/
Eñ ſeide: ghi Heren/ clene eñ groot/
Ghi ſiet voer v die doot/
Eñ daer en es geen ontgaen.
Bidt Gode/ dat hi moete ontfaen
Dine ziele; want omme ſine doot
Sidi cōmen in deſer noot.
Dit daden (e) ſi/ ſo ſi beſt conden/
Eñ eere (f) cortre ſtonden
Dane (g) dat ſcip/ eñ alle die liede.
Een biſſcop ſach dat daer (h) geſchiede
Eñ dreef rouwe eñ jammer groot/
Omme ſiere geſellen doot;
Maer alſi ten boete (i) ghinghen/
Die biſſcop mettien (k) edelinghe/

Dit

v Met trouwen. † w Ende zonder alle ſcout. * verloeſte.
a ſturman. b ſpil. c butgheſcoten. d van der
e Dat deden. f Ende in ere. g Zoye. h was daer die.
i bote. k metten.

Ontfiel hem een man inde (l) zee/
Van dien ne ſaghen ſi nemmee.
Alſi te lande wart (m) dus varen
Eñ ſcreien eñ meſbaren/
Omme die verdroukene ſeare/
Dienſi (n) omme harentare.
Oft ſi jeweren (o) ſaghen driuen/
Die hare/ die ſi ſaghen ontliuen.
Riet eenen (p) en hebben ſiere vernomen;
Maer vten watre ſaghen ſi comen
Torteldouuen/ wit (q) eñ ſcone/
Die wpwaert vloghen inden trone.
Dat hilden ſi ouer dat tekijn (r) ware/
Dat die (s) verdronkene ſeare
Te hemele voeren/ indier (t) gelike.
Te lande quamen die heren rike/
Eñ alſe die biſſcop te lande quam/
Sach hi vor hem eñ vernam
Den man/ ontgaen vander doot/
Die tuſſcen den ſcepe entien boot/
Daer ſijt ſaghen/ ginc te gronde.
Here hem wonderen begonde/
Eñ warens vroe eñ vrageden ſaen/
Waer bi dat hi ware ontgaen?
Hi ſprac: doe ic int water ſcoot/
Vne riepic te (u) miere noot
Maria met minen monde/
Eñ alſo roepende gingic te gronde.
Maer die moeder der ontfarmecheden/
Die altoes ghene vergetelſheden
Te hem waert (v) en can gedraghen/
Die omme hare doghet gewaghen;
Heuet mi met hoeren mantele (w) gedect (x)
Eñ vten watre hier (y) getrect?

Alle

l indie. m wart. † n Zaghenſi. o erghen. p eenen. †
q witte. r tekijn. † s Die ghene. t in die. u in
v waert. † w met haren mantele. † x bedect y hier. †

Alle diet horen (z) louen eñ lijen
Opter moeder Gods / (a) Marien.

Van den abt, dien ſoe halp (*) vter zee. LX

Enen abt ghebiel oec (a) mee /
Dat hi indie baerdſche zee /
Met eenen ſere (b) ſwaren tẽpeeſte
Begaen was / tellet die ieeſte (c) /
Alſo dat ſi alle ſonder blijf /
Eñ elc ſorgede omme ſijn lijf (d).
Elc riep (e) vp ſinen ſint /
Dien (f) hi kent / ofte mint /
Entie elc (g) waende / dat machten meeſt (h)
Hadde (i) inder zee tempeeſt.
Alſe dabt ſiet / dat elc roept eenen (k) /
Nv den groten / nv den cleenen /
Eñ niemene roept min na (l) mee
An die ſterre (m) vander zee.
Sprac hi: v roupen wat ſaelt dogen
An die gheene / die minſt moghen?
Daer vp roepti alden dach
An hare diet al vermach /
Daer an leghet niet v moet (n) /
Hetſ waer / hetſ goet / dat ghi (o) doet;
Bet ane / riepti / waerdi vroeder /
Der ontfaermecheden moeder.
Doe riepen ſi alle daer ghemene
An Marien / der maghet reene /
Dat ſi haers ontfaermen ſoude.
Helue die abt / alſo oude /

z hoerden. a Goods. * *hielp.* a noch. b ſere.†
c geeſte. d Baden elc om zijn lijf. e Elc die riep. f Die. g hi. h dat macht heeft meeſt.
i Hadde.† k Als dabt hoerde elken roepen enen. l noch.
m leid ſterre. n leghet v niet die moet. o ghijt.

Riep an hare met allen crachten;
Mochtan dat hi binnen ·ij· nachten
Ghenaſt en adde groot na cleene
Eñ gheten/ dan (p) een appel alleene/
Hi begonſte in die (q) zee
Te ſingene: felix namque/
Mettien verſe daertoe alſa/
Datſ ora pro populo.
Sine woerden ſongen mede.
Cume endden ſi haer gebede/
Opten (r) maſt en ſtont openbare
Een licht/ oft eene tortijtſe ware/
Dat dat ſcip verclaerde met allen
Entie ſtorm was te vallen (s):
Die zee wart ſlicht/ eñ onſe Vrouwe
Broehtſe te lande/ ſonder rouwe.

an hare, die hare vierte brac. LXIIII.

In dat vorbouch van Nopoen
Was ·i· joncfroukijn (a)/ aerm in ſijn (b) doen/
Die met ſpinne metter hant
Hare lijſnere ſochte eñ vant.
Eens vp onſer Vrouwen dach/
Alſe hare doetſcepe gelach/
Alſe hare dinghel Gabriel
Ane brochte dat ſmaecte ſo wel (c)/
So (d) ſoudſe ſpinnen eñ dede quaet/
Eñ daer ſoe nette haren draet/
Claf (e) hare die draet daer ter ſtede
An tonge eñ ane lippe mede/
So dat hare die leppe ſwal
Entie tonge/ dat ſoe naer (f) al

15 Hadd

p Aer. q inder. r Wat opten. s ghevallen.
a ioncwijf. b hur. c Dat ane brochte ende maecte wel.
d Doe. e Cleuede. f na.

Hadde verloren hare tale.
Die mont mede altemale
Was met ſpuwe al omme (a) beſcumet;
Want die nature / die dat cumet /
Was hare altemale ontfaren.
Screijen (b) moeſte ſoe eñ meſbaren /
Alſe die en wiſte wat doen.
Men lededſe in Noyoen /
Tſente Elope (c) / es hare geladen (d) /
Omme te biddene genaden;
Maer daer en bant ſoe ne (e) gheene.
Doe (f) gingen ſi alle (g) ghemeene
Ter hoeſt kerken onſer Vrouwen /
Hare te biddene met trouwen.
Aldaert (h) menech ſach tier ſtat /
Die oec mede vor hare bat /
Aldaer ontbant hare lippe eñ tonge /
Entie aerme dierne jonge
Heuet onſer Vrouwen geheert /
Eñ es geſont thuus gekeert.

Van der Keyſerinnen van Rome. LXV.

Een Keyſer te Rome was /
Dien onſe Here jonſte (a) das /
Dat hine brochte teenen wiue /
Edel van zeden eñ van liue /
Entie ſcoenſte / diemen vant /
Noch (b) en gheenen oncuſſchen bant
Sone drouch ſoe (c) in haren zinne;
Maer gherechte (d) huwelix minne.

a onme. † b Wenen. c Noys. d gheraden. e
den ſi en. f Doe zo. g alle. † h
a onſte. b Ende. c Die en dwanczе. d gherey

Den keyſer quam wille (e) an te waren/
Dat hi verre wilde varen
Viſiteeren heileghe ſteden/
Omme te doene ſine ghebeden/
Eñ dat bi ſijns wijfs gemoede.
Sijn lant liet (f) hi indie hoede
Sinen broeder/ dien hijt beual/
Die zin eñ herte leide al
Ane die ſcone keyſerinne;
Doch ontecti (g) ſine minne
Der vrouwen/ diene al ontſeide;
Maer ſo naer doch (h) hijt haer leide/
Dat ſoe ſo qualike conſte (i) ontgaen/
Eñ ſoe dede hem verſtaen/
Dat ſoe ſoude doen ſinen wille.
Hier binnen dede ſoe (k) maken ſtille
Eenen tor/ daer ſoe jn dede
Twee jongelinge eñ daer (l) mede
Twee joncvrouwen/ die dienen ſouden
Den ſwagher. Daer wilſoene in houden/
Eñ men hem met eere lins
Op hale die lijfnere ſine.
Nv quam die dach/ dat ſoe behiet
Te doene den jongelinc (m)/ dat hi riet;
Dies hi vro was eñ blide.
Hi ghinc voren alſo betide/
Eñ (n) alſe hi binnen der dore was
Sloot ſoene daer binnen (o) eñ liet das
Niemene/ dan hare/ den ſlotel draghen.
Rome was in gheneh daghen
In goeden papſe eñ in vreden/
Eñ dat al bi haerre wijſheden.
Die keyſer merrede jare (p) wive.
So dat mare quam ſinen wive/

Dat

ſille. † f zette. g ontdecte hi. h na dat.
i mochte. k doet ſt. l daertoe. m zwagher.
n En.† o daer in. p der iaren.

Dat hare Here quam int lant
Soe waes vroe eñ dede te hant
Die baroenen iegen (q) hem waren.
Den swagher liet soe wt twaren
Onverſien (r ; want ſoe wonde/
Dat hi den broeder groeten (s) ſoude.
So dedi oec eer/ dan die vrouwe.
Die Keyſer ſprac: nv ſech vp trouwe.
Broeder! twi (t) beſtu dus gedaen?
Here/ ſeghet hi/ ſonder waen/
Dit heuet gedaen d quade wijf/
Die niemene heeft ontſeit (u) haer lijf/
Eñ mi wilde ſoe daertoe mede/
Bringen te ſulker quaethede;
Eñ/ omme broederlike trouwe/
Slotic mi vor die quade vrouwe
In eenen tor tote (v) nv
Eñ come aldus ieghen (w) d.
Alſe die Keyſer horde die mare/
Dies hi niet en was in vare/
Viel hi in ommaeht vptie erde.
Doe hi bequam ginc hi te perde
Eñ reet vort. Des dages der naer
Quam jegen hem/ al (x) ſonder vaer/
Die Keyſerinne/ die niet wiſte (y).
No clene/ no groet/ van deſen twiſte.
Eñ alſo helſen (z) waent haren Here/
Slouch hiſe int anſichte (a) ſere/
Eñ riep .ij. knechten eñ ſeide/ ſpoet/
Dit quade wijf neemt eñ verdoet
Int wout/ daert niemen en weet.
Si leidenſe int foreeſt gereet/
Omme hare te gevene de doot;
Maer die ſcoenheit was ſo groot/

Dat

q ghenoten tegen. r Onberaden. s ſpreken. t hu.
u ontſeghet. v al tote. w teghen. x al.
y niet en wiſte. z Wie ſi zien. a aenſeſſen.

ſi droughen ouer een:
ſoude ſijn haer ne gheen/
ſoude eer daer (b) ſijn met hare/
dat ſoe ontlinet ware.
dat ſi an hare dinghen/
wilden (c) hare duulhede (d) vulbringen;
er ſoe ſach te hemele waert/
roept vp Gode eñ meſbaert.
onſer Vrouwen riep ſoe mede;
dat geviel ter ſelver ſtede/
een edel man daer leet/
hare horde (e) driven tleet (f)/
met geſelſcap/ dat hi brochte/
Apoſtelen te Rome ſochte;
alſe hi horde dat gheſcal
: hire toe oñ dandre al/
ſaghen die (g) eerlike perſone
knechten handelen onſcrome/
ſloughenſe beede gader (h) doot.
vrouwen vrageden ſi welke (i) noot
ſe brochte (k) daer ter ſtede?
decte hare werdichede/
leide te ſamen (l) hare hande
bat/ dat hiſe vten lande
tem voere eñ ſoe na deſen
e dierne moeſte (m) weſen.
dede die Here gerne te waren/
ſoe eſ dus mettem gevaren.
mans vrouwe (n) heefſe ontfaen
eelike eñ beual hare ſaen
e eighine kint/ dit was haer mare/
ſoe hilt/ alſt (o) haer kint ware

Spel

c wakenden. d ghaetheit. e Hi horde hue.
et. g dien. h gader. † i dat welke.
ſi bracht was. l te gader. m worde.
o alſt.

Spel eñ feeſte plach ſoe te ſpaerne;
In die kerke was ſoe ghaerne.
Maer die duvel volgede haer naer
Eñ heefſe mede gecort aldaer.
Nochtan ōme niet hijs began;
Want hine wanre altoeſ (p) niet ans
Een ridder was daer inden houe/
Die minde deſe vrouwe van loue/
Eñ ginc hare an met ſcoenre tale/
Met beloue ſcone eñ wale/
Om te hebbene ſijn gebouch.
Doe ſprac (q)/ ſoe mindene genouch
Reinlike/ alſe den broeder haers Heren;
Maer anders en (r) waerre geen keren.
Alſe hi ſiet/ dat niet beſpeeſt (s)/
So peinſt hi nauwe eñ beweeſt (t)/
Dat hi ſulken dinc mach vinden/
Dat hi moghe dat wijf ſcinden/
Dat menſe dode oft verdriue.
Nachtſ ſo (u) ſtont vp die keytiue/
Daer ſoe ſliep eñ dat kint mede/
Dat hare vp getrouwechede
Bevolen was/ eñ morderde (v) thint/
Eñ leide tmes (w)/ ſa datment vint
In haer bedde/ vp dat (x) ment ſouck;
Te bedde gaet die man verblouct.
Eñ dat bloet van den kinde mede
Eñ (y) liep onder haer ter ſtede.
Doe wart ontwake / daer ſoe lach/
Eñ ſoe riep: keytiue (z)! o wach!
Die moeder ſtont vptie (a) bader
Eñ dat jnghesinde (b) algader/

p altoes. † q En zi zeide. r en. † s dat ſine verſma
t hi eenen anderen raet. u ſo. † v mordet. w dat m
x of. y Dat. z riep: o wi keytiue. a op en
b gheſinde.

Vs. 139. Vptie] Noodzaaklijk moet men hier met h
IIde. HS. lezen op entie. VINC. *mater* et *pater ſurgente*

Eñ vinden thint hi hare doot/
Eñ tmes hi hare van bloede root.
Lichte mæhmen gelouen das/
Dat groot rouwe (c) ghinder was.
Eñ hi (d) die mordenare mede
Weenende eñ maecte ſerechede/
Eñ wilde die vrouwe ebben doot/
Diere af en wiſte clené ne groot.
Hi ſprac: du heues dit wijf ontfaen/
Diemen ſoude hebben verdaen
In anderen lande/ om hare meſdaet:
Men berne/ dats mijn raet.
Maer die Here die (e) verboot/
Datſe niemene en ſloeghe doot.
Scipliede onkoot hi te hande/
Dieſe woerden in vremden lande.
Aldus maeſte ſoe ſceden dane/
Ghesletens (f) haers latende (g) trane/
Eñ ginc te ſcepe/ alſe die ſoude
Varen ſo waer ſo men (h) woude.
Alſe die ſcipmanne in de (i) ſee quamen/
Eñ ſi hare ſcenheit vernamen/
Spraken ſi an hare lude eñ ſtille/
Of ſoe wilde doen haren wille.
Maer daerne djet (k) gheene bede;
Want ſoe minde ſuuerhede.
Si ſeiden: nu kies deen van den (l) tween
Du moetſ met ons ſijn ouer een/
Of ſonder twifel uuer bort.
Die vrouwe ſprac: vorwaer dat hort (m)/
Dat ic lievere hier (n) verdrinke/
Dan ic mine ſuuerheit minke.
Die ſcipmanne (o) ſien/ dat aldus ſtaet/
Eñ keerden anders haren raat/

Dat

c iammer. d hi. † e dat. f Ghertdekens. g weenende.
h waer dat men. i ſciplude in die. k daer en deedde.
l den. † m woont. n hier. † o ſcipmanne.

Dat ſiſe vpſetten tien ſtonden/
Daer (p) ſi eene hoghe (q) roedſte vonden.
Daer ſoe aldien nacht alleene
Sonder ſlaep was groot of cleene/
Van ſcreiene (r) en van vaſtene mat/
Alſe die binnen drien daghen en (s) at.
In die dageraet quam haer an
Een ſlaep (t)/ dat haer vaken (u) begaet/
Ên onſe Vrouwe quam te hare/
Die troeſt ef van allen vare
Ên der glorien Coninghinne/
Met bliden anſchine (v)/ daermen inne
Alle bliſcap mochte ſcouwen.
Hoghe (w)/ ſprac ſoe/ ter vrouwen/
Omme dattu heues ſekerlike/,
Omme die trouwe van huwelike/
Vele ghedoghet en gebraghen (x);
Nu meer vort van deſen daghen
Sal die coninghe van di creven/
Ên du ſalt dijn lijf met payſe (y) leden/
Ên donrecht/ dat di es gedaen
Dat wert openbare ſaen.
Nem onder dijn houet dat cruuit/
Wie ſo ef lafers andie huut/
Gheuet hem drinken/ in miere namen (z)/
Pi gheneſet alte ſamen.
Die vrouwe ontwiec met deſen doene/
Ên was vro vanden viſioene/
Ên las dat cruuit daer (a) vpdien dach/
Dieſ ghelijc ſoe nost (b) en ſach/
Ên heuet haer handſcoen afgedaen
Entie beede ghevullet ſaen.

Om

p Dat. q hoghe. † r wenen. s niet en. t baet.
u ſlapen. v aenzichte. w Aldus zo. x verdraghen.
y vronden. z *Deze geheele regel wordt in dit HS. niet gevonden.*
a Daer. † b nie.

Omtrent meſtijt quamen daer
Scipliede/ diemen waent vor waer/
Datſs onſe Here (c) ghinder ſende.
Soe rieptſe/ (d) alſoe tſcip verkende (e)/
Eñ hem ontfaermde/ dat ſo ſcone
Eñ ſo edelike (f) perſone
Was in ſo ſwaerre auenture.
Hi boerdenſe in een lant tier (g) ure/
Daer ſoe enen lazerſen ſach/
Daer vele elſelijcheden an lach/
Eñ ſoe gaf hem drinken met wine
Danden heſleghen (h) crudekine/
Indien (i) maste van onſer Drouwe/
Eñ hi genas van ſinen rouwe.
Haer name ghinc harentace/
Alſo dat ſeer quam die mare
Indie ſtede eñ inpie poet/
Daer hi woende (k)/ die vermoet
Sijn neve (l) hadde in haren armen/
Nv mochtſ elken menſce ontfaermen/
Ho dore packers (m) was die ghone/
Vele bat men hare omme tghane/
Eert diet/ dattmen omme haer ſent;
Doch ſo (n) quam ſoe al ombehent.
Haer Here bat vp ghenaden/
Dat ſoe den broeden ſtae (o) in ſtaden/
Men ſal hare gewen/ dat ſoe heeft.
Ic doe/ ſprac ſoe/ eñ aldermeeſt

Dat

c Mario. d ſe. † e bekende. f eenſpe een. g ter.
h den edelen. i den. k woont. l neuekijne. m packers.
n ſo. † o ſtonden.

Vs. 227. Packers] Zie de aantoek. hier achter.

Vs. 228. Diet] Van het werkwoord bijen/ *helpen*, van gewenschte uitwerking zijn, zie hie hier voor vs. 165.

Dit vp eene voertoorde/
Dat hi ſegge van worde te worde
Alle dings/ hier ter ſtede/
Voer hem ·vij·/ die hi oint dede.
Men maerte vaſt die dine tien (p) ſtoudē
Die zieke ſeide vele zonden;
Maer altoos die ·ſuade mort
Ne dochte niet bringen vort.
Doe ſeide ſoe: mine medicine
Eſ andi verloren pine;
Houtſtu eneghe (q) dine behaut.
Doe ſprac diu broeder/ Grinc (r) al wt/
Dattu meſdaen herſs groet eñ ciene.
Mettien ſo warth hi in weene/
Eñ ſeide die mort van den kinde.
Doe ſprac hi/ die de wrouwe minde/
Dattem tſerlies noch alſo groet
Van den witte waet/ alſe van ſkints doot/
Doe wilde ſoe daer haer ſeluen melden
Eñ ſeide/ quaet met quaeden gheldē
Ne willic pleghen te gere ſtont.
Mettien maket ſine geſont (s).
Die Hers dat/ dat ſoe wave bleuen/
Hi wilde haere teenen manne geven
Den broeder/ dien ſoe adde geneſen.
Eñ ſi ſprac dit mach niet weſen;
Eñ ſoe es damen gheſwaren
Gheneſen/ die laſers waren
Eñ (t) te (u) Rome/ indie ſtede/
Al ombekent van hē allen (v) mede.
Des kepſers broeder was laſers mede/
Dat die wraket ons Heren dede/
So dat hem ant leuen ghine.
Doe was daer/ omme deſe dinc/

p ten. q enich. r zoch. s Doe maerte zine al ghe-
t Gn. u Cote. v van allen lude.

Die vrouwe gehaelt al (w) onbekent/
Om hem te beterne ſijn torment (x).
So dat ſoe ſprac van deſen man/
Daer nes (y) geen geneſen an;
Sine ſegge ſine meſdaet ter cure (z)
Doerden Paues entie ſenature/
Worden Keyſer eñ voer hare.
Doe ſeidi/ met graten vare/
Hoe hi belooch die Keyſerinne.
Die Keyſer was na. hen zinne/
Eñ riep: ay mi (a)! aerm keytijf!
Hebbic dus verloren mijn wijf!
Eñ alle die pij-harden mede
Weenden eñ dreuen jammerhede (b)/:
Eñ meſlieten hem om die vrouwe:
Maer ſoe ſachte haren rouwe/
Alſoene al hadde geneſen:
Eñ ſeide (c) weeſt in gapſe van deſen:
Ic bem (d) daer ghi omme meſbaert.
Die bliſcap die ghinder waert
Ne mochte getellen geen man.
Die Keyſer die (e) wildſe dan
Teere vrouwen neemen eñ ten wiue.
Maer (f) ſoe bat hem dat die (g) dinc bliue;
Want ſoe belauet (h) adde onſen Here
Man te kenne nummermere.
Eñ bat den Paues eñ andere (i) man/
Dat ſijs hare geholpen dan.
Dus es ſoe der wereit ontronnen/
Eñ begeuen daer (k) met nonnen/
Daer ſoe Gode eñ onſer Drouwen
Diende wettelijc (l) eñ met trouwen.

Van

w al. † x Om af te nemen hem dat torment. y Daer en waer.
z ure. a o wi. b Waren omroe daer ter ſtede.
c ſeide ſi. d bem. e die. † f Maer. † g dat ſe.
h ghelooft. i horen. k Ende heeft begonnen hut.
l wiuelike.

Van der (*) *vrouwen, die i, kint wilde op haren ſone.* LXVI.

Te Rome ſo was hier te varen
Een man rike (a) en wel geboren/
Eñ hadde een wijf des gelike
Edel ſere/ eñ daertoe rike.
Alle (b) dinc quam hem wel int gheualle/
Elſ dan die vrouwe (c) geen kint en vroech.
An Gode hebben ſi hem ghekeert/
Eñ ſine aerme gherne gheert/
Dat hi hem gaue eyn kint.
Eñ God heuet hem toe gheſint
Eñ teerſten dat wart (d) geboren
Keerde in feeſten al die toren (e)/
Entie hader heuet vermint (f).
Alſo ſonderlinge dat (g) kint/
Dat die lieue ſonder mate
Verdiende die karitate/
Eñ liet achter alts ſere
Gode te danckene vander ere.
Hem wile bepenſdem die man/
Eñ keerde tſinen weldaden dan;
Een leſten dedi Gode beloſ
Te ſtane der wereit af
Eñ te vaerne in eene woſtine.
Eñ hi (h) met herten (i) eñ metter (k) pine
Gode te dienne tſinen line;
Maer die (l) bant van ſinen wine
Dwanghene/ dat hi/ metter crehte/
Te conſte (m) gecomen vter hechte.

Dies

* gre. a rike man. b all. c zonder dat ſi. d hatte wart.
e keerde die vrouwe al entie toren. f ghemint. g zijn.
h hi. i aermoede. k met. l den. m En conde.

Dies hem gheorlouede ongerne
Eñ ſeide/ want mij ſwaer tonderne
Dat geſelſcap es van di/
Up eene (n) dinc getroestic mi/
Dattu vor mi kies die Godſ (o) minne
Eñ anders niemen in dinen zinne;
Want oec (p) van Gode coemt dit beloſ/
So ſceldic di quite hier (q) of;
Alleene/ dat ic in dinen zinne
Bliven moet met rechte minne.
Deſer dinc waren ſi bede (r) bro.
Die vrouwe plach vort alſo.
Der aermer een deel (s) te het
Omme dat ſoe was ombeſſet,
Naer dat kindekijn ghewies/
Eñ moeſte der maninen dor dies
Onberen; want ſo verre quam
Die vrouwe gherne mit hare nam
Te ſpiſene te beddene/ eñ helt
Weeldelike/ alſemen telt.
Nachts ſliept bi hare/ eñ het (t) ſat
Sdages altoos met hare eñ at.
Eñ omme dat vleeſcelike minne.
Dicken verblent des menſcen zinne (u)/
So ghecriecht ſulke ſcende (v)/
Dat dat (w) kint die moeder viekende (x)/
Eñ (y) dat ſoe met kinde waert.
Alſeſe die dracht heuet verſwaert/
Viel ſoe wel naer (z) in wanhopen;
Nochtan bleef die hoop hopen
In aelmoeſene/ in dogheden mede/
Eñ dicken was ſoe int gebede.

Hier

m. dese. o Goods. p oec. † q daer. r in Gode.
s. ende deelde. t. het. † u Miene wachte met zinne.
v. scinde. w dat. † x moeder in zonden kinde. y Ja.
z. in.

Hier binnen ſo quām die dach/
Dat ſoe der droeuer dracht gelach/
Eñ cume waeſt ter werelt comen/
Soepe heuet hem dat (a) liſſ (b) genomen/
Eñ waerpt in ene proueie dāer nāte/
Omme dat der werelt niet (c) wert mare.
Nv herſſe die dieuel (d) ghewach
In die ziele/ eñ wilſe ſaen
Doer aldie werelt doen verderuen
Eñ (e) jammerlike dode (f) ſterruen.
Dus maetti hem alſe i. clerc gedaen/
Eñ ſo (g) henen te Rome ſaen/
Eñ ſo te hoūe/ omme deſe (h) mare.
Die grote Heren wordens geware
Eñ vrageden (i)/ wie dat hi ſi?
Een clerc/ ſprac hi/ eñ oec eſ mi
Cont harde menechē ſcrifture/
Eñ oec (k) wetic wel ter cūrē
Te vindene verſtolē goet/
Hier af hemic ſere (l) vroet.
Dus quāmen hem vele liede an/
Eñ hi berechte elken man/
So dat alle die dieve thant
Af ſtaen moeſten eñ rumen lant.
Dus gewan hi vanden Heren
Werdicheit eñ vele eren.

Al-

a dat. † b cliſſ. c niene. d dunet. e En oec.
f dode. † g hi ghine. h te zine. i vraghedē hem.
k oec zo. l meeſter.

Vs. 65. Proueie] Zie de aanteek. hier achter.

Vs. 73. Deſe] In het ander HS. lezen wy te zine. Welke lezing ons wel zo aanneemlijk voorkomt. Want te zine mare is *om bekend te worden* en dit was juist de reden, waarom deze gewaande Klerk aan het hof van Romen ging.

Alſe hi ſinen tijt verſach/
Sprac hi dus/ vp eenen dach/
Anden Keyſer eñ andie Heren:
Wildi/ ſo ſoudic (m) v leeren
Eñ cont maken eene dine/
Reint Keyſer noch Coninc
Sone horde dies (n) ghenoot.
Wapene (o) dat niet al nes (p) doot
Rome/ die ſtat/ oft (q) verdronken
Oft metter louien (r) verſonken/
Hier te voren/ in langere ſtonde;
Want ſo dorpelike ſonde
Eſ (s) ghevallen te Rome (t) binnen:
Een wijf/ ghelijc ere godinnen/
Die hier heeft ſo goed (u) eene wort
Dje heuet haer (v) kint vermort/
Dat ſoe wan an haren ſone.
Hoe mach God ghedoghen tgone?
Dit wort adde onwert (w) hē allen
Eñ ſeide: ries laet ſtaen dijn callen;
Want wi alle dit beghome/
Houdenſe ouer die beſte van Rome.

Die

m Woudi/ ic zoude. n die. o Wach. p nes. †
q ſtat is/ of r diminie. s Zo is. t hier.
u groet. v Heeft huers zelues. w was ommare.

Vs. 101. Die hier heeft enz.] Deze regel beteekent, die hier d. i. in Romen, zoo veel gerucht en opgang maakt, en zich reeds in deze Stad roem vorworven heeft. VINCENT. *Chron.* f. 81. c. *mulier enim iſta, quam ſanctiſſimam dicitis, quæ, in urbis veſtræ plateis et angulis, ſibi per hypocriſim* famæ titulum erexit, *ſtelertisſima eſt.* uit deze aangeh. woorden van VINCENT. wordt ook aan vs. 100. veel licht bygezet, en wat aangaat vs. 101. zouden wy de leezing van het tweede HS. hier verkiezen.

Dit es/ ſprac hi/ dat ic vermoede;
Maer come vore de wijſſine hoede
Eñ men make op de maerct .i. vur/
Ic doeſ hē lijen/ of ic wille hier/
Dat men mi werpe inden brant.
Dat dochte den keyſer recht thant/
Eñ hiet/ dat menſe ſoude halen
Om antwoorden te derre (x) talen.
Men halsdſe met derre tale.
Eñ teerſten ſoe (y) quam inde zale/
Eiſt jeghen hare al op geſtaen/
Entie keyſer dadſe ſaen
Bi hem ſitten/ alſe hi woude/
Eñ hiet/ datmen daer ſwigen ſoude/
Eñ heuet hare voren gheleit/
Wat die (z) meeſter heuet gheſeit/
Eñ hiet/ dat ſoe dade onſcout/
Ofte lijede ſulker ongedout.
Doe/ die vroet was eñ wijs/
Sprac: omme dat deſe meſpuijs
Swaer es/ diemen mi over leghet/
So eeſchic/ of dat (a) recht ontwenget/

x antwoorden van deſen. y datſi. z Dattie. a dat d[illegible]t.

Vs. 110. Maer enz.] VINCENT. *veniat examinetur.*

Vs. 119. Op geſtaen] Veellicht zouden deze woorden van onzen Dichter in eenen verkeerden zin konnen worden opgevat, als of zy beteekenden, dat vergaderde menigte deze beſchuldigde, als het waer alle te gelijk overvallen hadde, om haare ſchuldbekentenis te hooren, dan uit het Latijn van VINCENT. blijkt dat deze woorden alleen aanduiden, dat de geheele vergadering, toen deze vrouw de zaal intrat, van hunne zitplaetſen oprees.

Datmen mi gheve cast-sñ dach/
Dat ic mi ontsculdeghen mach.
Dus wart (b) hare verste eñ dach (c) gegeven.
Op alle menschen / die leuen /
Pe trooste soe niet (d) van enen baste /
Maer an Gode hout sge (e) h' baste /
Eñ dat was met herouwe (f) groet /
Omme te comene vter noot.
Tien tiden / wi lesent dus /
Was een Paues / hiet Lucius.
Te sinen voeten dat soe quam /
Entie dinc / die hare mesquam /
Heuet soe hem (g) gebracht (h) al vort /
Soene dectes (i) niet een wort /
Eñ dat hem van herre (k) wonde
Medicine thaerre ghesonde.
Hi / diese sach in herouwe groet /
Ontsaernde haere groter noot.
Hi trooste hē der Gods genaden /
Eñ seide / hi soude hare (l) beraden.
Doehter / sprac (m) hi / weene al mate;
Gods / ons Heren / caritate /
Dine miltheit vptie zondaren
Pe mach verblenden / no (n) verbaren /
Al die quaetheit / die mach wesen.
Die hē herouwet dan van desen
Hem es alle graotheit cleene.
Pieter (o) eñ Magdaleene /
Alse hem berau hare mesdaet /
Hoe saen waersi (p) in heilleghen staet.
Ic radi yarrecht ersatrie /
Datsu dis moeder Gods / Marie /

Eers

b Iacuit. c en dach. † d hur. e hilt st. f herou-
wenisse. g hem. † h brocht. i decte. k deser.
l zoudese. m zeide. n noch. o Peter. p wa-
ren si.

Eers eñ an (q) hare roeps genaden;
Want ſe heuet al (r) beraden.
Hoe eſ vandien (s) ſondegen de (t) ſake?
Niemene heuet haers oec (u) brake/
Die met onghebeinſder herte
An hare roept/ in ſine (v) ſmerte.
In wille v (w) niet te (x) ſere laden;
Want mine (y) mogeſ nv (z) niet geſtaden;
Maer (a) Pater meus (b) ſi nv (c) te deſen ſtond
Abſolutie (d) van dinen zonden
Met deſen worde/ met derre (e) tale/
Was dat wijf getroeſt doer (f) wale/
Eñ bat vnſer Vrouwen Marien/
Dat ſoeſe moeſte bevrien
Vanden viant/ dieſe ane ſpreect/
Eñ van der zonden/ die we (g) breect
Der werelt/ inder lieden (h) mont.
Die dach quam (i)/ die niet en ſtont/
Eñ ſe heuet hare vriende genomen
Eñ eſ aldus te houe ſamen:
Haer troeſt/ hare ope was (k) ſekerlike
An (l) Marien van hemelrike.
Noch ſoene begaffe oec niet mede/
Die moeder eſ (m) der ontfaermechede/
Die (n) haer zuchten heuet beſtouwet.
Entie meſdaet/ die haer rouwet;
Maer ongeſien/ aldaer ter ſtede/
Met haerre jeghenwordichede
Was aldaer (o) int ghedinghe/
Eñ beſcermedſe ſonderlinghe.
Dus quam int dingehuus gegaen
Die vrouwe eñ wille (p) te rechts ſtaen.

195 Dan

q op. r menighen. s den. t die. u oec. † v ſine
w In wildi nu. x te. † y in. z nv. † a Maer.
b noſter. c ſi nv. † d zi abſolucie. e deſer. f doer.
g tut. h lude. i quam. † k was. † l Was
m es. † n Die. † o Was zi aldaer p Dat wijf ende vrouwe

Daer ſoe wart ontfaen met eeren
Vanden keyſer / eñ vanden heren.
Doet al ſweech wijf eñ man /
Sprac die keyſer den clerc an:
Die (q) hier twijf / nv ſprec dan /
Daer die redene omme began /
Eñ daer du af heues gheſeit
Onghehorde dorperheit.
Dit valſche clerc ſach (r) eñ dochte /
Wie die vrouwe weſen mochte
Eñ ſeide: deſe eſ hare (s) ongelike /
Hetſ eene andere ſekerlike.
Doe ſeiden ſi alle / ſech dine wort.
Neen / ſprac hi / die de (t) quade mort
Dede eñ dat ouer ſpel
En eſ dit niet / dat weetic wel.
Deſe eſ ſcone (u) / heilech eñ claer
Eñ vol vogeden ouer waer (v).
Jn dar niet ſpreken / et moet weſen (w)
Maria heuet met hare geweſen /
Eñ hoetſe al noch voert an.
Mettien ſo (x) ſeindem (y) elc man /
Entie duuel hi (z) voer dane
Alſe een rooc te ſcouwene ane.
Alle ſijn ſi vro / diet ſcouwen (a) /
Eñ benediden onſer Drouwen.
Entie vrouwe die bleef vri
Eñ ghewan in Rome daer bi
Van deſer ſaken grote name /
Dus genas ſi der (b) blame

Van

q Hoch. r zag. s harde. t te. † u ſtoné. v wit
voriwaer. w Jnne dar ſpreken niet te deſen. x ſo. †
y zeghende hem. z die. a aenſcouwen. b hore.

Vs. 216. Seindem] d. i. *zegende hem* gelijk hier het andere HS. heeft. Wy gelooven echter dat ſeindem de oudſte en echtſte leezing is.

Van dat ſoe (*) hare vertogede. (†) enen dyaken. LXVII.

Het was een pape in eere ſtede/
Die eer dor gheit/ dan dor Gode/ dede/
Vul van goede/ vul van zonden/
In wereit eere ſere ontbonden (a):
Deſe hadde in ſiene (b) cure
Enen edelen (c) te gheburе/
Die rike was eñ oec mede
Eene vrouwe ſonder tijchede/
Eene aerme wedwe: deſe .ij. laghen
Op haren ende (d) eñ ſaghen/
Datmen tgelach moeſte (e) betalen:
Elc bat om (f) den prieſter halen.
Die prieſter hi (g) wart (h) ontboden/
Dat hi quame te (i) ſulken noden
Eñ horen wille den rike/
Moengen (k) eñ met olie beſtriken/
Entien zieken (l) bevelen Gode.
Ghewar (m) was hi mettien bode (n).

* *onze Vrouwe.* † *vertoende.* a ghebooden. b zine [illegible]. c edelen man. d einde. e zonde. f bedelen [illegible]. g hi. † h waer. i in. k Moneghen. l Ele[illegible] die ziele. m Ghereet. n te zulken ghebode.

Vs. 16. Moengen] d. i. *communicare.* het welk wij noch [illegible] met het basterd woord *communie* uitdrukken. VINCENT [illegible]. f. 81. c. *vocatus est presbiter vt accepta confesſione, dat[illegible] communione, exiturum animam Deo commendaret.* [illegible] deze woorden blijkt, dat men met het tweede HS. [illegible] vs. 17. lezen moet *ziele*, en niet *zieken*, zoo als hi[illegible] gevonden wordt.

Vs. 18. Ghewar] *ghewar* kan ook *gereed* beteekenen, zoo als het IIde HS. hier heeft, zie de aantek. op het VIII. Boek Cap. LI. vs. 11.

Alſe die tſcaep minde alleene/
Om die wulle; maer groot no cleine
Sone hachti/ noch en hadde ghere
Hoe hi hem den wulf verwere.
Chant gine hi indie zale;
Ter camere in/ eñ alſo wale/
Daer die tiſte ſieke (o) lach/
In bont in graeu. Alſe hi dit ſach/
Sprac hi: hier ſi pays eñ vrede;
Maer dit was omme niet een bede;
Daer ſaeh hi ſtaen lieden vele/
Die grote priſelike biſpele
Smiekenden ſpraken van den man.
Maiſeniede eñ kindere daer an.
Die beweenden haren Here;
Doch ſo was daer (p) ſulc die mere
Minde tgoet/ dan die daer lach/
Al maecten ſi buten ghelach.
Die mont riep/ wapene (q)! groot;
Cherte bat al omme de (r) doot.
Die pape vragede eñ hi las
Eñ nam bijerhte/ ſulc al ſoe was.
Hi ſat. Hi (s) ſmeerte (t). Al dat hi telt/
Es algader omme ghelt.
Hi trooſt. Hi (u) vraghet/ waert hem meeſt ſi
Eñ maect den man met talen vri/
Die nochtan al onbewaert
Moet onder des duuels ſwaert/
Entie quade valſche propheete
Smerdene (v) met ſinen beheete
Den verdoemden riken man/
Daer ghen behout en was (w) an.

Hier

ſachte. p Daer. † q hulpe. r die. s ende.
t ſmeinde. u ende. v ſmeinden. w-gh.

Va. 48. Smerdene] Zie hier ſelver.

Hier binnen ſo (x) quam een ſaen (y)
Vander aermer weduwen gegaen (z)/
Eñ bat hem/ dat hi quame ter noot;
Want ſoe laghe vp die (a) doot.
Maer die pape ne antworde niet;
Want hi al vpten riken ziet.
Maer die dyaken/ die bi hem ſtoet/
Die ſprac dus/ (b) in ſinen moet:
Hets grote zonden tonſen behouf/
Entien wiue wreſe grouf/
Eiſt/ dat deſe aerme weduwe ent
Sonder bijechte eñ ſacrament.
So dat hijt ſinen Here ſeide/
Die hem deſe antworde an leide:
Snuedel! letſel ghi ghebroet/
Dat deſe edel man eñ goet
Alleene moet varen hene/
Omme eene oude verleuede quene.
Doe antworde die dyaken:
Here! en belghet niet der ſaken/
Wildi/ ic gaeſſe viſenteeren (c)
Gaet (d) henen (e)/ ſprac hi/ wie (f) maecht derre.
Die dyaken heuet genomen
Onſ Heren lachanie eñ es comen/
Daer die aerme weduwe lach (g).
Al hare en was geen beiach (h)/
Aerm van goede/ van deugeden rike/
Eñ ſi lach ontfaermelike
Vp derde eñ een (i) lettel ſtroeſ daer mede/
Maghere eñ verhongherde (k) lede

Cle

x ſo. † y ghegaen. z aen. a optie. b alſus.
c zal ze viſiteren. d Gaet. e heuen. † f wien.
g Daer an en was geen beiach. h Die dyaken dat gach.
i een. † k van honger.

Vs. 80. Verhongerde] L. verhongender. men vindo hier eenen *ablativus abſolutus*, by welks behandeling men ook van dit vers nader ſpreken zal.

Cume was hi binnen comen/
Dat hi ghinder hadde (l) vernomen
Dat huus jngelen al vul/
Aldaer (m) dat wijf lach int mul
Enter moeder Gods/ Marien/
Metter mageden compaengien/
Sach hi aldaer (n)/ dat soe steet
Eñ drogede der weduwen dat (o) sweet
Met eenen cledekine sere (p) wit.
Alse die dyaken sach dit/
Stont hi eñ wart wonderende (q) sere.
Aldaer hi brochte onsen Here/
Knielde Maria eñ al hare scare
Ter erden (r) neder vor ·Jh'm· bare.
Eñ teerst dat si yp (s) waren gestaen/
Hiet soene coenlike in gaen/
Eñ oec so maectene daer mede (t)
Onse Drouwe (u) een sitten ter stede/
Eñ hietem dat hi sitten ginghe.
Hi sat eñ horde die dinghe/
Die de weduwe hem doe (v) seide.
Hi bijechtedse/ sonder beide (w)/
Eñ gaf hare den lachame ons Heren
Eñ las quer hare Gode te eren/
Salme/ eñ beval die ziele
Gode eñ sente Michiele.
Droe eñ blide metter vaert
Ginc hi srijcs mans (x) huse waert.

Teer-

l henet. m Daer n waer. o weduwen af dat. p harde. q ende wonderde. r Op derde. s Ende als zi op. t maecten zi hem mede. u Onse Drouwen. v doe †. w Hier biechtese ghereide. x tsiers mans.

Vs. 108. Srijcs.] Zoo moet men lezen, en niet met het IIde HS. tsiers/ want daar VINCENT heeft: *ad dominum* divitis, zal men hier zekerlijk de echte lezing hebben.

Dit es/ ſprac hi/ dat ic vermoede;
Maer come vore de volline hoede
Eñ men make op de maerct ni. vr/
Ic doeſ hē lijen/ of ic wille hier/
Dat men mi werpe inden brant.
Dat dochte den keyſer recht thant/
Eñ hiet/ dat menſe ſoude halen
Om antworden te derre (x) talen.
Men haledſe met derre tale.
Eñ teerſten ſoe (y) quam inde zale/
Eiſt jeghen hare al op geſtaen/
Entie keyſer doedſe ſaen
Bi hem ſiten/ alſe hi woude/
Eñ hiet/ datmen daer ſwigen ſoude/
Eñ heuet hare voren gheſeit/
Wat die (z) meeſter heuet gheſeit/
Eñ hiet/ dat ſoe dade onſcout/
Ofte lijede ſulker ongedout.
Doe/ die broet was eñ wijs/
Sprac: omme dat deſe meſpreke
Swaer eſ/ diemen mi ouer leghet/
So eeſchic/ of dat (a) recht geneget/

Dat

x antwoorden van deſen. y datſi. z Dattie. a dat dat.

Vs. 110. Maer enz.] VINCENT. *veniat examinetur.*

Vs. 119. Op geſtaen] Veellicht zouden deze woorden van onzen Dichter in eenen verkeerden zin konnen worden opgevat, als of zy beteekenden, dat de vergaderde menigte deze beſchuldigde, als het ware, alle te gelijk overvallen hadde, om haare ſchuldbekentenis te hooren, dan uit het Latijn van VINCENT. blijkt, dat deze woorden alleen aanduiden, dat de geheele vergadering, toen deze vrouw de zaal intrat, van hunne zitplaatſen oprees.

Datmen mi gheve rast sñ dach/
Dat ic mi ontſculdeghen mach.
Dit wart (b) hare verſte eñ dach (c) gegeven.
Op alle menſchen/ die leuen/
Ne trooſte ſoe niet (d) van enen baſte/
Maer an Gode hout ſge (e) h' vaſte/
Eñ dat was met herouws (f) groet/
Comme te comene vter noot.
Tien tiden/ wi leſent dus/
Was een Paues/ hiet Iuucius.
Te ſinen voeten dat ſoe quam/
Entie dinc/ die hare meſquam/
Heuet ſoe hem (g) gebracht (h) al vort/
Soene decres (i) niet een wort/
Eñ dat hem van herre (k) wonde
Medicine thaerre geſonde.
Hi/ dieſe ſach in berouwe groet/
Ontſermde hare groter noot.
Hi trooſte hē der Gods genaden/
Eñ ſeide/ hi ſoude hare (l) beraden.
Dochter/ ſpraſ (m) hi/ weene al mate;
Godſ/ ons Heren/ caritate/
Sine miltheit vptie zondaren
Ne mach verblenden/ no (n) verbaren/
Al die quaetheit/ die mach weſen.
Die hē berouwet dan van deſen
Hem eſ alle geaotheit cleene.
Pieter (o) eñ Magdaleene/
Alſe hem berau hare meſdaet/
Hoe ſaen waerſi (p) in heilegheu ſtaet.
Ic radi vorrecht erſatrie/
Dattu dis moeder Gods/ Marie/

Eerſ

wast. c en dach. † d hur. e hilt ſi. f berou-
wenſſe. g hem. † h brocht. i decte. k deſer.
l zoudeze. m zeide. n noch. o Peter. p was
ren zi

Eers eñ an (q) hare roeps genaden;
Want ſoe heuet al (r) beraden.
Soe eſ vandien (s) ſondegen de (t) ſake;
Niemene heuet haers oec (u) brake/
Die met onghebeinſoet herte
An hare roept/ in ſine (v) ſmerte.
In wille v (w) niet te (x) ſere laden;
Want mine (y) mogef nv (z) niet geſtaden;
Maer (a) Pater meus (b) ſi nv (c) te deſen ſtou
Abſolutie (d) van dinen zonden
Met deſen worde/ met derre (e) tale/
Was dat wijf getroeſt doer (f) wale/
Eñ dat vnſer Vrouwen Marien/
Dat ſoeſe moeſte bevrien
Vanden viant/ dieſe ane ſpreect/
Eñ van der zonden/ die ure (g) breect
Der werelt/ inder lieder (h) mont.
Die dach quam (i)/ die niet in ſtont/
Eñ ſae heuet hare vriende genomen
Eñ eſ aldus te houe comen:
Haer troeſt/ hare ope was (k) ſekerlike
An (l) Marien van hemelrike.
Noch ſoene begaffe oec niet mede/
Die moeder ys (m) der ontfaermechede/
Die (n) haer zuchten heuet beſcouwet.
Entie meſdaet/ die haer rouwet;
Maer ongeſien/ aldaer ter ſtede/
Met haerre jeghenwordicheide
Was aldaer (o) int ghedinghe/
Eñ beſermedſe ſonderlinghe.
Dus quam int dingehuus gegaen
Die vrouwe eñ wille (p) te rechte ſtaen.

195 Da

q op. r menighen. s den. t die. u oec. † v ſi
w In wildi nu. x te. † y in. z nv. † a Maer.
b noſter. c ſi nv. † d zi abſolucie. e deſer. f doer.
g tut. h lude. i quam. † k was. † l Was
m es. † n Die. † o Was zi aldaer p Dat wijf ende wild

Daer ſoe wart ontfaen met eeren
Vanden Keyſer / eñ vanden Heren.
Doet al ſweech wijf eñ man /
Sprac die Keyſer den clerc an:
Die (q) hier twijf / nv ſprec dan /
Daer die redene onme began /
Eñ daer du af heues gheſeit
Onghehorde dorperheit.
Die valſche clerc ſach (r) eñ dochte /
Wie die vrouwe weſen mochte
Eñ ſeide: deſe eſ hare (s) ongelike /
Yetſ eene andere ſekerlike.
Doe ſeiden ſi alle / ſech dine wort.
Neen / ſprac hi / die de (t) quade mort
Dede eñ dat ouer ſpel
En eſ dit niet / dat wetic wel.
Deſe eſ ſcone (u) / heileeh eñ claer
Eñ vul vogeden ouer waer (v).
In dar niet ſpreken / et moet weſen (w)
Maria heuet met hare geweſen /
Eñ hoetſe al noch voert an.
Mettien ſo (x) ſeindem (ý) elc man /
Entie duuel hi (z) voer dane
Alſe een rooc te ſcouwene ane.
Alle ſijn ſi vro / diet ſcouwen (a) /
Eñ benediden ouſer Vrouwen.
Entie vrouwe die bleef vri
Eñ ghewan in Rome daer bi
Van deſer ſaken grote name /
Dus genas ſe der (b) blame

Van

q Zieh. r zag. s hard. t te. † u ſchoon. v wait
warwaer. w Anne dar ſpreken niet te deſen. x ſo. †
y zeghende hem. z die. a aenſcouwen. b here.

Vs. 216. Seindem] d. i. *zegende hem* gelijk hier het andere HS. heeft. Wy geloovon echter dat ſeindem de oudſte en echtſte leezing is.

Van dat ſoe (*) hare vertogede (†) ene dyaken. LXVII.

Het was een pape in eere ſtede/
Die eer dor gheit/ dan dor Gode/ dede/
Vul van goede/ vul van zonden/
In wereit eere ſere uutvonden (a):
Deſe hadde in ſiene (b) cure
Eenen edelen (c) te ghebuure/
Die rike was eñ oec mede
Eene wroutwe ſonder rijchede/
Eene aerme wedwwe: deſe ij laghen
Op haren ende (d) eñ ſaghen/
Datmen tgelach moeſte (e) betalen:
Elc bat om (f) dat prieſter halen.
Die prieſter hi (g) wart (h) ontboden/
Dat hi quame te (i) ſulken noden
Eñ horen wille den riken/
Moengen (k) eñ met olie beſtriken/
Entien zieken (l) bevelen Gode.
Ghewar (m) was hi mettien bode (n)

* *onze Vrouwe.* † *vertoonde.* a ghebooden. b zine.
c edelen man. d einde. e zonde. f bedelgeni.
g hi. † h waer. i in. k Moneghen. l Einde die ziele. m Ghereet. n te zullen ghebode.

Vs 16. Moengen] d. i. *communicare.* het welk wy noch met het basterd woord *communie* uitdrukken. VINCENT. f. 81. c. *vocatus est presbiter vt accepta confessione, data* communione, *exiturum animam Deo commendaret.* uit deze woorden blijkt, dat men met het tweede HS. in vs. 17. lezen moet *ziele*, en niet *zieken*, zoo als hier gevonden wordt.

Vs. 18. Ghewar] *ghebaar* kan ook *gereed* beteekenen, zoo als het IIde HS. hier heeft, zie de aanteek. op het VIII. Boek Cap. LI. vs. 11.

Alſe die tſcaep minde alleene/
Om die wulle; maer groot no cleine
Sone hachti/ noch en hadde ghere
Hoe hi hem den wulf verwere.
Thant ginc hi indie zale;
Ter camere in/ eñ alſe wale/
Daer die tiſe ſieke (o) lach/
In bont in graeu. Alſe hi dit ſach/
Sprac hi: hier ſi pays eñ vrede;
Maer dit was omme niet een bede;
Daer ſaeh hi ſtaen lieden vele/
Die grote priſelike biſpele
Smiekenden ſpraken van den man.
Maiſeniede eñ kindere daer an.
Die beweenden haren Here;
Doch ſo was daer (p) ſulc die mere
Minde tgoet/ dan die daer lach/
Al maecten ſi buten gherlach.
Die mont riep/ wapene (q)! groot;
Therte bat al omme de (r) doot.
Die pape vragede eñ hi las
Eñ nam bijerhte/ ſulc al ſoe was.
Hi ſat. Hi (s) ſmeerte (t). Al dat hi telt/
Es algader omme ghelt.
Hi trooſt. Hi (u) vraghet/ waert hem meeſt ſi
Eñ maect den man met talen vri/
Die nochtan al onbewaert
Moet onder des duuels ſwaert/
Ende quade valſche propheete
Smerdene (v) met ſinen beheete
Den verdoemden riken man/
Daer gheen behout en was (w) an.

Hier

p Daer. † q hulpe. r die. s ende.
t ende. u ende. v Smeichelaer. w-gh.

a. 48. Smerdene] Zie hier volgende

Hier binnen ſo (x) quam een ſaen (y)
Sander aermer weduwen gegaen (z)/
Eñ bat hem/ dat hi quame ter noot;
Want ſoe laghe vp die (a) doot.
Maer die pape ne antworde niet;
Want hi al vpten riken ziet.
Maer die dpaken/ die bi hem ſtaet/
Die ſprac dus/ (b) in ſinen moet:
Hets grote zonden tonſen behouf/
Entien wiue wreſe grouf/
Eiſt/ dat deſe aerme weduwe ent
Sonder bijechte eñ ſacrament.
So dat hijt ſinen Here ſeide/
Die hem deſe antworde an leide:
Snuedel! letſel ghi ghebroet/
Dat deſe edel man eñ goet
Alleene moet baren hene/
Omme eene oude verleuede quene.
Doe antworde die dpaken:
Here! en belghet niet der ſaken/
Wildi/ ic gaeſſe viſenteeren (c)
Gaet (d) henen (e)/ ſprac hi/ wie (f) maecht deren.
Die dpaken heuet genomen
Onſ Heren lachame eñ es comen/
Daer die aerme weduwe lach (g).
An hare en was geen beiach (h)/.
Aerm van goede/ van deugeden rike/
Eñ ſi lach ontſaermelike
Vp derde eñ een (i) lettel ſtroeſ daer mede/
Maghere eñ verhongherde (k) lede

Cle

x ſo. † y ghegaen. z aen. a optie. b alſus.
c zal ze viſiteren. d Gane. e heuen. † f wien.
g Daer an en was geen beiach. h Die dpaken dat gach.
i een. † k van honger.

Vs. 80. Verhongerde] L. verhongenden. men vindo hier eenen *ablativus abſolutus*, by welks behandeling men ook van dit vers nader ſpreken zal.

Cume was hi binnen comen/
Dat hi ghinder hadde (l) vernomen
Dat huus jngelen al vul/
Aldaer (m) dat wijf lach int mul
Enter moeder Gods/ Marien/
Metter mageden compaengien/
Sach hi aldaer (n); dat soe steet
Eñ drogede der weduwen dat (o) sweet
Met eenen cledekine sere (p) wit.
Alse die dyaken sach dit/
Stont hi eñ wart wonderende (q) sere.
Aldaer hi brochte onsen Here/
Knielde Maria eñ al hare scare
Ter erden (r) neder vor ·Ih'm· dare.
Eñ teerst dat si vp (s) waren gestaen/
Hiet soene coenlike in gaen/
Eñ oec so maectene daer mede (t)
Onse Vrouwe (u) een sitten ter stede/
Eñ hietem dat hi sitten ginghe.
Hi sat eñ horde die dinghe/
Die de weduwe hem doe (v) seide.
Hi bijechtedse/ sonder beide (w)/
Eñ gaf hare den lachame ons Heren
Eñ las quer hare Gode te eren/
Salme/ eñ beval die ziele
Gode eñ sente Michiele.
Vroe eñ blide metter vaert
Ginc hi srijcs mans (x) huse waert.

Eer-

l heuet. m Daer n waer. o weduwen af dat. p harede. q ende wonderde. r Op derde. s Ende als zi op. t maerten zi hem mede. u Onse Vrouwen. v doe †. w Hier biechtese ghereide. x tsiers mans.

Vs. 108. Srijcs.] Zoo moet men lezen, en niet met het IIde HS. tsiers/ want daar VINCENT heeft: *ad domum* divitis, zal men hier zekerlijk de echte lezing hebben.

Teerſten (y) dat hi binden huſe quam (z)/
Sach hi ghinder (a) eñ vernam
Swarte catten ſonder waen/
Om deſ rijcx mans bedde ſtaen/
Entie zieke ſachſe mede/
Met groter vervaerlijchede/
Eñ lach eñ riep al (b) over luut:
Jaghet die catten/ die catten wt/
Eñ helpt mi/ ſi ſullen (c) mi ſcoren.
Een duuel/ gelijc ſwarten moren/
Quam met enen hake tien ſpele
Eñ ſtac den riken (d) indie hele.
Entie ziele vliet (e) eñ beuet/
Alſe die én (f) ghenen trooſt en heuet
In al die daet/ die ſoe (g) heptine
Dede binnen haren liue (h)/
Entie doot die ginc hem an.
Die moor brieſte (i)/ eñ (k) dandre ſtaet/
Eñ hi trac hem dien (l) haec wt.
Doe gaf dander een ſwaer (m) luut/
Eñ gaf vp den droeven gheeſt.
Doe quamen (n) daer andere duuelen meeſt/
Die ghene ziele ſere ſloughen
Eñ danen (o) ſleepten eñ drooghen

In-

y Tierſt. z hire binnen quam. a daer. b al †. c willen. d ziekin. e zieke ſtenet. f en †. g hi. h Se ghedoghede in zinen liue. i Ghene moor brieſſchende. k en †. l den. m groet. n quam. o Ende dieke.

Vs. 121. Ziele enz.] Kwalijk in het IIde HS. Zieke VINC. *infelix* anima —— —— *pauet et trepidat.* Uit het vervolg van *Vinc.* blijkt ook dat men hier lezen moet vliet en niet met het IIde HS. Stenet.

Vs. 123. Soe] Zoo moet men lezen, en niet hi met het IIde HS. *ſoe* ſlaat op *Ziel* vs. 121. dat Vrouwlijk is.

Indien donkeren pitte groot/
In die eewelike doot.
Alſe die dyaken dit ſach/
Langhe hi in ommacht lach.
Maria verbaerde hare daer
Eñ troeſtenen in ſinen vaer/
So dat hi them (p) ſelven quam
Eñ beter leven ane nam/
Dan hi te voren hadde geploghen.
Onſer Vrouwen eñ Gode den hogen
Dancti (q) aire ghenaden/
Eñ bleef voert in wel daden.

Van den biſſcop Bonitus. LXVIII.

Tote Cleermont in Auerne
Was een biſſcop/ die niet gherne
Sinen tijt verloes in idelheden.
Onſer vrouwen/ in ſuuerheden/
Eñ ·Ih'm· ·Xpm·/ ſinen (a) ſone/
Diendi ghewillike (b) die ghone.
Eens ghinc hi in ſ' Michiels kerke
Met vele lieden/ leeke eñ clerke/
In eenen winkel alleene ſtaen/
Sine herte heeſti te Gode ondaen.
Die biſſcop hiet (c) Bonitus.
Die dienſt nam ende aldus/
Doe ginc tfolc groot eñ cleene;
Maer hi bleef ſtaende alleene
Eñ geſloten aec daer in/
Dies was hi houder in ſitten zin.
Eñ bleef vaſte in ſine gebede
Met herten eñ met zielen mede.

Eene

p tot hem. q Dancte hi. a horen. b. Diende met herten. c biſſcop. ende hiet.

Eene ſtemme hordi in den (d) trone/
Alſt ware recht een liedekijn (e) ſcone.
Mettien eene claerheit quam.
Eene ruſſchinge hi vernam/
Alſe of groot volc daer (f) quam (g) gaa[illegible]
Mettien ſach hi daer alſtaende
Waer onſe Vrouwe quam Marie
Met eere/ wt claerre paertie/
Van zielen eñ van inglen inne/
Ghelijc alſe eene Coninginne/
Die coemt met enen groten here/
Eñ zongen met groten ghere
Eñ onſe Vrouwe die ſanc mede
Eere eñ loſ der Godlijchede.
Mids dorden choer ginc die ſchare/
Eñ alſi quamen ten outare/
Vragede men/ wie meſſe ſingen ſoude/
Maria antwoorde alſo houde:
Hier eſ Bonitus/ die biſſcop goet/
Hi eiſ wel wert (i)/ dat hiſe doet.
Alſe hi dit horde wildi vlien.
Noch machmen daer (k) tekijn ſien/
Hoe hi wech tart (l) jnden ſteen/
Oft (m) hi en hadde hartheit (n) gheen.
Doch ſo was hi daer gheſocht
Eñ voer onſen Vrouwen brocht/
Eñ gheghaerwet/ eñ gedaen
Meſſe ghinder (o) ane ſlaen/
Die (p) hi eerlijc daer dede.
Onſe Vrouwe danckets hem mede/
Eñ gaf hem/ teenen juwele (q) rike/
Een cleet geſneect in hemelrike.

Die

d uten. e tepkijn. f daer ſ. g quame. h Die.
i werdich. k die. l weer daer. m Als of. n arc-
heit. o ghiue hi. p Dat. b hem ene ſchoenheit.

Vs. 45. Gheghaerwet.] Zie hier achter.

Dit machmen ſien/ eñ niet (r) te ſeerne/
Tote Cleermont in Alverne;
Want men toget daer den lieden/
Eñ niemene en can (s) bedieden/
Hoe men dat gemaken mochte;
Dit eñ licht eiſt eñ ſochte.
Naer deſen Bonitus ſo quam
Een ander/ diemen te biſſcope nam/
Dje ongelijc was ſinen voerſate.
Hi vermat hem/ te ſiere ombate/
Tet dies gelijes te winne mede/
Op dat hi ſine ruſte dede
In ſente Michiels kerke daer/
Eñ dit wildi proeuen waer/
Daer ghinc hi in/ dronken eñ ſat/
Eñ (t) alſo bleef hi daer ter ſtat.
Slapende/ alſe die wijn gehoot.
Doch ſciet hi danen ſonder noot;
Want doe hi in wake (u) waert/
Hine wiſte/ hoe hi quam an de vaert;
Maer hi vant hem ſonder ſcade
In ſijn ſelues kemenade.
Dus wart die dulle prophete
Bedroghen/ bi (v) ſinen gheheerte/
Eñ leerde met omoedicheden
Gode te ſoukene eñ met heden.

Van eenen man bi Awenchijn (*) dien ſoe ghenas. LXIX.

In Oſterwaus bi Awenchijn
Woende een aerm mannekijn.

Eens

r en niet †. s nieman cant. t En †. u ontwake.
v ban * *Auenſchijn.*

Vs. 72. kemenade.] Zie de aanteek. hier achter.

Eens ſtaet voer een dorp ſtuen/
Eñ een ſteen lach tſtene ziden/
Daer hi ſinen voet an ſtac
Eñ met tornē hē dit ſprac:
In ſouuels namen ouer een
So was daer gheleit die ſteen.
Thant quam hem daer an gedet leet;
Want gelijc dat (a) men water heet
Hem int anſcijn hadde gegoten/
Wart hi daer te hant geſcoten/
So dat hi vorder en conde gegaen.
Wt ſinen ogen ſo (b) droep ſaen
So vele waters/ dat hi van dien
Een twint meer en conde geſien.
Thuus ledemen/ hine conſt (c) gedogen/
Daer verloes hi een (d) ſire ogen/
So dat hem dat anſcijn zwal:
Ogen/ neuſe/ mont eñ al.
Een vierden daghe wart altemale
Sijn anſcijn eene rode ghale/
So dat men waende al (e) openbare
Dat hi al (f) puur pakers ware.
Daer naer ginic vort eñ weder
Tevel (g) al (h) toten voeten neder/
Eñ hem vercrompen alle die lede/
So dattem die hielen mede
Vercrompen anden ende waren (i)
Menech leet/ menech meſvaren
Dogedi/ eñ verloeſ oec mede/
Dat (k) ghevoelen an al die (l) lede.
Men moeſten draghen telken (m) ſtat/
Daer hi ſoude doen dit oft dat.

Sijn

a als. b ſo †. c cant. d een †. e al †. f al †. g Dēuel. h al †. i alle ende twaren. k Die van vele. m telker.

Vs. 13. Eēn] Zie de aantek. hier achter.

Sijn huuſkijn ſtont ander ſtrate/
Daer lach hi eñ bat der karitate
Van den lieden/ diere (o) leden/
Oſte ghinghen/ oſte reden.
Eñ hi was in ſwaerre hoeden
Van evele eñ van aermoeden;
Nochtan in alſijn rouwen
Louedi Gode eñ onſer Vrouwen/
Eñ bat (p) ouer die ghene mede/.
Die hem daden houeſchede.
Hi vaſte/ hi clagede ſine zonden/
Daer voren bat hi tallen ſtonden.
Alſe die tijt quam eñ (q) God woude/
Dat hi ſijns ontfaermen ſoude/
Teenen (r) paſchen/ alſt ſoude ſijn/
Hordi te Alwenchijn
Mattene (s) luden/ eñ metter vaert
Keerdi thuet dare waert.
Hi boot die hande/ die hi allene
Koeren mochte eñ niet de bene/
So ſiet hi ene eerlike perſone/
Van eere vrouwen dore (t) ſcone/
Edelike eñ wel ghecleet/
Dien verdoghte (u) ſijn groete (v) ſect
Eñ ſine grote verduldichede/
Eñ ſeide: wet dat dine bede
Voer Gode gehort ſal ſijn.
Daedi draghen tAlwenchijn (w)

Voer

p bider. o die daer. p bad. q ent. r Ten.
s Metten. t endę dor. u berkende. v groete t.
w tAnewſchijn.

Vs. 51. Mattene luden.] *Mattene* is het zelfde als *metten*, gelijk in het ander HS. gelezen wordt. *bordi mattene luden* beteekent *boorde by de klok luiden voor het gezang, dat in den vroegen morgen gehouden wordt.*

Voer tgebeelde (x) Marien der maget/
Eñ bidt hare/ dat ſoe dijns gewaget;
God die ſal di helpen ſaen.
Dit heuet ghene man gedaen/
Eñ ghenas daer vp die ſtat
Van alre dinc/ die hem meſſat.

Van den Jodinnen, die ſoe verloſte. LXX.

Ene Jodinne lach hier te voren
In aerbeide/ alſe wijt horen/
So waer (a) eñ daertoe (b) ſo onſochte/
Dat hare niemen gehelpen (c) mochte;
Men beidde alleene om (d) die doot.
Mettien/ in hare pine groot/
Quam vp hare (e) van boven een lecht (f)
Eñ eene ſtemme daer vte recht (g)/
Die (h) ſeide: roep (i) an Marien/
Jeſus Moeder/ ſoe ſal di vrien.
Dat licht voer werh; maer dat wort
Heuet hare therte (k) ſo doorbort.
Met goeder harten eñ wel beraden
Riep ſoe an Marien genaden.
Thant ſo (l) gaf hare onſe Vrouwe
Eenen ſone/ alſonder rouwe.
Die juedſe wijf/ die bi hare ſaten/
Horden dien name/ dien (m) ſi hate/
Eñ wildenſe morderne (n) om dat wort;
Maer onſe Vrouwe halp hare vort/

Dat

x tbeelde. a zware. b daertoe †. c helpen. d op. e vp hare †. f een ſchone lecht. g Ende daer toe ene ſtemme recht. h Ende. i twi roep. k hur herte. l ſo †. m die. n morden.

Vs. 3. Waer.] L. ſwaer/ gelijk het IIde HS. heeft en het Latijn vordert.

Dat die wijf dat (o) lieten weſen.
Eñ alſe die vrouwe (p) al (q) was geneſen/
Vloe (r) ſoe ter kerken eñ haer kinder/
Eñ ontfingen dat (s) doepſel ghinder.

Van den kindekine (*), *dat an Iheſumme riep pappa* (†). LXXI.

Toten Spieren vpten Rijn
Is een gebeelde (a) ſcone en fijn/
In onſer Vrouwen eere geſet/
Daer quam een wijf eñ haer kint met/
Eñ ſoe knielde eñ bat/
Hare kindekijn ſtont vor hare eñ at/
Eñ ſach vpt (b) ſcone Iheſueel (c).
Doe braect (d) van ſinen brode .i. deel
Eñ boot dien beeldekine (e). Daer (f) na
Seit (g) in ſijn Duutſch: pappa! pappa!
Dat beeldekijn begonde weder
Spelen jegen dat kindekijn (h) d' neder/
Eñ ſeide/ die ſult pappen met mie/
Alſe (i) leden ſijn der daghe drie.
Die Moeder horet eñ wart verſaget.
Ghere wort (k) ſoe ghewaghet
Eenen ouden canoenc (l) van den chore/
Die ſeide: goet wijf! nv hore!
Vout (m) dijn kint toke an dien dach/
Want dijn (n) niet langer ſijn (o) en mach.
Den (p) kinde quam die rede te hant.
Ten derden dage men dit waer vant;

Want

q al. p dwijf. q al †. r Liep. s dat †.
* *kindeken.* † *ſprac papa papa.* a beelde. b op dat. c luweel. d Ende brac. e den kindekine. f ende daer. g Spract. h teghen tkint. i Al. k Gheenre woorde. l monc. m Hoer. n dijn †. o leuen. p Dien.

Want Jheſus voeret met hem
Onder die kindere van Bethlehem.

Van den wiue, die ſoe bekeerde van zonden. LXXII.

Een wijf was/ die enen andren wive
Haren man nam/ alſ ene keytive;
Nochtan alſoe ter kerken ginc
Plach ſoe emmer eens (a) dinc/
Wat beſicheden (b) hare ouer lach/
Alſoe onſer Vrouwen ſach
So ſprac ſoe deſ jngels groete/
So ſoe beſt conſte (c)/ met goeder moete,
Haer (d) amijs getrouwet wijf
Dien (e) vermopede haer (f) lijf/
Om dat ſoe ſach haren man
Ander wijf hem trechen an/
Eñ hadde geent wijf ſere (g) leet;
Nv ſoe el (h) wat doen en weet/
Keert (i) ſoe hare an onſer Vrouwen
Eñ bidt (k) leet eñ vele rouwen
Ouer twijf an die (l) Gods gewout/
Die hare haren man onthout.
Alſoe/ haren wille al
Waent/ dat men hare doen ſal/
Heuet onſe Vrouwe hare verbaert
An (m) hare/ die (n) wrake begaert;
Wat bidſtu/ ſprac ſoe/ ouer dit wijf
An mi wrake vp haer lijf?
An dat hare doen ghene plaghe;
Want ſoe groet mi alle daghe

Met-

a eer. b onlede. c conde. d Hurs. e Vter.
f zere hur. g harde. h Als zi els. i keerde.
k bad. l die †. m An †. n die de.

Metter wt nemender groete/
Die mi/ bouen alle (o) dinc/ is ſoete.
Doene dorſte gheent wijf niet ſoeken
Añ onſer Drouwen meer met vloeken/
Eñ ghemoete (p) dat wijf (q) wp eenen tijt/
Eñ ſprac/ alſe hare gaf die nijt:
Ay! vule vrouwe/ dorper eñ quaet!
Wat ghi mi al (r) tſeets betaet/
Dat ghi mi neemt minen man/
Dien ic metter wet gewan;
Nochtan en ſtruwedi mi niet/
Hoe gherne dadic u verdriet;
Want ghi neemt mi alle daghe
Mine bliſcap/ dat ſi mine (s) claghe
Ic hadde eenen troſt alleene
Op Marien/ der maghet reene/
Om mi te wrekene dien (t) toren;
Maer dien troſt hebbe ic verloren.
Soe ſeide mi (u)/ ſone (v) mach geen wee
Andi doen (w)/ ymme dattu mie
Alle daghe voer hare ſpreeſt (x)/
Daer du den toren al bi breeſt (y).
Dander ſeide/ vort (z) hier naer/
Hout van mi/ ouet (a) waer/
Dat ic di late dinen man
Nemmermeer comichere an.
Eñ vort meer van deſer ſtede
Do belouic ſinerhede
Hare/ die mi genade dede/
Om ſo cleenen dienſt der mede.
Dus ſtont deen af ſiere ſonde/
Dandere vort van ghere ſtonde
Hadde haren man quite eñ vri.
Bi onſer Drouwen genaden ſi.

Van

q al. p ghemoette. q dwijf. r al †. s dat ic mi. t minri. u mi †. v men. w Di ghedoen. x ſpreckes. y brekes. z haert. a dat ouen.

Van O intemerata. LXXIII.

Het was een man/ edel eñ rike
Eñ nochtan ſekerlike
Iegen die aerme milde eñ ſachte/
Des den duuel ſere verdochte/
Eñ dede an eenen lachame
Van eenen/ die in deuwelike blame
Verdoemt was/ omme ſine ſonden/
Eñ quam te hem/ te dien (a) ſtonden/
Eñ hi (b) heuetene ouer eenen (c) knape gehu
Die gheene dient eñ beſuurt
Meer dan dander .vij. knechte/
So dat hi alle ſine dine berechte
Eñ hi hem te hoedene beual
Een huus/ daer hi in leide al
Die zieke/ die hem quamen toe/
Omme dat hi hē (d) hare naat vuldoe.
Maer altoes pogedi eñ dochte/
Hae hi den Here (e) bedriegen mochte/
Waeſt vpt water (f)/ waeſt opt lant;
Maer die duuel die (g) en vant
Wech/ no ſake/ tijt/ no ſtonde/
Dat hine belopen conde/
Alſo haddi hem bewaert
Met wel doene/ alſonder aert (h).
So verre ginc van hem (i) pe mare/
Dat vele lieden quamen dare (k)
Te (l) beſiene den milden man/
So dat een biſſcop zin (m) gheman/
Dat hine mede wilde ſien/
Die wel was ontſaen van dien.

a tenen. b hi †. c enen †. d hen †. e mar
f in watre. g die †. h zonder andren aert. i
hem †. k En te proeben oft waer ware. l God
m dattie biſſcop den zin.

Maer die viant addene (n) vernomen
Eñ en (o) wilde niet te voren comen.
Ter maeltijt vraget (p) die Here das (q)/
Waer es v knape/ die hier was (r)
So langhe (s)/ dat hi te voren quam.
Alsen die bisscop vernam/
Verstont hi biden gheest te hant/
Die hi ware/ die seriant.
Doe so (t) vragedi te (u) desen/
Hoe langhe heesti hier geweesen?
Lange sprac die goode man/
Eñ daer es vele bederuen an;
Want hi es getrouwe eñ recht.
Die bisscop sprac; ditse (v) i quaet knecht/
Entie duuel vter hellen.
Hi riepene eñ hietene (w) tellen/
Wat hi daer ter stede sochte.
Die viant sach dat hi en mochte
Nieweren (x) ontgaen/ hi en moeste lyen:
Ic bem/ sprac hi/ van dien (y) partijen/
Die vten troen waren gesteken;
Wy can dese een ghebede (z) spreken/
Dat hi seghet (a) alle daghe/
Daer bi ontgaet hi miere plaghe/
Eñ dicken/ alsic al (b) was bi
Hem te hebbene/ ontginc hijs (c) mi.
Dies lyede die quade keytijf.
Doe liet hi dat (d) dode lijf
Voer hem allen (e) liggen vp derde/
Eñ voer henen siere verde.
Die bisscop den man ane sach (f)
Eñ vragedem (g)/ wat hi te lesene plach?

Daer

m hadt. o en †. p braechde. q des. r Waer zijn knape gheuaren es. s langhe †. t so †. u van. v di bets. w deden. x Merghen. y dier. z ghebet. a zeit. b al †. c hi. d hi daer dat. e allen †. f ane zach. g braechde.

Daer hi den wiant (h) antran.
Doe ſprac hi/ alſe een leec man/
Dat hi lettren en ghene kint;
Maer ter tijt/ dat hi (i) was een kint/
Leerdi een ghebede (k) alleene/
Eñ dat can hi (l)/ eñ al ve gheene/
Van onſer Vrouwen/ die hi mocht wiſte (m)
Eñ van ſente Janne (n) tevangelijſte/
Eñ dat ſelve/ (o) ghe ſaet ghi/
Eñ dat was (p) Dat intemerata.

Van den riddere die hare ghenamene (*q*) *ſpaerde.* LXXIIII.

Het was een ridder/ rike eñ vroume/
Die alſo verechte (a) home/
Dat hi huwelijc wtſeide;
Want het vochtem ledicheide.
Want (b) men dicke de wapene (c) begrijpet/
Alſemen vrouwen te lief heuet.
Nochtan en liet hi niet bliuen/
Daer omme tgeſelſcap van (d) wiuen.
Eens tijdde (e) in Normendie/
Teenen tornoie met ſiere partie/
Eñ ſoude dor enen caſteel liden/
Daer hi (f) omme/ indien (g) tiden/

A 2

h mede. i Maer doe hi. k ghebet. l Datte
m Vrouwen als ſe wiſte. n Jan. o zeggic. p
* *ghenaume.* a heuichte. b Ende. c die wa
d Dat gheſelſchap van den. e voer hi. f hi †. g

Vs. 2. home.] Hier om het rijm voor *heme* dat is
Voor *heme* ſchreef onzer Dichter ook *hime*, mede
het rijn, waar van men in den R. B. verſcheiden v
beelden vindt.

Sine ogen liet gaen harentare.
Doe wart hi eere maget geware/
Die daer dor die ſtrate (h) ghinc/
Eñ hem met haerre ſcoenheit vinc (i).
Sinen knape riep hi ane
Eñ ſeide/ pijndi te verſtane/
Wie vader eñ maeder ſijn
Van deſer (k) ſcoenre maghet ſijn.
Sech dat ſaeſe mi te nacht
Te bedde gheven (l)/ ſonder cracht/
Ic wille hare (m) dan .X. ℔. gheven/
Eñ wel cleeden daer beneven.
Die knape diene liet achter niet;
Sine dede dat hem ſijn Here hiet (n)/
Eñ brochte die maget vercleet (o)/
Te ſijns Heren herberghe geleet;

Want

in der ſtraten. i benine. k der. l ſeinden. m hem n herte riet. o gheeleet.

Vs. 23. Hare.] in het ander HS. *hem* d. i. *hen* namelijk *de Vader en Moeder* tuſſchen *hem* en *hen* maakten onze Ouden, uitgenomen eenen *Jan van Heelu*, geen onderſcheid. *hem* uit het IIde HS. komt nader over een met het Latijn; als waar uit blijkt, dat deze X. ℔. den ouderen andeboden wierden. Wat aangaat Vs. 24. hier uit zoude men opmaken, (indien men, gelijk, volgends het Latijn noodzaaklyk is, *hem* leest) dat dat kleed waar van hier geſproken wordt, tot der ouderen gebruik geſchonken zoude worden; doch daar het Latijn ons leert dat dit kleed voor de Jonkvrouwe zelve aangeboden wierd, wilden wy deze twee regels liever dus lezen:

Ic wille HEM *dan* X. ℔. *gheven*,
Eñ HARE *wel cleeden daer beneven.*

Vs. 27. Vercleet.] Zoo moet men hier lezen en niet met het IIde HS. gheeleet.

Want vader eñ moeder woude/
Dat ſoe den knapen volgen ſoude.
Naden male ſone was anders (p) wedde/
Dan ſoe ginc in des Heren bedde.
Dien (q) ridder dient (r) wel behaget/
Dat hi metter reinre maghet
Hebben ſal al ſijn gevouch;
Eñ ſoe was diet (s) ſwaerlike verdrouch
Met geweene/ met (t) groter cracht.
Eñ het was eens tſaterdages nacht/
Die (u) vele goeder lieden vryen/
In deerre der moeder Gods/ Marien (v);
Die ridder ſeide (w); nu ſegt bequame/
Hoe es uwe kerſtine name?
Hoe ontſadi mi in deſer (x) wijs?
Quer viant/ niet quer amijs.
Gadijs uwen vader af/
Die mi (y) v ſijns willen (z) gaf?
Soe antworde met groter ſcame:
Here! Marie es mine name.
Ic mach wel ſware herte dragen
Eñ ouer mi ſelven claghen;
Want mi beter eſ (a) die doot
Dan te levene in ſcanden groot/
In miere ſuuerheden (b) verloren;
Want ic belouede (c) hier te voren
Mier ſuuerhede onſer Vrouwen/
Eñ Gode te dienne met trouwen.
Ic hadde gherne nonne geweſen;
Maer mijn Vader eſ te (d) arm te deſen.
Ic bem een deel gheleert ter lide
Eñ can (e) onſer Vrouwen ghetide/

Dat

p en is ander. q Den. r dies. s Ende zijt. t Met wenen ende met. u Dat. v Dor die ere van Marien. w Sprac. x derre. y mi. z willens. a ware. b Ende mine zuuerheit. c ghelovede. d te †. e Ende ic can.

Dat hi een ſeere cleen dier [ſy leerde/
Die tonſer (g) herberghen ghe- en begerde.
Die heileghe gheeſt hi (h) quam daer in/
Alre hant (i) in des ridders ſin/
Die hi ſinen zaens dede
Den brant der minnen ontſteke/
Eñ ſtaken zo du hertz ſeere/
Eñ dee eſt nacht/ dat mich beſt
Den nacht dan den ſaterdaghe.
Des wi dan ni wonder plaghe
Hare teeren/ die ies dien genaem
Eñ daertoe meer wachtaem/
Want (k) du Nonne/ ſulc moſen wi
Voer Gods/ ſo [(l) beſeide (m) di/
Eñ (n) dattu met ni waren maer/
Dattu dinen wille hebben ſaer.
Up deſe woerworde (o) ſtiep ſie dien (p) nacht
Dien ridder (q)/ alſonder (r) cracht/
Des maergens voer ſie haerre herde
Mettien (s) ridder in eenre gerde
Cort dair hi/ dat laſch dat volk/
Daermen den torney up hielt
Daer liet hiſe teere abien
Eñ beloerde. (t) hare (u) bi Maricku/
Dat hi ſoude ouer hare ontſeen
Den clederen ſo in ſteden ſtaen/
Eñ dat God ſijn lauen haert/
Dat ſijs bleuen al (v) onbeſmaert/
Eñ daertoe wille hiſt daer nere
Diſentteren alle jare.
Maer deſe chaertre (w) bleef hu beſtruwen.
Want die ridder eſ doot bliuen.

Hier

der t. g tonzen tot. h bi t. i Gheſant. k En. l ſo t. m gheloue it. q Ep. o boerwarde. p den. q Zonder zorghe. r ende zonder. s Mettien. t gheloerde. u haer t. v al. t w ſchrijn.

Doen dese woort (x) ghinc (y) tsamens beide.
Ed begonsten doer (z) dit: alsamen teis
Wanneer was tijen x here ghe
Eſt der (a) werelt: verdriſede/
Bleef jemene (b) jn tormoges (c) ſpel/
Datmenne grouſt dart alſo wel
Dje jonchrouwe pijnde hare (d) in doſen
Hoe dat (e) ſoe ſuſe mochte waſen
Dat Gode bequame in alre boſe
Eſt umme haren reinen amijs
Peinſt ſoe/ weſten tijt (f) hi keere/
Dien beual ſoe driſen Here.
Doet al heerde ſonder hi
Deſ (g) balch dadeſſe (h) bidi (i)/
Dat hare trouwe was te broken
Eſt ginc der jonchrouwen/ an met ſproken
Hoe dier ſoeſe met trauen dede
Onſet Vrouwen an roepen jnder bede
Dat ſoe togede (l) doer hare goede
Hoet met gheuen (m) ridder ſtaede
Eſt onſe Vrouwe heeft hare verbaert
Eſt ſeide: ſoete lieue/ ſpaert/
Laet ſtaen dijn werken eſt dijn zuchten
Jc beni Maria/ ghine doruer (n) niet verachten
Dijn lief/ die di dede begeuen/
Eſ in dien (o) tormoy doet bleuen
Eſt begrauen ter ſelker ſtede/
Eſt (p)/ want hi mi die ere dede
An di/ eiſt recht/ dat hijs genoot
Hi hadde verou voer ſine doot
Eſt eſ in die behoudenesſe.
Ab gaue toter ouddeſſe
Eſt ſegge (q)/ dat ſoe hale te hant
Eſt hier legge ouer (r) den pant/

a Doen doen voer ſ. b een. c tormoy. d Dat hare. e dat ſ. f wat tijt. g Doe. h dat dadeſſe. i en bedi. k in hare gebede. l Daer togbedi zi. m Hoe dat metten. n in. o dien. p En ſ. q zech. r in.

Dat hi der beden hier gheniete/
Eñ hare (s) troost te (t) dinen verdriete/
Daer du eene roſe ſies vp .i. (u) graf/
Dje dauenture daer niet en gaf;
Want ſoes gewortelt diepe (v) in derde
Eñ riert ſoete eñ werde.
Dro es die maghet na dmeſſal/
Eñ ſeghet der abdeſſen al.
Maer ſoe hadde ommert die ſprake
Eñ hilt ouer gheveinſde ſake.
Entie joncvrouwe valt weder (w)
Met beden an Marien neder (x).
Doe ſprac Maria tier ſtonde:
Sech hare in lijcteken deſe (y) zonde/
Dat ſoe hier (z) af bijechte ſpreke/
Dat God vp hare niet en wreke.
Doe ſeide hare die joncfrouw dat
Eñ ſoe nemet vptie (a) ſtat
Eñ ghint ore eñ haer conent
Vp deſ (b) tornoys velt ommetrent.
Onthiet eñ ſoe (c) vp dat lant
Den ridder Ywer roſen vant.
In haren cloeſter heeſt ſoene gedregen/
Eñ (d) dede ſijns met eren plegen.

Van enen ſcrivere die Marien (*) eerde. LXXV.

Een ſcrivere was in Vlaendre ſaut/
Die malen conde an die want (a)
Eñ met pinceelen beelden maken.
Hi eerde eñ diende in ſinen (b) ſaken

5 On-

bl. t ham. u ope. v diepe f. w neder. x voo der. y in litteheme hur deze. z Dat zine. a opter. b dat. c Coet dat ſi. d Daer. * *Als dieses schijnt Keyser.* a Die eende, malen maken hent. b allegen.

Onſer Brouwen. Dan hem ginc marc/
Dat hi een groot meſter ware.
Alſe hi cōſte den duuel maken ſoude/
Daer dat hi conſte (c) eñ waude/
Maecte hine ſo hi leliſt conde (d);
Ho dat die duuel/ tere nacht (e) ſtonde/
Hem vragede/ in drome/ ere ſaken/
Wi hine wilde (f) ſo ſelſe maken?
Hi waers hem onhout eñ ſel.
Dje meeſter ſeide: ic doe wel;
Want dattu beſt/ hi mi tact
Alle dorperlike dact.
Die viant ſeide hi ſoudem derfit/
Oft hi ſoude dies ondeeren.
Daer omme en wiſte hi danket niet laet;
Hine ſtreudne leliſe vtermaten.
Eens ſoudi in eenen portale
Eene ymagie (g)/ ſcone eñ wale/
Maken va onſer Brouwen gedane/
Daer leidi ſinen zin vaſte ane
Eñ pijndem eñ dochte/
Hoe hiſe ſtaenſt gemaken mochte?
Dort leidi ſinen zin daer ane/
Hoe hi/ naer (h) ſerpents ghedane/
Den viant formeerde onſoete/
Liggende onder hare voete.
Dit ſach die viant eñ met treken
Peinſt hi/ hoe hi dat ſal wreken?
Die meeſre (i) ſtont op ſine (k) ſtage
Eñ pingierde (l) gheue ymage/

Eñ

c mochte. d Maecte hine leſe/ ſo hi beſt conde. e nacht †. f woude. g beelde. h na. i meiſter. k ene. l ſtraef.

Vs. 33. Meeſre.] Zoo moet men hier leezen; en niet met het IIde MS. Meiſter. In het Latijn van Vincent. ſtaat *pictor*.

a 2

Een ſtorm quam eñ een gerrac /
Dat ghene (m) ſtagie omme (n) ſtac.
Alſe die ſchriuere dit beſeft / (o)
An Marien hi therte heft (p)
Eñ biet (q) die handen eñ bit (r) gerſaden.
Maria heeſtene ſaen (s) beraden;
Want dbeelde hilterie / bider (t) hant /
Ongeſcaet eñ ongeſcant /
Tote dien / (u) datmen hem hulpe brochte /
Dat hi neder quam alſoechte.

Van enen, die Marien verſpade. (*) LXXVI.

Het ſat een / na minen wane /
Eñ dobbelde ter (a) herbergie /
So dattem niet wel dar in ſie /
Hi verſprac / in dorpere (b) ſake /
Gode / ſo hi lelijcſt conde.
Daer naer met ſinen dochten (c) waerde
Eſ hi tonſer Drouwen gheheert
Eñ ſprac / dattem die duuel leert.
Ant houet hi ſijn beghinſel (d) nam /
So dat hi ten derſten (e) quam:
Doe vloucti den lachame /
Die Gode was alſo bequame /

Dat

m de. n al omme. o dat beſtef. p hier. q boet.
r hab. s ſaen †. t hilpe hem metter. u dien †.
* *ſprac.* a toten. b buitenlander. c dorpen. d beghin.
e toten hoeten.

Vs. 2. Dobbelde.] d. i. *cum teſſera ludere.*

Vs. 10. Derſten.] Deze is de rechte lezing: het is een misſlag van den affchryver van het IIde Hs., dat men aldaar leest *voeten.* Vinc. *a capite usque ad* pectus.

Dat hire ſelue in wilde ruſten.
Maer niet meer en (f) mochtſ hem luſten;
Want hi (g)/ ſonder vuerſte riene of groet/
Bleef hi vp die (h) ſtede doot.
Den vader quam deſe mare/
Die daer ginc verdroeuet ſware/
Om te beweenne ſijn kint.
Indien (i) weghe dat hi vint
Sinen ghebuur/ datſ wonder groot/
Die nieuwinge was bleuen doot/
Ên ſeide: ic bringhe die eene mare
Jammerlike en harde ſware:
Dijn ſone die (k) es hier doot bleuen
Ên euwelike int ander leuen
Ên dit lijcrebijn van mi hout:
Du vintene (l) van achter geſpout
Sijn ruggebeen altemale
Sijn herte gheſcuert (m) alſo wale
Met deſen verloos hine te hant
Entie vader al (n) dit waer vant.

Van hem die haers niet loochghene en wou-de (*). LXXVII.

In Acquitaengen (a)/ in eere ſteden/
Waren twee ridders/ die met vreden
Haer lant hilden/ dattem ginc an;
Maer die een (b) was deſ anders man.
Alſe die meeſte here ſoude ſteruen/
Sijn goet dat ſoude ane heruen

f ione. g bi †. h ontie. i den. k die †. l bin-
ſtem. m ghedent. n al †. o wilde. a Aquitaen-
gen. b dene.

Vs. 5. Meeſte.] d. i. oudſte.

Sinen ſone/ die niet was (c) groot/
Den anderen ridder hi ontboot
Eñ ſeide: ic bevele di algader
Mijn kint eñ wes (d) hin vader.
Leert eñ wijſt eñ vaet
Alſe die hoir (e) es in mijn goet
Die ridder ſtaerf/ dander nam thint/
Dat hi vaderlike (f) mint
Eñ leerdem alle doghet
Maer alſe thint quam tſiere ioghet
Wart (g) ghevallich (h) met hovinen
Diet (i) in tauernen eñ met wiven
Mettem daden omme gaen/
Noch (k) hine wilde (l) nemmeer verſtaen
Die leere van dien (m) goeden man;
Maer (n) ſijn goet corten began.
Alſe ſijn maghetoghe dat ſach/
Hi rochte dattem gelaghe lach
Eñ loſſet/ daer hijt te wetſ liet/
Op aventuren oft hi noch iet
Hem betren wilde/ oft (o) hem verdochte/
Dat hijt weder loſſen mochte.
Maer dander tſuffede (p) wart an/
Eñ bleef een verloren man.
Nv was een bailliu indie ſtede/
Die met dien dieuel omme ginc mede/
Eñ riep den iongeline eñ ſprac:
Mijn noſet (q) ſere dijn onhemac.
Wilſtu (r) volghen minen rade/
Ic bringhs di wt alre ſcade.
Ja ic/ ſprac hi/ danc hebt dan.
Hi ſtac (s) hem goede cledere an

Eñ

a niet en was. b ſijn. c ere. d dande vere.
e Wart †. f Gheſellet hem. g Dien. h ghoet †.
i woude. k den. l Maer †. m Wedersaghe eens.
p verdochte. q verloren. r Hoert. s bede.

Daer hi den wiant (h) antran.
Doe ſprac hi/ alſe een leec man/
Dat hi lettren en ghene kint;
Maer ter tijt/ dat hi (i) was een kint/
Leerdi een ghebede (k) alleene/
Eñ dat can hi (l)/ eñ al ne gheene/
Van onſer Vrouwen/ die hi mocht wiſte (m)
Eñ van ſente Jane (n) zwangerliſte/
Eñ dat ſeide/ (o) ihoe ſaet ghi/
Eñ dat was (p) Ot interrogata.

Van den riddere die hare ghenamene (*) ſpaerde. LXXIIII.

Het was een ridder/ rike eñ vroume/
Die alſo berechte (a) houe/
Dat hi huwelijc ontſeide;
Want het vochtem ledicheide.
Want (b) men dicke de wapene (c) begeret/
Alſemen vrouwen te lief heuet.
Mochtan en liet hi niet bliuen/
Daer omme tgeſelſcap van (d) miuen.
Eens tijdde (e) in Normendie/
Teenen tornoie met ſiere partie/
Eñ ſoude dor enen caſteel liden/
Daer hi (f) omme/ indien (g) tiden/

Sine

h mede. i Maer doe hi. k ghebet. l Datti niet
m Vrouwen als ic wiſte. n Jan. o zeggic. p eñ
* *ghenamene.* a berichte. b Ende. c die wapen
d Dat gheſelſchap van den. e voer hi. f hi †. g tin.

Vs. 2. houe.] Hier om het rijm voor *beme* dat is *den*. Voor *beme* ſchreef onzer Dichter ook *bime*, mede om het rijn, waar van men in den R. B. verſcheiden voor beelden vindt.

ine ogen liet gaen harentare.
oe wart hi eere maget geware/
ie daer dor die ſtrate (h) ghinc/
ñ hem met haerre ſcoenheit vinc (i).
inen knape riep hi ane
ñ ſeide/ pijndi te verſtane/
ie vader eñ moeder ſijn
an deſer (k) ſcoenre maghet ſijn.
ech dat ſoeſe mi te nacht
e bedde gheven (l)/ ſonder cracht/
c wille hare (m) dan ·X· eē gheven/
ñ wel cleeden daer beneven.
ie knape diene liet achter niet;
ne dede dat hem ſijn Here hiet (n)/
ñ brochte die maget vercleet (o)/
e ſijns Heren herberghe geleet;

Want

: ſtraten. i beninc. k der. l ſonden. m heni
te riet. o gheclaet.

23. Hare.] in het ander HS. *bem* d. i. *ben* name- *Vader en Moeder* tuſſchen *bem* en *ben* maakten on- len, uitgenomen eenen *Jan van Heelv*, geen on- id. *bem* uit het IIde HS. komt nader over een met tijn; als waar uit blijkt, dat deze X. Ff. den oude- leboden wierden. Wat aangaat Vs. 24. hier uit men opmaken, (indien men, gelijk, volgends het noodzaaklyk is, *bem* leest) dat dat kleed waar van :ſproken wordt, tot der ouderen gebruik geſchon- ude worden; doch daar het Latijn ons leert dat dit oor de Jonkvrouwe zelve aangeboden wierd, wil- deze twee regels liever dus lezen:

Ic wille HEM *dan* K. ēē. *ghoten*,
Eñ HARE *wel cleeden daer beneven.*

27. Vercleet.] Zoo moet men hier lezen en niet t IIde HS. ghecleet.

Want vader eñ moeder woude/
Dat ſoe den knapen volgen ſoude.
Naden male ſone was anders (p) wedde/
Dan ſoe ginc in des Heren bedde.
Dien (q) ridder dient (r) wel behaget/
Dat hi metter reinre maghet
Hebben ſal al ſijn gevouch;
Eñ ſoe was dtet (s) ſwaerlike verdrouch
Met geweene/ met (t) groter cracht.
Eñ het was eens tſaterdages nacht/
Die (u) vele goeder lieden vrijen/
In deerre der moeder Gods/ Marien (v):
Die ridder ſeide (w); nu ſegt bequame/
Hoe es uwe kerſtine name?
Hoe ontſadi mi in deſer (x) wijs?
Ouer viant/ niet ouer amijs.
Gadijs uwen vader af/
Die mi (y) v ſijns willen (z) gaf?
Soe antworde met groter ſcame:
Here! Marie es mine name.
Ic mach wel ſware herte dragen
Eñ ouer mi ſeluen claghen;
Want mi beter es (a) die doot
Dan te lebene in ſcanden groot/
In miere ſuuerheden (b) verloren;
Want ic belouede (c) hier te voren
Mier ſuuerhede onſer Drouwen/
Eñ Gode te dienne met trouwen.
Ic hadde gherne nonne geweſen;
Maer mijn Vader es te (d) arm te deſen.
Ic bem een deel gheleert ter lide
Eñ can (e) onſer Drouwen ghetide/

p en is ander. q Den. r dies. s Ende zijt. t M
wenen ende met. u Dat. v Dor die ere van Mari
w Sprac. x derre. y mi. z willens. a wa
b Ende mine zuuerheit. c ghelobede. d te †. e C
de ic can.

Dat hi een neuwe cleet aen (f) leerde/
Die tonſer (g) herberghen ghinc en beerde/
Die heileghe gheeſt hi (h) quam daer in/
Alte hant (i) in des ridders zin/
Die hi ſinen zinne beuel/
Den brant der vaſtenachte/
Eſt ſadet ja du heere Maria/
Eſt nec eſt recht/ dat mich wis
Den nacht hap den ſaterdaghe/
Wes bi van mi vanden plaghe/
Hare teeren/ die wes dine genaeme/
Eſt daertoe meer vachtenne/
Want (k) du Nonne/ wilt mueſen wi
Voer Gods/ ſo (l) belaude (m) bi/
Eiſt (n) datti met mi weren moet/
Datti dinen wille hebben ſaet/
Op deſe woerworde (o) vlieg ſoe dien (p) nacht
Vlien ridder (q)/ alſonder (r) cracht/
Des maergens voer ſne heere aerde
Mettien (s) ridder op eenen perde
Cort daer hi/ dat ſach dat volc/
Daermen den torney op holt
Daer liet hiſe teere ghelien
Eſt belaude. (t) heere (u) bi Maria/
Dat hi ſoude onſen hoef aenſien
Den cloeſter ſo in ſteden ſtaen/
Eiſt dat Got ſijn lauen ſpaen/
Dat ſijs bleuen al (v) onſe maent/
Eſt daertoe wille hiſe daer nare
Diſenteren alle jare.
Maer deſe chaertre (w) bleef ons beſtaen/
Want die ridder eſ doot bliuen.

Hyer

der †. g tonzen tot. h hi †. i Cehaut. k En.
l ſo †. m ghelome ſe. q Op. o vorwarde. p den.
q Zonder zorghe. r ende ſonder. s vroeghen. t ghela-
uede. u haer †. v al. † w ſtaet.

Haer daer naer (x) dupte (y) tornays beide.
Eñ begonsen daer (z) te wisenen ſeide
Wanneer men wapē tien ridders ſolde
Eñ der (a) ſpeelē hardicheyde /
Bleef jemene (b) jn tornoyē (c) ſpeelē
Datmenne grouſt dede alſo wel
Dje jonchrouwē pluckē haer (d) in deſen /
Hoe dat (e) ſoe ſulx machte weſen /
Dat Gode begonsen te vloeyē
Eñ omme haren trouwen
Peinſt ſoe / wolden dje (f) jr heeren
Dien beual ſoe deeden
Doet al heerde ſonder
Des (g) daghs daddiſſe (h) bidi (i)
Dat hare wonde
Eñ ginc der jonſtrouwē /
Dat ſoe met traenen
Onſet Brouwen
Dat ſoe ſeggede (k)
Hoet met ghenaden (l)
Eñ onſe Brouwe
Eñ ſeide: ſoete
Laet ſtaen dijn
Ic bem /
Dijn lief / die
Eſ in dien
Eñ begraue
Eñ (p)
An di / eiſt
Hi hadde
Eñ eſ
Du gane
Eñ ſegge (q) / dat ſoe halē te hant
Eñ hier legge vuer (r) den pant /

a Haer daer naer ſ. x dupte. y hat. z daer t. a de
b een. c tornay. d haer t. e dat ſ. f wat tijt
g Doe. h hue dabdiſſe. i en bedt. k in hue gebede
l Daer voghedi zi. m Hoe dat metten. n hune doen
o den. p En ſ. q zech. r in.

Dat hi der beden hier gheniete/
Eñ hare (s) troost te (t) dinen verdriete/
Daer du eene roſe ſies vp .i. (u) graf/
Dje dauenture daer niet en gaf;
Want ſoes gewortelt diepe (v) in derde
Eñ riert ſoete eñ werde.
Dro es die maghet na dmeſſal/
Eñ ſeghet der abdeſſen al.
Maer ſoe hadde ommert die ſprake
Eñ hilt ouer gheveinſde ſake.
Entie joncvrouwe valt weder (w)
Met beden an Marien neder (x).
Doe ſprac Maria tier ſtonde:
Hech hare in lijcteken deſe (y) zonde/
Dat ſoe hier (z) af bijechte ſpreke/
Dat God vp hare niet en wreke.
Doe ſeide hare die joncfrouw dat
Eñ ſoe kennet vptie (a) ſtat
Eñ ghint oec eñ haer couent
Vp deſ (b) tornoys velt ommetrent.
Onthier eñ ſoe (c) vp dat lant
Den ridder bider roſen vant.
In haren cloeſter heeft ſoene gedregen/
Eñ (d) dede ſijns met eren plegen.

Van enen ſcrivere die Marien (*) eerde. LXXV.

Een ſcrivere was in Vlaenderlant/
Die mälen conde an die wänt (a)
Eñ met pinceelen beelden maken.
Hi eerde eñ diende in ſinen (b) ſaken

5 On-

b dē. t ham. u opē. v diepe ſ. w meder. x ino-
der. y in litteheme jnr deze. z Dat zire. a opter. b dat.
c Cote dat ſi. d Daer. * Al dit ſtaet onder Keuwyp.
a Die ſende, maken maſter hent. b alegen.

Onſer Vrouwen. Van hem ginc mare/
Dat hi een groot meeſter were.
Alſe hi conſte den duvel maken ſoude/
Maer dat hi conſte (c) eſt hiesde/
Maecte hine ſo hi leliſt conde (d);
Do dat die duvel/ tere nacht (e) ſtonde/
Hem vragede/ in drome/ wat ſaghen/
Twi hine wilde (f) ſo leliſe maken?
Hi waers hem onhout eſt ſel.
Dje meeſter ſeide: ic doe wel;
Want dattu beſt/ bi mi raet
Alle dorperliſe daet.
Die viant ſeide hi ſouden derfit/
Oft hi ſoude dies ontberen.
Daer omme en wiſte dander niet ſaken;
Hine ſtreuede leliſe vtermaten.
Eens ſoudi in eenen partale
Eene ymagie (g)/ ſcone eſt wale/
Maken va onſer Vrouwen ghedane/
Daer leidi ſinen zin vaſte ane
Eſt pijndem eſt dochte/
Hoe hiſe ſtaenſt ghemaken mochte?
Wart leidi ſinen zin daer ane/
Hoe hi/ naer (h) ſerpents ghedane/
Den viant formeerde onſoete/
Liggende onder hare voete.
Dit ſach die viant eſt met treken
Peinſt hi/ hoe hi dat ſal wreken?
Die mieſre (i) ſtont vp ſine (k) ſtage
Eſt pingierde (l) ghene ymage/

Een

c mochte. d Maecte hine leliſe/ ſo hi beſt conde. e nacht †. f wonde. g beelde. h na. i meiſter. k ene. l ſtreef.

Vs. 33. Mieſre.] Zoo moet men hier leſen; en niet met het IIde HS. Meiſter. In het Latijn van VINCENT. ſtaat *pictor*.

Een ſtorm quam eñ een gerrac /
Dat ghene (m) ſtagie omme (n) ſtac.
Alſe die ſcriuere dit beſeft / (o)
An Marien hi therte heft (p)
Eñ biet (q) die handen eñ bit (r) geſaden.
Maria heeſtene ſaen (s) beraden;
Want dbeelde hiltene / bider (t) hant /
Ongeſcaet eñ ongeſcant /
Tote dien / (u) datmen hem hulpe brochte /
Dat hi neder quam alſochte.

Van enen, die Marien verſprac. (*) LXXVI.

Het ſat een / na minen wane /
Eñ dobbelde ter (a) kaſtie /
So dattem niet wel dede te /
Hi verſprac / in ſorgen (b) mode /
Gode / ſo hi lelijeſt conde /
Daer naer met ſinen dochten (c) moede
Eſ hi tonſer Vrouwen ghekeert
Eñ ſprac / dattem die duuel leert.
Ant houet hi ſijn beghinſel (d) nam /
So dat hi ten berſten (e) quam:
Doe vlouct den lachame /
Die Gode was alſo bequame /

Dat

m de. n al omme. o dat beſeft. p hiet. q boet.
r bak. s ſaen †. t hilt hem metter. u Men †.
* *ſprac.* a toter. b benenden. c borgen. d beghin.
e toten boeten.

Vs. 2. Dobbelde.] d. i. *cum teſſera ludere.*

Vs. 10. Berſten.] Deze is de rechte lezing: het is een miſſlag van den affchryver van het IIde HS., dat men aldaar leest *voeten.* VINC. *a capite usque ad* pectus.

Dat hire ſelue in wilde ruſten.
Maer niet meer en (f) mochtſ hem luſten;
Want hi (g)/ ſonder vuerſte clene of groot/
Bleef hi vp die (h) ſtede doot.
Den vader quam deſe mare/
Die daer ginc verdroetet ſware/
Om te beweerne ſijn kint.
Indien (i) weghe dat hi vint
Sinen ghebuur/ dat ſwonder groot/
Die nieuwinge was bleuen doot/
Ende ſeide: ic bringhe die eene mare
Jammerlike ende harde ſware:
Dijn ſone die (k) es hier doot bleuen
Ende euwelike int ander leuen
Ende dit lijctekijn van mi hout:
Du vintene (l) van achter geſpout
Dijn ruggebeen altemale
Dijn herte gheſcuert (m) alſo wale
Met deſen verloos hine te hant
Ende vader al (n) dit waer vant.

Van hem die haers niet lochghene en wolde (*). LXXVII.

In Acquitanigen (a)/ in eere steden/
Waren twee ridders/ die met vreden
Haer lant hilden/ dagtem ginc an/
Maer die een (b) was des anders man.
Alse die meeste hene sonde steruen/
Dijn goet dat soude ane heruen

f ware. g bi t. h ontie. i den. k die t. l lenden. m ghescoert. n al t.

Vs. 5. Meeste.] d. i. oudste.

Sinen ſone/ die niet was (c) graot/
Den anderen ridder hi ontboot
Eñ ſeide: ic bevele di algader
Mijn kint eñ wes (d) ſijn vader.
Leert eñ wijſt eñ doet
Alſe die hoir (e) es in mijn goet
Die ridder ſtaerf/ dander nam tkint/
Dat hi vaderlike (f) mint
Eñ leerdem alle daghet
Maer alſe tkint quam te ſiere jaghet
Wart (g) ghevellich (h) met hem tvinden
Diet (i) in tauernen eñ met wiuen
Mettem daden omme gaen/
Noch (k) hine wilde (l) nemmeer verſtaen
Die leere van dien (m) goeden man:
Maer (n) ſijn goet corten began.
Alſe ſijn maghetoghe dat ſach/
Hi rochte dattem gelaghe lach
Eñ loſſet/ daer hijt te weſſ liet/
Op quenturen oft hi noch ſet
Hem betren wilde/ oft (o) hem verdochte/
Dat hijt weder loſſen mochte.
Maer dander tſuffede (p) vort an/
Eñ bleef een verloren man.
Nv was een bailliu indie ſtede/
Die met dien dieuel omme ginc mede/
Eñ riep den jongelinc eñ ſprac:
Mij noſet (q) ſere dijn onhemac.
Wilſtu (r) volghen minen rade/
Ic bringhs di vt alre ſcade?
Ja ik/ ſprac hi/ danc hebt dan.
Hi ſtac (s) hem goede cleederen an

Eñ

(c) was. (d) zijt. (e) ger. (f) hande gere.
(g) Wart †. (h) Gheſellet hem. (i) Dien. (k) Noch †.
(l) woude. (m) den. (n) Maer †. (o) Wedersaghe eens.
(p) verdoruede. (q) verdriet. (r) Wilt. (s) dede.

Eñ hi (t) nam te hant .ij. paerde:
Hauonds (u) voeren ſi haerre waerde/
Daert (v) donker was in ene woſtine/
Daer quam die duuel entie ſine/
Daer dis bailliu met omme ghine.
Vervaert ſo (w) wart die jongeline.
Die bailliu ſprac: wes (x) niet vervaert;
Deſe ſaldi maken rike eñ waert.
Alſene die viant bi hem ſiet/
Riep hi: hetſ (y) al onme niet!
Die kerſtine ſijn valſch (z) eñ quaet
Eiſt northan/ dat hi buten gaet
Xpc./ ic willene maken rike.
Die ghene deet; maer onwillike/
Om gheen bedwane/ om geen beroulven/
Eñ wildi ſceden van onſer Drouwen.
Doe hietene (a) varen ſiere verre
Die viant/ met groter onwerde/
Entie (b) bailliu hadderne te leder.
Hi (c) nam hem weder paert eñ rieden
Eñ hietene woch gaen eñ plien (d)
Siere quaden (e) heraudien
Die ghene ginc in dole (f) in die ſtat
Alſo (g) dat hē dauenture gaf dat
Dat hi ghinc in eene kerke
Daer die papen entie clerke
Mattene (h) ſonghen van der vpvaert
Marien te hemele waert.
Onſer Drouwen gebeelde (i) hi ſach
Daer hi wenende voren lach/

t hi †. u Hauuens. v Hſt. w ſo †. x en was.
y dits. z loes. a liet hine. b Ende die. c Ende.
d Ende lieten gaen ſcregen. e In ſine quade. f doelde.
g Alſo †. h Mettine. i beelde.

Vs. 50. Buten gaet.] Buten gaen beteekent hier *logbenen*. VINC. *ſi voluerit Chriſtum negare.*

Eñ dat oec an hare gheruchte
Dat soene tusschen hem beraden.
Ouser Drouwen gheselle (k) hem hoerde
Daer (l) hi tot middel nacht toech
Dit sach die ridder/ die daer was
Die maetsene eñ sijn gheselle las/
Eñ sijn wapper was te wachten.
Het hadden (n) van (o) persten toren
Dat hine (p) hoerden (q) sachsprekken
Maer doe hi (r) sach dat sijn (s) gheselle
Reuet hine hadden (t) gheslagen
Eñ hesprongen ordentlic hem
Dat hi hem dade (u)
Oste hie van gods hulde
Eñ hi hem sine herte ontdade/
Hem en quamen nemmer af
Wat wrakes/ hem
Ic hem ontset eñ al ontwoget
Eñ ghaf der sterne
Alder werelt (x)
Wat dogeden so (y) soude
Dese nacht en liet mi
In moeste doen so swaren
Dat gheen herssijn (z) ghenoten conde.
Eñ hi tellede (a)/ hoe hi hadde gheraden
Dies seide die ridder te warren (b)
Goet ghesciedi emmermere/
Dattu Marien daechs die reysen
Al wistuus niet/ laet hi ontsiehen (c)
Soe dede hi een ghemeedich teken (d)
Want haer herdes weech hi wider/
Daer du loghes ter erden (e) ligghen

beelde. l Dat. m boer huer. n Hi hadde. o vans Dem. p dat. q quey zide. r hi dede. s Alder werelt †. t quam quaden. u la †. v mãn. w Eñde telde. x tidas ent. y All daecs hinc niet hi sijn ghewerbe. z Hi dede hi zo sinden teken in die herde. a ider ghi.

Laet varen dine gemoede /
Nem mine dochter met minen goede.
Na mine doot wellist di vrien
Dits dijn in deere vanden Vlaenren.

Van den convoers van Clervanf. LXXVI—L.

Een edel man (a) / alsict vernam /
Was die tots (b) fire ouden dagen /
Doe liet hi die werelt varen
Eñ wart conversts te waren
Te Clervaus / inhie abdie /
Eñ (c) al en eenfti ghene dienste /
Daer omme ſuls liet hijs (d) niets.
Wine dede dägheliken die (e) regle hier.
In eenen nacht het (f) hem (g) ghedacht /
Dat hi medē ginc alſo wel /
Alſe dandere broeders ten (h) labore.
Doe hiet men ter ſelre hāte
Bitten gaen: want die hande ſine
Waren ongheſonde ter (i) pine.
Hi ſat eñ ſtonch voer ſine herte
Eñ het beden binnen ſmerte /
Dat dattet pinen (k) eñ hi ſit.
Te (l) hem ſelven ſeldi (m) zit:
Ay! hertinerch man verloren.
Hoe meneſt mēn (n) wel geboren
Eñ edel ſū (o) gaet hier labouren?
Hadden ſi ter werelt willen gebouren (p) /
Die (q) wären nū van groter namen.
Hoe vele gaenre (r) hier te ſamen?

a ridder. b te. c En †. d hi. e dattet. f hiet. g hem †. h te. i der. k pijnde. l In. m ſpreke hi. n edel. o Hoe menich wise. p bouwe. q Wi. r Hoe menich gaetr.

Die hem ſelven ſiet verdammen
Eñ noch teeren ſullen comen
Eñ alle noch ſullen ſijn verco̊ren
Te biſſcoppen te abden eñ (s) te priaren/
Eñ dn ledich (t) ſitten ſout/
Perſnodelt/ onnutte eñ out/
Entie jongelinge ſcone eñ claer
Draghen vordi den laſt ſwaer/
Die de contientie wit/
Reene hebben eñ onbeſmit.
Alſe hi dit ſprac ſaen daer naer/
Comen neder waert/ te dale/
Een wit gheſelſcap altemale/
Daer eene vrouwe voghet af was/
Die ſcoenſte/ daermen oint (u) af las.
Voer hare ghingen met tween (v) dwalen
Hi twee/ eñ ſi begonſten dalen
In dat (w) geſelſcap/ vp dat velt/
Daermen oeſte met ghewelt.
Hi ſiet/ waer die vrouwe goet.
Dat broderſcap/ aldaer ſoe (x) ſtoet/
Eñ ſonderlinghe ter ſelver ſtont
Elken cuſt (y) an ſinen mont
Eñ helſedſe altemale.
Daer naer dat ſe nam die bitale
Eñ proghedem af ghereet
Dan den aenſichte zant eñ zweet
Eñ trooſtelike wort (z) tve ſeide
Die waren in meeſten aerbeide.
Die kerel/ diet ſach/ errede (a) hem das/
Hine wiſte niet wie het was;
Maer hi ſprac daer (b) in ſijn gedachte/
Hoe qualijc men gelouen mochte
Ter wereſt/ dat dit (c) religioen/
Dat ſo ſwaer heet in ſijn doen/

Dat

s ... t hier ondich. ... u ... y twee. w. Int.
x aldaert. y ruſtte. z woorde. a ... b dese. c die.

Dat het wijf ſoude an hem tien
Niet alleene in ſpreken/ in ſien;
Maer in elſene/ in cuſſene mede.
Doe ſprac an hem daer ter ſtede
Een van den witten (d) eñ ſelde:
Man! wat peinſtu dorperheide?
Die du hier (e) ſies in deſe paertie/
Dat es die moeder Gods/ Marie/
Die hare ſinders (f) coemt beſien.
Want en mochte niet geſien/
Dat ſors hare onthouden mochte
Hare wantſaernde (g) eñ af (h) dochte
Die hare lijf dor hare (i) niet en ſparen/
Eñ (k) ſalich ſijnſi (l) te waren
Die hier dogghen zine groot
Omme (m) Chriſtus ende om hare doot
Omme ghinder (o) te ſine emmermere
In (p) ruſten eñ in (q) groter eere
Dit viſioen dit quam mi
Onder die moeniken ouer Iunt
Eñ doen die broeders eñ menich man
Ghetwillichlike (r) pinen dort an.

Van eenen moenc van Cleervaus. LXXIX.

Te Clerbaus mede ghevel/
Dattem een begaf/ alſo wel/
Eñ belouede (a) moenc te ſine;
Maer hi wiel andie medicine
Eñ ſcuwede der ordine ſpiſe.
Eens ghevuel/ in derre wiſe/

d brouwen. e hier †. f ſinder. g Hem ontſaernde.
h af †. i ſinen. k En †. l zo zijn zi. m Dat.
n broet. o Om met Gode. p Met. q met. r Ge-
willike. a ghelouede.

Dat die broeders van eene quamen
Eñ gingen ſiſken (b) te-ſamen
Hore gratie / ter Kerken waert /
Mede was hi onde waert /
Die met biſiken omme ghinc /
Eñ ſach eene veemde dinc:
Voer die Kerk doze (c) ſach hi ſtaen
Eene vrouwe / wel ghedaen /
Die eene buſſe hilt in die hant /
Daer ſoe latuwarie wt prant
Eñ gaf ſi̊ken een deel (d) in den mont /
Hi gapede (e) mede / ter ſelver ſtont /
Eñ wanende proeuen van der ſpiſe (f) /
Maer onſe Vrouwe ſprac die wiſe
Ghenes di ſelven met dire biſiñe /
Omme niet dorfſtu hare waert ſtriñe (g).
Ic ſegdi / dat ic dem mede
Die meeſter der ontfaermeſheyde.
Hier comic (h) troeſten die mine
Volch ſelue dire medicine.
Doe ſwoer die ghene onſer Vrouwen
Met dieren (i) eeden eñ met (k) trouwen /
Dat hi ſtonde ſiſken (l) aine
Op dat ſoet hem nie verghane.
Der ontfaermeſheden moeder
Vergaeſt ghenden ghenen broeder /
Eñ ſoe gaf hem miſpelike
Der latuwarien van hemelrike /
Eñ van diere (m) tijt meer (n) vort /
Hilt hi baſte ghenit (o) ſelue (p) wort.

Vergghende. c dore †. d een deel †. e ſlabte. F *deze regel is in het IIde HS. dus veranderd:* Dune ontſinct van deſer ſpize/ *en is daar ook niet de 19. maar de 20 ſtaande. maer de volgende in eene omgekeerde order.* g ſtiñen. h quam. i dieren. k bi. l biſiñe. m ghenen. n meer. o ghene. p ſelns †.

Van

Van enen andren grauwen moene. LXXX.

In dordine van Cystelne (a) was
Oec een moenc / alsict las /
Die siere ordinen gebot bede
Eñ die se onsse Vrouwen mede.
Nu was een der (b) broeder binnen (c)
Jegen hem altoes in oninnine /
Daer toe haddi noch eene plaghe /
Donderet (d) bi nachte / oft bi daghe /
So haddi dan (e) weedom sū groot /
Dat hire wel naer (f) omme bleef doot.
Die rode guehte (g) haddi mede /
Die hem so vele verdroys bede /
Dat hire omme menegen dach
In die fermerie lach.
Dese drie (h) plaghen laghen (i) hem al
Eens so lanc die (k) gorde man
In sijn ghebet / (l) alse wijt horen /
Eñ corteline te voren /
Was die abt (m) doot bleven eñ (n) mede
Vp broeders vander stede /
Doe (o) sach hi dor die fermerie
Dan moenken gaen eene partie /
Eñ sinen abt mede in der saken /
Eñ andre / die nichtinge (p) doet maken.

Se

a Systeus. b der f. c daer binnen. d Donert. e dem
f bina. g grote gate. h twee. i ynghen. k dese.
l hedde. m hghe. n ende oec. o Doch. p nie-
ting.

Vs. 11. Guehte.] Vrnee. *guſta rósea.* by ons *roze krup.* Men moet hier guchte lezen en niet gate met het IIde HS. en zoo ook vs. 65.

Vs. 14. Fermerie.] Zie KIL. *in app. pereg. voc.*

5 Als dat een kint dien (q) totten graue
Eñ voer (r) sijn bedde staen/
Eñ seide: broeder (s) / die hier liget/
Doe wi leuenden/ te dien (t) tiden/
Waren wi maniken hier bidden.
10 Wi sijn in hoopen eñ int beghijnhof
Te comene metten Gode hinnen corten
Maer dat ons een dinc sal saken/ andere
Dat sonde (u) moeniken ontbeeren/
Die ons sonden have (v) gheuen
15 Vergelden/ eñ dien (w) achter laten/
Some gheldent so (x) comenden/
Dat het en hout ne (y) genen gaet
Dit (z) maect ons den moet so (a) lichte
Gaet henen! secht (b) dan onsen meesten
20 Dinen (c) abt/ die dat (d) ghebieden
Dat hijt hem betren doe/
Eñ ander (e) dat behoort hier (f) toe
Mitten hem die moeten varen/
Wi gaet heuen ter herken waert/
25 Eñ gaet salen dan tenen ogenblic
In sijn ghebede liggen daer
Daer hem te hant quam te wegen
Onse Vrouwe int vercoren
Wi sach eenre maniken sconen vrimaget/
30 Dor die (g) venstre tham (h) gheraken/
Die bi hem stont/ eñ seide te hem:
Sech/ ostu ieneghe/ die ic hem à
Neen ic brouwe/ sprac die broeder
Ic hem t selfste (i)/ Mijn moeder/
35 Maria/ eñ ben comen hare
Omme te troosten dine mesdaet.

Die

1 dan dien †. r Ende naer dor. s ini broedre. t tien. u Wonde zuster. v met hoven. w niet. x y ne †. y Ende het. z a. b. ende sech. c Minen. d ane de die dit. e andere. f daer. g ont. h them †. i syrac fl.

Die nonne / ſtilt di wijs ſu ſtunt /
Die es doot / want (a) ſi wiſte wel /
Eñ hi (l) dinghalt die pine onde /
Dat hi di nonne dede /
Eñ omme dattet (m) niet openbaer
Sal weſen hu / dat ic di ſeggen ſal /
Des woert onſe here dese ſake
Geſaint van dien ongheualle /
Die ghiechte (o) / en van ſpuwe (p) mede /
Mettien drogede ſoe ſiere (q) ſtrale
Sijn anſchijn / met haerre wonden /
Eñ hi was quite alles (q) rouwen
Des mueghens (s) heeft ſi ontfaen
Alſughenam / dattment behaet
Deſe ſake al (t) puer waer /
Alſoens ſach ſijn anſchijn bloet

Van hem die Marien beelde verſpac. LXXXI

Buiten caſtele Nadael (a) ſtaet
Eene abdie / dat verſtaet /
Die Dolus heet in Latijn
Daer ſtaet eene ymage ſijn
Op een pylaer / binder (b) herde /
Die dſ vier gewrogen gewerde (c) /
Ghemaect / in anſer Vrouwen ere /
Daer quam een munchijn eertu ſere /
Eñ dede eerſt aldaer ter ſtede /
Voer dat ghebreide (d) / ſijne gebede.

a dat weet. l hi †. m omdat. n ſijn. o gaue
p domme. q Daer ter. r dan alle. s Elfuoegen.
t al †. a Nadael. b in die. c werke. d bede.

Vs. 1. Nadael.] Voor Nadael geloove ick wy, dat men
ſeñ moet Naddel / dewijl VTRC. heeft *caſtrum Raduſpi*.

Vs. 3. Dolus.] VTRC *dolis*.

Nv (e) waren daer .ij. ghuede mãn/
Die dat wijf verſpraken dan/
Eñ ſprakẽ groſe lelijcheden
Ghenen gheeſtelike (f) daer toe nieuwe; (g)
Maer (h) alleene den beelde niet/
Maer hare die dat beelde bediet.
Van dien twee̅ ſo wart een (i)
Op dat beelde tanen ſteen/
Eñ gheraecte dat ſteine hint
So/ dat den aerm af (k) brac tghint/
Eñ beede aerm eñ hant
Neder viel in dat (l) ſant/
Eñ daer vte liep dat bloet/
Alſet vten menſche doet.
Eer ſelue ſtont (m)/ die den ſteen warp/
Viel neder (n) van der gadaet ſcarp.
Vander diene vpheffen (o) wille/
Alſe hijt beſtont/ daer lach hi (p) ſtille/
Eñ (q) hem voer die duuel int (r) lijf/
Sanders daghes ſtaerf die heydijf.
Hier toe quamen liede gheronnen;
Want ſi gherne hadden gewonnen
Dat bloet/ dat (s) lach vpten (t) ſteene
Eñ (u)/ daer ſijt ſaghen (v) gheweene/
Scoude gheent beelde/ gemaect van ſteene/
Ghene marbrijns clederen reene/
Die hem an gehouwen waren/
Eñ brac ſine brache (w) te waren.
So verre neder (x) liep dat brehen/
Dattem naer die (y) vorſten bliehen
Van dien (z) lachtre/ diemẽ dede
Gode eñ ſiere moeder mede.

Wt

e Doe. f beelde. g daertet ſtede. h Ende. i een. k af †. l alnaer int. m ſtat. n Viel/ doet. o die hem helpe. p Als hine ophief daer hi lach. q En †. r in zijn. s datter. t opte. u En †. v ane ſaghen. w aerme. x nederwaert. y zine. z'ben.

Vuul ſtanc eñ groot torment.
Eñ menegħe (r) ziēke/ al omtrent/
Ghedogheden (s) tormēnt ſo groot/
Dat hi naer was van vreeſen doot.
Onſe vrouwe ſeide (t): deſe pine ontſaeghtc
Veit naer di eñ na dijn (u) geſlaeghte/
Ghine laet die Ieudſce gode
Eñ hout v ant (v) herſtijnhede.
Nv volch mi ſe ſaldi toghen/
Wat di (w) bliſcepen eſ (x) ontbooghen/
Omme dongeloue (y)/ daer ghi in ſijt/
Op eenen berch ginc (z) ſi tiet tijt/
Hooch eñ ſcone eſ hi (a) die ghoets/
Van verren ſiet (b) hi ene wone/
Vtermaten ſcone eñ claer/
So ſoete roke quam van (c) daer/
Dat hi nie (d) vāin dies gelīke.
Daer ſach hi menegen blidſtilte
Hem gelaten/ eñ ſoete ſingen/
Bouen ſoetheit vān allen dinghen.
Doe ſprac hem an (e) die maget Marie:
Merct (f) deſe ontſe ſtede vrie
Deſe (g) ewe beſitten die goede/
Gheeorht met Ihc/ mijns ſoens/ bloede/
Eñ deſe ſaltu (h) beſitten mede/
Houtſtu di ant (i) herſtijnhede.
Nv vare wacht ghedinc (k) dat dien/
Dattu heues ane (l) gheſien/
Eñ peins wattu heues te doene/
Hi ginc henen/ eñ/ eert was weene/
Eſ hi in eenen cloeſter romen/
Daer menne (m) doepte/ eñ dede noemen

Jan

r ziēke. s Ghedoghen. t ſprac. u en tinen. v ha
w di †. x h es . y Omt gheloue. z ghinghen. a hi
b zach. c ghevoelde hi. d niene. e Hem an. f Mer
g Dit. h zoudſtu. i an. k ende ghedinc. l gh
hoort heeſs ende. m men doepte.

Jan/ die teerſten (n) Jacob hiet;
Alduus heth verdeelt ef (o) gheſciet.

(*) *Van eenen chaertereuſen.* LXXXIII.

Wilen ſat in fiere (a) reiſen/
Een Charterius/ horen (b) wi reiſen/
Dat beſlotene ordine es/
Die (c) onderwant hem ſere des/
Te penſene omme hemelrike.
Duiele quamen in ſwine geliſe/
Verwoet/ die omme die relle liepen
Eñ guerreden (d) eñ riepen/
Met langhen tanden/ ſwart van hare (e)/
Alſe oft ſine ſliten ſoude dare.
Daer toe quam daer een nochtan/
Een vtermaten groet ſwart man/
Die teerſten (f) dus ſprac an die ſwine:
Hebbet haddi iu ſtillekine (g)
Gheſcuert deſen/ wat wildi ſtaen?
Hi ſeiden: wi addent (h) gerne gedaen/
Hadden uſe (i) moghen doen (k) iet;
Laet mi doen/ ſprac hi/ eñ ſiet.
Metten quam hi met enen hane/
Alſe te wilbringhene deſe (l) ſake/
So dat dien (m) man quam vreſe (n) groet/
Dat hi naer wijs vleiden dodt.
Maer daer quam ter ſelver ſtont
Maria/ daer ſijn hope vp (o) ſtont/

Met

m eerſt. o ef †. * *Van enen Sarterens die beſeten ware vanden duvel.* a eenre. b Een man dan ordine hoer. c Hi. d gherreden. e met ſwarten hare. f perſten. g in ſtillekine. h hadden. i wi. k ghedaen. l die. m dattie. n in vreſen. o aen.

Met eere roeden in hare hant/
Eñ ſelde quaet/ onhouesch vlant (p)/
Dattu comen ſout (q) te deſen/
Deſe en mach niet uwe weſen.
Mettien jaghet (r) ſoene pane/
Eñ ſprac dien (s) broeder ane/
Die nochtoe van weſen beuet/
Trooſtelike (t) wort ſoe hem geheit
Dijn leuen es/ alſict bekinde/
Ghenaugelijc mi eñ minen kinde/
Gaet voert inder rechter (u) ſtraten/
Eñ emmer ſet dijn dinc ter (v) baten.
Mettien voer ſij vander ſteden
Eñ lieten (w) ghenen man in vreden.
Deſe exemplen altemale
Staen in dien groten Marſiale (x).
Vp ſuldi andere horen vort
Diemen el waer beſcreuen hort.

Van den pape die ſalue oende (*). LXXXIIII.

Een pape was willen tere ſtonde/
Die niet wels ſettren en conde/
Sine conſte (a) meſſe anders ghene (b)/
Dan eene ſimpele meſſe allene/
Dat was Salue van onſer Vrouwen/
Entie ſanc hi met goeder trouwe/

p Selue zelfde gaet weech quaet viant. q ſoudt. r iaghe de. s doe den. t Trooſtende. u in die rechte. v te w liet. x Marciale. * *die niet dan ſalue en conde*
a zanc. b en ghene.

Vs. 40. Marſiale.] Zoo moet met letten, VINC. lib. VII. Cap. 113. heeft *marialis magnus* d. i. het groote werk dat van de miraculen van Maria handelt.

So dat hi gewrdeget was
Van Sente (c) dine / en ſpeide dus /
Dies wiſtem die biſſcop vrolic /
Een bedrouet hem ſinen zanc /
Hi heerde drowen in groten ſcaden /
Alſe (d) hi ſinen ſanc hadde verloren.
Nachtes (e) daer na (f) heeft hare wrenſt (g)
Onſe vrouwe / en ghelacte (h)
Den biſſchop / eer hi ſprac alles ſants
Wi heueſtu minen ſanc verlaten
Dus verboden ſinen ſanc /
Metter haſt hets en ſanc ſinghen
Eñ ſie (i) dattu hebt van ſans gedaen /
Ne doeſtus niet / dine ſonden
Altoes (k) ſullen wreken (l) dan ſyn dinghe.
Die biſſchop ſach in ſiecheit dinghen
Eñ van herten ſere bedachte /
Eñ teerſtont / dat hi ontwaect (m) wert /
Dedi omden pape ſenden /
Eñ bat hem te moeten ſien /
Eñ bat / dat hi hem vergaue /
Den zanc / dien hi hem dede aen /
Gaf hi hem dat gheeren ſtont /
Eñ hiet hem dat hi nemmermere
Die ſanghe moeſte af ne ghane /
Dan reeſt ſonder altene /
Doert dedi hem eere ghenoech /
Eñ wedderom tot ſinen bedde.

(n)

Van den abt Hughen van Cluni. (o) LXXXV.

Couſtume ſa (a) es te Cluni /
Wel (b) tijt dat herſaemt ſi

Dat

a Dat. b Dat. c Sanchts. d doen hi † e ver-
ſtorben. f beeft bewaert. g En ſie † h Mich † i
liet mee. k wake † l cleedden. m Van Her
Hughen van Cluni. a ſo †. b Welc.

Dat ſi die hoge tijt wel vieren
Met ſonderlingen (c) ſconen (d) manieren.
Tien tiden. ſueds eñ (e) was out
Een abt Hughe (f) / die met gewout
Die moenken ter regle dwanc /
Hi dede al (g) doe ſinen ganc
Int capitteel (h) / eñ brochte hert
Int ghemeene deſe wort:
Wet vorwaer / ghi broederen mijn /
Dat God ſelue hier ſal ſijn /
Met ons allen ter hooghder tijt.
Nv eſ hier ſeghen dat dunct mijt /
Die hem hier tog pine ſal /
Hoe hi dit verdraghen ſal
Dat mi dede verſtaen een droeghen /
Dat hi te nachte ſach die (i) Gods moeder
Epc- / haren ſoete draghen /
Dien ſie wan in haren (k) daghen /
Eñ grote bliſcap met hem maken /
Mettien ingelen / met deſen (l) ſalen /
Eñ ſeide: moeder liof eñ waent
Die nacht / dat ic geboren waert /
Dieſtu (m) ! hemel eñ erde maect /
Al (n) daer ommo ſijn in vrocheden /
Waers (o) nv dat vlaut grondt. (p) machtich
Waer (q) hi plach voer deſen nacht
Mede te werkene ſine vaert /
Doe quam Gabriel ſathan wort /
Eñ eſchede / met groten meſbare (r) /
Dattim vorh. (s) ghecrlouet waere /
Dat hi ons doch (t) moeſte pinen
In een van onſen oſſiſinen.

Doe

f zonderlinghen. d ſconen †. e een. f Het Hughe.
g al †. h Capitteel. i die †. k Dien. l teſen.
m Zaghestu. n All †. o Waer eñ. p groote.
q Die. r harre. s bach †. t doch †.

Doe ſeide (u) der mageden ſone:
Hanc onſaleghe (v)! en hebbet (w) gone/
Omme dattu niet claghen ſout/ (x)
Dat ic di doe eenech (y) ghewout (z),
Alſe hi dus ontbonden waert/
Ten capittelen dat hi baert/
Ten doremtre enten reeſtre mede;
Maer (a) het was om niet/ dat hi dede;
Want al gader onſe ſteden/
Waren met omoedicheden/
So wel bewaert in allen zinne/
Daerne mochte ghene houerdicheit (b) inne.
Dus wart (c) hi te ſiere pinen
Dt onſen (d) allen (e) onſen oſſiſinen
Ghewor pen/ met groter onwerde/
Eñ moeſte wach ſiere verde.
Nv! lieue broeder! nv hi met rouwen
Dan Godſ anſeine/ eñ onſer Drouwen/
Verdreuen es eñ verſteken/
Laet ons lof eñ eere ſprekẽ
Marien/ der moeder enter maget/
Die ons heuet dat beiaghet/
Dat tonſer feeſten ſal ſijn die gone/
Jhc· Xpc/ haer lieue (f) ſone.

u ſyrac. v onſaleghe †. w hebbet mat. x een zant.
y eenech †. z ongheboud. a. Maer †. b houaerde.
c boer. d onſen †. e al. f lieue †.

Vs. 46. Doremtre.] d. i. *dormitorium*, *dormitorium*. reeſtre beteekent *coenaculi*, *refectorium*, twee woorden by de Kloosterbroeders nog in gebruik.

Vs. 48. Onſen.] Volgt hier de Lezing van het IIde HS. daar dit woord niet gevonden wordt, en hier ook niet behoort.

Vanden kinde, dat de (*) moeder den druut
vp gaf. LXXXVI.

Een edel man was een ridder/
Een hadde eene vrouwe des gelijke/
Want sie pan hen beden wilde
Jeghen (a) daerme wesen milde.
Kindere hadden si een deel te samen/
So (b) dat si tharen daghen quamen
Een stonden haers huwelijcs of.
Een baden der suverheit belof.
Dies (c) hadde die viant nijt/
So dat hi (d) teere paschen tijt/
Dytie heilige nacht (e)/ verwan
Met temptatien (f) den goeden man/
Dat hi te suen wive quam/
Die (g) hem verboot een wirt gram
Een vermaent (h) hem (i) der goeder nacht.
Wat (k) daer die man met op en acht.
Des castijens was ghenouch/
Hi wilde doen alsijn ghevouch.
Soe was gram en gedoget node (l)
Een seide (m) permaledijt van Gode
Een des dontsi eighijn si
Wat soere [illegible] pan y (n) en ui
Des nachts wonnen si eenen sone.
Alse hi gheboren waes (o) die ghene/
De wachtman niet sonders vonden.
Hi wies op met anderen kinden
In doghden/ in allen wijsheden/
Een (p) in ghenuechte oec van zeden.

* dattie.
a Ele tegben. b So †. c Des. d hi †.
e tijt. f enrughe. g Diet. h vermaende. i hem †.
k Wats †. l Zt ghebenghens harde nade. m spraec.
n di. o ghebaren was. p En †.

Die vader die (q) en arghe niet
Dat (r) minghe / dattem (s) was gheriet;
Maer die moeder die ghedochte
Haerre vlouhe sere ontsochte.
Alst thing was van (t) · xij · jaren /
Quam die viant te hare gevaren /
Et stiet yerret den (u) derden jare
Dijn gheslacht (v) te dringhene here.
Dies was die moeder alle dághe
In heeten traenen / in swaren clagen.
Dse jongelinc hadde dies wonder /
Wat voer was sijns hres (w) bestander;
Maer spe (x) was / die (y) was allene /
Alse sonne setst altoes (z) in weene /
Na dat hijt (a) hare te voren tuyet.
Et ste gaet al die waerheit suyet
Dat sijns in sijn ontsaen
Den viant hoech alsu saen.
Machtst (b) es jongelins (c) ontslapen
Es verre es gheloopen (d)
In pele wilt / al (e) mijne vaet
Te vinden (ff) moet (g) sijnen vaet.
Se ghenen niet hi vernam /
Alsu dat hi te Rome quam
Es seidt van ghenes (hh) hoet sanct met hem.
Hi sendene te Jherusalem
Met eenen briefs den Patriarche /
Die te samen gaet (i) sine clarike
Es ghewijt (k) / dat hi niet wilden worden;
Maer al omme niet hi soghten.
Wo was thier alden een heremite /
Heilech here / seghet (l) die vite /

In

die †. t Wan. u die hem. x han †. n ten.
v dinlaf. w bro sijns. x Maer alst zij. y was / die †.
z moet si. a hi. b Ghnacht. c hi dat kint. d Es
he sire verde ghelopen. e al †. f gaeten. g na-
h penitent. i hebe †. k Dede wi. l geit.

In eene woſtine verre dane.
Ofte een menſche en (m) quam hem gane;
Dinghel brachtem (n) alle daghe
Te fiere meſſen / ſonder laghe /
Dine bedorfte (o) / hoſtie (p) en wijn
Enter (q) iſſuaren ſijn
Brocht ſal hem (r) een ſtrecwit hroat
Te middaghe / in ſijn (s) haut alinoy.
Die biſſcop (t) in der herten wilde (u) dat hant
Dat hi hem ſenden mochte ſine
Want hi herdene mogende ſine
Boer Marien eñ unſen Here.
Met ſemen lichtekene hine ſent (x)
An gheenen man / dien hi (y) niet bekant
Die jongheſtine die hine alleene
Dien langhen mach met groeten
Maer die jongel (w) thint hem
Eñ brochte (y) hem heſſeghen
Te ſiere vrouwen hare
Dat hi Gode ghenaden
In fiere bedinghen ſprac
Want hi wiſte dats
Lieuelike ontfaet (b) hi
Here wondert hem dat hi
An hem vromheit mel (c)
Eñ van zinne ſo ghemaect
Dat kint ſijn lichtekijn
Eñ wat ſaken / dat hem
Den raet Gods / ſprac hi
Entie hulpe dan fiere moeder
Sullen wi bidden; want Maria
Heuet macht eñ woghede

m en. n. daghe hem. o. ghen. behoef. p. hoſtiam.
q. Entie. r. Bracht hi hem. s in dit. t. Hertoghe.
u zeinde wille. v. diet. w. dinghel. x. hem: ſinde.
y brachte. z boer. a ſpraeckine ane. b ontfine. c ja.

Ouer dier (d) vianden rote/
Eñ vermach die inderſte (e) ſtute
Vander hellen te ſtichen breken.
Laet ons onſe gebede ſprekken/
Dat ſoe di helpe/ alſoe mach.
Nv eſ comen die paſchs dach/
Daer hem die duuel vp verdroot/
Dat hi thint ſoude hebben gehat.
Die hermite ſprac die meſſe/
Om des jongelincſ (f) behoudeneſſe/
Eſt (g) want dat kint hadde vaſt
Van den viant ſettine daer
Tuſſcen hem enten outaer mede/
Daer hi ſine meſſe dede.
Die duuel (h) quam vorden paes (i) een deel
Eñ drouch dat kint (k) worch al geheel.
Des was drocue die hermite
Eñ riep ane (l) met groten vlite
Marien/ dat (m) moeder van behoude/
Dat ſoe den kinden helpen ſoude.
Eñ ſoe die laten (n) niet en can/
Alſemenſe vlitelike (o) coept an/
Heuet verloſt den jongelinc
Van den viant/ dienc vinc.
Ter ſtede dede ſoene weder comen/
Daerme die viant hadde genomen/
Omme te gheldene een hermite/
Die (p) wenende vor hem (q) dat met vlite.
Alſe die hermite par Dñi ſeide/
Die jongelinc antwarde gereide:
Et cum ſpiritu tuo mede
Quite van ſathans magenthede.

125 Die

der. e dinderſte. f kints. g Eu †. h viant.
i bordh pare: k tkint. l ane †. m der †. n Eus
de zit gheleren. o met hetten. p Die heuet. q vor
hem †.

Die hermite (r) was blide ſere
Eñ gaf den ingheline ſonden ſeere/
Die hem telleds (s) ſine auenture/
Hoe (t) hi hadde ghedaen tiere hoede
Ongetellet dolc in torment
Eñ hoene wedet heuet ghedaen
Onſe vrouwe/ dat ſine bede.
Orlof nam hi daer ter ſtede
Eñ quam te Iheruſalem/
Coten biſſop (u)/ eñ tellet hem
Eñ voer ten (v) Danes/ eñ eſ thuis comen
Den ſinen te bliſcepen ende vromen.

Van den dief, die onſer Vrouwen diende.
LXXXVII.

Het was eñ man/ die Helbñ (a) hiet/
Die gherne ſtal eñ en lietſ niet.
Hine woedde met ſiere (b) pine
Beede (c) hem ſeluen entie ſine;
Doch met herten eñ met zinne
Eerde hi den (d) heilighe Conincginne.
Daer hi ter dieſten gine/ datſ mee/
Groete hiſe eñ ſprac: Aue!
Eens wart hi met dieſten gheuaen
Eñ ſonder ontſaermeneſſe verdaen.
Daer hebſine (e) an die galge gheſaten;
Onſe Vrouwe quam hem te maten (f)/
Alſe hem dochte diene vpheit
Twee daghe/ al omme met geweit.
Alſe die gheene/ diene hinghen/
Vernamen van ſulken (g) dinghen/

a man. b ſelue. c Ende dat. d Een Patriarke.
e hoort dan. a Ebbe. b zuiker. c Beede ſ. d die
e hebben zine. f laten. g deſen.

Wilden ſi hem [illegible]
Eñ hem ſteken die hele [illegible]
Waer onſe Vrouwe beſte [illegible] (i)
Waer bi (k) dat hem [illegible]
Ghewaer ſo worden ſi [illegible]
Dattem onſe Vrouwe [illegible]
Eñ dadens af eñ [illegible]
Daer naer wart hi [illegible]
En diende Gode eñ (l) [illegible]
Al ſijn leuen/ met goeder [illegible]

Van den moenc van ſente Bertijns. LXXXVIII.

Te ſente Bertijns was
Eſente Thomaers (a)/ eñ [illegible] (b) laf/
Een moenc/ die Jeſuen hiet/
Die altoos achter niet en liet/
Sine ſelde naer matine tide
Onſer Vrouwen teeren vro eñ blide
V. ſalmekine (c)/ hoe ſoet ghe/
In deere der name Maria.
Magnificat dat meent die ·M·
Vd·Dmn dat (d) coemt na hem
Eñ datſ ouer die eerſte (e) ·A·
Retribue datſ dan daer na
Eñ eſ ouer die. ·R·/ diere in ſtaet.
In conuertendo daer na ghaet/
Entie ſalm eſ ouer die ·I·
Ad te leuaui eſ daer bi/
Eñ eſ ouer die achterſte ·A·
Dit ſeidi in dien name (f) Maria.
Op eenen nacht ghevielen dinghen/
Dat die moenken te mattinen gingen

Eñ

1 [illegible]. k Waerbi †. l Gode en †.
a Te ſenta Oyers. b alſ ic. c Dijf ſalmen. d dat †.
e deerſte. f die eve.

Met eere roeden in hare hant/
Eñ ſelue quaet/ onhouelijc ſtant (p)/
Dattu comen ſout (q) te deſen/
Deſe en mach niet ume weſen.
Mettien jaghet (r) ſoene pane/
Eñ ſprac dien (s) broeder ane/
Die nochtoe ham weſen beuet/
Trooſtelike (t) wort ſoe hem geheet
Dijn leuen es/ alſiet bewinde/
Ghenaugelijc mi eñ minen kinde/
Ganc woert inder rechter (u) ſtraten/
Eñ emmer ſet dijn dinc ter (v) baten.
Mettien voer ſij vander ſteden
Eñ lieten (w) ghenen man in vreden.
Deſe exempien altemale
Staen in dien groten Mariale (x)
Nv ſuldi andere horen vort
Dinnen ei waer beſcreuen hort.

Van den pape die ſalue cande (*). LXXXIIII.

Een pape was inden tere ſtonde/
Die niet vele ſcrifturen en conde/
Dine conſte (a) meſſe anders dinne (b)/
Dan eene ſimpele meſſe aliene/
Dat was Salue van onſer Vrouwen/
Entie ſanc hi met goeder trouwen/

p Onbe ſelue quaet werk quaet dinct. q ſoute. r iaghet. s broe-
der. t Troeſtende. u in die rechte. v tot. w liet. x Mariale. * die niet dan ſalue en conde.
a conſte. b en ghene.

Vs. 40. Mariale.] Lóo moet men leſen, VINC. LIB. VII. Cap. 113. heeft *mārialis magnus* d. i. het groote werk dat van de miraculen van Maria handelt.

Ha dat hi gedroeget was
Van dēre (c) dinc / eñ ſtelde dat ſ
Dies wiſtēn die biſſcop vōdane /
Eñ verbood hem ſinen zalc
Hi heerde dronke in groten ſcāden /
Alſe (d) hi ſinen ſāc hadde verloren.
Nachtſ (e) daer nā (f) heeft hāt vernomē (g)
Onſe vrouwe / eñ ghebacke (h)
Den biſſchop / eñ ſpreec alſus
Wi heueſtu minen ſanctaer
Dus verbodē ſinen ſāc ?
Metter haſt hāt eñ gheſtolē
Eñ ſie (i) dattu hēm vā ſāc gaues.
Ne doeſtus niet / dāne ſāl
Altoes (k) verſlinden (l) dāt
Die biſſchop ſēre in ſōrgē ſlāpt
Eñ van herten ſere bedachte
Eñ teerſtōnt / dat hi dāne
Dedi maken
Eñ bat hem te voeden ſāc /
Eñ dat / dat hēm hēm vergaue
Den zanc / dāt hāt dede dāt ?
Gaf hi hem mit ghelders cracht
Eñ hiet hem dat hi nēmmermare
Die ſonghe (m) meſſe al te ghare /
Dan rechte ſāl̄e alleene.
Voert dedi hem eere ghenōdē
Eñ woedene eñ cleedde (n) hē bolde.

In den abt Ingelbert van Clungi. (o) LXXXV.

Coſtume ſa (a) eſt te Clungi /
Wel (b) tijt dat horſamont ſi

Dat

pere. d Dat. e Ghenachts. f doen hi † g vers
gert. h heeft ghemaect. i En. ſie †. k Niets †.
niet mee. l ſal wake. m cleedden. n *Van Her*
Ingben van Clungi. a ſo †. b Weic.

Dat ſi die hoge tijt met hieren
Met ſonderlingen (c) ſcoonen (d) manieren
Tien tiden ſpuede eñ (e) was uut
Een abt Hughe (f) / die met gewout
Die moenken ter regle upwas /
Hi deve al (g) doe ſinen gang
Dat capitteel (h) / eñ brachte wort
Int ghemeene deſe wort:
Wet vorwaert / ghi broederen mijn /
Dat God ſelue hier ſal ſijn /
Met ons allen ter hoogher tijt.
Wy eſ hier jeghen des duuels uijt /
Die hem hier toe pijne ſal /
Hoe hi dit verdoemkert als
Dat mi dede verſtaen een broeder /
Dat hi te nacht ſach die ſi Gods moeder /
Epc. / haren ſone / draghen / [illegible]
Dien ſoe wan in haren (k) daghen /
Eñ grote bliſcap met hem maken /
Mettien jngelen / met deſen (l) ſaken /
Eñ ſeide: moeder lief eñ waert /
Die nacht / dae ic geboren waert /
Dieſtu (m) / hemel eñ arde wapen /
Al (n) daes omme ſijn in wanhope /
Waers (o) nv des hiaufs ſtonde. (p) machtes
Waer (q) hi plach woer deſen nacht
Mede te werkene ſine werke /
Doe quam Gouide ſathan wort /
Eñ eſchede / met graten meſbare (r) /
Dat hi vs dorh (t) moeſte pinen
In een van anſen offiſinen.

a zanderlinghen. d ſtonden †. e een. f Het hughe. I teſtem.
g al †. h Capittel. i die †. k Haer. P ſtonde.
m Zaghestu. n Al †. o Waer es. q dorh †.
s Die. r bare. t dorh †.

Doe ſeide (u) der mageden ſone:
Gaue onſaleghe (v)! en hebbet (w) gone/
Omme dattu niet claghen ſout/ (x)
Dat ic di doe eenech (y) ghewout (z).
Alſe hi dus ontbonden waert/
Ten capitelen dat hi baert/
Ten dorentre enten refitre mede;
Maer (a) het was om niet/ dat hi dede;
Want al gader onſe ſteden/
Waren met omoedicheden/
So wel bewaert in allen zinne/
Daerne mochte ghene houerdicheit (b) inne.
Dus wart (c) hi te ſiere pinen
Dt onſen (d) allen (e) onſen offiſinen
Ghewor pen/ met groter onwerde/
En moeſte wech ſiere verde.
Wi! lieue broeder! nu hi met rouwen
Van Godſ anſeine/ en onſer Vrouwen/
Verdreuen es en verſteken/
Laet ons loſ en eere ſpreken
Marien/ der moeder enter maget/
Die ons heuet dat beiaghet/
Dat tonſer feeſten ſal ſijn die gone/
Ihe. Xpe/ haer lieue (f) ſone.

w ſprac. v onſaleghe †. w hebbet †. x en zout. y eenech †. z ongheboud. a Maer †. b houaerde. c boet. d onſen †. e al. f lieue †.

Vs. 46. Dorentre.] d. i. *dormitorium*. refe-ſtre beteekent *cibatus*, *refectorium*. twee woorden by de Kloosterbroeders nog in gebruik.

Vs. 48. Onſen.] Volgt hier de Lezing van het IIde HS. daar dit woord niet gevonden wordt, en hier ook niet behoort.

Vanden-kinde; dat de (*) moeder dese dueght
vp gaf. LXXXVI.

Een edel man was en ridre/
En hadde eene vrouwe des gelike/
Want sie van hen beden wilde
Ieghen (a) daerme wesen milde.
Kindere hadden si een deel te samen/
So (b) dat si tharen daghen quamen
En sonden haers huwelijcs af
En baden der suuerheit belof.
Dies (c) hadde die viant nijt/
So dat hi (d) teere paschen tijt/
Dytie heilige nacht (e)/ verwan
Met temptatien (f) den goeden man/
Dat hi te sinen wine quam/
Die (g) hem verboor en wirt gram
En vermaent (h) hem (i) der goeder nacht.
Dat (k) daer die man met op en acht.
Des castijens was ghenouch/
Hi wilde doen alsijn ghebourh.
Doe was gram en gedoget node (l)
En seide (m) vermalendijt van Gode
En des duuels eighijn si
Wat soere hi dat van (n) en mi
Des nachts wonnen si eenen sone.
Alse hi gheboren wart (o) die ghone/
De machtege ridt scouwers vloden.
Hi wies op met anderen kinden
In doghden/ in allen wijsheden/
En (p) in ghelouerne aer vaer zeden.

* dattie.
a Die tegben. b So †. c Des. d hi †.
e ryst. f cortinghe. g Diet. h vermaende. i hem †.
k Dats †. l Zi ghebenghens harde node. m spraec.
n di. o ghebaren was. p En †.

Die vader die (q) vn arghe riet
Dat (r) ynghe/ dattem (s) was gheliet
Maer die moeder die ghedochte
Daerre blouke sere ontsochte.
Ast rijnt was van (t) · xij · jaren/
Quam die viant te hare gevaren/
Eñ selue perijs den (u) derden jare
Dijn ghelijc (v) te dringhene here.
Dies was die moeder alle dághe
In heeten tranen/ in swaren clagen.
Die jongelinc hadde dus woorden/
Met vele was sijns hrs (w) bestedet;
Maer sie (x) was/ die (y) was alleen/
Alse sterke sulck altoes (z) in wene/
Na dat hijt (a) hare te voren lieten.
Eñ sie hem al die waerheit seyde
Dat soene in sijn ontsaen
Den viant hoech alsa saen.
Machtsi (b) eñen jongelinc (c) ontsaen
Eñ verre eñ ander gheloopen (d)
In vele wijs/ als (e) mijne moet
Te vindene (ff) moet (g) soen goet.
Se ghenaemdet hi patriarx/
Alsa dat hi te Rame hem
Eñ selde van ghenade (h) haer kaef met hem.
Hi sendene te Ierusalem
Met eenen briefs den patriarche/
Die te samen gaue (i) sine clarehe
Eñ ghewijf (k)/ dat hi dat kint bidden mochte;
Maer al omme niet hi sochten.
Nu was thier alleñ een heremite
Heilech here/ seghet (l) die vite/

dijs †. r Dan. s die hem. t han †. u ten. v beliefs. w dre ghes. x Maer alsa si. y wasi/ dijs †. z wert si. a si. b Esaerijs. c si dat kint. d Endie vier beede ghelopen. e al †. f soenen. g nahem ontsaet. h dede †. i Dede mh. k geit.

In eene woſtine verre dane.
Ghenen menſche en (m) quam hem ane;
Dinghel brachtem (n) alle daghe
Te ſiere meſſen / ſonder ſaghe
Sine beworſte (o) / hoſtie (p) eñ wijn
Enter (q) lijfnaren ſijn
Brocht ſac hem (r) een ſnewit broot
Te middaghe / in ſijn (s) haut eſſaet.
Die biſcop (t) in der herten
Dat hi hem ſenden wilde (u) dat hant
Want hi kerdene mogende ſege
Voer Marien eñ onſen Here,
Met eenen lijfrekene hine ſant (x)
An ghenen man / dien hi (y)
Dje jongheſte die ginc ſelleken
Dien langen wech met groetem moede
Maer die jngel (w) thint (z)
Eñ brochte (y) den hellegheſten man
Te ſiere graſuenden live pinen (a)
Deſ hi Godes ghenaden groot (b)
In ſiere bedinghen ſprac ſpaſ (c)
Want hi was eens gaſts in pinen
Lieuelike ontfaet (d) hi
Here wondert hem dat hi
In hem ſtrenghen wel (e)
Eñ van zinne ſo ghereect,
Dat kint ſijn lijfrekijn
Eñ wat ſaken / dat hem
Den raet Gods / ſprac hi / lieue
Entie hulpe van ſiere moeder
Sullen wi bidden; want Maria
Heuet macht eñ woghende

m en. † n brachte hem. o zijn behoef. p hoſtie.
q Entie. r Bracht hi hem. s in dit. t Martijnus
u zeinde wille. v diet. w dinghel. x den Sinde.
y brachte. z hoet. a ſwachtine ane. b ontfinc. c ſp.

Ouer dier (d) wanden rotē/
Eñ vermaſch die inderſte (e) ſtont
Dander helden te ſtriden breken.
Laet ons onſe gebede ſpreken/
Dat ſoe di helpe/ alſoe mach.
Nv es comen die paſchs dach/
Daer hem die duuel vp verdriet/
Dat hi thint ſoude hebben gehat.
Die hermite ſprac die meſſe/
Om des jongelincs (f) behoudeneſſe/
Eñ (g) want dat kint hadde vaſt
Van den viant ſettine daer
Tuſſcen hem enten outaer meds/
Daer hi ſine meſſe dede.
Die duuel (h) quam vorden paes (i) een deel
Eñ drouch dat kint (k) worch al geheel.
Des was droeue die hermite
Eñ riep ane (l) met groten vlite
Marien/ der (m) moeder van behoude/
Dat ſoe den kinden helpen ſoude.
Eñ ſoe die laten (n) niet en can/
Alſemenſe vliteliſe (o) roept an/
Heuet verloſt den jongelinc
Van den viant/ diene vinc.
Ter ſtede dede ſoene weder comen/
Daerme die viant hadde genomen/
Omme te gheldene. een hermite/
Die (p) wenende vor hem (q) dat met vlite.
Alſe die hermite dat Eñ. ſeide/
Die jongelinc antwoorde gereide:
Et cum ſpiritu tuo mede
Quite van ſathans magenthede.

125 Die

r. e dinderſte. f kints. g En †. h viant. i vorden paes. k tkint. l ane †. m der †. n Eñs zit gheldene. o met hatten. p Die hem. q vor m †.

Die hermite (r) was blide
Eñ gaf den ingelinc ons heren
Die hem tellede (s) sine auenture
Hoe (t) hi hadde gheuen tiers hout
Ongetellet dolc in torment
Eñ hoene wedet heuet gheuult
Onse vrouwe / dat sine bede
Orlof nam hi daer ter stede
Eñ quam te Iherusalem /
Coten bisscop (u) / eñ tellet hem
Eñ voer ten (v) Dames / eñ es thuis comen
Den sinen te blisscepen ende vromen.

Van den dief, die onser Vrouwen diende.
LXXXVII.

Het was eñ man / die Gelbò (a) hiet /
Die gherne stal eñ en lietſ niet.
Hine woedde met siere (b) pine
Beede (c) hem seluen ende sine;
Doch met herten eñ met zinne
Eerde hi den (d) heilighe Corningine.
Daer hi ter dieften ginc / datſ mee /
Groete hise eñ sprac: Aue!
Eens wart hi met dieften gheuaen
Eñ sonder ontsaermenesse verdaen.
Daer hebsine (e) an die galge gheuaen;
Onse Vrouwe quam hem te maken (f)
Alse hem dochte diene vpheit
Twee daghe / al omme met gheweit.
Alse die gheene / diene hinghen /
Vernamen van sulken (g) dinghen /

c man. d selue. r Ende dat. s Een Pacrianer die.
t hoort dan. u Ebbe. v zuiker. c Worde ſ. d Hi.
e hebben zine. f laten. g desen.

Wilden ſi hem [illegible]
Eñ hem ſtelen die heile [illegible]
Waer onſe Vrouwe beſte [illegible]
Waer bi (k) het hem [illegible]
Ghewaer ſo worden ſi [illegible]
Dattem onſe Vrouwe [illegible]
Eñ dadens af ſi [illegible]
Daer naer wart hi [illegible]
En diende Gode eñ (l) [illegible]
Al ſijn leuen/ met goeder [illegible]

An den moenc van ſente Bertijns. LXXXVIII.

Te ſente Bertijns
Scente Thomaers (a)/ ſaet (b) ſal/
Een moenc/ die Ieſuen hiet/
Die alnoos achter niet en liet/
Sijne ſelue naer mattine tide
Onſer Vrouwen teeren vro eñ blide
V. ſalmekine (c)/ hoe ſoet ghe/
In deere der name Maria.
Magnificat dat meent die ·M·
Vt·Omn dat (d) coemt na hem
Eñ datſ ouer die eerſte (e) ·A·
Retribue datſ dan daer na
Eñ eſ ouer die. ·R·/ diere in ſtaet.
In conuertendo daer na ghaet/
Entie ſalm eſ ouer die ·I·
Ad te leuaui eſ daer bi/
Eñ eſ ouer die achterſte ·A·
Dit ſeidi in dien name (f) Maria.
Op eenen nacht ghevielen dinghen/
Dat die moenken te mattinen gingen

Eñ

1 Wilden. 2 Ieſuen. 3 Waerbi †. 4 Gode en †.
a Te ſente Omers. b alſ ic. c Vſ ſalmen. d dat †.
e deerſte. f die eve.

Eñ broeder Jeſoen en waſer niet.
Donder priooꝛ gaet eñ beſiet (g)
Met eere abſconſen (h) eñ ſochten ghinder
Maer hine vantſ niet onder die kinder.
Te ſinen bedde dat hi ghinc
Eñ vant dood den jongeline.
Die Moenken quamen (i) toe getreet
Eñ ſijn (k) anſcijn ontdect
Eñ ſaghen vijf roſe bloemen
Wt ſinen houde comen.
Wt ſinen tongen eene eñ nemmee
Eñ wt ſinen ogen twee
Eñ twee wede wt ſinẽ oren
Daer mochtmen wonder ſien eñ horen.
Maria / die roſe (l) ſtonc
In die roſe in dien manc.
·b ij· daghe hilde ſine ſamen /
Tote dat daer bijſcoppe (m) biſſcoppe quamen
Eñ daer toe (n) menech leet ſinderec /
Die ane ſaghen ons Heren wesen.

Van der vrouwen (*), *die hare bijechte ve*[illegible]
hal (†). LXXXIX.

In biſſcopdoem dan Leitgers was
In Borgdengen / alſict las /
Eene die Marien eñ haren kinde
Oberne diende eñ ſere minde.

g ziet. h herſen. i quamet. k Ende hebbien Zijn.
l name. m drie. n haer toe. * Vincent. † verb[illegible]el.

Vs. 23. Abſconſeen.] VINC. heeft *cum lucerna.*

Vs. 35. Roſe.] Lees met het IIde HS. name. Het L[illegible]tijn van VINCENT. beeft: *in roſa, quae de ore exibat, inue-nerunt ſcriptum: MARIA.*

Die in hare ſeuget dede
Eene ſondeliſe (a) dorperhede:
Scaemte lietſe niet verbreken/
Dat ſoe mochte bijechte ſpreken/
Anders was ſoe wijs eñ vroet
Eñ in hare bijechte goet.
Sa ſeidſe dan int ende mede
Dan deſen: eñ oft ic el iet dede/
Des ic hier niet en hebbe geſeit/
So biddic Gods ontfaermecheit
Eñ v Here/ dat ghi dit vaer (b) mi/
Dat God mijns ontfarmech (c) ſi.
Met deſen mantele decte ſoe hare.
So ginc ſoe danne weenen ſware
Voer enſer Vrouwen erie ſtonde
Eñ belijede (d) daer die ſonde/
Hier toe was ghene bendichede (e)/
Dat ſoe els enege (f) bijechte dede
In deſen gheviel den wiue/
Dat ſoe ſciet van deſen liue
Eñ eſ ter ſentencien (g) comen
Daermene in ſoude verdomen;
Maer (h) Maria/ diet wel doen deurſte/
Die (i) belaghede hare eene (k) deurſte/
Dat die ziele keerde int vat
Eñ jn bijechten lijede dat/
Datter lange was verholen.
Eñ dan (l) ſterf eñ com (m) ter ſcolen/
Daer die zaleghe toe behoren (n).
Dit (o) wijf lach doot int huuſ voren/
Eñ omtrent ſaten die gheburen.
Dat wijf ſtont vp ter ſelver vren/

Daer

a ſondeliſe. b ouer. c ghenadich. d bekende e bekéndichede. f enege †. g te vonniſſen. h Maer †. i Die †. k doe- l dan †. m quam. n horen. o Dat.

Daer vlo deen achter / dander voren;
Maer dieſe meeſt adde vercoren
Bleuen blodelike hare (p) bi.
Alte hant ſo (q) horen (r) ſi /
Dat ſoe onſer Vrouwen louet
Eñ (s) vp rechte dat houet
Eñ dede den pape halen naer.
Bijechte ſo (t) ſprac ſoe daer (u)
Van ghere bedecter zonde (v).
Doe ſeidem allen metten monde /
Hoeſe onſe Vrouwe verbat /
Eñ ſtaerf cortelike na dat.

Vanden Clerc, die den duuel ſciuen ſach. XC.

Tote Toletten / in waren ſaken /
Was een clerc / een ſubdiaken /
Die van kinde diende met trouwen
Onſen Here eñ onſer Vrouwen;
Maer onſer Vrouwen ſonderlinghe.
Tere hogher tijt (a) gevielen dinghe /
Datmen den dienſt ons Heren dede /
Dat (b) hi diende daer ter ſtede
Den erdſchen biſſcop / eñ in deſen
Houdemen die ewangelie (c) leſen /
Nadie maniere eñ nadie zede /
Alſt (d) pleghet in eere (e) hoger ſtede /
Eñ hi was den dyaken bi.
Indeſen reeht ſo wart hi
Begrepen in een (f) viſioen
Eñ ſach (g) een ſere (h) wonderlije doen.

p daer. q ſo †. r hoorden. s Ende zi. t ſo †.
u aldaer. v *Deze en de volgende regel worden in het Ms. niet gevonden.* a hoechtijt. b Ende. c dewe[illegible]
gelie. d Alſ men. e eere †. f een †. g ſach †.
h ſere †.

In die kercweinſtre hi (i) ſach
Eenen duuel/ vpdien dach/
Rechts (k) alſe ene ſimme gedaen.
An ſinen hals hinc/ ſonder waen/
Eenen jncthoren (l): die (m) quade dief
Hilt in ſijn (n) hant eenen brief.
Vv ſaten jndie kerke ·ij· vrouwen/
Dje (o) vele idelhede eñ ontrouwen.
Onderlinghe te ſamen ſpraken/
Eñ hi ſat eñ ſcreef die ſaken;
So dat die (p) brief in beeden ſiden
Vul geſcreuen was/ tien tiden/
Eñ dat clappen noch niet en ent.
Vv wille hi reken perkement (q)/
Entie brief ontgleet hem vter tanden (r)
Eñ viel (s) neder te handen.
Eñ gaf (t) eenen groten ſlach/
Dat die (u) ſubdiaken alleene ſach/
Eñ gaf eenen lach tier ſteden
Eñ ſlouch naer (v) hem metten leden.
Die bi hem daer waren mede
Wonderden ſiere ongeſtadicheden.
So dat hi them ſeluen quam
Eñ alſe hi ſijn meſdoen vernam/
Scaemdi (w) hem vor hem allen/
Dat hem die dinc was gevallen/
Eñ ginc heenen/ hine wiſte waer/
Alſe die habde van ſcanden (x) vaer.
Eñ alſe die dinc (y) al (z) was gedaen/
Doe wart hem verboden ſaen
Sinen ſanc eñ ſijn ambacht mede
Vanden biſſcop vander ſtede.

Hi

daer hi. k Mecht. l inthoren. m ende die. n die. o Van. p dattie. q Wil hi trecken tparkement. r Ende het geleet hem vter handen. s Ende hi viel. t Ende hi gaf. u dattie. v na. w Schaemde hi. x ſcaemten. y dienſt. z al †.

Hi ſelue die trac hem achter (a)/
Alſe die ontſach ſulken (b) lachter/
So dat in ſinen woch ſtoet
Eene kerke/ in ſijn gemoet/
Daer onſe Vrouwe beelde in ſtont/
Daer lach hi eene lange ſtont
In ſijn gebede voe onſer Vrouwen/
In verſuchten eñ in rouwen/
So dat hi (c) dochte eñ (d) hi vernam/
Dat onſe Vrouwe te (e) hem quam/
In groter claerheit/ in groter vrouwe/
Eñ hiet (f)/ dat hi (g) hem troeſten ſoude
Eñ verſochte daer ſen ſtede
Diere herten ſerechhede
Eñ gaf hem daer den ſelven brief/
Dien hi ſcreef die helſche dief.
Dje ſubdpaken wart in wake
Eñ dancte ſere deſer ſake
Gode eñ onſer Vrouwen mede.
Den biſſcop keerdi (h) indie ſtede/
Eñ ſeidem (i) die waerhede/
Doet was/ eñ ſonder ydelhede/
Eñ waer af dat ſijn (k) ſachen quame.
Ghenen brief hi mede name/
Daer in ſtonden die ydele woet/
Die de wiue (l) brochten wort/
Eñ daer ſathan was ſeruere af/
Entie (m) hem onſe Vrouwe gaf.
Die wijf waren ontboden (n) daer.
Die moeſten ghinder lijen waer.
Eñ alſe die biſſcop dat verſtoet/
Hilt hi den man (o) ouer goet/

a Ende trac hem zelven achter. b den. c hem. d [illegible]t.
e vor. f hiet hem. g hi †. h keerde hi. i ze [illegible]de
hem. k ſijn †. l wijf. m Ende dien. n ombo[illegible]n.
o clerc/ *doch op de kant ſtaat*: man.

Eñ gaf hem al dat ſine weder/
Eñ dedem eere vp eñ neder/
So waer dat hine verſach
Tote an ſinen ſterue dach.

Hoe (*) onſer Vrouwen geborte (†) wort quam. XCI.

Onſer Vrouwen Marien ghebort/
Diemen/ weder eñ wort/
Diert ouer al in Nerſtijnhede/
Maer den oeſt/ in elke ſtede/
Men wiſt ſ (a) niet in doude vite/
Alſo dat een hermite
Deſ nachts (b) horde in elken jare (c)
Inden hemel ſinghen cláre/
Eñ altoos vp el ghenen (d) nacht.
Alſe hi dicke dit heuet gewacht/
So bidt hi deſ onſen Here/
Dat hi hem die redene lere.
Dye quam dingel/ die (e) hem gewaget/
Eñ ſeide (f): die moeder entie maget/
Die Gode drouch/ eñ als heeſt macht/
Was geboren vpdeſen nacht/
Al en weetſ die werelt niet/
Hetſ reeht/ dat (g) die hemel pliet.
Dit viſioen dit (h) quam dus wt
Indie werelt ouer luit/
Eñ alſt die hellegha kerke verheeſte (i)/
Hief ſoe vp al deſe feeſte.

(*) Van. (†) geboorniſſe hoe xi.
a eic jaer. b dien nacht. c wiſte. d ei en ghenen. e vlieg. f ſprac. g dats.
h dit t. i beweeſte.

Hoe ſoe enen Sarraſijn bekeerde. XCII.

Een Sarraſijn hadde gehat
Geſtreuen in een houtijn blat
Die ymagie van onſer Vrouwen;
Dicken ginc hijſt ane ſchouwen /
Eñ beder woren ſine bede;
Maer ſo peinſde ſere mede /
Hoe dat ſoude weſen moghen
Maget / kint hebben eñ ſoghen.
Soe / diene niet en wilde begheven /
Heuet ſinen twifel verdreuen;
Want an gheent gebeelde wies
Twee borſtekine / ſijt ſeker dies /
Eñ daer olie oec vte ran.
Alſe gheent ſach die heidijn man /
Wart hi ghelouech eñ oec mede
Ontfinc hi dat herſtijnhede.

Van enen Juede, die haer ymage ontreinde. XCIII.

In Conſtantinoble was 1. Juede /
Een quaet / valſch / onwardich ruede /
Die in een herdt ſach geſcreuen
Onſer Vrouwen / ſcone / verheuen /
Eñ ghenaghelt an eene want.
Hi vraghet daer althant /
Wies ſulc ghebeelde ware /
So vulmaect eñ ſo klare;
Men ſeide: der moeder Gods Marien.
Doe wart hi al in frenſien
Van torne / eñ liep met genen harde
Een naeſten huſe / met groter onwarde /

Daer

Daer die ghemeente in ghine ter noot/
Eñ wil onrenecheden groot/
Eñ warp gheent beelde in dat drec
Eñ hem ſelues in ſdiantſ ſtree;
Want hi bleef doot vptie ſtede.
Noch waer hi voer eñ wijfmen mede;
Maer die duuel openbare
Droeghene wech met velle/ met hare.
Een kerſtijn heuet dit geſacht
Eñ gevonden eñ gebrocht/
Eñ ginct waſſchen eñ waghen
Eñ in ſijn eerlike gedreghen.
Vt dien ghebeelde vloyde olie ſaen/
Eñ noch heden doet/ ſonder waen.

Van Hildefonſus biſſcop van Toletten. XCIIII.

Dente Hildefonſus/ ſijt ſeker daſ;
Die biſſcop van Toletten waſ/
Hadde Marien wt vercoren
Voer menegen/ die leuen te voren/
Eñ maerte van hare/ alſe clerc/
Een edel ſonderlinghe werc/
Do dat onſe Vrouwe omme dat/
Daer hi metten boeke ſat/
Hare verbaerde eñ danctem mede
Alſo groter houeſchede.
Doe hi dit ſacht/ pijndi hem mere
Te doene/ na ſine macht/ h' eere
Eñ hiet .viij. dage vor kerſtdach/
Aldaer ſine macht lach/
Eene feeſte houden vor hare;
Want hem dochte/ dat recht ware/
Dat men hare vierde voren/
Daer God eñ menſce af wert geboren.
Doe verbaerde hare die clare/
In eenen zetel/ viden outare/

Eñ brochte daer een cleet/
Datmen noch ene Alue heet/
Eñ sprac: dit cleet van deser wise
Bringic wt mijns soens paradise.
Dit neemt an eñ dit drach
Op mijns soens eñ op minen dach.
Eñ ouer waerheit so hout dit/
Dat niemen in desen zetel sit/
No dit cleet oec mede sal dragen
Sonder du/ ic en salne plaghen.
Met desen es spe woch geparen.
Naer sine doot so quam te waren
Een bisscop/ die Sergius hiet/
Diet hier omme niet en liet/
Hine es inden zetel gheseten
Eñ hine heuet hem vermeten/
Dat hi die alue oec an pede
Eñ seide: jane dem ic mensce mede/
Also alse mijn voersate was.
Oulanghe was hi blide das;
Hine bleef post daer vptie stat.
Die daer waren eñ sagen dat
Worden harde sere verwaert/
Eñ namen cleet/ diere en waert/
Eñ leident in haren tresore/
Daert noch leghet/ alsict hore.
Dit hebben wi/ als tesen stonden/
Van onser Vrouwen miracles vonden/
Eñ rade wel wisen eñ sotten/
Dat siere mede niet en spotten/
Noch ouer truffe niet en houden
Van hare bliuir onbescouden/
Van Marien hopic genouch/
Dat ickere boerde nie toe slouch.
Nv hort die ystorie vort/
Alse ter materien behort.

Hoe

Hoe Paulus quam te Iheruſalem. XCV.

Paulus/ alſemen hier voren las/
Doe hi kerſtijn worden was
·iij· jaer daer na geviel hem/
Dat hi quam te Iheruſalem.
Hem hadde harde wel genoeghet/
Dat hi hem hadde ghevoeghet
Metten Apoſtelen jn dien daghen;
Maer ſie ſcuwedene en ontſaghen/
Dat hi gheen recht kerſtijn was.
Doe quam van Cypre Barnabas
Eñ leeddene thant met hem
Ten biſſcop van Iheruſalem/
Jacobpe den mindre eñ Pieter mede/
Die noch doe was jn die ſtede/
Eñ hem allen daer gheleert/
Hoe dane wijs hi was bekeert.
·xv· daghen ſo was hi daer
Met Pietre/ met Jacobpe; daer naer
Voer hi predeken harentare/
Eñ verwan die Jueden ſware.
Doe wilden ſine ſlaen te doot;
Maer dat hi in Tharſim ontſcoot;
Want hi dapen was geboren.
Pieter ghinc/ alſe wijt horen/
Al omme domme in menege ſtede
Eñ ghenas juchtege eñ andere mede.
Te Raef/ leſen wi jnder viten/
Wecti vander doot Tabiten/
Eene heileghe wdiwe eñ ene goeds/
Milde eñ van grotere omoede.
Daer naer hi in Ceſarien quam/
Alſe hi tgebot van Gode nam/
Eñ doepte eenen heidine ridder daer/
Hiet Cornelis/ wet wttwaer.

Eñ broeder Jeſtoen ar waſer niet.
Dander prioor gaet eñ beſiet (g)
Met eere abſconſeñ (h) eñ ſochten ghinder/
Maer hine vanden hilt onder die kinder.
Te ſinen bedde dad hi ghinc
Eñ vant dood den ſongelinc.
Die Moenken quamen (i) toe getreet
Eñ ſijn (k) anſichn ontbeet
Eñ ſaghen wijf troſe Mocken
Wt ſinen hoofde comen
Wt ſinen tongen eene eñ nemmee
Eñ wt ſinen ogen twee
Eñ twee mede wt ſinen oren
Daer mochtmen wonder ſien eñ horen.
Maria/ die roſe (l) ſtont
An die roſt in dien mont.
•vij• daghe hilde ſine tſamen/.
Mote dat daer vijf (m) biſſcoppe quamen
Eñ daer toe (n) menech leec ontſiere/.
Die ane ſaghen ons Heren wonde.

Van der vrouwen (*), die hare bijechte verhal (†). LXXXIX.

Int biſſcopdoem van Lengers was
In Borgdengen/ alſict las/
Eene die Marien eñ haren kinde
Oetmoedelike diende eñ ſere minde.

Die

g ziet. h herſen. i quamen. k Ende hebbien zijn.
l name. m drie. n daer toe. * *Minckler.* † *verhael.*

Vs. 23. Abſconſeen.] VINC. heeft *cum lucerna.*

Vs. 35. Roſe.] Lees met het IIde HS. name. Het Latijn van VINCENT. heeft: *in roſa, quae de ore exibat, inuenerunt ſcriptum: MARIA.*

Die in hare ſeuget dede
Eene ſondelike (a) dorperhede.
Scaemte lietſe niet verbreken/
Dat ſoe mochte bijechte ſpreken/
Anders was ſoe wijs eñ vroet
Eñ in hare bijechte goet.
Ha ſeidſe dan int ende mede
Van deſen: eñ oft ic el iet dede/
Des ic hier niet en hebbe geſeit/
Ha biddic Gods ontfaermecheit
Eñ v Here/ dat ghi dit voer (b) mi/
Dat God mijns ontfarmech (c) ſi.
Met deſen mantele decte ſoe hare.
Ha ginc ſoe danne weenen ſware
Voer onſer Vrouwen erie ſtonde
Eñ belijede (d) daer die ſonde/
Hier toe was ghene bendichede (e)/
Dat ſoe els enege (f) bijechte deds
In deſen gheviel den wiue/
Dat ſoe ſciet van deſen liue
Eñ eſ ter ſentencien (g) comen
Daermene in ſoude verdomen;
Maer (h) Maria/ diet wel doen deurſte/
Die (i) belaghede hare eene (k) veurſte/
Dat die ziele keerde int vat
Eñ jn bijechten lijede dat/
Datter lange was verholen.
Eñ dan (l) ſterf eñ com (m) ter ſcolen/
Daer die zaleghe toe behoren (n).
Dit (o) wijf lach doot int huuſ voren/
Eñ omtrent ſaten die gheburen.
Dat wijf ſtont vp ter ſelver vren/

Daer

a zonderlike. b ouer. c ghenadich. d bekende. e behendichede. f enege †. g te vonniſſen. h Maer †. i Die †. k doe- l dan †. m quam. n horen. o Dat.

Daer vlo deen achter/ dander voren;
Maer dieſe meeſt adde vercoren
Bleuen blodelike hare (p) bi.
Alte hant ſo (q) horen (r) ſi/
Dat ſoe onſer Vrouwen louet
Eñ (s) vp rechte dat houet
Eñ dede den pape halen naer.
Bijechte ſo (t) ſprac ſoe daer (u)
Van ghere bederter zonde (v).
Doe ſeidem allen metten monde/
Hoeſe onſe Vrouwe verbat/
Eñ ſtaerf corteliken na dat.

Vanden Clerc, die den duuel ſciuen ſach. XC.

Tote Coletten/ in waren ſaken/
Was een clerc/ een ſubdiaken/
Die van kinde diende met trouwen
Onſen Here eñ onſer Vrouwen;
Maer onſer Vrouwen ſonderlinghe.
Tere hogher tijt (a) gevielen dinghe/
Datmen den dienſt ons Heren dede/
Dat (b) hi diende daer ter ſtede
Den erdſchen biſſcop/ eñ in deſen
Houdemen die ewangelie (c) leſen/
Nadie maniere eñ nadie zede/
Alſt (d) pleghet in eere (e) hoger ſtede/
Eñ hi was den dyaken bi.
Indeſen reeht ſo wart hi
Begrepen in een (f) viſioen
Eñ ſach (g) een ſere (h) wonderlije doen.

p daer. q ſo †. r hoorden. s Ende zi. t ſo
u adaer. v *Deze en de volgende regel worden in het*
MS. niet gevonden. a hoerhijt. b Ende. c dew
gelie. d Als men. e eere †. f een †. g ſach
h ſere †.

In die kercweinſtre hi (i) ſach
Eenen dyuel/ wpdien dach/
Rechtſ (k) alſe ene ſimme gedaen.
An ſinen hals hinc/ ſonder waen/
Eenen jncthoren (l): die (m) quade dief
Hilt in ſijn (n) hant eenen brief.
Hy ſaten jndie kerke ·ij· vrouwen/
Dje (o) vele idelheyde eñ ontrouwen.
Onderlinghe te ſamen ſpraken/
Eñ hi ſat eñ ſcreef die ſaken;
So dat die (p) brief in beyden ſiden
Vul geſcreuen was/ tien tiden/
Eñ dat clappen noch niet en ent.
Hy wille hi reken perkement (q)/
Entie brief ontgleet hem vter tanden (r)
Eñ viel (s) neder te handen.
Eñ gaf (t) eenen groten ſlach/
Dat die (u) ſubdiaken alleene ſach/
Eñ gaf eenen lach tier ſteden
Eñ ſlouch naer (v) hem metten leden.
Die bi hem daer waren mede
Wonderden ſere ongeſtadicheden.
So dat hi them ſelues quam
Eñ alſe hi ſijn meſdoen vernam/
Scaemdi (w) hem vor hem allen/
Dat hem die dinc was gevallen/
Eñ ginc heenen/ hine wiſte waer/
Alſe die hadde van ſcanden (x) vaer.
Eñ alſe die dinc (y) al (z) was gedaen/
Doe wart hem verbooden ſaen
Sinen ſanc eñ ſijn ambacht mede
Vanden biſſrop vander ſtede.

Hi

r aer hi. k Recht. l inthoren. m ende die. n die.
o Van. p dattie. q Wil hi trecken tparkement. r Ende het geleet hem vter handen. s Ende hi viel. t Ende hi gaf. u dattie. v na. w Schaemde hi. x ſcaemten. y dienſt. z al t.

Hi ſelue die trac hem achter (a)/
Alſe die ontſach ſulken (b) lachter/
So dat in ſinen woch ſtoet
Eene herke/ in ſijn gemoet/
Daer onſe Vrouwe beelde in ſtont/
Daer lach hi eene lange ſtont
In ſijn gebede voe onſer Vrouwen/
In verſuchten eñ in rouwen/
So dat hi (c) dochte eñ (d) hi vernam/
Dat onſe Vrouwe te (e) hem quam/
In groter claerheit/ in groter vroude/
Eñ hiet (f)/ dat hi (g) hem troeſten ſoude
Eñ verſochte daer ter ſtede
Diere herten ſerechhede
Eñ gaf hem daer den ſeluen brief/
Dien hi ſcreef die helſche dief.
Die ſubdpaken wart in wake
Eñ dancte ſere deſer ſake
Gode eñ onſer Vrouwen mede.
Ten biſſcop keerdi (h) indie ſtede/
Eñ ſeidem (i) die waerhede/
Hoet was/ eñ ſonder ydelhede/
Eñ waer af dat ſijn (k) ſachen quame.
Ghenen brief hi mede name/
Daer in ſtonden die ydele wort/
Die de wiue (l) brochten wort/
Eñ daer ſathan was ſcriuere af/
Entie (m) hem onſe Vrouwe gaf.
Die wijf waren ontboden (n) daer.
Die moeſten ghinder lijen waer.
Eñ alſe die biſſcop dat verſtoet/
Hilt hi den man (o) ouer goet/

a Ende trac hem zeluen achter. b den. c hem. d [illegible]at
e wor. f hiet hem. g hi t. h keerde hi. i z[illegible]de
hem. k ſijn t. l wijf. m Ende dien. n ombo[illegible]a.
o cierr/ *doch op de kant ſtaat*: man.

Eñ gaf hem al dat ſine weder/
Eñ dedem eere vp eñ neder/
So waer dat hine verſach
Cote an ſinen ſterue dach.

Hoe (*) ouſer Vrouwen geborte (†) vort quam. XCI.

Onſer Vrouwen Marien ghebort/
Diemen/ weder eñ vort/
Diert ouer al in Kerſtijnhede/
Naer den oeſt/ in elke ſtede/
Men wiſtſ (a) niet in doude vite/
Alſo dat een hermite
Deſ nachtſ (b) horde in elken jare (c)
Inden hemel ſinghen clare/
Eñ altoos vp el ghenen (d) nacht.
Alſe hi dicke dit heuet gewacht/
So bidt hi deſ anſen Here/
Dat hi hem die redene lere.
Doe quam dingel/ die (e) hem gewaget/
Eñ ſeide (f): die moeder entie maget/
Die Gode drouch/ eñ als heeſt macht/
Was gheboren vpdeſen nacht/
Al en weetſ die werelt niet/
Detſ reeht/ dat (g) die hemel pliet.
Dit viſioen dit (h) quam dus wt
Indie werelt ouer luit/
Eñ alſt die helleghe kerke verheeſte (i)/
Viet ſoe vp al deſe feeſte.

Van. † *gheboerniſſe hoe zi.* a wiſte. b dien nacht. c elc jaer. d el en ghenen. e vlieg. f ſprac. g dats. h dit †. i verceſte.

Hoe ſoe enen Sarraſijn bekeerde. XCII.

Een Sarraſijn hadde gehat
Geſtreuen in een houtijn blat
Die ymagie van onſer Vrouwen,
Dicken ginc hijſt ane ſtouwen /
Eñ deder voren ſine bede;
Maer ſi peinſdi ſere mede /
Hoe dat ſoude weſen moghen
Maget / kint hebben eñ ſoghen,
Soe / diene niet en wiſte hegeven /
Heuet ſinen twiſel verdreuen;
Want an gheent gebeelde wies
Twee borſtekine / ſijt ſeker dies /
Eñ daer olie oec vte ran.
Alſe gheent ſach die heidijn man /
Wart hi ghelouech eñ oec mede
Ontfinc hi dat herſtijnhede.

Van enen Juede, die haer ymage onteinde. XCIII.

In Conſtantinoble was 1. Juede /
Een quaet / valſch / onwardich ruede /
Die in een herdt ſach geſcreuen
Onſer Vrouwen / ſcone / verheuen /
Eñ ghenaghelt an eene want,
Hi draghet daer althant /
Wies ſulc ghebeelde ware /
So vulmaect eñ ſo rlare;
Men ſeide: dēr moeder Gods Marien.
Doe wart hi al in frensien
Van torne / eñ liep met genen harde
Een naeſten huſe / met groter onwarde /

Daer

Daer die ghemeente in ginc ter noot/
Eñ wil onrenecheden groot/
Eñ warp gheent beelde in dat drec
Eñ hem ſelues in ſdiants ſtree;
Want hi bleef doot vptie ſtede.
Noch waer hi voer en wſinnen mede;
Maer die duuel openbare
Droeghene wech met velle/ met hare.
Een kerſtijn heuet dit geſacht
Eñ gevonden eñ gebracht/
Eñ ginct waſſchen eñ baghen
Eñ in ſijn eerliſke gedraghen.
Vt dien ghebeelde vloyde olie ſaen/
Eñ noch heden doet/ ſonder waen.

Van Hildefonſus biſſcop van Toletten. XCIIII.

Sente Hildefonſus/ ſijt ſeker daſ;
Die biſſcop van Toletten was/
Hadde Marien wt vercoren
Voer menegen/ die leuen te voren/
Eñ maerte van hare/ alſe clerc/
Een edel ſonderlinghe werc/
Do dat anſe Vrouwe omme dat/
Daer hi metten hoeke ſat/
Hare verbaerde eñ danctem mede
Alſo groter houeſcheds.
Doe hi dit ſacht/ pijndi hem mere
Te doene/ na ſine macht/ h' eere
Eñ hiet .viij. dage vor kerſtdach/
Aldaer ſine macht lach/
Eene feeſte houden vor hare;
Want hem dochte/ dat rechr ware/
Dat men hare vierde voren/
Daer God eñ monſce af wert geboren.
Doe verbaerde hare die clare/
In eenen zetel/ bſden outare/

Eñ brochte daer een cleet/
Datmen noch ene Alue heet/
Eñ ſprac: dit cleet van deſer wiſe
Bringic wt mijns ſoens paradiſe.
Dit neemt an eñ dit drach
Vp mijns ſoens eñ vp minen dach.
Eñ ouer waerheit ſo hout dit/
Dat niemen in deſen zetel ſit/
No dit cleet oec mede ſal dragen
Sonder du/ jc en ſalne plaghen.
Met deſen eſ ſpe woch geparen.
Naer ſine doot ſo quam te waren
Een biſſcop/ die Sergius hiet/
Diet hier omme niet en liet/
Hine eſ jnden zetel gheſeten
Eñ hine heuet hem vermeten/
Dat hi die alue oec an dede
Eñ ſeide: jane dem ic menſce mede/
Alſo alſe mijn voerſate was.
Oulanghe was hi blide das;
Hine bleef doot daer vptie ſtat.
Die daer waren eñ ſagen dat
Worden harde ſere verſaert/
Eñ namen tcleet/ diere en waert/
Eñ leident in haren treſore/
Daert noch leghet/ alſict hore.
Dit hebben wi/ als teſen ſtonden/
Van onſer Vrouwen miracelen vonden/
Eñ rade wel wiſen eñ ſotten/
Dat ſiere mede niet en ſpotten/
Noch ouer truffe niet en houden
Van hare bliuit onbeſcouden/
Van Marien hopic genouch/
Dat ickere boerde nie toe ſtouch.
Nv hort die yſtorie vort/
Alſe ter materien behort.

Hoe

Hoe Paulus quam te Iheruſalem. XCV.

Paulus/ alſemen hier voren las/
Doe hi kerſtijn worden was
·iij· jaer daer na geviel hem/
Dat hi quam te Iheruſalem.
Hem hadde harde wel genoeghet/
Dat hi hem hadde gheloeghet
Metten Apoſtelen jn dien daghen;
Maer ſie ſcuwedene en ontſaghen/
Dat hi gheen recht kerſtijn was.
Doe quam van Cypre Barnabas
Eñ leeddene thant met hem
Ten biſſcop van Iheruſalem/
Jacobpe den mindre eñ Pieter mede/
Die noch doe was jn die ſtede/
Eñ hem allen daer gheleert/
Hoe dane wijs hi was bekeert.
·xb· daghen ſo was hi daer
Met Pietre/ met Jacobpe; daer naer
Voer hi predeken harentare/
Eñ verwan die Jueden ſware.
Doe wilden ſine ſlaen te doot;
Maer dat hi in Tharſim ontſcoot;
Want hi panen was geboren.
Pieter ghinc/ alſe wijt horen/
Al omme pomme in menege ſtede
Eñ ghenas juchtege eñ andere mede.
Te Raef/ leſen wi jnder biten/
Werti vander doot Tabiten/
Eene heilegbe vrouwe eñ ene goede/
Milde eñ van grotere omoede.
Daer naer hi in Ceſarien quam/
Alſe hi tgebot van Gode nam/
Eñ doepte eenen heidine ridder daer/
Hiet Cornelis/ wet wairaer.

Eñ dit was deerſte heidijn man/
Die ten kerſtijnhede ran.
Maer dandere/ die geſparſet waren/
Tien tiden/ dat ſonder ſparen
Gheſteent was die goede Stevene/
Die ghingen predeken/ hẽ benepene/
Achter Surien harentare/
Alleene den Iueden; want onmare
Dochtem/ datmen dwort Gods/ ons Heren/
An die heidine ſoude bekeren:
Eñ dat ſi tAntiochen quamen
Eñ begonſten predeken tſamen
Den heidinen enten Iueden mede/
So datter vele in die ſtede
Gheloueden an ons Heren wort.
Eñ was gheſent daer inde port
tAntyothen Barnabas/
Die wart wel gheware das/
Dat daer vele te doene ware/
Eñ voer in tAerchen daer nare/
Omme Sauluſe/ dat hi hen ſtonde in raden;
Want hi met predeken was verladen.
Daer waren ſi te ſamen een jaer
Eñ bekeerde menegen daer;
Alſo dat die kerſtine name/
Dat ſoete wort eñ dat bequame
Van kerſte/ daer verheuen waert/
Eñ men hiet kerſtijn onſen aert;
Te voren hietten ſi onder een
Jonghers eñ Gaelikeen.

Pylatus oroonde van onſe Here. XCVI.

In Tyberius .xxj. ſte jaer/
So ſcreef Pylatus ouer waer
An Tyberius/ ſinen Here/
Eene lettre te merkene ſere/

Daer hi in prijſde / al was hi ſoet
Ih'm · Xpm · / onſen God.
Dus ſprac die ſettre deſe wort /
Die te Rome quam indie port;
Tote Tyberius Claudius
Scriuet Pontius Pylatus
Saluut / alſe tot ſinen Here /
Dinc die te wonderne eſ ſere /
Wat dat onder dis Iueden gheuel /
Dat ic ſelue proeuede wel
Daer ſi hem mede hebben verdoemt
Eñ oec mede / dat hem coemt;
Want haren vaders was beheren /
Dat hare God noch ſonde baeten
Indie maghet ſonder man.
Eñ ſoude hare Comine heten dan.
Deſe eſ comen / in minen ſtoelen /
In Judea eſ beſonden /
Dat hi alls evele ghenas;
Blinde ſiende / die laſers was /
Of van anderen evele ſwaer /
Maerti gheſont eñ claer.
Al die pine / ſonder waen /
Hedi al gheſont wp ſtaen.
Die duuel preef hi haerre verde.
Dpt water ginc hi alſe vp derde.
Eñ ander menech wonder mede /
So datmen wiſte in meneger ſtede /
Dat hi die Gods ſone ware;
Maer dat paepſcap hat ómare /
Eñ brochtene tote mi ghevaen /
Eñ hebbene met laghene beſtaen /
Eñ ſeiden datſ een touerare;
Eñ ic waende / dat alſo ware /
Eñ dedene gheſelen / eñ daer naer
Andie cruce naghelen daer.
Eñ doe hi was int graf geleit /
Hebſi hem daer toe bereit /

Dat

Dat ſi mine ridderen baden
Wachten tgraf/ want ſi hē ſcaden
Ontſaghen/ dat men hem ſtelen ſoude.
Ten derden daghe/ alſe hi woude/
Stont hi op van dode te liue.
Doe quamen die Iuedſche heytius
Eñ ghauen minen ridderen ghelt/
Alſi ſelue hebben ghetelt/
Opdat die dinc bleue verholen/
Eñ ſi ſeiden hi es ons beſtolen
Nachts bider Apoſtelen laghen/
Alſo alſe ſi ſlapende plaghen.
Si namen tgelt; doch ſeidſi wel.
Alſo/ alſe die dinc ghevel/
Eñ dat ſi dinglen comen ſaghen/
Aldaer ſi ten graue laghen.
Dit ſchuic bidi andi Pere
Dat di ne gheen Iuede verkere
Met loghene/ dat die dinc ghevel
Anders/ dan dus/ dat wet wel.

Hoe Tiberius Ih'm over God wilde houde. XCVII

Tyberius met groter bede
Den ſenaturen van der ſtede
Deſe mare brochte vort
Eñ wille/ datmen indie port
Tote Rome/ hoe ſoet gha/
Met anderen goden Ih'm ontſa.
Die ſenaturen en wildens niet/
Om dat die dinc ſo es geſciet/
Datmen hem niet teerſt en gaf
Den brief te leſens daer af.
Hier bi wart Tyberius gram
Eñ alſo/ alſict vernam/
Wart hi vort van dier huren
Niet hout naer dit den ſenaturen/

Eñ oec ſo was ghecuert na dat
Die kerſtine te cumene die ſtat;
Maer Tyberius verboot
Den Romeinen vpdie doot.
Pylatus/ die felle baillin/
Wart ghewroeget/ dat ſcriuie v/
Vanden Iueden omme gewelt/
Dat hi hem dede eñ nam haer gelt/
So dat die claghe te Rome quam
Voer Tyberiuſe eñ hijt vernam;
So dat hine dede vaen
Eñ bringhen tote Rome ſaen.
Doe ſende hine vort tote Lyons/
Vanen hi was/ ſeget men ons/
Te meſpriſe al ſiers maghe/
Dat hi daer gevangen laghe.
In Euſebius bouc ic vant/
Dat hi hem dode metter hant.
In Tyberius tiden mede
Quam te Rome/ indie ſtede/
Herodes Agrippa ghevaren/
Ariſtobolus ſone te waren.
(Herodes was ſijn ouder vader/
Die de kindere ontliuede algader.
Herodias/ Herodes wijf/
Die Baptiſten dede nemen tlijf/
Dat was oec ſijn zuſter mede.
Herodes/ diene onthoueden dede/
Die Conine van Galplee/
Was ſijn oem min no mee.)
Den Keyſer Tyberius hi ſochte/
Oft hi ict beiaghen mochte
Vanden lande van Iheruſalem/
Dat douder vader al hadde an hem.
Alſe Tyberius verſtoet/
Dat hi was een ridder goet/
Dede hine metten ſone weſen/
Die hiet Druſus; want hi deſen

Aeſ-

Achtinghe hadde ſeerlike
Te latene dat Roemſche rike.
Nv was Herodes Agrippa
Wel te ghemake; maer daer na
Staerf Druſus/ Tyberius ſone/
So droeue was die Vader om tgone/
Dat hiere ne gheenen wilde ſien/
Die heimelijc adde geweſen dien;
Want hi daer bi ſijns ſoens gedachte.
Dus ſciet Herodes dauen onſachte
Eñ moeſte jn Judea keeren/
Aerm als goeds eñ alre eeren/
Eñ ware van hongre bleuen doot/
Ne maer dat hem vter noot
Sijn zuſter halp Herodias/
Eñ Herodes/ die ſijn oem was/
Die gaf hem in Caperie
Vptie leueue rente avie;
Maer ſidert dat hem die oem verweert/
Naeſt Agrippen alſa leet/
Dat hi liet die rente ſtaen
Eñ voer weder te Rome ſaen
Vp auenture/ of des Keyſers zin
Jet des ſoens ghedachte min.

Hoe Agrippa te Rome quam ende Tyberius doot. XCVIII.

Nv eſ Agrippa te Rome echt comen
Eñ wel ontfaen te ſire vromen
Vanden Keyſer eñ dedene ſaen
Met ſinen neven riden eñ gaen.
Deen neve hiet Tyberius/
Sijn vader hadde gheſijn Druſus.
Vander was Gayus/ Germanicus ſone/
Des Keyſers broeder kint waſ de gone.

Tyberius hadde ſijns ſoens kint
Bouen den broeder ſone ghemint
Eñ hadde achtinghe ſekerlike
Dem te erbene dat Keyſerrike;
Maer Herodes Agrippa
Volgede meeſt Gapuſe na.
Hier omme/ alſt die Keyſer verſtoet/
Vaddi ſinen evelen moet.
Eens hi vp eenen waghene ſat
Bi Gapuſe eñ ſprac dat:
Owi! oft die Keyſer doot ware/
Eñ ic Gapus openbare
Here vander werelt ſaghe!
Dit wroughen eñ deſe claghe
Wart den Keyſer ghẽſeit
Eñ was in priſoene gheleit
Eñ daer hi ſat ghevaen bi Rome/
Int hof/ bi eenen bome/
Een ſcuvuut ſat vpten boem/
Deſ nam een wiñelare goem/
Dje mede daer in ſat ghevaen/
Eñ quam te hem eñ ſeide ſaen:
Ic ſeggedi vander gode weghen/
Die mi niet te lieghene pleghen/
Du ſalt ſijn ontbonden ſaen.
Eñ ſo groot eere ontfaen/
Dat dine maghen ſullen beniden/
Eñ tote dinen ſterf tiden
Sultu ſijn in derre baten
Eñ dijn goet dinen kinderen laten/
Alſe du echt deſen voghel ſies
Bouen di ſitten/ wes ſeker dies/
Dattu ſalt/ alſonder ſaghe/
Sternen jnden derden daghe.
Deſſe mãnt was Agrippa gevaen
Hier binnen wart Tyberius bevaen
Met evele ſwaer eñ verſtoet/
Dat hi nummer ſterven moet.

Als

Sinen tween neven ontie Heren
Ontboot hi eñ hietſe keren
Ten naeſten daghe; want ſonder letten
Wildi hem eenen Keyſer ſetten.
Sinen goden dät hi int leſte/
Dat hi geraken maeſte dheſte
Eñ ſette aldus in ſinen zinne;
Wie ſo deſ maergens totem jnne
Eerſt quame van ſinen ·ij· neven/
Dien wildi dat rike geven;
Nochtanne bedijt Tyberiuſe weten/
Die niet wilde comen onghe eten;
Aldus quam Gayus voren ten Hers
Eñ Tyberius weende ſere.
Doe ſprac Tyberius te deſen:
Sone! du moetſ Keyſer weſen;
Nochtanne waert rechter Tyberius/
Alſe mijns ſoens ſone; maer aldus
Willent die gode. Eñ daer na ſaen
Heuet die Keyſer ſinen ende gedaen.

Hoe Gayus Keyſer wart eñ ſine manieren. XCVII.

Gayus die de vierde was
Keyſer van Rome/ alſict las/
Ontfinc die Keyſer crone met eren
Int carnation ons Heren/
Alſemen ·cxxix· ſcreef.
Eñ ·iiij· jaer hi Here bleef.
Tyberiuſe dedi hi ter erden/
Sinen oem/ met groter werden.
Hecodes Agrippen ſmede
Hi oec vter vancneſſen dede/
Eñ gaf hem in ſine hant
Die heelſt vander Jueden lant/

Vs. 58. Onghe eten.] d. i. *zonder gegeten te hebben* VINCENT. heeft: *Qui mane noluit venire niſi* pranſus.

Eñ croendene Caninc daer na
Eñ ſendenne jn Judea.
Deſt Gapus hadde twee namen
Gapus Caligula te ſamen.
Germanicus / Tyberius broeder /
Was ſijn vader / eñ ſijn moeder
Ghelach in eén here van deſen /
Daer moeſti gewonden weſen
Jn ridders coucen alte ſamen /
Dies hiet hi couſkèn bi toe namen.
Alſe hi Keyſer was ontfaen /
Die vten lande waren gegaen
Dom euwelike / ſom te termine /
Kiep hi weder elken int ſiné.
Den groten Heren daer toe mede
Meerdi hare vrihede.
Wrougers ſtac hi van hem al.
Entie van góede waren ſmal
Verbernet / ofte dies gelike /
Di ſo maerti weder rike.
Gapus was lanc eñ bleec
Van gedanen / die ſel gheleec.
Onghéſcepen ouer een.
Lanc eñ magher háls eñ been.
Ogen hol eñ vorhoeſt breet.
Van vpſiene ſel eñ wreet.
Vp dat houét was hi cale;
Eñ anders ru naer altemale.
Jn ſlape was hi ſere ſwaer;
Want hem te voren quam menich baer /
Sone was ſijn ſlaep nemmeer geacht /
Van ·iij· wilen inden nacht /
So ſat hi vort int bedde ſware /
Oft hi ginc wandelen harentare.
Ghelettert ſo was hi wale
Eñ gheraert in ſine tale.
Jn danſen / in ſanghe eñ in ſpele
Was hi gherne eñ te vele

Eñ ſo was hi indier gebare/
Oft een meneſtreel recht ware.
Deſe Gayus/ alſie eerſt ſprac/
Was die Agrippen vp ſtac
Int rike van Jheruſalem;
Want hi ſere wel was met hem.
Herodes/ die Agrippen oem was/
Eñ ſijn zuſter Herodias
Hadden deſ ſo groten nijt/
Dat ſi te Rome ſijn gheſyt
An Gayus/ den Keyſer mede/
Omme te winne meerre hoorhede.
Herodes Agrippa naer/
Alſe die ſorghe hadde eñ waer/
Dat ſine verraden mochten.
Sijn wille eſ hē niet ontfachten/
Hine dede een deel/ dattem voeget;
Den oem heeſti ſo gewroeget/
Datti daer wart verhellent
Eñ tote Lyons gheſent/
Daer hi jammerlike ſijn lijf
Endde eñ Herodias ſijn wijf.
Dus becochten ſi met rechte groet
Deſ heilechs Baptiſten doot.
Gayus gaf tlantſcap van Galylee
Agrippen/ dus haddi lantſ mee.

Hoe Gayus int derchſte keerde. C.

Alſe Gayus adde geſijn .ij. jaer
Tote Rome/ dat warwaer/
Keyſer/ ſo wart hi ſo ſadd/
Dat hi wilde weſen god/
Eñ hi ſeide openbare:
Dat hi Jupiters broeder ware.
Hi dede in ſine ere mede
Eenen tempel maken inde ſtede.

So quaet was hi / dat hi dat coren
Verboot dicke te brengene voren /
Om dat hi tfolc verhongren woude.
Here hopedi wel tijt / dat soude.
Plaghe jndie werelt geschien;
Want dat soudi ghenne sien.
Welken tijt so hi sijns wijfs hals /
Of siere amien als ēn als
Custe / so seidi mede:
Welken tijt salmen dese scone lede
Vor minen ogen ontwee caruen?
Alse hi gemoete menegh warmen
Liede / die scone waren gehaer
Dedi maken die nolle blaer.
Sine luxurie te swaer liep;
Want hi bi sinen zustren slief.
Met rous ēn met nieuwen tribute
Trac hi der lieder scat al vte.
Siere quaetheit was so vels /
Men const getellen in bispele.
Sine ymagine heesti gesent
Sijn Roemsche rike al omtrent;
Want hi hiet ēn woude /
Datmen vor god anebeden soude.
Ēn al Europen ēn Affrike
Ēn Asien dies gelike
Hebben sine ymagene ontfaen
Ēn jn haren tempel gedaen /
Ēn anebedense groot ēn clene;
Sonder die Iuden alleene /
Waer so si woenden / in wat steden /
Sine wildens niet anebeden.

Vs. 22. Nolle blaer.] VINCENTIUS heeft in het Latijn dus: *Pulchros et comatos quotiens sibi occurrerent occipitio raso deturpabat.*

Gayus quaetheit eñ ſine dood. CI.

Gayus wart erre eñ gram
Alſe hi horde eñ vernam/
Datten die Jueden niet en wolden
Anebeden/ noch ouer god houden.
Pompeiuſe heefti geſcreuen/
Dien hi hadde theerſcap gegeuen
Vander vaelgien vàn Surien
Dat hi voerde met ſiere partijen/
Eñ hi niet en liete/ dat
Hine ſette ſijn ghebeelde daer
Inden tempel al openbaer.
Wildens die Jueden niet gedooghen/
Dat hi nederen/ no hooghen/
No man ne liete/ kint/ no wijf/
Hine name hem allen tlijf.
Alſe die Jueden dit vernamen
Quamen ſi voer hem te ſamen
Eñ baden/ dat hi niet en dade
Haerre wet alſulke ſcade.
Elkerlijc die boot die kele
Eñ riep hi ſtorue lieuer vele/
Eñ ſeideñ/ dat ſi tlant gereide
Laten wilden woeſte eñ heide.
Doe Pompeius ſach die ſcade/
Wart hi derre dinc te rade/
Dat hi deſe ſake cont
Den keyſer maecte te diere ſtont.
Eñ Agrippa Herodes
Te Rome was/ baedſi hem des/
Dat hi voer hem ſprake al dare;
Want hi Gayus heimelijc ware.
Agrippa badene mettem eten
Eñ hine heuet ſijns niet vergeten.
Hine bat hem/ alſe hine ſach vro/
Dat hi die dinc beſette alſo/

Waer bi dat hijt dade dor hem/
Dat hi in Jheruſalem
Sijn beelde ſetten niet en liete.
Doe hiet Gayus/ datment hiete
Petroniuſe/ den bailiu/
Datmens ſoude ontberen nv.
Deſe ouerdaet eñ anderen mede/
Die Gayus inden rike dede/
Beiaghedem meneghen viant/
So dat hi ſo ſwaren pant
Den Heren dede/ den ſenaturen/
So dat ſijt willen auenturen
Eene paertije eñ ſlaenne doot.
Daer was een out/ een Here groet/
Die Caſſus Ceras hiet/
Dien dicke Gayus dede verdriet
Eñ ſloughene achter inden hals
Met eenen ſwerde als eñ als.
Doe quam Cornelijs Sabijn
Eñ doer liep die lanken ſijn;
Mettien viel hi eñ riep.
Alt ander geſelſcap toe liep
Eñ gauen hem .xxx. wonden.
Daer ſtaerf oec ten ſeluen ſtonden
Sijn wijf eñ ſijn doehter mede.
Thuus/ daer hi ſtaerf/ entie ſtede/
Daermenne grouf/ wart dinelſ ſpel
So vul/ dat was alte fel/
So dat men verbernde altemale/
Daer hi ſtaerf/ die ſelue zale.
Die ſevende bouc ent hier dan
Entie achtende gaet hier an.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

ACHSTE BOEK.

Hoe Claudius Keyſar wart. I.

Alſe Gayus was hieuen doot/
Wert in Rome werringhe groet;
Want die ſenaturen entie raet
Die saghen/ dat menech quaet
Biden quaden Keyſer geſciede/
Wilden dat men daer toe riede/
Watmen wort die Keyſers af dade
Eñ men af eñ an bi rade
Heren core biden ſenaturen/
Eñ die en ſoude niet langer geheuren/
Dan ſi voer Juliuſe daden.
Maer hier iegen ebben geraden
Die ridderen entie ghemeene liede/
Eñ ſeiden/ dat te gherne miede
Die ſenaturen te nemene plagen
Eñ ment met gelde ſoude beiagen.
Daer was wort brocht die ſware mort
Die Tyberius indie port
Eñ Gayus hadden gedaen
Banden ſenaturen ſaen.
Men ghinc in Gayus heimelicheede/
Daer vant men brieue in meneger ſtede/
Daer groet volc in ſtont geſereuen/
Dien hi hadde genomen tleuen/
Haddi gheleuet eene ſtonde/
Dat jammer hadde geſien eñ ſonde.

Oec

Oec was daer vonden eene ſcrine/
Vul van menegen venine.
Die was geworpen indie zee/
Daer af ſtoruen viſſen mee/
Dan jemen gelouen mochte/
Die de wint te lande brochte.
Maer dit toghen en diet niet;
Die ridderen ent gemeene diet
Namen teenen keyſer ghoem
Eñ coren Claudius/ Gaius oem:
Eenen goedertieren man.
Agrippa Herodes quam daer an/
Die Gaius ſere hadde vercoren
Eñ brocht den ſenaturen voren
Eñ ſprac ſo vele an beden ziden/
Dat Claudius bleef indien tiden
keyſer/ alſe hi vercoren was.
Oec ſprac hi ſo vele naer das/
Dat al ontliuet was clene eñ groet/
Dat ſchuldich was an Gaius doot.
Dus wart Claudius gewelderike
Here vanden keyſerike
Int jaer ons Heren .xl. eñ drie.
.xliij. jaer regneerde hie
Bi naer eñ al wt oec niet.
Sine zeden die beſiet
Die Suetonius beſcreef/
Vanden welken dat ons bleef.

Sine wonderlike zeden. LI.

Alſe hi gheveſt was int rike/
Vergaf hi hem allen gemeenlike/
Die jegen hem ſpraken of daden/
Dattem comen mochte te ſcade/
Een man waeſt van ſellen zeden/
Die lettel achte condicheden.

Wat ſi mine ridderen daden
Wachten tgraf/ want ſi hē ſcaden
Ontſaghen/ dat men hem ſtelen ſoude.
Ten derden daghe/ alſe hi woude/
Stont hi vp van dode te liue.
Doe quamen die Iuedſche keytiue
Eñ ghauen minen ridderen ghelt/
Alſi ſelue hebben ghetelt/
Dydat die dine bleue verholen/
Eñ ſi ſeiden hi es ons beſtolen
Nachts bider Apoſtelen laghen/
Alſo alſe ſi ſlapende plaghen.
Si namen tgelt; doch ſeidſi wel.
Alſo/ alſe die dine ghevel/
Eñ dat ſi dinglen comen ſaghen/
Aldaer ſi ten graue laghen.
Dit ſcriuic vidi audi vere
Dat di ne gheen Iuede verkere
Met loghene/ dat die dine ghevel
Anders/ dan dus/ dat wet wel.

Hoe Tiberius Ih'm over God wilde houde. XCVI

Tyberius met groter bede
Den ſenaturen vā der ſtede
Deſe mare brochte vort
Eñ wille/ datmen indie port
Tote Rome/ hoe ſoet gha/
Met anderen goden Ih'm ontfa.
Die ſenaturen en wildens niet/
Om dat die dine ſo es geſciet/
Datmen hem niet teerſt en gaf
Den brief te leſens daer af.
Hier bi wart Tyberius gram
Eñ alſo/ alſict vernam/
Wart hi vort van diere huren
Met hout naer dit den ſenaturen/

Eñ oec ſo was ghecuert na dat
Die kerſtine te rumene die ſtat;
Maer Tyberius verboot
Den Romeinen vpdie doot.
Pylatus/ die felle bailliu/
Wart ghewroeget/ dat ſcriuje v/
Vanden Iueden omme gewelt/
Dat hi hem dede eñ nam haer gelt/
So dat die claghe te Rome quam
Voer Tyberiuſe eñ hijt vernam;
So dat hine dede daen
Eñ bringhen tote Rome ſaen.
Doe ſende hine wort tote Lyons/
Danen hi was/ ſeget men ons/
Te meſpriſe al ſiers maghe/
Dat hi daer gevangen laghe.
In Euſebius douc ic vant/
Dat hi hem dode metter hant.
In Tyberius tiden mede
Quam te Rome/ indie ſtede/
Herodes Agrippa ghevaren/
Ariſtobolus ſone te waren.
(Herodes was ſijn ouder vader/
Die de kindere ontliuede algader.
Herodias/ Herodes wijf/
Die Baptiſten dede nemen tlijf/
Dat was oec ſijn zuſter mede.
Herodes/ diene onthoueden dede/
Die Conine van Galplee/
Was ſijn oem min no mee.)
Den Keyſer Tyberius hi ſorchte/
Oft hi iet beiaghen mochte
Vanden lande van Iheruſalem/
Dat douder vader al hadde an hem.
Alſe Tyberius verſtoet/
Dat hi was een ridder goet/
Dede hine metten ſone weſen/
Die hiet Druſus; want hi deſen

Aelp

Achtinghe hadde ſekerlike
Te latene dat Roemſche rike.
Nv was Herodes Agrippa
Wel te ghemake; maer daer na
Staerf Druſus/ Tyberius ſone/
So droeue was die Vader om tgone/
Dat hiere ne gheenen wilde ſien/
Die heimelijc adde geweſen dien;
Want hi daer bi ſijns ſoens gedachte.
Dus ſciet Herodes danen onſachte
Eñ moeſte jn Judea heeren/
Aerm als goeds eñ alre eeren/
Eñ ware van hongre bleuen doot/
Ne maer dat hem vter noot
Sijn zuſter halp Herodias/
Eñ Herodes/ die ſijn oem was/
Die gaf hem in Caperie
Vpte leuene rente auie;
Maer ſidert dat hem die oem verwerct/
Waeſt Agrippen alſo leet/
Dat hi liet die rente ſtaen
Eñ voer weder te Rome ſaen
Vp auenture/ of des Keyſers zin
Jet des ſoens ghedachte min.

Hoe Agrippa te Rome quam ende Tyberius doot. XCVIII.

Nv eſ Agrippa te Rome echt comen
Eñ wel ontfaen te ſire vromen
Vanden Keyſer eñ dedene ſaen
Met ſinen neven riden eñ gaen.
Deen neve hiet Tyberius/
Sijn vader hadde gheſijn Druſus.
Vander was Gayus/ Germanicus ſone/
Des Keyſers broeder kint waſ de gone.

Tyberius hadde ſijns ſeuſ kint
Bouen den broeder ſone ghemint
Eñ hadde achtinghe ſekerlike
Hem te erfene dat Keyſerrike;
Naer Herodes Agrippa
Volgede meeſt Gapuſe na.
Hier omme / alſt die Keyſer verſtoet /
Haddi ſinen evelen moet.
Eens hi vp eenen waghene ſat
Bi Gapuſe eñ ſprac dat:
Owi! oft die Keyſer doot ware /
Eñ ic Gapus openbare
Here vander werelt ſaghe!
Dit wroughen eñ deſe claghe
Wart den Keyſer ghereit
Eñ was in priſoene gheleit
Eñ daer hi ſat ghevaen bi Rome /
Int hof / bi eenen bome /
Een ſcuvuut ſat vpten boem /
Deſ nam een wikelare goem /
Dje mede daer in ſat ghevaen /
Eñ quam te hem eñ ſeide ſaen:
Ic ſeggedi vander gode weghen /
Die mi niet te lieghene pleghen /
Du ſalt ſijn ontbonden ſaen.
Eñ ſo groot eere ontfaen /
Dat dine maghen ſullen beniden /
Eñ tote dinen ſterf tiden
Sultu ſijn in derre baten
Eñ dijn goet dinen kinderen laten /
Alſe du echt deſen voghel ſies
Bouen di ſitten / wes ſeker dies /
Dattu ſalt / alſonder ſaghe /
Steruen jnden derden daghe.
Deſſe maent was Agrippa gevaen
Hier binnen wart Tyberius bevaen
Met evele ſwaer eñ verſtoet /
Dat hi rumer ſteruen moet.

Hi

Sinen tween neven entie Heren
Ontboot hi eñ hietſe keren
Ten naeſten daghe; want ſonder letten
Wildi hem ernen Keyſer ſetten.
Sinen goden bat hi int leſte/
Dat hi geraken maeſte dbeſte
Eñ ſetto aldus in ſinen zinne;
Wie ſo deſ maergens totem jnne
Eerſt quame van ſinen ·ij· neven/
Djen wildi dat rike geven;
Nochtanne dedijt Tyberiuſe weten/
Die niet wilde comen onghe eten;
Aldus quam Gayus voren ten Hers
Eñ Tyberius weende ſere.
Doe ſprac Tyberius te deſen:
Sone! du moetſ Keyſer weſen;
Nochtanne waert rechter Tyberius/
Alſe mijns ſoens ſone; maer aldus
Willent die gode. Eñ daer na ſaen
Heuet die Keyſer ſinen ende gedaen.

Hoe Gayus Keyſer wart eñ ſine manieren. XCVI

Gayus die de wierde was
Keyſer van Rome/ alſict las/
Ontfinc die Keyſer crone met eren
Int carnation ons Heren/
Alſemen ·ɔɔɔix· ſcreef.
Eñ ·iiij· jaer hi Here bleef.
Tyberiuſe dedi hi ter erden/
Sinen oem/ met groter werden.
Herodes Agrippen mede
Hi oec vter vancneſſen dede/
Eñ gaf hem in ſine hant
Die heelſt vander Jueden lant/

Vs. 58. Onghe eten.] d. i. *zonder gegeten te hebb*
VINCENT. heeft: *Qui mane noluit venire niſi* pranſus.

Eñ croendene Canine daer na
Eñ ſendenne jn Judea.
Deſe Gapus hadde twee namen
Gapus Caligula te ſamen.
Germanicus / Tyberius broeder /
Was ſijn vader / eñ ſijn moeder
Ghelach in eén here van deſen /
Daer moeſti gewonden weſen
In ridders coucen alte ſamen /
Dies hiet hi couſkèn bi toe namen.
Alſe hi keyſer was ontfaen /
Die vten lande waren gegaen
Som euweliſe / ſom te termine /
Riep hi weder elken int ſine.
Den groten heren daer toe mede
Meerdi hare vrihede.
Wrougers ſtac hi van hem al.
Entie van góede waren ſmal
Verbernet / oſte dies geliſe /
Di ſo maerti weder riſe.
Gapus was lanc eñ bleec
Van gedanen / die ſel gheleec.
Onghefcepen ouer een.
Lanc eñ nagher hals eñ been.
Ogen hol eñ vorhoeſt breet.
Van vpſiene ſel eñ wreet.
Vp dat houdt was hi cale;
Eñ anders tu naer altemale.
Jn ſlape was hi ſere ſwaer;
Want hem te voren quam menich baer /
Sone was ſijn ſlaep nemmeer geacht /
Dan ·iij· wilen inden nacht /
So ſat hi vort int bedde ſware /
Oft hi ginc wandelen harentare.
Ghelettert ſo was hi wale
Eñ gheraect in ſins tale.
Jn danſen / in ſange eñ in ſpele
Was hi gherne eñ te vele

Eñ ſo was hi indier gebare/
Oſt een meneſtreel recht ware.
Deſe Gayus/ alſie eerſt ſprac/
Was die Agrippen vp ſtac
Int rike van Jheruſalem;
Want hi ſere wel was met hem.
Herodes/ die Agrippen oem was/
Eñ ſijn zuſter Herodias
Hadden deſ ſo groten nijt/
Dat ſi te Rome ſijn gheſyt
An Gayus/ den Keyſer mede/
Omme te winne meerre hoorhede.
Herodes Agrippa naer/
Alſe die ſorghe hadde eñ baer/
Dat ſine verraden mochten.
Sijn wille eſ hē niet ontſachten/
Hine dede een deel/ dattem voeget;
Den oem heeſti ſo gewroeget/
Datti daer wart verhellent
Eñ tote Lyons gheſent/
Daer hi jammerlike ſijn lijf
Endde eñ Herodias ſijn wijf.
Dus becochten ſi met rechte groet
Deſ heilerhs Baptiſten doot.
Gayus gaf tlantſcap van Galilee
Agrippen/ dus haddi lantſ mee.

Hoe Gayus int derchſte keerde. C.

Alſe Gayus ghedde geſijn .ij. jaer
Tote Rome/ dat hoorwaer/
Keyſer/ ſo wart hi ſo ſoet/
Dat hi wilde weſen ghoet/
Eñ hi ſeide openbare:
Dat hi Jupiters broeder ware.
Hi dede in ſine eere mede
Eenen tempel maken inde ſtede.

So quaet was hi / dat hi dat coren
Verboot dicke te brengene voren /
Om dat hi tfolc verhongren woude.
Here hopedi wel tijt / dat soude.
Plaghe jndie werelt geschien;
Want dat soudi ghertie sien.
Welken tijt so hi sijns wijfs hals /
Of siere amien als ēn als
Custe / so seidi mede:
Welken tijt salmen dese scone lede
Vor minen ogen ontwee casuen?
Alse hi gemoete menech varuen
Liede / die scone waren gehaer
Dedi maken die nolle blaer.
Sine luxurie te swaer liep;
Want hi bi sinen zustren slief.
Met rous ēn met nieuwen tribute
Trac hi der lieder scat al vte.
Siere quaetheit was so vele /
Men const getellen in bispele.
Sine ymagine heesti gesent
Sijn Roemsche rike al omtrent;
Want hi hiet ēn woude /
Datmen vor god anebeden soude.
Ēn al Europen ēn Affrike
Ēn Asien dies gelike
Hebben sine ymagene ontfaen
Ēn jn haren tempel gedaen /
Ēn anebedense groot ēn clene;
Sonder die Iueden alleene /
Waer so si woenden / in wat steden /
Sine wildene niet anebeden.

Vs. 22. Nolle blaer.] VINCENTIUS heeft in het Latijn dus: *Pulchros et comatos quotiens sibi occurrerent occipitio raso deturpabat.*

Gayus quaetheit eñ ſine doot. CI.

Gayus wart erre eñ gram
Alſe hi horde eñ vernam/
Datten die Jueden niet en wouden
Anebeden/ noch ouer god houden.
Pompeiuſe heeſti geſcreuen/
Dien hi hadde theerſcap gegeven
Vander vaelgien vàn Surien
Dat hi voerde met ſiere partijen/
Eñ hi niet en liete/ dat
Hine ſette ſijn ghebeelde daer
Inden tempel al openbaer.
Wildens die Jueden niet gedooghen/
Dat hi nederen/ no hooghen/
No man ne liete/ kint/ no wijf/
Hine name hem allen tlijf.
Alſe die Jueden dit vernamen
Quamen ſi voer hem te ſamen
Eñ baden/ dat hi niet en dade
Haerre wet alſulke ſcade.
Elkerlijc die boot die kele
Eñ riep hi ſtorue lieuer vele/
Eñ ſeideñ/ dat ſi tlant gereide
Laten wilden woeſte eñ heide.
Doe Pompeius ſach die ſcade/
Wart hi derre dinc te rade/
Dat hi deſe ſake cont
Den keyſer maerte te diere ſtont.
Eñ Agrippa Herodes
Te Rome was/ baedſi hem des/
Dat hi voer hem ſprake al dare;
Want hi Gayus heimelijc ware.
Agrippa dadene mettem eten
Eñ hine heuet ſijns niet vergeten.
Hine bat hem/ alſe hine ſach vro/
Dat hi die dinc beſette alſo/

Waer bi dat hijt dade dor hem/
Dat hi in Iheruſalem
Sijn beelde ſetten niet en liete.
Doe hiet Gayus/ datment hiete
Petronijuſe/ den bailiu/
Datmens ſoude ontberen nv.
Deſe ouerdaet eñ anderen mede/
Die Gayus inden rike dede/
Belaghedem meneghen viant/
So dat hi ſo ſwaren pant
Den Heren dede/ den ſenaturen/
So dat ſijt willen auenturen
Eene paertije eñ ſlaenne doot.
Daer was een out/ een Here groet/
Die Caſſius Ceras hiet/
Dien dicke Gayus dede verdriet
Eñ ſloughene achter inden hals
Met eenen ſwerde als eñ als.
Dor quam Cornelijs Sabijn
Eñ doer liep die lanken ſijn;
Mettien viel hi eñ riep.
Alt ander geſelſcap toe liep
Eñ gauen hem ·xxx· wonden.
Daer ſtaerf oec ten ſeluen ſtonden
Sijn wijf eñ ſijn doechter mede.
Thuus/ daer hi ſtaerf/ entie ſtede/
Daermenne grouf/ wart dnuelſ ſpel
So vul/ dat was alte fel/
So dat men verbernde altemale/
Daer hi ſtaerf/ die ſelue zale.
Die ſevende bouc ent hier dan
Entie achtende gaet hier an.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

ACHSTE BOEK.

Hoe Claudius Keyſar wart. I.

Alſe Gayus was hleuen doot/
Wert in Rome werringhe groet;
Want die ſenaturen entie raet
Die ſaghen/ dat menech quaet
Biden quaden keyſer geſciede/
Wilden dat men daer toe riede/
Datmen wort die keyſers af dadt
Eñ men af eñ an bi rade
Heren core biden ſenaturen/
Eñ die en ſoude niet langer gehueren/
Dan ſi voer Juliuſe haden.
Maer hier iegen ebben geraden
Die ridderen entie ghemeene liede/
Eñ ſeiden/ dat te gherne miede
Die ſenaturen te nemene plagen
Eñ ment met gelde ſoude beiagen.
Daer was wort brocht die ſwake mort
Die Tyberius indie port
Eñ Gayus hadden gedaen
Banden ſenaturen ſaen.
Men ghinc in Gayus heimelicheede/
Daer vant men brieue in meneger ſtede/
Daer groet vole in ſtont geſereuen/
Dien hi hadde genomen tleuen/
Haddi gheleuet eene ſtonde/
Dat jammer hadde geſijn eñ ſonde.

Oct

Oec was daer vonden eene ſcrine/
Vul van menegen venine.
Die was geworpen indie zee/
Daer af ſtoruen viſſchen mee/
Dan jemen gelouen mochte/
Die de wint te lande brochte.
Maer dit toghen en diet niet;
Die tidderen ent gemeene diet
Namen teenen keyſer ghoem
Eñ coren Claudius/ Gaius dem:
Enen goedertieren man.
Agrippa Herodes quam daer an/
Die Gaius ſere hadde vercoren
Eñ brocht den ſenaturen voren
Eñ ſprac ſo vele an beden ziden/
Dat Claudius bleef indien tiden
keyſer/ alſe hi vercoren was.
Oec ſprac hi ſo vele naer das/
Dat al ontliuet was clene eñ groet/
Dat ſchuldich was an Gaius doot.
Dus wart Claudius gewelderike
Here vanden keyſerike
Int jaer ons Heren .xl. eñ drie.
.xiiij. jaer regneerde hie
Bi naer eñ al wt oec niet.
Sine zeden die heſtet
Die Suetonius beſcreef/
Vanden welken dat ons bleef.

Sine wonderlike zeden. LI.

Alſe hi gheweſt was int rike/
Vergaf hi hem allen gemeenlike/
Die jegen hem ſpraken of daden/
Dattem comen mochte te ſcade/
Een man waeſt van ſellen zeden/
Die lettel achte condicheden.

In rechtene tekene te beſtedene
Was hi wandel eñ te verledene
Nu behendich / eñ nv vroet /
Nv dul / haeſtech eñ verwoet.
So vergetel vp die ſtede
Eene dine / die hi nv doen dede /
Eñ men ſeide / Here hetſ gedaen,
Die verghat hi alſo ſaen:
Dit was van mannen eñ van wiuen /
Dier hi vele dede ontliuen /
So hiet hiſe roupen daer naer.
Ja ſijn ſelues wijf / datſ waer /
Die dedi ontliuen ſaen /
Eñ alſe hi was te bedde gedaen /
So ſeidi: waers die Keyſerinne ?
Waer merret ſoe ? twine coemtſoe inne ?
Alſe hi lieden ontliuen dede /
In hare ogen wildij mede /
In haer anſijn albloet /
Hoe ſi gebaerden in die doot.
Die wantrouweſte waeſt die leeſde;
Want hi altoes van ſorgen beeſde.
Hine was met ſwerden telker ſtat
Ommeringet / aldaer hi ſat.
So waer hi in een huus ghinc /
Dedi te voren vor ſpien die dinc.
Alſo ſere ontſach hi tleuen /
Dat hi trike vp wilde gheuen;
Want hi emmer wanen woude /
Dat menne daer omme mordren ſoude.
Wat verraneſſe men hem ſeide /
Deſ ghelouede hi ghereide:
Sonder tale eñ meer ſpreken
Dedi altehant dat wreken.
Dele at hi eñ dranc,
Werſcepe maecti gerne lanc.
Lettel ſliep hi deſe Here.
Maer een ſcone mau waeſt sere /

45

Beede ſittende eñ ſtaende;
Qualijc vp die been al gaende,
Scone hals eñ ſcone kele.
Snee wit haers eñ vele.
In lachene was hi tongemate.
Eñ alſe hi balch/ ſtont hem onſate
Open neſe gaten/ ſcumenden mont/
Eñ ſo ſach hi alſe een jach hont.
Al was hi in fiere outheden
Van aldus ongetemperden zeden/
Hi hadde gheſijn in fiere joghet
Goet tidder eñ van groter doget
Want grote Bartaenigen/ dat eerſt man
Julius/ die ſtoute man/
Dat liet ſine ſekerheit liden
In des keyſers Tyberius tiden/
En hi voer metten Roemſcen here
Eñ dwancſe met groter were
Weder onder die Roemſce roede.
Eñ maectere eene ſtede goede/
Dat Claudioreſtria inwaert hiet/
Dat Claudius ſtat bediet.
Clocestre heetment nv bi ſtont/
Dat eſ noch den menegen cont.

Van Herodeſ Agrippa eñ S' Jacobſ doot. III.

Die Cō. Herodes Agrippa
Nam orlof cortelike daer na
An Claudiuſe. Doe meerſdi hem
Dat lant van Jheruſalem.
Eñ alſe in Judea quam
Vſeuelike ontfingene eñ nam
Dat Juedſche volc; want hi hem dede
Vordeel eñ groot eere mede
Voer Gayuſe/ den quaden ſot/
Die emmer wilde weſen god.

Deſe Herodes Agrippa/
Want het was der feeſten na
Van Paſchen/ ſo ſette hi hem
Te comene in Iheruſalem/
Eñ want hi wilde coghen ſaen
Vriendſcap den Iueden/ dedi voer
Iacobye den meerre eñ dienene mede
Onthoueden daer buten der ſtede.
Daer af aldus/ alſic verheeſte/
Gheſcreuen eſ in ſine jeeſte.
Deſe Iacob was ſente Jans broeder.
Zebedeus wijf was ſijn moeder.
Deſe dor predecte verre eñ na
Iudea eñ Samaria
Eñ ginc in allen ſynagoghen
Hem proeuende ſcone eñ coghen/
Dat al dat vanden Propheten
Voer ſproken was eñ gheſeten
Verwilde al openbare
An onſen Here Ihesus ware.
Nu was Hermogines een touerare/
Die omme ginc met ſpuuels ſcare
Eñ was vander Fariſeuſcher zide
Die ſende jeghen hem in ſtride
Philetus metten Phariſeen/
Omme tontproeuene ouer een/
Dat Xpe. Gods ſone niet en ware.
Ne maer niet van eenen hare
Ne conſti tegen Iacobye geſtaen;
Want hi keerde ſinen meeſter ſaen
Eñ ſeide: meeſter Hermogines!
Ic ſegdi wel die waerheit des/
Men mach den Apoſtel Gods/ ons Heren/
Niet verwinnen/ noch verheren.
Ic ſachhem vianden verdriuen.
Laſerſe gheſont doen bliuen.
Blende ſiende maken aldus/
Eñ al indien name Ihesus.

Hi can alle die ſcrifturen
Eñ daer wt proeuet hi ter curen /
Dat ſilue es die Gods ſone /
Die ghecruuſt was die ſelue de gone.
Com te hem / datſ mijn raet /
Eñ bit an hem omme aſlaet.
Ne doeſtus niet / ic kers weders /
Eñ legge alle ander dingen neder /
Eñ bidde hem vp ſine moete /
Dat ic ſijn jonger weſen moete.
Hermogines die halch te haut.
Fyletus hi met touerien haut /
Dat hi en mochte gaen / no vliegen
Eñ hi ſeide: nu ſullen wi ſien
Of di dijn Jacob ſal te handen
Ontbinden van dinen banden.
Filetus die ſent ſinen knecht
An Jacobye eñ bedem cant echt.
Eñ ſente Jacob ſeudem gereet
Daer metten knecht in ſijn cleet /
Eñ hiet hem / dat hi name tgint
Eñ ſeide: Ihs Exc ontbint
Die ghene / dis gebanden ſijn.
Teerſt dattem quam dat cledekijn
Was hi alder bande quite /
Eñ liep te Jacobye met vlite /
Eñ ginc vloecken eñ vermaledijen
Alrehande duuelen.
Hier omme was Hermogines kers.
Eñ maende duuelen na eñ kers
En hiet hem / dat ſi ginge ſoen
Eñ brochtem bē Jacobye groen
Eñ Philetus / hat moet weſen /
Laet mi wreken ſo an deſen /
Dat mine diſciplen hier achter
Naj nemmermeer doen ſullen lachter.

Van

Van Filetus Hermogines diſcipele eñ van Hermogines. IIII.

Nv quamen die duuelen te waren
Boven indie lucht gevaren /
Daer Jacob lach in ſire bede /
Eñ riepen met groter ſererhede:
Apoſtel Gods! hebbe ons genaden;
Want wi ſijn met brande gelade
Eñ verbernisn al voer tijt.
Hi ſprac: twi eiſt / dat ghi comen ſijt?
Si ſeiden: ons heuet Hermogeneſ
Hier gheſent eñ geboet ons deſ /
Dat wi Filetuſe eñ di meds
Gevaen brochten in ſire ſtede,
Nv ſijn wi alſo gebonden
Met ·iiij· ketenen nv ten ſtonden
Vanden jnghel / die ons bant.
Sente Jacob ſprac te hant:
Inden name der drievoudichede
Ontbinde v dinghel hier ter ſtede /
Op dat ghi keert nv weder ſaen
Eñ brinct Hermogineſe gevaen /
Ghebonden eñ ghequetſt niet.
Si daden dat dApoſtel hiet /
Eñ brochtene gevaen tien ſtonde
Die hande opten rugge gebonden.
Dul man / ſprac dApoſtel ſaen /
Waromme en wiltu niet verſtaen /
Wien dattu houtſ ouer Here?
Die duuele riepen alle ſere
Laet ons deſen te rechte pinen /
Onſen laechter worden enten dinen.
Jacob ſeide: laet dit weſen.
Hier eſ Filetus / twi houdi deſen?

Al

Si ſeiden in ghere manieren/
Dan du ſelue wils viſieren.
Si diere quamen horden toe.
Hi ſprac an Filetus doe/
Omme dat die liede ſullen leren
Naer die ſcole Ih'e/ ons Heren/
Goet te loenne ouer quaet.
Hi bant di/ aldaer du ſtaet.
Ganc ontbintene eñ latene gaen.
Filetus die dede dat ſaen.
Doe bleef ſtaende Hermogines
Dri eñ ſcaemdem ſere des.
Jacob ſeide: daer du wils/ here!
Hen behort niet tonſer lere
Tontfangene die ongewillech es.
Neen! antworde Hermogines/
Ic kenne deſ duuels ſelheit wel;
Dune leenes mi iet/ ſi ſijn ſo fel/
Daer ic mi mede mach beſchermen/
Sine laten mi niet gehermen/
Sine tormenten eñ doden mi.
Nem/ ſeiti/ minen ſtoc met di
Eñ wes ſeker/ ſander waen.
Den ſtoc nam hi eñ eſ gegaen
Tote ſinen jongers eñ nam
Sine bouke/ erre eñ gram/
Eñ heeſſe saen alle verbraut.
Tote Jacobpe quam hi te hant/
Biden voeten hine helt
Eñ bat hem met gewelt/
Dat hi ſijns ontfaermen ſoude
Eñ hine herſtijn maken woude.
Doe ſprac d'Apoſtel/ heueſtu claer
Dine beroutweneſſe ouer waer.
Du ſult dan van Gode ontfaen
Dul aflaet/ ſonder waen.
Ganc henen/ daer du heues verheert/
Dat volc eñ zie dat worde geleert

Eñ

Eñ brec den afgod/ daer hi mede
Voren daetſ dine ghebede/
Eñ dat ghelt/ daertu met quade
Wonneſ/ verdoe in goeden rade.
Al louede dit Hermogines
Eñ ghelouuse te duene dat
Eñ wart ſo goet/ dat God mede
Dor hem grote miracle dede.
Abyathar die biſſcop ſach
Daer naer ouer menegen dach/
Dat vele volx an diſen Here
Hem hilt/ eñ al bi Jacobs lere/
So dat hi met ghelde gewan
Somegen pijnlikeñ Man/
So dat een vanden Jacobſcher wet/
Een voerbare/ hem heuet geſet
Jegen Jacobijne alſ eñ alſ/
Eñ warp hem Rhen reep omden hals
Eñ brochtene den Jodinge dadet ſi
Voer Herodeſe Agrippa.
Daer hiet Herodes alſo ſaen
Dien Jacob dat hooft afſlaen.
Inden woch/ daer hi doen ghinc/
Daer hi ſinen ende ontfinc/
Eenen ſieken hi ghenas/
Die jucht doen vanden leden was.
Alſe dat die ghene wart gewaer/
Dienen merken bande hile dare/
Die Jodias was genaemt/
Viel hi hem te voeten te haent
Eñ ſeide: van minen mesdaden/
Jacob! ſo hedde mijns geraden.
Mac mi geſelle ni beclaghe
Vander gebenedider name/
Want ic wel gelaue deſ/
Dat Ihc die Gods ſone es.
Abyathar die biſſcop ſaen
Dede ſinen mont met vuisten slaen.

An

An Herodes ſent hi / eñ wraghet /
Eñ heuet oec an hem beiaghet /
Datmen dien aldaer ter ſtede
Metten Apoſtel ſal ontliuen mede.
Iacob heuet bin deſen ſtonden
Dien gedoept voer ſine ſonden.
Eñ dus worden ſi beede met eeren
Maertelaren Gods / ons Heren.
Deerſte Apoſtel ſo was deſe /
Die dor Gode / alſict leſe /
Sijn bloet ſtuerte eñ was int jaer /
Alſemen ſcreef ·xlv· / datſ waer /
Dincarnation van onſen Here /.
Lettel min oft lettel mere.

Van ſente Jacobs yſtorien. V.

Valixtus ſcrijft / die Paues was /
Van deſen Iacob die waerheit dos /
Dat hi ·xij· jongers coos /
Voer alle dandere lief aldoos /
Int lant van Iheruſalem /
So trac hire drie an hem:
Hermogines / den touerare /
Die ſidert was een biſſcop mare /
Eñ Filetus / dien hi mede
Choerbiſſcop oec weſen dede.
Deſe waren naer ſine doot
In Antyochen Heren groot /
Met miraclen bekent /
Eñ heilechlike hebben gehent.
Dje derde jongre ſo was
Sijn gheſelle Ioſias /
Die mettem ſwaerf ander ſtrate /
Eñ was Agrippen druſſate.
Nv hadde gepredect / alſe wijt horen /
In Galiſſien te voren

Deſe

Deſe Jacob / eer hi quam
Te Jheruſalem / daer hi ende nam.
Daer hi ·ix· jongers coes /
Die bi hem waren meeſt altoes.
·vij· quamer ouer met hem
Int lant van Jheruſalem.
Twee ſijnre af in Sagen bleuen /
Lerende bewelike leuen.
Doerſe hier bi nämen inoemen
Gode teeren eñ ons te vromen :
Tiriquatus. Judaletius.
Tyleſons eñ Sekundus.
Cetilius. Euſtaſius mede
Eñ Eſithius. Dits die waerhede /
Dat deſe ·vij· maertelaren
Dor Gode in Spaengen gemaect waren.
Dan hem ſpreect ſente Jeronimus
In ſine ſcriſture aldus :
Dat ſi nadien dat ſi begraben
In Sagen hädden met haerre hauen
Sente Jacobye / alſemen hier naer
Daeraf ſal ſcriuen waer /
Dat ſi tote Rome quamen /
Daer ſi vonden beede tſamen
Pietre eñ Pauluſe / dieſe wpen
Te biſſcoppen eñ benedien
Eñ ſenderſe in Spaengen weder
Heidinſcap te delne neder.
Daer dach eſ / alſemen leſen mach /
In meye vpten ·xv· den dach
Eñ daer noch tote an deſen daghe
Miracle gheſciet / alſonder ſaghe.
In eene ſtat / die in Latijn
Accinclina wille gheheten ſijn /
Daer Torquatus leget / bider kerke /
Dietmen alle jare Gods gewerke ;
Want vpten avont van haren dage /
Bi ſinen graue / dats gene ſaghe /

Vloy

Bloyet eſi draget / bider Gods cracht /
Een olive boem eſi bloyt bien nacht.
Dan diere oliuen liehtmen mede
Hine lantpte aldaer ſer ſiede.
Dandere twee jongers / die bleuen
In Spaengen / alſe wi tierſten ſcreuen /
Waren ghheheten aldus
Athanaſius eſi Theodorus.
Die grouſtmen in haren leſten tiden
Tier rechter eſi ter ſlinker ziden /
Aldaer ſente Jacob leghet /
Alſe ons Leo die Paus ſeghet.
Hort ! hoe ic horde eſi vernam /
Hoe hi te Compoſtelle quam.

Hoe S. Jacob in Compoſtelle quam. VI.

Alſe d'Apoſteken Gods / ons leren /
Hem elc ſoude te lande keren /
Daerne God te predeken ſelde /
Jacob die grote quam met genende
In Spaengen eñ ſprac / alſonder vaer /
Dat wort · Ihc · Xpc · alhaer /
Daer hi · ix · jongers gewan
Eñ beheerde menigen man.
Hier naer hi te Jheruſalem keerde
Mettem · viij · / alſe ons leert /
Die pſtorie hier te voren /
Eſi wart maertelare verkoren /
Eſi ſine jongers quamen di nachte /
Want ſi die Joden vruchten vnſachte /
Eſi namen den lichame ſijn
Eſi voerdene in een ſcepelkijn /
Dat ſi vonden andis niemine.
Si bevalen Gode te ſine
Hiermede / eñ nemne belde /
Aldaer hi wilde gheſonden ſelue.

Dus brochten sine ouen alsoe
Tote Galilsen in dat lant
Dten scepe sijn si gegaen
Die ·vij· jongers sijs leidens sonder
Sinen laetsame in sine rijke
Omme een cnecht te leidenne rechte
Nu was daer eene wuluinne in lant
Die wuluinne was ghenaemt
·j· wedewe sijs dat lant was bekant
Kerstijn volc hadsse ommeset
Si seiden: God sant hem te dien
Jacobye sinen Apostel wel
Om dattuns dese onsangen sculdt
Dien du leuende wies en woudes
Eñ teiden die waerheit hare/
Voe si sonder hulpe dare
Van menschen handen quamen in dlant
Eñ badene te grauene te hant/
Daer hi laghe eñ niewerem el
Dat wijf was van herten sel
Eñ seide/ soene hadt niet ommare/
Vp dat liden Coninc ware
Van Spaengen/ den ouer Zee
Si gaen te hem eñ badens sere.
Hi sprac/ dat hijt gherne dade
Maer daer naer/ bi sellen rade/
So berau hem die weldaet
Eñ heet/ dat mense alle verslaet.
Die jongers waren die bruegge leden/
Si naer/ diese wilden ontleden/
Eñ alsi vpdie bruegge quamen/
Brac die bruegge alle te samen
Eñ si verdronken indie gracht
Die Coninc sent met groter macht/
Alse die was sere verraet/
Na hem boden met groter spoet
Eñ baden hem/ dat si weder quamen/
Hi soudem gheuen alsa samen

Da

Dat hi hem teerſten verhiet.
Si keerden eñ en lieſens niet
Eñ bekeerden daer ter ſtede
Den Coninc eñ ſijn volc oec mede.

Hoe hi begraven ward. VII.

Die vrouwe / die wuluinne hiet /
Heuet verhort / dat dit verdriet
Eſ comen vp des Coninx liede:
Droeue was ſoe dat ghеſciede
Eñ ontſtric lieflike te ſamen
Die jongers eñ die thare quamen
Eñ orlof brochten vanden Here /
Eñ ſeide vermoge v niet te ſere;
Vp ghenen berch ſtaen mine ſtiere
·ij· / die ſere ſijn goedertiere /
Slaet die ·ij· in enen waghen /
Si ſullen den doden draghen
Daer ghi wilt eñ graeſtene daer.
Dit ſeide ſoe / want ſoe wiſte vor waer /
Dat die beeſten ſere wilt waren /
Eñ meter niet mochte varen
Eñ menſe daer toe niet en brochte /
Dat menſe in waghene binden mochte.
Eñ al waert / dat menſe daer in bonde /
Dat menſe ghemennen niet en conde.
Maer hier jeghen en was geen raet;
Want jegen Gode niet en ſtaet.
Die jongers en conſten ghеſien
In haren worden en geen meſſcien
Eñ ghinghen ten berghe ſaen /
Aldaer ghene ſtiere ſtaen.
Alſe tijden toter ſake /
Quam jeghen hem daer een drake /
Die vte warp vlamme eñ vier
Eñ was hem ſtaerc eñ onghier.

Dus brochtſine ouer al
Tote Galileen in dat lant
Dien ſcepe ſijn ſi gegaen
Die ·vij· jongers ſi leiden
Sinen laſame in ſine
Oumme een goet te hebbene
Nv was daer eene wuluinne
Die wuluinne was ghenomen
·j· wechuus ende dat
Herſtijn wolc hadde
Hi ſeiden: God ſal
Jacobye ſinen
Om dattuns
Dien du leuende
Eñ telden die waerheit
Hoe ſi ſonder hulpe
Van menſchen herten
Eñ badene te grauene te hant/
Daer hi laghe eñ niewerden
Dat wijf was van herten
Eñ ſeide/ ſoene hadt niet ommare/
Vp dat biden Coninc
Van Spaengen/ den ouer
Hi garn te hem eñ badens
Hi ſprac/ dat hijt
Maer daer naer/ hi
So verau hem die weldaet
Eñ heet/ dat menſe alle
Die jongers waren die bruege
Hi naer/ dieſe wilden
Eñ alſi vpdie bruege
Brac die bruege alle
Eñ ſi verdronken in die
Die Coninc ſent met groter
Alſe die was
Na hem boden met
Eñ baden hem/ dat ſi
Vt ſoudem gheuen

Dat hi hem teerſten verhiet.
Hi keerden eñ en lieten niet
Eñ bekeerden daer ter ſtede
Den Coninc eñ ſijn volc oec mede.

Hoe hi begraven wart. VII.

Die vrouwe / die wuluinne hiet /
Heuet verhort / dat dit verdriet
Eſ comen vp des Coninx liede:
Droeue was ſoe dat gheſciede
Eñ ontſinc lieflike te ſamen
Die jongers eñ die thare quamen
Eñ orlof brochten vanden Here /
Eñ ſeide vernoye v niet te ſere;
Vp ghenen berch ſtaen mine ſtiere
·ij· / die ſere ſijn goedertiere /
Slaet die ·ij· in enen waghen /
Hi ſullen den doden draghen
Daer ghi wilt eñ graeſtene daer.
Dit ſeide ſoe / want ſoe wiſte vor waer /
Dat die beeſten ſere wilt waren /
Eñ meter niet mochte varen
Eñ menſe daer toe niet en brochte /
Dat menſe in waghene binden mochte.
Eñ al waert / dat menſe daer in bonde /
Dat menſe ghemenen niet en conde.
Maer hier jeghen eñ was geen raet;
Want jegen Gode niet en ſtaet.
Die jongers en cohſten gheſien
In haren worden en geen meſſien
Eñ ghinghen ten berghe ſaen /
Aldaer ghene ſtiere ſtaen.
Alſe hijden voter ſake /
Quam jeghen hem daer een drake /
Die vte wayp vlamme eñ vier
Eñ was hem ſtaede eñ vrighier.

Leiden ſi vp eenen waghen
Eñ lieten hem henen draghen
Daer ſi wilden henen gaen /
Alſo dat ſi quamen ſaen /
Aldaer ſoe woende die Coninghinne /
Ghinghen ſi bi haren zinne
Onghetemmet eñ ongeleert.
Die vrouwe heuet hare beheert /
Die te voren hiet wuluinne /
Eñ quam ter herſtijnre minne.
Dus hadden die jongers / met genaden /
Aldat ſi te voren baden.

Van ſente Jacobs tranſlatien. VIII.

In dien pallayſe mids der wuluinne /
Aldaer ſoe was Coninghinne /
Wart ſente Jacob begrauen.
Hoe dede met groter haiden
Sident van ſconen gewerke
Vander zalen maken ene kerke
Vpten Apoſtel / aldaer hi lach.
Die ·vij· jongers vp ghenen dach /
Die alle tomen waren met hem
Vten landen van Jheruſalem
Eñ ſinen lachame brochten daer /

Alſe hier voren eſ beſcreuen.
Twee ſjare biden grave bleuen
Die en wilden in haer leuen
Den heileghen Jacob niet begeuen
Eñ hilden daer haer gheriden
Eñ waren neven ſiere ziden
Begrauen / alſi bleuen doot /
Daer ſi liggen niet eeren groot.
Nv ſuldi verſtaen dus die dinc
Dat S' Jacob die doot ontſinc
Op .viij.ste kalende vor aprel /
Opten ſeluen dach / wet wel /
Dat die kerke vierr hoge eñ ſere
Die boodſcap van onſen Here.
Eñ vp die achtende kallende
Voer peſt maent naer ſinen ende /
Was hi te Conpoſtelle broeht
Eñ te grauene oec beſocht;
Maer voer jaers dach .ij. daghe
Was hi begrauen / ſonder ſaghe.
Dus laet die kerke / bi redenen groet /
Van ſinen grauene / van ſire doot /
Die .ij. daghe heuen liden /
Eñ hout ſine feeſte indien tiden /
Dat hi te Conpoſtelle quam.
Eñ hier omme eiſt / alſict vernam /
Dattem van rechte die ſeriſture
Bigelie ontſeit die werelt ture.
Nv gheviel / eenes niet lane /
Dat een clerc om ſinen dane
Deſen minde / eñ wart mede
Een pelegrijm eñ voer ter ſtede
Te Conpoſtelle / dar ſine eere /
Daer vant hi / dieſ hi vro was ſere /
Die jeeſte in Latijn geſereuen:
Hoe / nadien dat hi doot was bleuen /
Sijn lachame / alſ ghi leſen mocht /
In Galiſſien was broeht.

Eñ deet wt ſcriuen eñ daer af
Hi te lone ·xx· ℔ gaf/
In eenen houc gaet hi eñ ſit
Omme ouer te leſene dit;
Want hire toe hadde wille graet/
Daer vant hi in ſinen ſcoot
·xx· ℔ liggende ſaen/
Dieſ wildi weten/ ſonder waen/
Dat ſi daer alteſamen
Van ſente Jacob ſelue quamen.
Menege miracle ſuldi hier naet
Van hem horen eñ waer.
Hier keren wi/ eñ leggen dit neder/
Der apoſtele jeeſten weder.

Hoe ſente Pietre was gevaen. IX.

Alſe Agrippa Herodes/
Alſt hier voren beſcreuen eſt/
S' Jacobye hadde doot
Sach/ datten wiſte danc deſ groet/
Die Jueden/ eñ wilden noch mere/
Hi vinc der Apoſtelen here
Pietren mede/ dor hare lieue;
Maer ghelijc datmen hout dieue/
Dede hine houden in vaſter hoede/
Om die haghe tijt die goede/
Dien paſchen/ diet dde al verhoden/
Datmen dae niemen en moeſte doden.
Na dien paſchen wildine outlinen/
Dat hi vrient te wet ſoude blijuen.
Herodes leidene in vaſter hoede/
Eñ alſe hi peinſde in ſinen moede/
Dat hine ten neeſten daghen ſaude
Den volke latuen; want hi wouda/
Datmen tijdes ſine doot
Den volke eñ hē niet alblaat/

Dat

Deſ nachts quam dingel dare/
Die daer quijtte vanden bare.
Pietren/ eñ quam gegaen ontladen/
Al daer dApoſtelen vor hem baden/
Eñ tellede daer ſinen geſellen/
Hoe hi van/ dienre ſpilden quellen/
Dten kaerker ware ontgaen
Bi dien jngle/ ſonder waen/
Eñ want hi Herodeſe ontſach
Entie Jueden vpdien dach/
Ginc hi bi nachte in ene ſtedene/
Daer hi was in ſekerheden.
Herodes wragede eñ beſochte/
Waer hem ontſloen weſen mochte
Pieter: eñ hiet hem binder ſarn
Die wachters alle bringen gewaen/
Om dat hi dat wraken ſaude;
Maer onſe Here die en woude/
Dat eenech man ſoude becopen
Sijns Apoſtels Pieters ontlopen.

Herodes Agrippen doet. X.

Nv lach vp ſtene beſtichte
Herodes/ dat hi vter ſtede
Van Jheruſalem moeſte varen
Te Ceſarien waert te waren/
Omme dat hi met orlogen ſette
Die van Suurs eñ van Sydette
Eñ ſine conſten hē niet verweren;
Want dat ſi ſouden verteren
Dat quam meeſt vt ſinen lande:
Spiſe wel menegerande/
Eñ beſageden ſijn houde
Beede met boden eñ met goude.
Deſ naeſts dageſ quam Herodes vort
Toghen hem die vander port/

Eñ ſpreken leghen ſine liede.
Nv quam hi / alſie v bedïede /
In ſijn Coninclijc abijt.
Ho rhierlike ſat hi tier tijt /
Dattem ane riepen die liede ſot
Met worden / alſe hi ware god /
Eñ prijſdene boven de menſcelicheyde.
Hi verhief hem ſeluen mede.
Met deſen in dat ghelunt
Hach hi bouen hem den ſtroumt /
Eñ hi peinſde omden wikelare /
Die hem eerſt brochte die niemare /
Dat hi Coninc weſen ſoude;
Want hijt verkende alſo houde
Biden ſcumte / die bouen hē ſat /
Tote Rome / indie ſtat /
Daerne Tyberius hadde gheſaen.
Entie ſeidem alſo ſaen /
Alſe hine andor waeruen ſaghe /
Dat hi inden vijften daghe
Sonder twifel ſterven ſoude.
Eñ doe ſprac hi met ongedoude:
Ic v god moet ſteruen hier!
Doe quam hem an een evel fier;
Want het ſloughene Godſ plaghe.
Hi hadde torſioen ·v· daghe
Entie wormen cropen mede
Vt ſinen daermen daer ter ſtede /
Eñ bleef met tormente doot.
Eenen ſone liet hi / niet wel graot /
Die alleene Agrippa hiet /
Eñ was te Rome / alſe dit geſchiet;
Wantene Claudius / die keyſer helt.
Die ſindent hadde in ghewelt
Dat lantſcap ouer die Jordane;
Alder vaders quam hem niet ane.

Van

Van Pauluſe eñ Barnabaſe. XL.

Paulus / die noch Saulus hiet /
Alſo alſe die heilege Geeſt riet /
Eñ Barnabas gingen te ſamen /
Beherende in Jheſus namen
Dat volc: Iueden eñ heidene mede /
So dat ſi quamen teere ſtede /
Daer ſi ſcepeden eñ voeren thant
Te Cypers / in dat goede lant.
Daer vonden ſi enen quaden Iuede /
Eenen vulen prophete / enen ruede /
Hiet Barien / eñ die was mede
Metten Here daer ter ſtede.
Die Here was in al dat lant
Sergius Paulus was hi genant.
Den Iuede maecte Saulus blent.
Sergius Pauwels heeſtem bekent
Eñ genas van ſierre meſquame /
Eñ wart herſtiju / in Gods name.
Van danen wilmen wanen das /
Dat Saulus Paulus geheten was.
Want het was doe eñ ſidert ſede /
Alſe een enen anderen vridet bede /
Baeſt met wapenen of met zinne /
Sijn name heruedem te ghebinne.
Van Cypren voeren / alſe die was /
Paulus eñ Barnabas /
Eñ quamen te Griechen ant lant.
Daer worden ſi predekende thant
Den Joden in hare ſynagogghe
Van Jh'c. Xpc. / dem Gods ſone hoghe;
Maer het was den Joden ömaes.
Doe ſprac Pauwels openbaer /
Het ware recht / waert v genaen /
Dat twort Gods eerſt voru ghinne;

Maer ſijnt dat ghijt ſteect van v/
So keren wi ten heidinen nv.
Deſ waren die heidine vro
Eñ vele worder kerſtijn do.
Des hadden die Iueden nijt
Eñ daden ſo vele tier tijt/
Dat ſi danen worden verdreuen;
Maer ſi die gherne haer leuen/
Cormenteerden indie Gods ere/
Ghinghen ſpaerſen ons Heren lere
Achter Grieken harentare
Eñ maecten kerſtijn dare
Tote Yconien indie ſtede
Iueden eñ heidine mede.
Die quade Iueden addens nijt
Entie heidinen tier tijt/
Eñ jagedenſe met ſtenen dane
Eñ dwongenſe elſ maer te gane

Hoemen Pauluſe eñ Barnabaſe vlide ghelo-
don: XIX.

Vier na gingen ſi/ alſ Got riet/
Tere ſtat/ die Liſtris hiet.
Ghinder ſo was/ alſe ijt horen/
Een man/ was creupel geboren/
Die en mochte gaen no ſtaen.
Paulus die ſprac an hem ſaen:
Stant vp in Ihc. nñe. mine!
Hi ſtont ghſont vp/ ſonder maſquene/
Eñ ginc vrilike haentare.
Alſe dat volc dat ſach gewaer/
Wilden ſi die waerheit weten daer.
Dat Paulus eñ Barnabas
Waren ij. gode/ in haren wane/
Comen naer menſken gedane/

15

Ende droughen ouer een aldus /
Ditſ Jupiter eñ Mercurius.
Wort hem quam ginder haer pape.
Eñ mettem menech knape.
Eñ wilden hem ſacrificie maken
Hogelike na Heiden ſaken.
Maer Paulus die dieper docht
Eñ ſcorde ſijn cleet borde voor /
Eñ riep / wat doedi nu ter tijt /
Wie ſijn ſteruelijc / alſe ghi ſijt!
Hodat ſijt hem cume benamen.
Mettien aldaer vp hem ſtaken
Joden / die 'quaet pein hē ſpraken /
Eñ begaedden ſo die ſaken /
Dat ſi hem hebben verheent.
Al daer wart Paulus geſteent
Eñ geworpen vter ſtede /
Alſe ens onreine croenge mede /
Eñ oec voor dood gelaten.
Maer hi quam ſaen ter baten;
Want ſine jongers droegen dane.
Des maergens magetti hē te gane /
Eñ ginc predeken eñ leeren
Eñ tſolc an Gode bekeren.
Eñ want ſi wilden vten lande /
Lietſi dat kerſtijn volc in hande
Biſſcoppen / die ſi hem ganen /
Niet geprouent met groter hauen;
Maer in Gode ghefunderrt /
Of haer ns gheen weder en keert /
Dat dat kerſtijn volc hē vort
Houden ſal an hare wort.
Dus ſijn ſi t'antpachen gevaren /
Daer vele haerre geſellen waren.

Hoe

Hoe die oude wet entie nieuwe ſciet. XIII.

Binnen deſen ſo wart werrings ingheſ
Een deel onder dat kerſtijnhede;
Want die vanden Jueden waren
Kerſtijn worden / wilden verclaren /
Eñ dat ſeggen ouer waer /
Datmen ſoude vort daer naer
Houde wet houden eñ hē beſniden /
Die vander heidijnſcap wilden tiden
Eñ kerſtijn wilden weſen.
Do datmen ſendde van deſen
Van Anthyochen om verclaren dūs
Paulus eñ Barnabas
Eñ Tytus te Jheruſalem.
An Pietre / an Jacobye om an hem
Te vraghene / wat orbare
Eñ recht van ſulker ſaken ware.
Eñ met deſen ouer een
Voeren vanden Phariſeen /
Die kerſtijnhede adden ontfaen /
Want ſi twaren wilden verſtaen.
Als gingen die Apoſtelen tſamen /
Om die dingen daer ſi om quamen
Daer Pieter eñ Jacob mede /
Die voerbaerſte waren tiere ſtede.
Dat was Jacob die minder /
Die biſſcop was gemaect ghinder
Indie ſtat te Jheruſalem.
Ouer een droeghen ſi vnder hem
Metten ouden vander ſtede /
Die behorden ten kerſtijnhede /
Dattem niemene ſoude beſniden /
Die ten kerſtijnheit wilden tiden
Eñ vanden heidijnſcap quamen /
Noch daer dis wet niet ane namen /

Maer dat ſi hem ſouden hoeden
Van afgoden / die ghevroeden /
Eñ ſi hem van ouer ſpele /
Van wiuen wachten / dieſuen vele
Tien tiden onder die heidine plach.
Dit vonneſſe gaf wt vp ghenen dach
Jacob die mindere / daermen hort;
Want hi was biſſcop indie port.
Hier in deſen parlemente
Der ouder wet ſacramente
Beſnideneſſe nader jeſten
Eñ ſacrificien van beeſten,
Deſe wet eñ dit gebot quam
Elken wiſen / diet vernam /
En men ſendde lettren dar
Met Paulus eñ met Bernabas
Tote Antpochen / indie ſtede.
Eñ men deedſe leſen mede
Openbare voer dat diet /
Dat Jacob die biſſcop ontbiet,
Dies waren wro dis herſtine ſers /
Die vandien heidinen ten hers
Hadden herſtinghelt ontfaen;
Beſniden eſ ſwaer ane vaen.

Hoe ſente Pieter biſſcop wart t'Anthyochen. XIIII.

Nv ſuldi merken eñ verſtaen /
Dat Symoen / dare af hieſt ontfaen
Symonie harre name /
Die touerare was onbequame /
Eñ voer onſen here onwaert /
Ghinc omme alſe een ſel liebaert /
Omme te verdoluene therſtijnghede
Eñ quam t'Antpochen mede

Eñ

Eñ dede verstaen dat ghiet/
Dat hi ware die Gods sone.
Pieter selue volgedeit niet
Eñ verdroech hem daer
Met ghelegher predicatie.
Dat wilt die exemplare te rade/
Dat hi weer te Rome waert.
Eñ Pieter dede metter vaert
In Antyochen ontfaet met eren/
Eñ daer maecten hem die heren
Eenen stoel/ alst hi begeerden/
Eñ hebbene bisscop verkoren.
Aldaer sat hi [illegible]
Kerstijn bisscop [illegible] jaer.
Al was hi bisscop sonderlinghe
Ouer die hebbene diuerse
Nochtan woer hi verdreuen menighe
Dicke wile buten der stede/
Eñ bekeerde heidine vele
Eñ Joden met menegen bispele/
Eñ dede menighen gheert en sone/
Daer iegen en was ghene scone/
Eñ keerde woert eñ dede niet hem
Sidert in Jherusalem.
Daer naer onse Here hiet
Dat hijt altoes en liete niet.
Hine soude te Rome varen
Eñ twort Gods pack openbaren/
Eñ neder werpen eñ castien
Des valschs Symoens touerien.
Dus heuet hi met sire partien
Begruen [illegible] van Sathanas/
Eñ also hi leet sine vaert
Quam hi t'Antyochien waert/
Eñ heuet den kersten rechte gegeuen/
Dat si int gelouue bleuen.
Sijn bisscopdoem heeft gelaten
Eenen goeden man vermaten/

Die Euuangelie hi maecte.
Dien beual hi alre ſamen
Antpochien/ dat hi bewaer
Dat lant/ alſo vaer predicare.
Dus in Claudius vierde jaer
Quam hi tp Roem/ met verwaer/
Eñ teerſten dat hi te Roem quame
Eñ men ſijn woert daer vernam/
Die claerheit van ſijns waerheds
Braken Symoens deuſterheide/
So dattene elc goet man deede
Hilt voer enen dooghenare/
Eñ men hordes daer ſo gerne
Dat die lieden vander goet/
Dies niet en mochten weſen ſat
En verbaden Marchuſe dat/
Die Pieters diſcipel was/
Dat hi hem milde bewinden
Hem te ſcriuene die woert
Die ſi van Pieter gehoort
Daer ſi Pieters niet eñ horden
Dat ſi leſen mochten die woorden
Eñ daer in oer beſten/
Wat ſi doen ſouden eñ laten

Van Marcus euangelien. XV.

Dus heuet Marchus die hier beſtaet/
Screef hem ſonder waen/
Die ewangelie van Pieters name
Die hi van hem hoorde eñ ſaghe
Dus was Pieters die meeſter/
Maer alſie die waerheit ſpake
Om dat ſoe bi Marchus eſ beſcreuen/
So eſ ſijn die name bleuen.
Eer dit geſchiede/ dats bekant/
Ha hadde inden Joeden lant

Sine

Sine ewangelie beſcreuen Mathous
Sinen vrienden in Ebreus.
Daerna ſcreef Marchus in Itale
Sine ewangelie in Griexer tale.
Pieter die heuet dit verhoert
Eñ verſtaen diuen hellegen Geeſt/
Dat hi gerouet was ſonder vrijt/
Eñ hilt geſtade ſonder ſtrijt
Der lieder wille eñ Marchus daet
Eñ heet dat ewelike ſtaet
Eñ men dewangelie deſe
Indie kerke houde eñ leſe.
Marchus heuet dewangelie genomen/
Die bi hem eſ duſ vte comen/
Eñ voer in Egipten daer mede/
Eñ was deerſte/ die inde ſtede
Alexandrien openbare
·Ihc· predeste/ tellet dat ware/
Eñ deerſte/ diere oec kerke ſtichte/
An onſe gelouue/ ſeget ygelichet.
Al daer was een Iuedc wijs
Die Filo hiet/ dien goeſt prijs/
Die enen bouc goet eñ diere
Maecte vander kerſtijnre manieren/
Die tAlexandrien wart vp heuen
Eñ priſet ſere haer leuen.
Hier laten wi dan Marchuſe ſtaen;
Want hier na ſalmen/ ſonder waen/
Sine martelie eñ ſine doot
Beſcriuen/ die ſcone eſ eñ groet.
Maer nu van Pietre eſ geſeit/
Twi eñ omme wat ſalicheit/
Dat hi eſ te Rome comen/
So wilde Vincent hier nemen
Alle die Paueſe eñ haer jare/
Die te Rome waren hier naer/
Sijnt dat hi den ſtoel beſat.
Nu hordſe hier int eerſte onder.

Alle die Pauesen tote Silueſter. XVI.

Pieter / vApoſtel Gods vercoren /
Van Galylee wtgeboren /
Jans ſone van Bethſayda /
Bleef der kerken Prince hier na /
Dat onſe Here gepaſſijt was /
Eñ waeſt ·iiij· jaer / alſict las /
Int lant van Jheruſalem.
Daer na coes men te biſſcop hem
Cote Anthyochen eñ was daer
Biſſcop wel ·vij· jaer.
Doe voer hi te Rome mede /
Alſt God wilde / diet doen dede.
Int carnation ons Heren
Wart hire Paues gemaect met eren /
Alſemen ·ɔlv· ſcreef.
·ɔɔv· jaer hi Paues bleef.
Ijcius wart Paues daer naer
Eñ waeſt / leſen wi / ·ɔij· jaer.
Cletus die was ·ɔij· jaer mede
Paues te Rome / in die ſtede.
·ix· jaer ſo was Clement
Paues te Rome / ditſ bekent.
Anacletus die was mede
·ix· jaer Paues in die ſtede.
Evariſtus die beſat
·ix· jaer die Roemſche ſtat.
Alexander / alſemen hort /
Was ·x· jaer Paues in de port.
Doe Sixtus / alſict bevoele /
Sat ·x· jaer Paues inden ſtoele
Teleſſorus waeſt ·xi· jaer.
Eñ Yginus ·iiij· daer naer.
Pyus / alſemen ons telt /
Hat ·xi· jaer in ghewelt.

Anicetus die was mede
Paues ·xi· jaer indie stede.
Cocher die was/ leestmen mie/
Paues der jare ·iij· waerf drie.
Elentherius die was in sinen live
Paues ·x· jaer eñ viue.
Victor die was ·x· jaer Here
Van Rome met grotere ere.
Zeferinus was mgt machte
Paues mede der jaere achte.
Calixtus/ seget die lesse/
Was Paues der jare sesse.
Vrbanus die goedertiere
Was Paues der jare viere.
·vi· jaer waest nae Pontiaen.
Antheres ·xij· sonder waen.
Fabianus ·xiiij· jaer.
Eñ Cornelius ·ij· daer naer.
Lucius drie in sijn leuen.
·vij· jaer was Paues Steuen.
Noch een Sixtus der jare twee.
Dyanisius ·vj· eñ nemmee.
Felix ·iij· jaer Paues sat.
Leuicianus hilt ·i· jaer na dat.
Gaius was Paues ·xj· jaer.
Eñ Maercellius ·viij· daer naer.
In desen tiden hadden ontfaen
Dyocletiaen eñ Maxiaen
Dat edel mogende Roemsche rike
Eñ setten hem ghemeenlike
Jeghen Ihesus ·x̄p̄c· wet/
Alse v hier naer wert gheset:
Eñ doden den Paues Maercelline/
Eñ daden alien kerstinen pine;
So dat die kerke stont daer naer
Sonder Paues ·vij· jaer.
Maercellius die wart Paues; doch
Eñ waest ·v· jaer al noch.

Euſebius ·vij· jaer na dē.
Doe ·iiij· jaer Melchiades.
Doe ſat Silueſter daer naer
Paues ·xxiij· jaer.
In ſinen tiden ſo wart verdre
Ghegheuen den kerſtijnhede;
Want hi doepte Conſtantine
Eñ ganſtene van laſers pine.
Alle die Paueſen/ die vor hem waren/
Bleuen alle meeſt maertelaren.

Alle die Paueſen voert tote ny. XVII.

Daer Silueſter Marchus ſat
·ij· jaer Paues in die ſtat.
Julius hilt die werdichede
Daer naer ·xv· jaer indie ſtede.
Liberius beſaet ·vi· jaer.
Eñ Felix een daer naer.
Damaſſus was teſen liue
·xviij· jaer Paues. Doe drie waerf vde
Siricus/ dat leſen wie.
Anaſtaſius der jare drie.
Innocentius ·xij· jaer.
Zoſimus waer een daer naer.
Drie jaer Bonefacius.
·viij· jaer waeſt Celeſtinus.
Sixtus ·ix· jaer alſo.
·xxi· jaer waeſt Leo.
Hylarius ·vi· jaer beſat.
Simplicius ·xv· jaer na dat.
Felix ·viij· jaer. Eñ naer deſen
Moeſt Gelatius ·iiij· jaer weſen.
Anaſtaſius een jaer alleene.
Doe Symachus ·xv· jaer gemeene.
Hormiſda waeſt ·xviij· jaer.
Eñ Johannes ·ij· daer naer.

Felix ·iiij· jaer eñ nemmee.
Bonefacius daer naer twee.
Johannes ·ij· jaer/ alſemen waende.
Doe Agapitus ·vi· maende
Silverius doe maende vive.
Virgilius ·vi· teſen lius.
·iiij· jaer Pelagius.
Eñ ·iiij· jaer Benedictus.
Een ander Pelagius daer naer
Was Paues na die ·x· jaer.
Doe was Paues Gregorius die goede/
Die heileghe/ die wiſe entie vroede/
Die die ſcriftuere maecte claer/
Was Paues ·xxiij· jaer.
Naer hem was Paues Serviaen.
Omtrent een jaer/ ſonder waen.
·viij· maende was doe mede
Bonefacius Paues daer ter ſtede
Een ander Bonefacius daer naer
Was Paues te Rome ·vi· jaer.
Severius der jare twee.
Bonefacius ·v· eñ nemmee.
·vij· jaer daer naer Deuſdedit.
Daer naer ·vi· jaer beſit
Een Bonefacis den ſtoel daer.
Doe Honorius ·xij· jaer.
Johannes ·ij· jaer daer na alduis.
·vj· jaer een Theodorus.
Daer na Martijn ·vj· jaer mede.
Eugenius ·iij· jaer hilt de ſtede
Vitalianus ·xij· jaer.
Adrotatus ·iiij· jaer daer naer.
Dominus Aghatus twee.
Leo ·x· maende eñ nemmee.
Benedictus ·x· maende mede
Johan een jaer hilt de ſtede.
Cono was Paues ·xi· maent.
Sergius daer na/ alſemen waent/

Was Paues ·xiij· jaer.
Een Johan drie daer naer.
Echt ·i· Johan ·iij· jaer/ ſonder ſaghe.
Hiſimus waer ·xv· daghe/
Conſtantinus ·vii· jaer.
Gregorius ·xv· daghe daer naer.
Echt een ander Gregorius mede
Was ·x· jaer Paues in die ſtede.
·x· jaer waeſt een Zakarias.
Doe ·v· jaer een Stephanus was.
Paulus was Paues daer naer
Te Rome inden ſtoel ·x· jaer.
Doe ·iij· jaer een Stephanus.
·xxj· jaer Adrianus.
Leo ·xx· jaer/ eñ daer na
Adrianus ·j·/ hoe ſoet ghy.
Martinus ·i· jaer. Doedaer naer
Na hem ſo was/ ouer waer/
·xxiiij· jaer Paues Steuene
Formoſus ·iij· jaer in ſinen leuene.
Bonefacius ·xij· jaer ſat.
Daer naer Steuen een inder ſtat.
Romanus ·iij· maent ſonder ſage.
Doe Theodorus ·xx· daghe.
Een Johannes doe ·ij· jaer.
Benedictus ·iij· daer naer.
Leo eene maent allene.
Xponſorus ·vj· maende clene.
·vij· jaer ſat een Sergius.
·ij· jaer Anaſtaſius.
Landee ·iij· maende daer naer.
Johannes ·xiij· jaer.
Leo ·vj· maende beſat.
Stephanus ·ij· jaer die ſtat.
Johannes was Paues d' mede
·iij· jaer te Rome indie ſtede.
Leo ·iij· jaer/ eñ Steuen drie.
Martijn ·iij· jaer/ dus leſen wie.

Vrbanus waeſt ·xj· jaer
Eñ Phaſchalis quam daer naer /
Eñ hi waeſt ·xj· jaer mede.
Doe warт Paues in ſine ſtede
Gelaſius eñ waeſt ·ij· jaer.
Eñ Calixtus ·v· daer naer.
Honorius ·v· jaer daer an.
Innocentius ·iij· jaer nochtan.
Celeſtinus ·v· maende mede.
Lucius ·x· maent hilt die ſtede.
Eugenius waeſt ·viij· jaer.
Anaſtaſius een daer naer.
Adriaen ·viij· maende eñ nemmeer.
Alexander ·xx· eñ twee.
Lucius was ·iiij· jaer Here.
Vrbanus een jaer eñ nemmere
Gregorius waeſt ·ij· maent.
Clement ·ij· jaer/ alſemen waent.
Ceſtius ·viij· jaer daer naer.
Innocentius ·xj· daer naer.
Honorius ·xj· jaer mede
Eñ Gregorius moghenthede
Gheduurde ·xv· jaer.
Doe ſtoet in werringen daer naer
Vi Keyſer Vrederic moghenthede
Eñ bleef ydel des Paues ſtede
·ij· jaer / danues ghene ſaghe.
Doe waeſt Celeſtius ·xviij· daghe.
Daer naer waeſt die vierde Innocent
Die Keyſer Vrederic heuet verſent/
In wies tiden altemale
Deſe Spieghe Hiſtoriale
Broeder Vincent maecte vorwaer/
Eñ was aldoe Paues ·ij· jaer.
Nv ſuldi horen naer deſen/
Wie ſijnt Pauesen hebben geweſen.
Alexander. Clemens. Vrbanus
Gregorius. Adrianus.

Innocentius. Johannes. Nycholaus
Martinus. Nycholaus. Benedictus.
Eñ nv eist Bonefacius.
Hier laten wi dit staen alsus.

Van Agrippen, Herodes ſon. XVIII.

Alſe wi die Pauesen ebben genoemt
So eist recht / datmen weder roemt
Ter jeesten / daer wijt lieten staen /
Van sente Pietren: eñ ane vaen /
Hoe die tijst daer na ghinc vort.
Pieter quam te Rome / in die port /
In Keyser Claudius vierde jaer /
Eñ wederstont Symoene daer /
Den onrenen touenare
Entie Jueden / die harentare
Van Jherusalem hadden verdreuen
Die kerstinen / die ghingen sneven;
Want bailliuwen van Rome waren
Gheset over die Juedsche scaren /
Daden haer bisscoppe af eñ an /
Alse hem goet dochte in haren van.
So dat die Jueden te Rome senden:
Want desen twist so wildsi enden.
Den Keyser Claudius si baden:
Want si hier bi waren verladen /
Dat hi die bailliuwe verbode die dins.
Indien dat tgedinghe hinc /
So vernam Agrippa tghone /
Coninc Herodes Agrippen sone /
Dat sijn volc dinghet int hof /
Eñ halp hem haren wille daer of;
Want sijn vader haddem ghelaten /
Alse hi danen sciet siere straten /
In Keyser Claudius hant.
Claudius gaf hem som des vaders lant /

Eñ ſtierdene ouer in Surien/
Eñ ſette in ſiere vogedien/
Dat al die macht ſtont an hem
Te doene in Iheruſalem/
Eñ als te doene ſal weſen dan
Den hoeſt biſſcop af eñ an.
Deſe Agrippa die beſat
Dat lantſcap van Ghalgat/
Dat ouer die Iordane leghet.
Daer bloen die kerſtine/ alſmen ſeget/
Doe men Iheruſalem deſtruwerde
Eñ men dat Iuedſche volc verteerde/
Alſe ghi ſult horen ouer liden
In des keyſers Tytus tiden.

Hoe Paulus in Grieken caſtijede. XIX.

Paulus eñ Barnabas/
Want vele kerſtijns volcs was/
In Anthyochen waren daer/
Ouer een droeghen ſi ouer waer/
Dat ſi henen wilden ſceeden
Eñ piſenteren onder hen beeden
Die landen eñ oec die ſteden/
Daer ſi ten kerſtinen zeden
Die lieden hadden gheſet/
Omme te troeſtene te bet/
Dat ſi int gheloue bleuen.
Dus hebben ſi hem vp gegeuen/
Eñ Barnabas die es gevaren
Int lant van Cypre te waren.
Paulus voer in Grieken mede/
Omme te ſterkene kerſtijnhede/
Eñ heuet den lieden ane geſet/
Dat ſi ſouden houden die wet/
Die dApoſtelen ſetten hem
Eñ dOude van Iheruſalem;

Niet die wet die de Iueden geven/
Die van Moyſes es beſcreuen.
Eens nachts quam een viſioen
Paulus ane/ een Gods ſermoen/
Want dinghel ſtetene te waren
Int lant van Macedoine varen
Eñ dat doen met ſulker lere/
Datmen dat volc daer bekere.
Daer ontboot hi enen Lucas mede
Tote Philippen/ indie ſtede/
Die alſo hiet alte gader
Na Philippe/ Alexanders vader.
Teenen tiden ginc vter ſtede
Phillips/ om doen ſine gebede/
Eene joncvrouwe quam in ſijn gemoet/
Die van waerſagene was vroet;
Want ſoe adde eenen quaden geeſt
Met hare/ daer ſoet bi wiſte meeſt.
(Sulke gheeſte heetmen ſantoene.)
Deſe die was van ſulken doene/
Dat ſoe haren Here dede
Wasdoem eñ voerdeel mede
An waerſaghene hier eñ daer:
Deſe volgede Pauluſe naer
Eñ ſoe riep lude: dit ſijn boden/
Des Gods bouen allen goden!
Si wiſen v die ſtrate mede
Der euwelikere ſalichede!
Dit riep ſoe alle dage meeſt.
Bi auenturen/ die heilige Geeſt
Dwanc den quaden geeſt aldaer/
Dat ſoe moeſte ſeggen waer.
Paulus heeft ſijn gebod wtgegeven.
Eñ heuet den quaden gheeſt verdreuen
Vter joncvrouwen altesamen.
Doe hare maghe dat vernamen
Dingen ſi Paulus eñ Lucas/
Die ſijn recht geſelle was/

Eñ

Eñ brochtenſe vort gerechte/
Eñ ſeiden deſe knechte/
Die Iueden/ ſi maken ons mede
Grote roeringhe indeſe ſtede/
Eñ predeken ons een nieuwe doen/
Een verboden religioen/
Dat ons verboden es van den Heren/
Omme dat wi ſijn Romeren.
Want die Romeine hadden gheſet
Tien tiden eene nieuwe wet/
Dat men niemen heeten ſoude
God van nieuwes. Het en woude
Ghemeenlike die ſenature
Eñ ſine ghauen wt die cure.
Dat gherechte wart hem vreet
Eñ men ſchorde hem hare cleet
Eñ gheſelſe: eñ daer na ſaen
Waren ſi indien haerker gedaen/
Daerſe God. herſt gequijt.
Eñ aldaer ter ſelver tijt
Hebben ſi hem/ die den harker helt/
Herſtijn gheloue gheſtelt/
Eñ bekeerden daer ter ſtede
Hem eñ ſijn gheſinde mede.

Van Paulus, wát hi tAthenen dede. XX.

Sj ghingen danen ten ſeluen tiden
En leden dor tlant van Liden/
Eñ quamen tote Teſſalone/
Daer caſtijeden ſi ſa ſcone/
Dat ſi bekeerden daer ter ſtede
Vele Iueden eñ heidine mede.
Dit benijdden die quade Iueden:
Eñ ſom vanden heidine rueden/
Eñ verroerden vp hem die port.
Nachtl ſijn ſi getreet vort

In

Anicetus die was mede
Paues ·xi· jaer indie stede.
Cocher die was / leestmen mie /
Paues der jare ·iij· waerf drie.
Elentherius die was in sinen line
Paues ·x· jaer eñ biue.
Victor die was ·x· jaer Here
Van Rome met grotere ere.
Zeferinus was met machte
Paues mede der jaere achte.
Calixtus / seget die lesse /
Was Paues der jare sesse.
Vrbanus die goedertiere
Was Paues der jare viere.
·vi· jaer waest nec Pontiaen.
Antheres ·xij· sonder waen.
Fabianus ·xiiij· jaer.
Eñ Cornelius ·ij· daer naer.
Lucius drie in sijn leuen.
·vij· jaer was Paues Steuen.
Noch een Sixtus der jare twee.
Dyanisius ·vj· eñ nemmee.
Felix ·iij· jaer Paues sat.
Leuicianus hilt ·i· jaer na dat.
Gayus was Paues ·xj· jaer.
Eñ Maercellius ·viij· daer naer.
In desen tiden hadden ontsaen
Dyocletiaen eñ Maxiaen,
Dat edel mogende Roemsche rike
Eñ setten hem ghemeenlike
Jeghen Ihesus ·Ꝟ p̄c· wet /
Alse v hier naer wert gheset:
Eñ doden den Paues Maercelline /
Eñ daden allen kerstinen pine;
So dat die kerke stont daer naer
Sonder Paues ·vij· jaer.
Maercellius die wart Paues; doch
Eñ waest ·v· jaer al noch.

Eu

Euſebius ·vij· jaer na dē.
Doe ·iiij· jaer Melchiades.
Doe ſat Sſilueſter daer naer
Paues ·xxiij· jaer.
In ſinen tiden ſo wart vrede
Ghegheuen den kerſtſinhede;
Want hi doepte Conſtantine
Eñ ganſtene van laſers pine.
Alle die Paueſen/ die vor hem waren/
Bleuen alle meeſt maertelaren.

Alle die Paueſen voert tote nv. XVII.

Daer Sſilueſter Marchus ſat
·ij· jaer Paues in die ſtat.
Julius hilt die werdichede
Daer naer ·xv· jaer indie ſtede.
Liberius beſaet ·vi· jaer.
Eñ Felix een daer naer.
Damaſſus was teſen liue
·xviij· jaer Paues. Doe drie waerf vlde
Siricus/ dat leſen wie.
Anaſtaſius der jare drie.
Innocentius ·xij· jaer.
Zoſimus waer een daer naer.
Drie jaer Boneſacius.
·viij· jaer waeſt Celeſtinus.
Sixtus ·ix· jaer alſo.
·xxi· jaer waeſt Leo.
Hylarius ·vi· jaer beſat.
Simplicius ·xv· jaer na dat.
Felix ·viij· jaer. Eñ naer deſen
Moeſt Gelatius ·iiij· jaer weſen.
Anaſtaſius een jaer alleene.
Doe Symachus ·xv· jaer gemeene.
Hormiſda waeſt ·xviij· jaer.
Eñ Johannes ·ij· daer naer.

Felix ·iiij· jaer eñ nemmee.
Bonefacius daer naer twee.
Johannes ·ij· jaer/ alſemen waende.
Doe Agapitus ·ꝛi· maende
Silluerius doe maende vive.
Virgilius ·vi· teſen lius.
·iiij· jaer Pelagius.
Eñ ·iiij· jaer Benedictus.
Een ander Pelagius daer naer
Was Paues na die ·x· jaer.
Doe was Paues Gregorius die goede/
Die heilegbe/ die wiſe entie vroede/
Die die ſcriftuere maecte claer/
Was Paues ·xxiij· jaer.
Naer hem was Paues Serviaen.
Omtrent een jaer/ ſonder waen.
·viij· maende was doe mede
Bonefacius Paues daer ter ſtede
Een ander Bonefacius daer naer
Was Paues te Rome ·vi· jaer.
Deuerius der jare twee.
Bonefacius ·v· eñ nemmee.
·iij· jaer daer naer Deuſdedit.
Daer naer ·vi· jaer beſit
Een Bonefacis den ſtoel daer.
Doe Honorius ·xij· jaer.
Johannes ·ij· jaer daer na aldus.
·vj· jaer een Theodorus.
Daer na Martijn ·vj· jaer mede.
Eugenius ·iij· jaer hilt de ſtede
Vitalianus ·xij· jaer.
Adrotatus ·iiij· jaer daer naer.
Dominus Agbatus twee.
Leo ·x· maende eñ nemmee.
Benedictus ·x· maende mede
Johan een jaer hilt de ſtede.
Cono was Paues ·xi· maent.
Sergius daer na/ alſemen waent/

Was Paues ·xiij· jaer.
Een Johan drie daer naer.
Echt ·i· Johan ·iij· jaer/ ſonder ſaghe.
Siſinnius waer ·xv· daghe/
Conſtantinus ·vii· jaer.
Gregorius ·xv· daghe daer naer.
Echt een ander Gregorius mede
Was ·x· jaer Paues in die ſtede.
·x· jaer waeſt een Zakarias.
Doe ·v· jaer een Stephanus was.
Paulus was Paues daer naer
Te Rome inden ſtoel ·x· jaer.
Doe ·iij· jaer een Stephanus.
·xij· jaer Adrianus.
Leo ·xx· jaer/ eñ daer na
Adrianus ·j·/ hoe ſoet ghy.
Martinus ·i· jaer. Doedaer naer
Na hem ſo was/ oner waer/
·xxiiij· jaer Paues Steuene
Formoſus ·iiij· jaer in ſinen leuene.
Bonefacius ·xij· jaer ſat.
Daer naer Steuen een inder ſtat.
Romanus ·iij· maent ſonder ſage.
Dye Theodorus ·xx· daghe.
Een Johannes doe ·ij· jaer.
Benedictus ·iiij· daer naer.
Leo eene maent alleene.
Xponſorus ·vj· mainde clene.
·vij· jaer ſat een Serglus.
·ij· jaer Anaſtaſius.
Landee ·iiij· maende daer naer.
Johannes ·xiiij· jaer.
Leo ·vj· maende beſat.
Stephanus ·ij· jaer die ſtat.
Johannes was Paues d' mede
·iiij· jaer te Rome indie ſtede.
Leo ·iij· jaer/ eñ Steuen deſe.
Martijn ·iij· jaer/ dus leſen wie.

Agapitus was ·ix· jaer.
Paues eñ Johannes ·viij· daer naer.
Benedictus der jare twee.
Leo een jaer eñ nemmee.
Benedictus drie jaer ſat.
Eñ Bonus een jaer na dat.
Bonefacius eene maent / datſ waer.
Doe Benedictus ·viij· jaer.
Daer naer ·viij· maende ·i· Johan.
Een ander Johan ·iiij· maende dan.
Daer naer een Johan echt ·x· jaer.
Gregorius ·i· jaer daer naer.
Daer naer een Johan ·x· maent.
Silueſter ·iiij· jaer / alſemen waent.
Daer naer Johan maende vive.
Doe een Johan in deſen liue
Dat te Rome Paues een jaer.
Eñ doe Sergius ·iij· daer naer.
Doe Benedictus der jare elleuene.
Johan / ſijn broeder / ·ij· na ſinen leuene.
Doe Benedictus daer na ·x· jaer.
Silueſter die quam daer naer
Eñ was Paues ·lv· daghe.
Gregorius / dans ghene ſaghe /
Die was ·ij· jaer Paues na deſen.
·ix· maent Clement / alſe wi leſen.
·xxiij· daghen Damaſus.
Leo / wi vindent aldus /
Was naer hem Paues ·v· jaer.
Victor twee jaer daer naer.
·vij· maent ſo waeſt een Stevene.
Doe bleeſt ·ix· maent in levene
Benedictus. Eñ daer naer
Was Nycholaus Paues een jaer.
·xi· jaer waeſt Alexander.
Eñ Gregorius een ander
Waeſt ·xij· jaer. Doe quam na dat
Victor / diet ·iiij· maende beſat.

Vrbanus waeſt ·xj· jaer
Eñ Phaſchalis quam daer naer/
Eñ hi waeſt ·xj· jaer mede.
Doe wart Paues in ſine ſtede
Gelaſius eñ waeſt ·ij· jaer.
Eñ Calixtus ·v· daer naer.
Honorius ·v· jaer daer aen.
Innocentius ·iij· jaer nochtan.
Celeſtinus ·v· maende mede.
Lucius ·x· maent hilt die ſtede.
Eugenius waeſt ·viij· jaer.
Anaſtaſius een daer naer.
Adriaen ·viij· maende eñ nemmere.
Alexander ·xx· eñ twee.
Lucius was ·iiij· jaer Here.
Vrbanus een jaer eñ nemmere
Gregorius waeſt ·ij· maent.
Clement ·ij· jaer/ alſemen maent.
Ceſtius ·viij· jaer daer naer.
Innocentius ·xj· daer naer.
Honorius ·xj· jaer mede
Eñ Gregorius moghenthede
Gheduurde ·xv· jaer.
Doe ſtoet in werringen daer naer
Bi Keyſer Vrederic moghenthede
Eñ bleef poel des Paues ſtede
·ij· jaer / dannes ghene ſaghe.
Doe waeſt Celeſtius ·xviij· daghe.
Daer naer waeſt die vierde Innocent
Die Keyſer Vrederic heuet verſent/
In wies tiden altemale
Deſe Spiegle Hſtoriale
Broeder Vincent maecte voruaer/
Eñ was aldoe Paues ·ij· jaer.
Nv ſuldi horen naer deſen/
Wie ſijnt Pauesen hebben geweſen.
Alexander. Clemens. Vrbanus
Gregorius. Adrianus.

Innocentius. Johannes. Nycholaus
Martinus. Nycholaus. Benedictus.
Eñ nv eist Bonefacius.
Hier laten wi dit staen alsus.

Van Agrippen, Herodes ſon. XVIII.

Alſe wi die Pauesen ebben genoemt
So eist recht / datmen weder roemt
Ter jeesten / daer wijt lieten staen /
Van sente Pietren: eñ ane vaen /
Hoe die tijst daer na ghinc wort.
Pieter quam te Rome / in die port /
In Keyser Claudius vierde jaer /
Eñ wederstont Symoene daer /
Den onrenen touenare
Entie Jueden / die harentare
Van Jherusalem hadden verdreuen
Die kerstinen / die ghingen sneven;
Want bailliuwen van Rome waren
Gheset over die Juedsche scaren /
Daden haer bisscoppe af eñ an /
Alse hem goet dochte in haren van.
So dat die Jueden te Rome senden:
Want desen twist so wildi enden.
Den Keyser Claudius si baden:
Want si hier bi waren verladen /
Dat hi die bailliuwe verbode die dins.
Indien dat tgedinghe hinc /
So vernam Agrippa tghone /
Coninc Herodes Agrippen sone /
Dat sijn volc dinghet int hof /
Eñ halp hem haren wille daer of;
Want sijn vader haddem ghelaten /
Alse hi danen sciet siere straten /
In Keyser Claudius hant.
Claudius gaf hem som des vaders lant /

Eñ

Eñ ſtierdene ouer in Surien/
Eñ ſette in ſiere vogedien/
Dat al die macht ſtont an hem
Te doene in Iheruſalem/
Eñ als te doene ſal wesen dan
Den hoeft biſſcop af eñ an.
Deſe Agrippa die beſat
Dat lantſcap van Ghalgat/
Dat ouer die Jordane leghet.
Daer vloen die kerſtine/ alſmen ſeget/
Doe men Iheruſalem deſtruwerde
Eñ men dat Iuedſche volc verteerde/
Alſe ghi ſult horen ouer liden
In des keyſers Tytus tiden.

Hoe Paulus in Grieken caſtijede. XIX.

Paulus eñ Barnabas/
Want vele kerſtijns volcs was/
In Anthyochen waren daer/
Ouer een droeghen ſi ouer waer/
Dat ſi henen wilden ſceeden
Eñ viſenteren onder hen beeden
Die landen eñ oec die ſteden/
Daer ſi ten kerſtinen zeden
Die lieden hadden gheſet/
Omme te troeſtene te bet/
Dat ſi int gheloue bleuen.
Dus hebben ſi hem vp gegeven/
Eñ Barnabas die es gevaren
Int lant van Cypre te waren.
Paulus voer in Grieken mede/
Omme te ſterkene therſtijnhede/
Eñ heuet den lieden ane geſet/
Dat ſi ſouden houden die wet/
Die dApoſtelen ſetten hem
Eñ dOude van Iheruſalem;

Diet die wet die de Iueden geven/
Die van Moyſes es beſcreuen.
Eens nachts quam een viſioen
Paulus ane/ een Gods ſermoen/
Want dinghel ſtetene te waren
Int lant van Macedoine varen
Eñ dat doen met ſulker lere/
Datmen dat volc daer bekere.
Daer ontboot hi enen Lucas mede
Tote Philippen/ indie ſtede/
Die alſo hiet alte gader
Na Philippe/ Alexanders vader.
Teenen tiden ginc vter ſtede
Phillips/ om doen ſine gebede/
Eene joncvrouwe quam in ſijn gemoet/
Die van waerſagene was vroet;
Want ſoe adde eenen quaden geeſt
Met hare/ daer ſoet bi wiſte meeſt.
(Sulke gheeſte heetmen ſantoene.)
Deſe die was van ſulken doene/
Dat ſoe haren Here dede
Waſdoem eñ voerdeel mede
An waerſaghene hier eñ daer:
Deſe volgede Pauluſe naer
Eñ ſoe riep lude; dit ſijn boden/
Des Gods bouen allen goden!
Si wiſen v die ſtrate mede
Der ewelikere ſalichede!
Dit riep ſoe alle dage meeſt.
Bi auenturen/ die heilige Geeſt
Dwanc den quaden geeſt aldaer/
Dat ſoe moeſte ſeggen waer.
Paulus heeft ſijn gebod wtgegeven.
Eñ heuet den quaden gheeſt verdreuen
Vter joncvrouwen altesamen.
Doe hare maghe dat vernamen
Dingen si Paulus eñ Lucas/
Die ſijn recht geſelle was/

Eñ brachtenſe wart gerechts/
Eñ ſeiden deſe knechte/
Die Iueden/ ſi maken ons mede
Grote roeringhe indeſe ſtede/
Eñ predeken ons een nieuwe doen/
Een verboden religioen/
Dat ons verboden es van den Heren/
Omme dat wi ſijn Romeren.
Want die Romeine hadden gheſet
Tien tiden eene nieuwe wet/
Dat men niemen heeten ſoude
God van nieuwes. Het en woude
Ghemeenlike die senature
Eñ ſine ghauen wt die cure.
Dat gherechte wart hem ſweet
Eñ men ſchorde hem hare cleet
Eñ gheſelſe: eñ daer na ſaen
Waren ſi indien kaerker gedaen/
Daerſe God heeft gequijt.
Eñ aldaer ter ſelver tijt
Hebben ſi hem/ die den harker helt/
Aerſtijn gheloue gheſtelt/
Eñ beheerden daer ter ſtede
Hem eñ ſijn gheſinde mede.

Van Paulus, wát hi tAthenen dede. XX.

Sj ghingen danen ten ſeluen tiden
En leden dor tlant van Liden/
Eñ quamen tote Teſſalone/
Daer caſtijeden ſi ſo ſcone/
Dat ſi beheerden daer ter ſtede
Vele Iueden eñ heidine mede.
Dit benijdden die quade Iueden:
Eñ ſom vanden heidine rueden/
Eñ verroerden op hem die port.
Nachtl. ſijn ſi getrect wort

In

In eene ſtat / hiet Beroee /
Daer bekeerden ſi liede mee.
Daer volgeden hem die van Teſſalons
Eñ verdreuenſe denen onſcone:
So dat Paulus ontran te waren
Eñ eſ tAthenen ghevaren.
Alſe Paulus tAthenen quam /
Horde hi mare eñ vernam /
Dat onder der philoſophen ſcaren
Twierhande liede waren,
Die eene hieten Epykure;
Die ſeiden in hare ſcriſture /
Dat eis en ware ghene ſalecheit
Dan deſ lachamen weldicheit.
Stoici die andere hieten:
Die deſen waen al achter lieten /
Eñ ſeiden / die opperſte zalichede
Ware in onverwaender zede.
Dat men ware ſo groot van moede /
Dat hem een man niet en loede
Met geranden meſauenturen /
Die hem mochten gheſtoren /
An Gods gelove / an ander wet
Was Athenen doe gheſet.
Paulus eſ tAthenen comen
Eñ heuet diſpution genomen
Jeghen die philoſophiene /
Diet ieghen hem hadden onſiene.
Want hiſe met redenen verwan
Sine hildere hem niet an;
Maer dies droughen ſi ouer een tſamen
Dat ſine vinghen eñ namen

Eñ

Vs. 31. Geranden.] Dit woord is te zaam getrokken uit gerehanden d. i. *geenerhande*. Dikwils vindt men dus te zamengetrokken woorden by onzen Dichter, waarover wy op eene andere plaats breeder zullen handelen.

Eñ leidine in Ariopagus /
(Datſ eens ſtrate / die heet alsus /
Daer Maers / die god vanden orloghe /
Ghewelдich was eñ hoghe.)
Daer was die ſcole van aerten mede
Eñ alt meeſterſcap vander ſtede.
Paulus ſtont onder hem ghemeene
Eñ ſprac: ghi / Heren van Athene;
Ic ſeggɛ v / dat ghi ſijt in dole
Eñ in ſeere verwerder ſchole;
Want daer ic leet vp deſen dach
Eñ ic v ghebeelde ſach /
Daer ſagh ic onder dandere daer
Mede ghemaect eenen outaer /
Daer in gheſcreuen openbare /
Dat in des onbekents Godſ ere ware.
Deſen onbekenden willic nv
Bekent maken ander hv.
Dit iſ die God / die emmer leuet /
Die van nieute ghemaect heuet
Die werelt eñ al dat es.
In hem leuen wi / des ſijt ghewes;
In hem ſijn wi altemale.
Dan deſen outare vindmen tale /
Dan dat men ſeide hier te voren /
Hoe dat die dach wart verloren /
Alſe ·Ih'c· andien cruce hinc
Eñ Denijs omme deſe dinc
Tote Athenen eñ oec mede
Die vroetſte van alder ſtede /
Ne conſten gheweten niet
Vi dat dinghe het was geſciet.
Doe ſeide Denijs / God der naturen
Doghet pine te derre huren.
Doe drooghen ſi ouer een daer /
Dat ſi hem ſetten eenen outaer
Dorden onbekenden God.
Eñ ſcreuent dus alſe liede ſot.

Die

Die philoſophen verboden mede/
Datmen hem geene offrande dede
Met beeſten/. no met ghere ſake/
Want ſi ſeiden in hare ſprake/
Hine heuet ons goeds ghenen noot;
Maer knie gebeden doet al bloot
Voer hem eñ bit met zinne/
Hine wille niet dander zielen minne.
Vp deſen outaer/ vp dit doen
Begonſte Paulus ſijn ſermoen:
Eñ ſeide al openbare/
Dat de onbekende God dit ware
Die Godſ ſone/ die indie maghet
Menſcelijcheit ontfinc/ eñ vuldraghet
In haren lachame was di naturen;
Eñ vte hare/ beſlotene duren/
Vt haren lachame ter werelt quam/
Eñ menſcelike doot ane nam/
Eñ verreeſ ten derden daghe
Van dode te liue/ ſonder ſaghe/
Eñ voer te hemele eñ ſal noch comen
Deſe werelt met rechte doemen.

Hoe Paulus Deniſe bekeerde. XXI.

Alſe die philoſophen vernamen
Paulus tale alte ſamen
Eñ hi ſprac vordie keytiue
Verreſen van dode te liue/
Omme dat ſi heidijn waren eñ ſot
Maecten ſi met hem ſpot;
Want ſi noint horden beſcreuen
Naer dit lijf euwelike leuen.
Some ſeiden/ omme hare bederue/
Wi ſullen di horen ander werue.
Some volgeden hem oec naer/
Omme te horne meer eñ waer.

On-

Onder deſe/ ſeget die vite/
Was Denijs die Ariopagite/
(Die ſelue die al ſekerlike
Leghet hier in Vrankerike.)
Die volgede Pauluſe vaſte naer:
Want hi hordem predeken waer/
Eñ mercte/ wat bedieden mochte
Die redene/ die hi vort broehte.
Paulus ſeidem niet/ alſe ſot/
Vanden ombekenden God/
Daer die outaet bi ſinen rade
Af was gemaect/ bi goeder ſtade/
Tote Athenen/ indie ſtat/
Wat dinghe bediedde dat/
Eñ braghede/ wat hem dochte/
Weder hi God weſen mochte/
Oſte warachtech menſce bekent
Die God/ die daer heet onbekent?
Denijs antwoorde al openbare/
Dat hi wrap God eñ menſce ware.
Deſen ſprac Paulus menic mede/
Datſ hi die de miracien dede:
Creupele gaen eñ blende ſien/
Doue horen eñ naer dien
Die dode vpſtaen vten graue.
Dyoniſius wondert hier aue/
Eñ in dit diſputcioen
Wilde God ſine cracht oec doen.
Eñ het gheviel ten ſelven tiden/
Dat bi hem een blende ſoude liden
Eñ Denijs die ſprac dus an
Paulus: mogeſtu ſeggen dan
Deſen blenden/ wat ſoes geſcie/
Dat hi indie Gods name ſie:
Eñ eiſt dat hem dijn God geeſt tlecht/
So willic gelouen/ hetſ recht.
Maer omme dat ic niet en wille/
Dattu pleghes lude of ſtille

Wort

Wort van eneghere touerien/
Sech dus in sinen name/ die Marien
Die maget drouch/ •Ih'c• herst/
Die andie cruce dogede derst/
Eñ daer staerf/ eñ in corter stont
Van dode te liue vp stont/
Eñ te hemele voer mede/
So sie al hier nv ter stede.
Paulus sprac nv laet henen gaen
Allen twifelen eñ allen waen
Van touerien groot of smale/
So sprec selue dese tale.
Eñ Dyonisius die, seide
Die tale/ die hi selue voren leide/
Entie blende die ontsine
Sine ziene bi derre dine.
Eñ Dyonisius ontsine te hant
Kerstijndoem van Paulus hant/
Eñ wart bisscop van Athene
Eñ was predicare niet clene/
Eñ sint gesent alsa bode
Van Rome te predekene van Gode
Te Parijs/ aldaer hi wort
Om tgeloue Godf vermort.

Hoe Paulus enen doden ghenas. XXII.

Alse Paulus tote Athenen was
•iij• maent tsamen/ alsict las/
So stont hem sijn willen twaren/
Dat hi wille in Heruſalem varen/
Eñ omme dat hi belaghet was/
So wart hi te rade das/
Dat hi wille varen omme:
Want hem sekerst was dat cröme
Eñ heest sijn geselscap gelaten
Heenen varen siere straten/

Dat

Die ſijns te Troien ontbiden:
So dat hi daer quam tien tiden.
Iij. daghen ſo was hi daer
Eñ diſputeerde eñ predicte voer/
So dat hi upten leſten dach
Toter minnacht predekens plach/
Eñ een jongelinc daer ſat/
Een deel hoghe teerre ſtat/
Die int ſermoen ſlapende voert. (*)

Van danen ſo eſ hi gegaen
Te Miletan eñ ontboot ſaen
Die papen enten biſſcop mede
Tote Epheſum wter ſtede/
Eñ beval hem/ hae ſi ſouden
Hare volc leeren eñ houden.
Eñ ſeidem alle/ dat ſi ſaghen/
Hae hi hadde in ſinen daghen
Mettem gewandelt eñ geweſen.
Dat ſi hem hilden in deſen
Te alſulkere omoedichede
Eñ in alſulker nerenſterhede
Te beſtierne haere onderſaten.
Oec ſeidi/ ic ghae miere ſtraten
Te Iheruſalem ter ſtat.
Mijn gheeſt dwinct mi te doene dat/
Seker en bem ic niet vandien/
Dat mi daer ſal gheſcien;

Dan

(*) In het HS. is hier een regel tuſſchen beide opengelaten, op dezelfde wyze, als wy dit hebben doen drukken, welken de afſchryver in zijn HS. zeker niet zal hebben kunnen lezen. VINCENT. heeft: *et oblatus est paulo mortuus: et ſuſcitatus est ab eo.* Zodanige gapingen vindt men meer in HSS. of door onoplettenheid der afſchryveren, of door onduidlijkheid van voorige HSS. veroorzaakt.

Sonder dat men [illegible]
Dat men nv al daer ſal varen.
Ende weeſt ſeker een van dien/
Dat ghi mi nieet en ſult ſien.

Hoe Paulus te Ieruſalem ouerſt gaet. XXIII.

Ommé beſe dinc wilt ſers ons
Dat paepſcap van Epheſo.
Groten rouwe dat ſi dreuen.
Paulus heeſtem heren begeuen/
Ende ſeide/ hout vaſte indie lere/
Die ic v wijſde van onſen Here.
Ic weet wel naer mijn woort varen/
Dat hier comen ſullen te waren
Quade wuluen met valſcher leren/
Die dat vole ſullen verkeeren/
Ende ſullen ongheloue caſtijen:
Ende ſelke van uwer paertijen
Sullen hem verkeren mede;
Blijft ſtaende in v gelouichede.
Ic beuele v onſen Here.
Doe ſcieden ſi met groten ſere.
Paulus ouer leet meneghe ſtat.
Doe quam hi te Tuurs na dat/
Daer hem die herſtine ontriede/
Die philoſophen/ die wiſe lieden/
Dat hi ſoude ontreeken hem
Te comene te Ieruſalem/
Ende ſeiden vaer een daer alle/
Ende ſine hilte er quame hi temeſſalle.
Dan dat ne wilde hijs niet af ſtaen;
Daer Paulus voer hi t'Akers ſaen/
Die doe Tholamays hiet.
Corneline hi daren ſiet/
Ende ſi te Ceſarien comen/
Daer hi herberghe heeſt genomen

Met Philippe den apostel/
Daer wi hier te vorin of spraken/
Dje een was vanden seuen
Gheroepen mit sinte Stevene/
Doe die Apostelen hier waren
·vij· Apostelen ne vercoren
Dese Philippus hadde dochteren vier/
Hellech ên dair goeder manieren/
Ên waren ppheteressen alle/
Ên voerseiden vanden messalle/
Pauluse/ dat ridderen was
Indie stat van Jherusalem
Maer dat hem dat niet wisse en
Laten/ dat sijn geest riet
Alse die dinghen hanghen
Quam daer een Jherusalemsch
Een ppheete/ ên verstach
Waer dat Pauwelus gheuet
Mettien gorde hi sijn gebeenten
Hem seiden ên spraken sie stonden
Dien man/ dien die gorde toe hoort/
Sal te Jherusalem in die poort
Dus ghevaen sijn ên gebunden
Doe baden sij hem ten seluen sonderen
Pauluse alle sire ghemenen
Dat hi biene gaene ên biene

Hoe Paulus te Jherusalem quam. XXIII.

Paulus seide sekere dinghen/
Twi so wildi nit dus pinen
In dem niet allene gheret
Ee miere baten/ dan Gode wet/
Van Jhesu Christe mit laten vallen
Wat helpt wesen hiere gen
Dus ef hi met sins gesellen
Doemen [illegible]

Eñ ſine vrienden ebbene gebzocht.
Dus heuet hie die ſtat beſacht
Dan Jheruſalem eñ ginc ghinder
Daer Jacob woende/ die hiet winder/
Die biſſcop van Jheruſalem/
Eñ hadde die kerſtine ander hem.
Alſe die mare quam openbare/
Dat Paulus ſinre komen ware
Quamen omme hem te voren mede
Die outſte van kerſtijnhede
Eñ hietene willecome weſen
Eñ hi gzoetedſe naer deſen
Eñ tellede hem/ ſo hi beſte mochte/
Wat miracien God bi hem wrochte/
Eñ wat hi lieue hadde bekeert
In meneger ſtede eñ geleert
Diſ waren ſi alle blijde ſere
Eñ benedijeden onſen here.
Doe ſeiden ſi te Paulus metten
Lieue bzoeder/ du moges ſien/
Hoe menech duſent Juedem mede
Hem houden ant kerſtijnhede;
Nochtan en ſeiden ſi niet af
Der wet/ die hē Moyſes gaf/
Eñ willen/ datmen houde eñ ſet
Te ſame nieuwe eñ oude wet.
Wi hebben ſi mare vernomen/
Dat di es hem te voren comen/
Dattu pzedikes ouer al/
Datmen die wet verbieden ſal/
Eñ ommz dat ſo zeden pi/
Dattu die gheretes bidi
Teſere hogere tijt na dē wet/
Datmen ſoengaghe te bet/
Dat ſi die di hebben beſoghen/
Die waerheit ebben bedzogen.
Aldaer ſeidemen juden cost/
Datmen den Juedem/ dient ſo coſt/

Dat ſi ontfanghen herſtinhede.
Houden laten ghebuken mede
Der pointen vander ouder wet/
Op dat men ſo dat herte ſet/
Dat men daer an tiene hope/
Datter eenich ontſe.

Vanden iiij zeden (*) ende Paulus priſoen. XXV.

Dus mogen merken wel de clerke/
Dat int begin vander kerke
·iiij· zeenden gehouden waren
Dje eerſte zent was te waren/
Doemen Machiaſe verroes
Indie ſtat/ die Judas verloes.
Dander was doe S' Steuene
Eñ ·vi· dyaken hem beneuene
Ghecoren waren/ om dyaghen mede
Der Apoſtelen grote onlede.
Dje derde was dye Barnabas
Met Pauluſe geſent oec was
Van Athenen te Jheruſalem
Tote Pietre eñ Jacobye/ om van hem
Te bringhene daer die mare/
Dat niet nuttelijc en ware
Wie hem trocks ant herſtijnhede
Der Jeuden wet te houdene mede/
Eñ men dzouch wel ouer een das/
Dat het niet gehouden en was.
Dje vierde ſeent dat was van deſen/
Daer wi hier ter ſtat af leſen/
Daer men ouer een deſ drouch/
Omme Pauluſe eñ omme gevouch/
Dat men den Jueden laten ſoude
Ghebuken hem/ die ſo vben woude/

(*) Zeden.] L. zeenden. of zenden. ſynodi.

Metter miewer dat paulus was /
Tote dat si waren gecomen dat
Die te latene vtramen
Want het ware te sorgene wale /
Wildemen hem ei hare constumen
Eerſten af bzeken eñ ontsaenen /
Die te voren hieten gaet /
Wie si groten vuermoet
Souden dandere daer omme togen /
Eñ niet lichte en souden gedoghen.
Hier omme waest aldus verleit;
Maer die hope was hem ontseit
Dat hem ter zielen dat ier dochte /
Oste oec iet ghehelpen mochte.
Aldus bi redenen eñ bi sticke
Minderende eñ verlichtende dicke
Was doude wet achter gelet.
Paulus / alst eer was geseit /
Dje es dus jn Jherusalem comen.
Des anders dages heesti vernomen
Sine ghesellen daer waerre viere /
Eñ ginc nader Jueden maniere
Jnden tempel aldaer te hande
Eñ offerde daer sine offrande.
So daden sine gesellen mede.
Vp daghe so was hi in die stede.
Doe so quamen daer na
Jueden vele vt Azia /
Eñ hebben Pauluse gesien
Jnden tempel eñ mettien
Sloughen si die hande an hem
Eñ riepen: ghi van Jherusalem!
Helpt ons houden desen man /
Want wi hebbenre redene an!
Hi gaet predeken den lieden
Achter lande eñ bedieden /
Dat onse wet bederuen sal.
Doe wart dat volc vp hem al

Eñ gauen hem menegenr ſwaen ſlach.
Doot ware hi bleuen, ſpdien dach
En hadde een ridder gedaen/
Een Romein/ die daer quam ſaen/
Die Claudius Liſias hiet.
Hijn ridderſcap dat hi ontbiet/
Daer hi die ſtat met berechte/
Eñ quam daer ten ghevechte/
Eñ namene hem met crachte
Ghevaen/ dat hine mettem bzachte
Met eere ketenen gebonden ſere
Tote Felixe/ ſinen Here/
Die daillin/ hider Roemſchen wet/
Ypdie Iueden was gheſet.

Hoe Paulus ſijn pleit te Rome bꝛieff. XXVI.

Felix hilt Paulus gheuaen.
Eñ daer men geſelen ſoude eñ ſtaen
Sonder wet ſi quenbare
Bꝛaggedi/ oft ghenoſaet ware/
Datmen van Rome her ſtuk
Eenen poztre ſpeſte, dese dat
Omme dit wozt bleef hi tien ſtonden/
Aldaer hi ſtont vaſte gebonden/
Onghegeſele eñ ghefont.
Felix bzagedem tier ſtont/
Oſte hi wilde te wette ſaen
Te Iheruſalem eñ ontfaen
Delke ſentencie/ alſe hem gaen
Die Iueden ſouden/ ſine neuen/
Vp auenture oft ſo liepe
Paulus ſeide/ dat hijt beriepe
Voerden Keyſer te Rome ſaen/
Aldaer wildi te rechte ſtaen.
Doe ſpzac Felix: bzient, in ghoude
Bozden Keyſer tote ſtonde

Neueſtuun beſpeyen / dat ſ waer /
Eñ du moetſt dēr cōmer daer.
Dus hilt hine geboden vaſte /
Dat hi deſen eñ andre gaſte /
Alſe hijt ghereden mach / ſenden ſal
Tote Rome gebōden al.
Oec liet hi Paulus vrende mede
Totem comen eñ houeſchede
Hem doen / ſo dit ſoet doen wilde;
Vp dat nieme altheſ baſte hilde.
Dus eſ Paulus den Joden ontgaen
Eñ onder die Romeine gheraen;
Doch baden ſi hē eñ dach te horen
Menegen paer om ſinen roden /
Hoe dat ſine machten doden;
Wat God halp hem ut allen noden.
Nu ſien ſi wel / dat niet en booch
Gaet hem an neder oſte hooch /
Dat ſijs niet en cōnen ghelōuen
Hier namaels ſuldi beſcouwen
Int ander ſtic / dat hier na coēt /
Int ſtic / datmen den Apghenden noēt /
Dis ſine vaert eñ ſine doot
In ſal hebben cleene eñ groot.

Van onſer Vrouwen moeder. XXVII.

Nv hebben die Jueden verdreuen /
Waren ſi nichten / waer ſi neven /
Al meeſt alle die te ſamen
Die waren hem hertſtinne namen.
Eñ hi ſo waeſt trecht /
Dattem ouer quam tgheuecht /
Die ſo dozpre ſonden wraken
Eñ ſo ouerdaeghe ſaken.
Pieter eñ Paulus mede
Waren verdreuen vter ſtede

Eñ

Eñ meest alle die Apostelen tsamen /
Sonder Iacob / die men bi namen
Minderen heet van den tween.
Nu sullen wi bescreet seggen een /
Die dese twee Iacobye waren /
Apostelen van ons Heren scaren,
Anna / die moeder Marien /
Die wie alle benedien /
Hadde Ioachim / haren man /
Daer soe Marien ane wan:
Die Ihm / onsen troestre bronch /
Dies ghi hier vozen hozet genouch.
Doe Ioachim dood was /
Doe nam Anna Cleophas
Te manne / alse die hare bi wette
Kinderen te winne sette:
Want en geen en was bet
Gheprijst indie oude wet.
Bi desen Cleophas so wan Anne
Eene Marie eñ nochtanne /
Die onser Vzouwen zuster was /
Die nam te minne / sijt stiere das /
Alpheuse haren rechten man /
Daer soe iiij sone ane wan:
Iacobye den mindren / die bisscop was
Te Iheruſalem / alsict las /
Deerste kerstijn bisscop vander stede /
Iudase eñ Symoene mede /
Die alle dzie Apostelen waren
Eñ behozden tons heren scaren.
Die vierde was Ioseph Bernabas /
Dje met Mathien gheset was /
Welken God in Iudas stede
Setten wilde doz hare bede.
Echt doe Cleophas was dood
Anna / want die wet geboot
Eñ wilde dat soe huwelijc dade /
Nam eenen derden man bi rade /

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Dat die Iueden vpalen hogen tijt.
Wozden makende groten ſtrijt/
Eñ dat volc wart al in voere
Met deſer perſſen/ met deſer boere/
So bleef menich menſce doot;
Rochtan dat wonder wes te groot/
Alſonder diere waren verſlegen/
Alſo alſe deen den anderen jeghen
Iuden tempel te perſſen quamen/
Eñ deene vte wilden ent hē benamen/
Dandere dieren in wilden weſen
Eñ niet en conſten wal comen in deſen/
Bleuen daer indie dōminge doot
Iueden onder cleine eñ groot
·ſſſ· duſentich hi ghetalt.
Dit vint mē in ſinre waerheit wale.
Dus wart hare hoghe paſcedagh
Verkeert in woene/ in ſwaer gedrach.
Dit was/ alſemen merct de ſake/
Deerſte dach/ die tegens wrake
Van onſ heren Ihc. ſtonde.
Dit merckten wal alle die gode;
Maer die quade Phariſeus
Eñ merctens niet onſe reus
Maer bleuen indie ziele ſwart
Eñ indie quaetheit verhart.

Echt vander Iueden plaghe. XXIX.

Het ware daer nu/ alſe wel ſceen/
Dat paeſtap qualijc ouer eem
Eñde voerbaerſte dander ſtede
Wozen onſeetlijc ſtridende mede:
So dat elc huurde eñ clam
Tonc volc eñ dom/ wanen ſoet quam/

Eñ

Eñ maectere af hare hauraſſe
Eñ daden/ in derre wiſe/
Deen upten anderen indie poꝛt
Meneghe ſtadt eñ grote moꝛt.
Eerſt eerſt begonſten mozden;
Holden ſi met quaden wozden:
Daer na woppen ſi ghemeene
Elc up andere grote ſteene.
Noch niemene en was in dien ſtat
Die beneemen wilde dat;
Maer ſo an roere waert die poꝛt/
Alſe offer ghenen here toe en hoꝛt.
Alſo qualijc ſi ghinct ſtaen/
Adaer die biſſcop ſoude ontfaen
Die tiende eñ mede die papen/
Datmenſe nam al haren knapen/
Sodat ſulc pape mere rike/
Omme dat verdoꝛf jammerlike:
Want men hem niet toe en bꝛacht/
Daer hi bi ghelenen moehte.
Dus hadde die werelinghe die ſtede
Verdoꝛuen eñ al ſtaet oec mede.
Somwile mede ghevoel dat/
Datſi quamen midſ indie ſtat
Eñ vochten grote ſtaerke wighe.
Somwile ſo wan deen met pzighe
Upden anderen dat beſt;
Dan quam dander met ghewelt
Eñ want hem danne weder af.
Ho ontfincmen eñ gaf

Die-

Vs. 7. Hauraſſe.] Lees hautaſſe. Zo als in het 45. *vs.* van dit *Cap.* en op verſcheide andere plaatſen, als mede by L. VAN VELTHAM B. I. C. XIX. *vs.* 39. B. II. C. XXXVII. *vs.* 5. Wat men door hautaſſen verſtaan moet zie hier achter.

Vs. 35. Eñ want.] d. i. *Ende wen het*

Diepe wonden / meneghen doden:
Nochtan waest tfolc in menigen noden:
Want welken tijt / soet tijt was /
So plaghen die Iueden das /
Dat si toter feesten quamen
Van verren landen eñ vele te samen /
Do quamen dan die mozdenaren /
Die hautasisen mids der scaren
Dzommende / nv hier / nv daer /
Eñ daden den volke groten baer:
Want si stifselden nv desen / nv desen /
So dat tfolc doot waende wesen.
Eñ niemen en mercte noch vernam /
Wanen dese mozdaet quam:
Want wie soet dede / alst geschiede /
Mingdem doe onder die liede
Eñ ginc dan biden doden staen /
Alse ost hijs niet en hadde gedaen.
Dus en conste men geweten /
Wanen dat quam / eñ bleef vergheten
Die mozt dan eñ onberecht;
Dus gedaen was haer gevecht.
Deerste die met dese mozt
Was verraden / alsemen hozt /
Eñ versleghen / alsict las /
Dat was die bisscop Ionathas.
Eñ bleef versmegen eñ verholen /
Die hem tijff hadde bestolen.
Daer naer bleuer menech sen
Vermozt: eñ men vant al in sen
Liggende indie strate doot /
Nv hier einen Here groot /
Nv eenen anderen hoeden man /
So dat dat so wassen began /
Dattem niemene getroesten conde
Te leuene selfs eene stonde /
Was hi arm / was hi rike /
Si antsaghen hē gemeenlike /

Ja die vreeſelijcker ſtorm
Die nye ſommen dan ſo groot
Dat dat volc ſonder laſcheyt
Nedervallen doet in ſtrijt.

Noch van haerre plaghen. XXX.

Hier naer ſo ghebiet daermede
Den Jueden meerre pijnlichede:
Een dalſch prophete quam in Iſrahel
Dte Egypten met ſiere paertien /
Een touerare / een Gods viant /
Eñ quam inder Jueden lant:
Die met ſine quader aert
Vergaderde liede tehem waert
Wel .xxx. man / ofte mere /
Eñ belouedem groot eere
Eñ grote rijcheit eñ ghewin.
Die ghemeinte hadder den zin
So verdullet indien vaghen /
Datſi hē volgeden alſme ſaghen /
Eñ hilden al ouer waer /
Dat die man hem ſelue daer:
Die touerare leedde die ſme
Heimelike dozdie woſtine
Te Iheruſalem ter poꝛte /
Om te doene ſine mozt.
Dijn volc dedi te ſamen beteen
Daer bi te Mondelinieten.
Maer onvozſien / ſo waent hi dat /
Dat hi belopen ſal die ſtat
Entie Romeinen met gewelt
Onderlopen haer behaut /
Dat ſi aldus al die liede
Eñ dat Juedſche doꝛc oer mede
Dwinghen ſullen eñ alt lant /
Niet alſe Here; maer alſe viant /

Maer

Maer Felix/ die dit ruchte hadde
In Surien was/ heuet nv
Dese dinc voer waer verstaen/
Eñ heuet den ghylare bestaen/
Eer hi sine dinc vulquam/
Met ridderen die hi metten nam;
Eene menechte niet groot:
Want die gemeente was bloot/
Die metten ghylare comen was.
Met cleenre pijnen vulquam hi das
Felix/ dat hise alle ondede:
Selke bleuen daer ter stede
Liggende vp ten velde voor:
Sulke/ die waren bloot/
Die vloen/ oft waren gheuaen.
Dus was die ghylare ontgaen.
Dus dane plaghe/ dus dane vnie
Den Iuedsen volde vnarghnie/
Eñ dit en was niet eñ begin
Van dat hem quam sijnt in/
Alse die andere pärtijen sal
Vertrekken eñ ontbinden al/
Wat datse die Romeinen verdeden/
Vercochten eñ namen theuen:
Titus eñ Vaspasiaan/
Die Keysers waren/ sonder waen/
Entie Jherusalem vitie Iueden
Begaedden alse quade rueden.

Keyser Claudius dood eñ van Seneca. XXXI.

Alse ons beseet die coronike/
Claudius bleef int keyserike
Te Rome keyser .xiiij. jaer.
Dinen ende dedi daer/
Alse hi .xiiij. jaer was out/
Eñ staerf in siers ghewout/

Mach

Machtech vanden Roemſcen rike/
Weldich eñ ſonder ghelike.
Hi moeſte ſinen ende doen
In ons Heren incarnation
Lvij. jaer/ leſen wi.
Van herten ſo was hi ſo vri/
Dat hi ſtaende ſtruen woude/
Nochtan was hi van riper oude;
Want hi ſeide het ware ſcende/
Dat een Keyſer liggende ende.
Hier end dyſtorie altemale
Vanden Spiegle Hſtoriale/
Alſe vander eerſter paertie/
Alle hoghe Jngerie/
Die voer die coemſt ons Heren ſtoet/
Dieſ cortelike metter ſpoet
Daer in geſcreuen eñ gheſet;
Hier naer ſuldi verhoren het
Dje Keyſers alle/ die oint ſiden
Hebben ghewreſt tote onſen tide.
Hoe die heileghe kerke dijede
Onder tſwert eñ wreſe wijede
Van menegen heilegen martelare
Eñ van menegen ſante mare.
Meneghs ſcone aventure/
Meneghe ſoete/ menege ſure.
Hoe menech Coninc rike wy quam.
Eñ hoe menech ende nam.
Hier laten wi die ſeeſte bliuen
Eñ ſullen van Senica ſcriuen/
Die ſpzac. menighe pzouerbie goet/
Dat nuttelijc te hozne doet.

Van Seneca. XXXII.

Senica/ alſe wijt verhozen/
Was vte Spaengen gebozen

Van Cozdes vter gaeder poze.
Te Rome quam hi/ d' hi gheboz
Ghetme wasdom allen wisen/
Diene niet en conſten vuchtiſen.
Meeſter was hi van Nerone/
Dje ſijnt quam ter keyſers crone
Naer Claudiuſe/ alſe heeft in
Dander paertie in hier beghin/
Die hem qualike hebiet gedient
Dinen dienſt/ alſe hi was bezeert.
Deſe Seneca was beheut
Met ſente Paulusſe een heeft geſtut
Hem een bzief/ dat men pzijſt male.
Danden iiij. vogeden tzoubale
Die ic v cozteliken ſal
In Dietſche wzijf oft bindē al.
Andere bouwen maecti vele/
Daer die bloemen entie biſſpele
Die ſijn ghelesen nidde
Eñ gedicht alhier ter ſtede.
Nu ſullen wi ten beghinne woemen
Sine leringhe eñ ſine bloemen.
Wie ſo ef van zinne vzoet/
Ic ſegge v/ dat hi ſitten moet
Alden dach in dieren ghebare/
Alſe of dat ſijn leſte ware:
Want menech waent leuen langhe;
Maer die doot neemt hem die gangē.
Die hetic van rade vzoet/
Die hem ſelues eerſt raet goet.
Oude vzecheit ſekerlike
Heuet een wonders gheliſe.
Watſ meerre dompheit dan die gaut
Sekerlike ſal ſijn onlant
Scoen te lappene met ſtale
Eñ vele vzoeds vzaghen alſo male.
Metten lieden wes in vzeden;
Mecht altoes zegen die dozperheden.

Sulstu quaet doen eñ sonde /
Sone ontsie hu sware sonde
Niemene so sere hat hin pensen
Dan di seluen / hie sonde hat
Want andere liden om sine sonden
Eñ dat en sondi niet gesien
Slaepstu / waersti aste doet
Dattu dire consciencien niet
Sie dat die ingheden hat maken
Hoe groot hu best eñ hat vermeten
In allen dogedelicken saken
Dan dine vianden hi wahen
Lichten mach den armen gheven
Dat hi der outwerden mach ontsien /
Dan het mach den riken
Dat hi den ryke mach ontsien

Van Seneca tot Paususe (*) XXXIII.

Nv gaen hier an dogeden viere /
Die Seneca die goedertiere
Tote sente Pauluse screef /
Daer hi vriendscap mede dreef:
Dies willemen sijn in wane dat /
Dat hi lichte herstijn was.
Nv hoyt eñ merct hier na /
Tote Pauluse screef Senica /
Dat van dogeden sijn ·iiij· manieren /
Die des menschen zin verchieren
Eñ ordineren / alse hi vererret /
Rechts / alse een haer / dat was verwerret /
Sodat die zin ter eren coemt.
Prodentia es deerste genoemt /
Datse Wijsheit in Dietsch / alsict las.
Dander heet Magnanimitas /

Dat-

(*) *Paususe.*] L. *Pauluse.*

Datſ in Duitſch Ootmoedicheyt;
Deſe heet men in ſomegen ſtede
Cracht van ſinne in ſomegen boeken.
Die derde name willic v ſoeken
Datſ Temperantia in Latijn/
Dat mach in Dietſch Maet ſijn.
Juſticia heet die vierde meve/
Datſ in Dietſch Oberechticheyt.
Elker van al deſen vieren
Dienen van ſelken manieren/
Alſe hier onder ſtaet geſcreuen.
Die ſinen ſin dan wille gheven
Alſo dat daer ane leere/
Di bzingene te groter eere.

Seneca van groter Wijſheden. XXXIIII.

Vvie ſo der Wijſheit wille volgen/
Wiltu blinen onverbolgen
Eñ met rechter redene leuen/
Du moetſter toe dijn herte geben
Te wzeinſene eñ te wzegene
Al dat di mach comen te jegene
Eñ alle dinghen hebben waert
Nader rechter naturen aert;
Niet nader liede tale/
Die gerne ſpzeken recht eñ wale:
Want dat eſ datti weten ſout/
Men heet dat goet en heuetſ ſout
Eñ ſulke dinc dat niet en dooch/
Dat wert eſ van wijſe hooch.
Wat du hebs van erdſcen goede/
Dat lidende eſ met groten ſpoede/
Hebt niet te wert/ mint niet te ſere/
Want het lijt niet klehten here
Ne hebt oec niet alſo mate/
Alſe oft di bevolen ware

Van enen vzemden; maer doe dit wozt
Nutte ſelue eñ. geſ wozt/
Dat men weten moge daer bi/
Dat het toch dijn eygijn ſi.
Hets di wijſheit altoes mede/
Waer ſo du beſt in elke ſtede
Sultu eens ſijn van ſinne
Eñ naer dat recht merc eñ kinne/
Dat die tijt eeſcht entie dinghe/
Die altoes ſijn in wiſſelinghe
Sultu leuen ndine zinne
De tijt daer du beſt jnne
Verkeerdi niet in enegen ſaken/
Du ſout di ghevoughe maken.
Rechtſ alſe die hant luuct eñ ööoe
Hoe eſ/ dat ſoe was ſpade eñ vzoe
Pzoper ſo eſ beſ vzoeden
Kaet tonderſcedene in hoeden
Eñ niet lichtelike ſo liden.
Dat ſi gelouen der valſcher ſiden.
Van dingheri die jn twifele ſtaen
Ne ghef dijn vonneſſe niet te ſaen;
Maer hout die ſententia ſuſpenſ
In dienen zin/ jndijn gepens.
Ne ſterc ghene dinc te ſere int ware
Sulc ſcijnt vzay int openbare/
Dat nochtan niet eñ eſ waer:
Eñ ſulc ſcijnt liegende claer/
Dat men daer naer altehant
In vzayer waerheit ondervant.
Dicken ſietmen kware voz ogen
Hem ghelijc der logenen toghen/
Entie loghene eſ oec mede
Dicken gedeckt metter waerhede:
Want alſe die vzient mach lichte
Die toghet een dzoeue aenſichte
Entie ſmeekere blide ogen/
Dus can hare die ſake toghen

Eñ verwan naer dat ware/
Die el niet en pinet hare
Dan bedziegen eñ honen
Eñ decken metten franen.
Eiſt dat du begers vzoet ſine/
Set daer toe die herte dine
In toe commende dinc te ſiene
Eñ dat magenlije eſ te geſciene
Hi het evel/ oſte goet/
Hout altoes in dinen moet/
Dat niet ghalike mage geſcien
Maer dat al weſe vozſien
Dant die vzoede en ſpzeect niet/
Pine waent ſoude ſijn geſciet.
Pine waent niet; mer beit eñ acht
Pine waent niet; maer hi wacht.
Dan allen ſaken/ die gheſcien/
Soutſtu omme die ſake ſien/
Eñ alſe du heues vonden dbegin
So bepeins dende daer in.
Voer waer wet in ſomegen ſaken
Soutu ghedoren eñ waken/
Datſ omme dattu daetſ begin
Someghe/ daer verlies was jn/
Eñ rade eñ verdziet
Ne ſoutſtu ſelfs beginnen niet.
Die vzoede wille niemen bedziegen/
Noch niemene maghen ſcampen int liegen.
Dis dat al dijn wanen ſi
Gherecht vonneſſe vzay eñ vzi.
Dan onſtadegen gepeinſe ghome/
Die gheliic ſijn valſcen dzome/
Dattuſe altoes/ ſo waer du gaes/
In dine herte niet nontſaes.
Saluefture mede dinen zin/
Dune winſtere ane meer no min.
Viſiere daer in al dine behoeue
Dune blines waer ſerech eñ dzoeue;

Maer dijn gepeins dat si gestade
Eñ altoes van seker̃e rade
Oec en saltu te ghenen male
Te ydel sijn in dine tale
So rade / dine liede /
Of gheue troest / dat gebiede
Dune sout̃ niemen gerne vaten
Eñ node lachtren in alre wijs
Begripelijc mede in alre wijs
So es ongemate veels /
Alse wel alse lachter ongemate
Want een smeect onme hate /
Eñ anden quaden machmen verstaen /
Dat hi met quade es bevaen
Ghef oec dijn oreonsreep mede
Niet doꝛ vrientscap; maer doꝛ waerhede
Belof met groter voersienechede
Eñ du dat dan du beheerst mede.
Eist dattu best van zinne vroet
In dzien tiden beset dinen moet
Ozdinere die jegenwozdichede
Die commende dinc verssie oec mede
Eñ ghedinc in dinen zeden
Ommc dinc die sijn verleden
Want dient verledene niet en coemt voren /
Hi heuet des leuens regle verloren.
Entie toecomende niet en verssen /
In allen dinc passen si onversien.
Doer wacht / voꝛ pens in dinen moet /
Wat di gesrien sal quaet of goet.
Eñ dattu moges tquade gedoghen
Eñ mate int wel varen toghen.
Laet ruisten sonwille dine sinne /
Wes niet altoes besich daer inne /
Entie ruste van diere vrede
Si vul van studeren der wijsheit.
Eñ oec van gepense goet:
Hi ncs nemmer ledich / wie sse vroet /

Al eſ hi lidende in ſonen ſtondet
Sijn zin nes nemmer ongewondet
Hi haeſt / dat traghe eſ eñ lat
Dat hart eſ / hi maect ſachte dat
Dat verwerrede recht hi echt.
Eñ hoghe dinghe maecti slecht ;
Want hi weet die ſaken al /
Elc welc ſins het gangen ſal.
Wat ſo hi ſiet dat heuet hi ſacht
Beſcedenlike eñ wel verſtaen.
Verneemt hi yjſer liden raet
Eñ hi hare wozt verſtaet /
Datſi bloot ſijn / alſmensſe herneert /
Hi houtſe al zouer bedect
Sijn ſi cleene / hi maecſe groot
Spzeect ſi van bi hi dinet alslot
Dat al van verren bedjet.
Spzeect ſi van enen dele eñ el niet /
Dat teere vedsnen beſtaet /
Hi acht dat tallen ſoben gaet.
Die dat di de ſin niet en bzeect /
Die werdichede van diere ſpzeect
Niet wite ſegen maer dat men ſiget
Daertoe ſi dijn ſin gheuoeghe
Peins niet wien du ghewoughes
Maer wien dattu genoeghes
Dat ſouc dattu moges vinden ſaes
Lere dattu moges verſtaen.
Die dattu gheene dinc an dzaghes /
Die du gheleeſtet niet en maghes /
Daer du niet ſozgen in ſoutſ ſtaen
Eñ met groter hoeden afgaen
Beghere dat men vozdie goede
Begheren mach met houeſchen moede

Dan

's. 137. Lat.] Zie over dit woord onze aantekeningen hier achter.

Groetmoedich / die men heet tracht /
Ghemeene met liuen macht;
Maer ic meene dat sterken sinne /
Eist dat duse heues jnne
In groter stadicheit soeticheden
Du moges dijn lijf leden daer mede
Bi onverdaert van zinne snel
Eñ dat sal ic di bewisen wel.
Hets den zinne een groot goet
So onverdaert te ebbene den moet /
Dat een hem seluen getroesten mach
Alse hi sinen achtersten dach.
Ontbeiden dar in sinen ende
Sonder daer eñ met ghenende.
Bestu van sinne staerc eñ stout
Al bedemen di enech ghewout
Dine soutse di niet te lachter leggen;
Wandinen viant soutu seggen:
Dese en dede mi geen quaet
Al hadits tos wille eñ raet.
Siestu oec dinen viant
In dine macht / in dine hant /
Het saldi dinken genouch gewroken /
Dattus macht herts wiltune stoken.
Woerwaer verstant wel dese sake /
Het es dalds crachterhste wrake
Entis meests oec te voren
Te verdeuene eenen toren

Dozdine dinghe eperbare.
Niemene en quetſ/ hoe ſoet bare/
Noch en ſtoke ane met twiſte
Hen ware of hijt te boten biſte:
Want laghen/ bboſheit oñ moꝛt
Armen rzanken zin te ſtoꝛt.
Dan beſtu van zinne groot
Dontſieſtu niet bzeeſe na doot
Alſe een rzeſ/ die verſeudt ſijn lijf/
Ne dooch niet; mer alſ .i. bloet begrijf
Alte ſere niet en ontſie
Dine ſmerte eñ dijn verlies:
Want eſ niet maert bloden zin/
Dan alſe die herte heuet ſin
Cenegerande quade dinghe
Dit begripen die meninghe.

Seneca van Ghematen. XXXVI.

Mate/ eiſt datter dijn zin an ſtaet/
Hoe beſnijt alle ouerdaet.
Dinen ſin ſoutſtu bedwingen
Baſte in nauwen dinghen.
Merc oec indi ſeluen eeht/
Dat nature eſchet boz reeht
Eñ hoe vele bedaerf oec mede
Der ongemater ghierechede.
Eiſt ſa dattu beſt ghemate/
Du coms wel te ſulker bate/
Dattu du ſuls alſo gevonghen/
Dattu di ſeluen ſout ghenoeghen.
Hi eſ gheboren in rike gevouch
Die hem ſeluen eſ ghenouch.
Bzeidelle dine goiterine:
Berp van die di lerkerine
Min dan zat et/ radic di mede.
Dzinc min/ dan bzonken in elke ſtede.

In werſcepen wacht in elcheliſ/
Oft in wat geſelſcepe du ſijs/
Dattu den ghenen niewe doems/
Dien du volghes eñ nede coems/
Die weelde/ die du wordi heues/
Die datture ghenen ſin toe goues/
Eñ du oec niet beghaers mede
Weelde/ die niet eſ doer ere ſtede
Laet du dine lijfſpracht lichte gemoegen/
Alſtu di ſont ter ſpiſen voeghen
Gane niet ter weelden; mer ten ſtene
Dit radic di wel te wetene.
Dine tonge dijn roeſt willic dat maken:
Die honger luſtende metn ſmaken.
Dine luſtſcap met ſaken cleene/
Want dattu roekes alleene
Dinen noot gheſtoppet ſi/
Eñ alſtu heues gheſet dus di
Leet dine redene ter zielen waert/
So du meeſt macht in alle vaert
Eiſt dattu mate houden begaers/
Die datture alſo toe baers/
Dattu hare volgeſ met ſalicheden;
Niet met wtlikere ſcoenheden.
Dine ſoutſ niet willen in dinen ſinne/
Darmen den wert biden huſen kinne;
Maer thuus bekennen biden here
Dat eſ eene vulmaecte ere.
Ne veins di ſeluen te werden niet/
Dan datti nemmermeer gheſciet;
Noch meerre te ſine dan du ſijs/
Doer wachte di ſeluen in al re wijs.
Dine aermoede ſi zuuerhede:
Dijn ſparen ſonder ledichede.
Simpel; eñ niet licht van rade:
Licht; eñ van zinne geſtade.
Eñ al eſ dinne dijn goet
En weſ niet nauwe in dinen moet.

Bewaert dijn goedekijn min no mere/
No ander goet prijs niet te sere.
Eist dattu wilt der maten plien
Die doerpers dade/ eerst gesien.
Ne ontse niemene also sere/
Alse di seluen/ dats dine ere/
Hout alle dinc ouer clene/
Sonder ghierecheit alleene.
Wachti van doerpren woerden mede
Waer so du best in elke stede:
Want diere pleghet in sire zeden/
Si woedenne in onsemelheden.
Nutte woert minnen in alre saken
Meer/ dan scone houesce sprake/
Eñ minnen meer den rechten man
Dan eenen/ dies al volget an.
Du sout sommile in groten dingen
Een deel spellicheden minghen;
Maer ghetempert eñ sonder lachter/
Dats hem niemene en scame d' achter.
Men begrijpt lachter/ alsemen sprect/
Dat kintscelijc es/ oft coet as breect/
Oft naer winelijc ghelaet.
Dat lachghen heet men mede quaet/
Dat si verwaent/ oft te luut/
Of daermen quaet mach merken ut.
Al sulc es die lachghens plict/
Alse eenen vremden messiet.
Eist dan also dat die tijt wel
Lachghen eschet eñ spel/
Doe dat met sulkere wijshede/
Dattu di niet verswaers daer mede/
Eñ men di niet begripen can
Alse eenen quaden onwerdigen man.
Dijn hebben sal niet tonbandelic wesen;
Maer van houescheit wtgelesen.
Dijn wise woert si sonder sel;
Eñ sonder tijt verlies dijn spel.

Dijn lachen ſonder ſcathgen al/
Eñ dijn luut ſonder geſcal.
Dijn wandelen ſi ſonder fierhede.
Dijn ruſten ſonder ledichede.
Eñ alſe andere hebben ſpot eñ ſpel/
So peins omme boget eñ niet el.
Eiſt ſo dattu mate ſijs/
Smekinge ſcuwe in alre wijs.
Peins datti eſ alſo groot verlies/
Dat di ſmeket een quaet ries/
Alſe oſmen dt van quaden daden
Yzijs eñ eere wilde beraden.
Wes blide dune ſourſtet niet an verlieſen/
Alſtu niet geneges den rieſen/
Eñ alſe die quade om dijn onteren
Dijn weldoen ten quaetſten keren/
En weſ niet tongemake daer of;
Hout ouer wulmaeten lof.
Tſwaerſte point dat eſ van maten/
Datſ ſmehers ſcuwen eñ haten/
Eñ yzijs van hem te ſtekene:
Hare boerden pine te bzekene/
Eñ tontbindene deſ menſcen zin
Eñ algader om haer ghewin.
Niemens vziendſcap ſoudſtu belagen/
Te volgene dine/ die hem behaghen.
Laet niemen in vziendſcap di genaken;
Omme te volgene dine ſaken.
Ne wes te ſtout noch te fier mede.
Ne werp tijn woch in ghere ſtede;
Maer emmer omoedich eñ mate
Behouden der eeren van dinen ſtate.
Gherne caſtije elken man
Eñ houeſcelke begripene dan.
Begrijpt di jemene van dire meſdaet/
Hine doet daer an geen quaet/
Eñ ſcelt di jemen buten dire ſcout/
Hi wille di goet doen met gewout.

Entſe

Ontſie ne ghene ſcaerpe wort;
Maer aut ſmeken leget die mort.
Scuwe ſelue emmer quaet;
Maer om ander liede meſdaet
Ne wes geen vragere te groet
Noch begripere te bloot;
Maer betert ſonder ouer tale/
Alſo datmen mach merken wale
Andijn doen/ andijn gelaet/
Dat dijn begrijpes ſonder quaet.
Wes genadich indinen moet
Hem die onwetende andi meſdoet.
Nepzijs oer niemene te fere/
No veronwert min no mere.
Den ſpzekenden hore/ ſwijch eñ gedooch.
Den vragere te berechtene poach.
Die niet en wille dire leren/
Lichtelike ſoudſtu van hem keren
In gramſcap; noch inquader tale
Ne ſpzeect van hē te ghenen male.
Eiſt dattu mate houden wilt/
Altoeſ houde dinen ſcerem ſcilt
Voer dijns vleeſch nature fere/
Dat di te ſcanden niet en kere.
Eñ al eiſt dattu kenneſ andi
Smette/ die te bedect ſi/
Laetſe bidi ongewarht niet/
Datſ jemene anders en ſiet.
Wes gevouch niet lichte van dade/
Niet ongewillich; maer geſtade.
Ne laet niet bliuen onbekint/
Dat men wijſheit andi vint/
Eñ laet di niet weſen leet/
Dat men tſeget eñ weet.
Mac di elken menſche gelike/
Eſ hi aerm/ eſ hi rike.
Ne ſmaec niet gherne onwerde
Dire onderſaten bi houerden.

Wes

Wes lettel lieden heimelijc ;
Maer al in den rechte gelijc.
Wes emmer ſcaerper in ſtrengheit
In vonneſſen / dan du in talen ſijs.
Dan liue ſcaerper en gerechter /
Dan du beſt van gedanen echter
Goedertierheit ſoutſtu antieren ;
Wzecheit ſcuwe in alre manieren.
Goede mare ſoutſtu wzt brengen ;
Maer niet van dinen dinghen ;
Noch ander liede doghet mede
Decken met ghere nidechede
Niemare / quaetheit / valſce wane
Ne laet di niet gangen ane ;
Maer die quade / die viſieren
Bider ſimpelheit manieren /
Hoe ſi jemen mogen vaen /
Soudſtu ſtoutelike weder ſtaen.
Ter gramſcepen ſo wes traech. mede
Eñ verdech ter ghenadichede.
In ongevalle hout vaſten moet ;
In gelucke omoedich eñ wzoet.
Dedine doghet alſo fere /
Alſe ſulc ſine ſonden doet of mere.
Wele glorie ſo laet gaen
Eñ dueghet / die du heues ontfaen /
Diemen andi niet en weet
Daer af en wes pijnlike no weert.

Maer alſe andere liede ſpeken/
Ne ſalſtu hare tale niet breken.
Helden wes van harden zeden:
Blide eñ ſonder onwerdicheden
Ghierech omme wijſheit van zinne:
Ghewillich te leerne daer inne
Dattu weets/ dat ſoudſtu leren
Gherne hen/ dies andi keren/
Eñ dattu niet en cons/ dats eer/
Soudſtu bidden dat men di lere.

Seneca van groter gerechticheden. XXXVII.

Na wijſheit/ na cracht/ na mate
Behoort gerechticheit ter bate.
Wats els gerechticheit der ſcrifturen?
Dan geſelſecheit der naturen
Ghebonden menech te baten/
Die hem gheneren met maten.
Eñ wats gerechticheide bet?
Dan onſe cuere eñ onſe wet.
Nu es hier Gods wet eñ bant
Der menſcelijker geſelſcap ouer al ſtaut
Van hare ſone es deſe waerf
Onſe ſeggen niet wat hare bedarf:
Want al dat ſoe maect eñ doet/
Datſ al nuttelijc eñ goet.
Wie ſo du beſt in elke ſtede/
Dſe volgen wils gerechticheide/
Ontſie eñ minne onſen Here/
So ſal hi di minnen mere.
In deſen ſoudſtu minnen Gode/
Volgeſtu ſinen ghebode/

Dattu

Vs. 4. Geſelſcheit.] Dit is denkelijk een miſſlag van den afſchrijver. L. geſelſcherheit.

Dattu alden lieden wijs vromen/
Eñ niemene te ſcaden comen.
En 't ſolc ſaldi heeten dan
Eenen goeden gherechten man/
Eñ ſaldi wolghen eñ minnen
Eñ eeren in allen ſinnen.
Beſtu met rechte geladen/
Dan ſoudſtu meer doen dan met ſcaden:
Want du ſaut den ghenen verhieden/
Die oec ſcaden willen dien lieden.
Mer abſtinentie heetent de vroede/
Datſ omberinghe van vrēden goede/
Añ deſen begome dine pine
Niemene te nemene dat ſine
Dattu te meerre dinc mogeſ comen/
Eñ anderen lieden alſō vromen/
Dattu hem doeſ keren echt/
Dat men hem nam iegen recht.
Dſe rouers caſtle oec van dien/
Datmenſe niet en daerf ontſien
Eñ bidt hem oec daer naer/
Dat ſi niemene en ſijn te zwaer.
Wat ſo men di claget hare of dare/
Daer du niet af weſt dat ware/
Daertoe en doe om gheen vermieren
Dinc/ daer du omme moges verwerren.
Merc maniere eñ moet
Van elken menſche/ dat eſ di goet.
Hout even wel eñ niet werſ/
Dattu ſegeſ eñ dattu ſwerſ:
Want waer ſo men vander waerhede
Tale heuet in eneghe ſtede/
Daer handelt ſoe geloue eñ trouwe/
Dat elc man gelōue eñ ſcouwe.
Want al roept men niet an
Gode met heerde; wattan
Norhtanne eſ hi vrconde
Alleſ dies men ſprect met monde.

Du

Du en moges niet ſouken die wiſheyt/
Na die wet der gherechticheyt.
Eiſt oec datmen te ſommegher wile
Liegen moet eñ ſpreken ghile/
Dat en doe niet in valſcher gheeſte/
Maer omme te doenne dat ware:
Eñ al eiſt/ dat wi ſondighe mogen
Trouweloſen metten logen/
Die loghene die en eſ niet ſcl
Men machſe ontſculdighen wel
Want daermen eene/ manc huere kinnen/
Daer ſietmen/ wat mesdade binnen
Bidi daermen ſchuldich eſ
Te ſwigene of huſchtuen des
Eñ ſpreect/ dat mateſſe eſ geſproken
Hier nes gheen vrede bi te laken
Maer in grotere ſekerhede
Sijn daer alle die ſinne mede
Wilſtu di houden hier naer
Blide eñ al ſonder waer/
So ſoudſtu dijns leuens ende
Dore ontheiden al ſonder ſende
Die ſekerhede van erderike
Soudſtu anſien blidelike.
Int ruſten haerre ghiſtlicheyt
Eñ donde in grotre ſerechede.
Met deſer leringhen/ die viſieren
Deſe viertute onder hem vieren/
Houtſtu ſijn een vulmaect man.
Houtſtu di mate der gerechticheit dan
Die ſi wiſen eñ gheuen
Tote dien dat endt dijn leuen.

Van beſchoedene wijſheit. XXXVIII.

Mere wel in dat ghetre dine
Gaet wijſheit mere hare termine

Dat ſoe ſcalcheit oft bidrigen tas
Eñ onderſouken wille haer toe
Anderliede ſamelinghe:
Men ſal di eers tſiecr ſtede
Wzoughen/ die tſalc betraet/
Om wt te bzingene haer misdaet.
Men ſal di heeren vant tzouben wel ſiene
Wo cleene bzuchtende ſi ire ghebe/
So dat men ſal ontfaende ſien
Sine valſche ſubtijlheit binnen.
Men ſaldi dinghen niemt vingre
Siet! tgemeine oir valſcheit bzinghet/
Loeſ eñ viant der ſimpelheide
Eñ begripere des liede inde.
Int ende ſaldi al tſalc dan
Weten eenen quaden man.
In aldus ouerinne ſtaet
Leet di wijſheit ſonder maet
Wie ſo hem houdt recht eñ ware
Indie middelt maghelicke/
Wachtem niet te ſnel te ſlane/
Noch te ſcaerp in ghenen ſpane.

Van beſcedenre ſtoutheit. XXXIX.

Wzootmoedich/ diemen heet vracht/
Eiſt/ dat menſe niet en warht
Eñ ſoe hare verheffet dan/
Soe maect een bzaghenden man
Pijnlijc/ moeplijc eñ verbaent/
Lopende in weghe ongheraent/
Niet haeſterch eñ ſeuwende deere/
Diemen ghijſt in wijſere lere/
Wintbzarouwen ſittende en ſo ſier/
Oft ware een ongetemmet dier:
Deſe die dit doen/ die ſaghet/
Al eiſt/ dat hi ſtoutheyt bzaghet/

Die

Dele hine heuet niet tgeual /
Dat hijt mach gedoghen al /
Oft hine coemt te swaren mode /
Oft name hem sin groter stonde
Binnet dan hē / dat te swaer es mide /
Mate dēr grote onmatichede
Es elken motte in sinen doene /
Nach te sine bloet / nach te coene.

Van beſcedenre maten. XL.

Mate si so in dijn strēt /
Dattu niet en sijs uet
Dine hant en si mantrouwel / no bloet:
Cleine dinc mac niet te groet;
Dijs nauwe mate es dijs besneden
Seint voer al die wereit heden
In desen middelen compas
Hout mate. Du mere wel bas /
Dattu scuwes onwerdelicheden
Es ongemats ueeldicheden /
Es vule nauwe wercheit mede
Niet en eyme ih dine zede.
Gerechtecheit soutu leden
Also wel trssen vosen heren /
Dattu met ghere lustichēden
Ne laets dine ghestade zeden
Ih ghere roekeloscheden gliden /
So dattu in ghenen tiden
Na van groten / no vant cleinen
Ne soutſ willen berechten ghenen:
Mater smekers es spotteris mede
Met doghene hen also besneden /
Datſi baden dozpze baden
Es sijt leben sonder scaden.
Nach so hart / nach so wzert
Dat men gode / God wert /

Ghene goedertierheit en wonder
Dat mens vonde vzam vzeemde/
Dattu den lieden waers te vel.
Maer ditſ die regle/ mere dat wel
Die hoze ter ghereehtichede/
Datmen die onſienlichede
Were van haren bedwange
Dat ſoe te rockelooſ niet en ganghe
Eñ menſe ontwert int ghemeene
Omme dat menſe ontſiet te clene;
Eñ ſoe oec niet en ſi ſo wzeet/
Noch ſo haeſtech/ noch ſo heet/
Dat ſoe verheſſe jenens hude/
Die gerechtecheit minnen ſonde.

Van .iiij. doghedech lien ſtotti. XLI.

Die dan wille ſijn leuen
Nuttelike eñ ſonder ſmetten
Bzingen teenen goeden ende
Eñ menegen/ die hem es gheſendet
Wille ter rechter ſtraten wiſen
Deſe viere duegeden/ die wi priſen:
Eñ daertoe hare pointe mede/
Antieren te tide eñ te ſtede:
Nadien dat die pointe genaken
Den perſonen entien ſaken/
So mach hi liden ongeſcaet
Dozdie werelt ongepaet/
Oft beſcuwen/ oft beweren
Aldat di mach comen te deren.
Doeſtu eenich quaet oft goet/
Bidt datti tſelue een ander doet.
Du ſouds dat verwinnen met raden/
Dan met grammen vuerdaden/
Alſe eenen vzemden ſcade geſchiet
Hi eſ vzoet/ die dare bi ontlieft/

Merren es grote ſekerheden
Daermen viſiert omme mittelheden
Hi was gherecht ſinen viant
Daermen in rade trouwe an vant
Datmen onbeſien verheſt
Dat ſcaet dicken alre meſt
Die in ſijn ghebur houeſtrit plieghe
In ſijn meſſal hi helpe ſiere
Wijs wort / die ſinen viant vorhe
Al ſchijnt hi wiſen ſonder vrachte
Wie ſo caritate heuet binnen /
Men magheſe niet verdolen
Doet eere den onberen niet /
Hi keert hem te lachtre alſo
Die auenture es buten rijt /
Die van niemene es benijt.
Weldaet geleert eñ niet gedaen
Ne mach niet in ſtaden ſtaen.
Dinne ſijn ſi / die conſentien ſuffen
Eñ vele die quade name vlien.
Dinen vrient ſondſtu heimelijc wiſen;
Eñ niet openbare prijſen.
Ne wes niet dorper inden lant /
Al eenkine wijde gaet ſcaemte int.
Hie oftu beſt quaet al mach /
Vermijt dine gelike dach.
Dat ic ſpraec berouwet mie /
Dat en dide nit ſwigende nie.
Du mogheſti houden vaer vaet /
Coenſti di ſelven geraden goet.

Senecaes proverbien. XLIII.

Nemen en can hē ſo gheeren /
Dat hi dat jet can gemeren
Hen moet werden openbaer
Haer / wat hi menis truffe / of waer

Want baringe heeft hē die zin
Daerdje waerheit niet eſt in
Eñ wat ſoe eſ in waerheit baſt
Dijet jn dogheden eñ baſt.
Alſe wel machmen dyerheit bedieden
Vergheven allen quaden lieden/
Alſe men mach ſchiere herten quaets
Nemene te vergheven meſdaet.
Maer tuſſchen tween eſ beſt bewaert
Eñ omme dat naeme eſ die ſtraft
Sander rechter middelmaerde/
Maer ſo die waen hē keert jen goeden
Sal die waghelſcale wede
Vallen ter genaderhede.
Gheenen menſche/ noch gheenen diere
Ne betaemt het tſine goedertiere/
Dan het doet hoghen Lantſheren/
Die den zin daer toe willen keren/
Dat ſi therte enten mont
Ghebzeidelt hebben talre ſtont
Jeghen baer eñ ieghen ſcelden/
Daer wijf elc anderen mede gheldē.
Eene exemple hier bpzie:
Niet en eſ wzeeder/ dan die hie/
Noch dat meer jn alre tijt
Omms ſjn lijf wecht eñ ſtrijt
Eñ ſi laten hare ſtrale
An pis wonden mpeſt altemale:
Maer die conine vander ſcare
Eſ ſonder ſtraf al openbare.
Natuze heuet hē ſjn ſtrael genomen/
Al lagen ſoe gramſceep in hem comen/
Nochtanne doet ſoe hem gebzeken/
Daer hi hem met ſoude wzeken.
Siet hier eñ meere biſpel/
Dat Lantſheren betaemet wel.
Scande eiſt datmen leren moet
An ſo clenen dieren goet:

Want

Want alſo vele mater ſal
Des menſchen zin ſijn ouer al /
Alſe hi hoghere es. vercoren
Eñ alſe meer ſceden mach ſijn toren.

Seneca in ſine leringhe. XLIII.

Vje Lantſhere / die doelt an vaſen /
Dat hi daer wagent ſeker weſen /
Daer niemen van hē ſeker eſ:
Want ſekerhede pleghet deſ
Dat niemen ſonder vreeſe ey ſi /
Sonder die ſelue ſae eſ vri.
Wat doghen bozghen eñ tozne
Mure / grachte wt vercozne
Goedertierheit gaet den Heere
Dyt velt ſeherre wunermere.
Eiſt dat hi dine lieden minnen /
Die veſte en machmen niet gewinnen
Watſ eerſthere / dan ſeuen ſo
Watſ aldie werelt es vro.
Eſ eenen Lantſhere meſdaen /
Die dat hi ſonc ſinen moet vaen /
Eñ eſ men hem meſdadich ſere /
Weſe ghenadech te mere.
Mach hijt doen behouden vare.
Dan oft eenen anderen meſdaen were /
Want gelike alſe die ghene /
Die te gheuene eſ ghewone
Vremde goet / eñ hi tſijn hilde /
Niet en eſ houeſch / noch te milde:
Want dat ſine niet en minderet:
Gheliker wijſe ſeggic / dat hinderet
Eenen Here te hebbene name:
Sachte te hetene eñ bequame
Die ſcaerp eſt / alſemen hē meſdaet /
Eñ alſine ander wale meſgnaet

Rockeloeſlike hijt liden laet,
Wen ef ghene ſo hoghe daet /
Alſe dat een Here laet liden
Meſdadighen in ſinen riden.

Vanden ſelken dingen. XLIIII.

Lantſheren goedertiere dade
Doen elken ſcamen van ſinen quade
Eñ alſe .i. ſoete man iemen pijnt
Van fiere meſdaet / die pine ſcijnt
Te rechter vele: wantmen weet verre
Dat die Here node wert erre
Alſo qualike ſtriet den Here /
Dat hi die ſine dicke querft ſere /
Alſe den erſatre die tallen ſtonden
An ſinen gewonden maect vele wonden.
Wen eſden goedertieren Here
Gherne ontberdinech ſere /
Want die menſchelike zin
Heuet eene fierheit in
Eñ wilmenne onder te vreens pogen /
Sowille hi vermaert dan een hoghen /
Eñ men lietne bet met minnen /
Dan menne met pine maet verwinnen.
Wetſ haeſtecheit eñ verwoerheit geuer
Ghenoughte es ebbens in ſmetſcen boec /
In ſlepen wonden / in liedet Moet /
Dies pleghen die dieus verwoet.
Mi ſtaet bet mijn ſin maect tos
Dat ic met ware enen belghen moet /
Dan ic ſmekede eñ dan ic lughe
Eñ ic vriens ware alſoken bedroghe.
Goedertierheit ſelt die zoete /
Dat ef temperinge van moets.
Dat een / alſ hijs heuet macht /
Hem van wzeken wijſelike wacht.

Se

Seneca van ordanke. (*) XLV.

Onder menegerande vlecke
Die de harde zin / de vzecke /
In hem heeft van dozperheden
Dint meest in allen steden
Over vlopen dien ondanc:
Want dit hout / dits cozt / dits lanc /
Elkerlijc doe wel ouer al /
Niet dat mens hem danken zal;
Maer omme dat hijt scultich es /
Wie so wille ghedinke des.
Wie es nv van herten so milde?
Die ongebeden oint geven wilde
Oft met eere lichtere bede
Lichtelike gaf oft dede.
Wie es hi? die hem verwaent
Dan gebeden te sine verraent,
Sine keert te willen te desen
Eñ sijn vozhouet toget ·j· lesen
Eñ vaert / oft hi gheladen ware
Met menegen dinghen harentare /
Eñ maert dan een lanc sermoen
Nv dit / nv dat / jc sal dat doen /
Omme dat hi met behendicheden
Ontleggen wille / dat es gebeden /
Eñ ontgaen wille teenegher stat
Den ghenen / die hem te voren bat.
Alse hijt dan siet so nauwe staen /
Dat hi niewieren en mach ontgaen /
So ontseget hi alse de blode /
Oft hi verstet een deel node /
Eñ seghet hi sal / so hi eerst can.
Sine wintbzaeuwen vertrect hi dan
Eñ bzeect sine wozde ontwee
So es van biddene een so wee

(*) *Ordanke.*] L. *ondanke.*

Hem/ dies dat eñ ſo anſochte.
Inne weet/ hoemens hē daniben machte:
Want wie ſo doet wel doen te ſpade
Het ſcijnt oft hijt nade dade.
Nature heuet hare alſo gheſet/
Dat ſoe nauwer merct eñ bet
Wt recht/ datmen hare doet/
Dan wt houeſcheit eñ goet.
Weldoen heuet ſoe ſam verghetes
Meſdoen wilſoe eñwelijc wreken.
Weldaet was nie verloren mede
Verwoyes hem niet/ dieſt dede.
Maer die inmer doet weldaet
Eñ deen weldoen wt dander laet/
Alwaert eene dijcke hertte onlanc/
Houdtre noch wtterſten danc.
Die gherne nemen eere mede/
Gherne te dankene houeſchede
Eñ ſetten daertoe haren moet/
Datſi in ghichten eñ in goet
Den ghenen niet alleene gelijken;
Maer verwinne eñ doene wijken.
Dat men gheuet ſalmen niet ſien
Maerſi wt dien wille vandien/
Die houeſcelijc gaf ciene dinc/
Mi dinke/ dat hi die maniere vinc;
Want hi ſine aermoede verdat
Eñ gaf mildelijke dat.
Eñ al gheuet een rijke man goet
Dat hem beduunt of noet doet/
Dat en heuet en ghenen danc
Te ontfane wtmaerten danc;
Bequamelijker eſ ſiene geben/
Dan alſe grote gichten cleuen
Indie hant den rijken man/
Het ſcijnt oft hire niemen en an.

Se-

Seneca van weldaden. XLVI.

Wie ſweldaet / eſt bequame ſtede /
Alſe een edelman / een heere /
Sonder merringe eñ bede /
Gheyet te tijt eñ te ſtede /
Entie ontfanghene / die ogher bi ſtaet /
Rode eñ met ſcamelen ontſtaet /
Het eſ te wachte een groot ghewin /
Dat mens dinet met ſcamelen zin /
Eſ die bidderе van zwaren ere /
Eñ hi ſeghet: ic bidde here /
Domeghen lieden dat mi weghet /
Dat men hem allen hope ontſeghet /
Dammen hem om hare bede
Te langhe dade volgen mede /
Gheliker wijs alſe keptijf
Verloren hebben den troeſt van lijf /
Eñ men hem vierſt die pine wendt /
Het dinct hem ſijn ontfaermicheyt /
Waltmenſe dan ontheuden ſtracx /
Want dan ent die pine / eſ ſpoet waer ;
Alſus dinct den bidderе ſwaer
Het ontſeggen / dan claghen haer.
Die gherne ghevet / datſ ſijn aert /
Dat hi ghevet metter vaert.
Tuſſchen nemen eñ geven ſal
Deſe wereit vaſt ſijn ouer al.
Dat die ghevere van dat hi gaf
Niet en gedinke altoeſ daer af
Eñ hi / die dat heuet ontfaen /
Vte ſiere herten niet en laten goen.
Die weldoet ſwighe ſaen ;
Laet hem ſeggen / dict heuet ontfaen.
Swighe die ghevere / datſ mijn raet /
Die ghichte ſpoet ontſ weldaet.

Hoemech eſ die gherne name
Dine / dis hem te ſtaden quame /
Datſ miltheit dat men dien ontleget
Eſi men die bede wederſeghet.
Dieſ ſalmen merken die nuttelicheden
Meer dan der lieder bede:
Want wi dicken in anſen rade
Begeren onſe grote ſcade /
Datſ al der ghiericheit ghewin /
Alſe die wille verblint den zin.
Hi ſijn van miltheden onbehoet /
Die den onwerden gheven haer goet.
Nu ſo vinden wi ſumege liede /
Waeſt dattem houeſtait geſciede
Van jemene / ſi dankens alſe de bore /
Hijt in winkele / ſijt indie ure /
Alſe oft hem hadde ſtamelhede;
Dit eſ ſcaempte ſonder ſtede.
Ghetſ meerre lachter / dat men mifdaet
Daent eſ / dat men danct der ghene.
Men vint ghene weldaet ſo groot /
Die quaet eſt / hine vint redene bloot /
Daer hijt mede beſwetten can
Eſi men doet den goeden man
Ho clenen dienſt ghenen / Gode ghelt /
Hine ſpredet onbe eñ bzeet.

Seneca vander ſelver ſaken. XLVII.

So wie ſo houeſcelike geuet niet node /
Hi volget der miltheit van Gode /
Die den goeden en ten quaden
Indie lijfnere heuet beraden.
Alſe vele volx meſdoet te ſamen
So comen ſi alle ter ſcamen:
Want wat ſo die meente doet /
Dinct hem / dat men verghenen moet.

Datſ

Dat∫ een Here die de∫ pleghet/
Die Here mach ſijn eñ dat onſeget.
Hets eene dozpelike ſcade/
Datmen geuet eñ niet bi rade/
Eñ het∫ meerre dozperhede/
Datmen geuet goet tonſtede/
Dan datmen dan enegen dinghe
Dan goede houeſceit ontſinghe.
Beter e∫/ datmen den quaden
Dozden goeden ſtae in ſtaden/
Dan men den goeden geen goet en dade/
Omme te quet∫ene die quade.
Hennes ghene lichtheit dan zinne/
Dattem een voeghet hier inne/
Alſemen hem ſine dolinge leert/
Dat hi hem daer af bekeert.
Hi mach wel ſeggen eñ toghen:
Ic wa∫ide een ander: ic bē bedzogen.
Oſtic eene dinc vermete mi
Hoedanech oec dat ſoe ſi
Al dat dozt gaen/ eiſt goet/ eiſt quaet/
Hens geen me∫pzijs keren den raet.
Dzage∫tu omme al∫ulke ſaken
Heue∫tu goet/ du ſonde∫t maken
Di nutte eñ gevent dozt al∫e Here:
Want die t∫ine in ſaleghen ere
Vertert eñ deelt in houe∫cheden/
Hi leget ſijn goet in ſekerre ſteden
Noint en was al∫e groot Here
Cе∫er werelt in ſulkere ere
Hem en gebzac eer goed omme lanc
Eer dede die vziendelike danc.
Hine was nie van groten moede/
Die gevere was dan ſine goede.
Hine dozſt gheuen vp ſulken dach/
Daer hi t∫ine verlozen ſach.
Ghenouchte die e∫ ſere crane
Eñ ōgheduldende omme lanc

Ghene goedertierheit en wonder
Dat mens vonde wzaf wzonde/
Dattu den lieden waers te fel.
Maer dits die regle/ mere dat wel
Die hoze ter ghereehtichede/
Datmen die onsienlichede
Mere van haren bedwange
Dat soe te rechelos niet en gaenghe
Eñ mense ouwert int ghemeene
Omme dat mense ontsiet te clene;
Eñ soe oec niet en ſi so wzeet/
Noch so haestech/ noch so heet/
Dat soe verhesse jenens hude/
Die gerechticheit minnen sonde.

Van .iiij. dogheden den hoyel. XLI.

Die dan wille ſijn leuen
Nuttelike eñ sonder sunden
Bzingen teenen goeden ende
Eñ menegen/ die hem es gheheten
Wille ter rechter straten wisen
Dese viere duegeden/ die wi prisen
Eñ daertoe hare pointe mede/
Antieren te tide eñ te stede:
Nadien dat die pointe genaken
Den personen entien saken/
So mach hi hoen ongescaet
Doz die werelt ongepaet/
Oft bescuwen/ oft beweren
Aldat di mach comen te deren.
Doestu eenich quaet oft goet/
Bidt datti tsedert een antwoert doet.
Du souds dat verstommen met rade/
Dan met grammen vuerdaet.
Alse eenen vzemden seade gheschiet
Hi es vzoet/ die daer bi ontuliet/

Merren es grote ſekerheden
Daermen viſiert omme mittelheden
Hi was ghereckt ſinen viant
Daermen in rade trouwe an vant
Datmen verſien verheſt
Dat ſcaet dicken alre meſt
Die in ſijn ghelate houeſtrec plicht
In ſijn meſſal hi helpe ſiet
Hijs vroet / die ſinen viant mint
Al ſchijnt hi weſen ſonder vrachte
Die ſo caritate heuet binnen /
Den mogheſe niet verwinnen
Doet eere den onwerden man /
Hi keert hem te lachtre dan
Die auenture es huter tijt /
Die van niemene es benijt.
Weldaet geleert eñ niet gedaen
Ne mach niet in ſtaden ſtaen.
Dinne ſijn ſi / die conſentien ruſten
Eñ vele die quade name lijden
Dinen vrient ſoudſtu heimelijc wijſen
Eñ niet openbare prijſen.
Ne wes niet dorper indinen iuit /
Al eenkine wijde gaet ſcemde mit
Die oftu beſt quaet al mach /
Vermijt dine ſelfe dorh
Dat ic ſprac verouwet mi /
Dat en dide mit ſwigende nie.
Du moghesti houden ouer vrient /
Coenſti di ſelues geraden goet.

Senecaes proeuerbien. XLIII.

Nemen en can hē ſo gedechen /
Dat hi dat jet can gemechen
Hen moet werden openbaer
Haen / wat hi meeſt truffe / dē maer

Want varinge heeft hi die zin
Daerdie waerheit niet es in
Eñ wat soe es in waerheit vast
Dijet in dogehen eñ wast.
Alse wel machmen yeghen yeghen
Vergheven allen quaden lieden
Alse men mach seghen heeten quaet
Nemene te vergevene mespaet.
Maer tusschen tween es best de waerheit
Eñ omme dat naturen es die staerc
Sander rechter wedderwaerde
Waer so die waen hi keert sijn voeghen
Sal die waghestaic mede
Vallen ter genaderhede.
Gheenen mensche / noch gheenen dinge
Ne betaemt het tsins gaderierre /
Dan het doet hoghen Lantsheren /
Die den zin daer toe willen keren /
Dat si therte enten mont
Ghebzeidelt hebben talre stont
Ieghen vaer eñ ieghen scelden /
Daer wijf elc anderen mede gheiden.
Eene exemple hier vpzie:
Niet en es wzeeder / dan die hie /
Noch dat meer in alre tijt
Omms sijn lijf vecht eñ strijt /
Eñ si laten hare strale
In pie wonden meest altemale:
Maer die conine sander scare
Es sonder straf al openbare.
Natuze heuet hi sijn strael genomen /
Al lagy se gramscepp in hem come /
Nochtanne doet se hem gebzeken /
Daer hi hem met soude wzeken.
Siet hier eñ meere bijspel /
Dat Lantsheren betamet wel.
Scande eist datmen leren moet
An so clenen dingen goet:

Want

Want alſo vele mater ſal
Des menſchen zin ſijn ouer al /
Alſe hi hoghere es. vercoren
Eñ alſe meer ſceden mach ſijn toren.

Seneca in ſine leringhe. XLIII.

Die Lantſhere / die doelt an deſen /
Dat hi daer wacht ſeker weſen /
Daer niemen van hē ſeker eſ:
Want ſekerhede pleghet deſ
Dat niemen ſonder vreeſe en ſ /
Sonder die ſelue ſac eſ vri.
Wat doghen bazghen eñ tozne
Mure / gracht̄e. nt vercozne
Goedertierheit maect den Here
Vpt velſt ſeherre zunermere.
Eiſt dat hi dine liede minnen /
Die veſte en machmen niet gewinnen.
Watſ eerſthere / dan ſenen ſo.
Watſ alvie wereſt es vro.
Eſ eenen Lantſhere meſdaen /
Die dat hi come ſinen moet doen /
Eñ eſ men hem meſdadich ſere /
Weſe ghenadech te were
Mach hijt doen behouden vare
Dan oft eenen anderen meſdaen ware
Want gelike alſe die ghene /
Die te gheuene eſ ghewone
Vremde goet / eñ hi tſijn hilde /
Niet en eſ honeſth / mach te milde.
Want dat ſins niet en minderts
Ghelijker wijſ ſeggic / dat hinderd
Eenen Here te hebbene name.
Sachte te hetene eñ bequame
Die ſcaerp eſ / alſemen hē meſdoet /
Eñ alſine ander male meſgroet

Hoeheloeſlike hijt liden laet,
Wen eſ ghene ſo hoghe daet /
Alſe dat een Here ſlaet liden
Mesdadighen in ſinen riden.

Vanden ſelken dingen. XCIIII.

Lantſheren goedertiere dade
Doen elken ſcamen van ſinen quade
Eñ alſe .i. ſoete man iemen pijnt
Van fiere mesdaet / die pine ſcijnt
Te rechter vele: wantmen weet verre
Dat die Here node wert erre
Alſo qualike ſtrijt den Here /
Dat hi die ſine dicke querft ſere /
Alſe den erſatre die tallen ſtonden
An ſinen gewonden maert vele wonden.
Men eſden goedertieren Here
Gherne ſoderdanech ſere /
Want die menſcelike zin
Heuet eene fierheit in /
Eñ wilmenns minder te dwers togen /
Dawille hi vermaert dan een hoghen /
Eñ men lietrus bet met minnen /
Dan menne met pine moet verwinnen.
Wetſ haeſtecheit eñ verwoerheit geuet
Ghenoughte te ebbens in ſmenſcen dáet /
In ſijper wonden / in liedet ſmert /
Dies pleghen die dieſ verwoet /
Mi ſtaet bet mijn ſin vaet tóe
Dat ic met ware enen belghen moe /
Dan ic ſmekede eñ dan ic lughe
Eñ ic vriens ware elkerken bedroghe.
Goedertierheit ſtelt die ſparre /
Dat eſ temperinge van moede.
Dat een / alſ hijs heuet macht /
Hem van wrekene wijſelike wacht.

Se-

Seneca van ordanke. (*) XLV.

Onder menegerande vlecke
Die de harde zin / de vzecke /
In hem heeft van dozperheden
Dint meest in allen steden
Over vlopen dien ondanc:
Dgmt dit hout / dits zoz / dits lanc /
Elkerlijc doe wel ouer al /
Niet dat mens hem danken zal;
Maer omme dat hijt scultich es /
Wie so wille ghedinke des.
Wie es nv dan herten so milde?
Die ongebeden dint geven wilde
Oft met eere lichtere bede
Lichtelike gaf oft dede,
Wie es hi? die hem verwaent
Dan gebeden te sine vermaent,
Sine keert te willen te desen
Eñ sijn vozhouet toget .j. lesen
Eñ vaert / oft hi gheladen ware
Met menegen dinghen harentare /
Eñ maect dan een lanc sermoen
Nv dit / nv dat / je sal dat doen /
Omme dat hi met behendicheden
Ontleggen wille / dat es gebeden /
Eñ ontgaen wille teenegher stat
Den ghenen / die hem te voren bat.
Alse hijt dan siet so nauwe staen /
Dat hi nieweren en mach ontgaen /
So ontseget hi alse de blode /
Oft hi verstet een deel node /
Eñ seghet hi sal / so hi eerst can.
Sine wintbzauwen vertreet hi dan
Eñ bzeect sine wozde ontwee
So es van biddene een so wee

(*) *Ordanke.*] L. *endanke.*

Hem / dies dat eñ ſo onſochte.
Inne weet / hõmans hẽ dancken machte:
Want wie ſo doet wel doen te ſpade
Het ſcijnt oft hijt node dade.
Nature heuet hare alſo gheſet /
Dat ſoe nauwer merct eñ bet
Wt recht / dannen hare doet /
Dan wt houeſcheit eñ guet.
Weldoen heuet ſoe ſam verghetẽ
Meſdoen wilſoe eilmelijc weten.
Weldaet was nie verloren mede
Vermoyes hem niet / dieſe dede.
Maer die inmer doet weldaet
Eñ deen weldoen wt dander laet
Almaert eene dozpze herte anlanc /
Houdire noch wttrecken danc.
Die gherne nemen eere mede /
Gherne te dankene houeſchede
Eñ ſetten daertoe haren moet /
Datſi in ghichten eñ in goet
Den ghenen niet alleene gelijken;
Maer verwinne eñ doene wijken.
Dat men gheuet ſalmen niet ſien
Maerſi wp dien wille vandien /
Die houeſcelike gaf clene dinc /
Mi dinke / dat hi die maniere vinc;
Want hi ſine aermoede vergat
Eñ gaf mildelike dat.
Eñ al gheuet een rike man goet
Dat hem beduant of noet doet /
Dat en heuet en ghenen danc
Te ontſane vulmaerten danc;
Bequamelijker eſ clene gheue /
Dan alſe grote ghichten cleuen
Andie hant den rijken man /
Het ſcijnt oft hire niemen en an.

Se-

Seneca van weldaden. XLVI.

Wie ſweldaet eſ bequame: ſtere/
Alſe een edelman/ een heere
Sonder merringe eñ bere
Ghevet te tijt eñ te ſtede:
Entie ontfanghene/ die ouer hi ſtaet/
Rode eñ met ſcamten ontſtaet
Het eſ te wacken een hoent voor
Dat mens dinet met ſcamten voet/
Eſ die bidderē van ewegen eē/
Eñ hi ſeghet: te hidde heē/
Homeghewiedē dat mi wreghet/
Dat men hem allen hope ontſeghet
Dannen hem pin hare dede
Te langhe dade volgen mede/
Ghelijker wijſe alſe heptinc
Verloren hebben den troeſt van ine/
Eñ men hem dueriſt die pine medet.
Het dinct hem ſijn ontſeermedicijne/
Waltmenſe dan ontſeuedē heē
Want dan ent die pine/ eſ ſchier wāen
Aldus dinct den bidderē ſwaē
Het ontſeggen/ dan claghen haken.
Die gherne ghevet/ datſ ſijn aert/
Dat hi ghevet metter vaert.
Tuſſchen nemen eñ geven ſal
Deſe wereſt vaſt ſijn ouer al.
Dat die ghevere van dat hi gaf
Niet en gedinke altoeſ daer af
Eñ hi/ die dat heuet ontfaen/
Vte fiere herten niet en late goen.
Die weldoet: ſwighe ſaen:
Laet hem ſeggen/ diet heuet ontfaen.
Swighe die ghevere/ datſ wijſ raet:
Die ghichte ſpreect ontie weldaet.

Hoemech eſ die gherne name
Dine / dis hem te ſtaden quame /
Datſ miltheit dat men dien ontleget
Eſi men die bede wederſeghet.
Dieſ ſalmen werden die nuttelicheſte
Meer dan der lieder bede;
Want wi dichten in onſen rade
Begeren onſe grote ſcade /
Datſ al der ghiericheit ghewin /
Alſe die wille verblint den zin.
Hi ſijn van miltheden onbehoet /
Die den onwerden gheven haer goet.
Nv ſo vinden wi ſomege liede /
Waeſt dattem houeſcelt geſchiede
Van jemene / ſi dankens alſe de hore /
Hijt in winkele / ſijt indie ore /
Alſe oft hem hadde ſtamelheden;
Dit eſ ſeeempte ſonder ſtede.
Hetſ meerre lachter / dat men dancket /
Daent eſ / dat men danct der dinc.
Men vint ghene weldaet ſo groot /
Die quaet eſt / hine vint redene bloot /
Daer hijt meds beſwerten can
Eſi men doet den goeden man
Ho cleinen dienſt ghenen / Gode goet /
Hine ſpredet wide eñ breet.

Seneca vander ſelver ſaken. XLVII.

Ho wie ſo houeſcelike geuet niet rade /
Hi volget der miltheit van Gode /
Die den goeden en ten quaden
Indie lijfnere heuet beraden.
Alſe vele voir meſdoet te ſamen
Ho comen ſi alle vter ſcamen:
Want wat ſo die meeste doet /
Dinct hem / dat men vergheuen moet.

Datſ

Dat ſ een Here die deſ pleyghet/
Die Here mach ſijn eñ dat onſeget.
Hets eene dobbelike ſcade/
Datmen geuet eñ niet bi rade/
Eñ hetſ meerre dozperhede/
Datmen geuet goet tonſtede/
Dan datmen dan enegen dinghe
Dan goede houeſceit ontſinghe.
Beter eſ/ datmen den quaden
Dozden goeden ſtae in ſtaden/
Dan men den goeden geen goet en dade/
Omme te quetſene die quade.
Hennes ghene lichtheit dan zinne/
Dattem een voeghet hier inne/
Alſemen hem ſine dolinge leert/
Dat hi hem daer af bekeert.
Hi mach wel ſeggen eñ toghen:
Ic watende een ander: ic bē bedzogen.
Oſtic eene dinc vermete mi
Hoedanerh oec dat ſoe ſi
Al dat dozt gaen/ eiſt goet/ eiſt quaet/
Hens geen meſpzijs keren den raet.
Dzageſtu omme alſulke ſaken
Heueſtu goet/ du ſoudeſt maken
Di nutte eñ gevent dozt alſe Here:
Want die tſine in ſaleghen ere
Bertert eñ deelt in houeſcheden/
Hi leget ſijn goet in ſekerre ſteden
Noint en was alſe groot Here
Teſer werelt in ſulkere ere
Hem en gebzac eer goeds omme lanc
Eer dede die vziendelike danc.
Hine was nie van groten moede/
Die gevere was dan ſine goede.
Hine dozſt gheuen vp ſulken dach/
Daer hi tſine verlozen ſach.
Ghenouchte die eſ ſere cranc
Eñ ōghedurende omme lanc.

Eñ ſo mer gitrogelijc en vaert
Ho die ſake eer vergaet.
Daer na gevallet hem; dier bede;
Dat hijs hē ſtaden eñ bedwanct-liede.

Seneca jegen wantroeſt. XLVIII.

Wonpheit eiſt/ dat een ontſiet/
Dat hi en can geſcuwen niet.
Onwert te ſine met quaden lieden/
Willic ouer pzijs bedieden.
In pinen wes gedoghic man
Eſ hi cleene/ wet legheter an/
Eſ hi groot/ gedooch te mere/
Ho meer gedogen/ ſo meerre ere.
Den riken volgetmen om de rijchede.
Die wiegen volgen den honege mede:
Der pzoengen volgen oec die diere:
Den rozne volget oec die miere:
Die dus den riken volgen an/
Meenen den roof eñ niet den man.
Ne getroeſti niet int goet;
Peins dattu beſt/ diet laten moet/
Eñ eiſt dattu heues verloren
Te ſchere gaeſtu den dieuen voren.
Men mach niet die rijcheit minnen
Entie vzoetſcap ghewinnen.
Menech claget/ hi eſ blent/
En ware hijs niet/ hi ware geſeent.
Want die ogen ſtiit dicke ſake
Dan verlieſe/ dan ongemake:
Want menegēn die ogen leden
Daer hi tijf laet niet hem beden.
Hijs donzp/ die maect rouwe groot
Om der liede gheineenie doot:
Want emeſ no nieuwe/ no wonder
In ne ghene dinc beſonder.

Hoghe herte was nvint in desen /
Dat haer wonder dochte wesen /
Dat lieden stoquen en vorghe velden /
Dat nieuwer dinghen machmen niet tellen.
Soeke eenen vrient in dire noot /
Eist dat hi di doet helpe groot
Omme dvien wille en om dijn recht /
Niet omme onrecht ghevecht:
Omme doghet; niet omme mieden /
Dien willic ouer-gerustes bedieden.
Daermen werscaept en hous feest
Es selden sulc vrient gevreest.
Lachstu / met di lachghenre vele;
Maer weendstu / het gaet vten spele.

Seneca in sinen radē. XLIX.

Wie gesont es hi mach sayn
Sinen dogt wenen en verslaen.
Alsō mach een gesont man
Sinen moet lichten bi desen dan.
Dicken sietmen siekere cranen
En vreken die coustumen.
Hier omme coemt in vele steden /
Dat tsalc dumme gaet met geden
En elc dinct sins coustume best /
Daer hi langhe in es ghevest.
Alle dinghen sijn bi naturen
Goet en vulmaect ter cueren.
Rutte / wise en redenlike
Bi naturen en honestelike /
Vroot / water en wijn;
Ghene vlijs dinghen moghen beter sijn;
Nochtan sijn si den ghenen quaet /
Diere in doet sine vuerdaet.
Hens niet so sutte min magher mus
Doen vuerdaet en vorsprokes.

Nature heuet anc ſiaers recht
Ghegheuen den here enten knechte:
Watſ dat ele man/ alſe hi ſteruet/
Eſſens verrs af geberuet.
Heſſens ſachte eñ eſſens ſaet
Hiet menſe den gaeten ontfaet
Hoe ic ſterue es mi al een
Weder mi doet werpe een ſteen
So dat mi ene boghe altemale
Bevalle ueber die eenen dale

Vanden ſelven. Ix

Hier ommie antwoorde aldus
Edelike Hagellius/
Die was eerſt ſtout man/ ſonder waen/
Eñ in eenen eenwijch ghevaen.
Men gaf hem te ruere van .ij. dinghen:
Hi moeſte van eere roetſen ſpringhen/
Oſte beneden blijuen doot/
Dat hi in alſulkers noot
Kieſe dat hoge/ of dat nederre
Hi antwoorde aldus wederre/
Hi ſprac: nu wilbic openbare/
Dattie ſpronc vanden hemele mare.
Dit was een man/ die ja ſinen ende
Herte hadde van ghenende
Van goeder leringen coemt den man
Dicken moet eñ ſtoutheit an
Eñ van merkene wel ter cure
Den rechten gane vander nature
Wat leghet mi daer an/ dat ic huichte/
Oſt man/ oſt dier/ oſt ſpoc wuchte/
Allerdic dies gi verhoeren
Mi naken noch tsvont anders ſwaren
Oſt bleyems/ oſt donderſlach
Oſt cavel/ die niet vallen en mach

Eene aerme dinc es dijse leuen;
Maer dats eene edele dinc verstaen/
Dat therte si van sulker cracht/
Dat soe der doot niet en acht/
Want wie so wel doet heeft vrijheit
Hi mach ontsien onversaert
Die zee verstormen/ diemen vruecht/
Eñ donder/ bliksem eñ dis luchts.
Dat es alleens alsse men steruet/
Weder ons clene dinc of groot verdruet.
Die dan salich wille wesen/
Houde sinen zin van desen/
Dat hi ghene dinc en vrochte
Alse hi siere zielen also vrochte/
Dat soe altoes sijt ghereet
Te vaerne heuen/ alse God dat heet.

Troost voer die doot. LI.

Alsso wanne hemen die tijt
Eñ vliet vaste eñ lijt
Eñ dieſe ghemeñ gheuben souden
Die en coudre niet verhouden.
Die doot es der naturen niet
Een cheins vptie menschelijc gheset/
Eñ soe es dinse/ alsiet beseuwe/
Van alre menschelijken rouwe.
Dies en sal men se niet ontsien:
Want daer en es en gheen ontsien;
Maer daer jegen sijn se gewar/
Coemt soe/ datmense ontmoeten dar.

Ne-

Vs. 11. Gewar.] Voor dit gewar van onzen Dichter heeft 't Latijn van VINCANTIUS Lib. X. C. 110. *Mortis nomen ne formides.* effice illam cogitatione multa tibi familiarem: *vt ſi ita tulerit poſſis ei et obuiam exire.*

Regeen ſtorem nacht langhe ſtam:
Do die zaeluren hoger quam
Eñ vzeſelibere ſchuren/
Do ſi onlanghens ghaduren.
Were dine hertte/ gh: eñ moet
Neghen al dat dauenture doet:
Eiſt wijch/ eiſt vzeſt: kanter zee/
Wat mogen ſi. di. ſaden mee/
Dan ziele eñ lijf verſcheden
Die ſchaden moeten onder hem beiden.
Eñ hier iegen enkes gaen zin/
Diet beneeme meer nie min/
Noch neghene zaelichede/
Noch die cracht/ no wagunthede.
Web dines hr mi vergeten ſtet
Die cranke menſchē in allen noeden/
Die ten eerſten den daer ane daet/
Alſe deen ſlach den anderen ſlaet:
Ontſliet hi daer/ ſo waent hi leuen.
Twine peinſt hi/ dattem ſijn benemen
Die knijf/ die ghadopt eñ dat ſwaert
Men ſal ſteruen onderwaert.
Eñ altoes daer toe ſijn gereet.
Do cozter doot ſo ſachter geſeet.
Een edel dine eiſt heſſen den zin
Bouen naturen ghewin/
Eñ haers ſmaehens en achten niet/
Eñ ſo wat dinghen ſo geſciet/
Ontfaen in ſullkers gebaren/
Alſe oft hem lieſ ſouden waren:
Want wiſtu in wat ellenden
God die ſaken can biſteren/
Eñ hoe hi die dine heuet geſtt/
Du hads beghert al ongelet.
Wat eiſt/ datmen mach ſeerre paſſen
Dan den man/ die hē alſo can gewaſſen/
Dat hi can gedoghen al
Aerbeit eñ ongheual/

Eñ

Eñ hi des vlaeghs onderdaen
Niet alleene en hilde goet gheset
Maer dat hijt ebbe ontsegghen
Ja wat dat sonnert an den aert
Hoch niet te gherne met hem
Swaert saken / an hem
Hoch nec niet te sere an hem
Of hijt also gheseggen sie
Eñ die danne goet gheset
Niets te lange ontbinden en sal
Maer also serre die saken /
Dat hijt sonder corme eñ moeten
Want sliepe die muis tales sonder /
Hem en liepe geen scarp tanden voren /
Eñ bi nieffalle ersamen gheschien /
Eñ mate in ghebaden toghen
Ommeselie hande eñ ontwaert
Neffens dueren te Gode weert
Eñ biddin Gode ommie sire goet /
Daer niemene geen verlies an doet
Dats goede ginse eñ reinen sin
Dit es al sinnesehen gewin

Van bedwanghe. LIV.

Niet lichte en machtich die ingete
Onbedwongen bringen tot vogete
Maer herf puteliche eñ eere
Dat mense vintlighe eñ leere
Maer sonder ontsetten eñ ongheslonden
Keert die joget al tien stonden
Des sachamen ontriuen
Disert alle daghe niemis ghelic
Eñ verontwert eñ ontsiegen
Dire dinc / diemmen dicke plegen
Maer dat die liede alle gheweld
Dw sijn niet ghuls alleene

Metten monde eñ wietter leies
Maer oec mettien ogen vele.
Onſen ongelouegheñ ſin
Doen wi nv gheſelt vmme tgelt
Nv verheffen mē vueden
Dus en conen wi niet gheſerden.
Gheſelledi mettien ſmekers niet
Hetſ wolc dat bedziegens plet.
Selc plegets openbare vele
Alſe deſe ſmekende muſeſtrele.
Selc ſmeert oec ſinder gedare
Alſe oft een ſimpel bozper ware.
Nochtan al ſijn ſimpel ſine wijſe
Hine meine el niet dane moze.
Ghene dinc eñes den zinne ſo naeer
Alſe eſ deſ vleeſchſ ouerdaet.
Alſe die jeughet eſ ontladen
Soe leget eñ ſlaepe inder ſeaden
Want ſoe niet ter eeren en waer
Des bliuet ſoe al ongenaeren
Danſen / ſpelen / vrouwen geſpan
Beneemt den man te weſene man.
Deſ pleghen ſo vele jongre liede
Dat ic hem manſ daet verbiede.
Hi ontſuieren jndie ſonſchede
Hem ſelue eñ andere oec mede.
Onſcamet anſeſijn / bliegende ogen /
Sijn ſi ſuuer / ſo wilt gedoghen
Hare reinecheit ware ongeſtade
Vonden ſi ſtede eñ diet hem rade.
Houeſch jonghelinc doet zonde /
Waer dat hi ſijn lijf onthonde
Maer een out man die dat doet
Machmen tellen ouer verwoet.
Een wijf can bi engiene
Heren ſcietende hare zienne
Eñ gelaet ter werelt togen
Sonderlinge wozden ogen

Al heetmenſe reine
Vroeuen / merken / wat ſe willen
Wijfs ongheſtadicheden
Es gefundeert op ſpechede /
Op ghierecheit en op ouerdo /
Die deſ plien ſijt dat wandelen verdr.
Noot es eene ſtaere wet
Die de tijt heuet geſet.
Doz noot werptmen dat viede goet
Menech waenen ſtadie weſen
Ghene getrouwer oeſoude mens dinc /
Dan die men hoze an dat leuen
Alſet es ſo verre comen /
Dat verſtanneſſe hoze ghewoonte
Eñ het en can gheleinſen niet
Anders dan het hoze eñ ſiet.
Wij ſijn ghetrouet tallen ſtonden
Tontſculdegen onſe quade ſonden
Dan te beterne onſe meſdaet
Eñ ditſ oncreijs eñ quaet.

Seneca van leringhen. LIII.

Het betaemt beſt den jongelinge
Dat hi met haeſticheit voꝛtſpꝛinge;
Inden ouden eiſt onbequame.
Sa du beſt van meerre name
Sa du meer ſouts ghedoghen.
Noint en ſach man Cõ. ſo hoghen /
Die met ongematere vzechede
Langhe ſtont in mogenthede.
Dſe meſdaet niet en wederſtaet /
Het ſcijnt / oft hi minde quaet.
Ghi hoghe giereghe Lantſheren
Die hoghe wilt ſtaen inder eeren
Ghine verſtaet niet ſekerlike /
Waer men vint dat Coninerike.

Scat / no diere ghewaghen /
Waghene met goud geladen /
Hoghe bozgen / vergoude zalen
Deſe en moghen geen rike betalen /
Al eiſt / dat hi crone dzaghet /
Die ſo hem niet en verſaghet
Eñ felheit van herten ontſeghet /
Eñ ghene ghierecheit anleghet /
Eñ niet en achtet in gere wiſen /
Dattene die domme lieden pziſen
Alſe hi in hem ſelven vint
Wijſheit die aldie werelt mint.
Welken tijt ſo du beſt ongeſont
Waenſtu vallen inden gront
Eñ beſt in vare / alſe oft een hnijf
Altoeſ ſtake omme dijn lijf.
O wi! wat dogeden leghetere ane
Niemene altoos te beſtane
Eñ tetene ſeker bzoot
Liggende vp die erde al bloot.
In clenen coten / in clenen ſteden
Weermen lettel van quaethéden.
Hetſ grote bzeeſe graet Here ſijn:
Dten goude dzinct men venijn.
Alte lief heuet hi ſijn lijf /
Die ſo ſat eſ eñ ſo heptijf /
Dat hi ſere ontſiet dat ſteruen
Eñ hi die werelt ſiet verderuen.
Sonder pine nemmermere
Ne ghewint men pzijs / no eere.
Alſtu eenen onſaleghen ſies /
Dat hi menſce eſ / bedinc di dies.
Lantshere die wille ſijn gemint
Ne wes te ſwaer niet een twint.
Doe dat die niemare ſi ommare:
Selden houden ſi hare an tware:
Selden vint die waerhede
In Heren camere hare ſtede /

Eñ

Eñ ſullenſe nv hebben die liſte
Si moetenſe ſamen metter nivede.
Wat ſoeter meſdadegher keytiue
Eſ die minne van deſen liue.
Die genaden heuet nedt /
Si genaderh / dats recht groet.

Seneca vander tijt. LIIII.

Wien ſal men mogen togen
Die nv ſal commen gedogen /
Dat hi nv goet gene tijde
Dat den tide ſat gelijke
Entien dach wijſen naer ſine werde
Eñ dat meret / dat wi hier vp derde
Alle daghe tſtrauen gedoghen.
In eene dinc ſijn wi alle bedrogen:
Dat wi alle die doot ſien:
Want vele tide dijs ontvlien.
Dje tide / die wi hebben leden /
Die eſ metter doot beſreden
Eñ die en keert nemmermere /
Ghelijc dat die doot niet en keere.
So men dat leuen langer rect /
So mes meer ter onden ſtrect.
Die tijt eſ onſe zh anders niet
Nv ennes niemene hiere vpliet.
In deſe angeſtade erdſche met
So heuet vns die natuze geſet.
Vens niemene aerms ſonder ſtzeene
Dien tſijn dinct weſen cleene.
Wat diet? dat een menſche houde
Herinen / ghevullet met gonſte /
Oft hi hem daer met niet bedzaghet
Eñ hi vozt ommo maſdaet jaget.
Wat eſ rijcheit? die mate gruut
Eiſt dat een ſins moedzijc heuet /

Dat

Dat hi hem daer na ghenoeghe:
Dat hi hem metten ſinen gheneghe.

Seneca van vrienden/ capen. LV.

Hi dinct mi dolen menechfout
Die ſeynen vuer vrient hout/
Dien hi wers in ſinen moet
Ghetrouwet/ dan hi hem ſelven doet.
Veraet di ſelven nemmer wt
Eñ dan gane van herten vt
Eñ met allen dinen ſaken
Hout met dinen vrienden ſprake.
Tegen dinen vrient wes alſo coene/
Alſe tegen di ſelven in allen doene.
Eñ ſet dijn leuen in ſulker wage
Dat dijn herte enen man vrage.
Dijn vrient gheproeuet in allen weldaden
Hal dine ghelike metti ſijn geladen:
In beyden machmen dompheit bedieden.
Niemen getrouwe: oñ alden lieden.
Veen es die meeſte ſeerheyde.
Dander die merſte houeſchede.
Dies ghelijc eiſt alſe ſulc man
Die nemmer gerusten en can.
Eñ een ander es die plieghet/
Dat hi nemmer ſtille en legheet.
Dorraſte machmen mees na minne
Niet bedieden ouer zin:
Want hets ongeſtadicheyde.
Eñ daer toe die ledicheyde
Eñ machmen niet prijſen wale:
Want hets ghelijc eere quale.
Dus ſamen deſe twee geſellen/
Dat men ruſten ſal na tquellen
Eñ nadis ruſte ynen mede:
Dits vrbate des lijfs ende zielen vrede.

Die dese dinghe niet en verstaet
Neme andie nature raet.
Soe es diet hem leren maeth.
Soe maecte nacht en dach:
Die dach omme dat men pinen sal
Entien nacht omme rusten al.
Sulc waent sijn wzet en he dinct dat/
Dat hi wilen een kint was
En hi es nv wozden man
En hi comen es wozt an
Ter eeren enter groter saken;
Mer hine peinst niet/ datten smaken
Noch in sinen sinnen so wel
Kintsche wozt en kinderspel/
En hi woint quam indien staet
Daer vzoeden man te comene staet.
Al es vergaen die kintsce tijt
Noch bliuet hem der kinder delijt.
En dits doliphijt sallen sonden
Out van jaren/ kintsch dan zonden.
Sulke sijn/ die de doot ontsien/
Noch steruen comen/ no leuens plien.
Sinen comen steruen/ nochte leuen;
Maer tusscen tween hangt en vleuen.
Hier omme radic elken man/
Die leuen wille en leuen can/
Dat hi doe wt sinen sinne
Wantroest en doemme minne/
Bidi geen goet staet in staden/
Hem dieren mede es verladen/
En hine si van zinne comen
Des af te ghane/ als es te vromen.
Elc getroestem vp elken dach
Tegen al dat gevallen mach.
Noint man en quam also tet vze
So hoghe bider aventure/
Spene hadde wel macht/ dat his werp
Neder jn die messalle scaep.

Dien hi wers in smen moet
Ghetrouwet / dan hi hem seluen doet.
Weraet di seluen trouwe met vl
Eñ dan gaue van herten vz
Eñ met allen dinen saken
Hout met dinen vzienden spzaken.
Tegen dinen vzient wes also coene /
Alse tegen di seluen in allen doene.
Eñ set dijn leuen in sulker wage
Dat dijn herte enen man dzage.
Dijn vzient gepzoeuet in allen weldaden
Sal dine ghelike metti sijn geladen:
In beyden machmen dompheit bedieden
Niemen getrouwe: sō alden lieden.
Deen es die meeste seerheyde.
Dander die meeste houeschede.
Dies ghelijc eist alse suic man
Die nemmer gerusten en can.
Eñ een ander es die pleghet /
Dat hi nemmer stille en leghet.
Donraste machmen meer na min
Niet hedieden suer zin:
Want hets ongestadicheyde.
Eñ daer toe die ledicheyde :
Eñ machmen niet pzisen wale:
Want hets ghelijc eere quale.
Dus samen dese twee gesellen /
Dat men rusten sal na tquellen

Die hare getrouwet / ſie wat hi doe /
Die es te hant ongeroe.
Tegen hongher eñ tegen dorſt
Eñ tegen ongetempereden dorſt
Wille nature dat wi ons horden.
Conen wi ſo vele gheboeden
Wine dozuen ouwe dit te weren
Ghene hoghe zee ouer varen:
Want hets ons al bi gheraet /
Ho wat ſo nature best.

Seneca van Heren doene. LVI.

Wie here wille ſijn ſelfs heren /
Hi ſal heren heuen leden /
Dan die meente ſijns ſelfs
Oft hi verwinnet ſchone al
Dat onder hem wast / ende dat was
An hem wonen haer bliſpel /
Eñ ontſchuldeghe haer wet
Ander lieden dagherede,
Boghere lieden zeden mede,
Sullen ſijn getempert tonder ſtede;
Niet m ſo ſonderlingen ſaken
Dat ſi hem jet te ſeere maken /
Noch oec niet ſo laten ſachten /
Dat ſi den doppere te vele ſlachten;
Sodat die gheene / die ſi halen
Eñ ontſaen jn haerre zalen
Meer wonderen in allen deele
Hare maniepen / dan hare juwele,
Die es van moede een groot Here /
Hi gheraect no nijn no meere
In aermoeden dies gelike /
Oft hi ware alles rike /
Eñ oec es ſeerre te pzijſene dat /
Alſe een man vloet inden ſnat /

25

Dat hi gheware eñ wachte;
Alſe diere niet wt en gehte.
Trane eſ die zin eñ dat plaghen/
Die ghene rijcheit can gedraghen.
Hier bi praeſtijen eñ wert/
Alſe hi vanden zonden ſeert/
Es hem ſijn eerſte leuen leet/
Dat hijs met herten aegeet/
Eñ hi dat hout ouer quaet/
Dat hi eerſt pijſde in ſinen raet.
Ghene ghenouchte van ghenen goede
Eñ eſ ghenoughelijc in minen moede
Al waert doz grote weldichede
Ic en hebbere gheſelſe mede/
Die de dinc met mi guite ſa
Eñ met mi daer in weſe wo.
Het eſ vreeſe in menegen dinghen
Onder menegen gheſellen mingen/
Eñ ſare meer es ouer hoop/
Ho ontſienlikere eſ de loep:
Want men onder vele gheſellen
Dichen ſiet eñ hozt vertellen
Luxurie eñ ouerdaet/
Die de zinne maket quaet.
Dzay gheſelſcap/ neemt in deſen/
Moet met ſleeuwe menerhie weſen.
Schuwe den quaden gelikes;
Want diere eſ vele diere ghelikes.
Gheſelle mettem die dogen
Eñ die di beter maken mogen.
An oer den ghenen/ die di genaken/
Dat ſi andi leren goede ſaken:
Want alſe een een ander leert/
Hi wijſt hem ſchuwen eñ eert.

Se

Seneca van Ghenaden. LVII.

Ic radi ſcuwen in alre wiſen
Vele dinc / die lieden ghiſen:
Eñ ſijt vroet / wacht v en haet
Iegen der auenturen gaet.
Want die wiſſe ſtarke ſtiere /
Alſe hem geſteget tiegen manieren
Af teekene eñ baet bi gaen /
Si werdens dicken bi ghevaen
Der auenturen ſlechten ſtreke /
Datſ derdſche gaet eñ weeſt ere;
Witſ al verraetneſſe eñ laghe
Eñ coꝛt dicken ſmenſchen daghe.
Die dan ſekel willen ſtaen
Sijn zin en ſi niet hooghe verhaen.
Laet hem genoegen eñ genaken
Ghevoughe dinc / gemene ſaken /
Eñ ſcuwe den hooghen raet:
Want hi al ten vreſen ſtaet
Van deſer groter hoocheit al /
So eſ int ende een ſwaer val.
Wens niet dijn / wat helpt öſaet /
Dat dauenture dijn heeft gemaect.
Alſe wi jemene verminnen /
Om dat wi in hē moghen winnen /
Onſen willen eñ onſe gevoueh
Alſe langhe minnen wine ghenoech?
Om dinc / die onſ eſ oꝛbaꝛe /
Hier bi ſietmen haſtentare /
Dat die vrient volgen den heren
Die ſijn indie ſtat van eeren;
Maer alſe een coenat inden valle
So vlien ſi van hem alle /
Eñ en willen niet datmenſe kinne /
Oſt ſi waren van getrouwer minne:

35

Want die aermoede pzouet /
Die vzient es / alset behaeuet /
Dits comenschap est vriēschap niet
Die dus volget eñ vliet
Dat leget / daer men seghet mede /
Dattu best in goeder stede
Eñ di selues dinket dat /
Dattu best in quaden stat.
Niemens en genoeget sijn goet /
Hine si van herten vroet.
Wandelen ouerz vpic alle dage
Indien doene alse oft laghe /
Om dattu den Here ouer saghes
Dorres antwoorden / alf hi vragt.
Eñ scamelheit es sne dine
Te vrisene inden jongelinc.
Wi sase heuet in sine sinne /
Hi scuweter menege zonde inne.
Salich es hi en twijfels niet
Die jemene tontsiene vliet.
Dat hi hem doz sine minne
Ordinere alsa doer inne /
Dat hi mesdaet achter late /
Want hier af comt groete hate.

Echt van wijsheden. LVIII.

Salech es hi / sijt seker des /
Die sijns selues so meester es /
Dat hi dar den dach van mozgen
Wel ontbeiden sonder zozghen.
Die kempe heuet selden spoet
Noch te stridene en es hi niet goet /
Die doer pine wille vlien;
Maer die sijn bloet heuet gesien
Eñ ontsangen sulken slach /
Dat hi vptie erde lach /

Eñ

Eñ hoe dicken so hi vel/
Dat hi vp stont alsō wel/
En met meerren macht street/
Dien prise die man/ diene moet.
Dus sullen wi in allen stonden/
Al vallen wi onder die zonden/
Daer omme en sullen wi niet wanhopen/
Maer te beterингen lopen/
Eñ ons beteren alsō/
Dats onse viande werden onbloot/
Want vele vogelen legheten an/
Dat eenen duechtegen man
Messal an coemt eñ lase/
Hi werter bi wijf en vast.
Niemene en wanhope nochtā/
Alsemen seghet wonder sal gestēt
Want waersagers/ alst bedarf/
Die saelgieren menech waerf
Eñ wat helpt oft vromen sal/
Datmen te sere onsiet/ messal.
Hope niet/ dese wijsheit niet te sere
Ostu wilt bliuen in dine ere.
Wi sullen houden onsen staet/
Dat wi minnen/ dats mijn raet/
Onsen lachame alsō te maten/
Den ghevoughe eñ tonser baten/
Dat wi niet alle dinc gemene
Ne doen doz sijn gemac alleene;
Maer sine bedozfte sullen wi hem gheuen:
Want sonder hem eñ mach niet leuen.
Die sijn vleesch te sere spaert
Dicke heuet hi die redene onwaert.
Eic neme sijns lachamen sō wars
Eer hi die redene hadde onwaer
Oft eer hi ontrouwe hiete/
Dat hi hem eer verbernen liete.
Hoverdicheit/ valscheit eñ mozt
En coemt nemmermeer alsō vozt

Noch

Noch ſo weeldich in hare paertie;
Men ſal wiſſhede eñ clergie
Pijſen / eñ hebben waert;
Hae ſoet elſ ter wereit vart.
Niemen heeſt bate van ſinen goede /
Die wp altoes eſ indis hoede /
Eñ diet emmer te hoghe leyden:
Want die waſdoem / dies jt pleget /
Neemt hem die dedernie ſeere;
Jnrecht eſ hi / al heet jt heet.

Van wiſen rade. LVIIII.

Wat ſo du does indeſe vaughte /
Datw vandes vleeſch genoechte
Haen verkeers dine zinne /
Daer al dat vozdeel eſ jnne.
Ozbare dien nacht eñ dach /
Alſe diet al gegronden mach.
Jetſ recht / datmen dat gaut wel hande /
Want het betert inde oude
Wat edelre pointe ſo es dit /
Jo wie ſo niemene en bit
Omme raet dan enegen ſaken;
Want alle liede raet connen maken.
Jitſ niet der auenturen goet
Daer noit an was ſeker voet.
Recht dieſ noit man was verbullet;
Maer dat die liede ſo verdullet
Jo ſijs meer jn conen gheghieten /
Jo ſijs meer mogen genieten.
Jouesch van edelen gepeinſe
Eñ wes van ghenen hogen geweinſe.
Begers du oec enege ſaken /
Dier du gherne ſoutſ genaken /
Eñ du wuls weten dan bidi /
Weder die dine naturlije ſi /

Wat / wo dicke ghemaghen /
Waghene met goude geladen /
Hoghe bozgen / vergoude zalen
Deſe en moghen geen elke herten /
Al ziſt / dat hi vroom dzaghet /
Wie ſo hem niet en verſaghet
Eñ felheit van herten ontſeghet /
Eñ ghene ghierecheit anleghet /
Eñ niet en achtet in gere wiſen /
Dattene die domme lieden pziſen
Alſe hi in hem ſelven vint
Wijſheit die aldie werelt mint.
Welken tijt ſo du beſt ongeſant
Waenſtu vallen inden grunt
Eñ beſt in vare / alſe dſt een hnijf
Altoeſ ſtake omme dijn lijf.
O wi! wat dogeden leghetere ane
Niemene altoos te beſtane
Eñ tetene ſeker bzoot
Liggende vp die erde al bloot.
In clenen coten / in clenen ſteden
Weermen lettel van quaechheden.
Wetſ grote bzeeſe graet Here ſijn:
Wten goude dzinct men venijn.
Alte lief heuet hi ſijn lijf /
Die ſo ſat eſ eñ ſo keptijf /
Dat hi ſere ontſiet dat ſteruen
Eñ hi die werelt ſiet verderuen.
Sonder pine nemmermere
Ne ghewint men pzijs / no eere.
Alſtu eenen onſaleghen ſies /
Dat hi menſce eſ / bedinc di dies.
Lantshere die wille ſijn gemint
Ne wes te ſwaer niet een twint.
Doe dat die niemare ſi ommare:
Selden houden ſi hare an tware:
Selden vint die waerhede
In Heren camere hare ſtede /

Eñ ſullenſe nv hebben die liede
Si moetenſe ſomen metter nioede
Wat ſoeter meſdaedegher heytiue
Eſ die minne dan deſen liue.
Dje genaden heuet noot/
Si genaderh/ dats recht groot.

Seneca vander tijt. LIIII.

Wien ſal men mogen togen
Die nv ſal commen gedogen/
Dat hi nv goet gene tijde
Dat den tijde jet gelijke
Entien dach ſyſen naer hare werde
Eñ dat meret/ dat wi hier vp derde
Alle daghe tſenuen gedoghen.
In eene dinc ſijn wi alle bedrogen
Dat wi alle die doot ſien:
Want vele tide dus ontvlien
Dje tide/ die wi hebben leden/
Die eſ metter doot beſtreden
Eñ die en keert nemmermere/
Ghelijc dat die doot niet en keere.
So men dat leuen langer rect/
So mes meer ter onden trect.
Die tijt eſ onſe eñ anders niet
Nv ermes niemene tiere vpſet
In deſe angeſtade erdſche wet
So heuet ons die nature geſet.
Dens niemene aerm ſonder ſtreme
Dien tſijn dinct weſen cleene.
Wat diet? dat een menſche houde
Derinen/ ghevullet met gonſte/
Oft hi hem daer met niet bedraghet
Eñ hi voꝛt ommc waſdoem jaget.
Wat eſ rijcheit? die mate gruut
Eiſt dat een die noddruſte heuet?

Dat hi hem daer na ghenoeghe/
Dat hi hem metten sinen gewage/

Seneca van vriend/scepen. LV.

Hi dinct mi dolen menechfout
Die jeghene vuer vrient hout/
Dien hi wers in sinen moet
Ghetrouwet/ dan hi hem seluen doet.
Veraet di seluen nemmer mit
Eñ dan gaue van herten vri
Eñ met allen dinen saken
Hout met dinen vrienden sprake.
Tegen dinen vrient wes also coene/
Alse tegen di selues in allen doene.
Eñ set dijn leuen in sulker wage
Dat dijn herte enen man vrage.
Dijn vrient geproeuet in allen weldaden
Hal dine ghelike metti sijn geladen:
In beeden machmen dompheit bedieden
Niemen getrouwe: oñ alden sieden.
Veen es die meeste seherhede.
Dander die merste houerschede.
Dies ghelijc eist alse sulc man
Die nemmer gerusten en can.
Eñ een ander es die plieghet/
Dat hi nemmer stille en leghet:
Dontraste machmen meer na min
Niet bedieden suer zin:
Want hets ongestadicheda.
Eñ daer toe die ledichede
Eñ machmen niet prisen wale:
Want hets ghelijc eere quale.
Dus samen dese twee gesellen/
Dat men rusten sal na tquellen
Eñ nadis ruste pinen mede:
Dits vrbare des lijfs ende zielen vrede.

Die dese dinghe niet en verstaet
Neme andie nature raet.
Soe es diet hem leren maeth.
Soe maerte nacht es dach;
Die dach omme datmen pinen sal
Entien nacht omme ruesten al.
Sulc waent sijn wæt en hē dunet baf/
Dat hi wilen een kint was
Es hi es nv wozden man
Es hi comen es wozt alt
Ter eeren enter groter saken;
Mer hine peinst niet/ dattem smaken
Noch in sinen sinnen so wel
Kintsche wozt es kinderspel/
Es hi woint quam indien staet
Daer wzoeden man te comene staet.
Al es vergaen die kintsce tijt
Noch bliuet hem der kinder delijt.
Es ditf dolsphēit tallen stonden
Out van jaren/ kintsch dan zonden.
Sulke sijn/ die de doot antsten/
Noch steruen comen/ no leuens plien.
Sinen connen steruen/ nochte leuen;
Maer tusscen twem hangt es rieuen.
Hier omme radic elken man/
Die leuen wille es leuen can/
Dat hi doe wt sinen sinne
Wantroest es doumme minne/
Bidi geen goet staet in staden/
Hem dieren mede es verladen/
Es hine si van zinne coene
Des af te ghane/ als es te doene.
Elc getroestem wp elken dach
Tegen al dat gevallen mach/
Noint man en quam also det wt
So hoghe bider aventure/
Spene hadde wel macht/ dat his werp
Neder jn die messalle scaerp

Want hets ons al bi gheeret/
Ja wat ſo natuere heet.

Seneca van Heren doene. LVI.

Die here wille ſijn beſcepen/
Hi ſal beter ſeuen leden/
Dan die merite ſelue ſal/
Oft hi verderuet ſchuld al
Dat onder hem wast/ om datſi wel
An hem nemen haer biſpel/
Eñ ontſchulden oec haer mede
Onder lieden dogherhede.
Boghere lieden zeden mede.
Sullen ſijn getempert telker ſtede;
Niet m ſo ſonderlingen ſaken
Dat ſi hem jet te ſeere maken/
Noch oec niet ſo laten ſachten/
Dat ſi den dozpere te vele ſlachten;
Sodat die gheene/ die ſi halen
Eñ ontfaen jn haerre zalen
Meer wonderen in allen deele
Hare maniepen/ dan hare jnwele.
Die eſ van moede een groot Here/
Hi gehaert na min no meere
In aermoeden dies gelike/
Oft hi ware alles rike/

Dat hi gheare eñ wachte;
Alſe diere niet wy en achte.
Traue eſ die zin eñ vut plaghen/
Die ghene rijcheit can gedzaghen.
Hier bi pzoeftmen eñ weet/
Alſe hi vanden zonden ſeeet/
Es hem ſijn eerſte leuen leet/
Dat hijs met herten auegeet/
Eñ hi dat hout auer quaet/
Dat hi eerſt pzijſde in ſinen raet.
Ghene ghenouchte van ghenen garde
Eñ eſ ghenougelijc in minen moede
Al waert doz grote weeldichede
Ic en hebbere gheſelle mede/
Die de dinc met mi quite ſa
Eñ met mi daer in weſe wzo.
Het eſ vzeeſe in menegen dinghen
Onder menegen gheſellen mingen/
Eñ ſore meer eſ auer hoop/
Da ontſienlijkere eſ de loep:
Want men onder vele gheſellen
Dicken ſiet eñ hozt vertellen
Luxurie eñ ouerdaet/
Die de zinne maket quaet,
Dzay gheſelſcap/ meeſt in deſen/
Moet met ſtemme menechte weſen.
Schuwe den quaden gelijc/
Want diere eſ vele diere ghelijc.
Gheſelle mettem die dogen
Eñ die di beter maken moghen.
Aſ oec den ghenen/ die di ghenaken/
Dat ſi andi leren goede ſaken:
Want alſe een een anderen leert/
Hi wijſt hem ſchuwen eñ eert.

Se

Seneca van ghemaren. LVII.

Ic radi ſcuwen wi alre wiſſen
Vele dinc / die lieden ghelen:
Eñ ſijt vroet / wacht v eñ hoet
Iegen der auenturen goet.
Want die wiſſre vaste dieren /
Alſe hem geuliget eneghe manieren
Af teenie eñ vaste vi gaet /
Si werdent dicken vi ghevaen
Der auenturen ghelyken lete /
Dats derdſche goet eñ wereit ete /
Dits al verraetneſſe eñ laghe
Eñ coyt dicken ſuentſchen daghe.
Die dan ſeket valle ſeden
Sijn zin en ſi niet hoghe verheuen.
Laet hem genoegen eñ genaken
Ghevoughe dinc / gemene ſaken /
Eñ ſcuwe den hoghen raet:
Want hi al ten vreſen ſtaet
Van deſer groter hoocheit al /
So eſ, int ende een ſwaer val.
Hens niet dijn / wat helpt ofaet /
Dat dauenture dijn heeft gemaect.
Alſe wi ſemene verminnen /
Om dat wi in hē moghen winnen /
Onſen willen eñ onſe gevoech
Alſe langhe minnen wine ghenoech /
Om dinc / die onſ eſ ozbare /
Hier bi ſietmen harentare /
Dat die vrient volgen den heren
Die ſijn indie ſtat van eeren;
Maer alſe een coemt inden valle
So vlien ſi van hem alle /
Eñ en willen niet datmenſe kinne /
Oft ſi waren van getrouwer minne:

35

Want die armoede pzouet /
Die vzient es / alset behaeuet /
Dits comenschap est vziescap niet
Die dus volget en vliet
Dat leget / daer men seghet mede /
Dattu best in goeder stede
Eñ di seluen dinghet dat /
Dattu best in quaden stat.
Niemens en genoeget sijn goet /
Hine si van herten groet.
Wandelen ontzerz vpic alle dage.
Indien doene alse oft laghe /
Om dattu den Here ouerlaghes
Dorres antwoorden / alf hi vraget.
Eñ scamelheit es sue-dine.
De pzisene inden jongelinc.
Wi sose heuet in sine sinne /
Hi scuweter menege zonde inne.
Salich es hi en twifele niet
Die jemene tontsiene vliet.
Dat hi hem doz sine minne
Ordinere also doer inne /
Dat hi mesdaet achter late /
Want hier af coemt groete hate.

Echt van wijsheden. LVIII.

Salech es hi / sijt seker des /
Die sijns selues so meester es /
Dat hi dar den dach van morgen
Wel ontbeiden sonder zorghen.
Die kempe heuet selden spoet
Noch te stridene en es hi niet goet /
Die doer pine wille vlien;
Maer die sijn bloet heuet gesien
Eñ ontsangen sulken slach /
Dat hi vptie erde lach /

Eñ

Eñ hoe dicken ſo hi vel/
Dat hi vp ſtont alſo wel/
Eñ met merckeñ menige ſtreke/
Dien pzijſe eic man/ diene doet.
Dus ſullen wi in allen ſtonden/
Al vallen wi onder die zonden/
Daer omme en ſullen wi niet wanhopen/
Maer te beteringen hopen/
Eñ ons betren alſo/
Dat ſ onſe viande werden ſtille:
Want vele vogelen legheren in/
Dat eenen duchtegen man
Meſſal an coemt eñ laſe/
Hi werter bi wijf en bail.
Niemene en wanhope nochtan/
Alſemen ſeghet wonder ſal geſchien
Want waerſagers/ alſt bedaert/
Die faelgieren menegh waerf
Eñ wat helpt oft comen ſal/
Datmen te ſere onſet/ meſſal.
Hope niet/ vele wijſheit niet te ſere
Oftu wilt bliuen in dine ere.
Wi ſullen houden onſen ſtaet/
Dat wi minnen/ dat ſ mijn raet/
Onſen lachame alſo te maten/
Ten ghevoughe eñ touſer baten/
Dat wi niet alle dinc gemene
Ne doen doz ſijn gemac alleene;
Maer ſine bedozfte ſullen wi hem gheue:
Want ſonder hem eñ mach niet leuen
Die ſijn vleeſch te ſere ſpaert
Dit ſe heuet hi die redene ontwaert.
Eic neme ſijns lachamen ſo wars
Eer hi die redene hadde ontwaert
Oft eer hi ontrouwe hiete/
Dat hi hem eer verbernen liete.
Hoverdicheit/ valſcheit eñ mozt
En coemt nemmermeer alſo voze

Noch

Noch ſo weeldich in hare partije;
Men ſal wiſſche eñ clergie
Peiſen / eñ hebben waert /
Hoe ſaet sis ter wereit wart.
Niemen heeft bate van ſinen ghude /
Die vp altoes eſ inde hoede /
Eñ diet emmer te hoghe legher:
Want die waſdoem / dies ſi ſlieger /
Neemt hem die beberne vree;
Unecht eſ hi / al heet ſi Here.

Van wiſen rade. LVIIII.

Wat ſo du does indeſe vaughte /
Datti vandes vleeſch genoechte
Haen verkeers dine zinne /
Daer al dat vorreel eſ inne.
Ozbare dien nacht eñ dach /
Alſe diet al gegronden mach.
Het ſecht / datmen dat gout wel hande /
Want het letert inde oude
Wat edelre pointe ſo es dit /
So wie ſo niemene en bit
Omme raet dan enegen ſaken;
Want alle liede raet connen maken.
Dits niet der auenturen goet
Daer noit an was ſeker voet.
Recht dieſ noit man was verbullet;
Maer dat die liede ſo verbullet
So ſijs meer in conen gheghieten /
So ſijs meer mogen genieten.
Houeſch van edelen gepeinſe
Eñ wes van ghenen hogen geweinſe.
Begers du oec enege ſaken /
Dier du gherne ſouts genaken /
Eñ du wils weten dan didi /
Weder die dine naturlije ſi /

Ja verblende ghierechede
Merc jodi ſeluen daer ter ſtede/
Ofture verre jn waers gegaen?
Oftu dende jet wonds ſaen.
Eiſt dat meer geen ende an ziet/
Lone eſ die dine natuerlije niet.
Dus ſulſtu omme dinggen ſien/
Die wiſelije ſijn eñ mogen geſchien.
Dele waerre hier te voren/
Die hare wijſheit verloren
Met weelden eñ met groten moede.
Wilſtu leuen alſe die woede/
Du moets aerm weſen dan/
Ofte leuen/ alſe een aerm man/
Weelde eñ groot ouerdaet
Ne vant noit wiſen raet.
Hen mach niemen ter wijſheit treken/
Die omme ouerdaet wille mecken.
Onwerde van ouerdade/
Datſ aermoede vñ wiſen rade/
Die te minne eſ ghemeenlike
Onder die aerme eñ onder die rike.
Dele lieden jn meneger ſtat
Hebben verſament groten ſcat/
Niet dat ſi dan met dien goede
Endden hare aermoede;
Maer ſi verlichten haer verdziet.
Eñ dit en eſ te wonderne niet:
Jnt erdſche goet eſ niet de ſmette;
Maer jn den zin leget aldie lette.
Want daer die zin blinet te boven/
Daer machmen die rijcheit louen.
Men ſeit ongeleerde ſinne
Al verloren jn ghewinne
Entie blinen ſonder hoede
Verloren oec indje aermoede:
Want ſotte en conens niet gedzagen
En ouer dander hozt men clagen.

Die

Siet hier af een gelijke:
Een man vp ſiec ſere ſwaerlijke/
Wat helpt hem meer dat hi leget
In een bedde met goude bedeghet/
Oft in een ander houtijn bet/
Noch te wers noch te bet?
Sone doet hem dit no dat/
Aldus varet alſe die ſcat/
Oſte aermoede/ die ons God ſant/
Coemt in eenen ontwiſen man
Noch mettien eenen/ noch mettien anderen
Sone can hi ſijn/ nochte wanderen.

Vanden ſeluen. LX.

Alſemen in ſeeſten weſen moet/
Elc wiſe ſette ſo ſinen moet/
Dat hi van hē indien daghe
Ouerdaet eñ weelde ſaghe.
Eñ alſe al tſalc groot eñ clene
Daer an hem leggen gemene/
Eñ du dan jnt ſekerſte ſijs/
So ſette dinen zin jn alre wijs
Of di dauenture ſcade
Verlieſ oft enech meſwende/
Dattu cons weren den toznop
Vander werelt int vernop.
Laet ons hebben indie hoede
Ghemats eñ reine aermoede/
Dat ons der auenturen meſſal
Onbewiſt niet en vinde al.
Seker dins eñ ſonder vaer/
Datſ williche aermoede claer/
Eñ datmen dan en ſouke niet
Elſ dan die auenture gebiet/
Eñ dattem nemen niet en mach
Dauenture vp ghenen dach.

Eñ oft hem dauentuere liete/
Dat hi Here daer af hiete.
Dese werelt min nu mee
Ennes anders niet dandie see.
Nv hebben wi indie zee geleest/
Daermen niet sekers in en heest.
Laet ons so die dinc verweruen/
Dat wi binnen der hauene steruen.
Datſ een tehijn der wijsheden/
Dat een si van sulken seden/
Dat die ghewerke entie wozde.
Altoes sijn van enen geozde.
Der lieder zin/ der lieder wozt
Gaet alle daghe weder eñ bozt.
Nv pzisen si nv dit/ nv dat/
Eñ scijnt wesen in meneger stat.
Des menscen wesen spot eñ spel:
Maer daermoede sal di wel
Doen verstaen die waerheit das/
Wie dijn getrouwe vzient was:
Die vandi scerc/ hijs ongerelt/
Hine volgedi niet; mer omdijn ghelt.
Al waert datmen scuwen sonde
Aermoede eñ menre niet en wonde/
Men soudse omme eene redene minnen:
Want soe leert die vziende kinnen.
Saldie dach comen nemmermere/
Dat niemene lieghen sal nm here

Dat elc ſpreekt omme dine houde
Hetſ al omme wederloen van goude.
An maten ſo hout di al:
Want daer af emmes gheen val.
Inne wille niet datmen tgoet
Omme verre henen werpen moet;
Maer it heete groot van moede/
Die vervullet eſ niet goede
Eñ dan houden can die mate/
Dat hiſe nocht en minne/ no hate:
Mint hiſe hi houtſe te vaſte;
Vaet hiſe ſo comen quade gaſte/
Dien hiſe gheuet ſonder beſcheet.
Vijſen machmennie ghereet/
Die onbeſmet van ſinen ſeden
Dozdie rijcheit es verleden.

Noch vander ſelúer dinc. LXI.

Njemene en eſ van herte ſo bloot/
Eer hi hinge altoeſ in de doot/
Hine ſouts eet af comen al
Eñ in enen auenturlike val.
Dus eſ beter ene auenture/
Dan leuen altoes indat ſure.
Hine mags noit van ſinnen vaſt/
Die ontſeide eerlikken laſt;
Want elken man van herten goet
Disn waſt eñ rijſt ſijn moet/
Alſe hi ene dinc beſtaet/
Die zwaer eſ eñ tſine eren gaet.
Onſe ghebozneſſe es cranc/
Leven wi nochtan omme lanc/
Wi ſijn aerger jndie doot/
Dan jnt leuen/ datſ meſdaet groet;
Dans niet der auenturen gewout;
Maer herſ ons ſelues ſcout.

Dat fondement van goeden ſinne/
Datſ dat een man den zin gewinne/
Dat hi altoes in ghenen tide
Hem omme ydelheit verblide.
Wel tijt ſo die bliſcap eſ waer/
So toget die wiſe tanſcijn ſwaer.
Lachgen coemt van duire vzouden/
Die den vzeidel vp can houden/
Alſe hi indie weelde ſit/
Eñ peinſen/ wo coemt naerdit
Pine/ rouwe eñ arbeit/
Voerſiedi/ dattu beſt ghereit/
Alſtu valles in ſelken laghen/
Dattu cones dat gedzaghen/
Die dit heuet in ſinen moede/
Hine eſ in bliſcap niet ſonder hoede.
Ander vzoplike ſaken/
Daer di meente af bliſcap maken
Die hebben/ alſo ict kinne/
Cozte ghenouchte eñ dinne.
Bliſcap die coemt van dommen rade
Die es cranc eñ ongeſtade.
Weelde die ouer mate loept/
Datſ dinc die ſware vercoept;
Maer nu eiſt al te hoge ·i· ſtrate
In weelden te houdene mate.
Cleene menechte/ datſ groete ſcade/
Hint men berecht ſijn met rade;
Maer volc eſ jndier maniere/
Alſe dat ſwemmet indie riviere/
Sulke ſwemmen van oeuer toevere
Waer elc ſinen wille vercoeuere/
Eñ ſelc eſ die henen jaghet/
Waer ſone die ſtroem gedzaget.

Vander ſeluer dinc noch. LXII.

Wie ſo ſere die dinc ontſiet
Die hi vrucht / alſ menech pliet /
Contſiene dat noch coemen ſal
Verbeit eñ ſwaer meſſal /
Hijs dom: want hi tarechſte hioſet
Eñ al ſinen tijt verlieſet /
Daer hi in mochte weſen vro
Eer die dinghe comen alſo.
Ghetroeſt hi ſeluen ouer al
Ouer alrehande meſſal.
Wie eſ die ſo ſchere leuet /
Oft hi redene in hem heuet /
Hine mach vroeuen eñ verſtaen /
Dat alle weelde mach te gaen
Eñ alle genouchten met ſcenden
Eñ ſwaerliſte moeten enden /
Omme dit dat emmer weſen moet
Eñ ſo ſnel en eſ gheen vaet /
Dje deſer dinc ontlopen can.
Legge elc ſinen zin daer an /
Dat hi hem troeſte jn allen vaer:
Want eſ devel groet eñ ſwaer /
Sone maget niet lange geduren
Die doot en ſcedet hi naturen.
Eiſt ſorhte wat ſalmen dan clagen;
Alte lichter machment verdraghen.
Weelde / die hem wel bekent /
Vert int ende al tzorment:
Want grote ſpiſen evel maken /
Die onſ dinken ſoete ſmaken.
Grote wine maken ſwaerhede
Eñ bevinghe jndie lede.
Spel met vrouwen dat verſlijt
Den lachame voerdien tijt.

Hier toe en es geen meerre bate /
Dan aerm weſen indie mate /
Enter doot beiden met ghenende:
Want ſoe es alles evels ende.
Alle daghe proeuit / dat wi ſterven:
Want wi in ſomegen dingen verderven;
Ja alſe wi ſijn kindere medt
Eñ wi waſſen indie lede
Onſe daghe corten metter vaert
Eñ wij tijden ter doot waert.
Men vint lieden alſo gheſinnet /
Eiſt dat men an hem rekinnet
Eeneghe ſmette of meſdaet
Eñ men hem lachtert dat quaet /
Hi ſtaens af eñ betren hem dan.
Oec ſo vint men ſomeghen man
Waert dat menne wilde caſtijen /
Men ſoudene aergeren eñ ontwijen.
Elken moetmen onderbolgen
Naer ſiere manieren volgen;
Maer eer ic minen vrient verlieſe
Lievere hebbe ſe / datic kieſe
Hem te lachtere ſine meſdaet /
Eñ hi ſo vten zonden gaet
Eñ ic an hem verlore indien
Sijn ſpreken eñ ſijn upſien /
Dan hi in zonden hem verſmore
Eñ ickene alſo verlore.
Eer onberdic vrienderlike ſprake /
Eer ic mine trouwe prake.
Scameneſſe die es ſere goet /
Want ſe wie dieſe behoet /
Al ware hi een meſdadich man /
Nochtan ſo waerre hope an
Nature eeſeht te haerre noot
Ter lijſnere water eñ broot.
Die hem genoeghet met deſen
Hi en mach niet aerme weſen.

Rech

Hecht waert / dat hi salich hiet /
Diere hem met genoegen liete.
Al dattu does bi nachte bi daghe /
Doet also oft niemen en saghe;
So sout du di scamen dan
Te doene daer begrijp es an.

Prijs vander dinc. LXIII.

Twi salmen scelden die vrijt /
Watʃ daer dat niet wesen soude?
Watʃ beter dan ten ende tiden?
Alʃe men ghevoelt nature gliden
Eñ hare bande ontbinden /
Die die jonge domme minden.
Der lieder prijs / der lieder waen
Die laet voren henen gaen /
Hetʃ al dolinghe eñ el niet:
Sine weten / wat die dinc bediet,
Eñ ne peins in ghere wijs
Dattu beʃt werdich enechʃ prijs.
Dje doot eʃ diet al openbaert /
Die dat eenechs prijs eʃ waert.
Elc sal weten dat gereet /
Alʃe die siele henen scheet /
Wat dat hi heuet gedaen.
Ne set niet in dinen waen /
Dattu jonc sijt eñ bidi
Sone es di die doot niet bi.
Dune weetʃ cleene no groot /
Waer dat dijns ontbeit de doot.
Waer so du beʃt in elke stede /
Eʃ soe di bi eñ mede.
Niemene en canse wt ghesluten.
Soe eʃ binnen eñ buten.
Vertelle in dine herte clare
Dine tide eñ dine jare.

Hetſ ſcamenesſe/ alſe elc bewint/
Wat hi wilde / alſe hi was kint.
Doe ene dinc / die ic rade di/
Alſtu peins die baet es bi/
Doe doch dat die zonden ſteruen
Eer du laetſ dijn lijf bederuen.
Waer ſo du waers emmermee/
Eiſt bi lande / eiſt bi zee/
Dine zonden volghen meds
Quer al in elke ſtede/
Eñ ſi dattuſe int dinen zinne
Berdziues/ daer ſi wonen jnne,
Wat leghet ane die werelt ere
Niemene es bzi eñ niemene here/
Hine wachtem in allen ſtonden/
Dat hi niet en diene den zonden.
Beghin van gire zalichede
Kerineſſe dañ zonden / gelouetſ mere;
Want die behenuen niet en can
Sine meſdaet / datſ die man /
Die ſijn meſdoen niet en wille
Betren / noch jude / noch ſtille.
Hieromme ſal elt hē ſelue ſcelden
Hem ſelue wzoughen eñ melden
Eñ beſouken ſine ſunde
Eñ dziuen hute / datter was jnne;
So mach hi dan den rechtre laden
Eñ bidden omme ghenaden.
Hetſ di bzbozlikere / dattu weetſ /
Waer in dattu di vermeetſ/
Dan aldie lieden jnanen ſouden /
Dattu goet waers eñ weten wouden;
Want du moges weten hier bi
Du waers meer bedzoghen dan ſi

Vander doot. LXIIII.

Sulc heuet gheſijn erre eñ gram/
Alſe hi wiſte / dat de doot quam.
Niemene ontſincſe noit vzoilike/
Hine hadde geleuet redenlike.
Die niemene en doet die ſtade/
Hine wilde/ dat menſe hem ſeluen dade;
Twi ſal hi die doot ontſien?
Hens gheen man die wille vlien
Alle pine eñ allen ſlach/
Hijs cranc / die niet zweeten mach.
Een ſcone dinc eiſt in ſinen zinne/
Dat elc peinſe ten beghinne
Dat een doghet wille ane vaen/
Hi heuet wel nadat ſwerſte beſtaen.
Dine wozt eñ dine daet
Die dat beede ouer een gaet/
Eñ elc anderen antwozde
Wat ſijn ſi twee in diſozde
Done es noch meer no min
Niet berecht dan wel dijn zin.
In eene vozme hout van deſen
Moeten ſi beede bezeghelt weſen.
Die ghene eſ wijs eñ wel geſeedt/
Die ſinen zin alſo bevzeet/
Dat hi hem houd in eenen ſtaet
So wat ſo hem ouergaet.
Datſ wiue doen eñ manne verre
Vv bliden weſen eñ vv erre;
Want alle dinc ſijn ongeſtade,
Hier omme eſ hi vzoet van rade
Die de werelt werren laet
Eñ emmer bliuet in enen ſtaet.

Wild.

Vs. 18. Wat.] L. Want.

Hetſ ſcande / alſt ſo moet geſchien /
Dat een coepnt onwoſten
In eene dinc / ſe waent hē dert /
Alſe hi ſtaet alte bārenteert
Eñ ſeghet dus al omverdocht:
Wie heuet mi indit ſtrec bzocht?
Wie ſo redene verſtaet /
Hine es nimme: ſonder raet.
Dele talen ſal niemene behagen
Maer ſettel wozt entic laſt dzaghen.
Een edel moet / een edel zin
Heuet grote doghet in:
Want hi emmer te hogen pinghen
Eñ ten crachteghen wille dzingen.
Onſe moet es vandet maniere /
Datmen ziet die nature van viere /
Die men altoes in pozre ſiet
Eñ ſo men meer te nopene pliet /
So hi meer vp effet mede;
Maer ſalech es hi dieden zede
Vanden moede keret ter baten /
Alſe hi heffet vtermaten.
Die can temperen ſin gheval
Eñ ſinen ramp verwinnen al.
Eñ achtes cleene / ja niet enen haet /
Dat menegen anderen dinct te ſwaet /
Datſ een moet van groter macht /
Die grote ſaken lettel acht /

Eñ nochtanne liever ware:
Ghemate pine danne ſware.
Alſemen ſal vertrecken tware
So ſullen ſimple eñ openbare
Die woꝛde ſijn eñ ommedeꝛt
Eñ coꝛteſike vertreꝛt:
Langhe tale weder eñ woꝛt
Eñ daer in gevarywede woꝛt/
Die ſouct alder lieder hulde
Eñ doet waers wanen die verdulde.
Wiſe lieden ſpꝛeken ouer lanc
Eñ ſijn gerne traech in haren ganc;
Dies radic elken eñ in biſpele
Tragelike ſpꝛeken eñ niet vele.

Van te ſinc in hoeden. LXV.

Met ons wandelt een heilech geeſt/
Diet al ziet eñ al verheeſt/
Dat wi doen/ eiſt quaet/ eiſt goet.
Sulke eere/ alſemen hem doet/
Hier in dit lijf/ alſonder waen/
Sulke eere ſullen wi van hē ontfaen.
Dje minne-bait erdſchen goede
Neemt ons die vꝛiheit van moede.
Nedade die minne alleene van deſen
So ſouden wi ons ſelues weſen.
Merꝛ omme die liefde van ghewinne/
Die ons werpt al vten zinne/
Met wat rouwen wijſt verlieſen/
Hoe ſere wi daeromme riſen.
Wi claghen dat ons niet beſtaet
Eñ dat onſe zin vergaet/
Dan claghen wi no meer no min
Nv nes niet ſo edel alſe die zin:
Niemene gevoelets in ſijn bloet/
Al verlieſt hi taerdſce goet

Eſc

Entie quaet doet in ene woſtine/
Hi heuetſ int herte pine/
Eñ ontſiet/ dat ment zien mach.
Doe wel/ ſiet nacht eñ dach/
Eñ ne roeke/ wiet verſtaet/
Al en ſiet niemen dine meſdaet.
Hetſ ghenouch/ dattu tſeiue weetſ
Eñ ghedinke eñ niene vergeetſ.
Gherne vindic eñ ſouke
Indie ozbaerlike bouke;
Want leringhe en doet niet min/
Dan ſoe wecket den ſlapende zin.
Dicken ſien wi quaetheit bedect
Met dogeden name eñ vertrect.
Een man/ die eſ van ſtouten moede
Eñ verblenden wille dat goede/
Men ſeghet hijs ries eñ al verwoet;
Heuet oec ghematen moet
Men ſeghet hi es trage eñ bloot/
Omme dat hi hem hoet voz de noot.
In deſen dinghen eñ in mere
Doolt die werelt dicke eñ ſere.
Wanen Heren/ want men hē nyghet
Eñ men mede voer hem ſwiget/
Datmenſe niet int openbare
En begripet/ alſi ſware
Meſdoen/ alſo weſen quite/
Achter hem leeftmen hare vite.

Alſe hi wilde/ dat hi gebare
Jegen hem die bouen ware/
Eñ peinſe God/ diet al berecht/
Maerte beede Here eñ knecht.
Je wanemen dom heeten ſoude/
Die een oꝛs ſapen woude/
Eñ nieweren ane merc en leſde
Dan an bꝛeidel eñ an gereide:
Aldus eſ hi ſere onꝛwiſet/
Die anders ghenen man en pꝛiſet/
Dan biden clederen eñ biden geſlaehte;
Hetſ menech ſot geboren in machte.

Echt van rade. LXVI.

Vziendſcap recht eñ vzede.
Die maken dit erdſce rijchede.
Ghemeene van lande te lande;
Dus ſijn ſi der doget viande/
Die werringe in eneger tijt
In die werelt ſapen eñ ſtrijt.
Nature heuet den menſche gemaect
Van leden gheel eñ ongeraect
Inder claerheit vanden zinne;
Doch ſcietet ſiere materie inne/
Waert dat mer nuttelic ſaet in vzochte/
Datter wel in waſſen mochte;
Dus gebzeect meeſt leerret eñ wiſers
Al vintmen genouch ſtaels eñ ꝛſers.
Wat oꝛwoꝛe waert dat ment vonde?
Men vonde ſmet/ die tſmeden conde.
Waren meeſters goet eñ ghereeht
Eñ ſi de woꝛden volgeden echt/
Die ſi leeren int openbare/
Hem volgeden die meerre ſcare.

Alſe

Vs. 13. Leerret.] L. leerrers.

Alſic wille met eenen ſotte
Merghen mi in ſpele / in ſpotte /
Waer ſoudichone ſpeken ec
Ic vindene in mi ſeluen wel.
Dinct mi / dat ie te vroet ben /
Ic beſpotte mi meer dan hem.
Die blende die ſouken al
Leders / dieſe leden ſal.
Wi ſijn indie blende ſcole
Eñ bi deſere dine in dole;
Maer het eſ ons onbekent /
Dat wie ziec ſijn eñ blent /
Eñ hieromme dat ons eſ oncont /
Vorden wi te ſpader gheſont:
Want wie ſo kent ſijn ſelfs crachē
Te nauwere ſpiet hi eñ wacht /
Omme dinc / die hem ozbare ſijn.
Eñ omme getrouwen meeſter ſijn.
Beghin in dogheden te ghane
Dinct hem ſomen inden beſtane /
Dattet hooch eñ pijnlijc ſi
Eñ dat en coemt el nieweren bi /
Dan die czaucke ziehe zin
Verbaert eſ in ſijn beghin
Te pzoeuene eñ te beſtane
Dinc / daer hi noint quam ane.
Hier omme willic / dat hem elc dwinge
Te beghinne hoghe dinghe:
Want wille hi hem daertoe gevoegen /
Het ſal hem te bet ghenoeghen.
Bidi ſchijnt die medicine,
Eerſt bitter ſijn eñ weſen pine;
Alſemen ghevoelt / dat ſoe den mont
Entien lachame maect gheſont
Vele te ghewilliker vaet mer an /
Omme dat men elſ niet geneſen cam:

Vs. 22. Merghen.] Lees Menghen.

Wi ſullen ſo onſe leuen ſetten/
Dat wi die dingen die ons letten
Eñ ons jndie zonden dzaghen/
Dan ons ſteken eñ verjaghen.
Elc man dis ſal ſinen moet
Hart maken vaſt eñ goet/
Omme te vechtene daer mede
Jegen die felle weeldichede/
Die ons en nemen meer no min
Anders dan al onſen zin.
Euwelike eñ tallen ſtonden
Jach van di emmer die zonden:
Want ſi altoos eñ ſonder ende
Altoos pogen omdie ſcende.
Want ſi dine herte onſet
Wery van di eñ dat di let.
Eñ eiſt dat zonden ſo vaſte ſteken
In dine herte/ eer ſoudſtu ſe bzeken
En van di werpen/ al eiſt ſmerte/
Beede zonden eñ herte.
Njet en leert ſo menech quaet
Alſe weelde eñ ouerdaet.
Si hebben der mozdenaren zede:
Want met haerre behendichede
Bedzieghen ſi in haer ſmeken
Des menſcen zin en ſteken
Eñ beringhene ſo verre vozt/
Dat hi altemale verſmozt.
Si maken beide al keptijf
Die zinne eñ des menſcen lijf.

Seneca jeghen prijs. LXVII.

Dj twee beſtaen twirande ſaken
Die een wille van maerbere maken

Vs. 71. Want ſi.] L. Wat. Dit is eene verzinning van den afſchryver, zekerlijk door het voorgaande want veroorzaakt.

Ghierlijc beelde eñ metter liden:
Dander wilt van houte sniden.
Nu sijn die beelden beede vulmaect
Eñ eens gesozmeert eñ geraect;
Welc haerre suldi ghenen den pzijs?
Ic wille wanen / sidi wijs /
Dat ghi hem meer pzijs oec gebet /
Diet van maerbere gemaect heuet /
Omme dat meest was sine pine.
Aldus eist wel anscine /
Dat hi meest ozboren doet /
Die den quaden maket goet
Eñ hem doet sine zonden vergeben /
Dan liede / goet in haer leuen /
Leert eñ wijst eñ tzect wozt:
Want sine sijn in ghene mozt.
Wonder eist vanden Heren
Dat si hem daertoe keren
Eñ hem ghenoughet dat si di pzijsen /
Die altoes jn ghere wisen
Gheens pzijs werdich moeten wesen
Eñ gaven si selue pzijs oec desen /
Hem soudsi dinken eñ andere mede /
Dat si daden dozperhede.
Jone sijn si eñ domp van zinne /
Die ghenouchte ebben hier jnne.
So welken tijt so onse memorie
In weelden swozt / in dydele glorie /
So valt die sin in letargien /
Hine acht leren noch castyen /
Eñ so hi min ghevoelt des /
So dat edel vzeseliker es.
Dien pzisic van zinne vzoet /
Stout eñ staerc eñ wel ghemoet /
Die niet en vernoyet / dat hi leuet /
Eñ eist dat dauenture ghevet /
Eñ hem die doot comet an /
Dat hi sterven dar eñ can.

Met ſcanden moet men die vrȝch rumen/
Daer men moet met cracht af tumen.
Die wiſe en gaet ghene gant
Onwillike an ſinen danc/
Noch ghene ruſte ennes goet/
Sine ſi met redenen behoet.
Alle meſdade licht eñ ſware/
Ha ſi meer ſijn int openbare/
Ha ſi met mindere medicine
Ghebetert werden eñ met minder pine;
Dan ſijn ſi alre ſwaerſt ghemeet/
Alſe ſi met heimelicheit ſijn bedect.
Niemene ennes/ ſijt ſeket das/
Heden dat hi giſteren was.
Al datmen ſiet/ dat moet al liden
Eñ bareñ metten riden/
Eñ alle dinc ſijn vngeſtade/
Eñ nochtan/ eiſt vȝome/ eiſt ſcade/
Wi willen/ eñ ons langhter na/
Dat die tijt come eñ gha.

Van leringhen ocht. LXVIII.

Ene dinc eſ an ynneghen wiſen/
Datmen ſere ſoech meſpriſen/
Datten elc in hem ſelven ſoeghet
Eñ het menegen dinct/ dat hi voeget/
Datmen hem vrijs ane leghet
Eñ het waer eſ/ alſemen wel ſeghet.
Ha eiſt ghewoughelijc in den moet/
Alſemenſe heet goet eñ vȝoet
Eñ alſe hem coemt die waen in deſen/
Dat ſi werdich willen weſen/
Sine cõnen ſi tien ſtonden
In hem gevinden ſwette/ na zonden/
Eñ blinen verloren eñ ontſet/
Om die houerde die hem let.

Alle lieden pinen alſo/
Omme te ſine dicken vro;
Maer cume es jemen die hint/
Waer men geſtade bliſcap vint.
Die wiſe ennes nemmermere
Int herte ſonder bliſcap en cere;
Al eiſt dat mens niet en verſtaet
Buten dit an ſijn ghelaet/
Dat doet dat hi ſijn herte bint:
Hine es niet gheſeedt alſt thint.
Sulke bliſcap/ ſulke vroude
Coemt niet van ſelvere/ no van goude/
Sonder dat hi hem ſelven weet
Talretijt int herte ghereet.
Deſe bliſcap/ deſe vroude
Ne vreert/ noch en ent in doude/
En dauenture en mach niet vrecken:
Want ſine coemt niet van hare geſtrecken.
Beeſten vele laten hem genoeghen
Op ſmale weyde en hē gevoeghen
Erde water en lucht (*)

Nochtan nach ene clene ſpijs
Den buke genoeghen tſinen gemake;
Ne maer die ghulſe gierechede
Ne weet ende nōch niet mede.
Doe ic jonc was pijnde en ſtrijde
Hoe dat ic mijn nochtē
Nu/ alſie die dinc bepinſe al/
Hoe dat ic wel leuen zal.
Elc man ſie en pogheſe toe/
Dat hi alle dinc gherne doe:

Want

(*) Hier is wederom eene opening, als in B. VIII. C. XXII. vs. 15. Zie aldaar onze aantekening. De woorden van VINCENTIUS LUDDIUS, hier uitgelaten zijn deze: *vnaſphyma, elephantiaſis, planities ſuſſitit.*

Want hines niet keytijf/ godtweet/
Die Ghertse poetry dat men hē leert
Maer hijs keytijf eñ onwoet/
Die node doet/ dat hi doen moet.
Nv ſullen wi onſen zin ſomaken
Dat wi dan in allen ſaken/
Alſo alſe die ijst ghebiet/
Gherne ontſaen eñ claghen niet.
Die hem wille maer tote perfectien
Mach alle dinc wel dun hē ſtellen;
Maer niemene cruſet den ſtaf
Dat hi alle dinc hebben moet/
Ter rechtercheit dan de ſonſte ſtaet/
Datſ/ dat men hebbe tgoet inwaert.
Verlieſtu dinen vrient/ ghedwighe/
Ne weene niet; maer vaert age
Eñ met genouchten/ ſonder beſinne
Sullen wi onſen oſſt vianden penſen
Hier minnen wiſe eñ verkieſen/
Alſe dieſe ennich noeten verdieſen/
Eñ ghinder hebwiſe knies maniert/
Alſe die volgen ſullen ſtrict.
Ic bem te meere dinc gheſeit
Dan ic mi liete alſo verdoen/
Dan ic ſoude ieghen eyſt
Weſen willen mijns vleeſchs moeyt.
Ouer wat ſonde minen laſtaert
Twi ghevic hem eniet ontkeert vanet
Daenet een eyſt ſtaet ſt
Ghebonden ouume mine ziele dijt;
Eñ want hi eſ aergre eyſt/
Dan die ziele/ zo eiſt verſt/
Dat dat duiſte dinge den beſten
Eñ wi onſe ſinne beſten
Te ghedwurene alle daghe
Weder der naturen wighe.

Vanden ſelven wonden. (*) LXIX.

In aermen ſtue moet ons vinden
Mach wel weſen ſonder zinne
Want die crancheit vanden lachame
Die doet den zinne ghene blame.
Hier omme verandert ghenen mensche
Dune weeſt treffen dat hi dem
Zin / die hem cancken inſſheit beuen
Doet den lachame ſiecke leuen
Die zin die wanheit verheuen can
Eñ beſceden ſonder dan
Voe hi volghen ſal eñ vlien
Eñ alle dingen ſo can beſien
Dat hi elke dinc pijſe male
Maer recht / niet ander lieden tale
Entie danne niet en valle
Met ghelucke / noch met meſſalle
Maer in alle dinc ghelade:
Ditſ een zin van hoghen rade
Mijn zin eſ niet ſo ongheſinnet /
Dat hi ſiecheit oft pine minnet
Maer vallic in enech vaz deſen /
Ic en wille niet ontſiene weſen
Hetſ ſcande / datmen om arbeit laghet
Eñ eere datmenſe verdraghet
Ghenouchte hebben in ledechede
Datſ onreenre ſpeghen zede
Mer int ruſten na dit pine
Moet elc wel minnen ſine
Hetſ ene maniere van ouermaten /
Dat hem een doet ſo naeme haeden /
Dat hi wille den lieden ontſlien
Eñ hi hem laet ſelden ſien.

Eñ

(*) *Wonden.*] L. *worden.*

Eñ oec en bedæmt herwaert/
Dat menſe alte dieken ſiet.
Tuſſcen tween houdende de mate/
Datſ altoeſ die meeſte bate.
Daer an leghet di niet an/
Dat di yſiſen wijf eñ man.
Ganc te di ſeluen in dinen zin/
Merc wat dogeden winſtuce in
Eñ di ſeluen jugeeren dan
Alſtu ſoutſ eenen anderen man
Eñ altoeſ hout in dinen gheeſt
Dine ſaeuten alre meeſt.
Die dicken treet van ſteden te ſteden/
Dinct ſijn deſ zins ongeſtadicheden.
Leere dan eerſt naer deſen
Dinen lachame gheſtade weſen;
Dattu te bet moet eñ zin
Moghes ghebinden nadijn ghewin.
Neghene zonden ſo en ſijn/
Si en hebben ſoete venijn.
Wzerheit beheet di groot gheit
Te ghevene in diere ghewelt.
Luxurie belouet di/ keytiue;
Ghenoucht van dinen liue.
Begherte vander werelt eere
Beheet di te makene Here.
Dus eñ met dusdaenre miede
Veninen ſi die ſimpele liede;
So datſe cume eenech man
Verdziuen oft verwinnen can.
Wiltu danne van deſen ſaken
Dine zinne quite maken/
Wandere jn deſe werelt al/
Alſe dieſe cumen ſal.
Selden peinſt omme ſine doot/
Di/ ſouder afſtaen/ minne groot/
Leghet an dit eroſche goet
Eñ/ comet oec in deſen moet/

Wat ons doet in zonden vallen:
Want wi alle onse zinne geven/
Hoe dat wi dit corte leuen
Gheneren moghen in dit dal;
Dat langhe lijf vergeten wi al.
Wat wonders ist/ datmen vint
Hem die hem ontsiet niet en twint
Alsemen in groten vreden leeft;
Maer eene dinc mi wonder geest/
Daer alt volc vallet/ dat gevet/
Datter een was/ die niet en vel.
Ter noot eñ niet in werldicheden
Machmen proeuen stoute zeden.
Laet ons alsulc leuen leden/
Dat wij die tijt so niet verscreden
Dat wijs verliesen ene stonde
Eñ niemen est/ die dit doen conde.
Sijn gepeins eñ sine herte st
Sijns selues eñ sijn eyghin vri.
Merc eene exemple anden hont/
Werpt hem sijn here inden mont
Vleesch/ oft vraet/ hi hout te hant
Tgheent onder voet oft inden tant
Eñ siet/ eer hijs wt/ omme were
Te hebbene van sinen here.
Dit dinke mi/ dat ons an steket
Alse ons dauenture goet geket/
Dat leggen wi ghehouden dan

Deſe dinc en mach gheuallen
Niet den wiſen al met allen/
Die heuet ghenoech en coemt hē wel
Dat deelt hi voꝛt ſonder vel.
Wie ſa gaper omme miede
Altoes cortſtins onder die liede/
Die verghetet hadde ſaen
Dat hi dit alles heuet ontfaen.
Want dat leuen wt / eſ verganen/
Om nieuwe miede willen hi ſtaen.
Aergher eſ niet dan gierecheden/
Dat ſoe verghetet die houeſcheden.
Ghiereghe vzecheit eſ ſeer quaet.
Want ſoe om eē niet en ſtaet/
Dan omme al te eenē alleene/
Dat jndie werelt eſ ghemeene.
Wat goede int ghemeene gaet/
Dinct dat hare niet en beſtaet;
Maer die houeſche wiſe milde
Decket hem met enen anꝛen ſchilde.
Gheen goet en dinct hē weſen bet
Dan dat hi ſiet gheſet
Ter nutſcap enter ſalichede/
Ter ghemeenre menſcelichede.
Houeſche wijſheit leert ons dat
Gherne deelen goet eñ ſcat
Gherne dancken eñ louen mede/
Alſe men heuet ontfaen houeſchede/
Eñ gherne lijen voer die liede/
Alſe of men ontfaet gichte/ of miede.
God heuet dier houeſcheder hoede

God die wandelt onder die goede liede
Hem mach niet ſijn/ noch noꝛt geſchiede/
Dat goet ghedichte/ of goet zin
Oint was/ God en waſer jn.
Roof al eſ hi ſomegſien mach
Te ſinen wille doenen anꝛ/

Eñ al docht hem sijn ghetal
Hen was noint / noch wesen sal /
Dat ghenuechte bliscap soch
Ane rsue / noch en guet begiach
Dit erdsse goet / sommen goet noemt /
Hen es niet goet / hoe soet sis coemt.
Ic wane hem gaf die name hr. sot
Die mensce ware zaleghet dan God.
Waert van rechter name goet /
Al eist dat ons voordeel doet /
God en heuets en ghenen noot
Te nuttene clene no groot;
Dus en ware hi niet al rike
Want hem gebrekt sekerlike
Die ghenuechte van dien moede /
Alse int nutten van dien goede.
Hier mach hi merken / die es wroet /
Dat met onrechte heet goet.
Elc mensce / willic / dat hē voeget /
So dat hem int herte ghenoget
Alhat God doet eñ beset
Eñ laet hem genoeghen te bet /
Omme dat si die wille Gods
Sijn onderdanech sijns gheboets.
Die wise ne pijnt hem clene no groot
Te weenne omme sijs kinder doot /
Noch omme sijre vrienden goet;
Altoes es hem so past sijn moet /
Dat hi verdraget in selken zinne
Alse di sine herte leget daer inne /
Daer hi eenmer moet volghen
Eñ verdraget onverbolghen.

Van Edelen moede. LXXI.

Also lange alse du leues /
Die dattu dine zinne ghenes

Te leerne / hoe hi leuen ſoude
Om te comene in dijn behoude.
Die menſce en heuet niet herres ſins
Dan redene ende zin.
In deſen boeke / in deere maniere
Heuet hi vorbeeld voer die diere:
Want ſine hebber niet een haer
In deſen volghet hi Gode naer.
Minne / gramſcap eñ ghierecheit
Hebben dicken in menegher ſtrijt
Hem in hoghen moede verheuen
Eñ vreſelike dinghe bedriuen.
Oft dan eenre ontſeetenheit
Daer doet ſo grote vromicheit /
So eiſt te verſtane goet /
Dat een hoghe edel moet /
Vul van dogeden / meer vermach
Die niet en ſlaept nacht / no dach.
Cracht van zinne eſ ene doghet /
Die haer ſelues ſo verhoget /
Dat ſi tuſſcen tween auenturen /
Tuſſcen den ſcaten enten ſuren /
Fierlike lijt met groter cracht
Eñ omme haer en geen en acht.
Oect man / dis ghedoghet al
Coenlike groot añ ſmal /
Wedert eſ ſo licht / ſo ſwaer /
Want hi weet wel ouermaer
Dat God dese in ſine wet
Ordineert eñ beſet /
Die alle dinghe alſo doet gaen /
Alſi in ſinen wille ſtaen.
Niemen eſ zalech man van deſen /
Dien du ſies in deere weſen
Met puerpere / eñ met goude gecleet /
Want alſemenſe te bedde leet /
Men trecket hem al te gader af
So wat men hē teerſte an gaf:

Naect quamen ſi in dſe werelt
Eñ naect ſullen ſi tot erde.
Niemene oec van deſen Heren
Die met rijcheit cleemt ter eerden
Eſ men ſculdich te noemene groot.
Twi dat eſe dat merct al bloot
Wi dolen allegader indien
Dat wi niet en merken wat ſi ſien;
Maer ſine paruren hebwi te mare
Alſe of hire mede gebozen ware.
Ware dan jemene die begerde
Man te pziſene naer ſine werde
Dpe wech erde eere eñ parute
Ghichte dor valſcer aventure
Laet liden des lachamen hoet
Weder ſi lelijc ſi oft ſcone
Beſie ſine ſeden eñ ſinen ſin
Oft hi ſulke wiſſheit heuet in
Dat menne groot heten mach
Wederet eſ wzonde belach
Dat hi heuet oft ſijn goet
Dat emmer niet heim bliuen moet.
Eerlije leuen eñ duechdachtich
Eſ in ſine doene ſo machtich
Dattet altoos niet verloren
Ne mach ſijn achter noch boren
Want waer ſoe die doot begaet
Het ent emmer in weldaet.
Niemen en eſ ſo dal noch ſo onbzoet
Hine weet wel dat hi ſteruen moet
Maer alſe hem die doot gaet an
Dan eerſt gaet hi beuen dan
Alſe die wzuchtet dat hi ſal
Vallen in enen ſwaren val.
Eñ dit eſ tontijt eñ te ſpade
Want hi failgiert inden rade.
Soude men niet ſeggen openbaer
Dat hi onwijs eñ dut ware

Wie

Wir ſo dzeue groot meeſter/
Dat hi ons duſent jaer
Niet en ſeude hier te jaghen.
Oec ſoudi v dinken dogen/
Die daer omme dese ſaghe groot/
Dat hi liggen ſal al doot
Ouer .M. jaer hier naer.
Dits openbare eñ claer/
Dune waers niet/ du ſuls niet weſen:
Nature heuet ons bzocht in deſen
Men maget nieuwe heten niet/
Dat allen lieden altoes geſchiet:
Sterue eñ oude/ want weſen moet/
Alleene mac dinen ende goet.

Nach van rade. LXXII.

Wie dinghen vindic ouer waer
In allen doele weſen ſwaer
Een datſ dis zoetinghe wonder doet.
Wonder eſ dis ſiechheit groot.
Eñ dat derde eſ/ ſonder waen/
Datmen der weelden moet affaen.
Wandet doet eñ wandet ſtoken
Eſ hier bouen genouch geſproken.
Van groter zekerheit eñ ſwaer
Eñ leghet niemens lange/ datſ waer.
Want onſe moeder die nature
Die minnet hare creature
Dat ſoe tevel geheuet ſa maer/
Dat ment gedoget in hope der baet
Oft dit ſwaer eñ al te groot/
Hoe cozter danne metter doot.
Al evel dinct te lichter hem/
Die peinſt/ alſic van deſen hem/
Su ſalic eenmerinerer ne deſen
In dzier geſonden weſen.

Die

Die ghene die al blide ſinde
Der wereit ſetten ende erdſchen ſinne/
Die latic al ongetroost:
Want alſe de werelt het geloeft
Hiere genoechten/ ſine reddine ſegt/
Dattem ghinder eſ al ontwechet.
Want wondere eſt/ al dinct weſen/
Dit erdſche leuen ſere cort weſen/
Werc eſ hem die van weerlicheden
Vallet in ere aermer ſteden/
Dan den aermen/ die nolt en laet/
Noch en hoede/ dat weelde haet.
Wens gene dinget; maer meſdaet
Den quaden te vergheuene ſijn quaet;
Hine ware in ſulken ſtate/
Dat men hopen mochte der bate.
Noch ſal en dach lichten ſo clare/
Datmen ſal al openbare
Aldie quaetheit entie zoude.
Der wereit ſien van grunde te grunde.
Waer ſi men beſiet dat ware.
Eñ mach vinden al openbare/
Dat alleens eſ in eene ſtede/
Achter eñ voren meede/
Men mach mocken/ dat liede helt
Lopen te ſeſten tũ te ſpele/
Eñ daermen oude wijſheit ſpeect/
Dat daer valt vele gheert/
Entie wi ſien ſtaen van lute/
Vinde wi van zinne cranke leetine.
Maer die aermen entie rike/
Die ſo dinct leuen ſalechlike/
Du ſiet den aermen in menegher ſtonden
Vpdat hi heuet ſine geſonde
Eñ hi ſine liſſinere heuet/
Dat hi blidelikest leuet:
Hi lacht meer eñ het met herten.
Die rike leuet/ alſe of met ſmerten

Eñ met rouwen mare gemene/
Eñ datſ al ſwaer bi ſinen ganc
Sa hoggye mint met erdſer ghiet/
Datten nemmer wel en doet
Die aerme houd hem an de matte/
Dus eſ hi heere der hare.
Niemen en eſ die ſijns leuet
Hem en genoucht/ dat hi ſiet.
Alle die erdſche heerſcapijs
Die du ſies met haeren paerdijs
Bouen die lieden ſijn verheuen/
Datmen heet een ſalich leuen/
Datſ wandel eñ ongheſtade/
Verdrijf dat int dinen rade/
Ne beghere niet/ mach en ſijns
Maer omme rijchdijs dan binnen ſijns

Van miltheden. LXXIII.

Eſt dat du di berlagues dies
Eñ dattu rehens ouer werlts/
Dattu houeſcelt heues gheern
Hem dies niet en wille verſtaen/
Nach danken/ wiltu di beraden
Meer tontgaen ſulker ſcaden/
Soudſtu hier afſcelen leuen/
Du moetſ houeſcelt begheuen
Lichte du gaues dinne daer manne/
Daer het erht verloren wanne.
Hetſ beter gheuen eñ verliesen/
Dan vaſte te houdene hieſen.
Men mach in nit ghegeuen wets
Beſcuwen alrehande letse.
Op een lant daer coren behoerft/
Heeft men geſiet ander waerſ
Men moet geuen/ men moet ſaeyen
Lichte men ſackt an ſeuen maeyen

Lich-

Lichte men vint enen goeden/
Die danken sal nach gelijc
Want niemene gedunt der hemelsche
Hine gheit met woekers moet.
Die onhouesche/ alst hi hem
Dattem sijn danc sal
So haet hi hem/ dat hem
Eñ peinst/ hoe
Eñ maect beighen
Om dat hi
Wie es aerger
Dan die doget
Enter houescheit
Eñ sinen zin alsa
Dat hi cleene
Groot
Die wise houesce heeft inden moet
Altoes die hoy hem doet
Eñ pijst hoghor dan het
Eñ es van herten alsa hooch/
Eist dat vp hem
Dat hijt lichte
Alle dinc heert hi den besten
Añ hem mach
Want die houesce
Daer soe niet af
Dat heert sos
Die quade verheert alsa
Ghierecheit
Bzinget ons die
Dat wijs
Om dat men
Rijcheit/ eere
Verkeren meer der lieder zede/
Alsemer toe
Bidi sone achten niet die
Vp dese dinc
Maer vp die

Van wijſheden. LXXIIII.

Yedicheit ſonder leringhe /
Dat ſijn al verloyne dinghe
Eñ ene doot daert al gaet af
Eñ eens leuens menſchen graf.
Steruen en pyſie niet ſere /
Hen ware doy recht eñ doy eere.
Hetſ dulheit / dat een wille dienen /
Daert hem niet en mach geſchien.
Ghedochte dat ſi ongheleerſee
Eñ wie ſo omme dinghen peinſet
Merke / peinſe eñ vaſte wane /
Dat die wereld al ſiet ane /
Dus ſal hem elc ſeamen dan
Peinſen / daer meſyzijs leerht an.
Dat helpt cleene eñ groot
Eñ alle dinc ſijn voer Gode bloot.
Dzonkenſcap eſ anders niet /
Dan dat men menſee ſiet
Sijns daneſ eñ bi ſijn ſelues ſieſen
Sine vzije zinne verloſen
Wijn ontſteket des monſkes zin /
Eñ waerre iet heimelicheden in /
Met ſcamelheden wordt it /
Die wijn doet / dat men vertreet!
Meer liede wijnen die doy ſcade
Sonden ſcuwen mindre laſtſame /
Dan om die minne daneſ vlyhtet.
Maer wien ſo dzonkenſcap verhoget /

Die

Vs. 1. Yedicheit.] Lees Ydicheit. Door het naderhand invoegen van voorletters in de opengelaten plaatſen der HSS. hebben diergelyke verzinningen, als deze dikwils plaats gehad.

Scuwe rijcheit/ ſoe enſi gerne:
Want ſe niet weeſen laet den mensch.
Scuwe weelde: blijſt ſoe hi in
Soe ontempert dinen zin.
Scuwe heerſcapie mede:
Hetſ wint eñ houerdichede.

Vanden ſeluen. LXXV.

Weng gene wijſheit meer dan ſinne
Dan alſe tebel connet ſinne/
Oft eert gewelddelijc in dat
Die nature laet vergaderen/
Ghevellet ſi eñ gheweert:
Want eiſt alſo dattem behoert
Indie aderen eñ int bloet/
So eiſt ſo vzaigene natij alſo goet
Alſet te verdzinene ſi.
Sedene pzouſt hnen hier bi:
Men en dwinge die domme jaghet
Int begin jegen ordoget
Eer ſoe daer gheſtuimere:
Verlozen ſo eſ albie were/
Vallet die ſonghe indie ommate;
Hetſ beter/ datmen lopen late/
Dannien wederſtonde ſwate;
Lichte hi weert moede/ eñ dan bats
An hem met rade eñ pine
Om ſire zinne medicine.
Wat helpt dat die phiſiſien?
Omme medicine willé zien/
Eerdat euel eſ int dalen
Eñ eermen oec mach verhalen
Met ſorcöerſe die nature:
Hetſ verloren aventure.
Die wile oec no min no mer/
Dat die ſtozm ſtaet indie zee/

Ne can men tſchip beſtieren niet;
Maer alſemen den ſtorm wilen ſiet
So eiſt tijt dat men ſla de hant
Andien roedere eñ ant gewant.
Die wiſe can int aermoede
Eñ indie weelde van goede
Altoes ſiere dóghet pleghen:
Eſ hi met goede verweghen/
Hi gheuet mildelike ter noot
Eñ al met beſcreede groot:
Eſ hi aerm hi geeſt te-min/
Eñ altoes heuet hi bliden zin.
Dzede heuet hi die niet nouſet/
Dat die wereld te duchtens pliet.
Alike eſ hi die niet en rouct/
Dat algader die werelt ſouct.
Hoe mochte dat iet heten goet/
Dat beede wingert en ebben moet
Mozdere eñ ribaut mede.
Men weet wel dat die rijchede
Deſen beede dicke an comen/
Hoe mocht men dan rijcheit goet nomen?
Dat eſ goet/ dien niemen heuet
Van dien God reinen zin gebet.
Gheloue eſ dat heilechſte beiach/
Dat erderſch menſce ebben mach:
Men caent bedziegen doz ghene noot:
Men caent gebzeken metter doot.
Mate datſ een handekijn mede
Quer die erdſce weeldichede/
Hoe deeltſe ſam daert hare beaget/
Hom verdzijſt ſdeſe eñ verlaget;
Hoene nut nemmeer daer af/
Dan hare die nature gaf.
Die deſe twee trect te hem waert
Sonder hoghet clergien aert
Mach hi wel te wijſheit comen/
Diene bzingen ſal ter bzomen.

Van Percius prouerbe. LXXVI.

Seneca ende hier ter ſtede
Sine woꝛt eñ ſine ſpꝛoken mede/
Daermen bi wel mach verſtaen/
Dat hi met wijſheden was beſtaen/
Eñ oec willemen wanen das/
Dat hi van Pauluſe gedoept was.
Sine woꝛde dinken luden openbare
Som/ oſte hi herſtijn ware.
Hier naer inden erſten bouc/
Diere omme wilke boen anderſoec/
Salmen ſijns noch meer gewagen/
Hoe dat hi in ſinen daghen
Dzilike ſcreef iegen die afgode
Niet ter maten/ alſe die blode.
Eñ ſinen ende ſalmen ſcꝛiuen
Hoe dattene Nero ontliuen/
Die quade keyzer/ alſe wi leſen/
Want hi ſijn meeſter adde geweſen.
Voꝛt ſuldi horen ouer liden
Van poeten/ die ſinden tiden
Leueden/ dat Seneca was/
In Claudius tiden/ daer men af las/
Hier voren jn ſijn keyſerrike/
Dje bouke maecte meeſterlike
Eñ begreepen in haren ſtonden
Dozpernien eñ zonden.
Eñ omme dat ſi begripers waren
Eñ ſi niemen en wilden ſparen/
Sine ghinghene met woꝛden ſtoken
In haren ghemeenen ſpꝛoken/
Dieſ heetmenſe Satyriene/
Die int woꝛt pleghen nauwe te ſiene
Dat heet begripers in onſe tale/
Dat ſi Percius met Iuuenale.

Herein ſpyoken eñ ſine bloemen
Die ſuldi nv horen nomen.
Dijn connen enneſ nieuwer toe goet
Een ander en wete / dattu ſijs vroet.
Owi hoe crom / hoe onghereht
Sijn die zielen in Heren / in ſinecht
Hier in deſen exercitie.
Lettel achtic om hemelrike
Heren / rouers / ſinechten / dieuen /
Dus ſchijft men al in enen hzieuen.
Twi maecmen dic goden inden temple
Houerdich na onſe exemple?
Segt biſſcoppe eñ papen mere
Mach gout maken heilechede?
Twine geven wijt den goden dan:
Want haerre negheen en eſ / die can /
Alſe mi dinct / hem heilech maken
Het en ſi bi onſen ſaken.
Dan hoghen lieden / horic callen /
Siet men geſlachten te vallen /
Die hare edelheit verlieſen
Eñ bi cranken zinne rieſen.
Alſe menech hooft eñ menege gedane
Alſo menech zin / ic wane /
Eñ elc heuet ſinen onwille /
Dus leghemen harde ſelden ſtille.
Al eſ tfoerhouet gepoliert /
Coude vel nes niet verchiert.
Buten ſijn ſcone die wozt;
Binnen die vos / die peinſet mozt.
Hzecheit en lact niemen ruſten /
Al ſoude eenen ſlapens luſten /
Soe roept int ore: ſtaut op! hetſ dach!
Du ſuls verlieſen dijn briach!
Nv leue wzecke in pinen groot /
Verget dijns ſelues / verget die doot.
Dje tijt gaet met ſnellen voete
Di wert noch langer ruſten moete.

Die vpt lant eñ vpter heide.
Leuet met ſijns ſelues gerichte/
Die leuet hãpe ſalechlike.
Getrooſti/ dozpre t ...
Al mindert ...
Dijn ander coren legt ...

Van Juvenale. LXXVII.

Percius endt ...
Hozt hies ...
Ku gehaet ouer dis ...
Coget moet van ...
Niemen ...
Der hoocheit clemmen ...
Van goeden ...
Datſ daermen ...
Alſe vele penningen/ alſemen ...
Dattu hads in dit ...
Also vele ...
Eren eñ ...
Aermoede ...
Niet dat meer ...
Dan ſoe tes ...
Entie lieden die ſijn ...
Dit eſ eene ...
Sijn wi aerm/ ...
Eſ omme ...
Hier toe ſoets ...
Ic wane men niet ſo ...
Dan alſemen ...
Den mozdenare; want ſijn moet
Maect, wanhope ſtout eñ verwoet.
Mirthen was deerſte quaetheyt
Die ontreinde deſ menſchen zede
Elc man heuet hem alſo ghelet/
Sijn wille dinct hẽ ...

tWijf weet al eñ bedriet
Wat in aldie werelt geſchiet /
Hoe eſ / die deerſte niemare weet
Eñ warhafte der poeten ghereet.
Niet ennef te verdraghene ſo quaet
Alſe ſijes pijnlijf wijfs gelaet.
Metſ ſere meſdaen in allen here
Datmen tijff mint voordie ere.
Alle meſdaet / ſa mere perſone
Daer an ſlaet / ſo meer onſcone.
Nennes geen arger gerechte /
Dan die tonge verdoen quaden knechte.
Hoe meneghen heeft gheweit
Eñ vermoet ſijn groote gheit.
Die niet en heuet mach openbare
Dingen voghen, mogenare.
Die doet maect vant ellene das
Dies de menſce werdich was.
Scone poems eñ zuuer leuen
Helden ſijn ſi gevriende bleuen.
Niet nes ſo dierg / wesdemens vele /
Men ſout copen omme niet te ſpele.
Men weent langere omme gaet /
Dan men omme vriende doet.
Omme vrient vergeuen ſoſe trane;
Mer om gheit recht vrage / ic wane.
Alſe vele alſe maſt dijn gheit /
Alſo vele maſt mee gheweit
Die wille van hage te winne meer:
Gheit warhtmen nauwe in allen heer.
Hier endet nu altemale
Die proeuerbien van Iuuenale.

Stacius Sellcius bloemen. LXXVIII.

In deſen ſelben tiden wede
Do was te Rome ſoete vrede

Een

Een poete / alſe wijt horen /
Vte Gallia geboren /
Van groter name / eñ hiet alsus
Statius Celicius.
Daermen af twee boecke vint /
Die hi maecte / daer hi ontbint
Inden eenen ſcone ter eure
Van Cheben die auenture /
Dat een ſwaer oꝛloge was:
Want hi maket ons cont das
Dat twee bꝛoederen in haren dagen
Die te ſamen waren gedꝛaghen
Entie ſone wan andie moeder
Begauen te weſene bꝛoeder
Eñ hadden oꝛloge ſwaer eñ groot
Eñ menech bleuere omme doot.
Dander bouc die tellet mede
Van Achilleſe die kintſchede /
Hoene die Gꝛieken halen dede /
In haren oꝛloge / in haren onvꝛeden /
Alſi vp Troien ſouden comen.
Hoꝛt hier van hē beden de hlamen.
Bliſcap gheuet ſommige de cracht:
Want rouwe bꝛeect der herten macht.
Bliſcap merket wel in deſen
Doet den ſconen te ſcoender weſen.
Dicken machmen in doghen kinnen /
Alſemen minne dꝛaget van hinnen:
Want die bꝛant die binnen leget
In danſichte te riſene pleget
Eñ ontſteect die liere wangen
So dat mer dicke wt ſiet gangen
Eñ dauwen / eiſt lief of leet /
Een dinne getempert ſweet.
Hi twee en mogen niet met beden
Heren ſijn van eere ſteden:
Want elc wille weſen bouen /
Een oſte bede moet ſijn beſcroven.

Dzeese visierden dorn de gode
Tegen der redenen gebode.
Elc man plach sinne ere:
Want eere verderuet nemmermere.
Als es dat sterken mensche viere /
Die doot nes maer van ere maniere.
Alstu best van moede verdwe
Dwinc di seluen en sit
Eñ ontbeit ene cortte stonde:
Naest wery al neder te gronde.
Hets hoppinethede groot
Dzeese an te vane sonder noot.
Hier enden Stactius bloemekine
Eñ hier willic van miere pine
Maken ruste ene stonde.
Dese materie die begonde
Van adame / den eersten man /
Eñ heuet cortelike voxt an
Alle dystorien ghenoept
Tote dien / dat die werelt loept
Int carnation / datſ waer /
Ons Heren .lvij. jaer.
Ghenouget hem / diet maken hiet /
Sone verwondet mi der pinen niet.
Ditſ deerste paertie vanden viere /
In dander ſu ſamen visieren /
Dat keyſeren dat al na desen
Tote Rome hebben geweſen:
Haer verlies en haer ghewin /
Alſe dystorien hebben in.
Ozlof eeschic ouerlinit /
Want dystorien gaen hier wt.

I. P. VI. B. VIII. C.

Vs. 7. Anegange.] Dit woord, ſchoon deszelfs beteekenis hier moeilijk te ontdekken is, is echter onzer opmerkinge waardig, om het voorzetſel An: het welk de beteekenis uitſtrekt. AN (zegt WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* v. ANBEGINN) *ſenſum intendit. Anaginne* is *begin*, *initium*, dit woord, met het zelfde voorzetſel, is in de verwantſchapte talen bekend. De A-Sax. hebben anzin, *initium*, *principium*. Zie E. LYE *Diction. Sax. et Goth. Latin.* in v. die nog andere beteekenisſen, waar in dit woord by de A-Sax. in gebruik geweest is, opgeeft. De Alam. ſchreven ANAKIN. zie SCHILTER. *Gloſſ. Teuton.* in v. De F-Th. ANAGEN. OTFRIDUS *Euang.* I. VII. 21.

Fon anagenge *uuorolti*
ist er ginadonti:

dat is

Ab initio *mundi*
est is miſericors:

de zelfde V. VI. 125.

So ist Druhtin in giuuelti
ana theheinig enti,
Joh iſt ana anagengi,
ni uuas thaz er bigunni.

dat is

Sic est Dominus in potentia
ſine ullo fine,

Est et ſine ortu,
Nec erat quo inciperet (*a*).

Zie andere voorbeelden by SCHILTER. *Gloſſ. Teut.* op de aangeh. plaats. BRUNSW. *Rijmkronijk* Vooit, vs. 10.

Wer gaf öme ju hulpe oder raht
To ſo manger wunderliken dat?
Alſa he ſchop, van anegink,
Dat deme mijnſchken alle dink
Scalden woſen underdan?

anbegin in de Proben des alten ſchwäb. Poeſie. ſ. 3.

Herze und ſinne gabich ir ze dienſte hin
Al miner froiden urſpring unde ein anbegin.

en in het *Gloſſ.*, daar achter geplaatst, wordt aneginge verklaard door het H-D. anfang. **anbegin** vindt men ook by J. DE LEMMEGE *Chron. Groning.* (by MATTH. *Anal.* Tom. I. p. 128. in 8°.) *want de Stadt Groningen van* aenbeginne *onder den Keiſer van Romen was*. Onze oude ſchreven **aneging**. Zoo ſpreekt onze Dichter hier achter V. III. xxxi. van *Sigebertus Gemblacenſis*:

ij. wijs moent en wel berecht,
Die die jare entie dinghe
Vander werelt aneginge,

Wiſe

(*a*) Dus volgends de vertaling van SCHILTER. SCHERR vertaalt het laatſte vers:

Nec erat quod prius inciperet.

d. i. *quod antiquius Deo eſſet.* Deze vertaling zal waarſchijnlijk den voorrang boven die van SCHILTER verdienen.

Wiſelike in ſine cronike.
Beſcreef wel eñ waerlike.

Noch eens in het volg. XXXII. Cap. daar het gebruikt wordt voor de geboorte van een kind:

Dat kint hadde XV. *jaer*
Van anegínghe *ſtom eñ doef:*

Zonderling is de plaats in den *Rijmbybel* f. 98. a.

Tien tiden begonſte die anegane.

[C.]

I. P. VI. B. XII. C.

Vs. 24. Mekel.] Mekel is *groot*, *magnus*, en wel, gelijk WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* in MICHEL zegt, *magnus qualitate et quantitate, numero et potentia.* In dezen wijd uitgeſtrekten zin ſchijnt het ook by onze Ouden in gebruik geweest te zijn, te weten voor groot in *hoedanigheid*, in *waardy*, in *getal* (en dus kan het ook ons *vrel* aanduiden) en in *macht.* Mekel is in deze beteekenis in de meeſte talen, welke met de onze verwantſchapt zijn, bekend: Het Cimbr. heeft ΨΙΙΓ. zie JUNIUS *Etym. angl.* v. *much.* De M-Goth. ſchreven MIKIAS, men leest het Matth. VII. 27. ϚΛh ΥΛS ΔΚΛNS ÏS MIKIAS. door BENSELIUS vertaald: *et erat caſus ejus magnus.* Voor *groot in waardy* wordt het Goth. MIKIAS gebruikt *Luc.* I, 15. ΥΛIΚΦIΦ ΛNK MIKIAS ÏN ΛNΔΥΛIΚΦϚΛ ÞΛNINS. BENSELIUS: *erit enim magnus in conſpectu*

Bi der tit he (*) *ſek vervvoch*
Einer groten hervart
Hen to Lankbarden wart.
Unde vorherde alle dat lant.
Mit rove unde mit brande wart dat geant
Eyn michel *deil ut van Mila.*

Cap. XXXIX. vs. 54.

De werde Keiſer qvam
An eyne vvoſtenunge, dat he vernam
Groten ſchaden unde unheil.
He vorlos zeyn michel *deil*
Forſten, heren unde man

dus leest men volgends het Wolfenbuttelſche HS. In de uitgave van JUST. GOBLERUS wordt op beide deze plaatſen gevonden *ein mærklich theyl.* Prob. der alt. ſchwäb. Poeſie ſ. 31.

Da was von frouwen ein michel *ſchar*

ſ. 98.

Sin junger lip ward beide michel *und* gros.

Michel en *gros* hier worden by elkanderen gevoegd zoo ook ſ. 218.

So ich das als betrachte
So han ich an dem herzen min
Michel groſer *achte.*

daar

(*) Hertog *Frederik* van Zwaben.

daar ik *michel* vertaal door ons *veel*, *multus*, in welke beteekenis dit woord, zoo als reeds aangetoond is, ook genomen wordt. Dit zy genoeg nopends de verwantſchapte talen, laten wy nog door eenige voorbeelden, welke echter niet menigvuldig zijn, toonen, dat dit *michel* het zelfde is met *Mekel*, zo als onze Ouden ſchreven. Onze Dichter. I. VII, XLV.

— *Philip predecte mede,*
Eñ dede miraclen ouer grote,
Eñ doeptere eene mekele *rote.*

Mekel here, dat is een *groot leger*. III. VIII. VI.

Echt heuet Coſdroe ter were
Verſaihent een mekel *here.*

In het zelfde boek Cap. XLIX.

— *Daer lach een* mekel *diet*
In die priſoene ghevaen.

Een *mekel diet* zal hier al mede beteekenen *een groot volk*, doch men kan het hier ook verklaaren door *veel volk*, op dezelfde wyze gebruikten onze Ouden het woord *groot*, dat zomtijds by hen ook voor *veel* genomen wordt. VELTHEM *Sp. H.* II. XXXIII. vs. 44.

Dus brachten deſe twee Heren
Groet *volc*, *eñ willen hem weren.*

Zoo ook *groot ijs*, dat is *veel ijs* by MAERLANT III. I. XLV.

Het was een winter ſuur en cous

Dat groot *ijs vpt lant lach.*

Doch keeren wy weder tot ons **mekel**, waar voor VELTHEM, **meehel**, **michel** ſcreef IV. XXXIII. vs. 4.

Mijn Heer Boyden van Proproden
Hadde daer ſine vrient ontboden,
Ende hilt daer inden ſtorm te midden
Met enen mechel *ſterken ſtaue.*

Mechel verklaart LE LONG hier door *machtig, geweldig*, doch met *enen mechel ſterken ſtaue*, beteekent eenvoudig *met eenen groten ſterken knods*. **Michel** vindt men by den zelfden III. XXVI. vs. 52.

Herman
ſeide: Gi Heren! nv ſiet!
Ginder comt op ons een michel *diet;*
Het ſijn viande, na minen wane,
Si hebben wille ons te beſtane.

LE LONG, die van de beteekenis van dit woord geen de minſte kundigheid had, verklaart *michel diet*, door *miſſelik, vreemd volk*, voorwaar een miſſelyke en vreemde uitlegging. Het beteekent *groot volk*, of het kan hier ook genomen worden voor *veel volk*, zoo als wy by de laatſte uit MAERLANT aangehaalde plaats, waar mede deze volkomen overeen komt, reeds hebben aangemerkt. Dit **Mekel**, of **mechel** is waarſchijnlijk alleen by de Vlaamſche Schryvers in gebruik geweest, ten minſten het wordt, mijns wetens, by *Melis Stoke* niet

ge-

gevonden. KILIAEN heeft het ook niet in zijn Woordenboek, maar by de TEUTHONISTA vindt men **Mechel**, *groet*, *magnus*.

Wat, voor het overige den oorſprong en afleiding van dit woord aangaat, kan men vinden by WAGHTER. *Gloſſ. Germ.* op de aangehaalde plaats. Ik heb dit woord breeder behandeld om dat, voor zoo veel my bekend is, deszelfs beteekenis tot heden toe door niemand onzer Taalkenners was opgehelderd. [C.]

I. P. VI. B. XXXVII. C.

Vs. 7. **Te ſpinne.**] Alſchoon de gebeurtenis, hier verhaald, voor eene fabel te houden zy, geeft zy ons echter aenleiding om eenige taalkundige opheldering te maken. Wy zien uit het 9. en 10. vs. dat hier geoogd wordt op het ſpinnen of toereden van die ſtoffen, welke voor de gordynen Tabernakel gebruikt moeſten worden; doch hier worden onder een gemengd de benamingen van de ſtoffen zelven, en de kouleuren, waar mede deze ſtoffen geverwd waren, om onzen Dichter wel te verſtaan is het noodzaaklijk deze beide hier wel te onderſcheiden. Wy vinden hier drieërlei zoorten van ſtoffen vermeld, als *bis*, *vlas* en *zyde*, en twee kouleuren van verwen, als *purper* en *jdaint*. Bepalen wy ons eerst tot de ſtoffen zelve: wat *vlas* en *zyde* beteekent is bekend, *bis* wordt hier genomen voor *Lijnwaad*. *Rijmbybel* f. 24. d. van den Tabernakel zelven:

Ghedect, a'dus hoer ict viſieren,
Met cortinen van ·iiij· manieren.
Dor onderſter, leſe ic, dat ·x· waren:
Van biſſe, *dats wit als die ſne,*
Van iacincten, *dats min no me,*
Dan als aie lucht recht ghedaen.

Vergelijk met deze plaats van MAERLANT onze Overzetting *Exod.* XXVI, 1. en de vry wat verſtaanbaarer vertaling van den Heer MICHAËLIS. De benamingen van de twee koulcuren der verwen zijn *purper* en *iacinct*, en hier door moeten wy verſtaan ſtoffen, van welken aart ook, waar van de wol of garen, met deze koulcuren geverwd waren; om nu te zeggen wat *iacinct* beteekent, behoef ik den lezer alleen te wyzen op de aangehaalde plaats uit den *Rijmbybel:* MAERLANT verklaart het door een kleur als de lucht, het is dus het zelfde met ons *hemelsblauw*, en zoo heeft ook onze overzetting. [C]

I. P. VI. B. XXXVIII. C.

Vs. 12. **Beeten**] Dat de beteekenis van dit woord niet alleen is *de equo aliove animali deſcendere*, ſchoon het meest hier voor gebruikt wordt by onze oude Schryvers, heeft de groote B. HUYDECOPER in zyne *Aanteek.* op *M. Stoke* D. II. bl. 429. duidlijk aangetoond, en wordt door deze plaats van onzen MAERLANT nog nader beveſtigd: **Beeten** is hier eenvouwig *nederdalen*, *afdalen* van eene hooger tot een lager plaats en deze grondbeteekenis (*ſignificatio primaria*) ſtraalt in alle

alle de gebruiken van dit woord door. **Van der eeren beeten** is by onzen Dichter van het hoogſte toppunt van eer tot eenen jammerlyken ſtaat komen. P. I. B. III. C. IX. vs. 19.

Daernaer Cyrus, diet al verwan
Soude eene riviere liden dan
Hiet Araxes, om meerre lant
Te bringhene onder ſine hant
Daer moeſti vander eeren beeten;
Die Coninghinne van Meſſageten
Quam met wighe hem te gemoete
Ẽn waerpene onder die voete,
Ẽn ſconſierde al ſijn here
Ẽn vingene indier were.

Met deze plaats verdient vergeleken te worden *Fragm. de Bello Hiſpan.* vs. 4120. Voor iemand *troost en hulp toebrengen* lees ik in de *Conſte van Minne* 1568. p. 34. a. **confoort op iemand doen beeten.**

Ist dat ghi my als vrient niet weerdicht te aenſien
Soe mach ick op hoope, tijt en ſpatie
Verbeiden van beteren troest doer dien
Want ſiet ick en mach den doot niet ontulien
Wilt v confoort op my niet beeten.

Beeten is ook niet alleen *deſcendere, nederdalen, nederkomen*, maar, gelijk KILIAEN ons leert, ook *conſidere*. In dezen zin gebruikt het onzen Dichter P. I. B. VIII. C. XXX. vs. 21. van het ſtil houden

den van eenen hoop Oproerigen ten tyde van dien Landvoogd Felix, van welken in de *Handelingen der Apost.* gewag gemaakt wordt, by den Olijfberg:

Die touerare leedde die ſine
Heimelike dordie woſtine
Te Iheruſalem ter port,
Om te doen ſine mort.
Sijn volc dedi te ſamen beten
Duer bi te Montolioueten.

Tegen de gewoone beteekenis en de afleiding van **Beeten**, [zie WACHTER in *Gloſſ.* V. BAS.] vind ik dit woord voor *opklimmen*, *naar boven gaan* gebruikt by L. V. VELTHEM. *Spieg. Hiſt.* B. VIII. C. IX. VS. 22.

Daerna alſe Daniel doet gewach,
Diet in enen viſioen ſach
So comt Antkerst dan vort
Tot Olioueten, des berges bort,
Dié edel eñ heylich es geheten
Bedie, dat daer af wilde beten
Onſe Here, dos hi tſinen Vader
Te hemel voer, wet algader.

LE LONG is op deze plaats weer geheel het ſpoor bijſter, of liever hy heeft **Beeten** niet verſtaan; want anders zoude hy er geen *bidden* van gemaakt en op eene andere plaats het onverklaart gelaten hebben. [S.]

I. P.

I. P. VI. B. C. LI.

Vs. 60. **Preus**] Beteekent hier *dapper*, *moedig*, en het zy genoeg dit thands alleen te zeggen, dewijl wy gelegenheid hebben zullen over dit woord in de aanteekeningen op *v. Velthem*, daar het zelve, hoewel in eene andere beteekenis voorkomt, nader te ſpreken. Alleen voeg ik hier nog by dat het zelfde is met het Franſche *preux*. *Rom. de la Roſe* vs. 19594.

Tel Chevalier preux *& vaillant*,
Large, *courtois*, *bien bataillant*,
Doit par tout eſtre bein venu,
Loué amé & chier tenu.

[C.]

I. P. VI. B. LVI. C.

Vs. 37. **Dorper**] Schoon B. HUYDECOPER zeer breedvoerig over dit woord gehandeld heeft, zo dunkt my dat het even wel niet overtollig zijn zal hier nog eenige gebruiken van het zelve op te geven. Het byvoeglijk woord **dorper** komt ons hier voor in de beteekenis van *onedelmoedig*:

Hi es dorper *die ſinen viant*
Slaet, *aldaer hi leget int ſant.*

De twee beſchuldigers van Suzanna [zie de *Hiſter. van Suſanna.*] worden door Daniel by onzen Dichter P. I. B. II. C. L. vs. 53. **dorpere** genoemd:

Doe

Doe quam Daniel, ſijn bode,
Eñ ſeide: ſegt dorpere, onwijs,
Waer ſaghediſe met haren amys?

Dorperlijk voor *valſchelijk* heeft onze Dichter gebruikt P. I. B. V. C. XIX. vs. 35.

Daer beginc Hanibal dorpelike
Na die valſcheit van Affrike
Cornelïuſe. —— ——

De beteekenis van *inurbanus*, die KILIAEN ook aan **dorper** geeft, leest men by onzen Dichter P. I. B. VIII. C. XLI. vs. 43.

Ne wes niet dorper *indinen luut*

d. i. *lomp, ongeſchikt.* Hoerery bedryven is by MAERLANT **Dorpernie doen**, P. III. B. II. C. IX.

—— —— *Ommetrent die huſe mede*
Waren tauernen, daer men in dede
Dorpernie *niet wel clene.*
Want men hilter in wijf gemene,
Om volc te hoene clene eñ groet.

Dorperheid ſtelt R. VISSCHER tegen over alle *ſoete en boertige praet. Sinnepoppen* bl. 180. lerende hoe iemand zich gedragen moet, die zich by vrouwen aangenaam wil maken, *die moet* (zegt hy) *hem ſtellen om haer te dienen met een ſoete, boertige, vermaeckelijcke praet, mijdende alle* dorperheydt en *vilonie. Vilonie* en **dorperheid** beteekenen hier byna tzelfde. [Zie HUYDEC. *op de bov. aangeh. pl.*]

On-

Onbeſchaafdheid van ſchrijfſtijl noemt een onzer laater Schryveren **dorperheid van ſtyl.** *Tijdwinst in led. Uur.* in de *Voorred. Enen Provinciaal, zeggen de Franſchen, enen Landjonker, zeggen de Nederlanders, kleeft doorgaans door ruweren omgang zekere* dorperheid van ſtijl *aan.*

Dorper wordt ook dikwils als een zelfſtandig Naamwoord gebruikt, en dan beteekent het tz lede als *dorpman.* Wy zouden tegenwoordig zeggen *buiten lieden, Dorplieden,* want *Boer* is eigenlijk geheel iets anders, alhoewel HUYDECOPER deze woorden als *Synonyma* genomen heeft. *Boer* is verkort uit *bouwer* zo als HUYDEC. te regt geleerd heeft in zyne *Proev. van T. en D.* B. I. vs. 125. en dit niet had behooren tegen te ſpreeken in zyne *Aanteek.* op *M. Stoke* D. I. bl. 408. Dan deze waare, doch verworpen, afleiding of liever verkorting van *Boer* voor *bouwer* is wederom na behoren herſteld, en door de onderſcheiden beteekenisſen van het woord *Bouwen* nader beveſtigd door den onzer Ned. taale allerkundigſten, maar helaas! nu onlangs tot groot nadeel der Nederlandſche Letterkunde ons door den dood te vroeg ontrukten Heer FRANS VAN LELYVELD in zyne *Aanteeken.* op de *aangeh. pl.* Voor eenen bewoonder van een dorp genomen leest men het in den *Bybel* 1477. *Boec der Wijsh.* XVII. *Want waſt dat yemant een* dorper *was of een' herde of een ackerman.* voor **dorper** heeft de Bybel 1531. *Dorpman.* onze *Bybelvertalers* hebben *landman,* 't welk Griekſche γεωργος 't best uitdrukt. Een *eenvouwig man* wordt van onzen MAERLANT een **ſimpel dorper genaamd.** P. I. B. VIII. C. LII. VS. 24.

Selc

Selc ſmeect oec inder gebare?
Alſe oft een ſimpel dorper *ware.*

Het **Dorpman**. *Ruſticus.* van KILIAEN ſtaat by L. V. VELTHEM B. III. C. XX. VS. 44. daar die *dorpmannen* beſchreven worden zulke dappere daaden gedaan te hebben in den ſlag van *Woringe*, als of zy ridderen waren.

Oec was daer menich dorpman
Daer grote crachte lagen an
Ēn dē in ſine ſlane ridder ſcheen.

Vergelijk met deze plaats van VELTHEM, het geen men vindt in de *Hiſtor. van Sydrak.* f. 16. a. 1564. *die goede* dorpman *ſoude hem vromelijc verweren met dan die coene wter ſtadt.* In tegendeel vind ik *dorpman* gebruikt om het Griekſche. οἰκονόμος van *Lucas* [XVI, 1.] uit te drukken, in myne *Oude Geſchrev. Vertaling* van het N. T. *Een rijeman was Hi hadde enen* dorpman. —— *Doe ſeide die* dorpman *in hē ſelue wat ſal ic doen!* Hier is **Dorpman** geheel iets anders dan by KILIAEN of V. VELTHEM. **Dorpman** is hier het zelfde met *Meyer*, dat onder anderen ook volgends KILIAEN beteekent *colonie praefectus*, waarvan by eene andere gelegenheid breeder. Die hier **Dorpman** genaamd wordt hiet by MAERLANT een *Meye* [*Rijmbyb.* f. 117. c.] waar voor men zekerlijk *Meyer* lezen moet:

Alſe lucas ſeit in ſine wort
Een biſpel dat een rike man
Enen Meye *onder hem ghewan*
Daer hem die mare af quam mode
Dat al ſiin goet qualike vetdede.

In

In de verwandſchapte taalen vindt men ons ᚹᛁᚳ, *villa*. weinig gebruikt, en nog veel minder zal men eenige daarvan afkomende woorden dantreffen: *Ulphilas* gebruikt altoos ᚺᚨᛁᛗ in zyne vertaling van de Euangelien. De A-S. heeft ᛏᚢᚾ. het eerſte is ons ᚦᛖᛏᛏᚾ. het laatſte ons ᛏᚢᛁᚾ. *hortus*, *locus ſeptus*. Hier uit ziet men wat het verloop van tyden, en het gebruik in de taalen al vermag. ᛏᚢᛁᚾ is by ons eene rondom beſloten woning voor weinige menſchen. Het A-S. gebruikt het om eene geheele maatſchappy van menſchen aan te duiden, —— Even eens is het met Zweeds-Goth. TORP. het welk ook voor een alleen ſtaande huis in eene vlakte of bosch gebruikt wordt. Zie IHRE in *Gloſſ. Sueo-Goth.* h. v. [S.]

I. P. VII. B. VIII. C.

Vs. 18. ᚷᛖᚱᛖ.] Over de beteekenis van dit woord heb ik reeds breedvoerig gehandeld in onze *Taelk. Mengel.* bl. 13. en volgg. by gelegenheid, dat ik eene plaats uit de *Doctrinale*, en eene uit den Roman van *Walewein* verklaarde. Ik heb toen reeds aangetoond, welke de beteekenis dezes woords ware, het is dus niet noodig hier iets anders te zeggen, dan den Lezer alleen te erinneren, dat ᚷᛁᛖᚱᛖ beteekent *begeerte*; van dit zelfſtandig naamwoord zal ik hier geen voorbeelden bybrengen, dewyl ik er reeds in de *Taelk. Mengel.* bl. 16. verſcheiden opgegeven heb. Ik zal my thands alleen tot deze twee punten bepalen; namelijk eerst om het gebruik van het werkwoord ᚷᛁᛖᛏᛖᚾ zonder het *augmentum ſyllabicum* ᚷᚻᛖ nader door voorbeelden te ſtaven: en ten anderen eene derde beteekenis, waar

in ons woord gheert by onze Ouden gebruikt wierd, hier op geven. Wat het eerste betreft wy vinden ons oude werkwoord gheeren by MAERLANT *Destruc. van Jherusl.* f. 137. c.

Vaspasiaen wert belopen,
Om dese dinc, in wan hupen,
Dat hi niet wonne die stede
Mit honger, no mit dorste mede:
En wart te rade, dat hi soen
Mit wapinen wilde bestaen.
Dit was al, dat die ioden gheerden;
Want si saghen hare v'den
Mochten si niet vlien, ofte vten envvede,
Noch verweren oec die stede;
Dies hadden si lieuer in den strijt
Te sterven in corter tijt,
Dan van hongher, of van dorste
Te doghen smertelike vorste.

J. VAN HELU *Slag van Woeronc* HS. bl. 16.

Dine gheberde anders niet,
— — — —
— — — —,
Dan alse die leeu doet ieghen tpeert,
Als hi van hongere priden gheert.

Roman van *Seghelijn van Iherus.* 1517. bl. 1. a.

Dese hystorie ende schoone dinghen,
Die ick hier te dichten gheere.

VEL-

ELDENAAR *Faſcic. Temp.* f. 14. b. in de bery-ing der X. geboden.

geert *niemt het genoet.*

oek van den Pelgrim. 1498. bl. 34. *ic* geerde *te eſen* enz. COORNHERT *Vertal. van* BOETIUS 585. bl. 34. *zo wie daar oock niet meer en* gheert *te onen.* Voeg hier by de plaats uit het *Fragment* n zekeren ouden Roman in deze *Aanteek.* bl. 42. ygebracht: *Souter* HS. 1300. f. 15. d. i. Pſ. LI. vs. 1. *Alzè der her?* geret *te den borne der wa-re, Alſo* geret *mijn ſeyle to dy Got.*

Deze voorbeelden, gevoegd by die, welken in de *zelk. Mengel.* reeds bygebracht zijn, komen ons noegzaam voor, om de beteekenis te ſtaven. Het veede gedeelte dezer aanteekeninge ſchik ik dan ter nwyzing van eene derde beteekenis van het zelf-andig **ghere.** **Ghere** beteekende by onze Ouden ok een *geweer*, het zy dan meer bepaaldlijk, *werp-eſſen* of wel *Zwaarden.* Voor *zwaard*, vinden wy t in den *Roman van Seghelijn van Iher.* bl. 84. b.

Hi (*) *hief ſijn ſwaert eñ ſlaet*
Op ſeghelijn, den edelen heer,
Die hem weerde alſo ſeer;
Nochtan wert hi ſo ſeer verwaert,
Eñ verdroech dat roeſtige ſwaert,

Ende

(*) Iderens, welke tegen Seghelijn ten ſtryde trakt, na dat hy orens Segelijns zwaard was machtig geworden, en zich van zelve in dezen ſtrijd tegen Seghelijn bediende, welke lich t een oud, en verroest zwaard, daar hem zyne eigen wapenen nomen waren, behelpen moest.

Ende ſloech opten reeuſe fel;
Ten ſneet niet, weet dat wel;
Mer het gaf eenen crack,
So dattet in twee ſtucken brack:
Dander ſtuck werp hi inden ſande,
Dus was Segelijn ydelre hande.
Die reeuſe hadde ſijns gróte ghere,
En ſeghelijn die was al ſonder ghere;
Mer hi decte hem onder ſijn ſchilt,
Dat hi manlic voer hem hilt,
Als die vroem was ende ſtout;
Mer die ſchilt was ſoe verout,
Daer men raecte, daer ſtoef hi.

Van deze ſlegte wapenen en van het verroest zwa met welke Seghelijn hier geſtreden heeft, wo te voren gezegd bl. 83. b.

Ander wapen ende ander ghere
Heeft die ridder dan. ——

Dit zelfde geval wordt verder aldus beſchre bl. 86. a.

—— —— *die coene degen*
Hadde ander wapen, *ander* gheweer,
Ander ſchilt, *ander* ſpeer.

Ja dezelfde wapenen van *Seghelijn*, welke bl. 83. genoemd zijn *wapen ende* GHERE, worden bl. a. genoemd *wapen ende* SWAERT, waer uit duidelijkſten blijkt, dat *ghere* en *ſwaert* door Schryver hier onderling verwiſſeld worden, en

door hem als woorden van de zelfde beteekenis gebezigd zijn.

By onze taalverwanten vindt men dit woord ook in de zelfde beteekenis gebruikt: de A-Sax. hebben gan. dat LYE *Diction. Sax. et Goth. lat.* vertaalt *jaculum*, *telum*, *arma*. De Sueo-Goth. Geir, zie IHRE *Glosſ. Sueo-Goth.* h. v. de oude Hoog-Duitſchers hadden GER, door SCHILTER *Glosſ. Teuton. gladius*, door SCHERZ. *Glosſ. germ. medii aevi*, *telum miſsile*, *jaculum*, vertaald: beide deze verklaringen van dit woord kunnen naar onze gedachten plaats vinden; daar het my voorkomt, dat ik dit woord in beide de beteekenisſen gevonden heb, zoo wel voor *werp-pylen*, als voor *zwaarden*, welke laatſte beteekenis van gheer, by onze Ouden, ook in gebruik geweest is, zoo als de aangehaalde plaatſen, uit den *Roman van Seghelijn*, ons leeren. GER voor *zwaard*, *Fragm. de bell. Caroli M. cont. Sarac.* vs. 2496.

Ther ſite was under guoten knechten,
Sie kunden wole ueliten
Mit ſpieze unde mit geren.

SCHILTER vertaalt deze woorden in zijn *Glosſ.* aldus:

Hic mos erat inter bonos milites,
Sciebant bene pugnare
Haſtis atque gladiis.

nog eens vs. 4064.

Ogier ther wigant
Ther fuorte an ſinere hant
Ainen ſpannobraiten ger.

SCHILTER vertaalt ons GER hier door het Lat. *eaſis*, dat my beter voldoet, dan dat men GER hier met SCERZ, in zyne *Aanteek.* op STRICKERUS Cap. III. ſect. 1. door het Lat. *funda*, een *ſlinger* of *werpuet* vertaale, ſchoon ik niet ontkennen wil dat ger in die beteekenis by *Strickerus* voorkomt, en ſtellen dan dat het woord voor *werpſpies* genomen, aldaar in eenen overdrachtelyken zin gebruikt word. GERE voor *telum miſſile*, vind ik by STRICKERUS VIII. 17.

Si ſlugen das vil groſſe her,
Das ſi chainer ſlachte wer
Gehelfen mochte da wider,
Vntz ſi erpaiſten darnider,
Vnd umme ſtundens mit den ſpieſſen
Vnd begundens vaſte ſchieſſen
Mit pheilen vnd mit geren.

het woord *ſchieſſen* bevestigd onze uitlegging dat wy *gere* hier voor een *werpſpies* nemen moeten; dewijl het ons noodzaakt om aan eenig ſchietgeweer te denken.

Deze plaats van *Strickerus* is door HUYDECOPER in zyne *aanteek.* op *M. Stoke* aangehaald; doch hy verklaarde niet te weten wat GERE hier be-

beteekende, en de Hr. ALEWYN *Taalk. Aanmerk.* inde *Proev. van D. A. O. M.* in zyne verhandeling over *ghere*, *lacinia* en *ghere*, *cupiditas*, bl. 16, betuigt mede niet te weten wat GERE by *Stickerus* aanduiden moest: een oordeelkundig lezer onderzoeke nu of ik in de opheldering van deze derde beteekenis van ons GERE en byzonder ook in de verklaring van deze plaats, waar aan twee onzer grootſte Taalkenners geenen goeden zin hechten konden, gelukkig geſlaagd ben. [C.]

I. P. VII. B. x. C.

Vs. 43. **Latten.**] Het wonderwerk van den Heere Chriſtus, daar onze Dichter hier van ſpreekt, verhaalt ons *Lucas* in zijn *Euangel.* X, 18. & ſeqq. Het is opmerklijk, dat MAERLANT hier juist het woord **Lat** gebruikt heeft, om het Latijnſche *Tegula*, 't welk de *Vulgata* heeft, te vertalen. Niemand denke evenwel om het woord **lat** hier in die beteekenis te nemen, in welke wy het heden gebruiken. **Latte** was oulinks ook een *balk*, *aſſer*, *trabs*. *Gloſſ. Monſeenſ.* LATONO, *aſſerum.* [in SCHILT. *Theſaur.*] *Gloſſarium Aelfr.* Latta, *aſſeres* [in E. LYE *Diction. Saxon. Latin.*] En in deze beteekenis moet men het hier nemen, en dan is het 't zelfde als of MAERLANT geſchreven had:

Doe lietmen eenen ſuchtegen nedet
Dordie balken voor ſine voete.

De daken der Joden waren vlak van boven, en dus kon MAERLANT hier niet denken, om dit

wood voor een dak van Latwerk gemaakt, dat de Franſchen *Latis* noemen. — Myne *Oude geſchreven Vertaling van het N. T.* vertaalt deze plaats van *Lucas* dus: *Doe clommen ſi op dat dac eñ doer die tegelen lieten ſine neder inde bedde inde middel voer ihm.* *Ulphilas* heeft voor het Griekſche κεράμων van *Lucas* het M-G. SKAAGA gebruikt, d. i. ons Schaalie. De A-S. Overzetting heeft Vatel ⁊ þurh þa patelar hyne mid þam bedde aſende beforan þæne Hælend. Het A-S. Vatulas is byna het latten van onzen MAERLANT. Vatel is in het A-S. *rijs*, daar men horden van vlecht. *Door de ryzen* wil dan zo veel zeggen als door de horde van ryzen gemaakt. Dan mooglijk heeft de beteekenis van Vatel zich oudtijds ook tot zwaar hout uitgeſtrekt, gelijk lat nu alleen maar van dun hout gebruikt wordt. [S.]

I. P. VII. B. XIII. C.

Vs. 3. **Tumde.**] Dit woord beteekent hier *Danſen*. VINCENTIUS. MS. f. 170. c. *In illo tempore Herodes tetrarchia diem natalis ſui celebravit coram principibus et primis Galilee, vbi ſaltanti, puelle datum eſt caput Johannis pro munere.* Het ſtemt over een met het H-D. TUMMELN by WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* door *ſultare* vertaald. — De A-Sax. hebben tumban of, gelijk LYE *in Dict. Sax. et Goth. Lat.* heeft, tumbian; tumban leest men in de A-Sax. vertaling der Euangeliſten *Matt.* VI. 22. van het zelfde voorval, waar van MAERLANT hier ſpreekt ⁊ þa þa þæne Hefodiadiſcan dohtor in-eode þ tumbode: met deze vertaling komt, volgends D. VAN STADE Erläuter. ſ. 908. zeker Neder-

Sax.

Sax. HS. der Euangelien, daar men de aangehaalde woorden uit *Marc.* dus leest: de dochter der Herodias tumede, volkomen over een. VON STADE verklaart tumede door *tanſete*, zoo als men leest in de vertaling van *Luther*, in twee oude Nederduitſche, en in onzen Staten Bybel. In mijn HS. van het N. Teſtam. 1431. vind ik hier *ſpringen*; *Doe Herodias dochter in ghegaen was ende* ghe-ſprongen *hadde*, voor welk woord ik in het zelfde HS. in het Euangelie van *Matthaeus*, by de opgave van het zelfde geval, lees *opten dach van Herodes geboerte* ſpeelde *Herodias dochter voer hem.* Van welk woord MAERLANT zich mede hier bedient in zynen *Rijmbybel* f. 112. c.

Teen tiden maecte Herodes,
Daer hier of beſcreuen es,
Van ſiere gheboerniſſe feeſte.
Met hem waren alle die meeſte
Van Galylee; gheloeft das,
Dat die dochter Herodias
Spranc *ende* SPEELDE *in die zale,*
Dat Herodes bequam ſo wale.

voor *ſpranc* en *ſpeelde* ſchreeft MAERLANT in den *Sp. H. tumde* en *ſpranc* d. i. *danſte* en *ſpronc*, en dus beteekent *ſpeelen* hier *danſſen*: in welk eene beteekenis dit woord by de oude H-Duitſchers ook in gebruik geweest is, zie WACHTERUS in SPILEN, *ſalire*, *ſaltare*. In de plaats, aldaar bygebragt uit *Luthers* Bybelvertaling, *Exod.* XXXII. 7. gebruiken onze overzetters het zelfde woord, als ook in den brief van Paulus 1. *Cor.* X. vs. 7. alwaar

de woorden van Moſes worden aangehaald, hier gebruikt *Luther*; wederom het zelfde woord ſpielen het welk door P. V. STADE Erf. f. 596. verklaard wordt door tantſen und ſpringen. [C.]

I. P. VII. B. XXXIX. C.

Vs. 65. Graal.] Van eenen Roman, van den Graal ſprak onze Dichter hier voren *Prol.* 2. afdeel. (1. D. bl. 2.) De Heer *Steenwinkel* in zyne *Aanteek.* op die plaats verſtont door den *Roman van den Graale* eene beſchryving van eene zeer vermakelyke en aangename plaats, van welke *Veldeken* gewaagt; doch dat onze Dichter hier eene andere fabelgeſchiedenis op het oog heeft, is zeker, en wel om reden, dat hier geſproken wordt van de verdichtſels, welken van Joſeph van Arimathea in den Roman van den Graale gevonden worden. Zie het 63. vs. Door den *Roman van den graale* zal men dierhalven hier verſtaan moeten de fabelgeſchiedenis van de ſchotel, in welke Joſeph van Arimathea het bloed dat by de Kruiziging van den Zaligmaker uit deszelfs wonden vloeide, zoude opgevangen hebben.

SCHERZIUS *Gloſſ. Germ. med. aevi* heeft GRAL, *der* H. GRAL *ſacra patera*. Hy verhaalt te gelijk vry breedvoerig deze fabelgeſchiedenis; wy zullen onzen Lezer dezelve hier mededeelen, alleen om dat hy van dezen Roman by de Ouden lezende, den inhoud van dit werk weten zoude, de fabel luidt dus: deze ſchotel reeds op de maaltyd van onzen Zaligmaker en zyne leerlingen gebruikt, door Joſeph van Arimathea van Simon den melaatſchen voor zekeren prijs verkregen, en door hem ten tyden

der

der kruiziginge gebruikt om het bloed van den Zaligmaker optevangen, vervolgends in eene kist opgeſloten, zynen zoon bygenoemd den biſchop, nagelaten, deze nu, voegt men hier by, heeft het eerſt de tafel van den H. Schotel (*menſam ſacrae paterae*) ingeſteld; aan deze tafel wierd de plaats, op welke de Zaligmaker voorheen was nedergezeten, open gelaten, en het was niemand dan Galaad, die uit den ſtam van Joſeph zou voordkomen, geoorloofd op dezelve neder te zitten, die dit ondernamen, wierden door de aarde, welke onder hunne voeten van een ſpleet, ingezwolgen, het welk ook hun te beurt viel, welke deze H. Schotel, uit de kist uitgenomen, aanſchouwden. Op de plaats van Galaad was dit opſcrift: *dit is de plaats van Galaad*, deze eindelijk (zoo men voorgeeft) in de IV. Eeuw geboren, zette aan dit verdichtſel geloofwaardigheid by, tot dus verre *Scherzius*, wiens woorden wy ten gevalle van den Neêrduitſchen Lezer in onze moedertaal overgebracht hebben. Hier van heeft de inſtelling van de Ridders van de ronde tafel door Koning Artur haren oorſprong, waar van wy gelegenheid zullen hebben in het vervolg nader te ſpreken. Op dezelfde wyze beſchrijft onze Dichter zelf dezen Roman III. VIII. LX.

In deſer tijt ſeit Elynant,
Dat hi vorwaer geſcreven vant,
Dat jn groten Berdaengen was
J. hermite, alſict las,
Dien dingel togede een viſioen,
Das menegen eerſt wonderen doen,

Van

Van Joſephe van Arimathien,
Den edelen ridder enten vrien,
Dje Gode vanden cruce dede;
Eñ vanden platele *mede,*
Daer God ſijn leſte mael wt at,
Doe hi met ſinen jongers ſat.
Deſe hermite, weetmen wale,
Screef dyſtorie vanden GRALE,
Datſ vander ſcottele, *der ic af ſeide,*
Alſe hi hem in witten donredach maide
God daer ſine jongren ſaten,
Eñ alle wt eenen vate *aten.*

dat de Roman van den *Grale* de grondſlag is van de zoogenoemde ridders van de ronde tafel, zien wy uit den tytel der Franſche vertalinge van dit werk te vinden by DE BURE *Bibliogr. inſtruct. Belles lett.* N°. 3778. *Roman du ſaint Greaal qui eſt le fondement et le premier Livre de la Table Ronde.* Dat deze roman de hier verhaalde fabel bevat, blijkt uit de *Catalog. des Liv. de M. le Duc* DE LA VALLIERE. Tom. II. p. 608. daar ik N°. 3995. vind zeker MS. getyteld *Partie du Roman du San-Graal, contenant celui de Joſeph d'Arimathie.* — men leest hier van een gedeelte van deze Roman, om dat men by denzelven de hiſtorie van Koning Artur en anderen, welke hier uit, gelijk reeds gezegt is, zijn voordgeſproten, gevoegd heeft.

Dit oordeelde ik noodig te zeggen, om den lezer eenige uitlegging van dit verdichtſel en dezen Roman te geven. Niemand verwondere zich dat ik my zoo lang met deze fabel hebben opgehouden, want gelijk de heidenſche fabelkunde, tot recht ver-

verſtand der oude griekſche en Latijnſche Schryvers noodzakelijk is, zoo wordt eene kennis van deze en andere fabelen gevorderd, wil men de Schryvers der middel-eeuwen wel verſtaan. Ik heb hier geen ander bewijs toe nodig dan de woorden uit onzen Dichter III. VIII. LX. aangehaald, welke, zonder dat men van dit verdichtſel eenige verklaring gaf, niet wel te verſtaan waren. Waar van nu deze benaming van *Graal* haren oorſprong heeft, zijn de Taalkenners niet eenſtemmig. Het aanneemlijkſte, naar mijn oordeel is, dat men de oorſprong zoeke in het Gaſcongiesch *graſal*, *pastna*, en dan geloof ik dat men de benaming van dezen Roman uit de Franſche vertaling in de Nederduitſche overzetting behouden heeft, en dat dit woord op deze wyze in oude Hoog- en Nederduitſche Talen aangenomen is. Men leest het op verſcheiden plaatſen door *Scherzius* aangehaald uit PH. MANESSII Samml. von Minneſingeren aus dem ſchwäb. zeitpunct, van welken wy den Lezer hier eene zullen mededeelen, waar Maria dus ſpreekende voorkomt: *ich bins der* GRAL *damit der eren kuinig den leiden yber vacht.* Hier by kan ik nog voegen eene plaats, die men in het uittrekſel uit dit werk vindt in de Prob. von alt. Schwäb. Poeſ. ſ. 230.

Ich ſonge ouch wol wie titerel
Die templeiſe bi dem GRALE *zuge.*

RICHELET *Diction.* heeft GRAAL, *vaiſſeau precieux, qu'on montre à Génes avec grande cérémonie, parce, qu'on croit qu'il ſervit à la Céne de notre Seigneur.* [C.]

I. P.

I. P. VII. B. LI. C.

Vs. 27. **minne.**] Over de beteekenis van dit woord heb ik den Taalminnaren reeds mijn gevoelen medegedeeld in onze *Taelk. Mengel.* bl. 58. ik zeide dat dit woord by onze oude Schryvers in eenen ruimer zin genomen wierd, dan de Hr. HUYDECOPER aan het zelve gehecht had. En wel verre dat het my is voorgekomen dat myne uitlegging geen ſtreek kan houden, ben ik door menigvuldige voorbeelden, na dien tijd ontdekt, in mijn gevoelen te meer beveſtigd. Ik ſtel derhalven dat het woord **minne** by onze oude Schryvers genomen wordt, *om iemand, wien men liefde en genegenheid toedraagt, mede aan te ſpreken. Zoo wel door eene vrouw tegen eenen man, als door eenen man tegen eene vrouw.* De volgende voorbeelden, gevoegd by die, welke reeds in de *Taelk. Mengel.* bygebracht zijn, en op welker gezag alleen de Heer KLUIT (nieuwe uitg. van HOOGSTRAT. *Naamw.* bl. 326.) deze meer algemeene beteekenis aan het woord **minne** heeft toegekend, bewyzen volkomen ons gezegden.

Onze Dichter in zynen *Rijmbybel*, f. 42. a. daar *Samuel* door *Eli* met dezen naam worden aangeſproken.

Mittien riep dien jongher man
Onſe Here al openbare
M' hi waende dat Hely ware
Tot hem haeſti ende liep
Te Hely en vraghede twi hine riep
Hely penſede openbare

Dat

Dat die ſtemme van onſen Here ware
Ende ſeyde minne gaet legghen neder
Ende of men hy echt roept weder
So ſpreect Here het hoort dïn knecht.

Zie onze Overzetting I *Sam.* III, 8. en 9. *Sp. Hiſt.* III. III. xxii. Een vader tegen zynen Zoon.

Des mondf ef Rufemiaen
Te ſinen zone gegaen,
Eñ ſeide: minne *doet v cledre wt,*
Eñ gaet ſlapen bi uwer bruut.

III. VII. xxxiii. tegen eenen knegt, welke twee korven met ſpyzen moest overbrengen.

Yſaac blïdelike ontfinc
Den cotf, eñ ſeide groten danc;
Mdr, minne! *merc in dinen gans*
Dat niemene toten corue gaet,
Die ouer zide gëborgen ſtaet,
Daer es inne een ſerpent;
Coemſtuxe an, du wertſ geſtect.

III. VIII. xxxvii.

Amelis van wondere groot
Viel in ëmacht eñ van vare.
Die Cõ. dedene vpheffen dare,
Alſe een edel man van zinne,
Eñ ſeide: veruaerdi niet minne!
Stant vp ſtoutelike, eñ kere
Vandi ſelven deſe onmere.

Ge-

Gedicht van den III. *gaerden* HS. vs. 125. daar Seth aldus door den Engel aangeſproken wordt:

Die inghel ſprac: wel ſoete minne!
Biedt v hoeft ter doeren inne;
Endeziet al omme int Paradijs.

Deze voorbeelden zullen, dunkt my, in ſtaat zijn, om ieder volkomen van de waarheid mynet mee-ninge te overtuigen. [C.]

I. P. VII. B. LXXVIII. C.

Vs. 3. **ꝑmmene.**] Schoon het II. HS. hier **minne** leest, dunkt my, dat de waare lezing **ꝑmmene** is. 't Is waar het woord **minne** is meer bekend, dan **ꝑmmene**, doch de zeldzaamheid van **ꝑmmene** doet hier niets ter zaak, om de lezing van **minne** den voorrang te geven, en als echt aan te merken. De reden waarom **ꝑmmene** hier moet behouden en niet in **minne** veranderd worden is deze. Voor eerst is het HS., het welk wy in deze uitgave gevolgd hebben zekerlijk veel ouder, dan het ander, daar wy de *variantes Lectt.* uit hebben aangeteekend. Het oudſte, als het min vervalschte heeft immers allen ſchijn van de beſte lezing en die het naast aan het oorſpronglyke is, behouden te hebben.

II. Komt de lezing van **ꝑmmene** nader aan het Latijn van het *Speculum Hiſtor.* van VINCENTIUS by wien ik dit verſierd, doch in die tyden van diepe onkunde, meer dan te veel geloof vindend mirakel door Maria verrigt, dus verhaald vinde f. 80. a. *Clericus quidem ſuppetente rerum copia, ſeculo deditus*

inde

tris domini amorem et reuerendam eius memoriam ſic imo eius indixerat ut quandocunque eccleſiae ingreſſus per eccleſiam ei contigeret transitus: nulla ſeculi ſolidò, nulla ſurripere poſſet obliuio, quin cum omni otione et humilitate genu flexo illa angelica ſalutatione ı honoraret, dicens: AVE MARIA et rel. In een 3. van dit zelfde *Specul. Hiſtor.* onder ons berusde, lees ik in plaats van *matris domini amorem* et . *matrem dei venerabatur vt* et rel. en deze lezing ijnt wel door MAERLANT gevolgd te zijn: nt dit woord *venerabatur* dunkt my, wordt zeer l uitgedrukt door ꝑmmene, *Lofzangen*, waar de die *Clerk* Maria vereerde, te meer daar VINNTIUS zelf die lofzangen naderhand opnoemt: zelf ſchijnt het my toe, dat MAERLANT door ꝑmmene dat heeft willen uitdrukken, het geen in zijn nog onuitgegeven *Gedicht van de* V. *Bloi* noemt, *loven ende benedien.*

Vro ſo waerdi oec marie
Doe Jheſus v ſone vrie
Vander doet te liue op ſtont
Recht eeſt dat elc kerſtijn lie
Ende v love ende benedie
Omme dit elc gelouich mont
Maget vol alre doget
Chi die aldus waert verhoget
Als v ſelven wel is cont
Helpt mi wtvercorne ioget
Ter noet want gijt wel doen moget
Jegen den fellen helſſchen hont.

ar hoe komt dan de afſchryver van het HS. 25

aan minne? Dit is zeer gemaklijk te begrypen. ymmen is geen zeer gemeen woord; de afschryver heeft of dit niet verstaande, of onduidlijk geschreven zijnde, in zijn HS. 't niet kunnende lezen, zynen toevlugt genomen tot het Latijn van VINCENTIUS, of den *Mariale magnum*, en daar het woord *amorem* vindende, gelijk wy het nog in de uitgave van het *Speculum Historiale* lezen, heeft hy van MAERLANTS ymmene *minne* gemaakt, zo als hy ook verweendelike van onzen Dichter in *zere wereltlike* veranderd heeft, om dat hy mooglijk begrepen heeft, dat *verweendelike* het Latijnsche *seculo deditus* niet uitdrukte; daar het ondertusschen een zeer juiste vertaling er van is. KILIAEN heeft verweent. *Glorioſus*. Wy zeggen tegenwoordig *grootsch*. *Eene grootsche huishouding* is by ons *eene huishouding ingerigt naar den heerschende smaak der wereld*, d. i. *eeuw, dien wy beleven*. Zo ook *een grootsch leven leiden* is *een leven naar de wereld leiden*.

III. Is het woord ymmen, schoon zeldzaam, niet zonder voorbeeld by anderen oude Schryveren. *Regel van dat leuen des oerden der aermer susteren*. HS. f. 34. a. *Item tot alle onser lieuer vrouwen getijden ſullen alle die ſuſteren recht opſtaen ſonder aenlenen ten wair dat ſi van crancheit niet ghedaen en konnen Mer tot alle ons heren getijden ſo mogen die ſuſteren anlenen ſonder alſ men leeſt die* ymmens, *magnificat en Nunc dimitti*. — *Onſer Vrouwen Souter*. HS. f. 8. a. *Cloppet tot hare bineſte in* ymmene *en in pſalme en mit deuten ſanghe: en ſi ſel te drijpe die gracie haerre ſuethticheit*. — ymmen is verbasterd van het Latijnsche *Hymnus* en beteekent, gelijk uit de zo even bygebragte plaatsen blijkt eenen *lofzang*. De aflating of byvoeging van eene ſ was by de Oo-

Ouden zeer gemeen [zie de *Aanteek.* op I. P. I. B. 1. C. vs. 18.] By de A-Saxen wierd ymen ook gebruikt voor ons *roem*; *lof*. Pſalm. CXLVIII, 14. ymen eallum halgum hir. 't welk de onze hebben overgezet: *den roem aller ſijner gunſtgenooten*. In dezen zin nemen ook de Engelſchen hun *Hymn*. nog. Zie s. IHONSON *Diction. of the Eng. Lang.* h. v. [S.]

I. P. VII. B. LXV. C.

Vs. 150. Inghеſinde.] Dat is *huisgezin*, *huisgenoten*, bepaaldlijk *huis dienstboden*, *het gevolg van den Heer*. De zamenhang geeft dit duidelijk te kennen: de moeder en de vader, ja het geheele huisgezin ſtonden op. In B. leest men *gheſinde*, dat noch heden by ons, hoe wel in eene eenigzins veranderde beteekenis gebruikt wordt: KILIAEN teekent Inghеſinde op als een oud Vlaamsch woord en verklaart het *familia*. IO. IHRE *Gloſſ. Suiogoth.* INGESINNE, *familia*, *famulitium*, dat hy afleidt van INNE, *domus*. [by WACHTER. *Gloſſ. germ.* welke hier verdient nagelezen te worden,] en dan zal ons *huisgezin* juist overeenkomen met het oude *inghеſinde*, waar voor de oude Hoog-D. hebben ingeſinde, by SCHERZIUS *Gloſſ. germ. med. aevi* vertaald *famulitium*. *Jus Prov. Alem.* Cap. ccc. §. 2. daar gezegt wordt, dat een ſchuldenaar, die nog zijn ſchuld voldoen, nog borgen ſtellen kan, door den rechter aan den ſchuldeiſcher zal worden overgegeven, *dan* (vervolgt de wet) *ſal er behalten reht, als ſin* ingeſinde. *Hunc ille penes ſe retinet*

re valet, uti alios famulos *ſuos.* Proh. der alt ſchwäb Poeſ. ſ. 204.

Da iſt vil wert ich rouch ſin ingeſinge.

Zie anderen voorbeelden by HALTAUS *Gloſſ. Germ. med. aevi v.* INGESINDE. Ingeſinde wordt ook, (en dat ſchijnt wel de oudſte beteekenis van het woord te zijn) gebruikt voor eenen bedienden. Dezelfde Proben ſ. 104.

Ich bin des milten Lantgraven ingeſinde.

en zoo gebruikt OTFRIDUS ook *diufeles geſinde* voor *Diaboli miniſter.* dat deze de oudſte beteekenis dezes woords is, zegt WACHTER *Gloſſ. Germ.* v. GESIND, *famulitium*; naderhand echter, vervolgt hy, is het genomen voor het geheele huisgezin, voor den geheelen ſtoet van dienstknechten. De afleiding van dit *geſind*, welke ons *Wachterus* opgeeft, is aldus aanneemlijk, dat het namelijk zynen oorſprong heeft van *geſind*, *comitatus*, (welks oudſte beteekenis is *comes*, *reisgeſel*, waar voor de A-Sax. hebben ȝeꝛiꝺ, *comes*, a ȝinꝺ *iter.*) om dat het gezin, de ſlaven en ſlavinnen hunnen Heer overal, byzonder ook op reis vergezelden, van den zelfden oorſprong is buiten twyfel ons *ingheſinde*, en het oude Hoogd. ingeſinde, behalven dat men hier door bepaaldlijk zal verſtaan moeten hunne bedienden, hunne knechten, *famuli domeſtici*, zoo als *ingeſinde* door HALTAUS *Gloſſ.* l. c. vertaald wordt. [C.]

I. P. VII. B. LXVI. C.

Vs. 65. Proueie.] *Proueie* beteekent het *heimlijk gemak*, *Latrina*. zoo komt het my voor uit het Latijn van VINCENTIUS MS. te kunnen verſtaan worden — *ſic naſcitur infelix puer, ſumpturus de ortu occaſum de initio finem, nam ſeua tygris vix bene natum arripiens ſuffocavit et ſuffocatum in yma latrine proijciens, propera ſepulturam damnavit et, tunc quidem homines tam grande piaculum latuit.* [C.]

I. P. VII. B. LXV. C.

Vs. 227. Packers.] In het geheele werk van onzen Dichter, heb ik dit woord ſlegts tweemaal aangetroffen, zonder ook by andere gelijktydige Schryvers eenige voorbeelden hier van te kunnen ontdekken, of eenige ophelderingen uit onze verwantſchapte talen te bekomen, welke echter de beteekenis dezes woords zy, hebben wy uit het Latijn van VINCENTIUS kunnen opmaken. Packers beteekent, *melaatsch*, VINC. *leproſus*. Ja onze Dichter legt dit woord zelf uit in het volgende LXIX. Cap.

Ten vierden daghe wart altemale
Sijn anſcijn eene rode ghale,
So datmen waende al openbare,
Dat hi al puur pakers *ware.*

VINC. op deze laatst aangehaalde plaats: *ut ab omni-*

bus elephantico morbo percuſſus diceretur. Voor **Paſſiers** hier door MAERLANT gebruikt, vind ik in eene vertaling *der Mirac. onzer Vrouw.* in onrijm HS. f. 43. b. *doe quam die maer, dat daer een vrouwe ghecomen was, die die lazarie conde verdriuen. Eñ des heren broeder, die dat kint vermoert hadde die was* lazarus *ghenoemt: Doe ſeyde* enz. vergelijk hier verder mede *vs.* 198. als mede het 215. van dit zelfde Hoofdſt. daar MAERLANT voor de zelfde ziekte, waar voor hy naderhand het woord **Paſſiers** gebruikt, *Laſerie* ſchrijft. [C.]

I. P. VII. B. LXVI. C.

Vs. 183. **Ope.**] Hier voren bl. 15. in de *Aanteek.* op het 18 vs. van de I. P. I. B. 1. C. toonden wy door verſcheiden voorbeelden, dat onze Ouden de ij nooit voor eene letter gehouden hebben, zoo als aldaar breeder bewezen is, en dikwils voor eenen klinkletter voegden, alwaar wy die ij thands nooit meer bezigen; doch wy zeiden daar ter plaatſe, dat ook integendeel deze aanblazing by de zelfde oude Schryvers wierd agtergelaten in woorden, waar by wy dezelve thands altijd voegen. De volgende voorbeelden kunnen dit beveſtigen. **Ope** dierhalven, dat hier by MAERLANT, voorkomt beteekent *hope, ſpes.* Zoo ook hier agter IV. III. XV. vs. 23.

Vp ſijn ſuccors ſtont vele h'. open

d. i. *op zyne hulp was voornamelijk, of veel al hun hoop*

hoop gehouwd. Alsberg voor *Halsberg* gelijk meest al geschreven wierd, by onzen Dichter I. III. XXIV. vs. 44. —— alf voor *half* III. VIII.

—— *En heeft gehaven,*
Te Compiengen in die ſtat,
Van Clodoueuſe alf *den ſcat,*
Die Dagobrecht achter hem liet.

ook hier voren I. I. XXX. vs. 43.

Nort van Bartaenyen in die Zee
Eſ een eylant, hiet Tylee,
Daert alf *tjaer nacht eſ eñ* alf *dach.*

elle voor *helle, orcus* III. VIII. XL.

Ic peinſde dat ware die helle;
Mijn leetſman ſprac: mijn geſelle!
Neen, dit en es die elle *niet.*

out voor *hout, getrouw, fidelis* I. IV. XXIII.

Want ſie Dariuſe oint was out,
d. i. *Want zy was Darius altijd getrouw.*

Agelen voor *hagelen, grandinare*, I. V. XXXIII.

—— *alſe die ſcaren ſouden ſtriden,*
—— —— —— ——
Wart het achelende *ſo ſere,*

En reinde [d. i. *regende*] *ſo vtermaten*
Waeſt het of leet, ſi moeſtent laten.

Voor *hameide, ſlagboom*, zo als men by VELTHEM VI. XXVII. leest, of zoo als MAERLANT heeft *hameeden* IV. II. LIII.

Een wint die dueren op ſtac,
Die tſlot eñ hameeden *brac,*
So groot quamen die vlagen ſiere
Die dueren vlogen an de maſiere.

ſchrijft JAN VAN HEELU, *Slag van Woer*. HS. bl. 30, *hamide*.

De greyinne Margarieta
Van Vlaenderen was daer mede,
Die verwarf doen enen vrede.
Eñ bracht te ſoenen in dier manieren
Dat die biſcop met hen vieren
Riden ſoude met gheleide
Te Mechelen in aen die ameide:
Want die biſchop hadde geſworen
Bi ſinte lambrechte te voren,
Dat hi te Mechelen toe ſoude,
Eer hi weder keeren woude,
Aſwaert dien van Brabant leet
Om te volbringhene ſinen eet
Gheſtade wen hem doen, dat
Hi riden mochte voor die ſtat
Ende aen die ameide *ſlaen ſijn hant.*

Voor

Voor *hijmne*, *hijminus* gezang heeft onze Dichter in zynen *Rijmb.* f. 53. c. ymynen.

Der wachters vanden tempel waren
iiij· duſent tere ſtaren,
Ende iiij· duſent min nō mare
Die ympnen *ſanghen onſen Here.*

voor dit *ympnen* ſchreef MAERLANT hier voren *ymmne*. I. VII. Cap. LVIII. v. 3.

Maer die ymmene *van onſer Vrouwen*
Ên hare gedinckeſſen met trouwen
Hilt hi vaſte, voer alle dinc.

Zie de aanteek. over *ymmene* hier voor, het is het zelfde als *ympnen* dat in den *Rijmbybel* voorkomt. Daar de M meermalen met de P verwiſſeld, of dezelve na zich trekt, zie de voorbeelden by WACHTERUS *in Prolog. ad Gloſſar. Germ.* ſect. III. [G.]

I. P. VII. B. LXVI. C.

Vs. 193. **Dingetuigt.**] Kiliaen verklaart ons *Diſceptare, contendere, certare, cauſas agere, lites agere, litigare, iudicio concertare* et ſax. *Iudicare, cognoſcere cauſas* vulgo *bannire*. Doch alle deze beteekenisſen zijn maar overdragtelijk. De eerſte of grondbeteekenis [*ſignificatio primitiva*] is

nutte van jonge beoeffenaaren onzer taale nog een kleine uitſtap doen, ten opzichte van de verwandſchapte taalen. Behalven het weinige, dat wy nog overig hebben van 't M-G. A-S. en F-Th. zo zijn ons van geen geringe dienst tot het naſpeuren van den oorſprong en afleiding van zommige woorden de *voces latino-barbarae*, zo als menze noemt, welke by de Schryvers van de middeleeuwen gevonden worden en waar onder er veele zijn, die wat hunnen oorſprong aangaat, of zuivere M-G. A-S. of F-Th. woorden, of naar de Latijnſche woordbuiging, of met byvoeging van eenen Latijnſchen uitgang verbaſterd zijn. GROTIUS heeft ons eene geheele lijst van zodanige woorden gegeven in zyne *Hiſtoria Gothor.*, getrokken uit PAUL. DIACONUS, JORNANDES en anderen. Het *Gloſſarium* van DU CANGE is vol van zulke woorden, en zoude eenen ongelooflyken voorraad hier van opleveren, indien iemand zich eens wilde verledigen, om dit werk met dit oogmerk te doorbladeren. Dan in beide deze genoemde werken zijn veele misſlagen begaan, die ligtelijk den minkundigen op eenen verkeerden weg kunnen leiden. Dus is het gelegen met het woord, HUSTINGUS, dat GROTIUS in *Explicat. Voc. quae in Hiſt. Gothor. Vandal. et Longob. occurrunt.* p. 581. verklaart door *domus judicii*, ons **Dinghuis**, 't F-Th. DINCHUS, *praetorium*. [By TATIAN. *Harmon. Euang.* Cap. cc. welke plaats zeer overeenſtemt met de boven *aangeh.* uit de *Clare Spieg.*]. Hier in zijn HUGO GROTIUS nagevolgd SPELMAN, DU CANGE, JO. PH. PALTHENIUS, en deze allen ten laatſten WACHTER in *Gloſſ. Germ.* — De bedorven ſchrijfwyze en de Latijnſche uitgang hebben deze allen, ſchoon zeer geleerde mannen, misleid.

SOM-

SOMNERUS alleen is de man; welke naar mijn oordeel het woord wel begrepen heeft en zich niet heeft laten misleiden door het barbaarsch Latijn. Hy heeft begrepen dat het een zuiver A-S. woord is, naamlijk hỳhrtðinz te zamen gezet uit hỳhrt, *ſummus*, *ſupremus* en ðinz, *judicium*, en dat het dus niet anders beteekent, dan *ſupremum judicium*, *het opperſte*, *het hoogſte gericht*. de A-S. ỳ verwisſeld met u en de uitgang us er by gevoegd maakt *Huſtingus*. Voor deze herſtelling van dit A-S. woord pleiten niet alleen allen de plaatſen, daar dit woord voorkomt by DU CANGE in *Gloſſar. Med. et inf. Latin.* maar ook de tegen de taaleigenſchap ſtrydende te zamenzetting der woorden. 't Is waar men heeft in die Eeuwen der drieſte onwetenheid toen de geleerdheid niet alleen, maar het lezen en ſchryven zelf by de onkundige, hoewel naar hunne meening zeer ervaren Moniken alleen berustede, al zeer wonderlijk met het te zamenvoegen van woorden omgeſprongen. Een voorbeeld zal voor allen voldoen. De zondag voor dat de vaſten begint, wordt by de ſchryvers van de Middel-Eeuwen *Carnipriuium* et *privicarnium* genaamd. — Dit zy voor ditmaal genoeg hier van [S.]

I. P. VII. B. LXVIII. C.

Vs. 72. **Remenade.**] **Remenade** beteekent in het algemeen eene *Kamer*, een *vertrek* in dezen zin kan dit woord op deze plaats van onzen Dichter ook genomen worden; doch het is niet onwaarſchijnlijk dat MAERLANT het zelve hier in eene meer bepaalde beteekenis gebruikt heeft, en wy

er

er dierhalven door verſtaan moeten eene *ſlaapkamer*. Dit zou men niet onvoegzaam kunnen opmaken uit het Latijn van VINCENTIUS MS. f. 187. c. daar men leest: *mane repperit ſe in domo et lecto ſuo.* Dit alles drukt MAERLANT hier uit door ons kemenade, en daar de Biſchop zich dus in zijn *ſlaapkamer* bevond, zou kemenade hier bepaaldlijk voor *ſlaapkamer* kunnen genomen worden. Zoo vindt men het vertaald by den TEUTHONISTA op het woord *Camer*, *Kamenade*, *Camera*, *Cubiculum*, zoo ook SCHERZ. *Gloſſ. Germ. medii ævi* KEMENATE, *cubiculum*; doch *Kilian* vertaalt kemenate, dat het zelfde is met kemenade, door het Lat. *coenaculum*, d. i. *eetkamer*. Het komt my dierhalven voor, dat kemenade in het algemeen een *Kamer* beteekent, ten welken einde dezelve ook gebruikt mag worden; doch dat dit woord ook somtijds voor eene *Kamer*, tot het een of ander byzonder gebruik ingericht, genomen is, het welk men dan uit de bygevoegde omſchryving ontdekken kan; doch zo hier van geene blyken zijn, beteekent het in het algemeen een *Kamer*, even gelijk het Latijnſche *Caminata* in de middel-eeuwen in gebruik, en by DU CANGE *Gloſſ. med. et infim. Lat.* verklaard *Camera, conclave, coenaculum quadris in quo caminus exſtat:* ook leest men in een der aldaar bygebrachte plaatſen, *caminata dormitoria.*

SCHILTERUS *Gloſſ. Teuton.* heeft KEMINATEN, *Caminata, coenaculum, conclave.* men vindt dit in het *Fragm. de Bello Guroli M. contra ſarac.* vs. 1254.

Er [*ther Kaning*] *notheret zwelef Heerren*
In ſine Kemenaten.

STRIC-

STRICKERUS *Exped. Hispan. Caroli M. Cap. X. vs. X.*

Div Chunigin weiſſe ze
In ein Kemenaten *hin,*
Do er den Chunich Marſilien vant,
Der hies in je ſa zu hant
Got willechomen ſein.

In de uitgave van dit werk in den *Theſ.* van SCHILTER leest men hier *Chemenaten*, doch volgends aanteekening van SCHERZIUS wordt in een der HSS. gelezen *Kemenaten*, welke lezing wy verkiezen. Hier wordt het woord in den ruimſten zin gebruikt en beteekent in het algemeen een Kamer, zoo wordt KEMENAT ook door het H. D. Kammer, Zimmer verklaard in het *Gloſſar.* achter de *Prob.* der alten Schwäb. Poeſie. [C.]

I. P. VII. R. LXIX. C.

V. 18. **Een ſire ogen.**] Dat men het woord een, het welk in het HS. 25 niet gevonden wordt hier behouden moet, blijkt voor eerst uit het Latijn van VINCENTIUS *Chron.* f. 82. a. *ad domum ſuam reductus cecitate oculi dextri perdurante, lumen finiſtri recipit.* Wy zien dus dat hier niet van het verlies van beide de oogen geſproken wordt; maar ſlegts van het rechter oog het welk MAERLANT hier onbepaald uitdrukt door het verlies van een der beide oogen. Maar ten anderen is het klaar, dat de afſchryver van het HS. 25 hier het woord een door onachtzaamheid heeft overgeſlagen; want zoo

er

ze van de beide oogen geſproken wierd, zoo MAERLANT niet geſchreven hebben ſire ogen (waar in beide de HSS. over een komen) maar ſine ogen. Het een en ander bewijs laat ons dus geen twyfel over, om met het HS. Ꝑ te lezen een ſire ogen, dat is *een zyner oogen*. Ik teeken dit eigenlijk aan om den Lezer het onderſcheid tusſchen den tweeden en vierden naamval te doen opmerken, waar in onze Ouden nooit eenigen misſlag begingen [C.]

I. P. VII. B. LXXVII. C.

Vs. 34. Noſet.] Noſen is *verdrieten*, in Ꝑ leest men *vernoyt*, dat verdrieten beteekent, gelijk men nader toonen zal. Noſen, voor *verdrieten* wordt by KILIAEN niet gevonden, hy heeft nooſen, *nocere* d. i: *ſchaden*, het komt my echter voor; dat beide deze woorden van eenen oorſprong zijn, dewijl het lyden van eenige ſchade ook zekerlijk met verdriet vergezeld gaat. Het werkwoord noſen komt zeldzaam by onze oude Nederduitſche Schryvers voor. Het zelfſtandig noſe, waar voor KILIAEN heeft nonſe i. ſchaede, vindt men by VELTHEM II. XXXIV. vs. 45.

Want hi daer ouer [het water] *ſonder dere;*
Ofte ſonder enige noſe *riet.*

III. XXXV. vs. 28.

Doen dit ſagen die Galoyſe,
Daden ſi der Ingelſcen groote noſe.

In

In het zelfde Hoofdſt. vs. 62. leest men *nbyſe*, zoo als KILIAEN heeft, maar dit heeft LE LONG zeker voor een ander woord, doch ten onrechte, aangezien, gelijk ik daar ter plaatſe nader toonen zal. [C.]

I. P. VII. B. XCVII. C.

Vs. 53. **Achtinghe.**] Onder alle de beteekenisſen, die KILIAEN geeft aan ons **achten**; **achte hebben**, **achte**, **achtinghe** is er niet een, welke eenige overeenkomst heeft met die, in welke wy by onzen Dichter hier en op de nog aangeteekende plaatſen vinden **Achtinge hebben**, en behalven onzen Dichter is het ons by geenen anderen ſchryver in dezen zin voorgekomen: want het **in achtinge nemen** het geen men by onze Overzetters *Hoſ.* III, 16. vindt, is geheel iets anders. De *vulgata* leest: *Dominum dereliquerunt in non cuſtodiendo*. **Achtinge hebben** beteekent hier by onzen MAERLANT *begeerte hebben*. Zo komt het in deze plaats voor, daar *Tiberius* gezegd wordt *achtinge te hebben* om het Roomſche rijk aan Druſus na deszelfs dood te laten. Op gelyke wyze leest men ook P. IIII. B. I. C. x.

Alſe Karel hadde vromelike
Verwonnen menech Coninerike
Haddi achtinge, *dat hi woude*
tAken rüſten in ſiere oude.

Nog eens P. IIII. B. II. C. xi. van Willem Rob-

berts Rollants zoon, die altoos zeer groote begeerte en lust had om Monik te zijn:

Hine hadde achtinge *moenc tſine*.

By de Taalverwanten zal men van deze ſpreekwijs ook geene ſpooren vinden. Achten is in het F. Th. wel *conſultare*, *deliberare*, doch dat is geheel iets anders, dan de ſpreekwijs van onzen MAERLANT, die WACHTER in *Gloſſ. Germ.* col. 18, 19. [S.]

I. P. VIII. B. XIII. C.

Vs. 58. Drogheuare.] Van dit woord heeft zich onze Dichter nog eenmaal in dit werk bediend P. I. B. II. C. L. vs. 43. wordende daar de beſchuldigers van de kuiſche Suzanna onder andere benaamingen ook drogenaren genoemd:

Die valſche papen, die elſce honden,
Die entſaghen ne ghene ſonde,
Die ziele verterres, die drogenaren,
Die ontwetende loghenaren
Die gabaſe, die ſcuwen bouke,
Die ypocriten, die ſlupen in hoeke,
Seiden.

Uit welke plaats vergeleken met deze duidlijk blijkt, dat drogenaar eenen *bedrieger* beteekent, zo als KILIAEN ons leert; drogheuer vet. Sax. ſ.

be-

bedzieger. *Gloſſ. Monſ.* p. 384. TRUGINARI, *impoſterem.* Dzogenaar komt af van dzogh, *Fraus impoſtura. Faſciculus Temporum.* f°. LIJ. b. *doe hilickte Antichus* [l. *Antiochus*] *magnus ſijn dochter die Cleopatra hiet ende xiij jaer out was aen deſen Epiphanem in* droch —— —— *doe verwolchde ſijn ſoen dat oude* droch *ende verſloech ptolomeum Epiphanem.* hier van ook dzochlick by denzelfden ſchryver. f. LIIIJ. b. *Want ſijn broeder ontnam hem dat rijck* drochlick. H. L. SPIEGHEL in zynen *Hert-ſpieghel* B. I. vs. 32.

De burger twist en krijgh, die 't Neerland overtrekt,
Die 't vollik ſlecht en recht, tot lóch en dróch *verwekt.*

Nog eens B. VI. vs. 472.

Om onmaats, quistgoeds cnd' óók onverzaadheids boet,
Komtmen tot lóch en dróch, *dieft, moord, roof, overmoed.*

Dzog beteekent ook, zegt KILIAEN, *phantasma, ſpectrum.* In deze beteekenis vindt men het inden zo even aangeh. *Faſcicul. Tempor.* f. CCXCVIII. a. *ende die man mitten paerde verbeſmen oft een droem off* droch *gheweeſt hadde dat niement en wiſt waert all bleeff.* In dezen zin moet ook de plaats uit MATTH. *Anal.* Tom. III. p. 195. door VAN HASSELT op KILIAEN bygebragt, verſtaan worden: want dzogh beteekent daar een *ſpook, ſpectrum* en niet *Praeſtigiae*, zo als het de noot-ſchryver wil doen beteekenen. [S.]

I. P. VIII. B. XXIX. C.

Vs. 7. **Hautaſiſe.**] Schoon het uit deze plaats van MAERLANT en uit de hier reeds aangeteekende van L. VAN VELTHEM juist niet zeer moeilijk is op te maken, wat men door **hautaſiſen** verſtaan moet, is de oorſprong van dit woord evenwel in den eerſten opſlag zo gemaklijk niet te vinden. Langen tijd heb ik gedagt, dat het een oud Fransch woord was, dan hier van kon ik geen het minſte ſpoor vinden by de oude Franſche Schryvers. Ik vond wel OTACUSTE, dat door *eſpion*, *explorator*, verklaart wierdt; [zie *Diction. de la Langue Rom.* h v.] maar dit voldeed my niet; als zijnde die beteekenis niet wel over een te brengen, met die, welke VELTHEM en onze Dichter er aan gehegt hebben, by welken het altoos voor eenen *moordenaar* ſchijnt genomen te zijn. LE LONG heeft het by VELTHEM ook onverklaard gelaten, hoewel dat dit wel zijn gewoonte is, heeft hy zeker beter gedaan, dan met zijn gekrabbel het papier te bekladden, eene zaak daar hy nog al vermaak in ſchijnt geſchept te hebben. Dat **Hautetijs** eenen *moordenaar* beteekent, leert ons MAERLANT wel in het 45. vs. van dit zelfde *Cap.*

So quámen dán die mórdenaren,
Die hautaſiſen *mids der ſcaren.*

maar waar van daan nu dit woord? ik heb eindelijk bevonden, dat het eene ſterke verbaſtering is van het Latijnſche *Aſſaſinus.* Dit leert ons DU CAN-

GE

DE *Gloſar. Med. et Inf. Latin.* h. v. alwaar hy ons de onderſcheiden verbaſteringen van dit woord opgeeft. ASSASINI, zegt hy, *Populi, qui habitabant in montibus Phoeniciae in terminis Damaſci, Antiochiae et Halapiae, munitiſſimaque habebant caſtra. Varie autem id nominis effertur a ſcriptoribus: quippe Aſſeſſini. Aſſiſſini. Aſiſini. Aſſidei. Aſſaſſi, Accini Arſacidae, Hauſeſiſii, Hakeſins, Haſſatuti, Heiſſeſin*, en ook, HAUSSASIS, *veteri ſcriptori vernaculo MS.* dan voegt hy er eindelijk by: *Aſſaſinorum appellata translata postea ad ſicarios, homicidas, graſſatores: ſed eos praeſertim, ut auctor est Skenaeus ad Leges Scoticas, qui ab alio pecuniam vel mercedem accipiunt, alterius interficiendi cauſſa.* Dit *Hauſſaſis* is ons **Hautatijs** en beteekent derhalven eenen moordenaar, die door geld is omgekogt, om iemand van kant te helpen. Welke beteekenis volkomen in die plaatſen van MAERLANT en VELTHEM daar **Hautetijs** voorkomt, te vinden is, en hier mede meen ik dit woord genoeg opgehelderd te hebben. [S.]

I. P. VII. B. XXXIIII. C.

Vs. 137. **Lat.**] **Lat** is hier om het rijm voor **laat**. maar wat beteekent **laat** hier? Zeker geheel iets anders, dan by KILIAEN, welke het alleen verklaart door **ſpaede**. *Serus, tardus, ſerotinus.* De beteekenis, waar het hier in voorkomt, en nog tweemaal door onzen Dichter; doch zo veel my bekent is, door geene andere Schryvers, gebruikt is, in zyne weinig bekende *Diſputacie van onzer Vrouwen ende van den Heilig. Cruce* HS.

Den naecten Jheſus dat rene vat
Wiltu niet bekinnen
M' weeldich ende ter doget lat
Ende van edelen wine mat
Es ſmorgens dijn beghinnen
Ende nachts verſmort van ſinnen.

En een weinig verder:

Dat cruce ſeget marien dat
Wat ſomen bidt of wat men bat
Anhore op genaden
Dat dat niet en doech een blat
Niemen moet comen eerſt ter ſtat
Daert cruce ſtaet geladen
Ende worden van den dranke ſat
Daer hi of dranc daer hi of at
Diet al hevet dor waden
Maria ſwiget a'ſe lat
Eñ es ons te beſcermene mat
Alſe of ſi onberaden
Ware ons te ſtane in ſtaden.

moet men in de verwandſchapte Taalen zoeken. Het door E. SOTBERG herſtelde M-G. woord ΛΑΤΛ in den *Cod. Arg. Lucas* XIX, 22. wordt door dit Laat van MAERLANT nader beveſtigd en deszelfs beteekenis, die zeer duiſter was, tevens opgehelderd. [By eene andere gelegenheid breeder over die plaats, zie intuſſchen het geen ik in onze *Taalk. Meng.* heb aangeteekend bl. 259.]

In

In het Zweeds is lat, *pigor*, *traag*, *lui*. [Zie JO. IHRE in *Gloss. Suio-Goth.* h. v.] In de A-S. vertaling van het N. T. worden de Emmausgangers door den Heere Chirſtus genoemd [*Luc.* XXIIII, 25.] ðyrezan. and on heortan læte. *dwaase en laate* d. i. *traage van herten*. Vergelijk met deze A-S. overzetting, die van TATIANUS. *Harmon. Euang.* Cap. CCXXVII. VS. 1. *tumbe inti* LAZZE *in herzen*, en gy zult zien, dat het laat of lat van onzen Dichter op de *aang. pl.* niets verſchilt in beteekenis met de A-S. of Alem. vertalingen van het Griekſche βραδεῖς van *Lucas*. [S.]

I. P. VIII. B. XXXVII. C.

Vs. 21. **Vroomen.**] Ik bepaal my thands tot het werkwoord **vroomen**, dat alleen in eene beteekenis by de Ouden voorkomt, gelijk het zelfſtandig **vroom**, waar van wy nader ſpreken zullen, dit **vroomen** wordt door HUYDECOPER *aangeteek.* op *Melis Stoke* VI. B. vs. 440. te recht gehouden voor een woort dat byna al te bekend is om er iets van te zeggen; doch daar er *Alkemade* in zyne *aanteek.* op *M. Stoke* en *le Long* in zyne *verklaringen* van VELTHEMS *Rijmk.* hier zomtijds den bal hebben misgeſlagen, oordeel ik het echter niet ondienſtig met een enkel voorbeeld de ware beteekenis van dit woord aantewyzen. *Huydecoper* verklaart het door *baaten*. De woorden van onzen Dichter beveſtigen volkomen deze uitlegging, als ook de volgende plaats uit VELTHEM IV. B. Cap. LII. vs. 54.

Wien dat ſcaet oft vroemt,

in beide deze plaatſen wordt ons vromen overgeſteld tegen *ſcaden*, *nocere*. MELIS STOKE VI. B. vs. 911.

Es een man eens Heren raet,
Ent hem alſo ziene ſtaet,
Dat hi es machtich zere
Namelike met ſinen Here;
Wil hi doen dat hem ſal vromen,
Laet ander lude te borde comen.

Zie by dit laatſte vers de *aanteek.* van *Huydecoper*, en deze plaats zal ook de opgegeven beteekenis van ons vromen duidelijk beveſtigen. MAERLANT *Rijmbybel* f. 32. a.

Lichte wiif ende putiere
Vloecte hi in alre maniere,
Ende ander mede, die hem dochten,
Datſi vromen *niet en mochten.*

het is der moeite waardig hier van dit *putier*, dat voor zoo veel my bekend is, in den *Sp. Hiſtor.* niet voorkomt iets te zeggen. *Putier* is *hoereerder*, *ſcortator*. Deze woorden uit den Rijmbybel toonen dit reeds aan, daar *lichte wyven* d. i. *hoeren*, met de *putiers* by elkanderen gevoegd worden. Voor *putier* vind ik eens *poutenier*. MAERLANT *onzer vrouw. claghe*. HS. vs. 10.

Ay liefte kint hoe hancſtu hier,
Du ne waers noyt dief, noch poutenier.

SE-

SEGHELYN *van Iheruſ.* f. 26. b. *Peutier*, daar een man tot zyne vrouw, die haren huwelijks eed geſchonden had, dus ſpreekt:

Vrouwe! het is gedaen met doſen:
Hy is doot v peutier.
Ic ſal v doen bernen in een vier
Dat ghi mi dus hebt geuoert
Eñ dus jammerlijcken verhoert.

Voor *peutier* of *putier* heeft KILIAEN Puttier, *ſcortator*. Hier van *Pute-ſoon*, KILIAEN Putten-ſone i. hoeren-ſone. *ſpurius.* SEGHELYN f. 36. b.

Ay pute ſone! *dat ghi luiden*
Hier ſijt gecomen, dat ſal v rouwen.

Voor *peutier* hadden de oude Franſche *putenier*, zie het *Gloſſ.* achter den *Roman de la Roſe* en *pute* beteekende by hen *een hoer*, *femme abandonné. Dictionn. Rom. Wall. celt. Tudesq.* PUTE: *meretrix*, *une femme proſtituée. Roman de la Roſe.* vs. 9579.

Toute eſtes, ſerez ou fuſtes
De fait, ou de voulontez putes;
Et qui très-bien vous chercheroit,
Toutes putes *vous trouveroit.*

Zie over deze plaats en over de eigenlyke beteekenis dezes woords RICHELET, *Diction.* v. *putain.*

Pute was in dezelfde beteekenis by onze Ouden in gebruik *Roman van* SEGHELYN bl. 47. b.

Ay hoer, [d. i. hoor, *audi*] pute! *een droeve ſeer*
Moeſti hebben, als een quaet,
Dat ghi dus des ridders ſtaet
Met uwer tourney hebt verbonden.

bl. 55. b.

Die coninc ſprac met ſelre tael:
Ay pute! *waendi dus ontgaen?*

De zelfde Koning zegt verder tegen dezelfde vrouw

Hi ſprac en ſeide quade hoeren.

Hier mede ſtemt overeen het Lat. *putena* in de middel Eeuwen in gebruik [Zie DU CANGE *Gloſſ.* in v.] van het Franſche, *pute*, ook *pute affaire* voor *vie dereglée, ou action infame.* en *puterie*, door LA COMBE *Dictionn. du vieux lang. franç.*, vertaald *déréglement de mœurs, ſcortatio.* waar voor men ook in de *Dictionn. Rom. Wall.* ceit. *Tudesq.* leest *putage.* waar mede overeenſtemt ons oude *Putertier*, dat even als het Franſche *putage* ook voor beide kunnen gebruiklijk was. DE VLAMINGHE f. 18. c. (aangeh. door *Huyd.* op *Stoke* IV. B. vs. 88.)

In elke woninge wanen wachtren were
Fel en quaet eñ puterriere.

SEGHELYN *van Iheruſ.* f. 26. b.

Dat

Doe die conine dit verſtoet,
So ſeyde hi, vrouwe! putertieren
Sijn dus gedaen v manieren,
Dat ghi mint den vondelinc.

Putertierich. Spelen van ſinn. Rotter. 1564. ref. 18.

Maer de menſchen loopen als beeſten putertierich.

Hiſtorie van den Pelgrim. 1498. bl. 110. b. *haiden van* putertieren *ſinnen.* SPIEGHEL *Hertſ.* VI. B. vs. 493.

Vol miſverſtand, vol zond, trots, gulzich en putierigh,
Vol faam, ſtaat, eerghezoek, luy, toornigh, nidigh, gierigh.

Zie hier de aanteek. van *Vlaming.* [C.]

I. P. VIII. B. LXIX. C.

Vs. 26. **Sueghen.**] Om eenige duiſterheid die in den eerſten opſlag in deze woorden ſchijnt te zijn, weg te nemen, moet ik deze twee verzen dus kortelijk ophelderen en zeggen dat dezelve beteekenen: *dat genoegen of vermaak te ſcheppen in kidigheid het werk is van onreine zwynen.* **ſueghe** by KILIAEN *ſus.* Voeg hier by SENECA in *Epiſt.* Ep. 68. in het begin vergeleken met deze plaats van MAERLANT, en ieder zal overtuigd zijn, dat deze de ware zin der woorden zy. [C.]

I. P.

I. P. VIII. B. LXXVI. C.

Vs. 53. **Callen.**] *Uſus ſignificationes verborum pro lubitu vel coarctat vel extendit.* zegt JO. IHRE *in Gloſſ. Suio-Goth.* v. SWÆLTA. Welk gezegde zeer toepaſſelijk is op ons woord **callen**, als 't welk, behalven de beteekenisſen door KILIAEN opgegeven, en waar van ik ſtraks voorbeelden zal bybrengen, in de eerſte grondbeteekenis *vocare*, *roepen*, beduidt, doch in welken zin het zelden voorkomt, en nog eerer dan in de overige in onbruik geraakt is. Onze Dichter alleen heeft ons met de Zweeden en Yslanders deze beteekenis van *roepen* behouden. P. I. B. IV. C. XXXV. vs. 5.

Eens ſat hi in eene feeſte
Eñ dranc eñ mettem de meeſte
So dat hi al dronken waert
Eñ ſomech ander Prince vermaert,
Sodat ſi callede allegader
Om Philippe ſinen vader.
Si begonſten den vader louen.

By de Yslanders wierd ad **calla** in de XIII. Eeuw in dezen zin gebruikt. GUNNLAUGI SAGA p. 100. Kongrinn backadi hanum kvædit ok kalladi til ſin ſeinni ſinn, ok mælti ſva: hverju ſkal ek launa qvædi betta. d. i. na de overzetting van J. ERICSON: *Rex ei pro carmine gratias perſolvit, et Theſaurario ſuo ad ſe vocato, quo, inquit, carmen hoc rependam?* En heden gebruiken zy het ook nog met de Zweeden en Engelſchen. [Zie JO. IHRE in *Gloſſ.* h. v. en

S. IHON-

a JHONSON *Diction. of the Engl. Lang.* v. TO CALL.] **Calachtig**, *roepachtig, clamoſus* ſtaat in den *Bybel* 1477. *Parabol.* IX. *Een ſot wijf eñ* calachtig —— *ſat in die doer haers huys op een ſtoel.* — In het *Dictionarium* van KILIAEN, onzen oudſten en eenigſten leidsman op dezen nog weinig betreden weg, vindt men de beteekenis van *ſpreken, loqui, dicere*, als de oudſte gemeld; en deze is by ons in Holland zelf niet meer bekend; doch in Gelderland nog in gebruik, dus hoort men nog daaglijks in Venlo: *wat caltge?* voor: *wat zegtge.* Voorbeelden van **kallen**, *dicere, loqui, narrare.* verſchaft ons onze Dichter P. I. B. V. C. XLV. vs. 10.

Die Deenen waren, horen wi callen,
Sonder lantſcap volc geheeten
Eñ geboren vanden Geten.

Euang. f. 108. a.

Die vander erde is macher of callen
Die vanden hemel is bouen allen
Dat hi heuet geſien eñ gehoert
Dat orcont hi ende bronget voert.

L. VAN VELTHEM *Sp. Hiſt.* B. IV. C. XI. vs. 58.

Doen reet hi tſiere herberge werd,
Ende daer hi reet op ſijn pard
Liet hi brieuekijn vallen,
Daer die liede noch af callen,

hallen beteekent ook *sermocinari*, *fabulari*, *praten*. In deze beteekenis wierd het oudtijds en in een goeden en in eenen quaaden zin genomen. Het laatſte is by ons behouden, het eerſte is verloren geraakt. — In eenen goeden leest men het in myne *geſchreven Overzetting van het* N. T. *Luc.* XXIIII. *Ende het geſchiede* calledē *eñ mit maliāder vraghedē dat ih's ſelue daer bi quam. Bybel* 1477. *Job.* VII, *ic ſal* callen *mitter bitterheit myner ziele.* De *vulgata* heeft: *conſabulatio.* Onze *Overzetters*: *klagen.* — Hier van **callinge**, by KILIAEN niet bekend. *Hiſtor. van den Grave van Blankenburg.* HS. f. 1. a. *Eñ als hi dit dicke eñ langher dede ſo begonſte dem kinde die* — — *hemelſche dinghen te behagen ouermits* callinghe *die hi hadde mit meeſter iordaen.* — In een quaaden vind ik het *Bybel* 1477. *Eccleſiaſtic.* VIII. *Eñ ſtride niet mit enē* callendē *menſche.* Die van 1531. heeft *ghetongden.* Dus ook **callinge**. *Bitter uren des doods.* HS. f. 35. b. *alle dwaſe* callinghe; *eñ ydel woerde ſijn* — *teghen die verbiedinghe Gods.* — Eer dat ik deze aanmerking beſluiten, moet ik nog den jongen Letterminnaaren onder het oog brengen, dat zy zich niet laten misleiden, door het geen geleerd wordt in de *Tael en Dichtk. Bydragen* D I. bl. 4. dat **hallen** verkort is uit *kakelen*. De boven aangehaalde overeenkomst met de verwandſchapte taalen toont het tegendeel zo duidlijk aan, dat alle wederlegging hier onnoodig is. [S.]

BERICHT.
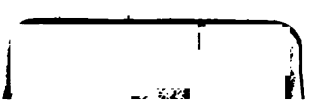
Wy hebben by de uitgave van dit Deel niets byzonders te berichten, dan alleen, dat eenige Aanteekeningen, waar na wy den Lezer verwyzen, by dit Deel niet geplaatst zijn, uithoofde dat ons de tijd ontbrak om dezelve in orde te brengen; als bl. 9. *Baniere.* bl. 25. *Sporcle.* bl. 95. *Vulleesten.* bl. 106. *Houde.* bl. 110. *Wach.* bl. 123. *Gijlre.* Welke wy in het vervolg zullen mededeelen. Nog moeten wy hier van eene misvatting melding maken. Op bl. 205. moet de aanteek. geheel doorgehaald worden. Het Latijn van *Vincentius* heeft ons naderhand geleerd, dat hier in de beide HSS. zeer wel gelezen wordt *sinen*, en dat dit niet, gelijk wy eerst meenden, moet veranderd worden in *siken*. want *Vincent.* heeft: *si tu dees tuis, quis aderit* SUIS.